

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամս. 800 ֆր., Տարի. 1600, արտ. 2500 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63

Samedi 1 JUILLET 1950 Շաբաթ 1 ՅՈՒԼԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No.6192–Նոր շրջան թիւ 1603

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՍԵՒՑՆՈՂՆԵՐՆ ԱԼ ՍԵՒՑԱՆ...

« Ազատ Մշակոյթ »ի համագումարին բացման առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Պերլինի մէջ, մասնակցութեամբ աւելի քան հարիւր ականաւոր դէմքերու, պրոֆ. Միւլլըր կը յայտարարէր.

— « Խ. Միութեան քաղաքականութիւնը յամրաբար կը սպաննէ գիտութիւնը, ղեկավարութեամբ Սթալինի: Անոնք տակաւին գիտութեան կովը կը կթեն, բայց շատ չանցած կաթը նօսրանալով նօսրանալով թոյնի պիտի փոխուի »:

Ամերիկացի գիտնականը տարիներով պաշտօնավարած է Մոսկուայի մէջ, իբրեւ սերտ գործակիցը Խ. Միութեան հռչակաւոր գիտնականին՝ Լիսենկոյի :

Տակաւին աչքի առջեւ չունինք ուրիշ միջազգային հեղինակութեանց տեսութիւնները, որոնք սահմանուած են փարատելու շատ մը պատրանքներ եւ յաւակնութիւններ :

Բայց ահա օգնութեան կը հասնի նոյն ինքն սպարապետ Սթալին, անգամ մը եւս հաստատելու համար թէ ինչպէս կաթը թոյնի կը վերածեն յաճախ, յանուն գիտութեան :

Ընթերցողները կը յիշեն անշուշտ,— Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրավտա», Յունիս 20ին հրատարակած էր Սթալինի տեսութիւնը խորհրդ. լեզուագիտութեան մասին:

Անցեալ շաբթու երկու անգամ, Յունիս 22ին եւ 23ին, առիթ ունեցանք արտայայտուելու, հիմնուելով հեռագրական լուրերուն վրայ :

Մինչ սպասելով մեր ռուսագէտ աշխատակցին մանրամասն վերլուծման, այսօր կ'օգտուինք Սթալինի յօդուածին ֆրանսերէն թարգմանութենէն, որ երեւցաւ երէկ, «Իւմանիթէ»ի մէջ (մօտաւորապէս երկու էջ):

Գրութեան սկիզբը, Սթալին կը բացատրէ թէ խումբ մը երիտասարդ ընկերներ դիմած են իրեն, խնդրելով իր կարծիքը յայտնել հրապարակաւ, լեզուաբանական հարցերու մասին:

Երիտասարդները գլխաւորաբար ուզած են որ լուսաբանէ մարքսականութիւնը՝ լեզուաբանութեան մէջ :

Սպարապետը համեստօրէ՛ն կը խոստովանի թէ ինք «լեզուաբան չէ, եւ անշուշտ չի կրնար լրիւ գոհացում տալ ընկերներուն»: Բայց, ուղղակի իր գործը համարելով «մարքսականութիւնը լեզուաբանութեան, ինչպէս ուրիշ ընկերային գիտութեանց մէջ», կը յօժարի պատասխանել շարք մը հարցումներու :

Շատ երկար են, խրթին, վարդապետական՝ տրուած պատասխանները եւ կը կարօտին առանձին ուսումնասիրութեան :

Կ'առնենք միայն վերջին մասը, որ կը վերաբերի Նիկոլա Մառի եւ որ կապ ունի մեր նիւթին հետ :

Հեռագիրը հաղորդած էր արդէն, բայց ահա յօդուածին բնագիրն ալ կը վկայէ թէ Սթալին պարզապէս ամբաստանագիր մը կազմած է իր հայրենակցին՝ վրացի գիտնական Մառի դէմ, որ անվիճելի հեղինակութիւն կը համարուէր մինչեւ այսօր:

Մառի անունով չէ՞ր որ Երեւանի Կեդր. Կոմիտէն եւ Գիտութեանց Ակադեմիան խաչեցին երկու ականաւոր ակադեմականներ, Հրաչեայ Աճառեանը եւ Գ. Ղափանցեանը, ուրիշ հայ բանասէրներու եւ գիտնականներու հետ :

Աւելի քան մէկ տարի, առտուն կանուխ արթնցողը կաթ, այսինքն թոյն կթեց Մառեան աւետարանէն, ընդդէմ երկու վաստակաւոր գիտնականներուն: Ուզեց ապացուցանել թէ, Աճառեան, Ղափանցեան եւ ընկ. ոչ միայն շեղած են Մարքս–Լենինեան լեզուաբանութենէն, այլ եւ հետեւած են «ռասսայական» (ցեղապաշտ) վարդապետութեան, ծառայելով « իմպերիալիստական » քաղաքականութեան եւն.:

Ժամանակին արտատպած ենք այդ «ռեւոլուցիոն» ամբաստանութիւնները, ինչպէս եւ Երեւանի Գիտութեանց Ակադեմիային խայտառակ բանաձեւը :

Այժմ լսեցէք Առաջնորդին պատգամը.

— « Ն. Մառ լեզուաբանութեան մէջ մտցուց լեզուի կեղծ, ոչ – մարքսեան տեսութիւնը, պղտորուեցաւ եւ պղտորեց լեզուաբանութիւնը»:

Դեռ առաջին խօսքերն են :

Շ.

Օ Ր Ը   Օ Ր Ի Ն

Ի՞ՆՉՈՒ ԱՅՍՊԷՍ ԱՆՓԱՌՈՒՆԱԿ

Ընդհանրապէս կը գանգատին ֆրանսահայ հարուստէն: Մանաւանդ երբ կը տեսնեն թէ միւս գաղութներու մէջ մարդիկ մէկ շարժումեւով միլիոններ կը տրամադրեն եւ դպրոց, ազգ. տուն, եկեղեցի կը շինեն :

Եգիպտոսի 30.000նոց գաղութը երկու հսկայ Տուներ կը յանձնէ ի փառս հայ մշակոյթին:«Յուսաբեր»ի օրինակը վարակիչ դարձաւ :

Անդին Սուրիա – Լիբանանը ապաքինարաններ, կոյրերու յատուկ պատսպարաններ, ճեմարաններ, հարիւրեակ մը դպրոցներ, մարզական հսկայ միութիւններ կը պահէ տարիներէ ի վեր, առանց հաշուելու Անթիլիասը, առաջնորդարանները եւ ուրիշ ազգային հաստատութիւնները:

Կուսակցութիւնները եւ մամուլն անգամ ամէնէն աւելի այդ գաղութներու մէջ է որ ունին սեփական ակումբներ, տպարաններ, սրահներ :

Իսկ երկու Ամերիկաները ոչ միայն իրենք իրենց կը բաւեն, այլեւ եղբայրական ձեռք կը կարկառեն միւս գաղութներուն:

Այդ նոյն Ամերիկան յաճախ կը դժկամակի օգնել ֆրանսահայ գաղութին, արդար պատճառաբանութեամբ մը.— Ֆրանսահայ գաղութը հարուստ է եւ ինքնաբաւ: Իրաւունք չունի դուրսէն օգնութիւն սպասելու :

Նախ մէկ կողմ դնենք կարգ մը կարեւոր հաստատութիւններ, որոնց ամէն մէկուն գոյութեան պատճառը գրեթէ անկախ է գաղութին առատաձեռնութեան առաքինութենէն: :

Ուսանողական Տունը եւ Ազգ. մատենադարանը Պօղոս Նուպարի կը պարտինք: Մուրատեան վարժարանը Մխիթարեան Միաբանութեան եւ բարեկամներու վաստակն է: Դպրոցասէրի շէնքը նուէրն է հարուստի մը՝ Քէլէկեան Խանի, Մարսէյլի մայր եկեղեցին՝ ողբացեալ Վահան Խօրասանճեանի: Փարիզի Հանգստեան Տան հիմը դրուեցաւ շնորհիւ Նանսէնեան նպաստին: Իսկ ինչ որ Ազգ. Տուն կը կոչեն, չենք գիտեր թէ որո՛ւնն է:

Ինչո՞ւ այս անփառունակ պատկերը:

Պարզապէս անոր համար որ ժողովուրդին հազիւ մէկ հինգերորդը հարուստ է, մէկ տասներորդը՝ ունեւոր: Այս երկուքը շատ չեն սիրեր գործ ունենալ Հայու հետ: Իսկ բուն սրտի տէր, ձեռքը բաց հայրենակիցները իրենց խնայածը միայն կրնան տալ՝:

Եւ սակայն, դարձեալ անոնց շնորհիւ է որ պատկառելի գումարներ կը ճարուին բազմազան ձեւերով եւ հանգանակութիւններով: Կը բաւէ յիշել միայն Ներգաղթի միլիոնները :

ՍՕՍԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՐՁԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ, Տոքթ. Քէօյ, Ազգ. Ժողովին ներկայացաւ երէկ, ուրբաթ, վաւերացում ստանալու համար, ըստ սահմանադրութեան: Մեծամասնութիւնը ապահովուած էր, շնորհիւ զանազան բանակցութեանց :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ քաղաքապետը յայտարարեց թէ խորհրդային շրջանին իշխանութիւնը պիտի դադրեցնէ ելեկտրական հոսանքը, Յունիս 30էն սկսեալ :

ԿԱԶԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ պիտի կրնան մաս – մաս վճարել վերջին հաշուեցոյցը որ կը ներկայացնէ չորս ամսուան պարտքերը: Սէնի նահանգապետը անհրաժեշտ հրահանգները տուած է այս մասին :

« Ի ՀԱՇԻՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ լրտեսութիւն կը կատարէին, պապական նուիրակին աջակցութեամբ»: Այս մեղադրանքը ուղղուած է այն եօթը ամբաստանեալներուն դէմ որոնք այժմ կը դատուին Փըրակայի մէջ: Կ'ըսուի թէ ծածկագիր հրահանգներ կը ստանային Անգարայէն եւ Փարիզէն: Պոլիսը կը համարուի կեդրոն անգլեւամերիկեան լրտեսութեան :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախկին վարչապետը Սըտքը փաշա, որ 75 տարեկան է եւ Փարիզ եկած էր մէկ ամիս առաջ, հիւանդանոց փոխադրուեցաւ ծանր վիճակի մէջ: Կաթուած՝ աջ թեւին եւ լեզուին վրայ :

ՔՈՐԷԱՅԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Մոսկուայի ժխտական պատասխանը

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆԱԽԱՏՈՐՄԸ ԿԸ ՌՄԲԱԿՈԾԷ ՔՈՐԷԱՅԻ ԾՈՎԵԶԵՐՔԸ.— ՈՒՐԻՇ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱԼ Կ'ԱԶԱԿՑԻՆ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ.— «ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՉԷ, ԱՅԼ ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ».— ՍԷՈՒԼԻ ՕԴԱԿԱՅԱՆԸ ԵՏ ԱՌՆՈՒԱԾ:

Վերջին լուրերու համաձայն, հետզհետէ զգալի կը դառնայ Մ. Նահանգներու միջամտութեան արդիւնքը: Հարաւի բանակը, որ խուճապի մատնուած էր, նոր ճակատ մը կազմած է, մայրաքաղաքին անկումէն վերջ:Ետ առնուած էՍէուլի օդակայանը: Ամերիկացի սպարապետը, զօր. Մէք Արթըր, քննական պտոյտ մը կատարելէ վերջ, Ճափոն վերադարձաւ : Հրատարակուած տեղեկութիւնները կ'ըսեն թէ զօրավարը գոհ մընացած է ճակատին ընդհանուր կացութենէն: Ամերիկեան օդանաւերը վճռական դեր կատարած են վերջին 24 ժամուան ընթացքին, պայթեցնելով Հան գետին բոլոր կամուրջները: Ամերիկեան տորմիղն ալ անխնայ զարկած է բոլոր կամրջագլուխները, Քորէայի արեւմտեան եւ արեւելեան ափերուն վրայ, խափանելու համար հիւսիսային բանակին գործողութիւնները: Եւ վերջապէս օդանաւային ճշմարիտ կամուրջ մը հաստատուած է Ճափոնի եւ Քորէայի միջեւ, թեթեւ զէնքեր եւ ռազմանիւթ փոխադրելու համար :

× Հեռագիրը կ'ըսէ թէ զօր. Մէք Արթըր Սուվոնի օդակայանը իջաւ ճիշդ այն պահուն երբ հիւսիսային Քորէայի օդանաւերը կրակ կը տեղային: Զօրավարը անմիջապէս գլխաւոր ռազմադաշտը մեկնեցաւ իր անձնական օդանաւով, Սէուլի մօտ :

Տասնըհինգ ժամ վերջը սպարապետը Թօքիօ վերադարձած էր: Գոհ կ'երեւար քննութենէն, բայց չըսաւ թէ հարաւ. Քորէայի զօրքը պիտի կրնա՞յ դիմանալ կամ թէ ամերիկեան ցամաքային զօրք ալ պիտի ղրկէ՞: Իր առաջին հրամանն եղաւ անխնայ ռմբակոծել Հան գետին բոլոր կամուրջները, վիթխարի օդանաւերով, որպէսզի հիւսիսային Քորէայի բանակին հրասայլերը չկարենան վերսկսիլ իրենց յառաջխաղացութիւնը դէպի հարաւ :

Հինգշաբթի ամբողջ օրը ամերիկեան օդային եւ ծովային ուժերը ռմբակոծեցին հիւս. Քորէայի զինուորական դիրքերը, դիւրացնելով Քիմփոյի եւ գլխաւոր օդակայանին վերագրաւումը :

× Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ զօր. Մէք Արթըր իր թռիչքին ատեն իջաւ մինչեւ մէկ մղոն հեռու Սէուլէն, որ կը գտնուի հիւս. բանակին ձեռքը: Զօրավարը եւ իր հետեւորդները պահ մը խորասուզուեցան անտառին մէջ: Զօրավարը աւելի քան մէկ ժամ տեսակցեցաւ հարաւ. Քորէայի նախագահին՝ Սինկման Ռիի եւ ամերիկեան դեսպանին հետ: Ճամբուն վրայ խռնուած էին բազմաթիւ փախստականներ : Տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ հին դպրոցի մը մէջ, վտանգաւոր պարագաներու տակ: Թռիչքի պահուն իրենց դիմացն ելան հիւս. Քորէացիներու օդանաւերը, բայց ամերիկացի օդաչուները յաջողեցան խուսափիլ մեծ վարպետութեամբ, սաւառնելով ցածէն, հովիտներու եւ անդունդներու մէջ: Երբ օդանաւէն վար կ'իջնէին, հանդիպեցան ուրիշ վեց թշնամի սաւառնակներու, բոլորն ալ սովետական դրութեամբ: Զօրավարը, որ 75 տարեկան է, օդանաւէն ցատկեց դեսպանին հետ եւ անհետացաւ բրինձի դաշտերուն մէջ, մինչ թշնամին կրակ կը տեղար :

× Նախագահ Թրումըն լուսաբանութիւններ հաղորդելով լրագրական ասուլիսի մը առթիւ, յայտարարեց.— «Մենք պատերազմ չենք մղեր, այլ պարզապէս ոստիկանական գործողութիւն մը կը կատարենք հիւսիսի աւազակներուն դէմ, համաձայն Ազգաժողովի դաշինքին»: Յետոյ վստահութիւն յայտնեց թէ պիտի պահպանուի հարաւային Քորէայի անկախութիւնը, շնորհիւ ամերիկեան աջակցութեան, բայց մերժեց խօսիլ ռազմագիտական ծրագիրներու մասին:

× Աւստրալիոյ վարչապետը յայտարարեց թէ նաւատորմը պիտի աջակցի Մ. Նահանգներու ծովային ուժերուն: Նոր Զելանտան ալ խոստացաւ օգնել: Պելժիոյ եւ Հոլանտայի կառավարութիւնները յայտարարեցին թէ պատրաստ են գործադրելու Ապահովութեան Խորհուրդին յանձնարարութիւնը մասնակցելով զինուորական գործողութեանց:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Մոսկուայի անթելը հաղորդեց թէ՝ համաձայն կառավարութեան հրամանին, Պ. Կրոմիքօ Յունիս 29ին իր մօտ հրաւիրելով ամերիկեան դեսպանը, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ .

— « Համաձայն խորհրդային կառավարութեան ստացած վստահելի տեղեկութեանց, քորէայի դէպքերը ծագած են իբրեւ հետեւանք հա–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ

ԿԸ ՅԵՂԱՇՐՋԷ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՏՔԸ 300 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Ե.

Նախ՝ ամէնէն անմեղ քննադատութիւնը, զոր կը կատարէ Տոքթ. Հէօֆէր՝ քիչ մը հեգնանքով և քիչ մը ցաւով. «Իր երիտասարդ տարիքին մէջ մեռաւ այն որ կը յաւակնէր թէ գտած է միջոցը մարդկային կեանքը երկարելու աւելի քան հարիւր տարի»:

Այստեղ հեգնանքը ճակատագրապաշտութիւն կը մատնէ, այլ մանաւանդ հաւատք մը թէ կարելի չէ փոխել բնութեան օրէնքները: Իսկ ցաւը կը բխի համակրանքէն, տաղանդաւոր երիտասարդին մահուան դէմ ընդվզումով մը զօրացած:

Բայց եւ այնպէս, պէտք է կատարել ճշդում մը: Գէորգ Հայկազն դեղագիրի մարդ չէր,— եւ պիտի չզբաղէի իրմով, ոչ ալ պիտի պարծենայի իր անունով, եթէ դեղագրի մարդ ըլլար՝ առաւել կամ նուազ յաջող դարմանումներու պատմութեամբ: Գէորգ Հայկազն մեծ է իբրեւ հեղինակ բժշկական – փիլիսոփայական տեսութեանց, իբրեւ միտք:

Արդարեւ, երբեք բարեկամ չէր դեղերու: Ինչպէս բոլոր դարերու բոլոր մեծ բժիշկները: Այն տեսակէտով թէ դեղաբանութիւնը չէ որ մեծ բժիշկ կը շինէ, այլ առողջաբանութիւնը: Ատոր համար է որ ըսուած է,— հի՛ն խօսք է.— «Բժիշկը հազուադէպ է որ բժշկէ, երբեմն կը յաջողի ամոքել միայն, այլ սակայն մի՛շտ կը մխիթարէ»:

Այս հին առածը, եթէ բժշկութեան կուտայ մխիթարութեան մը պաշտօնը միայն, չկարծէք թէ սկեպտիկ բժիշկի մը պարզ բանաձեւն է բժշկական գիտութեան առաքելութեան մասին: Ան կ'արտայայտէ դարերու իմաստութիւնը: Եկեր են ու գացեր մեծ գիտնականներ եւ սակայն մարդկային մարմինը չէ տուած իր գաղտնիքները: Անհո՛ւն ուժերու աղբիւր մըն է մարդկային մարմինը: Ինչ որ, այսօր, կ'անուանենք հող (terrain), գիտե՞նք թէ ի՛նչ է,— այդ բառով կ'ուզենք յատկանշել մարդկային մարմնին թաքուն եւ հրաշալի ուժերէն մին, որուն պայքարը, ափսո՛ս, յաճախ կը դժուարացնենք դեղ կոչուած նիւթական ռամիկ միջամտութեամբ: Եւ ի՛նչ կ'ըսեն արդի բժիշկները, հետեւողութեամբ անմահ Գլօտ Պէռնարի.— «Մեծագոյն բժիշկը հողն է, մանրէ կոչուած հրէշը բան մըն ալ չի կրնար ընել՝ եթէ դուք չտկարացնէք հողը(*): Արդ, որպէսզի հզօր մնայ հողը, սորվեցէք եւ սորվեցուցէք առողջապահութիւն»: Այս տեսութեամբ՝ հիմա բժիշկներ կան, որ կը յայտարարեն թէ հիւանդ մանուկ մը բժշկելու համար՝ պէտք է նախ դարմանել այդ մանուկին... եօթը պորտ նախորդող սերունդը (ascendance): Նիւթէս շատ պիտի հեռանայի, եթէ ուզէի քննադատել Փասթէօրի պայքարը մանրէներուն դէմ ու ... կենսանիւթերուն:

Եւ յետոյ, մանրէներն ալ ունին իրենց թաքուն կեանքը: Անոնց «իմաստութեան» մասին գրել՝ պիտի նշանակէր հատոր մը պատրաստել: Այսքանը միայն ըսեմ թէ մանրէն ալ ունի իր հակազդեցութիւնները, եւ գիտէ պաշտպանուիլ դեղին դէմ: Սիւլֆամիտները, սկզբնական օրերուն, սարսափ պատճառեցին մանրէներուն, բայց շուտով երեւան եկան դիմադրական կոչուած (résistant) մանրէներ: Փրոֆ. Կուժըրօ, քանի մը ամիս առաջ, բժշկական Ակադեմիային առջեւ զեկուցում մը կարդալով, թախանձագին կը խնդրէր բժիշկներէն՝ փէնիսիլլին չգործածել յումպէտս, որովհետեւ մանրէները դիմադրական ցեղեր կը ստեղծեն շուտով: Թողէք որ մարմինը ինք պայքարի, եւ «փէնիսիլլին»ով միջամտենք այն ատեն՝ երբ մարմինը մատնուած է յուսահատութեան: Բայց ո՞վ մտիկ կ'ընէ,— հիւանդին առջեւ հրաշագործ երեւնալու ցանկութեամբ, յաճախ հիւանդին իսկ փափաքով, բժիշկը հիմա կ'աշխատի փրկարար ցաւերն իսկ լռեցնել, իսկ վիրաբոյժը՝ երիտասարդ արգանդը հանել նետել, որո՞ւն հոգը թէ, ետքէն, այդ ամէնուն մեղքը պիտի քաշէ մարմինը:

Եւ ի՛նչ կ'ըսէ Գէորգ Հայկազն, երեք դարերու ետեւէն, այն բժիշկներուն, որոնք շատ դեղ կը գրեն կամ մեծ վստահութիւն ցոյց կուտան դեղերուն. «Անժամանակ կամ շարունակական ձեւով տրուած դեղերը կ'այլասերեն հիւանդութիւնը եւ կը ստեղծեն այնպիսի փոփոխութիւններ, զորս տգէտ (ignorant) բժիշկը կը շփոթէ հիւանդութեան իրական ախտանշաններուն հետ, մինչդեռ անոնք արդիւնքն են իր անխոհեմ դարմանումին»:

Ի՛նչպէս չհիանալ հայ մեծանուն բժիշկին իմաստութեան վրայ: Այս տողերուն պատճառած հիացումը աւելի մեծ է քան հին կամ նոր դեղի մը կատարած հրաշքը՝ յաճախ ժամանակաւոր:

Եթէ Գէորգ Հայկազն իրապէս մտածած է երկարել մարդկային կեանքը աւելի քան հարիւր տարի, կը կարծեմ թէ իր հաւատքը կը դնէր ոչ թէ դեղաբանութեան, այլ միայն առողջաբանութեան մէջ: Վասնզի փիլիսոփայ բժիշկ մըն էր, արդի բժշկութեան հետ համերաշխ, եւ ինչպէս կ'ընդունուի՝ բնախօսական վերջին գիւտերուն թելադրիչ: Ահա թէ ինչո՛ւ կը մերժեմ Տոքթ. Հէօֆէրի քննադատութիւնը:

Երկրորդ քննադատութիւնը, աւելի խիստ եւ դաժան, կ'ուղղուի Traité de la force motrice գրքին առթիւ: Խուսափելու համար մասնագիտական խրթին բացատրութիւններէ, ըսեմ միայն թէ այս գրքին մէջ կը պաշտպանուի solidisme տեսութիւնը՝ որ կ'ըսէ.— «Կարծր մարմիններու կրած ախտաբանական փոփոխութիւնները արդիւնք են ուղեղափառ կոչուած թաղանթին (méninges) ծփանքին»: Այս տեսութիւնը, որ մեքենագիտական ալ կը կոչուի, չի կրնար տոկալ քննադատութեան, եւ սակայն պատրուակ ծառայեց Գէորգ Հայկազնը հարուածելու: Առաջին յարձակումը գործեց Հոլանտացի բժիշկ մը, Նէլըն: Երկրորդը՝ Սենաք: Երրորդը՝ քիմիագէտ Փոլի, որ իր քննադատութիւնը հասցուց անպատկառութեան աստիճանին: Եւ այնուհետեւ բժշկութեան պատմութեան հեղինակները իւրացուցին ու կրկնեցին նոյն քննադատութիւնները՝ առանց ... կարդալու Գէորգ Հայկազնը, ինչպէս է սովորութիւնը:

Արդ, այժմ կը հաստատուի թէ յիշեալ գիրքը գործն է... Քասալինի բժիշկին, եւ ոչ երբեք Գէորգ Հայկազնի: Սկիզբը ըսի թէ հայ երիտասարդ բժիշկը հիացող մըն էր Հիպոկրատի, համակիր՝ humorismeի, ուրեմն հակառակ solidismeի:

(Մնացեալը յաջորդով) Տ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Մահացու հիւանդութիւն մը կայ, որ կը կոչուի ածխախտ (charbon),— կենդանիներէն կը փոխանցուի մարդոց: Դժուար է բուժել, շա՛տ կը մեռնին կենդանիները այս հիւանդութեամբ՝ երբ վարակուին: Հաւը չի վարակուիր, սակայն: Ածխախտին մանրէն կերցուցէք, հաւին հոգն անգամ չէ: Ջուրը դրէք հաւին ոտքերը,— անմիջապէս կը վարակուի: Վարակուելէն ետք, մեռնելու դատապարտուած պահուն, չորցուցէք ոտքերը, եւ հաւը կ'առողջանայ:

Մեր մարմնոյն մէջ եւս՝ ի՛նչ ուժեր կան, որոնց աղբիւրը գտնելով՝ կրնանք հրաշքներ գործել անպայման:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Եւրոպայի բանալին

Միջերկրական ծովը՝ ինչպէս իր պատմութեան բովանդակ ընթացքին, այսօր ալ կը հանդիսանայ աշխարհի քաղաքականութեան առանցքը: Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միացման կիծն է ան: Իր 2200 մղոն տարածութեամբ կ'իշխէ Ճիպրալթարէն մինչեւ Սուէզ, միացնելով Եւրոպան Ափրիկէի: Անոր ափերուն վրայ կը բնակին տասնըեօթ ազգեր, բարդաւաճ բնութեան պարգեւած բարիքներով: Ան բանալին է Եւրոպայի:

Այս բոլորէն յետոյ պարզ է հետեւցնել թէ՝ ինչու համար Միջերկրականը կը կազմէ աշխարհի դիւանագիտութեան առանցքը, թատերավայրը եղբայրասպան կռիւներու, պետական հարուածներու քաղաքային ու զինուորական թափանցումներու:

Միջերկրականի բանալին իր ձեռքերուն մէջ ամուր բռնած էր Մեծն Բրիտանիան, մինչեւ վերջին Աշխարհամարտը, շնորհիւ իր վիթխարի նաւատորմին: Եւ դաշինքներ կնքելով միջերկրականեան պետութիւններու հետ, ապահովելով անոնց պաշտպանութիւնը: Այսպէս պաշտպանելու համար նաեւ իր անսահման կայսրութիւնը, մինչեւ հեռաւոր Հնդկաստան, Ափրիկէ:

Ի զուր չէ որ Մուսոլինիի օրով Իտալացիները, արդարացնելու համար իրենց ծաւալողական քաղաքականութիւնը, Միջերկրականը կը կոչէին «Մեր Ծովը»:

Առանց հաստատուն վիճակի մը Միջերկրականեան աւազանին մէջ, կարելի չէ ո՛չ ազգերու ինքնորոշում, ոչ համաշխարհային առեւտուր եւ ոչ ալ խաղաղութիւն:

Երկրորդ աշխարհամարտէն ի վեր փոխուած են դերերն ու դիրքերը: Միջերկրականեան երկիրներէն ոմանք, մասնաւորաբար պալքանեան պետութիւնները, որոնք նախապէս կը դառնային Արեւմուտքի շուրջը, հիմա հարկադրաբար մտած են Խ. Միութեան տիրապետութեան տակ: Եւ դարաւոր երազը ցարական Ռուսիոյ վարիչներուն,— մտնել տաք ջուրերը— այսօր շատ աւելի լրջօրէն կը հետապնդուի եւ իրականութիւն կը գտնէ բոլշեւիկ Ռուսիոյ վարիչներուն կողմէ: Ատոր համար անոնք ունին հաստատուն կռուաններ:

Միջերկրականի տիրելու համար անհրաժեշտ է ունենալ ուժեղ նաւատորմ: Անգլիան, ինչպէս ըսինք, թէեւ տակաւին որոշ չափով մը այդ ջուրերուն մէջ կը պահէ իր գերազանցութիւնը, չունի սակայն երբեմնի գերակշիռ դիրքը: Այժմ ստեղծուած է ուժերու տարբեր դասաւորում: Արեւելեան եւ Արեւմտեան մրցակցութիւնն է, որ ինչպէս միշտ կը գործէ, այս անգամ իբրեւ գլխաւոր դերակատար ունենալով՝ մէկ կողմէ Խ. Միութիւնը, միւս կողմէ Մ. Նահանգները: Երկու ահաւոր ու հակոտնեայ աշխարհներ, որ տենդագին աշխատանքի են լծուած, յանուն աշխարհի խաղաղութեան: Ստուերին մէջ տնտեսական շահերը եւ ինքնապաշտպանութիւն, ընդդէմ մէկ կամ միւս աշխարհակալութեան: Գոյութեան պայքար:

Դժբախտ մարդկութիւն: Ճակատագրական դասաւորում փոքր ազգերու, որոնց սրտին ու մտքին վրայ կախուած կը մնայ դամոկլեան սուրը, պատրաստ մխուելու, փոքրիկ ընդվզումի մը պարագային: Կը թուի թէ աշխարհը այսքան չէր ստրկացած, չէր կորսնցուցած իր առնական խոյանքը, որքան մեր օրերուն: Եւ այս շնորհիւ վարդապետութեան մը, որուն նշանաբանն է «ճնշուած ժողովուրդներու ազատութիւնը»:

Նախկին երանելի օրերուն ալ ժողովուրդները կ'ունենային թիւրիմացութիւններ, սահմանային վէճեր, պատերազմներ, սակայն կարելի կ'ըլլար սահմանափակել աղէտը՝ չէզոք պետութիւններու միջամտութեամբ, կամ իրաւախոհութեան հրաւիրելով կռուող կողմերը: Մինչդեռ հիմա Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնն անգամ մատնուած է անզօրութեան, եւ կը գործէ Խ. Միութեան չարաբաստիկ վեթօն:

Դիրքերը գրաւուած են արդէն: Ամենօրեայ մամուլը կ'արձանագրէ չնդալից մանրամասնութիւններ: Անխուսափելի՞ է բախումը: Ատոր պատասխանը վեր է մեր հասողութենէն եւ դուրս՝ մեր նիւթէն: Ամէն պարագայի մէջ, հրատապ հանգամանք ունի Միջերկրականի տիրապետութեան խնդիրը, Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ:

Խ. Միութիւնը իր Սեւ ծովեան ափերը պատնիշած է արբանեակ Ռումանիայով եւ Պուլկարիայով: Շնորհիւ այդ խարիսխներուն կը ձգտի թափանցել Միջերկրական:

Ատոր հետեւանքներն են Նեղուցներու վէճը Թուրքիոյ հետ, Ալպանիոյ գրաւումը, Եուկոսլաւիոյ դէմ սարքուած պայքարը, Թրիէսթէի խնդիրը, Յունաստանի աւելի քան երկու տարի տեւող եղբայրասպան կռիւները: Նոյն նպատակին կը ծառայեն Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ հիւսիսային Ափրիկեան երկիրներուն մէջ սարքուած համայնավարական պարբերական խլրտումները, Սպանիան սանձելու առաջարկները, եւն. եւն.:

Խ. Միութիւնը կ'ընէ այս բոլորը, վստահ ըլլալով որ անգամ մը իր ձեռքերուն մէջ առնելէ վերջ Միջերկրականի տիրապետութիւնը, պիտի թափանցէ արեւմտեան Եւրոպայէն ալ անդին, ճամբայ պիտի բանայ Հնդկաստանի գաղափարական գրաւման: Պիտի խեղդէ ու գրաւէ արեւմուտքի քարիւղը՝ այնքան անհրաժեշտ ազատ ազգերու ճարտարարուեստի զարգացումին համար: Եւ վերջապէս իր ծովային ուժը պիտի դարձնէ դէպի Ատլանտեան ու Խաղաղական Ովկիանոսները:

Արեւմուտքը ի՞նչ միջոցներով կրնայ հակազդել համայնավարներու այս սադրանքներուն:

Ամերիկեան թերթի մը աշխատակիցը ընդարձակ յօդուածաշարքով մը կը թուէ այն հակամիջոցները, որոնք կրնան ի դերեւ հանել Խ. Միութեան մտադրութիւնները:

Ամենագլխաւորն է մշտական ներկայութիւնը կարեւոր նաւատորմիղի մը Միջերկրականի աւազանին մէջ: Անոր ներկայութիւնը հոգեբանական ազդեցութիւն պիտի գործէ Միջերկրականի ազատ երկիրներուն վրայ, եւ քաջալեր պիտի հանդիսանայ պահելու իրենց անկախութիւնը: Անոնք կը խորանան իրենց համոզումին մէջ, թէ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը երբեք թոյլ պիտի չտայ որ աշխարհը գրաւուի բոլշեւիկներու կողմէ:

Նոյն վստահութիւնը նաեւ տարբեր երկիրներու հայրենասէր բնակիչներուն վրայ, որոնք նոր ուժ ու կորով պիտի ստանան՝ բարձր բռնելու համար իրենց ազգային դրօշը:

Այս կերպով կը յուսան սանձել յարձակողական ախորժակները, ինչպէս տեղի ունեցաւ Յունաստանի քաղաքային կռիւներուն ատեն, վկայութեամբն իսկ դերի բռնուած յոյն ապստամբներու:

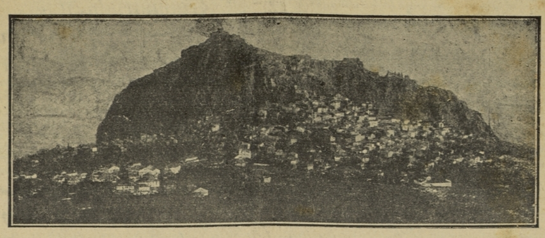
«Ակներեւ է որ մեր մարտանաւերը մէկ մէկ փուշ են, մխուած համայնավար տենչանքներու կողերուն վրայ»: Ու ամերիկացի մասնագէտ յօդուածագիրը կ'առաջարկէ՝ շարունակել Թուրքիոյ եւ Յունաստանի տրուած նիւթական եւ զինուորական օժանդակութիւնը, Սպանիան եւս առնել Ատլանտեանի դաշինքին մէջ, օդանաւային կայաններ հաստատել հիւսիս. ափրիկեան ափերուն վրայ, ինչպէս եւ սերտ գործակցութիւն Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի զինուորական ուժերուն միջեւ:

Ըստ յօդուածագրին, Միջերկրականը 1946 Սեպտ.էն մինչեւ այսօր պաշտպանուած է, շնորհիւ Ամերիկայի 6րդ նաւաբաժնին, որուն հրամանատարն է ծովակալ Գոնըլլի, ցամաքային սպայակոյտի կեդրոն ունենալով Լոնտոնը:

— «Անցան տագնապալից պահերը Իտալիոյ, Յունաստանի, Թուրքիոյ եւ հիւսիսային ափրիկեան ափերուն: Այս յաղթանակին կարեւոր մէկ մասը կը պարտինք 6րդ նաւաբաժնի «գորշ դիւանագէտներուն»: Ասոնց վրայ աւելցուած նոր մարտանաւեր, զօրացած օդային ու ցամաքային ուժերով, պիտի կրնան բաց պահել Կապոյտ Ծովը»:

Ա. ՀԱԲԻԼԵԱՆ

ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԲԵՐԴԸ

ԽՈՒՄԲ ՄԸ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐ.— Տէր Ստեփան Քհնյ. կարինեան, Շապուհ Օզանեան, (Ծծիկի Շապուհ), Գարեգին Թորգոմեան, Սեդրակ Պալեան (Պուսէյիտցի), Գէորգ Թութեան (Պուսէյիտցի), Հայկազուն Խըպըլեան (ողջ), Սեփոն Տէր Ներսէսեան, Հաճի Վահան Ղարիպեան :

ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ (1895 — 1915)

1915ի ընդհ. տեղահանութեան բարբարոս յղացումը Թուրքին, իր տարողութեան ծանրութեամբ ստուերի մէջ թողուց 1895ի կոտորածը : Բայց, մեզ՝ տարէցներուս համար բարոյական պարտականութիւնն է յիշել այդ օրերու մեր արի հայրենակիցները որոնք ծառացան Թուրք խուժանին դէմ եւ թոյլ չտուին անոր, որ գործադրեն իրենց ծրագիրը :

1915ի մեծ աղէտին եւ հերոսամարտի կենդանի վկաները այսօրուան, որոնք մանուկներ էին այդ օրերուն, երբ կը պատմեն զանազան դրուագներ, մտքի կապ մը կը տեսնեմ 95ի եւ 15ի միջեւ:

Առաջին կոտորածը ծայր տուաւ Տրապիզոնէն 28 Սեպտ. (հին տոմար, 5 Հոկտ.) Բաբերդ եւ 8 Հոկտեմբերին լուր ունեցաւ Շ. Գարահիսար : Հոկտեմբեր 9ի երկուշաբթի Երզնկա, 11 Հոկտեմբեր Կերճանիս (Գարահիսարի եւ Երզնկայի մէջտեղ): Գարահիսարցիները անմիջապէս սկսան կազմակերպուիլ: Կազմուեցան զանազան յանձնախումբեր զբաղելու համար անհրաժեշտ գործերով, զին. մարմին, մատակարարութիւն, փոխադրութիւն եւն.:

Կռիւը սկսաւ Հոկտեմբեր 15ի կիրակի օրը :

Ժողովուրդը համախմբեցին եկեղեցին, եւ երկու «Թաշխան»ները: Մատակարարութիւնը յանձնուեցաւ Աւետիս Սահակեանի (հայրը 15ի նահատակ Շ. Ծ. վարդապետի) կռուի ղեկավարութիւնը — Հին Թաշխանի տանիքէն — յանձնուեցաւ Ղուկաս Տէվլէթեանի, Ֆելեկի Թորոսի, Նշան Պարոնվարդեանի, Նազարէթենց տղոց, երկու Նիկողոս Օզանեաններու, Նշան Մարկոսեանի եւն:

« Նոր Թաշխանի» կռուողներն էին.— Տէր Սրապիոնեան Ալիքսան, Պարոնվարդեան Գրիգոր, Տիգրան, Պաղտասար եւ 5ի չափ կռուողներ՝ ղեկավարութեամբ Դանիէլ Ջավուշի խումբէն խմբապետ Գալուստ Աղբարին :

Վարի Թաղի պաշտպանութիւնը յանձնուած էր Թէօտէօրկէցի Բարսեղի, Նազարէթ Խոտիկեանի, Արսէն Չէքէնեանի, որոնք առիւծի պէս կռուեցան, իրենց հետ ունենալով Վէհրետեան եղբայրներ, Մարկոսեան եղբայրներ, Հմայեակ Թոփուզեան եւ ուրիշներ: Ո՞ր մէկ քաջը յիշել : Ո՞ր գրիչը կրնայ հարազատ պատկերը տալ անոնց գործին, գծել անոնց սրբազան դէմքերը որոնք կը շողային մութին մէջն անգամ: Անոնց աչքերուն մէջ կարծես կը կարդացուէր անձնուրացութեան ոգին:

Թամզարայէն եկող խուժանը — ամէնէն վայրենին — կը կարծէր յարձակիլ քաղաքին վրայ, ջարդել ու թալանել, բայց Քէմալեաններու տունէն (ամէնէն խոցելի կէտը) դիմադրութիւնը անակնկալի բերաւ զիրենք: Հոն էին Տիգրան Քէմալեան, Թէոսին Գէորգը (որուն եղբայրը՝ Գարեգին քսան կախուածներէն մէկն էր) եւ 15ի չափ մարտիկներ :

Հեռաձայնի պաշտօնը կը կատարէին կիները, լուր հասցնելով պատուհանէ պատուհան, փողոցէ փողոց :

Թուրքերը յուսահատած էին: Տեսան որ պիտի չկրնան ընկճել մեր հերոսները, դիմեցին կեղծիքի: Լուր ղրկեցին եկեղեցին, զինուորական մարմնի ղեկավարութեան, ըսելով թէ հանդիստ պիտի թողուն զիրենք, խուժանը հեռացուցած ենք եւն.: Առաջնորդական փոխանորդ Ռեթէոս քհնյ. Տէր Գէորգեան առանց թուլնալու, վարեց բանակցութիւնները ձեռնհասօրէն ու վճռական:

Թուրքերը տեսան որ գլուխ պիտի չկրնան ելլել, Սեբաստիայէն յայտնի ջարդարար Մէհրալին հեռագրով ուզած են: Ան ալ չորս օրէն եկած է : Այդ օրը Կիրասոնէն Գարահիսարի կառավարիչը Իպրահիմ Հագգը փաշան եկած էր: Լուրջ եւ բարի պաշտօնեայ մը, անմիջապէս խուժանը ցրուելով,

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 26 Յունիս, «Յառաջ».— Նախկին Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան Պոմոնի մասնաճիւղը Յունիս 24ին կազմակերպած էր երեկոյթ – պարահանդէս մը, ի նպաստ նահատակ ռազմիկներու որբերուն եւ այրիներուն: Առաջին անգամ էր որ մասնաճիւղը հրապարակ կուգար, իր այս ձեռնարկով: Ուրեմն կ'արժէր որ գաղութը իր ստուար մեծամասնութեամբ պատասխանէր իրենց կոչին: Դժբախտաբար շատ մը ծանօթ դէմքեր կը փայլէին իրենց բացակայութեամբ :

Օրուան նախագահն էր Լեգէոնականներու ընդհ. քարտուղարը, Պ. Վահրամ Մխիթիք, որ իր բացման խօսքին մէջ ցաւով դիտել տուաւ թէ Պոմոնը չարդարացուց մեր ակնկալութիւնը : «1914ին երբ մենք կրկէս նետուեցանք ու զոհաբերեցինք մեր արիւնը կեանքի գնով, ըրինք զիտակցօրէն, առանց սակարկելու: Մենք կռուեցանք հայ ժողովուրդի փրկութեան եւ Հայաստանի ազատագրութեան համար »:

Ապա յայտագրի գործադրութեան անցնելով, բեմ հրաւիրեց Ս. Աննի Նոր Սերունդի երկսեռ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Հ. Համբարձումեանի: Բացումը կատարուեցաւ «Մարսէյեզ»ով եւ «Բամ փորոտան»ով: Օր. Թադոյեան արտասանեց երիտասարդ բանաստեղծ ընկեր Ա. Ծառուկեան «Ուխտ Արարատին»ը, խոր յուզումով, ընկեր Գր. Քէնտիրեան իրեն յատուկ առոգանութեամբ արտասանեց «Գեղօն Ռազմիկին»ը, Վ. Մխիթիքէ: Պ. Ս. Չէօրէքճեան ընկերակցութեամբ իր աշակերտներէն Պ. Եդ. Ղազէրեանի, զոյգ ջութակով գեղեցիկ կտորներ նուագեց մէջ ընդ մէջ (ֆրանսերէն եւ հայերէն): Մեներգեց Օր. Սէրէնկիւլեան «Հէյջան»ը եւ «Մեր պարտիզումը«: Արտասանեց նոյնպէս Թումանեանի «Խրճիթ»ը :

Նախագահին հրաւէրով բեմ բարձրացաւ Ն. Կ. եւ Բ. Մ. նախագահ Պ. Շ. Տիրան Թէքէեան որ շնորհակալութիւն յայտնելով կազմակերպիչ յանձնախումբին, նիւթապէս եւ բարոյապէս սատարողներուն, նուիրատուներուն, համառօտակի թուեց Մարսէյլի եւ արուարձաններու մասնաճիւղերուն թիւը եւ անդամներուն քանակը, ու ըսաւ.

— «Մենք կռուեցանք Ֆրանսական դրօշին տակ, ոչ միայն Ֆրանսայի, այլեւ հայ ժողովուրդի, Հայաստանի ազատագրութեան եւ անկախութեան համար, անոր գոյութեան եւ յարատեւման, Կիլիկիոյ ազատութեան համար :Մենք ճշմարիտ կապն ենք եղած ֆրանսահայ գաղութի եւ կառավարութեան միջեւ: Եթէ Ամերիկայի եւ զանազան երկիրներու մէջ արձանագրուած կամաւորները կարենայինք մէկ դրօշի տակ համախմբել, կարեւոր ուժ մը ներկայացուցած կ'ըլլայինք Կիլիկիոյ մէջ: Մենք ալ ունեցանք թերութիւններ, որոնք պէտք չէ կրկնուին, երբ յառաջիկային կրկին առիթը ներկայանայ»:

Պ. Թէքէեան հակառակ իր հայերէնին տկարութեան կրցաւ գեղեցկօրէն ամփոփել իր միտքերը, խոր տպաւորութիւն գործելով :

Խումբ մը երիտասարդներ շատ յաջողապէս բեմադրեցին «Հնարամիտ վարձկալը» զաւեշտը:

Հայերուն ալ հրամայած է խանութները բանալ: Այսպիսով վերջացաւ Շ. Գարահիսարի ինքնապաշտպանութեան կռիւը: Միայն քաղաքէն հեռու Քիւփէլի Թաղին 51 տուները աւարի տրուեցան, բայց մենք այդ կռուին մէջ յաղթական ելանք :

Փառք մեր հին եւ նոր հերոսներուն յիշատակին :

ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՎԼԷԹԵԱՆ

ՅԱՌԱՋի տարածման համար

Փարիզի արուարձաններէն բարեկամ մը հազար ֆրանք կը տրամադրէ «Յառաջ»ի տարածման ֆոնտին:

Գաւառէն ընթերցող մը՝ հինգ հազար ֆր. :

Պրիւսէլէն ընկեր Հ. Աղասեան՝ 3500 ֆրանք:

ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՇԱՎԻԼ.— Մենք ալ տօնեցինք Մայիս 28ի տարեդարձը, թէեւ քիչ մը ուշ, բայց անուշ :

Երբ «մենք» կ'ըսեմ, հասկնալի է անշուշտ գաղութին գիտակից մասը, իբրեւ յառաջապահ ունենալով միշտ Հ. Յ. Դաշնակցութեան խումբը, «Արզութեան» որ կազմակերպիչն եղած է այս ազգային տօնին ալ, քանի որ ուրիշներ կը քաշուին իրենց պատեանը, այս կամ այն պատրուակով : Թէեւ Տօնը նոյնքան համազգային է որքան Ապրիլեան սգատօնը, ինչպէս իրաւամբ դիտել տըւաւ օրուան նախագահը :

Բանախօսն էր ընկեր Ս. Թորոսեան, որ համառօտակի պատմեց անցեալ դէպքերը, իբրեւ ականատես, մանաւանդ Ղարաքիլիսէի ճակատամարտը որ իրաւամբ կրնայ կոչուիլ երկրորդ Աւարայր մը նոր Վարդաններու հերոսական մարտնչումներով :

Գեղարուեստական բաժինն ալ յաջող էր, ղեկավարութեամբ Պ.Մեսումենցի,— խմբերգներով, մեներգներով եւ արտասանութիւններով, (Իսիէն ընկեր Սերոբեան եւ Օր. Օղտաեանի կողմէ, Շավիլէն՝ Նոր Սերունդէն Օր. Աննիկ Մկրտիչեան, Աստղիկ Քէօսէեան, Սրբուհի Եղիազարեան, Մարի Սարգիսեան եւ Պ. Յարութիւն Մկրտիչեան) :

Խօսեցաւ նաեւ Նոր Սերունդի կեդր. վարչութեան կողմէ ընկեր Պարոնվարդեան յորդորելով նորահասները քալել միշտ ազգային գետնի վրայ, պատրաստ՝ երբ որ պէտք ըլլայ :

Ի վերջոյ տեղի ունեցան հայկական գեղջուկ պարեր հայկ. տարազներով, մանկապարտէզի փոքրիկներուն կողմէ: Ապա սկսաւ աւանդական խնջոյքը սեղաններու շուրջ մինչեւ կէս գիշեր, յեղափոխական երգերով եւ զուարճութեամբ եւ միշտ այն հաւատքով թէ օր մը հայրենիքին մէջ պիտի կատարենք այս ուրախութիւնները, աւելի խանդավառ եւ պայծառ : Մ. Ս.

Յանձնախումբը նուէրներէ գոյացած զանազան առարկաներ վիճակախաղի դնելով, օգտագործեց զանոնք իր նպատակին համար: Գեղարուեստական մասը լրացաւ կէս գիշերին եւ անհամբեր երիտասարդ զոյգեր սկսան պարել ընկերակցութեամբ նուագախումբի :

Յ. Նիկողոսեան

ՀԷՐԻ Ն. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ (Ամերիկահայ) շահած է հրէական Րաբբի Սամուէլ Լ. Ապրամս ֆօնտը, հարիւր տոլար: Այս մրցանակը որոշուած էր այն ուսանողին, որ լաւագոյն ջանքեր կը կատարէ դիւրացնելու համար ուսանողներու իրերահասկացողութիւնը : Հէրի Ն. Սարգիսեան Նիւ Եորքի համալսարանի Ազատ արուեստի ճիւղին վերջին տարուան ուսանողներէն էր: Կազմած է քրիստոնէական ընկերակցութիւն մը Պոսթընի համալսարանին մէջ: Մրցանակը կը կոչուի «Օհապայ Շալոմ Տաճարի Րաբբունապետ Ապրամս» :

ՊՐՈՒՔԼԻՆԻ Հ. Օ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մասնաճիւղը մասնակցած է ցուցահանդէսի մը, տրուած է Y. W. C. A.ի սրահին մէջ: Հայկական եռագոյնը կը ծածանէր Հ. Օ. Մ.ի տաղաւարին վրայ: Ուրիշ ազգերու կողքին, հայկական բաժինը (ձեռագործներ եւ հին առարկաներ) եղած է ամէնէն ճոխը եւ արժանացած գնահատանքի :

րաւ. Քորէայի զօրքին կողմէ կատարուած նախայարձակման՝ հիւս. Քորէայի հողին վրայ: Հետեւաբար այս դէպքերուն պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ հարաւային Քորէայի իշխանութեանց եւ անոնց վրայ որ կանգնած են իրենց կռնակը :

« Ինչպէս յայտնի է, խորհրդային կառավարութիւնը Քորէայի իր զօրքը քաշեց ամերիկեան կառավարութենէն առաջ, եւ ատով խսկ հաստատեց իր աւանդական սկզբունքը,— չմիջամտել ուրիշ պետութեանց ներքին գործերուն: Խորհրդային կառավարութիւնը կապուած կը մնայ ոչ-միջամտութեան սկզբունքին՝ Քորէայի ներքին գործերուն մէջ :

«Սուտ է թէ խորհրդային կառավարութիւնը մերժած է մասնակցիլ Ապահովութեան Խորհուրդի նիստերուն: Հակառակ իր բաղձանքին, խորհրդային կառավարութիւնը չի կրնար մասնակցիլ Ապահովութեան Խորհուրդի նիստերուն, նկատելով որ չէ ընդունուած մնայուն անդամներէն մէկը, Չինաստանը, որով Ապահովութեան Խորհուրդը ի վիճակի չէ օրինաւոր որոշում տալու »:

× Ազգաժողովին ընդհ. քարտուղարը Խ. Միութեան հաղորդած էր Ապահովութեան Խորհուրդին բանաձեւը: Մոսկուա ծանուցագիր մը ուղղելով կ'ըսէ.

— « Այդ բանաձեւը քուէարկուած է վեց անդամներու ձայնով, եւ մասնակցութեամբ եօթներորդի մը, Ցիան Թին Ֆուի, որ օրինապէս իրաւունք չունի ներկայացնելու Չինաստանը: Արդ, համաձայն Մակի դաշինքին, Ապահովութեան Խորհուրդին որոշումներուն քուէարկութեան համար անհրաժեշտ են եօթը ձայներ, մէջն ըլլալով հինգ մնայուն անդամները,— Մ. Նահանգներ, Անգլիա, Ֆրանսա, Խ. Միութիւն եւ Չինաստան:

« Յայտնի է նաեւ թէ վերոյիշեալ բանաձեւին քուէարկութեան ատեն, Ապահովութեան Խորհուրդին երկու անդամները, Խ. Միութիւնը եւ Չինաստանը բացակայ էին: Արդ, համաձայն ՄԱԿի դաշինքին, Ապահովութեան Խորհուրդին որոշումները կարեւոր խնդիրներու համար կրնան տրուիլ միայն հինգ մնայուն անդամներուն միաձայնութեամբ: Կը հետեւի թէ Քորէայի մասին տրուած որոշումը օրինական ուժ չունի»:

— Մ. Նահանգներուն, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչները անմիջապէս պատասխանելով այս առարկութեանց, պնդեցին թէ կատարելապէս օրինաւոր են տրուած որոշումները : «Ո եւ է պետութեան բացակայութիւնը չի կրնար ջլատել Ապահովութեան Խորհուրդին գործունէութիւնը »:

× Հնդկաստան եւս հաւանութիւն յայտնեց Ապահովութեան Խորհուրդի որոշման: Համայնավար Չինաստանի նախագահը, Մաօ Ցէ Թունկ, բողոքելով կատարուած գործողութեանց դէմ, յայտարարեց թէ «Մ. Նահանգներուն նախայարձակումը ոտքի պիտի հանէ Ասիոյ բոլոր ժողովուրդները »:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ցնցումներ զգացուեցան հարաւային Ֆրանսայի մէջ,— Պէզիէ, Փերփինեան, Մոնփելիէ, Սեթ, Քարքասոն եւն.: Մարդկային զոհ չկայ :

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ շարժումներ կը կատարուին Իրանի եւ Թուրքիոյ սահմաններուն վրայ, համաձայն Ուաշինկթըն հասած լուրերու :

Դաշտային պարահանդէս

Այսօր շաբաթ, ժամը 16էն 24 Roseraie de Bagatelle (Պուա տը Պուլոնեը): Նախաձեռնութեամբ Հայ Տիկնանց միութեան: Օթօպիւս 43, իջնել թէրմինիւս Տըլուաղօն: Մուտքը Route de Sèvresէն:

Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 35ԱՄԵԱՅ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հոգեհանգիստ պիտի կատարուի այս կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին (rue Jean Goujon): Կէսօրէն վերջ ժամը 15ին այց Père Lachaiseի գերեզմանատունը ուր ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ շիրիմին վրայ ծաղկեպսակ մը պիտի դրուի նահատակներուն յիշատակին :

Հրապարակային դասախօսութիւն

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութիւնը կը հրաւիրէ Փարիզի, Ալֆորվիլի, Պանեօ Քաշանի, Առնուվիլի, Իսիի եւ Շավիլի անդամները, այս շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, Sociétés Savantes:

Կը խօսի ընկեր ՎԱՀԱՆ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

Նիւթը՝ «Երիտասարդութիւնը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը»:

Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ :

ԲԱՑՕԹԵԱՅ ՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Սէնթ Անի Նոր Սերունդի «Քեռի» խումբին, հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին եւ Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան, մասնակցութեամբ Թաթուլ խումբին եւ Ֆ. Կ. Խաչին:

Երգչախումբ ղեկավարութեամբ Համբարձում Համբարձումեանի :

1 Յուլիս, շաբաթ գիշեր 9էն մինչեւ լոյս :

Դպրոցին հրապարակին վրայ :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԽԱՆԱՍՈՐԻ 53ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէին: Այս կիրակի առտուընէ մինչեւ երեկոյ, գեղեցիկ ընդարձակ պարտէզին մէջ :

(Clos des Fusaines):

Կը նախագահէ ընկեր ԱՐՍԷՆ Տ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Կը խօսին ընկերներ ԱԶԳԻՆ եւ Գ. ՍԻՆԱՊԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Մուտքը ազատ է :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս կիրակի, Rond Pointի Պաղ Աղբիւրին մօտ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Երգ, մեներգ, արտասանութիւն, զաւեշտ եւ ողիմպիական մրցումներ:

Պիտի խօսի ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

ԴԷՊԻ ԾՈՎ

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի Նոր Սերունդի արշաւը դէպի Tréport, այս կիրակի: Autocarը Bd. Carnotէն կը մեկնի ժամը 5.30ին: Երթուդարձի գինն է 800 ֆրանք: Ուտելիքը միասին բերել :

Կը խնդրուի քոյր մասնաճիւղերէն տեղեկութեանց համար հեռաձայնել Ent. 00-15:

Եւ նախապէս արձանագրուիլ :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի եկեղեցւոյ կեդրոնի դպրոցին տարեվերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգ. Տան շէնքին մէջ: 32 rue de Trévise, Paris (9), մէթրօ Քատէ:

Կը նախագահէ Պ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍԱՐԱՖԵԱՆ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

SALLE GAVEAUի ՄԷՋ

ԺԻՐԱՅՐ ՍԵՐԳՈՅԵԱՆ (պաս)

(որդի Պ. Նշան Սերգոյեանի)

Անցեալ ձմրան Նիսի Օփերային մէջ երգելէ վերջ, Յուլիս 5ի չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.45ին երգահանդէս մը կուտայ իր երկու ընկերներուն հետ (մէկը թէնոր, միւսը պարիթօն) :

Տոմսերու գին 500էն 100 ֆրանք:

Դիմել Salle Gaveau, 45 rue de la Boëtie, եւ Durand, Place de la Madeleine:

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան Փարիզ-Իսիի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ յարգոյ հայ հասարակութիւնը ներկայ ըլլալ յիշատակի այս հանդէսին որ տեղի պիտի ունենայ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին, Իսիի Խրիմեան դպրոցին մէջ, rue de la Défense:

Կը նախագահէ Վեթ. ընկեր Ա. ԿԷՆՃԵԱՆ

Խօսք կ'առնեն ընկերներ ԱՐԾՐՈՒՆԻ եւ Ե. ԻՇԽԱՆԵԱՆ:

Կ'արտասանեն ընկեր Ն. Պշտիկեան եւ Վ. Ալթունեան :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Քսան նահատակներու յիշատակին հոգեհանգստեան արարողութիւն պիտի մատուցուի այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Հայոց եկեղեցին: Կը խնդրուի յարգոյ հայ հասարակութենէն ներկայ ըլլալ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Միջին Ֆրանսայի մասնաճիւղերէն կը խնդրուի օդափոխութեան երեխաներու ցուցակը տարիքներով գրել Լիոն, Տիկին Այվազեանի, 194 rue Vendôme, Lyon (Rhône):

ԻՍԻԻ Ֆր. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահը : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Ընկ. Կարօ ենթակոմիտէն, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. կոմիտէին ներկայացուցիչը :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

Ա. ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահին մէջ :

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Տարօն – Սասնոյ Զօրի Հայր. Միութեան, Մարսէյլ: Այս կիրակի ամբողջ օրը, Մարսէյլի արուարձաններէն՝ Սէնթ Անտրէի հանրածանօթ ծառախիտ եւ զովասուն պարտէզին մէջ:

Կը նախագահէ հայրենակից ԳԱՌՆԻԿ ՏԷՐՈՅԵԱՆ: Կը խօսի հայրենակից ՔԵՐՈՎԲԷ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ: Գեղարուեստական խնամուած բաժին, Լա Սիոթայի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Հրայր խումբի կողմէ: Երգ, մեներգ, խմբերգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ: Պիտի ներկայացուի զաւեշտ մը ղեկավարութեամբ հայրենակից Գեղամ Պօղոսեանի: Հայկական եւ եւրոպական պարեր :

Մուտքը ազատ է

ԿԱՐՏԱՆԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

Վարանդեան խումբը, ի պատիւ 11 խաղացող ընկերներուն, որոնք Յունիս 4ին շահեցան «Ահարոնեան» բաժակը, խնջոյք մը սարքած է այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, «Գեղունի» սրահին մէջ: Այս առթիւ պիտի բաժնուին խումբին շքանշանները :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի, Սէյսէնի դաշտին վրայ, այս կիրակի:

Մեկնում հանրակառքով ժամը 9ին :

Դպրոցական քննութեան արդիւնքը եւ մրցանակաբաշխութիւն: Խմիչք եւ կարկանդակ տեղին վրայ :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Սէն Կրասիէնի Անարատ Յղութեան Հայ Աղջկանց Որբանոց վարժարանին կողմէ հանդէս մը կազմակերպուած է, այս կիրակի, ժամը 15ին, ճոխ յայտագրով:

Շոգեկառք առնել Gare du Nordէն 14.29ին եւ իջնել Champ de Courses: Մուտքը ազատ է :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Մարսէյլ – Փրատոյի Մայր եկեղեցիի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի, Ս. Սահակ Մեսրոպի տօնին առիթով մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի եկեղեցիին հիմնադիր բարերար հանգուցեալ ԱՍՊԻՏ ՎԱՀԱՆ ԽՈՐԱՍԱՆՃԵԱՆի եւ իր ննջեցեալներուն յիշատակին, հանդիսաւոր պատարագի արարողութեամբ: Բարեպաշտ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ, յարգելու համար յիշատակը բարերարին որ Մարսէյլի հայ գաղութը օժտեց հոյակապ եկեղեցիով մը:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925
R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 800 փր., Տար. 1600, արտ. 2500 փր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 7 փր. C.C.P.Paris 1678-63
Dimanche 2 JUILLET 1950 Կիրակի 2 ՅՈՒԼԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6193–Նոր շրջան թիւ 1604

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԹԵՒ ՏԱԼ

Կարելի՞ է թեւ տալ գրողին եւ գրքին, ստեղծագործական աշխատանքին եւ հրատարակութեանց սպառման, ձեւափոխելով «Հայ Գրագէտներու Բարեկամները»: Կամ նոր Հրատարակչական մը կազմելով :

Ընենք անմիջապէս թէ չունինք որեւէ կանխակալ կարծիք: Պարզապէս ելք մը գտնել կ'ուզենք, ի տես համատարած անշարժութեան :

Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք,— « Եթէ քանի մը տարի ալ այսպէս շարունակուի, շատ մը հեղինակներ պիտի նախընտրեն գուլպայ կամ ձիթապտուղ ծախել » :

Այն ատեն, մեր ներկայ մշակոյթն ալ պիտի դառնայ հեռաւոր, աղօտ յիշատակ մը : Պիտի սնանինք դամբարաններով եւ հնոտի նշխարներով:

Ի՞նչ ընել, վտանգը կանխելու համար:

Դնելով նոր Հրատարակչականի մը առաջարկը, դասական իմաստով չենք ըմբռներ զայն :

Գիտենք որ միշտ ալ գիրքեր պիտի տպուին այստեղ եւ այլուր, Հրատարակչական Ընկերութիւն մը ունենանք թէ ոչ :

Մեր հիմնական հոգն է՝ աշխուժացնել ստեղծագործութեան եւ հրատարակութեան, այլ մանաւանդ գիրքերու տարածման գործը :

Դեռ աւելի մանրելով, կ'առաջարկենք միջոցներ մշակել, վերահաստատելու համար գնելու եւ կարդալու վարժութիւնը :

Արդարեւ, այդ վարժութիւնն է որ հետզհետէ կը թմրի, կը նահանջէ: Նոյն իսկ երէց սերունդին մէջ :

Տեղի – անտեղի կը պարծենանք իբրեւ «ընթերցասէր հասարակութիւն » :

Անողոք իրականութիւնն այն է որ, շատ քիչերը կը կարդան: Մեծ մասն ալ կը բաւէհաճի կարդալ... փոխ առնելով: «Սանկ աչք մը նետելու համար»:

Հարեւանցի քննութիւն մը կատարեցէք ձեր նեղ շրջապատին, ազգականներու, բարեկամներու եւ ընկերներու շրջանակին մէջ, եւ պիտի տեսնէք որ... Պոլսէն ալ ետ մնացած ենք :

Եթէ միայն կարդալ – գրել գիտցողները իրենց խիղճը քննէին, պիտի կարմրէին:

Եթէ քիչ մը նախանձախնդրութիւն ունենային, այսքան արտասուելի վիճակ մը պիտի չներկայացնէր հայերէն հրատարակութեանց շուկան:

Ինչ որ իբրեւ պատճառաբանութիւն կը ցուցնեն, յաճախ պարզ պատրուակ է , պարտկելու համար անպարտկելի մեղքեր :

Մեր ըմբռնած Հրատարակչականը — կամ ուրիշ կազմակերպութիւն մը — ամէն բանէ առաջ պիտի ըլլար գործօն մարմին մը: Շարժուն եւ բազմանդամ :

Իր պարտականութիւնները պիտի ըլլային.—

Դառնալ բանուկ շաղկապ մը հեղինակին , հրատարակիչին եւ հասարակութեան միջեւ, ապահովելու համար հայ գրքին տարածումը :

Այդ առաջադրութեամբ, անդամներէն իւրաքանչիւրը յանձն պիտի առնէր 5—10 նոր հրատարակութիւն սպառել իր շրջապատին մէջ: Համաձայն իր ապրած միջավայրին եւ ապարէզին :

Իւրաքանչիւր անդամ պիտի հետաքրքրուէր , նոյնիսկ պիտի հետապնդէր, որպէսզի տարին քանի մը հատոր հայերէն գիրք մտնէ իր ծանօթներուն տունը:

Ուրեմն ամէն անդամ պիտի դառնար տեսակ մը վկայ: Հաւատաւոր եւ գործօն միջնորդ:

Ամէն օր կը տեսնէք թէ ի՛նչ հնարքներ կը մտածեն կրօնական ընկերակցութիւններ, նոյնիսկ Աւետարան եւ Աստուածաշունչ ծախելու համար, փողոցէ փողոց :

Ձեզմէ չի պահանջուիր դիրք բռնել փողոցին անկիւնը կամ ժամուն դուռը, օգնելու համար հայ գրքին տարածման :

Սակայն, ձեր պարտականութիւնն է միշտ յիշել եւ յիշեցնել թէ՝ այս անգամ պատասխանատուն մենք պիտի ըլլանք, եթէ մշակոյթն ալ ծիւրի եւ ցամքի, դառնալով տեսակ մը թանգարան:

Առաջարկուած կազմակերպութիւնը անշուշտ ինքն ալ հրատարակութիւններ պիտի ունենայ : Պիտի գտնէ նաեւ միջոցներ՝ սուղ գիրքերը մատչելի դարձնելու, կամ հանրամատչելի հատորներ հրատարակելու համար :

Այդ խնդիրն ալ պիտի արծարծենք, ուրիշ տեսակէտներու հետ : Շ.

ԸՆԿԵՐ ՎԱՀԱՆ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆ
Շ. Գարահիսարի 1915 Յունիսի հերոսամարտին ղեկավարներէն :
(Այսօրուան յիշատակի տօնին առթիւ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄՈՌՑԵՐ ԷԻՆ ՈՐ...

Յաճախ « նորեր»ը կը գանգատին թէ նախաձեռնութիւն չի տրուիր իրենց որեւէ կազմակերպութեան համար: Թէ հինները իրենց քիթը ամէն բանի մէջ կը խօթեն եւ թոյլ չեն տար որ երիտասարդները «իրենց տունը իրենք կառավարեն »:

Ըլլալով «հիներ»էն, կ'ուզեմ քանի մը խօսք ըսել այդ կարգի մեղադրանքներու դէմ, որոնք եթէ երբեմն արդար են, շատ անգամ ալ անիրաւ են եւ անտեղի :

Անշուշտ սրտի շատ մեծ գոհունակութեամբ չէ որ մեծերը կը խառնուին, իրենց ըսածին պէս, «ամէն բանի»:

Շատ անգամ տաղտուկ է ստանձնել գործեր եւ պատասխանատուութիւններ, որոնք կրնան կարգադրուիլ, եթէ երիտասարդներուն քով չպակսին անհրաժեշտ լրջութիւնը եւ գիտակցութիւնը:

Այս ընդհանուր տեսութենէն վերջ, պատմեմ անախորժ տեսարան մը որու մասին տրտունջներ հասած են խմբագրութեան :

Մուրատեան վարժարանի նախկին աշակերտները հանդէս մը կազմակերպած էին անցեալ կիրակի, դպրոցին պարտէզին մէջ, որ տրամադրուած էր իրենց, ինչպէս եւ թատերասրահը :

Անշուշտ ոգի ի բռին աշխատած էին այդ տղաքը, ապահովելու համար լաւագոյն հաջողթը:

Ուզելով գեղարուեստական բաժնին ալ «սովորական»էն դուրս, բացառիկ հանգամանք տալ, կազմած էին յայտագիր մը յունական եւ սպանիական երգերով եւ պարերով :

Պիտի ըսէք,— «ուրեմն բան չեն մոռցած եւ ամենայն ինչ կատարեալ էր ...»

Դժբախտաբար մոռցուած բաներ կային :

Առաջին՝ մոռցեր էին որ Մուրատեան վարժարանը «Հայերու հաստատութիւն մըն է, կրօնական Միաբանութեան մը, Մխիթարեաններու տեսչութեան» տակ :

Մոռցեր էին որ մանուկներ եւ պատանիներ ներկայ պիտի ըլլան հանդէսին:

Մոռցեր էին որ Վենետիկի ընդհ. Աբբահայրը, Սրապիոն գերապայծառ, կաթ. պատուիրակ Արտաւազդ արք. եւ վարժարանին բոլոր վարդապետները առաջին նստարաններուն վրայ պիտի ըլլան, յարգելու համար իրենց հանդէսը :

Մոռցեր էին վերջապէս որ իրենք ալ պարտաւոր էին յարգել զանոնք: ՍՕՍԻ

ՔՈՐԷԱՅԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Մ. Նահանգները ցամաքային զօրք ալ ղրկեցին

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԾԱՆՐ Է.— ԹՐՈՒՄԸՆԻ ԵՐԵՔ ՀՐԱՄԱՆՆԵՐԸ.— ՔՈՐԷԱՆ ՊԻՏԻ ՊԱՇԱՐՈՒԻ.— ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԲԱՆԱԿԱՏԵՂԻՆ ԱՅԼՈՒՐ ՓՈԽԱԴՐՈՒԵՑԱՒ.— 26 ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԽՈՍՏԱՑԱՆ ԱՋԱԿՑԻԼ.— ԱՆԳԼԻԱ ԵՒՍ ԴԻՄԵՑ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐՊԷՍԶԻ ՄԻՋԱՄՏԷ :

Նախագահ Թրումըն հաստատեց թէ հաւանած է որ.—

1) Մ. Նահանգներու օդատորմիղը յատկապէս զինուորական գործողութիւններ կատարէ հիւսիսային Քորէայի մէջ, ամէն անգամ որ անհրաժեշտ համարուի: 2) Ամերիկեան նաւատորմը խիստ պաշարում հաստատէ Քորէայի ամբողջ ծովեզերքին վրայ: 3) Կարգ մը ցամաքային զօրամասեր միջամտեն, համաձայն զօր. Մէք Արթըրի առաջարկին, ետ մղելու համար հիւսիսային Քորէայի զօրքը :

Աւելորդ է բացատրել այս որոշումներուն ծանրակշիռ հանգամանքը: Ինչպէս դիտել կուտան մասնագէտներ, առաջին անգամ է որ ամերիկեան կառավարութիւնը կ'ընդունի հիւսիսային Քորէայի սահմանագծէն անդին անցնելու սկզբունքը, վճռական հարուած մը տալու համար:

Թօքիօյէն կը հեռագրեն թէ ուրբաթէն շաբաթ լուսնալու գիշերը, հիւսիսային Քորէայի զօրքը գրաւեց ամերիկեան բանակատեղին, Սուվօն քաղաքը եւ օդակայանը, Սէուլէն 30 քիլոմեթր դէպի հարաւ: Նոր բանակատեղին հաստատուեցաւ Թաժոնի մէջ, 93 մղոն դէպի հարաւ: Ամերիկեան հրամանատարը, զօր. Ջըրչ, յայտարարեց այս առթիւ.— «Աւելի ետ պիտի չերթանք: Շուտով պիտի վերադառնանք 38րդ զուգահեռականը»:

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ վտանգուած բանակատեղին պարպելու հրամանը տրուեցաւ երբ հիւս. Քորէայի զօրքը խզեց Հան գետին ճակատը եւ յառաջ խաղաց հրասայլերով եւ հետեւակազօրքով: Հարաւ. Քորէայի ճակատը խորտակուած ըլլալով, զօր. Ջըրչ հրամայեց պարպել բանակատեղին: Գործողութիւնը տեւեց տասը վայրկեան: Նոր բանակատեղին, Թաժոն, 100.000 բնակիչ ունի եւ Սուվօնէն բաժնուած է բազմաթիւ գետակներով եւ մեծ գետով մը:

X Վերջին լուրերու համաձայն, ամերիկեան օդանաւերը անխնայ կը ռմբակոծեն հիւսիսային Քորէան: Ուրբաթ օր խորտակուեցան 15 թշնամի հրասայլեր: Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ նոյն օրը 161 թռիչքներ կատարուեցան, մէկը՝ «թըռչուն-բերդերով»:

Ամերիկացի թղթակիցները կ'ըսեն թէ հիւս. Քորէայի հրասայլերը, որոնք ռուսական արտադրութիւն են, կը խորտակեն հարաւ. Քորէայի զօրքին բարոյական կորովը: Առաջին պարտութենէն եւ Սէուլի գրաւումէն վերջ, անձնասպանութիւն փորձեց հարաւ. Քորէայի հրամանատարը : Այժմ ուրիշ սպարապետ մը նշանակուած է:

X Ապահովութեան խորհուրդը նոր ժողով մը գումարեց ուրբաթ օր ,աւելի ազդու միջոցներ գտնելու եւ պատերազմը դադրեցնելու համար :

Ազգաժողովին անդամները հետզհետէ կը ճշդեն իրենց դիրքը: Եգիպտոսի վարչապետը, Նահաս փաշա, որ Աղեքսանդրիա կը գտնուի , պատասխանելով լրագրողներու հարցումներուն , յայտարարեց թէ որոշած են չէզոք մնալ: Այս իմաստով ծանուցագիր մը ղրկուած է Ազգաժողովին: Եգիպտոսի տեսակէտով, ներկայ ընդհարումը պարզապէս մէկ նոր երեւոյթն է արեւելեան եւ արեւմտեան ճակատներուն միջեւ մղուած պայքարին: «Մինչեւ հիմա նախայարձակման երեք դէպքեր պատահեցան, խախտելով Ազգաժողովի անդամներու գերիշխանութիւնը եւ չեղան այնպիսի տնօրինութիւններ որ այժմ կ'ըլլան Քորէյի մասին»: Կը հաւատեն թէ Եգիպտոս պիտի ճանչնայ խորհրդային Չինաստանը :

Շուէտ ալ չուզեր մասնակցիլ Ապահովութեան Խորհուրդին բանաձեւով նախատեսուած գործողութեանց: Կ'ըսուի թէ այս մերժումը պիտի յայտնէ անպատասխանի ձգելով Ազգաժողովի ընդհ. քարտուղարին նամակը :

Քանատայի արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ պատրաստ են մարտանաւեր ղրկելու անմիջապէս, եթէ անհրաժեշտ համարուի: Պրազիլիա եւ Մեքսիկա եւս յանձն առին կատարել իրենց պարտաւորութիւնները, համաձայն Ազգաժողովի դաշինքին :

Անգլիա եւս խնդրեց Մոսկուայէն՝ միջամտել, կռիւը դադրեցնելու համար :

X Թօքիօյէն կը հեռագրեն թէ Ճափոնի մէջ կը վախնան նոր աշխարհամարտէ մը: Բազմաթիւ ընտանիքներ կը խորհին հեռանալ: Հազարաւոր երիտասարդներ ալ կ'ուզեն կամաւոր արձանագրուիլ :

X Անգլիացի հռչակաւոր գիտնականը, Պ. Րասըլ, շատ յոռետես կարծիքներ կը յայտնէ Քո–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ

ԿԸ ՅԵՂԱՇՐՋԷ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՏՔԸ 300 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

(Զ. եւ վերջին մաս)

Երրորդ քննադատութիւնը, նոյնքան խիստ եւ դաժան, կ'ուղղուի գրքի մը առթիւ, որով կ'ուսումնասիրուին գետնասարդ կոչուած միջատին (tarentule) խայթումները, եւ tarentisme հիւանդութիւնը՝ իբրեւ հետեւանք այդ խայթումներուն:

Այս քննադատութեանց մէկ մասը եւս ձրի է՝ անոր համար որ, Գէորգ Հայկազն, փորձնական մեթոտը ջատագովելէ ետքը, չէր կրնար վոհ երթալ միջնադարեան բժշկական աւանդութիւններու: Երիտասարդ հայ բժիշկը ի՞նչպէս կրնար կրկնել ռամկունակ կամ կախարդական բժշկութեան կարծիքները, մանաւանդ որ կը պատմուի թէ խայթումի փորձ մը կատարած է շան մը վրայ՝ յետոյ նկարագրելու համար նոյն այդ սարդին խայթուածքին հետեւանքները:

Այդ գետնասարդը, հայերէն լեզուի մէջ, կը կոչուի նաեւ մոր, նաեւ փաղիժ, նաեւ էշխռանջ: Ղափանցեան եւ Աճառեան առաջին բառը կը գրեն մորմ՝ հետեւելով անշուշտ Ստեփաննոս Լեհացիի, Երեմիա վարդապետի հին բառարաններուն,— կը կարծեմ թէ սխալ է, քանի որ ունինք մուր գրչութիւնն ալ: Փաղիժ հոմանիշն ալ, որ երբեմն կը գրուի փաղիճ, կը կարծեմ թէ phalangium բառին աղաւաղումն է, (յունարէնի մէջ այդ անունը տրուած է, կ'ըսեն, որովհետեւ համանուն բոյսով մը կը դարմանուէր գետնասարդին խայթուածքը, բայց ես աւելի հաւանական կը համարիմ որ միջատին ոտքերուն ձեւէն թելադրուած ըլլայ անունը,— արդարեւ, մողէզ մը կայ, եղունգով ու մատներով, որ նոյնպէս կը կոչուի phalangium, եւ արաբերէնն ալ, բաթիլա, մեր մեծ Ամիրտովլաթը կը թարգմանէ երբեմն՝ սարդ, երբեմն՝ մողէզ, հետեւելով անշուշտ մեծանուն Իպն – Պայթարի):

Այս գետնասարդը շատ տարածուած է Տարենտոնի մէջ (Tarente), ասկէ՝ իր անունը (tarentule),— բայց Իտալացիները նոյն անունը կուտան նաեւ geckoին (մողէզ), ինչ որ կը հաստատէ կարծիքը զոր յայտնեցի վերը: Գալով խայթուածքին, թէ այնքա՞ն թունաւոր է որ tarentisme (փաղիժական ախտ) կը պատճառէ, չափազանցութիւն է, եթէ ոչ հէքեաթ: Արմաշի դաշտերուն մէջ, տակաւին պատանի՝ մենք կը գտնէինք գետնասարդերուն բոյնը, հողին մէջ փորուած՝ մատիտի հաստութեամբ եւ մատիտի մը չափ երկար, ու չիւղով մը դուրս կը քաշէինք, էգն ու արուն դնելով դէմ դէմի, դիտելու համար անոնց կռիւը,— բզիկ բզիկ կ'ընէին զիրար: Թունաւորման վախ չունէինք:

Ընդհակառակն, Տարենտոնի մէջ սարսափ տարածած էր այս բրդոտ սարդը: Կ'ենթադրեմ թէ այդ վախը կը ծագի հին հաւատալիքներէ, օրինակ՝ հիները կը կարծէին թէ մողէզի տեսակ մը կայ, որ թունաւորում եւ հիւանդութիւն կը պատճառէ: Ատոր համար է որ յունարէն phalangium եւ արաբերէն բաթիլա կը նշանակեն թէ սարդ եւ թէ մողէզ: Վախը անհիմն է անոր համար՝ որ tarentisme հիւանդութիւնը, իբր թէ հետեւանք tarentule կոչուած սարդին խայթուածքին, համաճարակի պէս գոյութիւն ունէր նաեւ այն երկիրներուն մէջ՝ ուր գետնասարդ չկար, ինչպէս հիմա գետնասարդ կայ տակաւին Տարենտոնի մէջ՝ բայց հիւանդութիւնը չկայ:

Գալով tarentisme հիւանդութեան, հին բժիշկները այսպէս կը նկարագրեն, (հազարաւոր գիրքեր կան՝ որ արտառոց պատմութիւններով կուտան նկարագրութիւնը).— Գետնասարդը խայթելէ ետքը, ենթական կ'իյնայ նախ մելամաղձոտութեան, յետոյ խոր թմրութեան մէջ: Երաժշտութի՛ւնն է միայն որ հիւանդը կ'արթնցնէ իր թմբիրէն,— նուագարանին ձայնը լսելով՝ հիւանդը նախ կը սկսի շարժիլ, ոտքի ելլել, յետոյ օրօրուիլ ու պարել յամրաբար, բայց աստիճանաբար սաստկացնելով պարին կշռոյթը, այնքան որ՝ քրտինքի մէջ լողալով, յոգնած եւ հեւասպառ, ի վերջոյ կ'իյնայ գետին: Կ'ըսեն թէ հիւանդը պարած միջոցին, խայթող սարդն ալ կը պարէ իր բոյնին մէջ:

Այս «հիւանդութիւնը», որ տեսակ մը ջղագարութիւն է, կեղծիքի ձեւ առած էր ժամանակ մը եւ աղջիկներ ու կիներ, իբրեւ թէ հիւանդ, կը պտըտէին գիւղէ գիւղ՝ մելամաղձոտ ու տխուր, եւ խայթող սարդին օրօրուած ժամուն կամ նուագարանի մը ձայնը լսած ատեն՝ կը սկսէին պարել դիւահարի պէս, յաճախ մերկացած: Ասոնց բժշկութեան համար ստեղծուած էին պարի ձեւեր եւ եղանակներ, որոնք tarentelle կը կոչուին:

Ըսի թէ Գէորգ Հայկազն իրապաշտ էր՝ չհաւատալու համար այս հէքեաթներուն:

Վերջին երկու քննադատութիւններուն առթիւ (solidisme ու tarentisme), իբրեւ եզրափակիչ խօսք՝

Նախ կ'ընդունիմ որ Գէորգ Հայկազն բոլորովին մաքրուած չէր միջնադարեան վարդապետութեանց փոշիէն: Եւ ի՞նչպէս կ'ուզէք որ մաքրուէր, մէկ օրէն միւսը: Տէքարթ մաքրուա՞ծ էր: Փասքալ մաքրուա՞ծ էր:

Տէքարթ, հարիւր տոկոսով փիլիսոփայ, հոգին կը դնէր ուղեղային գեղձի մը մէջ, ճիշդ ինչպէս Ստրապոն կը դնէր... յօնքերուն մէջ, Եպիկուր՝ կուրծքին մէջ, ստոյիկեանները՝ սրտին մէջ:

Իսկ Փասքալ, պաշտպանելով իր մտածումներուն միջնադարեան մթութիւնը՝ զոր կը մեղադրէր Տէքարթ, կ'ըսէր. «Թող չմեղադրեն մեզ թէ յստակութիւնը կը պակսի (մեր գործերուն մէջ), քանի որ մթութիւնը հաւատոյ հանգանակ մըն է մեզի համար»:

Միջնադարի ազդեցութիւնը հաւատոյ հանգանակ մը չէր Գէորգ Հայկազնի համար, բայց կռուելով հանդերձ այդ ազդեցութեան դէմ՝ չէր կրնար դուրս ելլել իր քանդած տաճարներուն փոշիի ամպէն, առանց քիչ մը փոշի ունենալու իր ուսերուն վրայ: Ահա թէ ինչո՛ւ tarentisme եւ solidisme հին տեսութիւններէն հետքեր կրնան նշմարուիլ իր գործերուն մէջ:

Երկրորդ, Գէորգը Հայկազնը պէտք է փրկել տպագրական խաթարումներու, ինչպէս եւ հրատարակչական խարդախ փորձերու մեղքէն (ՙէշել աննշան գիրք մը՝ անուանի հեղինակի մը անունով): Մի՛ զարմանաք նման սխալներու համար,— Գէորգ Հայկազնի ծննդեան ու մահուան թուականնե՛րն անգամ սխալ արձանագրուած են, խաթարուած կամ խանգարուած, այնքան որ վէճի նիւթ են դարձած, եւ խորհիլ որ Գէորգ Հայկազն ծնած չէ... Քրիստոսէ առաջ: Նիքոլա Կոմնենոս կը գրէ թէ Գէորգ Հայկազն ծնած է Լէհէհէ, (այս սխալին պատճառն այն է որ որդեգրող բժիշկը Լէհէհէցի էր), իսկ Հալլէր կը սրբագրէ՝ Թոկուզա: Պայլ կը գրէ թէ Գէորգ Հայկազն վկայուած է Փատովայի համալսարանէն, իսկ Հէօֆէր զայն կը պտըտցնէ Պոլոնիոյ, Սալեռնոյի եւ Փատովայի համալսարաններուն մէջ: Կենսագիր մը կը վկայէ թէ Գէորգ ծնած է 1663ին, իսկ Ֆապրոնի(*), որ Իտալացւոց Պղուտարքոսը կը համարուի, Գէորգ Հայկազնի գիրքերէն քաղուած վկայութեանց վրայ հիմնուելով՝ կը գրէ թէ ծնած է 1669ին, մինչ Պուշէ, հակառակ Ֆապրոնիի ապացոյցներուն, կը պնդէ թէ ծնած է 1668ին, Սեպտեմբեր 8ին, արշալոյսին: Իր կարգին՝ Հէօֆէր, հիմնուելով վկայութեան մը վրայ, ուր Գէորգ Հայկազն կ'արձանագրէ թէ «1692 Յունուարին, երբ 23 տարեկան էր, սաստիկ տենդ մը կ'ունենայ», կը հաստատէ թէ ծնած է 1669ին, ու մեռած՝ 1707 Յունիս 12ին, եւ ոչ թէ 1702ին, ինչպէս կը գրեն ուրիշ կենսագիրներ:

Այսքան սխալներ կրնան, անշուշտ, հիմնաւորել կասկած մը թէ իր գիրքերը, մեծ մասամբ յետ մահու հրատարակութիւն, խաթարումներ կրած են:

Կարեւորը, սակայն, իր բժշկական փիլիսոփայութիւնն է, բժշկութիւնը վերանորոգելու եւ միջնադարեան սքոլաստիկ դպրոցը քանդելու իր փորձը:

Վերջին քննադատութիւն մը եւս.— Գէորգ Հայկազն, կ'ըսեն, կրած է Պէյքընի ազդեցութիւնը: Կը պատասխանեմ.— Ո՞վ է այն որ մեծ է իբրեւ միտք՝ առանց ուրիշներու ազդեցութիւնը կրելու: Տէքարթ մեծ միտք մըն է, բայց, կը կարծէ՞ք թէ զերծ է ազդեցութենէ,— իր նշանաւոր խօսքն անգամ, «je pense, donc je suis» կուգայ Ս. Օգոստինոսէն: Եւ յետոյ համոզուած եմ որ ազդեցութիւնը քաղաքակրթութեան աւիշն է, ով որ զրկուած է այդ աւիշէն՝ դատապարտուած է կորսուելու: Նոյնիսկ, այս հարցէն թելադրուած՝ յաճախ այն տեսակէտն եմ արտայայտած թէ կարելի չէ մեկուսի կենալ օրուան մտաւորական շարժումներուն հանդէպ, ձուլումի վախով: Ձուլել ձուլուելով,— ահա քաղաքակրթութեան օրէնքը:

Գէորգ Հայկազն քուրայ մըն է, ուր ձուլած է ինչ որ մարդկային միտքը տուած է ազնիւ ու թանկագին: Եւ տուած է ի՛ր կաղապարը,— ահա իր արժէքը:

Երիտասարդնե՛ր, Գէորգ Հայկազնի կեանքը պատմելով ձեզի, կ'աւելցնեմ.— Մեծ դժբախտութիւն մը մեզ նետած է այս օտար երկիրներուն մէջ: Ժամանակ չանցընենք ողբալով մեր դժբախտութիւնը, այլ գիտնանք օգտուիլ պատեհութենէն՝ քաղելով եւ իւրացնելով մեծ քաղաքակրթութեանց միջավայրին բարիքները: Ծաղկեցնելու համար հայ հանճարը հայրենիքին մէջ, հայրենիքէն դուրս:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Միլանի ընկերներէս՝ Տոքթ. Եր. Արզումանեանէն եւ Տոքթ. Արամայիս Սրապեանէն կը խնդրեմ որ Ֆապրոնիին մատենաշարէն եւ Փրոֆ. Քափփարոնիի բժշկական կենսագրութեանց աշխատութենէն քաղեն եւ ինծի ղրկեն կամ հրատարակեն ճշդումներ ու լրացումներ Գէորգ Հայկազնի կեանքին մասին: Տոքթ. Թորգոմեան կարճ տոմս մը ունի Հայաստանի Կոչնակին մէջ (1928 Մարտ 10), բայց՝ սխալներով, ոչ միայն թուականի, այլեւ... անուան, ուր տպուած է նաեւ Գէորգ Հայկազնի նկարը, զոր ղրկած է Փրոֆ. Քափփարոնի:

Պերճուհին

Ամպեր եկան, մութը պատեց
Միհակ նստած կուլամ ես:

Անցեալ օր, պատուհանի մը ետեւէն, քաղցր ու մելամաղձիկ մեղեդին եւ նոյնքան յուզիչ բառերը, անդրշիրիմեան արձագանգի մը պէս եկան զարնուեցան ականջիս ու յամեցան հոն երկա՜ր, երկա՜ր, խռովելով հոգիս:

Երաժշտութիւն մը, երգի մը եղանակը եւ բառերը յաճախ կապուած են մեր մէջ անձի մը յիշատակին հետ, եւ ամէն անգամ որ լսենք երգը, անձն ալ կը պատկերանայ մեզի:

Գիտե՞ս, ըսած էր օր մը, Պերճուհի այս երգը,— «Ամպեր եկան մութը պատեց». կարծես թէ յօրինուած ըլլար ինծի համար: Անոր թախծալի բառերը յամառօրէն կը կառչէին խռովայոյզ հոգւոյս մէջ այն զարհուրելի օրերուն, երբ տարին Սարգիսը, եւ ալ ետ չեկաւ...

Սարգիսը իր կեանքի ընկերն էր, հայրը իր մանկիկին՝ Արմիկին: Սարգիսը մտաւորական եւ մարտիկ՝ անզուգական հայ յեղափոխականն էր, զոր բազմահարիւր հայ մտաւորականներու եւ բազմահազար հայ ժողովուրդին հետ՝ դաւադիր օր մը 1915ին անհետացուց անորակելի բարբարոսը:

Պերճուհի անցաւ Կովկաս: Թիֆլիզի մէջ քանի մը տարի ուսուցչութիւն ընելէ վերջ, առաջին հայ կիներէն մէկը եղաւ որ ընտրուեցաւ երեսփոխան Հայաստանի Հանրապետութեան անդրանիկ Խորհրդարանին: Երկար չկրցաւ տրամադրել իր ուժերը հայրենիքին: Գաղթական է, Պոլիս, Պուլկարիա եւ ի վերջոյ Փարիզ, ուր տարիներով պաշտօնավարեց Նիլը Իսթ Րիլիֆի գրասենեակին մէջ:

Ծիշդ քառորդ դար վերջ զարհուրելի 1915էն դարձեալ՝ «Ամպեր եկան, մութը պատեց»:

Այս անգամ անողոք հիւանդութիւն մը կը գգետնէր Պերճուհին:

Տասնամեակ մը առաջ, 1940ի մայիսեան օր մը, վերջին աշխարհամարտին ամէնէն դժնդակ օրերուն, ան յաւէտ կը փակէր աչքերը:

Փնջիկ մը վարդով անշուք դագաղ մը կը հանգչէր Փարիզի Հայոց Եկեղեցին:

Դամբանականներու պայմանադրական խօսքերէն աւելի, մտերիմները եւ յուղարկաւորները կը փղձկէին, պարապ տեսնելով անոր մէկ հատիկ զաւկին տեղը, մօր դագաղին գլուխը: Զինուորական պարտականութիւնը թոյլ չէր տուած որ Արմիկը գար պատերազմի դաշտէն, իր վերջին յարգանքը մատուցանելու իր մօր հանդէպ:

★

«Պերճուհի» գրական անունն է տիկին Պերճուհի Պարտիզպանեան – Բարսեղեանին:

Սկսած է գրել կանուխէն, նախ բանաստեղծութիւններ, որոնք պարբերաբար երեւցած են օրաթերթերու եւ «Հայրենիք Ամսագրին» մէջ: Զգացումի, ապրումի, անկեղծ, հարազատ եւ անսեթեւեթ շեշտ մը, արտայայտութեան պարզ ձեւի մը տակ, կը բնորոշեն անոր ինքնատիպ բանաստեղծութիւնները:

Պերճուհիի արձակ գրուածքները — Պատմուածքներ — ամփոփուած են հատորի մը մէջ «Փոթորկէն վերջ», որ լոյս տեսաւ Փարիզ, 1932ին:

Գրական այս պատմուածքները պատկերներն են երկու ահեղ փոթորիկներէ վերջ՝ ափունքը նետուած հայ խլեակներու: 1915ի ուրականէն ազատուածներու, ինչպէս եւ 1922ի քէմալական դէպքերու հետեւանքով արտասահման ապաստանած հայ տարագիրներու:

Արմատախիլ այս դժբախտ անձերը, մէկ կողմէ կառչած իրենց հայրենի հին սովորութեանց եւ բարքերուն, միւս կողմէ, ապրելով նոր միջավայրին օտարոտի պայմաններուն մէջ, անխուսափելիօրէն կ'ենթարկուին հոգեցնցումի: Ոմանք կը տանին ճակատագիրը կրաւորական համակերպութեամբ, իսկ ուրիշներու մէջ յառաջ կուգայ ընդվզում:

Այդ հակադիր պայմաններուն ստեղծած բախումին գեղարուեստական պատկերացումն են Պերճուհիի «Փոթորկէն վերջ»ի պատմուածքներէն շատեր:

Ահա Մարթա խաթունը՝ անհուն վշտի կծիկ մը, մարմնացած տառապանք, որ անապատի ճամբաներէն քաշքշուելով ինկած է Փարիզ: «Փընտռուքի» մը շնորհիւ մեծ, բայց հիւանդ եւ հիւծած տղան կը գտնէ իր մայրը, իսկ քիչ ատեն վերջն ալ կը գտնուի փոքր տղան: Բայց երկու տարեկանէն Քիւրտերու մէջ մեծցած տղան չի հաշտուիր «կեավուր» դառնալ ու Մարթա խաթուն հազիւ թէ ձեռք անցուցած կը թողնէ թոռնիկը ձեռքէն: Պօղոսիկ փախաւ իր պէյին քով:

«Գողգոթան» խորագրին տակ պատմուածքը ուրիշ տեսակի սրտաճմլիկ ողբերգութիւն մըն է: Զարօն կ'ուզեն բաժնել իր հարազատ մանկիկէն, Ռեշիտէն, որուն հայրը Թուրք է: Կարելի՞ է բաժնել եղունգը միսէն:

« Վերջին կայծերուն » մէջ Պիթլիզցի Մամա խաթուն, ինկած Փարիզ, իր միակ ծիլ՝ Թոռնիկին հետ որ կ'երազէ ամուսնացնել, « Հայ կլորիկ, Թոմպուլիկ եւ կարմիր Թշերով աղջկան մը հետ»: Բայց Փիլիկին համար մօտաՌ անցած է, «նիհար ու երկայն աղջիկներն» են յարգի: Ու երբ կը տեսնէ Փիլիկին տուն բերած «բարակ երկայն» օտար աղջիկը «վույ ձունը իմ գլխիս, ես կ'ուզէի որ լոյս տաս քու տան օճախին, դուն մոխիր կը ցանես»: Բայց օտարուհին բարեկամ մըն ալ ունեցած է որ Փիլիկին հետ ծեծկուելով բանտ նետել տուած է, վիշտէն խենթեցնելով Մամա խաթունը:

« Լ'Արմէնիէն»ը , առանձինն ֆրանսական գիւղերը ինկած հայ պատանին, որուն հոգիին մէջ թէեւ երազը կայ իր Սիրանին, սակայն իր ազարակատիրոջ աղջկան՝ Սիւզանին գրօսանքի համար հրաւէրները կ'ընդունի, Խաչատուր՝ լ'Արմէ-նիէնը: Վայրկեան մը կը խաբուի Խաչատուր, բայց ի վերջոյ պժգանք կը զգայ իր նոր միջավայրին, նոր տեսակի սէրէն: Իսկ մօր վերջին խօսքերը կը զարնեն ականջին «Ազգիդ եւ կրօնքիդ տէր մնաս, մեր օճախը դուն վառես»:

Ահա «Արփիկը» պատմուածքը (երեւցած առաջին անգամ «Յառաջ»ի մէջ): Փարիզ ինկած հայ պարկեշտ աղջիկ մը, ամչնալով հանդերձ, կ'աշխատի յարմարիլ նոր միջավայրին ու շրթունքի կարմիրը տուն եւ տունէն դրասենեակ կը տանէր առանց գործածելու: Կարմիր ներկը գնած ատեն, թոթովելով ըսած էր — «բա...րեկամուհիի մը համար է, անշուշտ զարմացնելով ծախող օրիորդը »:

Պերճուհիի ամէնէն երկարաշունչ պատմուածքը, աւելի շատ վէպը «Խանձուած Օրեր», որ « Փոթորիկէն վերջ» հատորէն դուրս կը մնայ, գրուած ըլլալով հատորին հրատարակութենէն քանի մը տարի վերջ, լոյս տեսած է «Հայրենիք Ամսագրին» մէջ: Ամէնէն լաւերէն է: Տեսակ մը ինքնակենսագրութիւն (այս վէպը անգլիերէնի թարգմանուած է):

Պերճուհիի շատ պարզ պատմուածքները ունին գեղարուեստական կառուցուածք: Անոր տիպարներուն մէջ կան մարդկայինը: Կացութեան մը մէջ հակասութիւն ստեղծելով, աւելի եւս շեշտ դրած է տիպարին վրայ: Պերճուհի ունի ճշգրիտ նմանութիւններ ինչպէս եւ տեղին սրամտութիւններ:

Անոր բանաստեղծութիւններուն մեծ մասին մէջ, սիրոյ, յոյզերու, պատրանքներու լարն է թրթռացողը, իսկ պատմուածքները պարուրուած են ողբերգական քօղով մը, ըլլալով թերեւս հայ իրականութեան որոշ, բացառիկ շրջանի մը կեանքի արտացոլացումը:

Դժբախտաբար պատերազմի թոհուբոհին հետ կարծես մոռացութեան մատնուեցան վերջին շրջանի անհետացած գրողներու գրական վաստակն ալ, Պերճուհիին հետ Լասինը, Հայաստան Գէորգեանին, Արմէն Ամուրին եւ դեռ ուրիշներու գործերը:

Այս գործերը գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը կրնային կազմել, զարդարելով մեր ժամանակակից գրականութեան էջերը:

Մ. ՄԱՆՆԻԿ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԳՐԵԼ ՄԷԿ ԷՋԻ ՎՐԱՅ, ՄԵԼԱՆՈՎ: ԿՏՈՐՆԵՐՈՒ ՋԲԱԺՆԵԼ ՁԵՌԱԳԻՐԸ:

ՊՈՒՏ'Մ ՏԻՏԱՂ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԻՄՊԵՐԻԱԼԻԶՄԸ...

« Աստուած ո՞ւր է», կը հարցնէր մեզի մեր վարժապետը, երբ փոքր էինք: Պէտք էր պատասխանէինք — « Աստուած ամէն տեղ է»...

Մեծցանք: Պեխ ոլրել սկսանք: Աստուած հայրիկն ալ հեռացաւ մեզմէ՝ առանց հասցէն ձգելու: Եւ հիմա, երբ հարցնեն ինծի թէ Աստուած ո՞ւր է, կը պատասխանեմ.

— « Չեմ գիտեր Աստուծոյ ուր ըլլալը, սակայն գիտեմ որ Հայը ամէն տեղ է»...

Անցած կիրակի, Մխիթար Աբբահօր թոռնորդիները, իրենց ուսումնատան պարտէզին մէջ, հայ ժողովուրդին համար, աղուոր հրամմեցէք մը սարքած էին: Հոն էին ամէնքը: Եկեղեցական — աշխարհական: Արք եւ կանայք: Ծերք եւ մանկտիք եւ մանաւանդ նորափետուր հայ երիտասարդութիւնը — յուսապարգեւ երեւոյթ...

Անձրեւը, քանի մը նախանձոտ ցոյցերէ ետքը, արեւէն իր պարտութիւնը ընդունելով՝ հեռացաւ մթնոլորտէն:

Եւ խնջոյքը, պաշտօնապէս հրաւիրուեցաւ բեմ:

Իր հետեւորդներուն մէջ կային, ուրիշներու շարքին՝ յունական եւ սպանիական պարանուագի երկու խմբակներ, որ յաջող եւ համակրելի կտորներով պատուեցին մեր ականջները:

— Ի՞նչ երգ է սա երգուածը:

— Սպաներէն երգ մը՝ ի յարգանս արժանթինահայոց:

— Ի՛նչ կ'ըսէ... Հապա սա մի՞ւսը, ճերմակ — ծնկնավեր շրջազգեստով երիտասարդին երգածը:

— Այդ ալ յունական երգեր ի պատիւ յունահայերու: Ինչ ընել, աղբարիկ, ստիպուած ենք բոլոր լեզուները յարգել: Բոլոր ազգերու հետ գործ ունինք: Խնամիացած ենք: Աղջիկ կ'առնենք, մանչ կը ծախենք: Բուրդ կուտանք, կանեփ կը գնենք աշխարհի բոլոր շուկաներուն վրայ...

Այս կարճուկ ասուլիսը, մտքիս կոճակը թուլցուց: Տարաւ զիս, համաշխարհային հայ գաղութներու մէջ պտոյտի մը...

Մտայ զանազան երկիրներու հայկական հանդիսասրահներէն ներս — բարեբախտաբար առանց վճարումի, ապա թէ ոչ, վա՛յ էր եկեր: Ստիպուած պիտի ըլլայի ամէն մէկ երկրի համար տարբեր դրամ ճարել:

Մտիկ ըրի այդ տեղերու բեմերուն վրայ երգուած եւ արտասանուած բազմալեզու կտորները եւ աճապարանօք վերադարձայ Փարիզ ու կրկին գրաւեցի աթոռս:

Քանի մը վայրկեան ծոծրակս քերեցի, ճակատս շփեցի, ուշքի եկայ եւ երկու ձեռքերուս մատները հովահարաձեւ բանալով՝ սկսայ համբել:

Հայերու լեզո՞ւն: Ֆրանսերէն, անգլերէն, իտալերէն, գերմաներէն, սպաներէն, փորթուկալերէն, հոլանտերէն: ՌՈՒՍԵՐԷՆ, պարսկերէն, արաբերէն, թուրքերէն, յունարէն, ռումաներէն, պուլկարերէն, չինարէն...

Համբե՞մ տակաւին: Բայց ձեռքերուս մատները պիտի չըաւեն: Ստիպուած, ոտնամատներս ալ գործի պիտի լծեմ:

Տեսէ՛ք, կարեւորներէն երկուքը մոռցանք՝ եբրայերէնը եւ հայերէնը:

Եւ տակաւին ո՞ւր ձգենք վրացերէնը, թաթարերէնը, քրդերէնը, չէչէներէնը, եւ տաղստաներէնը եւ միւս «եղբայրական» լեզուները:

Մտածումիս կոճակները, մէկը միւսին ետեւէն քակուեցան: Մտայ ապագայ անկախ Հայաստանի խորհրդարանը: Ամէն գաղութէ երեսփոխաններ՝ իրենց գաղթավայրի որդեգիր լեզուներով զինուած:

Նախագահ մը, թարգմաններու բանակով մը շրջապատուած՝ ամէն մէկ երեսփոխանի խօսքերը իրեն հայեվար փոխանցելու պատրաստ: Ինչ հրաշալի յուսապատկեր:

...Արեւուն վերջին ճառագայթներուն վրայ հեծած՝ վերադարձայ տուն, հպարտանալով Հայուն ուժին եւ հիմնած համաշխարհային կայսրութեան վրայ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ՑՆՈՐՔ

Լինէինք հեռու ազատ այն երկրում,
Թաւիշ սարերի գրկում գունագեղ,
Ուր աղբիւրները են անոյշ հեկեկում,
Երազի նստում ծաղիկ ու տերեւ:

Երբ խաւարն իջնէր, պատէր լեռ ու քար,
Լռէր առօրեայ աղաղակը սին,
Այդ խոր վեհագոյն պահին դիւթական՝
Նստէինք ծանօթ առուակի ափին:

Եւ կախարդական երազի թեւով,
Երբ յետ դառնային տարիները անցած —
Անհոգ օրերի կեանքը հոգեթով՝
Երբ մոռացուէին արտասուք ու լաց:

Շնչասպառ լռին հանգչէինք անձայն,
Դու ժպիտներով ակնարկէիր ինձ,
Եւ մինչ այգաբաց կարօտով համայն՝
Մնայինք այդպէս իրար նայելիս:

Գ. ՏԻՏԵՌՆԱԿ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ԱԲԲԱՀԱՅՐԸ

27 Յունիս, երեքշաբթի, ժամը 11.15ին, ֆրանսական հանրապետութեան նախագահը, Պ. Վէնսան Օրիոլ, Էլիզէի պալատին մէջ ընդունեցաւ Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհ. Աբբահայրը, Գեր. Սրապիոն վարդապետ Ուլուհոճեան, որու կ'ընկերանային Սեւրի Մուրատեան վարժարանի տեսուչ Հ. Սահակ վարդապետ Տէր Մովսէսեան, քաղաքական տեսուչ Պ. Զատիկ Խանզատեան, եւ փոխ-տեսուչ Հ. Խաչատուր վարդապետ Վրթանէսեան:

Ընդունելութիւնը շատ սիրալիր եղաւ: Սրապիոն վարդապետ յանուն Մխիթարեան Միաբանութեան, շնորհակալութիւն յայտնեց Ֆրանսական կառավարութեան եւ նախագահին, այն համակրանքին համար զոր կը տածեն հանդէպ Մխիթարեան միաբանութեան եւ անոր հաստատութիւններուն:

Հանրապետութեան նախագահը, պատասխանելով ըսաւ.

—« Ես պէտք էի շնորհակալութիւն յայտնել ձեզի, այն լուրջ եւ անկեղծ աշխատանքին առթիւ, զոր Հայկական ճեմարանը երկար դարերէ ի վեր, կը թափէ ֆրանսական լեզուի եւ մշակոյթի տարածումին համար: Ինծի անծանօթ չէ որ ձեր Միաբանութիւնը թարգմանած է ֆրանսական գլուխ գործոցներ հայերէն լեզուի եւ տարածած հայ ժողովուրդին մէջ: Ինծի անծանօթ չէ այն աշխատանքը զոր դուք կը թափէք Սեւրի Մուրատեան վարժարանին մէջ, պատրաստելով հայ երիտասարդներ, որոնք ֆրանսական ազդեցութիւնը, լեզուն եւ մշակոյթը կը ծաւալեն իրենց ազգին մէջ:

« Ինծի անծանօթ չեն այն սէրը եւ համակրանքը, զոր ձեր Միաբանութիւնը կը սնուցանէ Ֆրանսայի հանդէպ: Ասոր համար է որ երբ իմացայ ձեր Փարիզ գալը, փափաքեցայ անձամբ տեսնել ձեզ, յայտնելու համար իմ անձնական եւ Ֆրանսայի երախտագիտական զգացումները, դէպ ի ձեր Միաբանութիւնը, եւ ասոր համար էր նաեւ որ Ֆրանսական Հանրապետութիւնը, մասնաւոր պատուիրակ մը ղրկեց, Պատուոյ Լեգէոնի շքանշանով զարդարելու ձեր կուրծքը:

« Գիտեմ նաեւ որ սեպտեմբերին, Վենետիկի մէջ տեղի պիտի ունենան Մխիթար Աբբահօր մահուան երկրորդ դարադարձի փակման հանդէսները, որոնց անշուշտ ներկայ կ'ըլլայ նաեւ Ֆր–

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԺԳ.

Ի հարկէ ոչ: Բռնակալ է թէ Սուլէյման բէկը եւ թէ չնչին Շահնազարը: Երկուսն էլ հաւասարապէս զզուելի են:

Միթէ՞ տունի առիւծ չէ եւ կոյս Հեղինէն: Ի՞նչ ուժ ունի նա: Քար դնել սրտում, հագնել սեւ շորեր, վախեցնել աղօթքի գրքերով, սրբերի անունով — ահա թէ ինչպէս է նա բռնանում: Եւ որքան հպատակներ ունի: Ամէնքը խոնարհւում են նրա առաջ, որովհետեւ ամէնքի համար նա միջնորդ է երկրի եւ երկնքի մէջ:

Ինչո՞վ են լաւ այս տունի առիւծները դրսի վայրենի, իսկական առիւծներից:

Գայիանէն զանազանութիւն չէր գտնում: Դրսինը քանդում էր, աւերում, իսկ միւսը, որ նստած էր ներսում՝ ապահով պատերի ետեւում, ասում էր. հեռու մնանք, գործ չունենանք, սուր բարձրացնողը սրով էլ կ'ընկնի: Եւ երբ խօսք է լինում այդ խրատի դէմ, նա կատաղում է, օգնութեան է կանչում աղօթքները, սրբութիւնները, նրանց կողմից սպառնում է պատիժ, տանջանք...

Ոչ, միեւնոյն են դրսինները եւ ներսինները, ամէնքը մի անուն ունեն — բռնակալ:

Միամիտ, սիրելի Ցովսէփ, դու կարծում ես թէ քո կաղութիւնն է պատճառ, որ քեզ տանջում են, չմտածելով որ դու էլ մարդ ես... Միթէ՞ չես տեսնում քո քրոջը. ահա նա ոչինչ պակասութիւն չունի, թոյլ չէ, բայց ճմլւում է աւելի խիստ բռնութեան տակ:

Նա լուռ խօսում էր եղբօր խեղճուկ, անմեղ դէմքի հետ, տեսնում էր թէ ինչպէս խոր քունը կամաց կամաց կազդուրում է նրան, ջնջում է տանջանքների հետքերը: Եւ նա ինքն էլ կազդուրւում էր: Կայ գործ, ամէն տեղ կայ: Ամէն մի անկիւնում մարդը, տանջւող, ճնշւող մարդը..

Ցանկարծ նրա մտքի առաջ կանգնեց մեծ, սրածայր ցիցը եւ նրա վրայ նստած քահանան: Նահատակը... Նա էլ եկեղեցու պաշտօնեայ էր, նրան էլ յանձնուած էր կապելու եւ արձակելու իրաւունքը: Բայց ինչ պատմութիւններ էր բերել Փէրին այդ քահանայի մասին:

Եւ քահանան միայն խօսել չգիտէր. նա ինքն էր դրդում մարդկանց, ինքն էր տանում. գնալիս ամէնից առաջ, վերադառնալիս՝ ամէնից յետոյ — այսպէս էր նա հասկանում իր պաշտօնը: Կարո՞ղ էր մի Հեղինէ փոխարինել նրան: Երբեք. նա պատերի ետեւում լացող է եւ պահանջում է, որ նախ ամէնքը մեռնեն, ապա միայն ինքը...

Մտքերը վերջ չունէին, մէկը միւսից հրատապ, մէկը միւսից պարզ: Նրանց թելը կտրեց Տիրամօր մոմերից մէկը, որ վերջացել էր եւ յանկարծ ցած թռաւ մի փոքրիկ կայծակի նման: Գայիանէն վերկացաւ, վերցրեց ընկած կտորը:

Ամբողջ սենեակին այժմ մի հատ ճրագ էր

ԼԵՈ

ըանական հանրապետութեան դեսպանը, եւ այդ օրերուն պիտի յիշեմ ձեզ »:

Համակրանքի եւ ուրախակցութեան կրկնակի արտայայտութիւններով, նախագահը անձամբ առաջնորդեց սրահները եւ հրաժեշտ առաւ գերապայծառ Աբրահօրմէն եւ Մուրատեան վարժարանի տեսչութենէն:

✕ Յունիս 23ին, Աբբահայրը, ընկերակցութեամբ Մուրատեան վարժարանի տեսուչ Հ. Սահակ վարդապետ Տ. Մովսէսեանի, ունկնդրութիւն մը ունեցաւ արտաքին գործերու նախարարութեան մէջ:

Սրապիոն գերապայծառ Վենետիկ վերադարձաւ չորեքշաբթի օր: Լ.

րէայի դէպքերուն առթիւ: Կ'ըսէ թէ պատերազմը տասը տարի կրնայ տեւել, եթէ Խ. Միութիւնը չուզէ համակերպիլ Մ. Նահանգներու բռնած դիրքին:

✕ Մ. Նահանգներուն ծերակոյտը Յունիս 30-ին քուէարկեց Եւրոպայի վերազինման վարկերը, 1.222.500.000 տոլար: Այս գումարէն 16 միլիոն տոլար վերապահուած է Հարաւ. Քորէայի եւ Փիլիպպեան կղզիներուն: Օրինագիծը քուէարկուեցաւ 0ի դէմ 66 ձայնով (ծերակոյտը կը բաղկանայ 96 անդամներէ):— Նոյն օրը նախագահ Թրումըն ստորագրեց այն պարտաւորիչ զինուորութեան նոր օրէնքը, որուն համաձայն կրնայ անմիջապէս դրօշի տակ առնել 19—26 տարեկան երիտասարդները:

✕ Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ կիրակի օրէն ի վեր պաշտօնական շրջանակները մասնաւոր ուշադրութեամբ կը քննեն համայնավարական գործունէութեան մասին հասած տեղեկագիրները: Քորէայի դէպքերէն զատ, Ուաշինկթըն հասած տեղեկագիրները կը շօշափեն հետեւեալ խնդիրները.— 1. Խորհրդային զօրամասերու եւ մարտանաւերու շարժումներ Թուրքիոյ արեւել-եան սահմաններուն վրայ եւ Սեւ ծովու մէջ.— 2. Խորհրդային քարոզութեան սաստկացումը Իրանի դէմ.— 3. Պուլկարական եւ ռումանական ուժերու թշնամական գործունէութիւնը Եուկոսլաւիոյ սահմանին վրայ:

Ի՞նչպէս պիտի կազմուի նոր դահլիճը

Ազգ. ժողովը ուրբաթ օր ստուար մեծամասնութեամբ հաւանութիւն յայտնեց Պ. Քէօյի, նոր դահլիճը կազմելու համար:

Թերթերը դիտել կուտան թէ մեծ տպաւորութիւն չգործեց վարչապետին յայտարարութիւնը: Զափաւոր հոսանքներն անգամ վերապահ դիրք մը բռնած էին, գլխաւորութեամբ ընկերվարականներուն եւ ժողովրդականներուն: Իսկ համայնավարները բուռն քննադատութիւններ կատարեցին, Տիւքլոյի միջոցաւ, որ Քորէայի դէպքերն ալ յիշելով, կը պնդէր թէ պատերազմ կը պատրաստուի:

Վարչապետը իր յայտարարութեան մէջ մասնաւորապէս յիշեց Շումանի ծրագիրը (ձուլում հանքածուխի եւ պողպատի ճարտարարուեստութեանց): Թելադրեց վերջ տալ կուսակցական պայքարներուն եւ ապահովել ազգային միութիւնը: Քորէայի պատերազմին առթիւ ըսաւ.

— « Կ'ապրինք աշխարհի մը մէջ ուր բարոյական արժէքները կոպտօրէն անարգուած են եւ կ'անարգուին, բայց առաջին անգամ ըլլալով կը գործադրուի հաւաքական ապահովութեան սկզբունքը: Բոլոր ժողովրդապետութիւնները Ամերիկայի եւ Անգլիոյ հետ ձեռք ձեռքի պիտի միացնեն իրենց ջանքերը, ապահովելու համար խաղաղութեան ուժերուն յաղթանակը պատերազմի ուժերուն դէմ: Լաւագոյն երաշխիքն է այս, քաղաքակիրթ աշխարհի ապագային համար» :

Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ վարչապետը մեծ դժուարութիւն պիտի կրէ, հաստատուն դահլիճ մը կազմելու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ ծանուցագիր մը ուղղելով Եուկոսլաւիոյ, կը յայտարարէ թէ Յուլիս 1էն սկսեալ չեղեալ կը նկատէ 1947ին կնքուած պայմանագիրը՝ սահմանամերձ շրջաններու բնակչութեանց մասին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԵՆԱՄԵԾ ՕԴԱՆԱՒԸ, «Արմանեաք» ջախջախուելով բռնկեցաւ եւ ոչնչացաւ Թուլուզի մէջ, վերջին փորձը կատարած ատեն: Երկու հոգի մեռան, ինը հոգի վիրաւորուեցան:

ՎԱՏԻԿԱՆ որոշեց բանադրել.— 1. Անոնք որ կ'ըմբոստանան կաթոլիկ եկեղեցւոյ իշխանութեանց դէմ. —2. Բարձր պաշտօններ կը ստանձնեն առանց կանոնական վաւերացման.— 3- Ուղղակի կամ անուղղակի կը մասնակցին նախապէս մատնանշուած ոճիրներու (կ'ակնարկէ արեւելեան երկիրներու մէջ կատարուած արարքներուն):

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ կը սաստկանայ Պոստոյի շրջանին մէջ: Վեց գործարաններ ճամբեցին

ԴԷՊԻ ԾՈՎ

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի Նոր Սերունդի արշաւը դէպի Tréport, այս կիրակի: Autocarը Bd. Carnotէն կը մեկնի ժամը 5.30ին: Երթուդարձի գինն է 800 ֆրանք: Ուտելիքը միասին բերել:

Կը խնդրուի քոյր մասնաճիւղերէն տեղեկութեանց համար հեռաձայնել Ent. 00-15:

Եւ նախապէս արձանագրուիլ:

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

SALLE GAVEAUի ՄԷՋ

ԺԻՐԱՅՐ ՍԵՐԳՈՅԵԱՆ (պաս)

(որդի Պ. Նշան Սերգոյեանի)

Անցեալ ձմրան Նիսի Օփերային մէջ երգելէ վերջ, Յուլիս 5ի չորեքշաբթիիրիկուն ժամը 8.45-ին երգահանդէս մը կուտայ իր երկու ընկերներուն հետ (մէկը թէնոռ, միւսը պարիթոն):

Տոմսերու գին 500էն 100 ֆրանք:

Դիմել Salle Gaveau, 45 rue de la Boëtie, եւ Durand, Place de la Madeleine:

ԱՅՑ ՄԸ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻՆ

Իսիի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն կազմակերպած է այց մը՝ ընկերներ ՍԱՐԳԻՍ ՕՀԱՆԵԱՆի, ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆի, ՍԱՄՈՒԷԼ ԳԱՆՏԻԼԵԱՆի եւ ԵՐԵՄԻԱ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆի գերեզմաններուն, անոնց մահուան տարելիցին առթիւ, այս կիրակի ժամը 2.30ին: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները եւ իրենց յիշատակը յարգողները:

Ժամադրավայր.— Իսիի գերեզմանատան մուտքին առջեւ:

Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 35ԱՄԵԱՅ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հոգեհանգիստ պիտի կատարուի այս կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին (rue Jean Goujon): Կէսօրէն վերջ ժամը 15ին այց Père Lachaiseի գերեզմանատունը ուր ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ շիրիմին վրայ ծաղկեպսակ մը պիտի դրուի նահատակներուն յիշատակին:

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի Արամ Մարտիրոսեան, որեւէ կէսօրէ վերջ, Պրիւքսէլէն ղրկուած աւանդ մը ստանալու համար:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Լավալիէռէն ընկ. Գ. Սարգիսպէկեան 5000 ֆրանք կը նուիրէ Ֆր. Կ. Խաչին անոր քառասնամեակին առթիւ:

Պրիւքսէլէն ընկեր Հ. Աղասեան 1750ական կը նուիրէ Վեթ. ֆոնտին եւ Սալնոձորի Հայր. Միութեան: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՍԷՎՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Յուլիս 2ի կիրակի ժամը 16ին

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Յուլիս 9ին ՊԱՐԳԵՒԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ եւ ՓԱԿՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ:

Կը հրաւիրուին աշակերտներու ծնողները եւ վարժարանին բարեկամները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Միրպէլէն.— Գամպէրեան ընտանիքը խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն իրենց բոլոր ազգականներուն եւ բարեկամներուն (Լիոն, Մարսէյլ, Տէսին եւ Սէն Մօրիս) որոնք այցելած են իրենց աղջկան՝ փոքրիկն Անգինէի որ կը դարմանուէր Լիոնի հիւանդանոցին մէջ: Շնորհակալութիւն նաեւ Կապոյտ, Կարմիր Խաչուհիներուն եւ Աղքատախնամին:

Ամավերջի հանդէս

Ֆր. Կ. Խաչի Իսիի Խրիմեան դպրոցի, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Աշակերտներուն կարկանդակ պիտի բաժնուի:

---

675 բանուորներ: Ուրիշ հաստատութիւններ ալ որոշած են կրճատել պաշտօնէութիւնը:

65 ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ Պուլվառ Սէն Միշէլի վրայ, Ուսանողական աւանդական ցոյցերու առթիւ: Վիրաւորներ ալ կան: Նոյն օրը խումբ մը ուսանողներ ժողով գումարեցին Սորպոնի մէջ, բողոքելու համար Քորէայի պատերազմին եւ հիւլէական ռումբին դէմ: Որոշուեցաւ քաղաքական ցոյցերը արգիլել Սորպոնի մէջ:

ԵՐԵՔ ԱՒԱԶԱԿՆԵՐ Մոպէօժ փողոցին մէջ կեցնելով ադամանդավաճառ Ռոտէն Զաքարիասի կառքը, յափշտակեցին տոպրակ մը որ կը պարունակէր տասը միլիոն ֆրանքի ադամանդ եւ ուրիշ գոհարեղէններ:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ « Արամ » ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանին ընկերները այս չորեքշաբթի ժամը 21ին, ընկերվարականներու սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԼՍԱՐԱՆԻՆ այս երկուշաբթիի գումարումը ծանօթ հաւաքատեղին: Պ. Ռուբէն Թադէոսեան պիտի խօսի Հայկական Թիֆլիսի մասին:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Սէն Կրասիէնի Անարատ Յղութեան Հայ Աղջկանց Որբանոց վարժարանին կողմէ հանդէս մը կազմակերպուած է, այս կիրակի, ժամը 15ին, ճոխ յայտագրով:

Շոգեկառք առնել Gare du Nordէն 14.29ին եւ իջնել Champ de Courses: Մուտքը ազատ է:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Մարսէյլ - Փրատոյի Մայր եկեղեցիի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի, Ս. Սահակ Մեսրոպի տօնին առիթով մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի եկեղեցիին հիմնադիր բարերար հանգուցեալ ԱՍՊԻՏ ՎԱՀԱՆ ԽՕՐԱՍԱՆՃԵԱՆի եւ իր ննջեցեալներուն յիշատակին, հանդիսաւոր պատարագի արարողութեամբ: Բարեպաշտ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ, յարգելու համար յիշատակը բարերարին որ Մարսէյլի հայ գաղութը օժտեց հոյակապ եկեղեցիով մը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ.— Իզմիրցի Պալապանեան եւ Աւետիքեան (Տիարեան) գերդաստանէն վերապրող զաւակները կամ թոռները.— Աւետիս Աւետիսեանը (76 տարեկան), որ կը բնակէր 751 Wall St. Los Angelos, Calif. ինչպէս նաեւ Կարապետ Աւետիքեանը, որ Սելանիկ կը բնակէր: Կը խնդրուի լուր տալ, իրենց եղբօրը եւ հօրեղբօրը (74 տարեկան) Kévork Avédikian et fils, 26 rue Docteur Mazet, Grenoble (Isère), Ֆրանսա:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925
R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63
Mardi 4 JUILLET 1950 Երեքշաբթի 4 ՅՈՒԼԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6194–Նոր շրջան թիւ 1605

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՌԱՋՆՈՐԴՆ Է ՈՐ ԿԸ ԽՕՍԻ...

Հասարակ մահկանացուներու համար դժուար է թափանցել խորհրդային իշխանութեան զարմանալի գաղտնիքներուն: Ոչ միայն քաղաքական – տնտեսական գետնի վրայ, այլեւ մշակոյթի վերաբերեալ խնդիրներու մէջ:

Անթափանցելի գաղտնիք մըն է, նաեւ, լեզուաբանութեան առթիւ սարքուած բանավէճը, որուն խառնուեցաւ նոյն ինքն Սթալին, ընդարձակ տեսութեամբ մը:

Ինչպէս բացատրեցինք անցեալ շաբթու, Սպարապետը պարտք սեպած էր պատասխանել խումբ մը երիտասարդներու հարցումներուն, լուսաբանելու համար «մարքսականութիւնը լեզուաբանութեան մէջ»:

Մէկդի դնելով հարցին վերացական – ակադեմական մասը, ակնարկ մը եւս նետենք եղրակացութեան վրայ, որ ժխտումն իսկ է Նիկոլա Մառի տեսութեան:

Սթալին պարզապէս հակամարքսեան կ'անուանէ վրացի գիտնականը: Մինչդեռ, տակաւին երէկ, ոչ միայն Մարքս – Լենինի վարդապետութեան հակառակորդ, այլեւ հակայեղափոխական (կոնտր–ռեւոլուցիոնէր!) կը համարուէին անոնք որ չէին ընդուներ Մառի տեսակէտը:

Հայկական ճակատին վրայ, այս առթիւ բացուած դռեհիկ պայքարին առաջին զոհերն եղան երկու վաստակաւոր բանասէրներ, Հրաչեայ Աճառեան եւ Գ. Ղափանցեան, իրենց աշակերտներով կամ հետեւորդներով:

Անոնք անարգուեցան ոչ միայն զուտ գիտական – ակադեմական, այլեւ քաղաքական – կուսակցական մեղքերով:

Հիմա որ Առաջնորդը ինք խօսեցաւ, անշուշտ պիտի փութան վերահաստատել անիրաւեալներուն վարկը, մեղայագիրներ ստորագրել տալով ամբաստանողներուն:

Ի՞նչ կ'ըսէ Սթալին,— ի պատասխան իրեն ուղղուած հարցումներու:

Զաղկելէ վերջ Մառի «կեղծ, ոչ – մարքսեան» տեսութիւնը, կը յայտարարէ.

— «Ն. Մառ լեզուաբանութեան մէջ մտցուց անհամեստ, ինքնագոհ, գոռոզ շեշտ մը, որ յատուկ չէ մարքսականութեան եւ որ կ'առաջնորդէ պարզապէս եւ առանց մտածելու ժխտել ինչ որ կար լեզուաբանութեան մէջ, Ն. Մառէն առաջ»:

Ամբողջ պարբերութիւնը այնքան պերճախօս է որ, չի կարօտիր որեւէ մեկնութեան:

Հատուած մը եւս, նոյնքան ծանրակշիռ.

— «Ն. Մառ դղրդաձայն կ'անուանարկէ պատմական բաղդատական մեթոտը, «գաղափարապաշտ» (իտէալիստ) կոչելով զայն: Եւ սակայն, հարկ է ըսել թէ՝ պատմական բաղդատական մեթոտը, հակառակ իր ծանր թերութեանց, այնուամենայնիւ լաւագոյն է քան Ն. Մառի չորս տարրերուն իսկապէս գաղափարապաշտ վերլուծումը, վասն զի առաջինը կը մղէ աշխատանքի, լեզուներուն ուսումնասիրութեան, մինչդեռ երկրորդը կը մղէ միայն, երկու ոտքերը մունակին մէջ, խորհուրդ հարցնել սուրճի մրուրին, հռչակաւոր չորս տարրերուն բոլորտիքը»:

Դեռ աւելի կծու բառեր գործածելով, Սթալին կ'ըսէ թէ «Մառ գոռոզութեամբ կը դիտէ լեզուներու խմբաւորումները (ընտանիքները) ուսումնասիրելու ամէն փորձ», անոր մէջ տեսնելով «մայր – լեզուի տեսութիւնը»:

— Լսելով Ն. Մառը եւ մանաւանդ իր «աշակերտները», կրնաք մտածել թէ լեզուաբանութիւնը գոյութիւն չունէր Ն. Մառէն առաջ, թէ լեզուաբանութիւնը ծնաւ Ն. Մառի «նոր ուսմունք»ին հետ: Մարքս եւ Էնգէլս շատ աւելի համեստ էին:

Այսքանը կը բաւէ այժմ, իմանալու համար թէ ո՛ւր պիտի յանգի բանավէճը:

Թերեւս նոր բանաձեւերն ալ քուէարկուած եւ հաղորդուած են ի սփիւռս Խ. Միութեան, համաձայն Առաջնորդին նոր պատգամներուն:

Ինչպէս ըսինք, դժուար է թափանցել այս ակադեմական վճաբանութեանց իրական գաղտնիքներուն:

Ամէն պարագայի մէջ, նահանջ մըն է որ կը կատարուի: Սթալին ինք ճեղք մը կը բանայ խորհրդային համայնավարութեան, «անհամեստութեան» ճակատին վրայ, նորէն ահուդողի մատնելով գրոց – բրոցները:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄՈՌՑԱ՞Ն ԹԷ ԱՆՃԻԿԵՑԱՆ

Այս երկրորդ անգամ է որ անհաճոյ իրողութիւն մը կը հաղորդեն Վալանսէն:

Անցեալ երկուշաբթի օր, 26 Յունիս, տեղի կ'ունենայ փոխ – քաղաքապետ Pierre Rigaudի յուղարկաւորութիւնը, ի ներկայութեան Տրոմի նահանգապետին եւ ուրիշ բարձրաստիճան պաշտօնատարներու:

Եկեղեցական արարողութենէն վերջ, պատկառելի թափոր մը կը կազմուի դէպի գերեզմանատուն, ուր դամբանականներ կը խօսուին, պարզելով հանգուցեալին անձնուէր ծառայութիւնները:

Թափորին կ'ընկերանային ոչ միայն պաշտօնական անձնաւորութիւններ, այլեւ բազմաթիւ պատուիրակութիւններ, բանուորական, արհեստակցական, դպրոցական եւայլն:

— Անշուշտ հայ գաղութն ալ փութացած էր պատուիրակութիւն մը ղրկել:

= Դժբախտաբար ոչ: Ազգ. Միութիւնը, որուն կ'իյնար այդ պարտականութիւնը, ոչ ներկայացուցիչ ղրկած է, ոչ ալ ծաղկեպսակ մը կամ ծաղկեփունջ մը, համապատասխան արձանագրութեամբ:

Չեմ ուզեր գիտնալ պատճառները այս աններելի պարտազանցութեան:

Աններելի՝ մանաւանդ անոր համար որ հանգուցեալը ոչ միայն սիրոյեան մը եղած էր աշխատաւորութեան դատին, այլեւ գործօն բարեկամ մը հայ գաղութին:

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ միշտ ալ սիրայօժար ընթացք տուած է զանազան դիմումներու:

Անշուշտ Ազգ. Միութիւնը եւ մեր ընկերները աւելին գիտեն: Իսկ եթէ մոռցեր էին, յուշարարներ չէին պակսեր:

Չեմ գիտեր թէ վերջին պահուն մտքէ անցա՞ծ է գոնէ ցաւակցութիւն յայտնել հանգուցեալին ընտանիքին:

Աւելի քան քսանեւհինգ տարի Ֆրանսա բնակելէ վերջ, կարծեմ սորված ըլլալու ենք թէ միայն իրաւունքներ չունինք, այլ եւ պարտականութիւններ:

Պարագաներ կան ուր տարրական փափկանկատութիւնը, բարոյական պարտականութիւնը շատ աւելի կ'արժեն, քան շռայլաբան հաւաստիքներն ու նիւթական զոհողութիւնները:

ՎԱՀԷ

Դահլիճը կազմուեցաւ աջակողմեան տարրերով

Նոր վարչապետը, Պ. Բլէօյ, որ 208ի դէմ 363 ձայնով ազգ. ժողովին վաւերացումը ստացած էր շաբաթ գիշեր — առտուան ժամը 3ին — յաջողեցաւ դահլիճը կազմել կիրակի օր:

Ինչպէս գիտել կուտան տեղական թերթերը, ամէնէն աջակողմեան դահլիճն է այս, ազատագրութենէն ի վեր: Ընկերվարականները մինչեւ վերջը մերժած ըլլալով մասնակցիլ, վարչապետը հարկադրուեցաւ դիմել կեդրոնի եւ աջակողմեան հոսանքներու: Իսկ ամէնէն ուշագրաւ նորութիւնը կը կազմէ նախկին վարչապետ Փոլ Ռէնոյի մասնակցութիւնը, իբրեւ պետական նախարար ընկերակից պետութեանց եւ Ծայր. Արեւելքի: Նոր պաշտօն մըն է այս որ կապ ունի գաղթավայրերու, եւ մասնաւորապէս Հնդկաչինի հետ:

Համայնավարները երկար ատենէ ի վեր բուռն պայքար կը մղեն Ռէնոյի դէմ, եւ այս անուանումը անշուշտ նոր պիտի լեցնէ կրակին վրայ: Նախկին վարչապետը ջերմ կուսակից է քաղաքական եւ զինուորական գործակցութեան՝ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն հետ: Համաձայն է նաեւ Շումանի ծրագրին (ձուլում արեւմտեան Եւրոպայի պողպատի եւ հանքածուխի արտադրութեանց): Յաճախ պահանջած է աւելի վճռական միջոցներ ձեռք առնել համայնավար գործունէութեան դէմ: Փարիզի գրաւումէն վերջ, հրաժարեցաւ 1940 Յունիս 16ին, իշխանութիւնը յանձնելով Փեթէնի: Վիշիի կառավարութիւնը զինքը ձերբակալեց 1941ին, դատելու համար, իսկ աւելի վերջը աքսորուեցաւ Գերմաններուն կողմէ: Ազատագրութենէն վերջ առաջին անգամ պաշտօնի կոչուեցաւ 1948ին, բայց ընկերվարականները մէկ ամիս չանցած տապալեցին այն դահլիճը որուն անդամ էր Ռէնօ:

Բանդէտներու կարծիքով Պ. Ռէնոյի անուանումը կը նշանակէ թէ կառավարութիւնը վճռած է լիովին գործակցիլ Ատլանտեանի դաշինքին եւ Ազգաժողովին: Պ. Ռէնոյի գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ վարել Ծայր. Արեւելքի քաղաքական եւ զինուորական գործողութիւնները:

Նոր դահլիճին անդամներէն 14ը արմատականներ կամ ուղեկիցներ են, 12ը ժողովրդական (M. R. P.), եօթը անկախ պահպանողականներ կամ աջակողմեաններ: Հրաժարեալ դահլիճը կը բաղկանար 28 նախարարներէ եւ խորհրդականներէ: (14 ժողովրդական, ինը արմատական կամ ուղեկիցներ, 5 անկախ): Նոր դահլիճին 21 նախարարներէն 16ը անդամ էին նախորդ կառավարութեան, իսկ հինգ նոր նախարարները նախապէս պաշտօն վարած են ուրիշ դահլիճներու մէջ: Վարչապետը ստանձնած է նաեւ ներքին գործերու նախարարութիւնը:

Կառավարութիւնը կազմելէ վերջ, Պ. Բլէօյ յայտարարեց.— «Ազգ. ժողովին կոչ մը ուղղեցի, որպէսզի դադրեցնեն կուսակցական պայքարը: Իմ կառավարութիւնս կը բաղկանայ բարեյօժար քաղաքացիներէ որոնք ուրիշ բան չեն մտածեր եթէ ոչ ծառայել երկրին»:

Նոր դահլիճին մէջ փոխ – վարչապետ է Պ. Պլտօ: Իրենց պաշտօնները կը պահեն արտաքին նախարարը՝ Շուման, ազգ. պաշտպանութեան նախարարը՝ Փլեվէն, Ելմտականը՝ Փեչ, դատականը՝ Ռընէ Մայէր, աշխատանքի եւ վերաշինութեանց նախարարները՝ Պաքոն եւ Քլոտիուս Փըթի եւն.: Անդրծովեան (գաղթային) նախարարն է Պ. Քոսթ Ֆլոռէ: Զօր. տը Կոլի կազմակերպութենէն ալ նախարար մը կայ, Պ. Ժիաքոպպի:

× Համայնավար պաշտօնաթերթը, «Իւմանիթէ», ծանուցանելով նոր դահլիճին կազմութիւնը, զայն կը կոչէ «ծանրացում պատերազմի եւ թշուառութեան քաղաքականութեան»:

× Դահլիճը Ազգ. ժողովին պիտի ներկայանայ այսօր, երեքշաբթի: Ամերիկացիները գոհ կ'երեւան նոր կազմէն:

ՔՈՐԷԱՅԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Կռիւները կը սաստկանան

33 ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ԵՆ ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐՈՒՆ.— ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ՑԱՄԱՔ ԵԼԱԾ.— ՕԴԱՆԱՒԵՐ ԿԱՐՄԻՐ ԴՐՕՇՈՎ.— ՀԱՐԱՒ. ՔՈՐԷԱՅԻ ԲԱՆԱԿԻՆ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ.— ԿՌԻՒԸ ԵՐԿԱՐ ՊԻՏԻ ՏԵՒԷ:

Վերջին լուրերու համաձայն, կացութիւնը խառնակ է Քորէայի ճակատին վրայ: Հարաւային շրջանի բանակը քայքայուած ըլլալով, Ամերիկացիները արտակարգ միջոցներ ձեռք առած են, նոր դիրքեր յարդարելու համար: Հիւսիսային զօրամասերը կը փորձեն պաշարել Սուվոնը, ուր կեդրոնացած են հարաւցիները, Սէուլի անկումէն վերջ: Ամերիկեան բանակատեղին դէպի հարաւ փոխադրուած է:

Անգլեւսաքսոն աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ կիրակի օր ամերիկեան եւ աւստրալեան օդանաւեր խորտակուեցան Քորէայի մէջ, զարկին արեւելեան ծովեզերքի օդակայանը: Օդաչուները շատ գոհ են ձեռք բերուած արդիւնքէն: Նոյն աղբիւրին համաձայն, զարնուած տասը օդանաւերու վրայ կ'երեւային կարմիր աստղեր, իսկ միւս վեցին վրայ՝ Քորէայի զինանշանը — կարմիր աստղ մը դեղին շրջանակի մէջ: Յարդ ապացոյցներ չկան թէ Ռուսեր են որ կը վարեն այս օդանաւերը, բայց ամէն օր նոր լուրեր կը հասնին Ռուսերու գործօն օգնութեան մասին: Ազգայնական Չինաստանի գաղտնի տեղեկութեանց համաձայն, Մոսկուա հրամայած է Չինաստանի համայնավարներուն աջակցիլ հիւսիսային Քորէայի եւ 20.000 զինուորներ համախմբուած են սահմանագլուխին վրայ, Մանչուրիոյ ճամբով:

Անգլիական մարտանաւերը հինգ խորհրդային նաւեր ընկղմած են Քորէայի արեւելեան ափերուն վրայ:

Ամերիկեան առաջին զօրամասը հարաւային Քորէայի Թաժոն քաղաքը հասնելով, դիմաւորուած է հազարաւոր տեղացիներու կողմէ: Ամերիկեան զօրաբաժնին ընդհ. հրամանատար նշանակուեցաւ զօր. Տին: Ամէն օր ամերիկեան զինուորներ կը հասնին օդանաւերով:

Մ. Նահանգներու պաշտօնական շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ կռիւը երկար պիտի տեւէ, դառնալով Ասիոյ պարբերական խռովութիւններէն մէկը: Ամերիկացիները Ճափոնի մէջ ունին չորս զօրաբաժիններ, որոնց մէկը (հետեւակազօրք) հարաւ. Քորէա կը փոխադրուի մաս –մաս: Հաւանական է որ երկրորդ զօրաբաժին մը եւս փոխադրուի: Միւս օգնական ուժերը պիտի ղրկուին Մ. Նահանգներէն: Մասնագէտներ կը կարծեն թէ առ նուազն երեք զօրաբաժին պէտք պիտի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԴԱՐՁԵԱԼ ՅԱՂԹԱՆԱԿՆԵՐ

Մեր խրամները նորէն լեցուեցան: Անձրեւը կը շարունակէր տեղալ: Մեր զինուորները թըր-ջուած էին, անքնութենէ տանջուած ու տխուր:

Մեծ մասը ընտանիքներու հայրեր էին, կամ միակ նեցուկը իրենց ընտանիքին:

Երկարատեւ կռիւները աւելի քան սպառնա-կան դարձած էին, «կենաց ու մահու» օրեր: Ո՛չ մէկ յոյս փրկութեան:

Բայց մէկ բան կար դեռ յուսադրիչ: Մեր զինուորները իրենց բոլոր մտահոգութեանց մէջ, կը պահէին իրենց դիմադրական ոգին ու կորովը եւ վճռած էին մեռնիլ պատնէշին վրայ:

Թշնամին աւելի քան կատաղի էր եւ ամէն մի-ջոց ի գործ կը դնէր, մեզ պարտութեան մատնե-լու եւ բնաջնջելու համար:

Թրքական թնդանօթները անընդհատ կը գո-ռային: Անոնց ռումբերը կը պայթէին մեր խրամ-ներուն վրայ, պողպատեայ կտորներ, աւազ եւ փոշի ցանելով:

Գամուած էինք խրամներուն եւ մեր փոքրիկ խումբերը միայն կրնային քովնտի շարժումներ կատարել:

Ղալասարի շրջանի մեր պատանի սուրհան-դակները գօտեպնդիչ լուրեր կը հասցնէին Սամ-սոն Խանէն, Լեւոն Շաղոյեանի քաջագործու-թիւնները հաղորդելով:

Մայիս 8ի առաւօտ, Հ. Մելքումեանը խոր-հրդակցութեան հրաւիրեց մեր շրջանի հայ-ասո-րական ուժերու հրամանատարները եւ վերջնա-պէս որոշուեցաւ յարձակման յատակագիծն ու թուականը:

Թիկունքի աշխատանքները կը կատարուէին արագ եւ բարեխիղճ:

Նոյն օրը, թշնամիի հեծեալները քանիցս փոր-ձեցին մեր թիկունքն անցնիլ, բայց ձախողեցան մեծ կորուստներ կրելով:

Հետեւակ ասկեարներու գունդերը բազմաթիւ շղթաներով, երկար տարածութեան մը վրայ, յանդուգն յարձակումներ կը գործէին, յաճախ խիստ վտանգաւոր կացութիւն ստեղծելով:

Կ՚իյնային նաեւ մեր քաջերէն շատերը, տղա-մարդու վէրք ստացած, ճակատէն կամ կրծքէն: Ունէինք յիսունէ աւելի վիրաւորներ՝ ծանր կամ թեթեւ: Բժշկական խումբերը գիշեր ու ցերեկ կ՚աշխատէին:

Կատղած էր Թուրք հրամանատարութիւնը:

Այսպիսի պարագաներու մէջ, անհրաժեշտ էր քիչ մտածել եւ շատ ու շուտ գզալ:

Այդ ցանկութեամբ օժտուած էին թէ Հ. Մել-քումեանը եւ թէ Լեւոն Շաղոյեանը, իսկ ասորի հրամանատարները զուրկ էին այդ կարողութենէն ու միշտ ալ կը հետեւէին մեզի:

Թրքական հարիւրեակ մը թնդանօթներու եւ զօրաւոր գնդացիրներու կրակով պաշտպանուած, յաջողեցան մօտենալ «Քիւլթէփէ»ի մեր դիրքին:

Հոն՝ զոհ տուինք քանի մը քաջեր, բայց Վա-նեցի Վարդանեան Հայկը, իր իսկ վէրքերուն ար-եան ճապաղիքին մէջ, գնդացիրային կրակ տեղաց թշնամիին վրայ, եւ Քիւլթէփէն չինկաւ թշնամիի ձեռքը:

Խմբապետներ՝ Զիրօն եւ Զօնօն իրենց յիս-նեակներով կրցան շփոթութեան մատնել մեր ձախ թեւին վրայ արշաւող Թուրք եւ քիւրտ ձիաւոր-ները, խլելով տասը ձի եւ 7 հրացան, գերելով յիսուն աւարառու Քիւրտեր եւ վեց ասկեարներ:

Մեր վիրաւորներու մէջ էին Ղարաբաղցի Ա-ծատուրը, Վարազդատ Աբրահամեան, Տրդատ Սօրոյեան, Գարեգին Հայագործեան, Ղաչաղ Վա-հան եւ ուրիշ տասնապետներ եւ ենթասպաներ:

Մայիս 9ին, առտուան դէմ յարձակման հրա-մանը տրուեցաւ:

Խրամներէն դուրս եկած մեր առիւծները ար-համարհելով թշնամիի հարիւրաւոր ռումբերը, գնդացիրներու կրակը եւ հրացաններու արձակած տեղատարափը՝ խոյացան դէպի թշնամին:

Շատ չանցած, Թրքական ամէնէն ընտիր՝ «մէքթէպլի» կոչուած գունդերը, բազմահազար քիւրտ հեծեալները խուճապի մատնուած փախան դէպի Խոյի կեատուկը (վերելք), իսկ Ղալասարի դէմ կռուող Թուրքերը բարձրացան Շիաքարիազի լեռները:

Արեւի առաջին ճառագայթները ողջունած ա-տեն, մենք սկսանք հետապնդել Ալի Իհսան փա-շայի «անպարտելի» բանակը:

Թշնամին ձգած էր չորս հարիւրէ աւելի սպանեալ եւ վիրաւոր, ի շարս որոց նաեւ փաշա-ներ, գնդապետներ եւայլն:

Մեր ձեռքն անցան 300.000 Թրքական փամ-փուշտ, կառքեր եւ զանազան զինուորական պի-տոյքներ: Սպանեալներու քով գտնուեցան կա-րեւոր փաստաթուղթեր, անձնական նամակներ եւ պատերազմական յատակագծեր:

Իզմիրցի գնդապետ Օսման իր բարեկամին գրած նամակով մը զարհուրելի վերադրումներ կ՚ընէր մեր ուժերուն եւ անգլիական զօրք կը գտ-նէր մեր խումբերուն մէջ:

«Ասոնք ուրիշ տեսակ Հայեր են», գրած էր ուրիշ հրամանատար մը եւ կ՚աւելցնէր.—

«Զգոյշ, տղաս, կեանքդ վրայ չտաս, եթէ այս կողմերէն կրնանք ողջ-առողջ հեռանալ «գուրպան» մը պիտի ընեմ»:

Սպաննուած էր նաեւ Սմկոյի աջ բազուկը, իր եղբայր Ահմէտ աղան:

Սալմաստի շրջանի մեր կռիւներու երկրորդ շրջանն ալ կը վերջանար մեր փառաւոր յաղթա-նակով:

Մայիս 9ի երեկոյեան, թշնամին հասած էր Խոյ եւ Կոտուլ, նոր եւ օգնական ուժերուն սպա-սելու եւ քայքայուած բանակը վերակազմելու հա-մար: Իսկ Սմկոյի եւ միւս աշիրէթները անցան Աղբակի շրջանը:

Ուրմիայէն հասնող սուրհանդակները նոյն-պէս յաղթանակներ կ՚աւետէին:

Մեր կռիւներու ատեն, Ուրմիա հասած էր Նուրի փաշայի (Էնվէրի եղբայր) 51րդ զօրաբա-ժինը, Մուսուլի եւ Վասպուրականի բազմահազար քիւրտ ձիաւորներու հետ:

Ուրմիոյ փոքրաթիւ հայ-ասորական ուժերը անհաւասար եւ օրհասական կռիւներ մղելով, գե-րի բռնած էին 200 Թուրք զինուորներ եւ երեք թնդանօթներ, Պապարլի գետին ափը՝ պարտու-թեան մատնելով Նուրի փաշան:

Ընկեր Արտաշէս Ստեփանեանի, Մալիք Խօ-շապայի եւ Աղա-Պետրոսի (վերջին երկուքը ա-սորի) առաջնորդութեամբ, Ուրմիոյ մեր ուժերը հետագային ալ հրաշքներ գործեցին:

Մայիս 10ին, Փայաջուկ գիւղին մէջ տեղի ունեցաւ Վանեցի ղեկավարներու ժողովը: Դարձ-եալ քննութեան ենթարկուեցաւ գաղթելու ծրա-գիրը, բայց 75 հազարի չափ հայ-ասորի հոծայ զանգուածը տեղափոխելու համար անհրաժեշտ միջոցները կը պակսէին:

Նոյն օր, Կոտուլի շրջաններն ապաստանած Թուրք հրամանատարութիւնը սպառնագիր մը ղրկած էր երկու Պարսիկներու միջոցով: Կ՚առա-ջարկէր անձնատուր ըլլալ, եթէ չենք ուզեր բնա-ջնջուիլ:

Անսպասելի յաղթանակէն գինովցած, մենք արհամարհեցինք այդ սպառնագիրը:

Ժողովներու շրջանը վերսկսաւ:

Մեր եւ ասորի զինուորական մարմիններու խառն ժողովին մէջ որոշուեցաւ.—

1) Բանակցութեան մտնել Ուրմիոյ Հայերու եւ Ասորիներու հետ, յայտնել թէ, մտադիր ենք բանալ Սալմաստ-Խոյ-Ջուլֆայ գիծը, յարա-բերութեան մտնել Կովկասի հետ եւ յայտնել գաղթելու մեր մտադրութիւնը:

2) Տեղեկանալ թէ մեր այդ մտադրութիւնը իրականացնելու համար անոնք ինչ միջոցներ եւ առաջարկներ ունին եւ ըստ այնմ կարգադրել հարկ եղածը:

Մենք առանձին ժողովներ ալ ունեցանք նաեւ Փայաջուկի մէջ:

Գաղթին կողմնակիցները կը պնդէին թէ թըշ-նամին թէեւ քշուած է մեր սահմաններէն, բայց ոչնչացած չէ, այլ կը պատրաստուի եւ մեր հե-ռանալը այլեւս անհնարին կը դարձնէ:

Հ. Մելքումեան հակառակ էր մեր Կովկաս գաղթելուն եւ կը յայտարարէր.— Մենք անտեղ-եակ ենք Կովկասի մէջ տիրող կացութեան: Եթէ նոյնիսկ վիճակը լաւ է, մենք մեր 75 հազար գաղ-թականներով կը բարդացնենք Կովկասի մեր ազ-գակիցներու կացութիւնը:

Ա.ԶԳԻՆ

Ո՞վ է պատասխանատուն

Տարիներ առաջ, երբ հայրենի հողին վրայ մեր վերջին արցունքները կը թափէինք, եւ բռ-նագաղթի դաժան ցուպը մեր ափերուն, ինկանք հիւրընկալ երկիրներու մէջ, մեր մտահոգութիւնը ուրիշ էր:

Որբեր էինք, եւ տակաւին չէինք ըմբոշխնած հարազատ մայրենիքին համն ու հոտը:

Լաւ կը յիշեմ, եօթը տասնեակ տարիներ ա-ռաջ էր, դեռ նոր, Հայոց անուշ լեզուին հարա-զատութեան ի տես, կտոր մը հացին տեղ, «Յա-ռաջ»ը կամ ուրիշ որեւէ հրատարակութիւն մեր սրտին սնունդն էր: Երբ կը կարդայինք, Ահարոն-եանի, Վարանդեանի, Օշականի, կամ Զարեանի որեւէ գրութիւնը, հոգիներու փոթորիկ կ՚ունե-նայինք, յաճախ ձեռքէ ձեռք կը յափշտակէինք, Նարդունիի «համով-հոտով» հէքեաթները, գե-ղեցիկ գրականութեան անմահ կտորներ: Կը կար-ծէինք թէ, հայրենիքը, եւ հայ լեզուն ամէն բանէ վեր են:

Հայ գրքին ու գրականութեան համար, բան չխնայեցինք մենք, ոչ թէ գրող ըլլալու, այլ մը-նացորդացին հարստութիւնը, ճրագը վառ պա-հելու համար, մանաւանդ անմահներու ճրագը:

Ողբերգութեան, ամէնէն դաժան էջը այն էր որ, մեր սերունդը նախակրթարանին աթոռնե-րուն վրայ, Ա. Բ. Գ.ը հազիւ սորված, փոթորի-կի բռնուեցաւ:

Անտուն ու անօք, մենք մեր հանապազօրեայ հացին պէս սիրեցինք մայրենիքը, փնտռեցինք, հայ լրագիրն ու գիրքը, որբանոցներու մէջ, փո-ղոցներու մէջ, շատ մը ապազգայնացած Հայերու տուներուն նկուղներուն մէջ, դեղնած եւ պատռ-տուած.... Եւ իբրեւ նշխարներ, յոգնաբեկ մարմնով, գիշերները լափեցինք, ինչ որ գոհար էր մեզի համար, ինչ որ կրնայինք մարսել — յա-նուն իրաւ գրականութեան:

Այն ատեն, շատեր անձնատուր՝ խենէշ վա-յելքներուն, կը զուարճանային պարասրահներու մէջ կամ ծովափը, mon vieux, ça c'est la vie քրքր-ջալով ...:

Վերջին քառորդ դարու ընթացքին, եթէ եր-բեք, քանի մը հազար գիրքեր սպառեցան, պատ-ճառը այն է որ Մեծ Եղեռնի սերունդը, հացի պէս լափեց, քննեց, իր միջոցներուն ներած չափով, յաճախ օրուան հացէն զրկուելով:

Ցեշտեմ որ, դպրոցը պակսեցաւ մեր սե-րունդին:

Ահա թէ ինչու միշտ մեր ճակտին, որպէս մահացու մեղք կը զարնեն երէց սերունդէն շա-տերը, թէ հայերէն չենք գիտեր, տկար ենք: Բայց ո՞ւրն է յանցանքը: Պատասխանը ուրիշները թող տան:

Նորէն՝ պատիւ իրենց, որ ճրագը վառ կը պահեն: Եւ ես հաւատացած եմ որ, վաղը, այս սերունդն ալ պիտի փնտռուի:

Վերջերս յայտնի քննադատ ընկեր Գ. Մխի-թարեան, շատ գեղեցիկ յօդուած մը ունէր «Հայ-րենիք Ամսագրի» մէջ եւ ահազանգ կը հնչեցնէր, — Հայ գիրքին ճակատագիրը:

— «Մեզի համար մանաւանդ, գիրքերը կար-դացուելու համար են, ոչ թէ զարդարանքի կամ ժամանցի համար: Հայ հոգիի երեսներն են ա-նոնք, հայ մշակոյթէն արձագանգներ, որոնք պի-տի ողողեն մեր տուները, եթէ կ՚ուզենք որ հայ ու հարազատ մնան անոնք:

«Ճակատագի՞րը հայ գիրքերուն ... Նման գրողներու ճակատագրին, որ եթէ ողբերգական չէ, ողբալի է մեր օրերուն ալ, աւելի քան հարիւր տարի գրականութիւն ընելէ եւ գանգատ արձա-նագրելէ ետքը ...»:

Եւ ահա, Հայոց լեզուին ախոյեանը՝ ՅԱՌԱՋ՝ վերստին միտք ու հոգի կը մաշեցնէ, յանուն հայ մշակոյթին, եւ գրողին, եւ գրքին ...

— «Եթէ քանի մը տարի ալ այսպէս շարու-նակուի, շատ մը հեղինակներ պիտի նախընտրեն գուլպայ կամ ձիթապտուղ ծախել:

«Երբ ժողովուրդ մը չի գներ, չի կարդար իր տաղանդաւոր զաւակներուն արտադրութիւննե-րը, կը նշանակէ թէ մտաւոր մակարդակը նճա-ցեր, մամուռ կապեր է»:

Կը լսե՞ս հայ ժողովուրդ:

Բայց, ինչո՞ւ մեղադրել ժողովուրդը: Պատերազ-մի շրջանին, շատ մը գիրքեր լոյս տեսան, պի-տանիին հետ, անպիտանը: Անհրաժեշտ չէ անուն-ներ յիշել:

Վերջին տարիներուն երբ մամուլը հրատա-րակեց, Ահարոնեանի եւ Լ. Շանթի ամբողջական գործերուն լիակատար հրատարակութեան լուրը, հպարտացանք որ հոյակապ գլուխ-գործոցներ մեր տարագրի տուներուն համն ու հոտը պիտի ըլլան, ինչպէս Կ. Զարեանի «Նաւը լերան վրայ»:

Բայց, ո՞վ տեսաւ, ո՞վ կարդաց այդ հատոր-ները: Շատ շատ քանի մը գրոց-բրոցներ, թե-րեւս փոխանակելով իրենց գիրքերը:

Մինչդեռ գիրքը ժողովուրդին ներշնչարանը պէտք էր ըլլար, բոլոր տուներուն մէջ:

Վերջերս Կոմիտասեան համերգ մը տրուեցաւ Լիոնի մէջ: Հոն էր, հայ ժողովուրդը: Հոն էր, նոր սերունդը: Ցուզումով լսեցինք Վարպետին անմահ գործերը, անոր տաղանդաւոր աշա-կերտին՝ Վ. Սարգսեանի հմուտ ղեկավարութեան տակ: Այդ օրը, հայ ժողովուրդը իր ցեղին մշա-կոյթին, երաժշտական մեծ համերգը լսեց, եւ հպարտացաւ նոյնիսկ այս անստոյգ օրերուն:

«Հայ գիրքին ճակատագիրը» հայ երգին չունչը կարօտ են քաջալերանքի եւ հաւատարիմ-ներու: Ժողովո՞ւրդն է ապերախտը: Ոչ: Բուն պատասխանատուն հեղինակներն են որոնք իրենք զիրենք ծախու ապրանքի պէս հրատարակիչներու տրամադրութեան տակ դրած են դժբախտաբար: Եւ իրենք են որ կը տուժեն ինչպէս հայ գրակա-նութիւնը:

Իրաւ գրականութիւն կը մշակուի, փոշինե-րու եւ մուկերու կրծուկ դառնալու համար ...

Դարմա՞նը: Դժուար չէ: Այս ժողովուրդը երբ հայրենի երկրին մէջ, բռնակալութեան եւ սար-սափի օրերուն, ուրիշ վէրքեր ունէր, գրական հարստութիւն մը ձգած է, որ այսօր մեր փառ-քըն է: Ինքնապաշտպանութեանց համար իր մէջ-քին փամփուշտ ունէր, իսկ գեղեցիկ գրականու-թեան համար սիրտ ու միտք կը մաշեցնէր:

ՀԱՅ ՅԵՂ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 17ՐԴ ՊԱՏԳՄ. ԺՈՂՈՎԻ ԲԱՑՈՒՄԸ ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ ՄԷՋ

Ուաշինկթընէն կը գրեն մեզի.—

Կիրակի, 25 Յունիս, տեղի ունեցաւ Հ. Յեղ. Դաշնակցութեան 17րդ Պատգմ. Ժողովի հանդիսաւոր բացումը, նշանաւոր Ուորտմէն Փարք Հոթէլի մէջ:

Այս առթիւ, Յեղ. Դաշնակցութիւնը, աջակցութեամբ Հայաստանի Անկախութեան Կոմիտէին, մեծաշուք եւ տպաւորիչ ցոյց մը ըրաւ, այցելելով Ամերիկեան Անծանօթ Զինուորի եւ Հայերու մեծ բարեկամ՝ հանգուցեալ Նախագահ Ուիլսընի գերեզմանները:

Կէսօրէ ետք ժամը 3ին փառաւոր թափօր մը կազմուեցաւ եւ գնաց Անծանօթ Զինուորի դամբարանը, Արլինկթընի Ազգ. գերեզմանատան մէջ, ուր Հէրի Գըլրեան (Փրովիտէնս) զինուորական զգեստով եւ Հայ Յեղ. Դաշնակցութեան Կեդր. վարչութեան երեք անդամներ, չքեղ ծաղկեպսակ մը դրին գերեզմանին վրայ: Այս առթիւ Տօքթ. Քլայտ Թէյլըր գեղեցիկ ճառ մը խօսեցաւ, համակրական արտայայտութիւններով Հայերու մասին: Յետոյ Արսէն քհնյ. Սիմէօնեանց աղօթեց ու դպրապետ Արմէն Պապամեան (երկուքն ալ Նիւ Եորքէն) երգեց, խոր տպաւորութիւն ձգելով:

Ժամը 3.30ին, թափօրը ուղղուեցաւ դէպի Քըթիտրըլ, ուր կը հանգչի Նախագահ Ուիլսընի մարմինը: Հոս ալ խօսեցաւ Տօքթ. Թէյլըր, նոյնպէս համակրանքի խօսք ընելով: Արսէն քհնյ., Պ. Պապամեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարեցին, իսկ ընկեր Արամ Բրուտեան, Հայկ. Դատի Կոմիտէի նախկին նախագահ՝ ծերունազարդ ճէյմս Ճերարտի կողմէ յարգանքի խօսք ըսաւ, կարդալով անոր մէկ սքանչելի գրութիւնը: Ընկ. Յովհ. Տէր Յովհաննէսեան Հայաստանի Անկախութեան Կոմիտէին կողմէ գեղեցիկ ծաղկեպսակ մը դրաւ, ի ներկայութեան 300ի մօտ բազմութեան մը, ուր կային բանակին, աշխատանքի նախարարութեան ինչպէս նաեւ Ամերիկ. կանանց կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները, ծերակուտականներ, երեսփոխաններ, զինուորականներ եւ ականաւոր Ամերիկացիներ, աւելի քան 30 հոգի:

Այս հանդիսութենէն ետք, ժամը 6ին, տեղի ունեցաւ Պատգմ. Ժողովի հացկերոյթը: Ուաշինկթընէն երիտասարդ ընկեր մը բարի գալուստի խօսք ըրաւ, որմէ ետք Հայաստանի Անկախութեան կոմիտէին կողմէ (Հայ Դատի յանձնախումբ) Սեդրակ Մինաս ճառ մը խօսեցաւ: Խօսք առաւ Յեղ. Դաշնակցութեան կողմէ Վարդգէս Սրապեան եւ ողջոյնի խօսք ըրաւ Տիկին Վարդուհի Քալանթար Նալպանդեան: Այս առթիւ խօսեցան նաեւ ամերիկացի հիւրերը, գնահատանքի եւ համակրանքի արտայայտութիւններով: Հանդէսի վերջաւորութեան, ընկեր Տէր Յովհաննէսեան շնորհակալութիւն յայտնեց բոլորին եւ հանդէսը վերջացաւ, թողլով խոր տպաւորութիւն:

Ուաշինկթընի տեղական մամուլը սիւնակներ կը նուիրէ այս հանդիսութեանց:

Երէկ, հայ մարդը, հայրենի հողին վրայ, թէ փէտայի էր, եւ թէ գրող:

Ինչո՞ւ, մենք ալ հայ գրականութեան եւ մըշակոյթին համար, կամաւոր փէտայիներ, չստեղծենք, որպէսզի գիրքն ու գրականութիւնը լուսաւորեն մեր տուները:

Այս առթիւ համեստ առաջարկ մը.— Նախ սա մտաւորականութիւնը պէտք է քով քովի գայ, եւ մշակէ ընդհ. ծրագիր մը, բոլորուելով «Հայ Գրագէտներու Բարեկամներու Ընկերութեան» շուրջ, եւ գաւառներու մէջ ալ, կամաւորներ ու անդամներ արձանագրէ: Միայն Ֆրանսայի մէջ 200 կամաւորներով, իւրաքանչիւրը հինգ հազար ֆրանքի մուտքով, մենք կ'ունենանք մէկ միլիոն ֆրանք: Պիտի տեսնէք որ տարին երկու հատորներ լոյս աշխարհ կը բերուի: Անշուշտ նախընտրութիւն պէտք է տրուի, իսկապէս արժէքաւոր ձեռագիրներու, ինչպէս՝ նաեւ Հայաստանի գրականութեան:

Դէպի գործ, յանուն լոյսի եւ գրականութեան:

Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

ՆՈՐԷՆ ԱՌԱՋԻՆ

«Յառաջ»ի ընթերցողները կը յիշեն անշուշտ որ անցեալ տարի այս օրերուն յիշատակած էինք Լիոնաբնակ հայ պատանիի մը, Ռոժէ Յովհաննէս Պալեանի բացառիկ յաջողութիւնը: Ֆրանսայի լիսէներու եւ երկրորդական վարժարաններու յաջողագոյն աշակերտներուն միջեւ կատարուած ընդհանուր մրցումին մէջ (concours général): Այս տղան առաջին հանդիսացած էր mathématiqueի ճիւղին մէջ եւ, ուրիշներու կարգին, Սորպոնի մէջ կատարուած հանդիսութեան ընթացքին Հանրապետութեան նախագահին ձեռքէն իսկ ստացած էր Սեւրի յախճապակեայ ծաղկաման մը, իբրեւ նուէր:

Իր ծնողքին Նիս փոխադրութեան հետեւանքով, ներկայիս լրացող դպրոցական տարեշրջանին Ռ. Պալեան յաճախեց Նիսի կեդրոնական լիսէն, ուր իր նոր ուսուցիչները նկատելով իր արտակարգ կարողութիւնը, ուզած են որ այս տարի եւս մասնակցի իր համապատասխան դասարաններու concours généralի մրցման, իբրեւ Նիսի ներկայացուցիչ:

Արդ, այս տարի ալ պատանին Պալեան, բոլոր մրցորդներուն մէջ առաջին հանդիսացած է բնագիտութեան մէջ, մեծ ցնծութիւն պատճառելով իր ուսուցիչներուն եւ դասընկերներուն՝ Նիսի լիսէին տարած յաղթանակին համար: Ռոժէ Պալեան պետական ծախքով կրկին հրաւիրուած է Յուլիսի ընթացքին Սորպոնի մէջ կատարուելիք մրցանակաբաշխութեան:

Արտակարգ ձիրքերով օժտուած այս տասնեեօթնամեայ հայ պատանիին կարողութիւնները մատնանշելու համար, բաւական ըլլայ յիշել որ ինչպէս Լիոնի մէջ, Նիս գալէն վերջն ալ իր դասարանին առաջինն եղած է միշտ, եւ նախ քան տարեկան քննութիւնները կատարուած նախափորձին իբրեւ արդիւնք իր նիշերուն գումարը եղած է 65, մինչ երկրորդինը 42 էր միայն:

Ռոժէ Պալեան, որ այս տարի կ'անցընէ baccalauréatի երկրորդ մասը, Յունիսի մէջ յաջողապէս տուած ըլլալով գրաւոր քննութիւնը, կը պատրաստուի Յուլիսի բերանացի եւ վերջնական քննութեան: Նիսի մէջ նախապատրաստական շրջան մը բոլորելէ վերջ պիտի մտնէ Փարիզի Ecole Polytechniqueը, ուր նորանոր յաջողութիւններ եւ փայլուն համբաւ մը կը սպասեն իրեն անկասկած:

Խնդակցութիւններս իր ծնողքին, Տէր եւ Տիկին Նուպար Պալեանի եւ իրեն, կրկնակ յաղթական հայ պատանիին՝ որուն դժուարագոյն մըրցումի մը մէջ այս նոր յաղթանակը անգամ մը եւս կ'ապացուցանէ թէ հայ միտքը միշտ ալ ընդունակ է օտարներուն հետ կարգի կանգնելու, երբեմն ալ գերազանցելու:

Բ.Գ.

Գաղութէ գաղութ

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅԷՆ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Հայուհի մը, Մայիս 10 թուականով.—

Այստեղ նորէն սարսափելի կացութիւն կը տիրէ: Մեզի ծանօթ երկու ընտանիքներու լուր տուին որ երկու օրուան մէջ պատրաստ ըլլան հեռանալու Սոֆիայէն: Երկու տարի առաջ ալ բաւական ընտանիքներ ղրկուեցան շրջանները: Հիմա ամէն օր նոյն պատմութիւնը կը կրկնուի: Շատեր կը ճամբուին հոս հոն: Աստուած բարի ընէ վերջերնիս: Վերջերս ամուրիութեան տուրք մը հաստատուեցաւ: Աղջիկ եւ տղայ ենթակայ են տուրքի: Մենք ալ տուրք պիտի վճարենք: Մէկ անձի համար տարեկան 7800 լէվա: Այս օրէնքին մէջ կը մտնեն նաեւ անոնք որ մէկ տարիէ ի վեր ամուսնացած են եւ զաւակ չունին: Ո՞ր մէկը պատմեմ: Ես քիչ ըսեմ, դուք շատ հասկցէք: Կանացի մէկ զուլպայի համար պիտի վճարենք 1000 — 1500 լէվա:

Որպէսզի հացէն սկսած ամէն ուտելիքի համար կտրօն ստանամ, բանուոր եղայ: Հակառակ պարագային գարնան եւ ամրան եղանակներուն մէջ գիւղերը կը ղրկեն՝ դաշտային աշխատանք կատարելու համար: Բաւական ատեն որ թերթ չէի ղրկեր ձեզի, պատճառը այն է որ շատ քիչ քանակութեամբ թերթ կը տպուի՝ թուղթի սաստիկ պակասին պատճառով: Այստեղ շատ մաքս կ'առնեն մետաքսէ եւ արուեստական մետաքսէ պատրաստուած հագուստներու համար»:

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅԵՐՈՒ թիւը շուրջ 60 հազար է, ըստ հայր Հմայեակ Ծ. Վ. Համբարեանի որ շարք մը տեղեկութիւններ հաղորդած էր «Մասիս»ի: Երբեմնի բոլոր եկեղեցիները կանգուն են: Ս. Փրկիչ հիւանդանոցը ժողովուրդին դուրգուրանքին առարկան է: Նմանապէս Ս. Յակոբի հիւանդանոցը, որ ատեն մը ծերանոց էր, իսկ ներկայիս դարձեալ հիւանդանոց: Ազգը մեծ զոհողութեամբ կը պահէ իր դպրոցները: Մխիթարեան դպրոցին նախկին սաները մշակութային եւ գեղարուեստական գետնի վրայ ունին գնահատելի գործունէութեան: Անոնց միութիւնը կը բաղկանայ 350 անդամներէ: Կը հրատարակեն «Սան» անունով ամսօրեայ թերթ մը: Ունին երկու երգչախումբ, մէկը 120 հոգիէ բաղկացած, միւսը 80: Դպրոցին աշակերտներուն թիւն է 630: Նախակրթարանը երկսեռ է: Պոլսոյ ոսկերչութիւնը ամբողջովին Հայերու ձեռքն է: Առեւտրական հրապարակին վրայ եւս բազմաթիւ են յանձնակատարները եւ ներկայացուցիչները: Գրական կեանքը նախկին փայլը չունի: Կան շատ մը տպարաններ ուր լոյս կը տեսնեն պարբերաթերթեր եւ գիրքեր: Տեղի կ'ունենան գիտական, գրական, պատմական, գեղարուեստական դասախօսութիւններ:

ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ «ՄԱՅԻՍ 28»Ը տօնուած է մեծ շուքով, ի ներկայութեան աւելի քան երկու հազար հոգինոց բազմութեան մը (Քէնթրիքօն Թատրոն): Բացումը կատարած է ընկեր Մ. Ներսէսեան: Առաջին բանախօսն էր Ռուբէն Գալֆայեան, ատենապետ Սելանիկի Թաղ. խորհուրդին, «Ժողովուրդը որ իրագործեց Մայիս 28ի հրաշքը, անպայման պիտի իրագործէ նաեւ օր մը վերստացումը իր կորսնցուցած ազատութեան, բաւական է որ նոր սերունդի հոգիներուն մէջ քանդակուած մնայ այդ հաւատքը եւ զայն իրականացնելու պատրաստակամութեան եւ զոհաբերութեան ոգին: Յետոյ խօսած է ընկեր Բեգլար Նաւասարդեան, խմբագիր «Յուսաբեր»ի, տալով նախամայիսեան, Մայիսեան եւ յետմայիսեան շրջաններու ճշգրիտ պատկերը եւ մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով: Ազգ. Կեդր. վարչութեան ատենապետը, Պ. Գ. Բարազամեան նոյնպէս խօսած է բովանդակալից ճառ մը, շեշտելով թէ ազատութիւնն ու անկախութիւնը չեն շնորհուիր, այլ կը ստացուին հաւաքական ճիգերով եւ անսահման զոհողութիւններով: «Մայիս 28ը, որու վրայ կանգնած է ներկայ իրականութիւնը կը պատկանի հայութեան, հետեւաբար, պէտք է տօնուի համազգային գետնի վրայ»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (114)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

—

ԺԳ.

Ամբողջ սենեակին այժմ մի հատ ճրագ էր լոյս տալիս. բայց այն փոքրիկ շրջանի մէջ, որ նա իր դողդոջիւն բոցով խլում էր գիշերուայ խաւարից, դարձեալ սքանչելի էր վշտահար Աստուածամայրը:

Եւ հրաշալի մի վայրկեան իջաւ սուրբ պատկերի առաջ: Գայիանէն ջերմեռանդ ուխտաւորի նման կանգնած էր լուռ, հիացած, սքանչելի իր մենակութեան մէջ, իր լուրջ, գեղեցիկ դէմքով: Դեղին մոմը, որ նա վերցրել էր վառելու, անշարժացել էր նրա ձեռքի մէջ, որ դրած էր կրծքին:

— Բոլոր որբերի, բոլոր սգաւոր նորահարսների ամօթահար աղջիկների հետ քեզ եմ դիմում ... Մարդիկ անսիրտ են, դու եղիր մեզ հետ, մայր ...

Եւ խկոյն նրա դէմքի վրայ փայլեց յոյսի չքնաղ ժպիտը: Նա արդէն հասկանում էր. Տիրամայրը չմերժեց այդ աղաչանքը:

Մոմը կպցնելով պատին, նա գլուխը մտցրեց պահարանի մէջ եւ նրա շրթունքները սեղմուեցին Տիրամօր ոսկեզօծ շրջանակին ...

—

ԺԴ.

Նոյն երեկոյեան Աւետարանոցը զինուորական մեծ բանակ էր դարձել:

Ձիաւոր եւ հետեւակ զինուորներ, ենիչէրիներ, բաշիբօզուկներ լցուել էին փողոցները, տները. տեղ չկար այլեւս. ամէնքին տեղաւորել չկարողացան: Գիւղի ետեւում, հիւսիսային հարթութիւնների վրայ, վառուած էին բազմաթիւ խարոյկներ, որոնց շուրջը հաւաքուել էին զինուորների ստուար խմբերը:

Դա մի ամբողջ զօրաբաժին էր: Խառնիճաղանճ բանակի երեկոն չափազանց աղմկալի էր. մարդկանց աղաղակները խառնուել էին ձիաների խրխնջոցների հետ եւ երկար տարածութեան վըրայ միայն բանակի ժխորն էր տիրում:

Նոր էր տեղ հասել այդ ահաւոր ուժը: Նա գալիս էր Գանձակի եւ Գիւլստանի կողմերից, անցել էր բաւական ճանապարհ, որի երկարութեամբ չարուած էին բազմաթիւ հայ գիւղեր: Ամէն տեղ, ուր յայտնւում էր բանակը, բարձրանում էին բնակիչների հեծեծանքները. կողոպուտը, հարստահարութիւնները գնալով ահագին չափեր էին ընդունում: Զինուորներին տրուած էր կատարեալ ազատութիւն. գլխաւորները մասնակից էին զինուած խուժանի բարբարոսութիւններին: Դա նըշան էր, որ բանակը գնում է կռուի:

Եթէ կար մի բան, որ քիչ թեթեւացնում էր այդ դժբախտութիւնը, այն էր, որ զօրքը շտապում էր, երկար կանգ չէր առնում: Այժմ էլ Աւետարանոցի գետի ձորը լցուած էր շրջակայ գիւղերից հաւաքած գրաստներով, որոնք լուսաբացին պիտի տանէին զօրքի ծանրոցը: Յայտնի էր որ բանակը շտապում էր դէպի Արաքսի ափը:

ԼԵՕ

ըլլայ, յաղթանակը շահելու համար, նկատի առնելով ռազմադաշտին դժուարութիւնները, հրոսակային կռիւները եւ հարաւ. Քորէայի բանակին կազմալուծումը :

✕ Վերջին տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ Ազգաժողովին անդամներէն 33 պետութիւններ հաւանութիւն յայտնած են Ապահովութեան Խորհուրդին որոշումներուն : Մասնակցողները մեծ մասով ճշդած են նաեւ թէ ինչ տեսակ աջակցութիւն պիտի ընծայեն : Արժանթին լիակատար համերաշխութիւն յայտնած է Հարաւ. Ամերիկայի միւս հանրապետութեանց հետ : Աւստրալիա մարտանաւեր եւ օդանաւեր ղրկած է : Պելժիա եւ Պրազիլիա խոստացած են ամէն դրական աջակցութիւն ընծայել : Քանատա մարտանաւեր պիտի ղրկէ : Չիլի յաւելուածական նիթրաթ եւ պղինձ պիտի ղրկէ Մ. Նահանգներուն : Ազգայնական Չինաստան յանձն կ'առնէ 33 հազար զինուոր ղրկել : Մեքսիկա եւ Հոնդուրաս կարելի աջակցութիւնը խոստացած են : Հոլանտա եւ Նոր Զելանտա մարտանաւեր պիտի ղրկեն, Սիամ՝ բրինձ պիտի ճարէ հարաւ. Քորէայի : Անգլիա տրամադրած է իր Ծայր. Արեւելքի նաւաբաժինը : Պարզապէս աջակցութիւն խոստացած են,— Թուրքիա, Իսրայէլ, Քոլոմպիա, Դոմինիքա, Էլ Սալվատոր, Փաքիստան, Ուրուկուէյ, Վենեզուէլլա, Հնդկաստան, եւն. : Ֆրանսայէն օգնութիւն չեն սպասեր, նկատելով որ արդէն զբաղած է Հնդկաչինի մէջ : Տանըմարքայի վարչապետը յայտարարեց թէ չեն կրնար զինուորական օգնութիւն տրամադրել : Իտալիան անդամ չըլլալով Ազգաժողովին, հաւանութիւն յայտնած է : Յունաստանի վարչապետն ալ աջակցութիւն խոստացած է, համաձայն իրենց կարողութեան :

✕ Խ. Միութեան անթելը եւ մամուլը հետզհետէ աւելի կծու լեզու մը կը գործածեն, «Խորհրդային ժողովուրդին զայրոյթը յայտնելով ամերիկացի աշխարհակալներու ոճրապարտ նախայարձակման առթիւ» : Հեռագիրը կ'ըսէ թէ բանաձեւեր կը քուէարկուին ամէն տեղ, ձաղկելով Քորէայի դէմ կատարուած յարձակումը «իբրեւ մահափորձ մը պատերազմի հրձիգներուն կողմէ ընդդէմ խաղաղասէր ժողովուրդներուն, փորձ մը՝ արեան մէջ խեղդելու ազատութիւնը եւ քաղաքակրթութիւնը : Կը պահանջենք անմիջապէս ետ կանչել ամերիկեան զինեալ ուժերը եւ դադրեցնել զինամթերքի հայթայթումը» : Ուրիշ բանաձեւեր կանխամտածութիւն կը վերագրեն Մ. Նահանգներուն, պահանջելով.— « Ձեռքերը վար Քորէայի մէջ » :

✕ Կարգ մը ամերիկացի ծերակուտականներ կը պահանջեն հրաժարեցնել արտաքին նախարարը, Պ. Էչիսըն, իբրեւ պատասխանատու ներկայ կացութեան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՓԱՐԻԶԻ ՄԵԾ ԳԻՇԵՐԸ»,— աննախընթաց փառատօն մը որ կազմակերպուած էր շաբաթ գիշեր, Սէնի վրայ եւ որուն մուտքի տոմսերը կ'արժէին 1500, 2000 եւ 3եւ 5000 ֆրանք, ձախողեցաւ արհեստագիտական պատճառներով : Վերջին պահուն մասնագէտներ ստուգեցին թէ երկաթ ձողերը բաւական զօրաւոր չեն բռնելու համար «մոգական թագը» կամ ամպհովանին, ինչ որ մեծ յուսախաբութիւն պատճառեց, տեղի տալով բուռն ցոյցերու : Նստարաններ, բարձեր եւ ուրիշ առարկաներ գետը նետուեցան, մինչ հանրապետական նուագախումբը անդադար կը նուագէր, ժխորը դադրեցնելու համար : Ներկայ էին հանրապետութեան նախագահը, նախարարներ, դեսպաններ եւն. : Վճարուած դրամները պիտի վերադարձուին, թէեւ հասոյթը յատկացուած էր մարդասիրական նպատակներու :

ՊԵՐԼԻՆԻ արեւմտեան շրջանին ջուրն ալ կտրուեցաւ, ելեկտրական հոսանքին հետ, խորհրդային իշխանութեանց կողմէ :

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ բուռն ցոյցեր կատարուեցան վարչապետին՝ զօր. Ռազմարայի դէմ, երբ կը մեկնէր խորհրդարանէն : Ցուցարարները քարեր նետեցին եւ աթոռներով կռուեցան ոստիկաններուն հետ, որոնցմէ երեք հոգի վիրաւորուեցան : Քսան հոգի ձերբակալուեցան :

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ծանուցագրով մը կը թելադրէ թէ Մ. Նահանգները «տըրիֆոր» սերմանած է արեւելեան Գերմանիոյ մէջ, գետնախնձորի հունձքը փճացնելու համար :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Սեւրանի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի ժամը 15—24, Hôtel de Franceի սրահներուն մէջ :

Խմբերգ, արտասանութիւն, տրամախօսութիւններ դպրոցի աշակերտներուն կողմէ : Նուագ, պար եւ ճոխ պիւֆէ :

Eglise de Pantinէն առնել 147 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Place de la Libération :

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅՈՒԼԻՍ 9ԻՆ Հ. Մ. Մ.Ի ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ, մասնակցութեամբ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ, ԱՐԵՆՈՒՇՆԵՐՈՒ եւ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ֆ. Հ. Մ. Ը. Մ.ի :

Այս կիրակի, ժամը 9էն մինչեւ 21, **Stade Olier**, 11, **rue d'Arcueil, Montrouge** :

Ժամը 10ին ԴՐՕՇԱԿԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ եւ ՏՈՂԱՆՑՔ : Արիներու եւ Արենուշներու կողմէ սկաուտական խաղեր, վազք, բարձրութիւն եւ երկայնութիւն ցատքել, գունդ, սկաւառակ եւ դրօշարշաւ : Կէս օրէ վերջ գնդակախաղի չորս մրցումներ Հ. Մ. Մ.ի եւ Ալֆորվիլի խումբերուն կողմէ Նմանապէս Վօլիպօլի եւ պասքէթի մրցումներ :

Գեղարուեստական լայն բաժին՝ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի երգչախումբին եւ զանազան անակնկալներ :

Ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով : (Կրնաք ուտելիք բերել՝ բացի խմիչքէն) :

Մուտք 100 ֆրանք : (Անձրեւի պարագային պատսպարուած սրահ) :

Հաղորդակցութեան միջոց.— Porte d'Orléansէն հանրակառք թիւ 187 եւ 188 իջնել La Vache Noire :

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

SALLE GAVEAUի ՄԷՋ

ԺԻՐԱՅՐ ՍԵՐԳՈՅԵԱՆ (պաս)

(որդի Պ. Նշան Սերգոյեանի)

Անցեալ ձմրան Նիսի Օփերային մէջ երգելէ վերջ, Յուլիս 5ի չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.45ին երգահանդէս մը կուտայ իր երկու ընկերներուն հետ (մէկը թէնոր, միւսը պարիթօն) :

Տոմսերու գին 500էն 100 ֆրանք :

Դիմել Salle Gaveau, 45 rue de la Boëtie, եւ Durand, Place de la Madeleine :

ՍԷՎՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Յուլիս 9ին ՊԱՐԳԵՒԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ եւ ՓԱԿՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ :

Կը հրաւիրուին աշակերտներու ծնողները եւ վարժարանին բարեկամները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Այրի Տիկին Սիրանուշ եւ որդին Կարապետ Քէօսէեան, Տէր եւ Տիկին Սանթիկ Աղաճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մաքրուհի եւ որդին Յարութիւն Փափուճեան, եւ ազգականները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԲՌԼԱՆԹԻՆ ՓԱՓՈՒՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Ֆլօրա Աղաճեանի, իր մեծ մօր մահուան առթիւ :

Ֆր. Կ. ԽԱՉԻ ԿԱԶԴՈՒՐՄԱՆ ԿԱՑԱՆԻ

Տղոց եւ աղջիկներու համար կը խնդրենք որ գործածուած կամ նոր խաղալիքներ (սալոնի խաղերու համար, գնդակ, փինկ փօնկ, եւայլն) ղրկել Տիկին Թադէոսեանի, 5 rue Mayran, կամ հեռաձայնել Tru. 27.35, որպէսզի անդամուհիները իրենք երթան եւ առնեն :

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ ՇՐՋ. ՎԱՐՉ.

ՈՐԴԵԳԻՐ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայ բարեկեցիկ ընտանիք մը կը փափաքի որդեգրել 6—12 տարեկան մանչ մը : Կարելի է դիմել նաեւ արտասահմանէն :

Գրել Տիկին Յակոբեանի, 2 rue Condorcet, Cachan (s), France :

Գործ կը փնտռէ

Երիտասարդ Հայուհի մը որ ունի առեւտրական վկայական եւ լաւ յանձնարարականներ :

Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկ. ընդհ. ժողովը՝ այս Շբ. ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին :

Հ. Յ. Դ. ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ « Արամ » ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանին ընկերները այս չորեքշաբթի ժամը 21ին, ընկերվարականներու սրահը : Կարեւոր օրակարգ :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 3ին, ընկերուհի Ա. Գազազեանի բնակարանը, 6 rue St. Sulpice : Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ :

ՊՈՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՊԱՆԵԻՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէին եւ Նոր Սերունդի դասախօսութիւնը, այս Ուր. ժամը 9ին, rue d'Arcueil, 69bis, Salle Jean Jaurès : Պիտի խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ ՊԱԼՈՒԵԱՆ, նիւթը՝ «Միքայէլ Վարանդեանի կեանքն ու գործը» : Կը հրաւիրուին ընկեր-ընկերուհիներ եւ համակիրներ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի ժողովը՝ այս հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքավայրը : Օրակարգ՝ Զեկոյց Պատգամ. ժողովի եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ամավերջի մրցանակաբաշխութեան հանդէսը՝ նախագահութեամբ կաթող. Արտաւազդ արք.ի, այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին վարժարանին մէջ, 1 Bld. du Nord, Le Raincy :

Կը հրաւիրուին ծնողքներն ու համակիրները :

Հաղորդակցութիւն.— Eglise de Pantinէն առնել 146 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Կառ տը Րէնսի - Փավիյեօն :

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Fondé en 1925
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.
Tél. GOB. 15–70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678–63
Mercredi 5 JUILLET 1950 Չորեքշաբթի 5 ՅՈՒԼԻՍ
26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No.6195–Նոր շրջան թիւ 1606
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱԽՏԱՆՇԱՆ ՄԸՆ ԱԼ ԱՅՍ

Ինչ որ տեղի կ'ունենայ Ծայր. Արեւելքի մէջ, նախապատրաստական աշխատանք մըն է: Եթէ կ'ուզէք՝ տեսակ մը ռազմափորձ, չափելու համար Արեւելքի եւ Արեւմուտքի բարոյական, քաղաքական եւ զինուորական ուժերը եւ տրամադրութիւնները:

Արդարեւ, Քորէայի դէպքերը պայթեցան ճիշդ այն պահուն երբ զինաբարձ նաւեր ճամբայ կ'ելլէն Ամերիկայէն, փութացնելու համար Ատլանտեանի դաշնակիցներուն վերազինումը:

Գաղտնիք մը յայտնած չենք ըլլար, ըսելով թէ միշտ ալ որոշ մտահոգութիւն կը տիրէ արեւմտեան ճակատին վրայ, հակառակ Ատլանտեանի դաշինքին եւ ուրիշ հաւաստիքներու:

Ինչպէս Մարշըլի ծրագիրը, նոյնպէս զինուորական դաշինքը սփոփանք պատճառելով հանդերձ, չկրցան փարատել կարգ մը մտավախութիւններ:

Օրինակ, Ֆրանսայի մէջ աննշան թիւ մը չեն կազմեր անոնք որ վերապահ դիրք մը բռնած են ամերիկեան այդ ձեռնարկին հանդէպ:

Անոնք եւ մնացեալ ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կը հաւատան թէ Մ. Նահանգները օգնութեան պիտի հասնին արեւմտեան Եւրոպայի, ճակատագրական պահուն: Փաստն ալ տեսան երկու աշխարհասասան պատերազմներու ընթացքին:

Բայց կը հարցնեն.— Ե՞րբ օգնութեան պիտի հասնի Ամերիկան: Արշաւանքէն, համատարած փլուզումներէն առա՞ջ թէ վերջը:

Անշուշտ կ'ըմբռնէք երկու պարագաներուն տարբերութիւնը: Ահագին անջրպետ մը որ խելքի պտոյտ կը պատճառէ:

Երկու նախընթաց աշխարհամարտներու ընթացքին, Մ. Նահանգները օգնութեան հասան երբ Ֆրանսան եւ միւս երկիրները կը հեծէին արեան գետերու եւ լեռնակուտակ աւերակներու մէջ: Եկան եւ փրկեցին:

Արդ, այն ատեն բոլորն ալ աւելի հաստատուն վիճակ եւ լայն կարողութիւններ ունէին: Աւելի ամուր հիմեր՝ քաղաքական, տնտեսական թէ ընկերային տեսակէտով: Պետական կարգուսարքերն ալ աւելի զօրաւոր էին: Մանաւանդ 1914 — 18ի փոթորիկին ատեն:

Մինչդեռ, այս անգամ, բոլորն ալ ուժասպառ են: Ոչ միայն արիւնաքամ եւ աւերեալ, այլ եւ կազմալոյծ՝ ներքին կարգուսարքով:

Բուն պատերազմի աւերներէն զատ, այս անգամ ուրիշ ցնցումներ ալ կը սպառնան վտանգուած երկիրներու ներքին ապահովութեան: Մինչեւ անգամ պետութեան հիմքերուն:

Այս հեռանկարին առջեւ, Ատլանտեանի զինակիցները, ինչպէս ուրիշ երկիրներ անձկութեամբ կը հարցնեն,— Պիտի կրնա՞նք դիմանալ, մինչեւ Ամերիկացիներուն ժամանումը:

Աւելի շեշտակի դնելով հարցը.— Ամերիկան պիտի կատարէ՞ իր պարտականութիւնը, երբ թշնամին արձակէ առաջին գնդակը:

Ու վերջապէս, Ազգաժողովը պիտի կրնա՞յ իրական դեր մը կատարել, օրինակելի դաս մը տալու համար նախայարձակ պետութեան կամ ոեւէ իշխանութեան:

Կը թուի թէ այս հարցումներուն պատասխանն է որ կուտան Մ. Նահանգները եւ Ազգաժողովը վճռապէս միջամտելով Քորէայի գործերուն:

Միւս կողմէ, այն խորհրդաւոր — խորհրդային — ուժը որ նախայարձակում կը վերագրէ ուրիշներուն, կը հետապնդէ երկու բացորոշ նպատակներ:

Առաջին՝ ազդել միամիտ բազմութեանց վրայ, ներկայանալով իբրեւ միակ ախոյեանը խաղաղութեան, ազատութեան եւ ճշմարի՛տ ժողովրդապետութեան:

Երկրորդ՝ խափանել արեւմտեան Եւրոպայի վերազինումը: Շարունակ խլրտումներ սարքել Եւրոպայի թէ Ասիոյ մէջ, զբաղեցնելու, ցրուելու համար հակառակորդին ուժերը:

Ի՞նչ տարակոյս որ Մ. Նահանգները մեծ դժուարութեանց պիտի մատնուին զինամթերք հասցնելու համար Եւրոպա, եթէ աւելի բարդանայ կացութիւնը՝ Ծայր. Արեւելքի մէջ:

Այդ պարագային, պիտի հարկադրուին պայքարիլ երկու ճակատի վրայ: Զօրք եւ զինամթերք հասցնել արեւմուտքի թէ արեւելքի զինակիցներուն: Առանց հաշուելու անակնկալները: Շ.

ԵՐԵՒԱՆՆ Է ԽՕՍՈՒՄ

(Յունիս 27–28)

ՌԵՍՊՈՒԲԼԻԳԱՅԷՆ (Հայաստան) երկու խումբ ուսուցիչներ մեկնեցան Մոսկուա, Լենինգրադ էկսկուրսիայի (պտոյտի): Պիտի այցելեն թանգարաններն ու գործարանները, յուշարձաններն ու յիշատակարանները, ինչպէս եւ Բորոդինա կոչուած պատմական վայրը, ուր 1812ի տեղի ունեցաւ մեծ ճակատամարտ՝ Նափոլէոնի եւ Ռուսերու միջեւ: Ուրիշ հինգ խումբեր պիտի երթան Գորի (Վրաստան, Սթալինի ծննդավայրը):

ԵՐԵՒԱՆԻ «ՄԻԱՍՆԻԿԵԱՆ» գրադարանին մէջ բացուած է ցուցահանդէս մը՝ Մաքսիմ Կորքիի մահուան 14ամեակին առթիւ: Ցուցադրուած են գիտահետազօտական աշխատանքներ, նուիրուած հանգուցեալ գրագէտի կեանքին եւ գործին, քննադատականներ, ինչպէս եւ հեղինակին ստեղծագործութիւնները: Մասնաւոր տեղ մը կը գրաւեն Կորքիի «պանֆլետ»ները (պարսաւագիր) ուղղուած Ամերիկայի դէմ:

ԳԻՒՂԵՐՈՒ ԵՒ ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒ մէջ կ'արձանագրուին դպրոցական տարիք ունեցող մանուկները:

ԵՐԵՒԱՆԻ մարզիկները ֆութպոլի մրցումներ կատարելով Ռիկայի մէջ, յաղթեցին 2—1ով:

ՇԵՐԱՄԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ մեծ տեղ կը գրաւէ Բերիայի շրջանին կոլխոզներուն մէջ: «Սթալին» եւ «Շահումեան» կոլխոզները մէկ տուփ շերամէն ստացած են 60—80 քիլօ բոժոժ:

ԱԽՈՒՐԵԱՆԻ շրջանին անասնապահները մեծ խնամք կը տանին արօտավայրերը փոխադրուած անասուններուն:

Սղագրեց՝ Գ. ԾԻԾԵՌՆԱԿ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՓԱՐԻԶ ԿՈՒԳԱՅ

Կաթող. պատրիարքութեան դիւանէն կը հաղորդեն.—

Եգիպտոսի առաջնորդը հեռագրով կ'իմացնէ թէ Կիլիկիոյ Հայրապետը հինգշաբթի օր կը մեկնի Աղեքսանդրիայէն, իտալական Pace շոգենաւով, եւ Մարսէյլ կը հասնի Յուլիս 10ին:

Արգիլեալ գօտիները Թուրքիոյ մէջ

«ԵԹԷ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ 7 —8 ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԶՓՈԽԱԴՐԵՆՔ, ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՊԻՏԻ ԴԱՌՆԱՆ »

Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովի Յունիս 28ի նիստին մէջ, փոխ վարչապետ Սամէտ Աղաօղլու հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ արգիլեալ գօտիներու եւ Պուլկարիոյ Թուրքերու ներգաղթի մասին.—

— Վարչական նկատումներով, շատ մը տեղեր արգիլեալ գօտի հռչակուած էին: Այժմ այս կաշկանդումը պիտի վերնայ եւ արգիլեալ գօտիները ազատ պիտի թողուին: Օրէնքը պիտի բարեփոխուի: Պիտի նուազին նաեւ զինուորական արգիլեալ գօտիները: Կառավարութիւնը կարեւորութեամբ կը քննէ նաեւ Պուլկարիայէ եկած կամ գալիք գաղթականներուն զետեղման խնդիրը: Այս մասին նախորդ կառավարութիւնները առանց ծրագրի գործած են, եւ անկանոնութիւններու տեղի տուած: Այս պատճառով, խնդիրը կը քննենք մասնաւոր ծրագրի մը համաձայն: Բնականաբար քննութիւն պիտի կատարենք, շատ մը գաղթականներու ինքնութեան մասին, եւ ըստ այնմ արտօնութիւն պիտի տանք: Նոյն պայմաններուն համաձայն, ազատ մուտք պիտի ունենան այն բոլոր ազգակիցները, որ աշխարհի ամէն կողմերէն Թուրքիա գալ կ'ուզեն »:

Հարցազիր տուող երեսփոխանը ըսաւ.

— Եօթը ութը հարիւր հազար ցեղակիցներ ունինք, որոնք չեն կրնար այլեւս Պուլկարիա մնալ: Եթէ հոն մնան, համայնավար պիտի ըլլան, իսկ անոնք որ մերժեն համայնավար ըլլալ, անօթութենէ պիտի մեռնին:

Դեմոկրատ կառավարութիւնը քանի մը միլիոն ոսկի ծախսելով կրնայ գլուխ հանել այս գործը: Եթէ յետաձգուի, բոլոր թուրք ազգակիցները համայնավար կ'ըլլան եւ իբրեւ վտարանդի չեն կրնար այլեւս Թուրքիա գալ:

Փոխ վարչապետը հաւաստեց թէ կառավարութիւնը շուտով պիտի կարգադրէ այս խնդիրը:

ՔՈՐԷԱՅԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ՕԳՆԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐ ԿԸ ՂՐԿՈՒԻՆ ՈՒՂՂԱԿԻ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

Մ. Նահանգներու ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը հրամայեց նաւագներ ղրկել Ճափոն, ցամաքային թէ օդանաւային տորմիղէն: Ասոնք անմիջապէս պիտի դրուին զօր. Մէք Արթըրի տրամադրութեան տակ, ճակատ ղրկուելու համար: Ղրկուելիք ուժերուն թիւը գաղտնի կը պահուի: Քալիֆորնիայէն ալ 12 արդիական օդանաւեր Ալասքա փոխադրուեցան, դիրքերը զօրացնելու համար:

Կարգ մը շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ Քորէայի պատերազմը կրնայ տեւել քանի մը շաբաթ կամ վեց ամիս: Հիւսիսային Քորէայի կառավարութիւնը ընդհ. զօրաշարժ յայտարարեց: Զօրակոչին ենթակայ են 1914—1932ի զօրադասերը:

Վերջին լուրերու համաձայն, մեծ փոփոխութիւններ չեն կատարուած ռազմադաշտին վրայ: Հիւս. Քորէայի զօրամասերը Յուլիս 2ին անցնելով Հան գետը, Սէուլի արեւելեան կողմը, յառաջ խաղացած են դէպի հարաւ եւ հարաւ. արեւմուտք, Սուվոն, պաշարելու համար այդ քաղաքը, Ամերիկացիներուն ժամանումէն առաջ: Յառաջխաղացութիւնը կը կատարուի երկու զօրագունդերու միջոցաւ որոնք սպառազինուած են հրասայլերով եւ թնդանօթներով:

Ամերիկեան եւ անգլիական մարտանաւեր կը շարունակեն շրջիլ Քորէայի ծովեզերքը, անխնայ զարնելով կասկածելի նաւերը: Օդանաւերն ալ կը գործեն ցամաքի վրայ: Հեռագրի մը համաձայն, 39 ամերիկեան ռմբաձիգները Բշ. օր երկու անգամ օդարշաւներ կատարեցին հիւս. Քորէայի մայրաքաղաքին վրայ, 800 ռումբ արձակելով: Աւստրալիոյ օդատորմիղն ալ կը մասնակցի գործողութեանց:

Ամերիկեան հրամանատարութիւնը կը ծանուցանէ թէ ցամաքային զինուորներ կրակի առաջին մկրտութիւնն ստացան երկուշաբթի օր, անծանօթ օդանաւերու միջոցաւ, երբ խրամներ կը փորէին:

× Պատերազմի պայթումէն ի վեր լուր չկայ Սէուլի անգլիական դեսպանէն, ինչ որ մտահոգութիւն կը պատճառէ Լոնտոնի մէջ:

× Հինգ նոր պետութիւններ եւս հաւանութիւն յայտնեցին Ապահովութեան Խորհուրդի բանաձեւին: Ասով 41ի կը բարձրանայ թիւը այն պետութեանց որոնք աջակցութիւն խոստացած կամ հաւանութիւն յայտնած են:

× Այսօր - վաղը կը սպասուի հիւս. Քորէայի եւ ամերիկեան զինուորներուն ընդհարման: Երկուքին համար ալ գլխաւոր նշանակէտն է Սուվոն քաղաքը: Կ'ըսուի թէ հիւս. Քորէացիները 7 8 զօրաբաժիններ նետած են կրակին մէջ: Արագութեան մրցում մը բացուած է երկու ոսոխներուն միջեւ: Ամերիկացիները կը ջանան ոչ միայն օգնական ուժ հասցնել անյապաղ, այլեւ վերակազմել հարաւ. Քորէայի զօրամասերը որոնք մեծ մասով քայքայուած են: Յայտնի չէ թէ հիւսիսային Քորէան որքան պահեստի զինուոր ունի: Ռազմադաշտ նետուած իւրաքանչիւր զօրաբաժին կը բաղկանայ 9500 զինուորներէ, որոնց վրայ պէտք է աւելցնել մօտ 20.000 ոստիկաններ: Կարգ մը տեղեկութեանց համաձայն, հիւս. Քորէան տակաւին պատրաստ ունի վեց զօրաբաժին, ինչպէս եւ 60—65 հազար ռազմիկներ որոնք մարզուած են Մանչուրիոյ համայնավար բանակներուն մէջ, 3500 խորհրդային մարզիչներու կողմէ:

Ամերիկացիները Ճափոնի մէջ ունին չորս զօրաբաժին: Եթէ Քորէա ղրկուած ուժերը անբաւական գան, ուրիշ զինուորներ պիտի ղրկուին Ամերիկայէն: Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը գաղտնի տեսակցութիւն մը ունեցաւ նախագահ Թրումընի հետ: Առ այժմ չեն խորհիր զօրաշարժի ենթարկել Մ. Նահանգներուն պահեստի բանակը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Իսկ արգիլեալ գօտիներու մասին ըսաւ.

— Արգիլեալ գօտիները երկու տեսակ են, վարչական եւ զինուորական: Վարչական կաշկանդումին նպատակն է այդ տեղին կարգապահութիւնը ապահովել: Կառավարութեան մը համար առնուազն ամօթ է այսպիսի միջոցներու դիմել եւ այս կամ այն տեղը արգիլեալ գօտի հռչակել, աւազակներու կամ խռովարարներու գլուխը ճզմելու համար: Հետեւաբար պիտի վերցնենք արգիլեալ գօտիները եւ օրէնքը պիտի ջնջենք:

ՍԱՆՃԱՔԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՆ ԱԼ ՊԻՏԻ ԾԱԽԷԻՆ

Հաթայէն (Սանճաք) լուր տրուած էր թէ կառավարութիւնը աճուրդով ծախու հանած է Հայոց երկու եկեղեցիներն ու վանքերը, այն առարկութեամբ թէ հայ բնակիչներ չկան:

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (28 Յունիս) կ'իմանանք թէ կառավարութիւնը ետ առած է վաճառման որոշումը, երեսփոխան Պ. Անտոն Վահրամի դիմումին վրայ, խոստանալով հիմնովին լուծել խնդիրը:

ՓՈՔՐ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ, ԲԱՅՑ ՄԵԾ ԱՐԴԻՒՆՔ...

Քանի մը օր առաջ Պոլսէն Թղթակից մը Ուաշինկթըն լոյս տեսնող թերթի մը մէջ տեղեկութիւններ տուած էր Թուրքիոյ ներկայ կացութեան մասին: Ըստ Թղթակցին, Ամերիկա փոքրիկ օգնութիւն մը միայն ըրած է Թուրքիոյ, ընդամէնը 350 միլիոն տոլար կամ քիչ մը աւելի, բայց ստացուած արդիւնքը եղած է անհամեմատ աւելի :

Թուրքիոյ ցամաքային ուժը առաջ 700 հազար եղած էր, այժմ՝ 350.000 կամ աւելի պակաս: Այս թիւն ալ պիտի պակսի տակաւին: Թէեւ թուապէս քիչ, բայց ան լաւ մարզուած է եղեր եւ հետզհետէ ձեռք կը բերէ ամերիկեան նոր զէնքերը գործածելու ծանօթութիւնը:

Օդային ուժի տեսակէտէն, Խ. Միութենէն ետք, եւ բացառութեամբ Անգլիոյ եւ Շուէտի, Թուրքիա զօրաւոր է: Ան ունի եղեր 900 կռուող եւ ռմբաձիգ օդանաւ, որոնց երկու երրորդը Ամերիկա տուած է, մէկ երրորդը՝ Անգլիա: Ասկէ երկու տարի առաջ Թուրքիա ունի եղեր ընդամէնը 21 օդանաւ, անոնք ալ հին ձեւի եւ զանազան տեսակի օդանաւեր :

Արհամարհելի չէ նաեւ անոր ծովային ուժը : 19 ռազմանաւեր ունի ան, որոնց 4ը խորտակիչներ են՝ Ամերիկացիներու կողմէ տրուած:

Ածուխի եւ քրոմի հանքերը այժմ առատօրէն կ'արտադրեն: Կայ սպայից վարժարան, որուն վարիչները Թուրքեր են. սոնք լաւ աշխատանք կը կատարեն ամերիկացի մասնագէտներու հսկողութեան տակ :

Կը շինուին նաեւ ճամբաներ: Ձմրան եղանակին ընդհանրապէս հազիւ 300 մղոն ճամբայ բաց կ'ըլլայ եղեր: Շնորհիւ Ամերիկացիներու ջանքերուն այս տարի 2000 մղոնի վրայ յարաբերութիւն պահուեր է :

Ըսելէ ետք որ Թուրք ժողովուրդի ոգին այժմ չատ բարձր է, թէեւ անցնող 300 տարիներու ընթացքին Թուրքեր 13 անգամ պատերազմած են Ռուսիոյ դէմ եւ այժմ նորէն պատրաստ են կռուելու իրենց անկախութիւնը պաշտպանելու համար, Թղթակիցը յայտնած էր մտահոգութիւն մը : Ան կը գրէ.— Երեւի չատ ժամանակ պիտի անցնի, մինչեւ որ Թուրք զինուորները լաւ մը վարժուին իրենց տրուած զէնքերը գործածելու. Թուրք զինուորը տգէտ է. անոր երեք զինուորէն հազիւ մէկը գրել կարդալ գիտէ. չատ զինուորներ իրենց կեանքին մէջ առաջին անգամ է որ ինքնաշարժ կը տեսնեն: Այս տողերը չատ բան կը բացատրեն :

Բայց ամերիկացի Թղթակիցը կը սխալի երբ Ամերիկայի օգնութիւնը Թուրքիոյ ընդամէնը 350 միլիոն տոլար կը հաշուէ: Բազմաթիւ օդանաւեր, ռազմանաւեր, խորտակիչներ եւ զանազան պիտոյքներ, զորս Ամերիկա տուած է Թուրքիոյ, հաշուած է մէկ տոլարը 10 սէնթի հաշուով: Իրապէս Ամերիկա միլիառներու օգնութիւն ըրած է Թուրքիոյ :

Մենք չէ որ պիտի փոքրացնենք մասնաւորապէս վերջին երկու տարիներու ընթացքին տնտեսական եւ զինուորական գետնի վրայ Թուրքիոյ ձեռք բերած յաջողութիւնները եւ ունեցած յառաջդիմութիւնը: Արեւելքի հիւանդը միշտ ալ գտեր է իրեն հոգ տանողներ: Հեռուները չերթանք: Վերջին շրջանին լման 25 տարի Մոսկուա օգնեց Թուրքիոյ եւ զայն բարձրացուց իր անկեալ վիճակէն: Այժմ, Մոսկուայի գործը Ամերիկա կը շարունակէ: Եւ ինչ օգուտ որ ստացաւ Թուրքիա երէկ Մոսկուայէն եւ այսօր՝ Ամերիկայէն, նախ եւ առաջ հարուած մըն է մեզի՝ Հայերուս :

Բայց, ինչ որ օտարները կ'ըսեն Թուրքիոյ մասին, չենք կրնար իբր բացարձակ ճշմարտութիւն ընդունիլ: Հակառակ Թուրքիոյ ստացած հսկայ օգնութեան, այնուամենայնիւ վերջինս դեռ չէ առողջացած: Պոլիս, Անգարա կամ Իզմիր նստած ամերիկացի Թղթակիցներ ի վիճակի չեն տեսնելու ամբողջ Անատոլուն, որ այսօր ալ տակաւին չատ ծանր վիճակ կ'ապրի :

Մինչ Ուաշինկթընի ամերիկեան թերթի Թղթակիցը կը գրէ որ Ամերիկայի տուած 350 միլիոնի 250ը ծախսուած է Թուրքիոյ տնտեսական վիճակի բարելաւման վրայ եւ 100ը միայն զինուորական պէտքերու համար, եւ թէ այժմ թրքական դաշտերուն ու ագարակներուն մէջ կը գործեն ամերիկեան արդիական արօրները, այնուամենայնիւ Թուրքիոյ ժողովուրդի տնտեսական վիճակը ողբալի է:

Դեռ վերջերս չէ՞ր որ Թուրքիոյ Ազգ. ժողովը ահազանգ հնչեցուց թէ Սեւ Ծովու ժողովուրդը անօթի է, խոտով ու տերեւներով կը սնանի, այրերը, կիները եւ տղաքը բոպիկ են : Թուրքիոյ փոխ – վարչապետը պտոյտներ ունեցած ըլլալով այդ շրջանները յայտարարեց ժողովին մէջ թէ՝ տեսած է այնպիսի վիճակ մը, որ խորապէս յուզած է զինքը եւ չէ կրցած լացը զսպել: Ժողովին մէջ ուրիշներ ալ վկայեցին, որ չատ տեղ այր մարդիկ չեն մնացած, գաղթած են հոս – հոն՝ ապրուստ մը ճարելու համար :

Վանի, Մուշի, Էրզրումի, Խարբերդի, Տիարպէքիրի եւ այլ շրջաններու մասին ալ Թուրք թերթերը տխուր պատմութիւններ հրատարակեցին: Այդ վայրերուն մէջ ալ անսահման թշուառութիւն, կարօտութիւն ու աղքատութիւն: Եւ այս առթիւ որքան գանգատներ կառավարութեան հասցէին, որ խուլ ու անտարբեր է եղեր դէպի ժողովուրդի ողբերգութիւնը :

Բնորոշ չէ՞ր նաեւ երբ Թղթակից մըն ալ գրեց թէ աւելի քան 10 տարի է անցած Սանճագի կցումէն ի վեր, Հայեր, Յոյներ, Հրեաներ չկան այլեւս այնտեղ: Բայց ի՞նչ վիճակ կը տիրէ հոն : Կենսունակ շրջան մը դարձած է իրական գերեզմաննոց. ամէն ինչ հոն աւերակ վիճակի մէջ կը մնայ ... :

Սխալ չհասկցուինք: Այս կարգի իրողութիւններ յիշեցնելով չենք ուզեր մեր սիրտը պաղեցնել: Մենք գիտենք որ Թուրքիոյ մէջ չատ բան կը կատարուի դէպի լաւը, բայց գիտենք նաեւ որ ցարդ կատարուածը մեծ բան չէ: Թուրքիա կ'ուզէ խօսիլ ու խօսեցնել ուրիշներն ալ՝ բան մը աւելի ստանալու համար: Եթէ Ատլանտեան դաշինքի մէջ չմտաւ, գոնէ մտնէ «Միջերկրականեան դաշինքի» մը մէջ, որ դեռ երազ է: Եթէ այդ երազը իրականանայ, ան կը յուսայ որ պիտի կրնայ նոր օգնութիւն ստանալ: Ահա իր բուն նպատակը :

«Քիչ օգնութիւն, բայց չատ արդիւնք»... : Կը կարծենք ամերիկացի Թղթակիցը կը չափազանցէ. ան իրականութեան լրիւ ծանօթ չէ :

(Խմբագրական «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ի)

Աղթամարը իշխանի օրով

Աղթամարի կաթողիկոսանիստ պատմական մենաստանը Վասպուրականի ամէնէն հարուստ վանքն էր :

Ունէր մեծ տարածութեամբ բարեբեր հողեր, բանջարանոցներ, մարգագետիններ, երկու մեծատարած պտուղական այգիներ, փուռ, ձիթահան ու ջրաղացներ: Բազմաթիւ լծկան անասուններ, կովեր, ձիեր, հարիւրաւոր ոչխարներ եւն.: Իր հօտաղ – մշակներու թիւը 70էն աւելի էր:

Սերմնացանի շրջանին վանքին 3—4 գութանները անընդհատ կը հերկէին արտերը ու կը ցանուէր ոսկեհատիկ սերմը: Հունձքի շրջանին թեմի ժողովուրդը հերթով կուգար, ըստ դարաւոր սովորութեան, ձրիաբար հնձել ուռճացած արտերը, ու ընդարձակ կալերու մէջ բրգաձեւ կը բարձրանային օրհնեալ ցորենի հսկայ դէզերը :

Անդին, կաթսաներու մէջ, ամէն առաւօտ կ'եռար ու կը փրփրէր անուշահամ կաթը: Ու այսպէս վանքին ամբարները կը լեցուէին հացահատիկներով, կարասները իւղով, պանիրով եւ զանազան բարիքներով :

Պատկառելի հասոյթ մըն էր այս որ վանքը կը ստանար իր տնտեսութեան միջոցով: Բայց կային ուրիշ առատահոս աղբիւրներ ալ :

Ասոնցմէ մէկն էր ամուսնական հրամանագրի տուրքը: Թեմին ենթակայ Գաւաշ, Շատախ, Մոկս, Կարկառ, Կարճկան, Սպարկերտ, Խիզան եւ Հայոց Ձոր գաւառներու մէջ ամուսնացող ամէն անհատ պարտաւոր էր վճարել Աթոռին, համաձայն կաթողէկոսարանի հայեցողութեան, 1 — 10 ոսկի: Այս տուրքով մեծ գումար մը ձեռք կը բերէին ամէն տարի :

Կար նաեւ վանքերու վրայ դրուած տուրքը: Միայն Մոկաց Փութկու Ս. Գէորգի վանքէն տարեկան 40 — 50 ոսկիի հասոյթ մը ապահովուած էր: Հարուստ տնտեսութեան տէր Նարեկայ վանքը պարտաւոր էր օգնութեան հասնիլ Աթոռին իր ունեցած հացահատիկի եւ խոտի մէկ մեծ տոկոսով: Եւ այսպէս միւս վանքերը ըստ իրենց եկամուտին :

Ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել կաթողիկոսարանի նուիրակներու հաւաքած նուէրները (պըտղի), դրսէն եղած օգնութիւնները եւայլն :

Կարելի է ըսել, անվարան, որ Մեծի Տանն Աղթամարայ այս հասոյթները, լաւ մատակարարութեամբ մը, լիովին կը բաւէին, վանական պէտքերը ըստ սովորականի հոգալէ զատ, պատսպարելու եւ դաստիարակելու 100 որբեր եւ բանալու որոչ թուով ալ գիւղական դպրոցներ, ինչպէս ցոյց տուաւ ապագան :

Սակայն Խաչատուր կաթողիկոս, որ վախճանեցաւ 1895ին, ոչ մէկ ձեռնարկ ըրած էր իր թեմին վրայ տարածուած դարաւոր թանձր խաւարը փարատելու համար: Ոչ մի դպրոց, ոչ մի կրթական հաստատութիւն: Միայն տասնեակ մը պատանիներ, կղզիի մէջ, վանական կրթութիւն ստանալու համար :

Հարկ է մատնանշել որ Աղթամար, Խաչատուր կաթողիկոսի օրով չունէր, եւ անոր մահէն վերջն ալ չունեցաւ միաբաններու մեծ թիւ մը, կարենալ ըսելու համար թէ այս հասոյթները կը գործածուէին անոնց համար: Երկու երեք վարդապետներ կղզիին մէջ, քանի մը ծառաներով, եւ նոյնքան ալ Դրսի Տունը :

Ընթերցողը կը մղուի բնականաբար հարցնելու.— հապա ի՞նչ նպատակի համար կը գործածուէր այս պատկառելի հասոյթը :

Պատասխանը կուտայ մեր հայրենակից, հանգուցեալ Ա. Թէրզիպաշեան, իր «Արծիւը իր բոյնին մէջ» գրքի մէկ էջին վրայ: Հանգուցեալը գրելէ վերջ թէ «Խաչատուր կաթողիկոս Աղթամարի Աթոռը իր սեփական տունը կը համարէր, եւ զայն «ընչաքաղց, անգղ, խորագէտ» մակդիրներով որակելէ վերջ կը յարէ .

— « Տարիքը առած, ցմահ կաթողիկոս, մէկը որ ոչ մէկ պարագայի կրնար դրամի պէտք ունենալ, այս կրօնաւոր Արբակոնը մէկ կիրք ունէր միայն, մէկ նպատակ, մէկ հաճոյք.— դրամ դիզել. ինչո՞ւ համար, ինքն ալ չգիտէր, ինքն ալ չէր կրնար բացատրել »:

Եւ կը պատմէ թէ ինչպէս անգամ մը «խումբ մը երիտասարդներ, գլխաւորութեամբ Սահաթճի Մեսրոպի, որ յեղափոխականի խմոր ունէր, ուխտի կ'երթան Աղթամարի Ս. Խաչին, աւելի ճիշդը անոր Աթոռակալի գանձին եւ 7 — 800 ոսկիով կը թեթեւցնեն կաթողիկոսի գանձը»:

Խաչատուր կաթողիկոսի յաջորդը, տեղապահ ծանօթ Արսէն վարդապետ, իր ինը տարուան տեղապահութեան շրջանին մնաց ամէնէն հաւատարիմ հետեւորդը իր նախորդին: Անոր պէս ինքնագլուխ, անոր պէս անհաղորդ ու անժողովրդական, անոր պէս անտարբեր ու խուլ իրեն յանձնուած թշուառ հօտի ազգային ու կրթական պահանջներուն :

Օրինակ մը միայն :

Երբ Նարեկայ վանքին մէջ բարերար Գրիգոր Ջանչեանի ծախքով 60 որբերու համար (մէկն ալ այս տողերս գրողն էր) բացուած որբանոցը բարերարի մահուան պատճառաւ կը փակուէր 1900 թուականին, երեք տարուան գոյութենէն վերջ, Արսէն վարդապետ հազիւ հաւանեցաւ այս որբերէն քսանը ընդունիլ կղզիի վանական որբանոցը: Մինչդեռ, ինչպէս մատնանշեցի վերը, վանքի հասոյթները դիւրաւ կը բաւէին ընդունելու ամէնքն ալ կղզիի դատարկ չէնքերու մէջ: Այսօր, 50 տարի վերջ, դեռ սիրտս կը ճմլուի, երբ կը յիշեմ որ մնացեալներու որբեւայրի մայրերը, ցնցոտիներով ծածկուած, բոպիկ ու սովահար, քաշկրտելով դուրս հանեն լոյսի այս վառարանէն բաժնուիլ չուզող ու դառնապէս արտասուող իրենց որբերը եւ անիծելով Արսէն վարդապետը, վերադարձուցին զանոնք թշուառութեան ու խաւարի գիրկը: Որբեր, որոնք հազիւ սկսած էին ճաշակել ուսման քաղցրութիւնը :

Եկաւ 1904 թուականը, բայց դեռ Աղթամարի կաթողիկոսարանը ոչ մէկ ձեռնարկ ըրած էր բարելաւելու իր թեմին մտաւոր վիճակը: Թէեւ Նարեկի, Մոկսի, Արտամետի եւ մէկ երկու ուրիշ գիւղերու մէջ բացուած էին Տէր Թովիկեան ձեւի մէյմէկ դպրոցներ, որոնք բաց էին միայն ձմրան ամիսներուն, եւ Շատախի մէջ մէկ երկու քիչ չատ կանոնաւոր դպրոց, սակայն Կաթողիկոսարանը ոչ մի նիւթական ու բարոյական մասնակցութիւն ունէր անոնց բացման ու պահպանման մէջ: Անոնք արդիւնք էին միայն տեղացի ուսումնասէր տարրի նախաձեռնութեան ու ջանքերուն :

Այսպէս դեռ կը տիրապետէր խաւարը, եւ դեռ պէտք էր գիւղէ գիւղ երթալ, երկտող մը կամ պանդուխտի նամակ մը կարդալ տալու համար :

Ու խորհիլ որ Աղթամարի Աթոռէն նուազ հասոյթ ունեցող Վարագայ վանքը, վանահայր Խըրիմեանի ջանքերով, 1881 թուականէն սկսեալ դարձած էր լոյսի կենդանի վառարան մը իր թեմին համար, ու արդէն ծնունդ տուած Սրուանձտեաններու: Ունէր մատենադարան, երկրագործական դպրոց, մամուլ եւ ժառանգաւորաց վարժարան, ուրկէ պարբերաբար ելած շրջանաւարտները կը մեկնէին իր թեմի գիւղերը կրթելու ուսումնակարօտ մանուկները :

Այս ողբալի կացութեան առեն էր որ յանկարծակի յայտնուեցաւ ռազմիկ ու մտաւորական Իշխանը Լեռնապարի մէջ (Աղթամարի թեմ), մէկ ձեռքին մէջ հրաշագործ մօսին, միւսին մէջ բոցավառ ջահը: Մէկով հարուածելու այս շրջանի տառապակոծ ժողովրդի կեղեքիչները, միւսով՝ փարատելու անոր միտքը պատող թանձր խաւարը:

Նիւթէս դուրս է գրել ողբացեալ Իշխանի յեղափոխական զմայլելի գործունէութեան մասին : Ըսեմ միայն որ, հազիւ 23 գարուններ բոլորած այս խիզախ, անվեհեր, անձնուէր, ու կազմակերպելու եւ վարելու արտակարգ ձիրքերով օժտուած երիտասարդ հայդուկը ահ ու սարսափ տարածեց ամէն տեղ, եղաւ հոգեառ հրեշտակը կեղեքիչներուն եւ հայ շինականին ապահովեց խաղաղ աշխատանք կարճ ժամանակի մէջ :

Այս անհանգիստ ու արագալսաց արծիւը, որ օր մը կ'երեւար Շատախի, միւս օրը Մոկսի, յաջորդ օրը Գաւաշի կամ ուրիշ հեռաւոր գաւառի մը մէջ, իր յեղափոխական գործունէութեան հետ

Հայաստանի երգուպարի խումբը

—

(Ամփոփուած վաստակաւոր գործիչ Սամսոն Գասպարեանի յօդուածէն. «Սով. Հայաստան» ամսագիր, 1950 Ապրիլ) .—

Հայաստանի երգի եւ պարի խումբը (ան – սամբլ!) կազմակերպուած էր հայկական ար – ուեստի տասնօրեակէն քիչ առաջ, որ տեղի ունե– ցաւ Մոսկուայի մէջ :

Տարիներու ստեղծագործական լուրջ որո – նումներէն ու արդիւնաւէտ աշխատանքէն վերջ, երգի պարի խումբը Թաթուլ Ալթունեանի (Սթա– լինեան լաուրիատ= պսակաւոր) կրցաւ յաղթա – հարել իր զարգացման ընթացքին եղած ստեղծա– գործական կարգ մը դժուարութիւններ, եւ գտաւ իր պատուաւոր տեղը: Շնորհիւ այս խումբին Սովետական Միութեան գրեթէ բոլոր եղբայրա – կան հանրապետութեանց բեմերուն վրայ փայլե – ցան հայկական երգեր ու պարեր,— Օրինակ « Աղջի Թամար», «Եար, քէլէ նազով», «Կանչում եմ եար, արի», «Ես սիրեցի», «Հայաստանի աղ– ջիկները», «Ձեմ ու չեմ» եւայլն:

Թաթուլ Ալթունեանի, Եդուարդ Մանուկեա– նի եւ Ալեքսանդր Ալեքսանեանի ստեղծագործա – կան համագործակցութեամբը, մշակուած եւ ճըշ– դուած են երգի–պարի խումբի արուեստագիտա – կան սկզբունքները: Անոր գեղարուեստական ղե – կավարութեան հիմնական աղբիւրն է հանդիսա – ցած հայկական բազմահարուստ երաժշտական ֆոլքլորը, ժողովրդական երգն ու պարը իր բազմե– րանդ մեղեդիներով, իբրեւ հիմք :

Թաթուլ Ալթունեանի ղեկավարութեամբ եր– գուպարի խումբը տարուէ տարի աճելով ձեռք է բերած գեղարուեստական նոր որակ, նոր նուա – ճումներ, ամէն անգամ մէջտեղ բերելով մեղե – դիական կառուցուածքով եւ կշռաւոր բազմազան ձեւերով հետաքրքրական, արժէքաւոր ժողովր – դական նորանոր երգեր ու պարեղանակներ: Անոնք տասնեակ տարիներով անգործութեան մատնուած հարիւրաւոր ժողովրդական երգերու պարեղա – նակներու ժողովրդական անմահ ստեղծագործու– թեան կոկուած, վերամշակուած լաւագոյն նը – մոյշները,խումբին շնորհիւ վերակենդանացած են թանկագին գոհարներ , որոնց գեղարուեստական մշակման եւ մատուցման մէջ ակնյայտ են Թա – թուլ Ալթունեանի ծառայութիւնները: Ան գեղար– ուեստական բարձր ճաշակով, մշակած եւ խում– բին կատարողական վարպետութեամբ ժողովուր– դին տուած է« Գիւլիմ ջան», «Խամբաջի», « Հոյ նազան»,, «Թելլո», «Գուրգէն ջան», «Շուշանիկ», «Ալ այլուխս», «Հարսին կեսուր», « Տույ տույ », «Ցինճան», «Փորկա, Փորկա» եւ այլ երգեր եւ պարեղանակներ:

Խումբին երգացանկին մէջ կան աւելի քան 250 ժողովրդական երգեր ու պարեղանակներ :

Սթալինի նուիրուած երգեր ունին Վարդգէս Տալեան, Սաթեան, Սահառունին, Ջրբաշեան , Գ. Եղիազարեան, Կարօ Զաքարեան, Ա. Յարու– թիւնեան, Մ. Մազմանեան, երգեր որ մեծ յաջո – ղութեամբ կ'երգէ երգչախումբը:

Երգուպարի խումբի երգացանկի մէջ մեծ տեղ կը գրաւեն սովետական շրջանի ժողովրդական նոր ստեղծագործութիւնները: Այդ երգերը դարձած են մեր ժողովուրդին շատ սիրելի, ինչպէս «Կոլ– խոզեան Կուպեաներ » , « Բերքի տօնը » , «Հրճուանքի երգը», «Յաղթանակի երգը», «Օղա– կաւորուհիի պարը», « Հայաստանը» , «Խաղողա– քաղը» եւայլն:

Թաթուլ Ալթունեան ստացած է երաժշտա – կան ուսումը Երեւանի եւ Լենինկրատի երաժշտա– նոցներուն մէջ, փորձուած արուեստագէտ է, նուրբ ճաշակով եւ ստեղծագործական խանդավա– ռութեամբ կեանքի կոչած ժողովրդական երգու – պարի խումբը: Անոր խումբը մեծ դեր կատարեց աշխատաւորութեան գաղափարական դաստիարա– կութեան մէջ, դառնալով ժողովուրդի ամէնէն շատ սիրած խումբը :

Խումբին մենակատարներն են Եւգինէ Բաս – եան, Լուսիկ Քոչեան, Վարդան Մատթէոսեան, Համազասպ Կարանեան, Վարդգէս Ռաշիտեան , Արամայիս Ղազարեան, Լուսիա Սաֆարեան, Քա– մալեան եւ ուրիշներ :

Խումբը ցարդ տուած է աւելի քան 2500 հա– մերգ: Երգած է Խ. Միութեան գրեթէ բոլոր մեծ քաղաքներուն մէջ եւ արժանացած ջերմ ընդունե– լութեան :

Աւելի քան երկու ամիս խումբը գացած է ճա– կատ եւ հոն տուած համերգներ, հիւսիս.Կովկասի մէջ, Մերձբալթեան առաջին ռազմաճակատը եւ ամէն տեղ ջերմօրէն ընդունուած :

Անցեալ տարի խումբը համերգներ տուաւ եր– կու ամիս շարունակ Մոսկուայի, Լենինկրատի , Ռիգայի, Վիլնիուսի, Կաունասի, Տալլինի մէջ , խումբին արուեստագէտներուն շատերուն տրուե– ցաւ Լատվիական ՍՍՌ Գերագոյն Սովետի պատ– ւոյ գիր :

ՍՍՌՄ ժողովրդական արուեստագէտ Մ. Մի– խայլով գրած է.— « Ինձ շատ դուր եկաւ ինչ– պէս երգերու, այնպէս ալ պարերու կատարումը: Երաժշտական կատարումը իր բարձրութեան վրայ կը գտնուի »:

Անցեալ տարի համերգին ներկայ գտնուած է Մ. Նահանգներու, սեւամորթ երգիչ Պոլ Ռոբ – սընը, որ գրած է «Մեծագոյն շնորհակալութիւն հայկական խումբի գեղեցիկ երաժշտութեան եւ գեղեցիկ արուեստի համար: Ես յուսով եմ այցե– լել ձեզ Հայաստանում: Ամերիկայի ձեր բարե – կամներէն, ողջոյն ձեզ»:

ՍԱՄՍՈՆ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ նոր վարչապետը, զօր. Ռազ– մարա, որ ուժեղ մարդու համբաւ կը վայելէ եւ առաջին անգամ քաղաքական պաշտօնի կը կոչ – ուի, ծնած է 1901ին, Թէհրան: Զինուորական վարժարանը աւարտելէ վերջ, մէկն եղաւ այն ա– ռաջին պարսիկ սպաներէն որ Ֆրանսա եկաւ : Ե– րեք տարի հետեւեցաւ Սէն Սիրի դասընթացքնե – րուն: Զօրավարութեան բարձրացաւ 1944ին եւ հրամանատարութիւններ վարեց մասնաւորապէս Քիւրտիստանի մէջ: Ընդհ. սպայակոյտին պետն էր 1946էն ի վեր: Գրած է կարգ մը գիրքեր Իրա– նի զինուորական աշխարհագրութեան մասին: Եղ– բայրը հնարիչն է տեղագրական մեթոտի մը: — Կարծողներ կան թէ զօրավար – վարչապետը պի– տի լուծէ խորհրդարանը, եթէ ընդդիմութեան հանդիպի, բարենորոգումներ կատարելու հա – մար :

ՀԻՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐ ԿԸ ՔՐՔՐԵՆ

—

Թուրքիոյ Ազգ. ժողովին անկախ երեսփոխան Թէքէլիօղլու հարցուց թէ ի՞նչ գումարներ ծախ – սուած են, գնելու համար Աթաթիւրքի յուշար – ձան – դամբարանին եւ խորհրդարանի նոր շէնքին գետինները: Հանրօգուտ շինութեանց նախարարը պատասխանեց.

— Այն գետինը, որուն վրայ պիտի կառուց – ուի Ազգ. ժողովի շէնքը, 326.828 քառաքուսի մեթր է, գնուած է 2 միլիոն 326.811 ոսկիի (ձայներ՝ մաշալլահ): Անհատներէ գնուած հողերը 112 կտոր են, ընդհանուր գումարն է 1.069.816 ոսկի: Քանի մը անուններ յիշեմ այս առթիւ: Զօրավար Ալի Սայիտէ գնուած է 13.987 քառ. մեթր հող , 41.961 ոսկիի, Վասըֆ եւ Համիտ Գալայճըէ՝ 42 հազար ոսկի, զօրավար Ալի Ֆուատ Ճէպէսօյէ՝ 5.157 քառ. մեթր հող՝ 27.554 ոսկի, Սաուըդ Սօյ– հանէ՝ 195 հազար 725 ոսկիի, եւ 3.294 քառ. մեթր հող՝ Շիւքրիւ Սարաճօղլուէ, 150 հազար ոսկիի :

Երբ նախարարը ըսաւ թէ Սարաճօղլու , 150 հազար ոսկիի ծախած է իր գետինը, ժողովին մէջ ձայներ բարձրացան, « Ալլահ, Ալլահ» պոռացին, եւ բողոքողները առաջարկեցին նախարարին որ կրկնէ իր խօսքերը: Նոյն պահուն Իզմիրի երես – փոխան Մէհմէտ Ալտէմիր պօռաց.

— Բարձրագոյն Ատեանին յանձնենք բոլորն ալ, բարձրագոյն Ատեանին :

Հանրօգուտ շինութեանց նախարարը շարու – նակեց.— Այդ գետիններուն վրայ կարգ մը շէն– քեր ալ ծախուած են, շատ բարձր գիներով : Ապ– տիւլրահման Նաճի Տէմիրագի պատկանող շէնք մը առնուած է 240 հազար ոսկիի, ուրիշ շէնք մը Հաքքը Սաֆվէթ Թարըէ՝ 80 հազար ոսկիի, Ապ– տիւլ Հալիք Րէնտայէ՝ 11.840 ոսկիի: Յիշատակա– րան դամբարանի համար ալ կարեւոր «խթիմ – լաք»ներ եղած են: Գետնին ընդհ. տարածութիւնն է 56965 քառ. մեթր, փոխանցումի համար ծախ – սուած է 1.175.927 ոսկի, որուն մէկ մասը վճար – ուած է քաղաքապետութենէն եւ մէկ մասն ալ փո– խանցուած է պետական գանձէն: Շէնք մը, որուն կալուածահամարի արձանագրութիւնն է 564 ոս– կի, փոխանցուած է 21744 ոսկիի, 648 ոսկիի ար– ժէքով շէնք մըն ալ գնուած է 38434 ոսկիի »:

Հարցապնդող երեսփոխանը շնորհակալու – թիւն յայտնելով այս յայտնութեանց առթիւ, ը– սաւ թէ շատ մը աչքը–բաց մարդիկ ալ ծածկա – նուններով գործած եւ ահագին շահեր ապահո – ված են :

✕ Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ կառավա – րութիւնը օրինագիծ մը կը պատրաստէ, որուն համաձայն հայ, յոյն եւ հրեայ հայրենակիցներն ալ պետական եւ զինուորական պաշտօններու պի– տի կոչուին :

ղուզընթաց ամէն տեղ արծարծեց նաեւ ուսման սէր: Զէնքի անհրաժեշտութեան հետ քարոզեց նաեւ դպրոցի անհրաժեշտութիւնը, ու այսպէս դարաւոր քունէն արթնցուց ժողովուրդը՝ որ սկսաւ պաշտպանել իրեն զէնքի հետ տալ նաեւ ու – սուցիչներ:

ՂԱԶԱՐ ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (115)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

—

ԺԴ.

Առաւօտից Սիւլէյման Բէկը զբաղած էր իր բազմաթիւ հիւրերին ընդունելու պատրաստու – թիւններով: Բանակի գլխաւորները հասան կէս – օրին եւ իջան Բէկի տանը. Նրանք բերել էին Սարը Մուստաֆա փաշայի բերանացի հրահանգ– ները: Փաշան միփնդամայն հաւանութիւն էր տա– լիս Բէկի արածներին, ասում էր որ նա բոլորովին ճիշդ է հասկացել թէ ինչ պէտք է անել, եւ վեր– ջապէս նորից յանձնարարում էր լինել զգոյշ եւ խիստ, նկատի առնելով Պարսկաստանի դէպքերը:

Գլխաւոր հրամանատարի հաւանութեան ար – ժանացած գործը երեք գիւղերի հիմնայատակ կործանելն էր: Եւ այն ժամանակ, երբ Բէկը լուր էր ուղարկում Մուստաֆա փաշային իր այդ քա– ջագործութեան մասին, յայտնի չէր թէ ինչ են Պարսկաստանի դէպքերը: Միւս օրը Աւետարանոց հասան մի խումբ ձիաւորներ, որոնք գալիս էին Ատրպատականից: Նրանք Գանձակ էին տանում բաւական տխուր լուրեր :

Նադիրը, որին դեռ շարունակում էին աւա – զակ անուանել, նոր եւ նշանաւոր յաղթութիւն էր տարել. Օսմանցիները տեղպուած էին յետքաշուել մի քանի կարեւոր տեղերից: Նադիրը, սիրտ առ– նելով, այդ յաջողութիւնից, առաջ էր գնում ա – հագին բանակի հետ: Մի շարք պաշտպանողական միջոցներ ձեռք առնելով, Ատրպատականի հրա – մանատար փաշան օգնութիւն էր խնդրում Մուս– տաֆա փաշայից, որովհետեւ Թաւրիզին շատ մեծ վտանգ էր սպառնում. միաժամանակ նա մարդ էր ուղարկել եւ Վանի փաշայի մօտ :

Մուստաֆա փաշան իսկոյն կատարեց իր պաշտօնակցի խնդիրքը: Նա կարելի համարեց իր հրամանատարութեան տակ գտնուող զօրքերից մի բաւական նշանաւոր բաժին անջատել: Զգուշու – թեան համար այդ բաժինը հանուեց միայն Գան – ձակի եւ Գիւլստանի գիւղերից, ուր կատարեալ խաղաղութիւն էր տիրում եւ ուր աւելի խիտ էին զօրքերի փոքրիկ հատուածները: Երկաթի լուծի տակ խեղդուելով երկրի համար այդ տեղափոխու– թիւնը մի առանձին թեթեւութիւն չէր: Միեւնոյն էր թէ ահագին ժայռից ընկնում էր մի ահագին բեկոր: Ժայռը, ի հարկէ, փոքրանում էր, բայց նրա տակ ճխլուածների համար ծանրութիւնը նոյնն էր մնում :

Այդ միտքն էր յայտնում Պարսկաստան գնա– ցող բանակի գլխաւորը, ալեզարդ Ֆէհմի փա – շան: Դա մի շատախօս եւ պարծենկոտ մարդ էր: Սիւլէյման Բէկը, այնու ամենայնիւ, լսում էր նրան խորին ուշադրութեամբ: Երկար ժամանակ հեռու մնալով զինուորական կենտրոնից, նա սաս– տիկ հետաքրքրւում էր թէ ինչ կարծիքներ եւ ծը– րագիրներ ունեն ղեկավարող մեծերը: Խօսակցու– թեան մասնակցում էին եւ երկու Բէկեր, որոնք փաշայի օգնականներն էին :

— Ոչ, այս կողմերում մենք շատ պինդ ենք նստած, ասաց Ֆէհմի փաշան: Գլխաւորն այն է որ ուժեղ հակառակորդներ չունենք մեր սահ – մանների վրայ: Դաղստանի խաները եւ շամխալ– ները մեր կողմն են: Վրաստանում մարդ չկայ, որ չդողայ մեր անունից: Մի քիչ երկիւղ կար Ռուս– սաստանի կողմից, բայց չէկ կեավուրները այժմ բոլորովին ձայն չեն հանում. Նրանք պայմանով պարտաւորուել են հաշտ մնալ մեզ հետ. դեռ եր– կար ժամանակ նրանք չեն մոռանայ մեր տուած ջարդերը: Զօրս կողմում ուժ չկայ մեզ դէմ: Իսկ ինչ վերաբերում է ներքին խլրտումներին, դրանք դատարկ բաներ են ...

— Դատարկ , ի հարկէ, հաստատեց Սիւլէյ – ման բէկը :

— Բոլորովին դատարկ, կրկնեց Ֆէհմի փա– շան: —Եւ ճշմարիտ, շատ ողորմելի կը լինի մի զօրք, որ նուաճելով մի երկիր, տարիներ նստելով նրա մէջ, յանկարծ տեղի տայ, յաղթուի իր հպա– տակներից եւ փախչէ: Եթէ մենք այդ օրին հաս– նենք, ես իմ ձեռքով կը կտրեմ այս թեւը եւ կ'եր– թամ ողորմութիւն հաւաքելու :

— Եւ վերջապէս ինչ են տեղացիները, որ կարողանան մարդ վախցնել, խօսեց Վէլի բէկը , փաշայի օգնականներից մէկը: — Ես զարմանում եմ, որ մենք մինչեւ անգամ ուշադրութիւն ենք դարձնում դրանց վրայ: Եթէ տասը տարի պատ– րաստուեն, կարո՞ղ են դիմանալ մեր մի հատ ա – քացիին :

ԼԷՕ

✕ Զօր. Մէք Արթըր յայտարարեց թէ դրա – քննութիւն պիտի չհաստատէ առ այժմ , բայց Թղթակիցները պարտաւոր են խոհեմութեամբ չարժիլ, զգուշանալով անճիշդ լուրերէ ։

ՄՈՍԿՈՒԱ Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԷ ԱՄԵՐԻԿԱՆ

« Փրավտա» , Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, խմբագրականով մը ծանրապէս կ'ամբաստանէ Հիւս. Ամերիկան, «ուղղակի նա – խայարձակ» անուանելով զայն ։ Այս առթիւ ալ փառաբանելով Խ. Միութիւնը՝ իբրեւ «հզօր ամրոց մը խաղաղութեան», կը յայտարարէ.

— «Խաղաղութեան շարժումը հետզհետէ կ'աճի եւ կը ծաւալի ։ Հետզհետէ աւելի բարձր կը հնչէ ձայնը միլիոնաւոր հասարակ մահկանացու – ներուն որոնք զայրոյթով կը բողոքեն պատերազմի անգլեւսաքսոն հրձիգներուն արկածախնդիր քաղաքականութեան դէմ ։ Ամերիկայի վարիչ շրջանակները այլեւս չեն գոհանար նախայարձա – կում պատրաստելով, անոնք ուղղակի յարձակումի ձեռնարկած են Քորէայի եւ Չինաստանի ժո – ղովրդական հանրապետութեանց դէմ ։ Խորհրդային ժողովուրդը եւ բովանդակ յառաջդիմական մարդկութիւնը իրենց ուժգին բողոքը կը յայտ – նեն ամերիկեան նախայարձակման դէմ եւ կը սաստկացնեն իրենց պայքարը համաշխարհային տեւական խաղաղութեան մը համար, ընդդէմ նոր պատերազմի մը հրձիգներուն » ։

✕ Խորհրդային մամուլը եւ անթենը կը շա – րունակեն արձագանգ հանդիսանալ բազմաթիւ բողոքի ճառերու եւ բանաձեւերու ։ Թատերական բեմադիր մը, Ռոմ, կ'ազդարարէ իր ճառին մէջ.

— « Մենք համոզուած ենք թէ Նախագահ Թրու – մընի ռազմատենչ փորձերը ի դերեւ պիտի ելլեն ժողովուրդներու խաղաղասիրական կամքին առ – ջեւ» ։ Ռատիօ Մոսկուայի խօսնակն ալ կ'ըսէ. — «Խաղաղութեան եւ ժողովրդապետութեան ճակատը, զոր կը վարէ Խ. Միութիւնը, պիտի ոչնչա – ցընէ Թրումընի փորձերը՝ նոր աշխարհամարտ մը բռնկցնելու » ։

✕ Բողոքի ցոյցեր եւ ժողովներ տեղի կ'ու – նենան ամբողջ Խ. Միութեան եւ արբանեակ եր – կիրներուն մէջ ։ Մոսկուայի, Լենինկրատի եւ ու – րիշ մեծ քաղաքներու բանուորական զանգուած – ները կը պահանջեն «անմիջապէս դադրեցնել ամերիկեան յարձակումները Քորէայի վրայ, ինչպէս եւ քաղաքներու ռմբակոծումը» ։ Մոսկուայի ան – թելը առջի օր հաղորդեց բանուորներու հետեւ – եալ յայտարարութիւնը .

— « Մենք չենք վախնար հիւլէական ռում – բէն ։ Մենք խաղաղութիւնը պիտի պաշտպանենք մեր ուժով ։ Մենք խանդավառութեամբ կը խոս – տանանք աւելի եռանդով աշխատիլ, խաղաղու – թիւնը պաշտպանելու համար» ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ Ազգ. ժողովին ներկայացաւ երէկ, պարզելու համար իր ուղեգիծը ։ Իրազեկներ կը կարծեն թէ պիտի չկրնայ երկար դիմանալ, մանաւանդ որ ոչ միայն ընկերվարականները , այլեւ ժողովրդականները վերապահ դիրք մը բռնած են ։

ՇՈՒՄԱՆԻ ԾՐԱԳՐԻՆ դէմ հաւաքական յայտարարութիւն մը հրատարակեցին Ֆրանսայի , Անգլիոյ, արեւմտեան Գերմանիոյ, Իտալիոյ, Հոլանտայի, Պելժիոյ եւ Լիւքսէնպուրկի համայնավար կուսակցութիւնները, ազդարարելով թէ հանքածուխի եւ պողպատի արտադրութեան ձուլումը պիտի տեւականացնէ Գերմանիոյ բաժանումը եւ «պատեհութիւն պիտի ընծայէ պատերազմի ամերիկեան հրձիգներուն՝ աւելի լայն չափով մը կրկնելու Քորէայի մէջ կատարուած գրգռութիւնները »։

ՍԱՍՏԻԿ ՏԱՔԸ եւ փոթորիկները մեծ վնասներ պատճառեցին Ֆրանսայի մէջ ։ Բշ. օր ջերմաչափը 97 կը ցուցնէր Լիոնի մէջ (Ֆարենհայթ) , 93 Թուլուզ, 92 Փարիզ, Պոռտօ եւն. ։ Նոյն օրը բուռն փոթորիկներ պայթեցան շատ մը նահանգներու մէջ, խորտակելով հազարաւոր ծառեր , հեռագրի եւ հեռաձայնի ձողեր եւ ծանրապէս վնասելով հունձքերուն ։ Լա Ռոշէլ – Փարիզ ճեպընթացը երկու ժամ ուշացաւ ։ Փոթորիկը մեծ վնասներ պատճառեց նաեւ Վիշիի եւ Սավուայի շրջաններուն մէջ ։

25 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ Պուա ան Պռէսի մէջ (հիւս. արեւելեան Ֆրանսա) ։ Արձակուրդէն կը վերադառնային մեծ ինքնաշարժով մը, որ կառախումբի մը զարնուելով ջարդուփշուր եղաւ ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը խնդրեց 25.000 հոգինոց ոստիկանական ուժ մը կազմել, մանաւանդ որ սովետները 50.000նոց ուժ մը կազմակերպած են արեւելեան շրջանին մէջ ։ Դաշնակիցները սկսան քննել այս առաջարկը, ինչպէս եւ Գերմանիոյ հաշտութեան խնդիրը ։

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ տնտեսական եւ ընկերային խորհուրդը բացուեցաւ Ժընեւի մէջ ։ Խ. Միութիւնը, Լեհաստան եւ Չեխոսլովաքիա չեն մասնակ – ցիր, բողոքելով «Քորէայի վրայ կատարուած յարձակման դէմ » ։

ՅՈՒԼԻՍ 9ԻՆ Հ. Մ. Մ.Ի ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ, մասնակցութեամբ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ , ԱՐԵՆՈՒՇՆԵՐՈՒ եւ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ֆ. Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ։

Այս կիրակի, ժամը 9էն մինչեւ 21, Stade Olier, 11, rue d'Arcueil, Montrouge :

Ժամը 10ին ԴՐՕՇԱԿԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ եւ ՏՈՂԱՆՑՔ ։ Արիներու եւ Արենուշներու կողմէ սկաուտական խաղեր, վազք, բարձրութիւն եւ երկայնութիւն ցատքել, գունդ, սկաւառակ եւ դրօշարշաւ ։ Կէս օրէ վերջ գնդակախաղի չորս մրցումներ Հ. Մ. Մ.ի եւ Ալֆորվիլի խումբերուն կողմէ Նմանապէս Վօլիպօլի եւ պասքէթի մրցումներ ։

Գեղարուեստական լայն բաժին՝ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի երգչախումբին եւ զանա – զան անակնկալներ ։

Ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով ։ (Կրնաք ուտելիք բերել՝ բացի խմիչքէն) ։

Մուտք 100 ֆրանք ։ (Անձրեւի պարագային պատսպարուած սրահ) ։

Հաղորդակցութեան միջոց.— Porte d'Orléansէն հանրակառք թիւ 187 եւ 188 իջնել La Vache Noire :

Մեծ Դաշտահանդէս

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ հովանաւորութեամբ «Վարուժան» խումբի ։

Այս կիրակի առտու ժամը 10էն մինչեւ իրի – կուն, Pont Nantin :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին ։ Հայկական պարեր, երգ, արտասանութիւն եւ զանազան անակնկալներ ։

Կը նախագահէ ընկեր Ս. ԹԻՒԹԻՒՆՃԵԱՆ

Ճոխ պիւֆէ ։ Եւրոպական պաղպաղակ ։ Ճաշը միասին բերել ։

Դաշտահանդէս

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի , հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, եւ մասնակցութեամբ Մարսէյլի Կապ. Խաչի մասնաճիւղին եւ Ն. Սերունդի Ռոստոմ խումբի ։

Այս կիրակի Սէն Լու, Եօթնեղբայրեաններու ագարակին մէջ ։

Կը խօսի ընկեր Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

Արտասանութիւններ, մեներգ, Փանթէզի եւ զանազան անակնկալներ, ընկեր Աշոտ Յակոբեանէ խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը, քաղաքիս Ն. Սերունդի «Ռոստոմ» խումբի կողմէ ։

Սէն Լուի Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի բարձրախօսով զանազան երգապնակներ, հայկական եւ եւրոպական պար ։ Պիւֆէ մատչելի գիներով ։ Մուտքը ազատ է

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ.— Պ. Հրանտ Նեվրուզ իր մօրը մահուան քառասունքին առթիւ հազար ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչին Փարիզի մասնաճիւղին ։ Ստանալ «Յառաջ»էն ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Անդրանիկ Քիւփէլեան, ծնողքը Կարնեցի, մանուկ հասակէն Կարս փոխադրուած էր եւ կը կարծուի որ 1920ին եկած է Փարիզ ։ Տեղեկացնել Pagrad Muchjianի ,519 South Breed Street, Los Angeles, California :

ՊԷԼՎԻԼԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՓԱԿՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Հովանաւորութեամբ Արտաւազդ արք. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆԻ, Կիրակի 9 Յուլիս, կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին Le Bon Foyer թատերասրահին մէջ , 8 Ave. Simon Bolivar, մէթրօ Փիրէնէ ։

Մրցանակներու բաշխում, երգ, արտասանութիւն, աշակերտներու կողմէ ։ Ինչպէս նաեւ Ա. անգամ ըլլալով պիտի ներկայացուի Մկրտիչ Կորիւնի ԱՂԱՒՆԻՆ ԵՒ ՏՂԱՆ

Պատանեկան հէքեաթ – թատերախաղ, 5 արար ։ Դերակատարները պիտի ըլլան դպրոցի աշակերտները, ղեկավարութեամբ դպրոցի ուսուցիչ Տրդատ Նշանեանի ։ Մուտքը ազատ է

(Ծախքերու մասնակցութիւն) ։ Կը հրաւիրուին ծնողները եւ դպրոցասէրները ։

Կրթ. Մարմին Պէլվիլի դպրոցին

ՆՈՐԱԳԻՐՆԵՐ Հ. Յ. Դ. ՇԱՐՔԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեանի ընկերական ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, La Petite Aubèrgeի սրահը, 26 rue des Paquerettes: Այս առթիւ տեղի պիտի ունենայ նորագիրներու երդման արարողութիւնը ։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկ. ընդհ. ժողովը՝ այս Շբ. ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին ։

Հ. Յ. Դ. ԱՆԻԷՌ ԲՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲԻ « Արամ » ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանին ընկերները այս չորեքշաբթի ժամը 21ին, ընկերվարականներու սրահը ։ Կարեւոր օրակարգ ։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 3ին, ընկերուհի Ա. Գազազեանի բնակարանը, 6 rue St. Sulpice : Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւո – րէչ ։

ՊՈՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ՊԱՆԵԽՕ ՔԱՇԱՆ .— Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէին եւ Նոր Սերունդի դասախօսութիւնը , այս Ուր. ժամը 9ին, rue d'Arcueil , 69bis , Salle Jean Jaurès: Պիտի խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ ԲԱԼՈՒԵԱՆ , նիւթը՝ «Միքայէլ Վարանդեանի կեանքն ու գործը» ։ Կը հրաւիրուին ընկեր–ընկերուհիներ եւ համակիրներ ։

ՄԱՐՍԷՅԼ— Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի ժողովը՝ այս հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքավայրը ։ Օրակարգ՝ Զեկոյց Պատգ. ժողովի եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան ։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Խրիմեան սրահը ։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի Ահարոնեան խումբի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Նիւթ՝ «Միքայէլ Վարանդեան» ։

Դասախօս ընկեր Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ամավերջի մրցանակաբաշխութեան հանդէսը՝ նախագահութեամբ կաթող. Արտաւազդ արք.ի , այս կիրակի , կէսօրէ վերջ ժամը 3ին վարժարանին մէջ, 1 Bld. du Nord, Le Raincy :

Կը հրաւիրուին ծնողքներն ու համակիրները ։

Հաղորդակցութիւն.— Eglise de Pantinէն առնել 146 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Կառ տը Րէնսի – Փավիյեոն ։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925
R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 800 փր., Տար. 1600, արտ. 2500 փր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 7 փր. C.C.P.Paris 1678-63
Jeudi 6 JUILLET 1950 Հինգշաբթի 6 ՅՈՒԼԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6196—Նոր շրջան թիւ 1607

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՇՏՕՆԱՊԷՍ ԱԼ ԿԸ ՋԱՌԱՆՑԵՆ

Առէք «Սովետական Հայաստան» օրաթերթի որեւէ թիւ, եւ երկտող մը անգամ պիտի չգտնէք, իբրեւ արձագանգ տարագիր բազմութեանց իրական կացութեան: Անոնց տենչերուն, ձգտումներուն եւ պահանջներուն :

Երեւան այդ հոգը յանձնած է երկու քարոզչական պարբերականներու, «Սովետական Հայաստան» եւ «Էջմիածին» ամսագիրներուն:

Այդ մենաշնորհն ալ տրուած է այն բացարձակ պայմանով որ հետեւին միայն եւ միայն «պրոգրեսիվ» կոչուած մամուլին: Լուրեր, նկարագրութիւններ, տեսութիւններ արտատպեն միայն «սովետասէր» համարուած թերթերէ :

Հանրային կարծիքը մոլորեցնելու, թունաւորելու, թմրեցնելու եղանակ մը, որուն գաղտնիքը միայն բոլշեւիկները գիտեն: Առանց ազգի եւ երկրի խարութեան :

Անշուշտ կառավարութիւնը մասնաւոր պաշտօնեաներ ունի որոնք ուշի ուշով կը հետեւին Հայկական Արտասահմանի բազմազան հրատարակութեանց,— թերթ, պարբերական, գիրք :

Անոնք շատ լաւ գիտեն թէ ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ: Կը ճանչնան քաղաքական — ընկերային հոսանքները: Գիտեն իւրաքանչիւրին ուժն ու կատարած աշխատանքը: Ինչպէս եւ իրական արժէքը այն խմբակներուն որ իրենց փառքը կ'երգեն օրն ի բուն :

Բայց անոնք իրաւունք չունին լուսաբանելու հանրային կարծիքը, կամ տող մը գիր դուրս հանելու «կոնտր – ռեւոլուցիոն» (հակայեղափոխական) մամուլէն, առանց մասնաւոր արտօնութեան :

Անոնց միակ պաշտօնն է գաղտնի զեկուցումներ, տեղեկագիրներ պատրաստել, ի պէտս կուսակցական եւ պետական իշխանութեանց .

Այս պայմաններուն մէջ, Հայաստանի ժողովուրդը Հայկական Արտասահմանի մասին կ'իմանայ ոչ թէ բուն իրականութիւնը, այլ իշխանութեան հրամցուցած թանապուրը :

Նոյն ձեւով տեղեկութիւններ կը հաղորդեն կարմիր գիծէն անդին եղած երկիրներու քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային կացութեան մասին: Անդին դրախտ, ասդին դժոխք :

Հիմնական, անխուսափելի պարտականութիւն մըն է այս, բոլոր բոլշեւիկեան իշխանութեանց համար :

Նոյն ուղեգծին կը հետեւին կուսակցութեան անդամներն եւ ուղեկիցները, ազատ երկիրներու մէջ ալ :

Կուրօրէն հետեւելով այս երկաթեայ կանոնին, Երեւանի Կուլտուրական Կապի ընկերութիւնը պարբերաբար «յառաջդիմական» մամուլին կը հաղորդէ քնաբեր զառանցանքներ եւ ցաւագար ցնդաբանութիւններ: Նմոյշներ ալ կը հրատարակէ իր պաշտօնաթերթին՝ «Սովետական Հայաստան» ամսագրին մէջ, որ կոչուած է «լուսաբանելու» Հայկական Արտասահմանը :

Այսպէս, անոր վերջին թիւին մէջ (1950 ապրիլ) կ'երեւայ թխածոյ գրութիւն մը, Գ. Նիկողոսեան ստորագրութեամբ :

Ինչպէս այս ուղղութեամբ սարքուած բոլոր բանսարկութիւնները, այս գրութեան մէջ ալ իրար կը հրմշտկեն բթամտութիւնը, տգիտութիւնը, նենգութիւնը եւ գարշահոտութիւնը :

Շատ ծանր պիտի չգտնէք այս բառերը, եթէ դուք ալ կարդաք նոյն գրութիւնը,— «Դաշնակները ամերիկեան իմպերիալիզմի լակէյներն են»:

Իրական «լաքէ» մը միայն կրնար ստորագրել այդ խարդախ եւ թրքաբարոյ պարսաւագիրը, հիմնուելով պղտոր, ստայօդ կամ խեղաթիւրուած տեղեկութեանց վրայ :

Տակաւին քանի՞ տարի այս «նողկալի եւ զազրելի» դերակատարութիւնը — իրենց իսկ բառերով — մրոտելու համար կազմակերպութիւն մը որուն անունն անգամ կը խանգարէ իրենց երանաւէտ քունը ...

Անզօր կատաղութեան, հայրենադաւ խուժանավարութեան այս թաթարական կիրքը ո՞ւժ կ'ապացուցանէ թէ տկարութիւն: Իմաստութի՞ւն թէ անմտութիւն :

Անշուշտ աւելորդ են այս հարցումները:

Ի՞նչ կ'ըսէ նորափետուր կամ փետրաթափ թութակը : Շ.

ԵՐԵՒԱՆՆ Է ԽՕՍՈՒՄ

(Յունիս 27 — 28)

ՍԵՒԱՆԻ շրջանին մէջ վերջացան համատարած ելեկտրոֆիկացման (ելեկտրականացում) աշխատանքները: «Այժմ բոլոր գիւղերում էլ վառւում են Իլիչի լամպերը»: Շարք մը գիւղերու մէջ նոյնիսկ գիւղատնտեսական աշխատանքները կը կատարուին ելեկտրական ուժի միջոցով: Մեծաշէն եւ Նորաշէն գիւղերն ունին ելեկտրաղացներ, սերմերու զտումըկըկատարեն ելեկտրական էներգիայի (ուժ) միջոցաւ: «Բերիա» կոլխոզին մէջ կովերու կիթը եւ մաքրումը կը կատարուի ելեկտրական մեքենաներով: Ուրիշ չորս կոլխոզներ կիթը կը կատարեն մեքենաներով:

ՆՈՐ ԲԱՅԱԶԻՏԻ շրջանին գիւղերու տեսքը բոլորովին փոխուած է: Գիւղերուն մէջ կը գործեն դպրոցներ, ակումբներ, կինո-թատրոններ (սինեմա) եւ գրադարաններ: Գիւղերը ստացած են ելեկտրական լոյս: Արծուաքար, Նորատաղ եւ Բադիկեան գիւղերուն մէջ շինուած են բաղնիքներ :

ՖԱԲՐԻԿԱ – ԳՈՐԾԱՐԱՆԱՅԻՆ ուսումնարաններուն կից կը գործեն 35 ինքնագործ խմբակներ, երգի, պարի, թատրոնի եւն. համար: Այս խմբակներուն անդամները իրենց ազատ ժամերուն կը մասնակցին Երեւանի Կուլտուրայի Տան խմբակներու աշխատանքներուն եւ Լենինականի չոդեկառքի ակումբի երգ ու պար անսամբլին, (խումբ):

ԾԽԱԽՈՏԻ ֆերմանտացիոն (խմորում) գործարան պիտի կառուցուի Սեւանի շրջանին մէջ : Այս գործարանէն պիտի օգտուին Նոր Բայազիտի եւ Բասարգեչարի շրջանները: Նախատեսուած 650.000 րուբլիի փոխարէն ծախսուած է մէկ միլիոն րուբլի :

ՌԵՍՊՈՒԲԼԻԿԱՅԻ գիւղական շրջաններուն մէջ կը գործեն 1200 ակումբ – գրադարաններ, որոնք ունին 1.200.000 գիրքեր: Այս տարի գիւղական գրադարանները ստացած են 220 000 կտոր քաղաքական, գիւղատնտեսական, գեղարուեստական եւն. գիրքեր: Անցեալ տարի կատարուած են 8600 դասախօսութիւններ, այս տարի՝ 3500 :

Սղագրեց՝ Գ. ԾԻԾԵՌՆԱԿ

ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄ ՈՒՆԵՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՐՔԻ ՄԱՍԻՆ

Թուրքիոյ Ազգ. ժողովին անդամներէն Սինան Թէքէլիօղլու (անկախ) հետեւեալ հարցագիրը ուղղած է Ունեւորութեան Տուրքին առթիւ որ գործադրուեցաւ 1943ին, մոխիրի վրայ նստեցնելով բազմաթիւ Հայեր, Յոյներ եւ Հրեաներ.—

Ա.— Ըսուեցաւ թէ նշանակուած տուրքը խիստ անհամեմատական էր հարկատուին նիւթական վիճակին հետ :

Բ.— Անոնք որ չէին վճարեր դրուած տուրքը, կը ղրկուէին աշխատանքի ճամբարները: Արդ, մարդիկ որոնք իրենց պարտքին 70 առ հարիւրը վճարած էին ղրկուեցան Աշգալէ, մինչդեռ ուրիշներ, որոնք բնաւ վճարում չէին ըրած, հանդիստ թողուեցան իրենց տեղը :

Ծի՞շդ է որ ապօրինութիւններ եւ չարաշահութիւններ գործուած են օրէնքին գործադրութեան առթիւ: Ելմտական Նախարարութիւնը ի՞նչ սկզբունքներ որոշեց օրէնքը գործադրելու համար: Կառավարութիւնը կրնա՞յ ճշդել թէ որոնք ղրկուեցան աշխատանքի ճամբարը եւ որոնք մնացին: Ծի՞շդ է որ օրէնքը անաչառօրէն չէ գործադրուած բոլորին հանդէպ անխտիր:

Գ.— Կարգ մը հարկատուներու նախապէս նշանակուած տուրքին վրայ յաւելում եղած է, իսկ ուրիշներու տուրքը ջնջուած է սխալմունքի պատրուակով: Որո՞նք են անոնք որ օգտուեցան այս ապօրինի ջնջումէն :

ԿԱՐԿՈՒՏԸ եւ փոթորիկները անհաշուելի վնասներ պատճառեցին ոչ միայն գաւառի, այլեւ Փարիզի մէջ: Շատ մը փողոցներ ողողուեցան, ծխնելոյզներ եւ ձեղուններ փլան: Մեթրօն ողողուեցաւ Փորթ տը Վերսայլի եւ Մէրի տ'Իսիի կայարաններուն միջեւ: Մէզոն Ալֆորի մէջ գործարանի մը ապակիէ տանիքը փլաւ կարկուտի ծանրութեան տակ: Թերթերը կը գրեն թէ կատարեալ աղէտի մը մատնուած է Պուատոյի շրջանը, փոթորիկին հետեւանքով: Քոզի շրջանին մէջ խորտակուած են 300 հեռագրական ձողեր: Տեղատարափ անձրեւներն ալ մեծ վնասներ պատճառած են: Զորս հոգի մեռած, մէկ հոգի ալ անձնասպան եղած է... տաքէն :

658 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱԾ ԵՆ Մ. Նահանգներուն մէջ, ուրբաթէն երեքշաբթի, երթեւեկի արկածներու հետեւանքով: (Ինքնաշարժի տակ մնացած են 403 հոգի): Վիրաւորներուն թիւն է 14.070:

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ զանգուածային տեղահանութիւններ կը կատարէ Եուկոսլաւիոյ սահմանին վրայ, համաձայն Պելկրատի անթելին: Երկու հազար հոգի այլուր փոխադրուած են վերջին տասը օրերու ընթացքին :

ԿԻՊՐՈՍ միւֆթի մը պիտի ունենայ նորէն:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ նոր վարչապետը, զօր. Ալի Ռազմարա, խորհրդարանին վստահութիւնը շահեցաւ 7ի դէմ 94 ձայնով :

Դանիմարքի հրաժարեցաւ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ՔՈՒԷԱՐԿԵՑ 221 ԹԵՐ, 331 ԴԷՄ

Պ. Անուի Քէօյ, որ հազիւ չորս օրէ ի վեր վարչապետ էր, հարկադրուեցաւ նորակազմ դահլիճին հրաժարականը ներկայացնել երեքշաբթի օր, երբ Ազգ. ժողովը մերժեց վստահութիւն յայտնել : Քուէարկութեան արդիւնքը եղած էր 221ի դէմ 334:

Հանրապետութեան Նախագահը անմիջապէս գործի ձեռնարկեց, նոր վարչապետ մը ճարելու համար: Կը կարծուի թէ նախ պիտի դիմէ ընկերվարականներուն, վարչապետութիւնը առաջարկելով Պ. Ժիւլ Մոքի կամ Տէփռէոյի: Եթէ անոնք մերժեն, պիտի հրաւիրէ Պ. Փլեվէնը կամ Ռընէ Մայէրը:

Նախագահը կ'ուզէ որ հաստատուն եւ զօրաւոր դահլիճ մը կազմուի, նկատի առնելով ներքին եւ արտաքին կացութիւնը եւ մանաւանդ Ծայր. Արեւելքի դէպքերը :

× Երկօրեայ դահլիճին պարտութիւնը փութացուց ընկերվարական կուսակցութիւնը, թունդ աջակողմեան համարելով զայն եւ մանաւորապէս հակառակ ըլլալով Պ. Փոլ Ռէնոյի եւ նախկին Կոլեան Ժիաքոպպիի մասնակցութեան: Ուրիշ խմբակցութիւններ ալ հակառակ էին նոր դահլիճին, գլխաւորաբար ներքին պատճառներով: Ընկերվարական խմբակցութեան ներկայացուցիչը բացատրեց թէ իրենք մասնակցեցան 208ի դէմ 363 ձայնով քուէարկութեան, որ կը վաւերացնէր վարչապետին պաշտօնը, բայց չէին կարծեր թէ Պ. Քէօյ այսպիսի կառավարութիւն մը պիտի կազմէ :

Աւելի քան 11 օրէ ի վեր է որ կը տիրէ նախարարական տագնապը, մեծ մտահոգութիւն պատճառելով Ֆրանսայի ճշմարիտ բարեկամներուն :

× Երեքշաբթի օր, Ազգ. ժողովը բացուած առեն, երբ իմացուեցաւ թէ ընկերվարական խմբակցութիւնը 26ի դէմ 61 ձայնով որոշած է ընդդիմանալ նոր կառավարութեան, անխուսափելի կը համարուէր դահլիճին անկումը : Այնպէս որ, այլեւս անիմաստ էին երեք հարցապնդումները : Վիճաբանութեանց ընթացքին բուռն ճառ մը խօսեցաւ համայնավար առաջնորդը, Տիւքլօ, «Թշուառութեան, փաշականութեան եւ պատերազմի դահլիճ մը» կոչելով նոր կառավարութիւնը : Միջազգային խնդիրներ ալ յարուցանելով, երբ «Քորէան Քորէացիներուն» կ'աղաղակէր, աջակողմէն պոռացին.— «Եւ Լեհաստանը Լեհերուն»:

Ընդհանուր ժխորին մէջ յուզիչ յորդոր մը ուղղեց վարչապետը, Պ. Քէօյ, շեշտելով.

— «Ամէնքդ ալ կրնաք վկայել թէ ես չփնտռեցի այս պաշտօնը: Ըսին թէ կառավարութիւնը դէպի աջ սահած է: Բայց չէ՞ որ, դժուարին պահերու մէջ, հանրապետականներուն պարտականութիւնն է կառավարութիւն մը տալ երկրին: Ցանցանքը իմս չէ եթէ կարգ մը կուսակցութիւններ մերժեցին կոչս: Ես պիտի չգործածեմ Ազգ. ժողովի լուծման զէնքը: Աղէտ մը պիտի ըլլար լուծումը, առանց բարեփոխելու սահմանադրութիւնը: Այն ատեն մեքենաբար պիտի ունենայինք Ազգ. ժողովի կառավարութիւն մը, համայնավարներու վերադարձով, ճիշդ այն պահուն երբ դէպքերը կը սպառնան եղերական հանգամանք մը առնել: Ամէն պարագայի մէջ, ես չեմ ուզեր թշուառ կեանք մը քաշքշել: Եթէ վստահութիւն չունիք, ես կը նախընտրեմ վերադառնալ երեսփոխանի աթոռս, ձեզի հետ աշխատելու համար ի խնդիր ծրագրի մը որ երկիրը պահպանէ փորձանքէ»:

× Համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Մորիս Թորէզ յայտարարեց, նոր տագնապին առթիւ.— «Կը կրկնենք թէ հետզհետէ աւելի դժուար պիտի ըլլայ կառավարել հակառակ ժողովուրդի կամքին, հակառակ անոր յառաջդիմութեան, ազատութեան, խաղաղութեան եւ ազգային անկախութեան տենչերուն»:

Աջակողմեան թերթ մը, «Օռօռ», կ'ազդարարէ վեց սիւնակի վրայ,— «Միացէք, կամ կործանեցէք: Եթէ միութիւնը անկարելի դառնայ, կը մնայ մէկ ելք,— լուծում ազգ. ժողովի եւ նոր ընտրութիւն» :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՉԱՐՉԱՐԱՆՔՆԵՐԸ ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԲԵՄԻ ՄԸ ՎՐԱՅ

ՇԹՈՒԹԿԱՐՏ, 29 Յունիս.— Պավարիոյ հարաւային ծայրամասին եւ Ալպեաններու ստորոտը, կանանչազարդ դաշտագետնի մը վրայ տարածուած գիւղ մըն է Օպէրամմէրկաուն (Միւնխէնէն հարիւր քիլոմեթր դէպի հարաւ)։

Գիւղ մը, մօտաւորապէս 5200 բնակիչներով, որոնց 2200ը նորեկներ են։ Կը նշանակէ՝ մինչեւ քանի մը տարի առաջ, գիւղը ունեցած է միայն 3000 բնակիչ եւ իր այս փոքրաթիւ բնակչութեամբ ալ կը շարունակէ համաշխարհային հռչակ վայելել։

Գիւղ մը, սակայն, որ այցելուին վրայ կը թողու մեծ ու յառաջդիմած քաղաքի մը տպաւորութիւնը, իր հիմնարկութիւններով, շէնքերով, թատերասրահով, զբօսավայրերով ու ընդհանուր ճոխութեամբ։

Տասը տարին անգամ մը, այս գիւղը, ժամադրավայրը կը դառնայ հարիւր հազարաւոր այցելուներու, որոնք կուգան Գերմանիոյ բոլոր շրջաններէն ու աշխարհի բոլոր կողմերէն։

Օպէրամմէրկաուն իր համաշխարհային հռչակը կը պարտի՝ այլեւս աւանդութիւն դարձած ուխտի մը, զոր ասկէ 317 տարիներ առաջ գիւղացիները ըրած են Աստուծոյ առջեւ հետեւեալ պարագաներու տակ.—

« Երեսնամեայ Պատերազմ»ին հետեւանքով, 1632 — 33 թուականներուն, ժանտախտի զարհուրելի համաճարակ մը ծայր տուած էր Պավարիոյ մէջ եւ անհաշիւ զոհեր կը խլէր։ Օպէրամմէրկաուն ալ վարակուած էր եւ տուած էր հարիւրէ աւելի զոհեր։ Ահա այս աղէտի առթիւ է, որ 1633ին, գիւղացիները կը հաւաքուին ու կ'ուխտեն՝ ամէն տասը տարին անգամ մը գիւղին մէջ բեմադրել Քրիստոսի կեանքը, չարչարանքներն ու մահը, եթէ երբեք Աստուած, իր անսահման ողորմութեամբ, փրկէ գիւղը մահացու համաճարակի ճիրաններէն։

Արդարեւ, այս հանդիսաւոր ուխտէն անմիջապէս վերջ ոչ միայն նորեր չեն վարակուիր, այլեւ վարակուածներն ալ կը բուժուին ու կ'առողջանան։

Եւ ուխտը կը գործադրուի 1634ին, խոստացուած բեմադրութեամբ։

Ասկէ ի վեր եւ մինչեւ այսօր, խաղը կը կրկնուի ամէն տասը տարին անգամ մը։ 1680ին տեղի ունեցած է վեցերորդ բեմադրութիւնը եւ այնուհետեւ կրկնուած է զերոյով վերջացող տարիներուն։ Միայն 1934ին կազմակերպուած է բացառաբար երեքհարիւրամեայ յոբելինական բեմադրութիւն մը, իսկ 1940ին, պատերազմի պատճառով ընդմիջուելէ վերջ, կը կրկնուի ահա այս տարի մեծ պատրաստութեամբ եւ արտասովոր յաջողութեամբ։

Ես ալ դացի անցեալները, տեսայ եւ հիացայ։ Աներեւակայելի էր ինծի համար, որ միայն գիւղական ուժերով կարելի կը դառնար այս բեմադրութիւնը, որուն շուրջ շատ բան կարդացեր էի գերմանական ու միջազգային մամուլին մէջ։ Ջերեւակայածս, սակայն, տեսայ Օպէրամմէրկաուի բեմին վրայ։ Եւ արդարացուցի՝ այս բեմադրութեան շուրջ կատարուած տարփողանքը։

Գիւղացիներն են բոլոր դերակատարները, որոնք ունին իրենց սովորական զբաղումները գիւղին մէջ։ Քրիստոսի դերը կատարողը՝ Անտոն Փրայզինկըր, օրինակի համար, պանդոկապետ է, Մարիամ Աստուածամայրը՝ Աննէմի Մայր՝ ուսանողուհի, Յուդան՝ Հանս Շվայկհօֆըր՝ ուսուցիչ, Պետրոս Առաքեալը՝ Հուկօ Ռուց՝ դերձակ, Յովհաննէս Առաքեալը՝ Մարթին Մակոլտ՝ ծխապան, Կայեափան՝ Պենետիկտ Շթիւքլ որդի՝ խոհարարապետ, Պիղատոսը՝ Մելխիոր Պրայթզամթըր՝ ատաղձագործ, Մարիամ Մագթաղինացին՝ Կապրիէլէ Կրոփըր՝ խանութպան, եւայլն, եւն.։ Իրենք դերերուն մէջ, սակայն, բոլորն ալ, կատարելութեան հասած արուեստագէտներ են։ Ամէնէն ուշագրաւը այն է, որ իրենց նախահայրերու ըրած ուխտին գիտակցութեամբ, ամէն մէկը կը խաղայ խոր ապրումներով, վերացած, առանց արուեստական ճիգի։ Կոչումով արուեստագէտներ չեն անոնք անշուշտ, բայց ծնած ըլլալով իւրայատուկ մթնոլորտի մը մէջ եւ տեւապէս ապրելով դարաւոր աւանդութեան մը ազդեցութեան տակ, շատերը կը մեծնան նախասահմանուած պարտականութեան մը կատարման առաքելութեամբ։

Այնուհետեւ, բեմական արուեստի վարպետ մը — այս տարուանը՝ վաղեմի դերուսոյց եւ համագիւղացի Եոհան Լանկ — կը մշակէ, կը յղկէ ու կը պատրաստէ բոլոր տրամադրելի ուժերը եւ լաւերուն մէջ լաւագոյններուն կը վստահուին կարեւոր դերերը։ Ուժերը այնքան շատ են, որ ամէն մէկ դերին համար կան երկու, երեք եւ նոյնիսկ աւելի թեկնածուներ։

Բուն դերակատարներէն զատ, գործի լծուած են նաեւ ձեռնարկի կազմակերպման մէջ դեր ստանձնած բազմաթիւ գիւղացիներ։ Բոլորին ալ տրուած է պաշտօն մը կամ պարտականութիւն մը, զոր կը տանին սիրայօժար, ուխտապահի մը ջերմեռանդութեամբ։ Եւ, գիւղացիներու կողմէ անիծուած կը նկատուին ամէն անոնք, որոնք իրենց վիճակած պարտականութեանց կատարումէն կը խուսափին։

Տեսայ գրոց - բրոց երիտասարդ մը, որ կայարանը բեռնակրութիւն կ'ընէր։ Եւ ուրիշ մը — ուսուցիչ — որ ուղեցոյցի պաշտօն ունէր։ Շատերը կը խօսին օտար լեզուներ, այլ մանաւանդ անգլերէն։ Լեզուագիտութիւնը անհրաժեշտութիւն մըն է այս գիւղին մէջ, որուն այցելուներուն կարեւոր մէկ մասը օտարականներ են։ Գիւղը գտնուած օրս երկու հազարէ աւելի էին միայն Ամերիկացիներն ու Անգլիացիները։ Ու կային շատ մը Նորվեկիացիներ, Շուէտացիներ, Պելճիքացիներ, Հոլանտացիներ, Ֆրանսացիներ, Զուիցերիացիներ, Սպանիացիներ եւ ուրիշներ։ Մինչեւ անգամ Հնդիկներ։ Ու Սեւամորթներ։ Իրական Բաբելոն։ Թերթ մը գրած էր, թէ Աւստրալիայէն խումբ մը աղջիկներ ճամբայ ելած են ... հեծանիւերով։ Ծովը անցնելէ վերջ, անոնք, հեծանիւներու վրայ նստած, պիտի ճամբորդեն Իտալիայէն մինչեւ այս գիւղը։

(Մնացեալը յաջորդով) Կ. Գ.

Աղթամարը Իշխանի օրով

(Բ. եւ վերջին մաս)

Իշխան անհնարին միջոցներով կը հասցնէր զէնքը, սակայն ի՞նչպէս ճարել ուսուցիչներ։

Քաղքցու փափկութեան վարժուած ո՞ր գաւակը յանձն պիտի առնէր երթալ այս հեռաւոր ու բարձրաբերձ լեռներու կատարը թառած կամ անդնդախոր ձորերու մէջ կորած գիւղերու խրճիթներէն կամ ախոռներու սաքուներէն սկսիլ, մանուկներու կրթութեան գործը։ Գիւղացի մանուկը պէտք է որ ունենար իրեն պէս խրճիթներու մէջ ծնած, իրեն պէս ապրած, իրեն պէս չարքաշ, իր հոգիին, իր սրտին, իր մտքին հարազատ հաղորդակից մէկը, իբրեւ դաստիարակ։

Եւ հոգեկան իշխանը յղացաւ գաւառի զաւակներէն դաստիարակներ պատրաստելու համար վարժապետանոց մը հիմնելու ծրագիրը։

Այս դժուարին ծրագրին իրագործման համար իշխան ձեռնարկեց հսկողութեան ենթարկել կաթողիկոսարանի մինչեւ այդ յոմպէտս վատնուած հասոյթները։ Կաթողիկոսական նորընտիր տեղապահ Եղնիկ եւ օգնականը՝ Դանիէլ վարդապետներ, (վերջինս Մալխասի « Զարթօնք »ի « Ծուռ վարդապետն է») երկուքն ալ կրթասէր, լուսամիտ ու հայրենասէր եկեղեցականներ, թեւ ու թիկունք հանդիսացան Իշխանին։ Գաւառներու յեղափոխական ազդեցիկ անձնաւորութիւններ, որոնց մէկն էր վերջերս Թէհրանի մէջ իր մահկանացուն կնքած Նորդուզցի խիստ գործունեայ Հաճի Մուրատ, բերին իրենց անվերապահ աջակցութիւնը։ Քանի մը տարուան ընթացքին խնայուեցաւ պատկառելի գումար մը։ Եւ այս գումարով, ու մասամբ ալ գաւառներէն եկած օժանդակութեամբ, Աղթամարի Դրսի տան մէջ (Ախավանք), կաթողիկոսարանին կից, Վանի գեղածիծաղ լճին ափը բարձրացաւ փառաւոր շէնք մը, ընդարձակ ու լուսաւոր սրահներով եւ արդիական գիշերօթիկ վարժապետանոցի մը բոլոր յարմարութիւններով։

Այս շէնքին մէջ փոխադրուեցան կղզիի որբանոցին 20 — 25 աշակերտները, հաւաքուեցան նախկին Ջանշեան որբանոցէն արձակուած որբերը, որոշ թիւով ընդունակ պատանիներ իւրաքանչիւր գաւառէ, եւ ուսուցչական ընտիր կազմով մը սկսաւ մեղուաջան աշխատանքը, այս հարիւրի հասնող աշակերտները դաստիարակելու համար։

Շուտով ստեղծուեցաւ անօրինակ կենդանութիւն վարժապետանոցին մէջ եւ շուրջ։ Դասախօսութիւններ, ներկայացումներ, գրադարան, Աշակերտական Միութիւն եւ խմորատիպ շաբաթաթերթ «Մովակ»։ Իշխան՝ պարզ, բարեհամբոյր ու կատակասէր, իր յաճախակի այցելութիւններով կը գուրգուրար, կ'ոգեւորէր, եւ նոր ուժ ու կորով կը ներշնչէր բոլորին։

Քանի մը տարիէն՝ ազգային առողջ դաստիարակութիւն ստացած, խանդավառ ու նուիրուած ուսուցիչներ սկսան շարան շարան, տարուէ տարի, մեկնիլ լոյսի այս կենդանի վառարանէն, լուսաւորելու համար ամէնէն հեռաւոր, ամէնէն խաւար անկիւնները։ Անոնք եղան նաեւ եռանդուն քարոզիչներ յեղափոխական Սուրբ Գործին ու շատ տեղեր վարեցին զայն։ Այս վարժապետանոցէն ելան Լեւոն Շաղոյեան, յայտնի՝ իր հերոսական գործերով ու ժողովրդական նուիրումով, Օհան Կարօ, ուսուցիչ ու բանաստեղծ, ու համեստ փաղանգ մը իրենց նմաններու, որոնք դաստիարակեցին հազարաւոր մանուկներ նախ հայրենիքի, յետոյ Կովկասի, Պարսկաստանի, Իրաքի եւ ուրիշ գաղութներու մէջ։ Ու դեռ կան որ կը շարունակեն դաստիարակել այսօր ալ, նոյնիսկ ներկայ Հայաստանի մէջ։ Անոնք փայլեցան նաեւ ուրիշ հանրային ասպարէզներու մէջ։

1912 թուականին, մօտ հարիւր գիւղերէ բաղկացած այս ընդարձակ շրջանը արդէն պատուած էր դպրոցական լայն ցանցով մը։ Դժուար էր գտնել գիւղ մը որ չունենար իր դպրոցը, ու մանուկ մը, կամ պատանի մը որ գրել - կարդալ չգիտնար։ Շատ մը տեղեր անգրագէտ երիտասարդներու համար բացուած էին դասընթացքներ։ Գիւղերու մէջ իրարու ետեւէ կը բարձրանային դպրոցական համեստ ու կոկիկ շէնքեր։ Երկու կարող ու անձնուէր շրջանային տեսուչներ, յամառօրէն մաքառելով այս լեռնային շրջանի խստաշունչ բնութեան դէմ, տրեխներ ու «ուշիկ»ներ հագած, կը շրջէին անընդհատ գաւառէ գաւառ, գիւղէ գիւղ, դպրոցական գործին ուղղութիւն տալու։

Արձակուրդներու շրջանին գաւառական ուսուցիչները կը հաւաքուէին Վարժապետանոց, ուր տեղի կ'ունենային ուսուցչական համագումարներ, մանկավարժական դասախօսութիւններ, վիճաբանական ժողովներ, յաճախ իշխանի նախագահութեամբ։ Յետոյ կը մեկնէին իրենց պաշտօնատեղիները նոր եռանդով ու փորձառութեամբ։

Գաւառական դպրոցներու գործը այնքան կենսական, այնքան գուրգուրանքի առարկայ դարձաւ որ, անմահն Արամ ժամանակ մը անձամբ ստանձնեց Շրջանային Տեսուչի տաժանելի պաշտօնը, հակառակ իր վատառողջ վիճակին։

Այսպէս կրթական գործը հսկայաքայլ կը յառաջդիմէր։ Ոգին միշտ անմոռանալի Իշխանն էր։

Կաթողիկոսարանն ալ, դարձեալ Իշխանի շունչով, դարձաւ ճշմարիտ Ազգային Տուն մը, ուր կը դիմէր ամէն ոք իր բազմապիսի ցաւերուն դարման խնդրելու։ Կազմուած էր Գաւառ. մարմին՝ որու մէջ իւրաքանչիւր գաւառ ունէր իր ներկայացուցիչները։ Այս մարմինն էր որ կաթողիկոսարանի մէջ գումարուած պարբերական ժողովներով, կաթող. տեղապահի նախագահութեան տակ, կը լուծէր բոլոր կրթական, հանրային, ազգային ու քաղաքական խնդիրները։

Մասնաւոր զարկ տրուեցաւ նաեւ վանքին տնտեսութեան։ Հնձող մեքենան սկսաւ գործել ոսկեհատիկ ցորենով ուռճացած արտերու մէջ։ Անօրինակ նորութիւն մը այդ օրերուն։ Վասպուրականի մէջ թերեւս միայն Աղթամարի վանքն էր որ ունեցաւ հնձող մեքենայ։ Կաթողիկոսարանի եկեւմուտքը կանոնաւոր հիմերու վրայ դրուեցաւ ու ստեղծուեցաւ բարեխիղճ մատակարարութիւն մը, որու շնորհիւ կարելի եղաւ հոգալ Վարժապետանոցի բոլոր ծախքերը եւ օգնել անկարող գիւղերու դպրոցներուն, առանց բնաւ խանգարելու Աղթամարի, կամ միւս վանքերու հոգեւոր գործերու սովորական ընթացքը։

Այսպէս՝ երբեմնի յետամնաց Աղթամարի թեմը՝ Իշխանի շունչին տակ՝ դարձաւ Վասպուրական աշխարհի ամէնէն կենսալից շրջանը բոլոր ասպարէզներու մէջ։

Իշխանի հմայքը իր գաղաթնակէտին հասած էր։ Ծեր, երիտասարդ, կին կամ տղայ, խոր հիացումով ու պաշտամունքով կ'արտասանէին անոր անունը։ Ան դարձած էր այս պարզունակ, բիւրեղահոգի գաւառացիին կուռքը։

Այս տողերս՝ գրուած Աղթամարի սաներէն մէկու ձեռքով՝ հազիւ թէ կարենան աղօտ պատկերը տալ պաշտելի Իշխանի կատարած բազմապիսի, արդիւնաշատ գործերէն մէկուն։

Անշուշտ մեր յեղափոխական մեծ գործիչ «Պ. Բժիշկը», Կոմս, միակ ողջ մնացած անդամը Վասպուրականի այն օրերու յեղափոխական երրորդութեան (Արամ, Իշխան, Կոմս), որ իր «Խոնարհ հերոսներով» այնքան խանդավառած է մեզ, պիտի գրէ «մեծ» բայց «խոնարհ» մնացած իր տարաբախտ ընկեր Իշխանի կեանքն ու գործը։ (ԽՄԲ.— Մասամբ գրած է իր Յուշերուն Ա. հատորին մէջ որ լոյս տեսաւ վերջերս)։

Թող գրէ Աղթամարի Վարժապետանոցի ղեկավարութեան մէջ Իշխանի անմիջական գործակից, վաստակաւոր ուսուցչապետ ու յեղափոխական գործիչ Հայկակ Կոսոյեան։

Թող գրեն Մեծ Հայդուկին ու Մեծ մտաւորականին զինակիցները, զինուորները, գործակիցները։ Որովհետեւ շատ քիչ բան գրուած է։ Որպէսզի կազմուի ամբողջական պատկերը անոր 11ամեայ սքանչելի գործունէութեան որ լի է բազմաթիւ ոգեւորիչ դրուագներով եւ անսպառ աղբիւր ներշնչումի ու խանդավառութեան։

Յարգանք իր յաւէտ անմոռանալի յիշատակին։

ՂԱԶԱՐ ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆ

53 ՕՐ ԾՈՄ պահելէ եւ իժերու հետ պառկելէ վերջ, Փաքիր Պուրմա դադրեցուց ապաշխարանքը եւ յայտարարեց թէ կնութեան պիտի առնէ քարտուղարուհին, Օր. Փոթիէ, 30 տարեկան որ իրեն համար կ'աշխատի 12 տարիէ ի վեր։ Վանդակին մէջ փակուած ատեն (Լիլ), Փաքիրը 730 դանիկ ծխած է, իսկ իր գերման մրցակիցը՝ 2603 հատ, նոյնքան ժամանակի մէջ։

Բարձրացի՛ր, բարձրացուր...

Այս էր նշանաբանը մարզական այն հսկայ կազմակերպութեան, որու հիմը դրին Կ– Պոլսոյ մէջ Սահմանադրութենէն վերջ, կարգ մը երիտասարդներ, կոչելով Հայ Մարմնակրթական Ընդհ. Միութիւն (Հ. Մ. Ը. Մ.):

Շարժումը գերազանցօրէն ազգային էր: Հայ երիտասարդ սերունդը պէտք է դառնար զօրաւոր՝ ֆիզիքապէս թէ բարոյապէս դիմագրաւելու՝ ապագայ փորձութեանց, եւ մանաւանդ պէտք է պահէր ու պահպանէր իր հայկական դիմագիծը:

Կազմակերպութիւնը շուտով ծաւալ գտաւ: Ամէն ուր որ ափ մը հայութիւն կար, կազմուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղեր, գնդախաղի խումբեր, արիներ, արենոյշներ, փանֆարներ, տողանցքներ: Հ. Մ. Ը. Մ.ի կազմակերպիչներէն շատեր ալ զոհ գացին 1915ի Սպանդին:

Վերջին արտագաղթին, երբ ցամաքէ ցամաք նետուեցանք, կարգ մը խմաստակներ պահ մը փորձեցին խաթարել Հ. Մ. Ը. Մ.ի դիմագիծը եւ ուղեգիծը:

Հոս ու հոն մոլորածներու խմբակներ երեւան եկան, զանազան անուններու տակ, չկրցան յարատեւել կամ տժգոյն գոյութիւն մը կը քաշքշեն: Հ. Մ. Ը. Մ.ը ծաւալեցաւ Միջին Արեւելքի եւ մասնաւորապէս Սուրիա – Լիբանանի մէջ, իբրեւ ուժեղ կազմակերպութիւն: Ֆրանսայի եւ մասնաւորաբար Փարիզի մէջ ալ կան մէկէ աւելի Հ. Մ. Ը. Մ.ներ, այլամերժ գործելակերպով:

Տիրող չփոթ վիճակին դարման մը տանելու համար էր որ երկու տարի առաջ կարգ մը սրտացաւ ու աւանդապահ հայ մարզիկներ, Փարիզի մէջ կազմեցին Հ. Մ. Մ.ը, բուն Հ. Մ. Ը. Մ.ի ոգիով եւ ծրագրով:

Առիթը ունեցայ տեսնելու իրենց վարիչները եւ վրդովումս յայտնեցի այս պառակտումներուն առթիւ: Պատասխանեցին թէ սրտանց փափաքող են ու պատրաստակամ ձեռք երկարելու բոլոր այն խմբակցութեանց ու անհատներու որոնք հրաժարելով քաղաքական ձգտումներէ, կը դառնան խակական հայ մարզիկներ:

Փափաքելի է անշուշտ որ մարզական բոլոր կազմակերպութիւնները փոխանակ իրար խաչաձեւելու, միանան մէկ դրօշի տակ ու կազմեն զօրաւոր Հ. Մ. Ը. Մ. մը, պարծանքը դառնալով Ֆրանսահայ գաղութին:

Հ. Մ. Մ.ը ներկայիս կը հաշուէ աւելի քան 350 անդամներ, ունի իր պասքէթի եւ ֆութպոլի խումբերը: Ամէն կիրակի հայ մարզիկներ խանդավառ ու հաւատաւոր, կ'երթան մարզադաշտ զօրացնելու իրենց մարմինները ինչպէս նաեւ հոգիները հայկական շունչով:

Անցեալ տարի իրենց տարեկան մարզահանդէսէն բաժնուեցայ ջերմ տպաւորութեամբ: Այս կիրակի (Յուլիս 9) տեղի կ'ունենայ իրենց տարեկան երկրորդ մարզահանդէսները Olierի մարզադաշտին վրայ: Վստահ ենք որ պիտի ըլլայ ճշմարիտ ու հաճելի վայելքի օր մը Փարիզի մարզասէր հասարակութեան համար:

Ուրեմն դէպի մարզադաշտ, խուռներամ, կիրակի օր, քաջալերելու կայտառ հայ մարզիկները որոնք կը ձգտին բարձրանալ ու բարձրացնել:

Պ. Զ.

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆԻՆ 25ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Փարիզի համալսարանական ոստանը (Cité Universitaire) կը տօնէ իր հիմնադրութեան քսանըհինգամեակը: 1914—18ի աշխարհամարտի վաղորդայնին էր որ ուսանողներու համայնական բնակութեան համար ոստան մը հիմնելու գաղափարը հրապարակ նետուեցաւ, ապաստան տալու համար այն ուսանողներուն որոնք անյաղթելի դժուարութեանց կը մատնուէին բնակարանի տագնապի հետեւանքով:

Ծերակուտական Օնօրան յղացաւ գաղափարը թէ քանդուած ամրութեանց վայրը կարելի էր յատկացնել այդ նպատակին:

Սկզբնական շրջանին բաւական դժուարութեանց հանդիպեցան.— նախ զինուորականութեան կողմէ, որ կ'ուզէր պահել պաշտպանողական պարիսպը, յետոյ ալ Ներքին նախարարութեան կողմէ, որովհետեւ հոն կը գտնուէր անապաստաններու կեդրոնը: Ի վերջոյ Փարիզ քաղաքը տրամադրեց 18 հէկտար հող, մէկ ֆրանք օրական վարձքի եւ հէկտար գլուխի փոխարէն:

Պ. Դաւիթ Վէյլ այն պահէն դրամով 500 հազար ֆրանքի դրամագլուխ մը յատկացուց: Ազգային հիմնադրամի հաստատութիւն մը ստեղծուեցաւ, համալսարանական ոստանին ընդարձակման համար:

Համալսարանական Ոստանին նախկին վայրին մէջ կը բնակէին 214 ընտանիքներ (860 անձ): Վնասուց հատուցում ընելով տեղափոխեցին զանոնք, իսկ միւս բողոքարկուին՝ Սոյի երկաթուղիին համար փապուղի մը բացին եւ ելեկտրականացուցին գիծը:

Հետզհետէ ընդարձակուեցաւ Ոստանը, 43 հէկտար հողի յաւելումով:

Մոնսուրիի սարահարթը զանազան ազգութիւններու ուսանողներով լեցուեցաւ: Վիէթնամի տաղաւարը կը գտնուի Քուպայի դէմ, Ճափոն՝ Տանըմարքայի քով, Զուիցերիան մեկուսացած է Ոստանին մէկ ծայրը, Իբերեան թերակղզիէն միայն Սպանիան տաղաւար ունի, Փորթուկալը, մեծ երկիրներ գտնողը, տակաւին Սիթէ Ինիվէրթէոը չէ գտած: Մուսոլինիի Իտալիան հող չէ ուզած Ոստանին մէջ, իտալական հանրապետութիւնըն ալ կարծես թէ անոր կը հետեւի:

Եթէ դատէինք երկրի մը կարեւորութիւնը իր տաղաւարէն, Մօնաքօն եւ Յունաստանը պիտի հաւասարէին Արժանթինի, Հոլանտան պիտի մրցէր Հայաստանի հետ եւ Պելժիան՝ Մ. Նահանգներուն հետ:

1939 — 44ի աշխարհամարտը վնասներ տըւաւ նաեւ Համալսարանական Ոստանին: Ազատագրութեան ատեն որոշ ժամանակ մը Խ. Միութեան դրօշը ծածանեցաւ, Մէօրթի տաղաւարին արեւմուտքը: Այսօր տակաւին հարց չկայ որ Խ. Միութիւնը տաղաւար մը պիտի չինէ:

Ներկայիս 59 ազգէ 3400 ուսանողներ հաւաքուած են հոն: Տասնըվեց երկիրներ միացած են միջազգային մերձեցման այս գործին, որ միակն է աշխարհի: Նոր նուիրատուներ պատրաստ են օժտելու Սիթէ Ինիվէրսիթէոը ուրիշ հիմնարկութիւններով:

Հինգ նոր տաղաւարներ բացուեցան, Արհեստի եւ Արուեստից, Անդրծովեան Ֆրանսայի, Թունուզ, Նորվեկիա, եւ Մեքսիքա:

Բոլոր տաղաւարները (որոնց մէկ մասը բաց են երկու սեռերու համար), անպայման օտար հիմնարկութիւններ չեն:

Սրտակցութիւն կայ այս հաստատութեան մտաւորական յարաբերութեանց մէջ ինչպէս եւ յստակութիւն աշխարհի չորս ծագերէն եկած ուսանողներու միջեւ: Այս է եղած եւ է համալսարանական ոստանին լաւագոյն չաղախը:

Իրիկունը տղաքը եւ աղջիկները կը մտնեն իրենց առանձին տաղաւարները, բայց կիրակի օրերը կը տեսնեն զիրար: Հայկական տաղաւարին մէջ, ամէնը մէկ կ'երգեն ազգային երգեր:

Սենեակները երկու հոգինոց՝ կ'արժեն (3—4 հազար ֆրանք) ամսական, եւ կամ մէկ հոգինոցը (4էն 5 հազար ֆր.) ամսական: Այժմ ամսական 6000 ֆրանք կը պահանջեն ամրան համար, տեղի տալով բուռն բողոքներու:

50 հազար ամէն ազգի ուսանողներուն համար շատ փոքր է այս Ոստանը: Շուտով միջազգային համաժողով մը պիտի գումարուի քսան ազգերէ: Օրակարգի նիւթերէն մէկը պիտի ըլլայ բնակութեան խնդիրը, իսկ միւսը համալսարանական ոգին:

Կաղութէ գաղութ

ՊՈՍԹԸՆԻ ԱԶԳ. ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ Կոմիտաս վարդապետի ծննդեան 80ամեակին առթիւ, ղեկավարութեամբ Օր. Սիրանուշ Տէր Մանուէլեանի, Յունիս 12ին երգած է Պոսթընի ռատիօ–կայանէն: Օր. Տէր Մանուէլեան խօսած է Կոմիտասի մասին:

ՏԻԿԻՆ ՊԼԷՐ ՊԸՔ՝ նախագահ կանանց Ակումբներու ընդհ. դաշնակցութեան եւ պատուակալ նախագահ ԱՆՉԱՅի, հանդստեան կոչուելուն առթիւ Հայերը յարգանքի համար նուիրեցին ձեռքով բանուած սեղանի ծածկոց մը եւ անձեռոցներ:

ՉԱՆԳՈՒԱԾԱՅԻՆ մաքրագործումներ կը կատարուին Չեխոսլովաքիոյ համայնավար կուսակցութեան շարքերուն մէջ: Վերջին մաքրագործումը տեղի ունեցաւ 1948ին: Պաշտօնական տեղեկագիրներու համաձայն, չորս ամսուան ընթացքին 522.682 անդամներ քննուելով, 76.638 հոգի սըրբուած են իբրեւ անկարող, 30495 հոգի վտարուած եւն.:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ նախագահը, մառէշալ Թիթօ, յայտարարեց խորհրդարանին առջեւ թէ պետութեան տնտեսական ձեռնարկներուն մատակարարութիւնը պիտի յանձնուի արտադրիչներուն, այսինքն բանուորական խորհուրդներուն: Այս առթիւ խստօրէն քննադատեց Խ. Միութեան կեդրոնացեալ դրութիւնը, չեշտելով Մարքս – էնգելս – Լենինի եւ Սթալինի տեսութեանց տարբերութիւնը:

ԱՆԳԼԻՈՅ մայր թագուհին, Մէրի, գորգ մը գործած ըլլալով, Քանատա ղրկած էր, ծախելու համար: «Դստերք կայսրութեան» Միութիւնը յանձն առաւ գորգը գնել հարիւր հազար տոլարի, հանգանակութիւն մը բանալով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (116)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԺԴ.

— Հէնց այդ սաս. բայց ինչ են անում... ահագին զօրք են հանում Պարսկաստան՝ ինչ որ աւազակի դէմ, դժգոհութեամբ աւելացրեց միւս Բէկը:

Փաշան անուշ ժպիտներով համաձայնուեց ամէնքի հետ եւ յետոյ ասաց.

— Ճշմարիտ է, այդպէս է... Հասան փաշան, ինչո՞ւ թագցնենք, մի վախկոտ, ծոյլ մարդ է. նրան վայել էր Թուխս դալ հարեմի մէջ եւ օր անցկացնել իր աքաղաղների եւ կաքաւների հետ: Հօ գիտէք թէ որքան է նա սիրում աքաղաղներ կռուացնել: Նա իմ ընկերն է, ես լաւ եմ ճանաչում. մի անգամ նա ունէր հինգ կապիկ.մեծ փող էր տուել, առել եւ ամբողջ օրը ծիծաղում էր, տեսնելով նրանց հանաքները:

Երկու Բէկերը սկսեցին հաստատել Հասան-փաշայի կատարեալ անպիտանութիւնը: Նրանք գիտէին, որ Ֆէհմի փաշան սաստիկ թշնամութիւն ունի նրա հետ եւ ամէն կերպ աշխատում է բռնել նրա տեղը:

— Նադիրը մեր ձեռքից չի պրծի. դա այնքան պարզ բան է, ինչպէս այն, որ հիմա երեկոյ է եւ մենք Սիւլէյման բէկի հիւրերն ենք, շարունակեց փաշան աւելի սանձարձակ պարծենկոտութեամբ: — Հասան փաշան իրան էլ կը տեսնէ, մեզ էլ: Բայց, որդիք, մի սխալ կայ ձեզանում: Մի մոռնաք, որ Մուստաֆա փաշան ուրիշ մարդ է... Ա...

Նա մատը բարձրացրեց, բերանը բաց թողեց, հիացմունք եւ պատկառանք էր ցոյց տալիս իր ամբողջ դէմքով:

Երկու Բէկերը այժմ էլ սկսեցին փառաբանել իրանց հրամանատարին. Սիւլէյման բէկը նըրանցից յետ չմնաց: Ոչ ոք, ի հարկէ, չէր մոռանում, որ Մուստաֆա փաշայի բարեհաճութիւնից է կախուած իր բախտաւորութիւնը: Եւ ամէն մէկն աշխատում էր, որքան կարելի է, պերճ չողոքորթութիւններ արտասանել, յոյս ունենալով որ դըրանից մէկն ու մէկը կը հասնի նրա ականջին:

— Նա խելք է, որդիք, քաջութիւն է... Մենք մի տարուայ ընթացքում չենք հասկանայ այն, ինչ որ նա կարող է ըմբռնել մի ակնթարթում: Մի ահագին երկիր նուաճեց նա, Ատրպատականից սկսած մինչեւ Դաղըստան, եւ մի՞թէ չէ հասկանում թէ ինչ պակասութիւններ կան: Սպասեցէք, ամէն ինչ կը դըստուի: Մեր այս բանակը, Սիւլէյման բէկ, երբ Ալլահի կամքով կը վերջացնէ իր գործը Պարսկաստանում, կը վերադառնայ եւ կը մնայ այստեղ, քո ձեռքի տակ: Մի քանի թեթեւ գործեր.կան:

Ցանկարծ նա ընդհատեց իր խօսքը մի բարձր ծիծաղով, որ բոլորովին այլափոխեց նրա կերպարանքը: Աչքերը անյայտացան կարմրած կոպերի մէջ, լայն բացուած բերանում երեւացին մի քանի հատ դեղնած, միմեանցից հեռու կանգնած ատամները, կզակը ցնցւում էր անզուսպ հեզնութիւնից:

— Այստեղ էլ կայ աւազակ, մի ինչ որ կեավուր,, հա՞... Ասում են թէ նա միտք ունի Օսմանեան պետութիւնը ամբողջովին կործանել...

Ծիծաղը վարակեց ամէնքին, եւ երբ վերջացաւ, փաշան լուրջ կերպով շարունակեց.

— Մի օրը բաւական է, որդի, աւելի ժամանակ գործ դնելը մեղք է. կ'ոչնչացնես աղուէսի բոյնը. մի վրդովուիր, եթէ Ալլահը Օսմանեան առիւծների առաջ մի մի էլ աղուէսներ է հանում... Ի հարկէ, նրան կը բռնես, ինչպէս բռնում են մկանը. բայց կ'ուղարկես Գանձակ, որովհետեւ Մուստաֆա փաշան ուզում է տեսնել նրան... Հիմա անյարմար է, սարերում արդէն ձմեռ է, այս էլ գիտէ փաշան... Ասաց որ պատրաստ լինես գարնանը: Այն ժամանակ էլ կը վերջացնենք բոլոր հաշիւները այստեղի Մէլիքների հետ...

— Վաղուց էր հարկաւոր, բացականչեց Սիւլէյման բէկը սաստիկ ոգեւորութեան մէջ: — Ես չգիտեմ թէ ինչու են պահում այդ Մելիքներին: Քանի նրանք կան, ոչ մեզ չպիտի ճանաչէ: Տողի Մելիք Աւանին տեսնողը կ'ասէ թէ Օսմանցիները նրա հպատակներն են: Հպարտ, գոռոզ, մեզ չէ ուզում նայել, չգիտեմ ինչից է այդքան փքուել: Քանի անգամ եմ ուզեցել ցոյց տալ նրան թէ դատարկ, ոչինչ բան է նա: Ասում են թէ շատ քաջ մարդ է: Թող ինձ էլ ցոյցտայ այդ քաջութիւնը...

ԼԷՕ

ՔՈՐԷԱՅԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ ՊԱՇՏՕՆԱՊԷՍ Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԷ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ

ՀԻՒՍ. ՔՈՐԷԱՑԻՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ. ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ ՅԱՆՁՆ Կ'ԱՌՆԷ ՄԻՋՆՈՐԴԵԼ, ԿՌԻՒԸ ԴԱԴԱՐԵՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ.— «ԵՐՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏ, ԵԹԷ ԿԱՐՄԻՐՆԵՐԸ ՅԱՂԹԵՆ».—

Պ. Կրոմիքօ, Խ. Միութեան արտաքին նախարարին օգնականը, Գշ. օր ուղղակի ամբաստանեց Մ. Նահանգները թէ պատերազմ կը պատրաստեն «քայլ առ քայլ»: Այս առթիւ մեղադրեց նաեւ Ազգաժողովին ընդհ. քարտուղարը, Պ. Թրիկվը Լի եւ Ապահովութեան Խորհուրդը: Ահաւասիկ իր յայտարարութեան ամփոփումը:

— «Մ. Նահանգները թշնամական արարք մը կատարեցին խաղաղութեան դէմ եւ պիտի կրեն հետեւանքներուն պատասխանատուութիւնը: Անոնք կ'ուզեն գրաւել ամբողջ Քորէան եւ զայն գործածել իբրեւ զինուորական եւ ռազմագիտական խարիսխ մը Ծայր. Արեւելքի մէջ: Ամերիկեան ուժերու յարաճուն զօրացումը կ'ապացուցանէ թէ Մ. Նահանգներուն կառավարութիւնը հետզհետէ դէպի պատերազմ կը քշէ երկիրը: Ամերիկայի միջամտութիւնը կոպիտ բռնաբարումն է Զօրս Մեծերուն կողմէ տրուած որոշումներուն: Ֆորմոզա կղզին չէզոքացնելու հրամանը կը նշանակէ գրաւել Չինաստանի այդ մասը ամերիկեան զինեալ ուժերու կողմէ: Չէնք խոստանալ Փիլիփպեան կղզիներուն եւ Հնդկաչինի՝ կը նշանակէ միջամտել անոնց ներքին գործերուն եւ խլրտումներ յարուցանել: Մ. Նահանգներուն յարձակողական շրջանակները խախտեցին խաղաղութիւնը, որ պէտք տիրապետեն ոչ միայն հարաւային, այլեւ հիւսիսային Քորէայի վրայ: Ամերիկեան ուժերու արշաւը բաց պատերազմ է Քորէայի ժողովուրդին դէմ, խափանելու համար անոր ազգային անկախութիւնը եւ միացումը»:

Պ. Կրոմիքօ ի վերջոյ կ'ըսէ թէ Ազգաժողովին ընդհ. քարտուղարը «ստրկաբար օգնեց Մ. Նահանգներուն», թէ «Մ. Նահանգներուն ճնշումը ամերիկեան կառավարութեան մէկ մասնաճիւղին վերածեց Ազգաժողովը», եւ կը պահանջէ դադրեցնել Ամերիկայի զինուորական միջամտութիւնը, առանց որեւէ պայմանի:

✕ Հնդկաստանի կառավարութիւնը իր դեսպաններուն միջոցաւ յայտնեց Խ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներուն թէ պատրաստ է միջնորդելու, դադրեցնելու համար Քորէայի պատերազմը: Հնդկաստանի կարծիքով, եթէ Քորէան ինքն իր գլխուն ձգուէր, ոչ ներկայ կռիւը կը ծագէր, ոչ ալ նոր վտանգ մը կը սպառնար աշխարհի խաղաղութեան: Իրեն համար Քորէան միակ երկիր մըն է, որ պէտք է վերահաստատէ իր միութիւնը, քաղաքական թէ տնտեսական գետնի վրայ:

✕ Զօր. Մէք Արթըրի վերջին զեկոյցն ալ կը հաստատէ թէ հիւս. Քորէայի բանակը, 25.000 զինուորներով, հրասայլերով եւ հեծելազօրքով յաջողեցաւ գրաւել Սուվոն քաղաքը, ուր կատաղի կռիւներ կը մղուէին: Այսօր, վաղը կը սպասուի ամերիկեան հետեւակազօրքին ընդհարման: Հիւս. Քորէացիները նոր ծրագիրներ կ'որոճան, դէպի յառաջ խաղալու համար, իբրեւ խարիսխ ընտրելով Սուվոնը: Ամերիկեան օդանաւերը 139 արշաւներ կատարած են 24 ժամուան մէջ: Մարտանաւերն ալ կը գործեն:

Հեռագրի մը համաձայն, Թրումըն կրնայ ծանրակշիռ որոշումներ տալ քանի մը օրէն, ի միջի այլոց մասնակի զօրաշարժ յայտարարելով: Հաւանական է որ խորհրդարանն ալ բացառիկ նիստի հրաւիրուի:

✕ Չըրչիլ ճառ մը խօսելով Մ. Նահանգներու անկախութեան տօնին առթիւ, ըսաւ թէ երրորդ աշխարհամարտ մը պիտի պայթի, եթէ կարմիրները յաղթեն Քորէայի մէջ:

— «Քորէայի պատերազմէն առաջ կացութիւնը շատ վտանգաւոր էր: Իմ կարծիքով, աւելի վտանգաւոր չէ այժմ: Ռուս համայնավարները կը կառուցանեն կայսրութիւն մ' որ կը գերազանցէ ցարական երազները: Անոնք ոչ միայն գրաւած են Երկաթեայ Վարագոյրէն անդին եղած բոլոր մայրաքաղաքները, ոչ միայն կը բռնադատեն համայնավարութիւնն ընդունիլ, այլեւ աւելի յառաջ կը խաղան անյագ աշխարհակալութեամբ»:

✕ Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը խնդրեց երեք դաշնակիցներէն երաշխաւորել երկրին ապահովութիւնը: Ամերիկեան մարզպանը պատասխանեց թէ արեւմտեան Գերմանիան «չի կրնար ապահովութեան պաշտօնական երաշխիքի մը, սերտօրէն կապուած ըլլալով արեւմտեան պետութեանց ապահովութեան հետ»:

✕ Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ կը սպասեն Մոսկուայի պատասխանին, ժխտելով Պ. Կրոմիքոյի մեղադրանքները:

515 ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ յայտարարուած են Յունիսի ընթացքին:

ՅՈՒԼԻՍ 9ԻՆ Հ. Մ. Մ.Ի ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ, մասնակցութեամբ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ, ԱՐԵՆՈՒՇՆԵՐՈՒ եւ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ֆ. Հ. Մ. Ը. Մ.Ի:

Այս կիրակի, ժամը 9էն մինչեւ 21, **Stade Olier**, 11, **rue d'Arcueil, Montrouge**:

Ժամը 10ին ԴՐՕՇԱԿԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ եւ ՏՈՂԱՆՑՔ: Արիներու եւ Արենուշներու կողմէ սկաուտական խաղեր, վազք, բարձրութիւն եւ երկայնութիւն ցատքել, գունդ, սկաւառակ եւ դրօշարշաւ: Կէս օրէ վերջ գնդակախաղի չորս մրցումներ Հ. Մ. Մ.ի եւ Ալֆորվիլի խումբերուն կողմէ Նմանապէս Վօլիպօլի եւ պասքէթի մրցումներ:

Գեղարուեստական լայն բաժին՝ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի երգչախումբին եւ զանազան անակնկալներ:

Ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով: (Կրնաք ուտելիք բերել՝ բայց խմիչքէն):

Մուտք 100 ֆրանք: (Անձրեւի պարագային պատսպարուած սրահ):

Հաղորդակցութեան միջոց.— Porte d'Orléansէն հանրակառք թիւ 187 եւ 188 իջնել La Vache Noire:

Մեծ դաշտահանդէս

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի եւ հովանաւորութեամբ «Վարուժան» խումբի:

Այս կիրակի առտու ժամը 10էն մինչեւ իրիկուն, Pont Nantin:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Հայկական պարեր, երգ, արտասանութիւն եւ զանազան անակնկալներ:

Կը նախագահէ ընկեր Ս. ԹԻՒԹԻՒՆՃԵԱՆ

Ճոխ պիւֆէ: Եւրոպական պաղպաղակ: Ճաշը միասին բերել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Պ. Վահան Երանոսեան եւ զաւակը, Արամ, Պ. Յակոբեան ինչպէս եւ իր բոլոր պարագաները եւ բարեկամները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon, իրենց կնոջ, մօր, քրոջ եւ ազգականին ողբացեալ

ՏԻԿԻ ՊԵՐՃՈՒՀԻ ԵՐԱՆՈՍԵԱՆԻ

(Ծնեալ Յակոբեան) մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

★

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի ի յիշատակ հանգուցեալ Պ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՏՈՒՏԻՓԱՓԱԶԵԱՆի եւ ՏԻԿԻՆ ԱԳԱՊԻ ՏՈՒՏԻՓԱՓԱԶԵԱՆի, տիկնոջ մահուան առաջին տարելիցին առթիւ: Իր զաւակները կը հրաւիրեն անոնց յիշատակը յարգողները:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԵՐԵՔ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ

Այս կիրակի: Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՊՈՒԼՎԱՌ ՕՏՏՈՅԻ ՄԷՋ

Պուլվար Օտոյի Կապ. Խաչի տարեկան դաշտահանդէսը այս կիրակի ամբողջ օրը, Սէնթ Անտրէի հանրածանօթ ծառախիտ պարտէզին մէջ:

Կը նախագահէ ընկ. ԱՐԱՔՍԻ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

Անակնկալներ: Երգ, արտասանութիւն, հայկական եւ եւրոպական պարեր, Նոր Սերունդի նուագախումբով:

Պիտի ներկայացուի զաւեշտ մը «ԵՐԿՈՒ ՈՐՍՈՐԴՆԵՐԸ» ղեկավարութեամբ Պ. Աշոտ Յակոբեանի:

ՊԷԼՎԻԼԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՓԱԿՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Հովանաւորութեամբ Արտաւազդ արք. ՍԻՐՄԷԵԱՆԻ, կիրակի 9 Յուլիս, կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին Le Bon Foyer թատերասրահին մէջ, 8 Ave. Simon Bolivar, մէթրօ Փիրէնէ:

Մրցանակներու բաշխում, երգ, արտասանութիւն, աշակերտներու կողմէ: Ինչպէս նաեւ Ա. անգամ ըլլալով պիտի ներկայացուի Մկրտիչ Կորիւնի ԱՂԱՒՆԻՆ ԵՒ ՏՂԱՆ

Պատանեկան հէքեաթ – թատերախաղ, 5 արար: Դերակատարները պիտի ըլլան դպրոցի աշակերտները, ղեկավարութեամբ դպրոցի ուսուցիչ Տրդատ Նշանեանի: Մուտքը ազատ է

(Ծախքերու մասնակցութիւն): Կը հրաւիրուին ծնողները եւ դպրոցասէրները:

Կրթ. Մարմին Պէլվիլի դպրոցին

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Անդրանիկ Քիւփէլեան, ծնողքը կորնցնելով, մանուկ հասակէն կարս փոխադրուած էր եւ կը կարծուի որ 1920ին եկած է Փարիզ: Տեղեկացնել Pagrad Muchjianի, 519 South Breed Street, Los Angeles, California:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՆՈՐԱԳԻՐՆԵՐ Հ. Ց. Դ. ՇԱՐՔԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Ց. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, La Petite Aubèrgeի սրահը, 26 rue des Paquerettes: Այս առթիւ տեղի պիտի ունենայ նորագիրներու երդման արարողութիւնը: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. Աղբիւր Սերոբ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկ. ընդհ. ժողովը՝ այս Շբ. ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՊՈՄՈՆ.— Հ. Ց. Դ. «Ջաւարեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Ց. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէին եւ Նոր Սերունդի դասախօսութիւնը, այս Ուր. ժամը 9ին, rue d'Arcueil, 69bis, Salle Jean Jaurès: Պիտի խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ ԲԱԼՈՒԵԱՆ, նիւթը՝ «Միքայէլ Վարանդեանի կեանքն ու գործը»: Կը հրաւիրուին ընկեր–ընկերուհիներ եւ համակիրներ:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ.— Հ. Ց. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Խրիմեան սրահը:

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի Ահարոնեան խումբի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Նիւթ՝ «Միքայէլ Վարանդեան»:

Դասախօս ընկեր Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ:

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի մասնաճիւղը ստիպողական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Հայ Կաթողիկէ դպրոցին սրահը՝ 78 rue Rabelais:

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴ. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առտու, ժամը ճիշդ 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Ընթերցում պատգ. ժողովի տեղեկագրի.— Պատգամաւորի ընտրութիւն.— Ընթացիկ հարցեր:

Մեծ դաշտահանդէս

Կազմակերպութեամբ Համախարբերդցիական Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի: Այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, 35 Ave. Jean Jaurès, Décines: Պ. Նազարի սրճարանի պարտէզին մէջ:

Խմբական երգեր, արտասանութիւններ, պարեր եւ ուրիշ շատ մը սիրուն եւ հաճելի անակնկալներ:

Պիտի խօսի հայրենակից ԶՕՀՐԱՊ ՊՕՅԱՃԵԱՆ: Ճոխ պիւֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ, դիւրամատչելի գիներով: Մուտքը ազատ է

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Fondé en 1925
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս· 800 ֆր·, Տար· 1600, արտ· 2500 ֆր·
Tél. GOB. 15-70 Գին 7 ֆր· C.C.P.Paris 1678-63
Samedi 8 JUILLET 1950 Շաբաթ 8 ՅՈՒԼԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6198–Նոր շրջանի թիւ 1609 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՌՆ ԱՆԳԱՄ ԱՐԻՒՆ ԿԸ ՀՈՏԻ

Տաժանելի պարտականութիւն մըն է որ կը կատարենք, օրուան այս ժամուն, խելքի կանչելու համար Երեւանի խեղկատակները :

Գիտենք որ անօգուտ է:

Եւ սակայն, թող կրած ըլլանք այս տաղտուկը, քանի որ խնդիրը կապ ունի նաեւ տարագիր բազմութեանց ապահովութեան հետ :

Թերեւս դիտած էք,— ամէն անգամ որ խուժանավարական արշաւ մը սարքեն Դաշնակցութեան դէմ, վկայութեան կը կանչեն նաեւ հիւընկալ երկիրներու «յառաջդիմական» թերթերը:

Ոչ միայն կը լեցնեն հաճոյակատար, պէխապէր կամ վարձու լրաբերներու ականջները, այլեւ իւղ կը լեցնեն կրակին վրայ:

Նորէն « Սովետական Հայաստան » ամսագիրն է որ կուտայ վերջին փաստը:

Կարդացէք սա դրդուիչ քսութիւնը·

— « Լիբանանի եւ Սիրիայի ժողովուրդները Դաշնակների պարտիայի մասին կատարելապէս որոշակի մի կարծիք ունեն· այդ այն է, որ այդ պարտիան ոճրագործների մի աւազակախումբ է, որը խանգարում է արաբական երկրների անվտանգութիւնը: Իրենց պատմութեան ամբողջ ընթացքում Դաշնակները յայտնի են եղել, որպէս աւազակներ ու մարդասպաններ: Նրանք ատելութեամբ են վերաբերւում արաբական ազգային-ազատագրական շարժմանը՝ միշտ գտնուելով իմպերիալիզմի եւ ռէակցիայի կողմը: Հայերի ժողովրդական մասսաները ատում են Դաշնակներին եւ ոչ մի ընդհանուր բան չունեն նրանց հետ: Հայկական ժողովրդական մասսաները ձգտում են բարեկամութիւն պահպանել Արաբների հետ եւ միասնական պայքար մղել ընդդէմ իմպերիալիզմի ու ռէակցիայի »:

«Սովետական Հայաստան» այս գալարուն ցընդաբանութիւնը կ'արտատպէ արաբերէն « Սաուտալ–Շաապ» թերթէն, ապացուցանելու համար թէ « Դաշնակները Մերձաւոր եւ Միջին Արեւելքի ժողովրդական մասսաների ատելութեանն են արժանացել »:

Իբրեւ վկայ կանչուած արաբական թերթը բոլշեւիկեան հրատարակութիւն մըն է, որ խափանուեցաւ քանի մը անգամ :

Թերթին խմբագիրները, ինչպէս եւ հայանուն ուղեկիցներն ու լրտեսները շատ լաւ գիտեն որ կը ստեն լրբօրէն: Վատօրէն :

Գիտեն որ եթէ մեր տարագիր բազմութիւնները ապահովութիւն, ազատութիւն եւ լայն իրաւունքներ կը վայելեն Միջին Արեւելքի մէջ, առաւելապէս կը պարտին «Դաշնակների» հասուն եւ իմաստուն քաղաքականութեան:

Ազգ· իշխանութեանց եւ չափաւոր հոսանքներու հետատեսութեան հետ, Հ· Յ· Դաշնակցութեան ներշնչած վստահութիւնն է որ կը պահէ հաւասարակշռութիւնը :

Քաղաքական ճակատի վրայ, «ոճրագործների աւազակախումբ մը» կը կազմեն ճիշդ անոնք որ անդադար թոյն կը սրսկեն, կը պղտորեն մթնոլորտը, օգնութեան կանչելով տեղացի բախտախնդիրներ : Ինչպէս ամէն տեղ :

Իսկական «մարդասպաններ եւ աւազակներ » են անոնք որ Արաբն ալ կը գրգռեն տարագիր ժողովուրդին դէմ: Կը գրգռեն ոչ միայն հայերէն, այլեւ արաբերէն լեզուով: Կը գրեն ու կը պատմեն թէ հայ ժողովուրդին ամենամեծ կուսակցութիւնը, Դաշնակցութիւնը թշնամի է իրենց ազգային – ազատագրական շարժումին :

Այս նոյն թշուառականները չէի՞ն որ քնաբեր սուտ մը եւս գլորեցին, ի լուր աշխարհի աւետելով թէ «միայն Պէյրութ քաղաքէն 8500 Հայեր» ողջոյնի գիր մը ստորագրած են մէկ շաբթուան ընթացքին եւ ղրկած են Մոսկուա, Սթալինի ծննդեան 70ամեակին առթիւ ...

Գիտնալով հանդերձ որ «պէյրութահայութեան մէջ ոչ թէ 8500, այլ 80 հոգի դժուար է ճարել , Ստալինին ուղղուած գոհութեան եւ երախտագիտութեան հեռագիր մը ստորագրել տալու համար», (Ազդակ, 29 Մարտ):

Եթէ Երեւանցիները եւ իրենց մունետիկները հաւատային իրենց գրածներուն, ապահովաբար «յառաջդիմական» անդաստանի մը վերածուած պիտի ըլլար Հայկական Արտասահմանը...

Շ·

Պոլսոյ Ազգ. խառը

ԵՐԿՈՒ ՎԱՐԴԱՊԵՏՆԵՐ ԵՒ ՔԱՀԱՆԱՅ ՄԸ ԿԱՐԳԱԼՈՅԾ

Պոլսոյ ժամանակը, պաշտօնաթերթ Գէորգ արք· Արսլանեանի, խոշոր տառերով, առաջին էջի վեց սիւնակներուն վրայ կը հրատարակէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին հետեւեալ հեռագիրը, ուղղուած պատր· տեղապահին (1 Յուլիս)·—

ԵՐԵՒԱՆ , 29 Յունիս· — Հայրապետական կոնդակով կարգալոյծ ենք յայտարարել եւ վտարել հայ բոլոր եկեղեցիներից ու դասել աշխարհականների շարքը կախակայեալներ Հմայեակ Ծայրագոյն վարդապետ Պախթիյարեանին, Սահակ Ծայրագոյն վարդապետ Փափազեանին եւ Թովմաս Աւագ քահանայ Շիկահերին որպէս Հայ եկեղեցուն անհաւատարիմներ, ազգային – եկեղեցական ժողովներով ընդունուած Հայ Եկեղեցու կարգ ու կանոնները խաթարողներ, Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու եւ Ազգընտիր Կաթողիկոսի հրամանների հանդէպ ըմբոստացողներ :

Փաստական հիմնաւորումները տեսնել Հայրապետական կոնդակում: Իսկ մնացեալ երեք կախակայեալների, Զարմայր Ծայրագոյն վարդապետ Կէզիւրեանի, Աբրահամ աւագ քահանայ Էպէեանի եւ Սերովբէ աւագ քահանայ Պուրմաեանի կախակայման պատիժը մի տարով երկարել ենք յուսալով որ կը զղջան եւ ներման կ'արժանանան: Վերոյիշեալ որոշումները ուղարկում ենք անմիջապէս գործադրելու :

Ծայրագոյն Պատրիարք Կաթողիկոս
Ամենայն Հայոց ԳԷՈՐԳ Զ·

× Անհատական նամակէ մը կ'իմանանք թէ հեռագիրներ ուղղուած են Էջմիածին, խնդրելով յետաձգել վճիռին գործադրութիւնը , բայց Արսլանեան արք· գործի ձեռնարկած է արդէն, կարգալոյծ կրօնականներուն արձանագրութիւնները ջնջել տալու համար :

Կը վախցուի որ բարդութիւններ ծագին :

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՂԵՒՈՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ ԶՈՀ ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԱՐԿԱԾԻ

Յունիս 27ին գրած էինք թէ ամերիկեան օդանաւ մը ջրամոյն կորած է Միչիկըն լիճին մէջ, 58 ուղեւորներով :

Խորին ցաւով կ'իմանանք թէ այս արկածին զոհ գացած են նաեւ Բժ· Ղեւոնդ Աճէմեան (Բագրեւանդեան) եւ տիկինը, հայրն ու մայրը երկու արուեստագէտ քոյրերու, Անահիտ եւ Մարօ որոնք Փարիզ եկած էին անցեալ տարի, նուագահանդէս մը տալու համար :

Մեր խորին վշտակցութիւնը այս եղերական դէպքին առթիւ, որուն մանրամասնութիւնները ձեռքի տակ չունինք տակաւին :

Ողբացեալ Ղեւոնդը որ իր ուսումը աւարտած էր Ժընեւի մէջ, ունեցած է եռանդուն գործունէութիւն, կանուխէն մտած ըլլալով Հ· Յ· Դ· շարքերը: «Ծակատամարտ»ի ընթերցողները կը յիշեն իր բովանդակալից թղթակցութիւնները՝ Փարիզէն եւ Ժընեւէն: Ամերիկա փոխադրուելէ վերջն ալ երկար ատեն կ'աշխատակցէր « Հայրենիք »ի, միեւնոյն ատեն մասնակցելով հանրօգուտ ձեռնարկներու: Մշակուած միտք էր, հաւասարապէս հմուտ մայրենի լեզուին եւ ֆրանսերէնի :

ՏԽՐՈՒՆԻ· — ԱՐՇԱԿ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

« Հայրենիք»էն ցաւով կ'իմանանք թէ Պ· Ծործ Մարտիկեան դժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր եղբայրը, Արչի (Արշակ), որ յանկարծամահ եղած է Յունիս 18ին, Ֆրէզնոյի մէջ :

Մեր ցաւակցութիւնները սիրելի Ծործին եւ պարագաներուն :

ՍԱԿԱՐԱՆ (Եչ·)·— Տոլար 349.80 (371), սթերլին 980 (910), զուից· ֆրանք 80.75 (83.50), Նափոլէոն 3650 , զուից· ոսկի 3550, սթերլին 4420, տոլար (20) 17.720, ձոյլ ոսկի 518000 ֆր·:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ կարգ մը ցոյցեր սարքած էր երէկ, ուրբաթ, խորհրդարանին նախագահական պալատին եւ ամերիկեան դեսպանատան առջեւ, բողոքելու համար Քորէայի պատերազմին դէմ :

ՔՈՐԷԱՅԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ամերիկացիները նորէն խաչուեցան

ԿԱՐՄԻՐՆԵՐԸ ԳՐԱՒԱԾ ԵՆ ՔՈՐԷԱՅԻ ՄԷԿ ԵՐՐՈՐԴԸ·— ԵՐՐՈՐԴ ԱՆԳԱՄ Է ՈՐ ԿԸ ՓՈԽՈՒԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԲԱՆԱԿԱՏԵՂԻՆ·— ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ Խ· ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԲԱՆԱԿՑԻ՞Ն·— ԹՐՈՒՄԸՆ ԼԱՒԱՏԵՍ· —

Վերջին պաշտօնական զեկոյցին համաձայն, հիւսիս· Քորէայի զօրամասերը կը շարունակեն յառաջ խաղալ դէպի հարաւ եւ արդէն հասած են 37րդ զուգահեռականին: Երկրին մէկ երրորդը գրաւած են: Զօրքը, հրասայլերը եւ թնդանօթները նոր յարձակողականի մը ձեռնարկած են Ամերիկացիներուն դէմ: Զօր· Մէք Արթըր օդնական ուժեր ղրկած է: Բրիտանական օդանաւերն ալ կը մասնակցին գործողութեանց :

Ամերիկեան թերթերու թղթակիցները կը հեռագրեն թէ զօրքը քաջաբար կը կռուի, բայց տակաւին հրասայլեր չունի: Հիւս· Քորէայի զօրամասերը յառաջ կը խաղան 160 —170 հրասայլերով եւ բազմաթիւ զրահապատ կառքերով: Հեռագրի մը համաձայն, Ամերիկացիները քանդած են 25 —35 հրասայլեր, իսկ հարաւ· Քորէացիները՝ 15 հատ, ինչ որ մեծ կորուստ մը չի համարուիր: Մասնագէտներ դիտել կուտան թէ զարմանալի չէ որ Ամերիկացիները հրասայլ չունին տակաւին, վասնզի զինեալ ուժեր ղրկելու որոշումը հազիւ տասը օր առաջ դրուեցաւ: Լաւատեսներ կը կարծէին թէ միայն ամերիկեան զինուորներու երեւումը պիտի ամրապնդէ Քորէացիներու կորովը, նահանջի մղելով կարմիրները, մինչդեռ ճիշդ հակառակը պատահեցաւ:

Այժմ Ամերիկացիները հարկադրուած են ամուր կառչիլ իրենց նոր դիրքերուն, մինչեւ որ օդնական ուժեր հասնին :

Վերջին լուրերը կը հաստատեն թէ Ամերիկացիները 30 քիլոմեթր դէպի հարաւ քաշուած են, երեք անգամ ճակատ փոխելով: Հիւս· Քորէացիները այժմ յիսուն քիլոմեթր հեռու են Նոր Թաժոնէն, որ Ամերիկացիներուն նոր բանակատեղին է: Կարմիր զինուորներուն թիւը կը հաշուեն 45 —50.000: Այս քաղաքի մէջ ալ խուճապ կը տիրէ: Հազարաւոր փախստականներ կը գտնուին ճամբաներուն վրայ: Անձրեւն ու ցեխն ալ կը խանգարեն զինուորական գործողութիւնները :

Կը կարծուի թէ Ամերիկացիները նորէն պիտի նահանջեն, մինչեւ որ կարենան ամուր դիրքեր հաստատել:

Ամերիկեան օդանաւերը կը շարունակեն անխնայ ռմբակոծել հիւս· Քորէացիներու դիրքերը: Ամերիկեան սպայակոյտը աւելի մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ օդանաւային ռմբակոծութեանց քան ցամաքային զօրքի նահանջին :

Նախագահ Թրումըն Եչ· օր խօսելով լրագրական ասուլիսի մը մէջ, ըսաւ թէ առ այժմ անհրաժեշտ չէ զօրակոչի ենթարկել պահեստի զօրքը: Ցետոյ շեշտեց թէ լաւատես է միջազգային կացութեան մասին եւ վստահ է որ դժուարութիւնները պիտի հարթուին :

× Մոսկուայի անգլիական դեսպանը երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ· Կրոմիքոյի հետ, մասնաւոր հրաւէրի մը վրայ: Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս տեսակցութեան: Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան մէկ ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ տեղեկագիր մը ստացած է դեսպանէն եւ թէ խօսակցութիւնները կրնան բանակցութեանց վերածուիլ :

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, բրիտանական դեսպանը յոյս յայտնած է թէ Խ· Միութիւնը պիտի գործակցի , խաղաղութեամբ կարգադրելու համար Քորէայի խնդիրը: Կարծողներ կան թէ Մոսկուա առաջարկներ պիտի ներկայացնէ :

ԵԹԷ ՉԻՆԱՍՏԱՆՆ ԱԼ ԽԱՌՆՈՒԻ...

Մառէշալ Սլիմ, Մեծն Բրիտանիոյ կայս· սպայակոյտին պետը, թռիչք մը կատարեց դէպի Ծայր· Արեւելք, ստուգելու համար երկու ծանրակշիռ խնդիրներ, — պաշտպանութիւն Ֆորմոզայի եւ ապահովութիւն Սուէզի ջրանցքին: Իրազեկներու կարծիքով, եթէ խորհրդային Չինաստանը Ֆորմոզայի վրայ յարձակի զինաբարձ մակոյկներով եւ ամերիկեան մարտանաւերը զարնեն զանոնք, պատերազմը անխուսափելի պիտի դառնայ Մ· Նահանգներուն եւ Չինաստանի միջեւ: Այն ատեն հարկ պիտի ըլլայ պաշտպանել Հոնկ Քոնկը, Հնդկաչինը, Մալայեան կղզիները, Պիրմանիան , Սիամը:

Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ՝ հակառակ պաշտօնական շրջանակներու լաւատեսութեան . հանրային կարծիքը անձկութեամբ կը հետեւի դէպքերու ընթացքին: Մասնաւորապէս լեզու ելած են մեկուսացման կուսակիցները: Կարգ մը թերթեր ալ կը քննադատեն կառավարութիւնը որ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ· Էջ)

ՄԵՐ ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՆԱԲԵՐԴԸ

Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի հայ գաղութներու հանապազօրեայ մտահոգութիւնը նոր սերունդը հայ մեծցնելն է: Ոչ մէկ ուրիշ կարիք աւելի կշիռ կը ներկայացնէ: Նախ կեանք՝ յետոյ միայն այլ պահանջքներ: Եւ մեր այդ գաղութներուն համար Հայ մնալու խնդիրը կենաց – մահու խնդիր մըն է, որուն լուծում գտնելու հարկադրանքին տակ են ազգային կազմակերպութիւնները, թերթերն ու մտաւորական դէմքերը :

Ի՞նչ ընել որ Եւրոպայի ու Ամերիկայի մթնոլորտին մէջ Հայը չկորսուի. ինչպէ՞ս վարուիլ որ երիտասարդ հայ տղաքն ու աղջիկները պահպանեն իրենց ազգային դիմագիծն ու հոգին: Ո՞ր ազդակներն են ի զօրու: Ի՞նչ միջոցներով կարելի է լաւագոյն արդիւնքի հասնիլ:

Աւելի քան քառորդ դար է այս հարցումները սուր բնոյթ ստացած են, որովհետեւ հայկական տեղահանութիւններէն ասդին, արեւմտահայու – թեան վերապրող բեկորները ստիպուած են իրենց գոյութիւնը պահել օտար միջավայրերու մէջ :

Անցնող տարիներուն հետ անցնելու վրայ են նաեւ հին սերունդի ներկայացուցիչները, գաւառացի մամիկներն ու պապիկները: Այս անհետացումը նորահաս տղաքը անպաշտպան կը ձգէ այլասերման վտանգին դէմ առ դէմ: Եթէ երէկ տան մէջ հայերէն խօսող երկու հոգի կը գտնուէր, այսօր տունը ամայացած է հայ տոհմային շունչը վառ պահող անձերէ:

Կրկնակի դժուարութիւն կը ստեղծէ այս պարագան՝ հայապահպանման պայքարի մեր ճակատներուն վրայ :

Ծանօթ է նաեւ այն տխուր իրողութիւնը թէ Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի մէջ կարելի չէ պահել կանոնաւոր հայ վարժարաններ, ուր հնարաւոր ըլլար հայ լեզուն սորվեցնել: Ժամը 4էն ետք, կարկտան ձեւով, հեռաւոր թաղի մը մէջ, հայերէնի մասնաւոր դասեր հաստատելով գրեթէ անկարելի է սերունդը պահպանել հայեցի ոգիով:

Ահա այս դժուարութիւններուն առջեւ, այլասերման չարիքներուն ամէն օր ականատես սրտցաւ Հայեր սկսած են յուսահատութեան ճիչեր արձակել: Ոմանք ալ հայ լեզուն որվեցնելու ճիգէն ձեռնթափ՝ հայապահպանման նոր լաստեր որոնելու փորձեր կը կատարեն :

Ցաւալի է անշուշտ, բայց կարելի չէ կոյր ձեւանալ՝ իրականութիւնը տեսնելէ խուսափելու համար:

Վերջերս տակաւին, « Ցառաջ »ի աշխատակիցներէն մէկը երկար յօդուածաշարքով մը անդրադարձաւ « ցեղապահպանման » այս ցաւոտ հարցին: Իր եզրակացութիւնը այն էր թէ « Հայերու միջեւ բարոյական իրերօգնութեան մթնոլորտ մը ստեղծելու է, դարերով փորձուած համահայկական միակ հաստատութեան՝ Հայ. Եկեղեցիի հովանիին տակ»:

Այս տեսակէտը կը միտի հայերէն լեզուի կեդրոնական սիւնը փոխարինել ուրիշ յենակներով՝ հայութեան շէնքը կանգուն պահելու համար: Ճիշդ այնպէս, ինչպէս Մ. Նահանգներու մէջ ըրաւ Տիրան եպիսկ. Ներսոյեան, «Հայաստանեայց Եկեղեցի» ամսագրին մէջ հրատարակած իր խմբագրականով :

Ուրեմն, ըստ այս տեսակէտը պաշտպանողներուն, Սփիւռքի մէջ հայ լեզուն դատապարտուած է կորսուելու եւ արդէն իսկ դարձած երկրորդական ազդակ մը հայապահպանման գործին: Որով՝ մեր փրկութիւնը պէտք է որոնել Հայ. Եկեղեցւոյ կամարներուն ներքեւ :

Չենք ժխտեր Եկեղեցիին մեծ դերը, որ դարեր շարունակ խոշոր նպաստ մը բերած է հայ ոգիի եւ արժէքներու գոյատեւման: Բայց այդ դերը ան խաղացած է ոչ թէ բացարձակ եւ ինքնաբաւ զօրութեամբ մը, այլ որպէս անօթ եւ աւանդատուն հայ դպրութեան, մագաղաթներուն լեզուին եւ գիրին :

Եթէ Հայաստանեայց Եկեղեցին պարպենք իր այս գանձատունէն, կը դառնայ զուտ կրօնաբարոյական հաստատութիւն եւ կը դադրի իր բազմադարեան դերը խաղալէ :

Մեր Ազգ. Եկեղեցին պարզ աղօթատեղի մը չէ եղած. մեր վանքերը միայն կուսակրօններու մենաստան չեն ծառայած: Եկեղեցիին շուքին տակ ծուարած են հայ վարժարանները եւ վանքերու խցիկներուն մէջ պահուած են մեր գրադարանները: Կրօնաւոր հայրերը եղած են նոյն ատեն պատմագիրներ եւ վարդապետներ՝ մայրենի լեզուի վարժապետներ :

Կարելի՞ է մեր շարականները ըմբռնել եւ Աստուծոյ հետ խօսիլ, առանց հայ լեզուն գիտնալու :

Ոչ, աւելորդ թափառումներ եւ վտանգաւոր մոլորանքներ են հայ լեզուի դերն ու արժէքը անտեսելը: Մեր վերածնունդի ռահվիրաներէն մինչեւ երէկուան նահատակ մեր մտաւորականները լեզուն նկատած են մեր գոյութեան միջնաբերդը:

ԹՈՒՐՔ ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՄԸՆ Է ՈՐ ԿԸ ՊԱՏՄԷ

Մեր գիւղը.– Ե.

Մեր գիւղին մէջ, կօշիկ հագնող կիներուն թիւը հարիւրին հինգը չանցնիր: Մնացեալը ամբողջ բոպիկ է: Ձմեռն անգամ, ցեխին – ջուրին մէջ բոպիկ կը պտտին:

Աղջիկները բոկոտն են թէեւ, բայց իրենց գլուխներուն վրայ կը կրեն ահագին բեռ մը, — ծանր փէսեր, եմէնիներ, ծոպեր, զանակներ, ուլունքներ եւն.:

Ոտքեր, որոնք մարմնին մաս չեն կազմեր կարծես, աղտոտութեան մէջ կորսուած են, եւ ամառը արտերուն մէջ կը բզկտուին եւ կը ճաթռտին, եւ քար կը կտրին: Ի զուր չէ որ կիները կը տառապին մէջքի ցաւերէ :

Կարգուող աղջիկներուն տարիքը շատ անգամ տասնըհինգէն վար է: Խեղճ աղջնակը դեռ աշխարհի գործերուն խելքը չհասած՝ էրիկ մը կը տեսնէ իր դէմ: Եւ երկու տարի վերջ կ՚ընկճուի ու կ՚իյնայ :

Հազիւ թէ հարս եղած, կը հիւանդանայ եւ կ՚իյնայ անկողին. քանի մը տարի կը գամուի անկողնին եւ կը մեռնի: Այսպիսի մահեր շատ կը պատահին, այսպիսիներու համար մխիթարական բանաձեւ մը գտած են.— « Արդէն հիւանդ էր, կարգուեցաւ եւ հիւանդութիւնը բոլորովին մէջտեղ ելաւ»:

Մանչ կողմին համար կարգուիլը կատարեալ փլուզում մըն է: Անասուն ծախելու պէս դրամներ կը պահանջուին հարսնցուին համար : Հազար ոսկիէն դուռ կը բանան, եւ հինգ վար հինգ վեր կը համաձայնին :

Իսկ անոնք որ այս դրամը չեն կրնար տալ, « հոտած » կը կոչուին եւ մարդ երեսը չի նայիր եւ աղջիկ չի տար անոր: «Հոտած» մակդիրէն ազատելու համար, փեսացուին ծնողքը մինչեւ կոկորդը պարտքի տակ կը մտնէ, եւ պահանջուած դրամը հայթայթելով՝ տուրքը կը վճարէ եւ կ՚ազատի :

Անոնք որ չեն յաջողիր, դատապարտուած են ամուրի մնալու :

Օրինակ մը յիշեմ ձեզի.— Ծանօթ ընտանիք մը ունիմ, Զընըրները, չորս եղբայր մէկ տան մէջ կ՚ապրին. իրենց հայրը մեռաւ: Արիւն – քրտինք կը թափեն ամէն օր, կ՚աշխատին,, իրենցմէ երկուքը, ամէնէն տարիքոտները, կարգուած են, բայց կրտսերները, մէկը 32, միւսը 28 տարու, ամուրի են :

Տասնոց տասնոցի վրայ պէտք է դնէին, չեն դրեր, եւ չեն կրնար ամուսնանալ :

Ամէնէն մեծը երեք մանչ ունի, 19, 23 եւ 26 տարու: Ամէն դուռ զարկին, եւ այս ընտանիքին վեց ամուրիները, որոնց կարգուելու տարիքը անցած է շատոնց,— չկրցան կնիկ մը գտնել իրենց. այս ընթացքով ամուսնանալիք ալ չունին :

Իրենց պատմութիւնը բերնի ծամոց եղած է, եւ ամէն մարդ գիտէ թէ աղքատութեան երեսէն ամուրի մնացին:

Գիւղին մէջ ոգնիի խաղ մը կայ սասնկներուն համար: Մարդուն մէկը լաթերու մէջ փաթթուած՝ ոգնի կ՚ըլլայ, միւսներն ալ երգ մը կ՚ըսեն: Եթէ երգը հաճոյ թուի իրեն, ոգնին ձեռքերը վերցնելով կը սկսի խաղալ. եթէ դժգոհ մնայ, քիթը կը կախէ եւ չի խաղար: Երգն ալ սա է. — Չընըրներէն խնամի է եկեր, կ՚առնե՞ս մի, ոզնի ջան, կ՚ուզե՞ս մի, ոզնի ջան :

Ոզնին անշարժ կը մնայ :

Թողունք սակայն ամուրիները, եւ անդրադառնանք ամուսնացեալներու վիճակին: Տղայ տարիքի մէջ, գրեթէ մանուկ ըսուելու չափ տարիքի մը մէջ կը կարդեն զաւակները, ան ալ չի գիտեր կնկան եւ ամուսնութեան իմաստը, կը նիհարնայ, կը դեղնի ու կը մաշի: Ինչ ընել, սովորութիւնը այս է, եւ պէտք է յարգել սովորութիւնը:

Տարիներ կ՚անցնին, եւ ամուսնացած մարդը իր մէկ սիրած աղջիկը եւ կամ կնիկը տուն կը բերէ իբրեւ հարճ, իր հինն ալ անհաճոյ կը թուի այլեւս իրեն եւ զայն ճամբու կը դնէ: Եւ կամ զայն ի պահ կը դնէ իր քով, խորհելով որ աւելորդ դրամը գրպանը չի ծախեր:

Արդէն քաղաքային ամուսնութեան վրայ գաղափար չունին եւ բոլորն ալ կ՚ամուսնանան իմամի նիքեահով:

Անոնք որ երկրորդ կնիկ մը տուն կը բերեն, քանի մը ղրուշ ունեցողներն են. իսկ անոնք որ անկուտիներու ընտանիքին կը պատկանին, տարբեր փափաքներ չեն ունենար, եւ «բախտս այս է եղեր» ըսելով՝ իրենց առաջին կնկան հետ կը ծերանան կ՚երթան :

Աղքատ մարդ մը երբ այրիանայ, դարձեալ չի կրնար ամուսնանալ, քանի որ դրամ չունի: Իրեն համար նոր ամուսնութիւն մը աներեւակայելի ցնորք մըն է. իսկ եթէ մեռնողը այր մըն է եւ որբեւայրի, կնիկն ալ տակաւին երիտասարդ, անպատճառ կարգուելու կը հանեն զինքը: Կ՚ուրախանան նոյնիսկ իր այրիացումին համար:

Ամուսնութիւններու այս անխելք կանոնները պատճառ կ՚ըլլան որ ծնունդները նուազին եւ մահերը շատնան :

ՄԱՀՄՈՒՏ ՄԱԳԱԼ

Մինչեւ վերջին շունչ ամէն Հայու պարտականութիւնն է, պահպանել լեզուն եւ փոխանցել իր ժառանգներուն, հոգ չէ թէ վիրաւոր վիճակի մէջ :

Անփոխարինելի արժէք է լեզուն եւ անգնահատելի հարստութիւն: Հայ ոգիի իսկութիւնն իսկ դարերու հոլովոյթով խտացած է անոր մէջ: Անմահութեան ակնաղբիւրն է ան, որուն ջուրերը շատ խորերէն եւ շատ հեռուներէն կուգան :

Ոչ մէկ տատամսում եւ ոչ մէկ ընկրկում թող չհեռացնէ մեզ մեր մեծասքանչ բարբառէն: Դժուարութիւնները կ՚անցնին բայց լեզուն կը մնայ յաւերժական իր թաւալումին մէջ:

(Խմբագրական «ԱԶԴԱԿ»ի)

Մեր մարզանքը

Մարզական միութիւնները միշտ ալ իրենց արժանի տեղը ունեցած են: Հին, հին դարերուն հռոմէական, յունական եւայլ կրկէսներն ու հրապարակային մարզանքներն ու մրցումները քաջութեան, յանդգնութեան, ուժի եւ մկաններու ցուցադրութեան վայրեր էին: Հին Հայոց մէջ Նաւասարդեան տօներուն, ժողովուրդի ընտրանին էր որ հրապարակ կուգար, ըմբիշը իր բազուկներուն ուժը կը ցուցադրէր, գուսանները քաջերու գովքը կը հիւսէին, ժողովուրդը ոգեւորելով ու տօնախմբութեան աւելի մեծ փայլ մը տալով :

Երիտասարդը միշտ ալ սիրած է ազատ բնութիւնն ու խաղը: Ի՞նչ աւելի հաճելի քան բացօթեայ զուարճանքը: Օտար ափերու լպրծուն մայթերն ու հաճոյավայրերը որքան հոգիներ կը տրորեն, կը լուծեն : Վա՜յ այն հաւաքականութեան որ աչքը բաց կը քնանայ, թոյլ տալով որ նորածիլ սերունդը սայթաքի: Քանի, քանի հազարներ հիւանդանոցներու, հանգստեան կայաններու մէջ օրէ օր կը հիւծին ահաւոր տառապանքներով :

Այս մատղաշ հոգիներու փրկութեան միակ միջոցը, մարզական կազմակերպութիւնները կրնան գտնել: Ամէն տարի տասնեակ հազարներով նորաբոյս պատանիներ կը փրկուին մարզանքով:

Հայն ալ երբ Նաւասարդեան տօներու հարազատ աւանդապահ, հաւատարմօրէն կը հետեւի իր նախնիքներուն գծած ուղիին, ներշնչուելով իր պապերուն հրաշափառ անցեալէն:

Վաղը, կիրակի, երկու տարեկան Փարիզի Հ. Մ. Մ.ը միշտ բարձր բռնած «Բարձրացիր, բարձրացուր»ի նշանաբանը՝ ցոյց պիտի տայ հանրութեան՝ անվերապահ գոհողութեանց արդիւնքը:

Արդէն իր առաջին տարուան ախոյենական մրցումներուն մէջ լաւագոյն տեղը գրաւեց, երկրորդ հանդիսանալով իր դասակարգին եւ արժանացաւ դասակարգի բարձրացման:

Համեստ են իրենց միջոցները, դժուար են պայմանները: Անհրաժեշտ է աչալուրջ աշխատանք, յարատեւութիւն եւ կորով: Բարեբախտաբար հայ ժողովրդի ջախջախիչ մեծամասնութիւնը, առողջ է եւ իրատես, անձնուէր: Ու այս անզուգական առաքինութեան շնորհիւ կրցած է համաշխարհային չափանիշով հիմնարկութիւններ ստեղծել, ինչպէս հիւանդանոցներ, դպրոցներ, [illegible]եմարաններ եւայլն: Նոյն շինարար եւ զոհաբերող ոգին կը տեսնենք այսօր ալ:

Այս համայնակուլ միջավայրին մէջ, ամէն Հայու սրբազան պարտականութիւնն է հոգեւին փարիլ ազգապահպանման գործին, թեւ ու թիկունք հանդիսանալ երիտասարդութեան, որպէսզի աւելի եռանդով նուիրուի մարզանքի, ցեղին կրակը վառ պահելու համար :

Մեզի կը մնայ բարձրացնել իրենց դիմադրական կորովը, որպէսզի աւելի ամուր կապուին հայութեան, դառնալով արժանաւոր յաջորդները ստեղծագործ Արմէններուն :

Ց. ՀԻՍԱՑԵԱՆ

Հանդիսավայր.— Stade Olier, կիրակի ժամը 9 — 21 :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՏԱՐՕՆ (Հաւաքածոյ ժողովրդական երգերու): Հաւաքեց եւ կազմեց՝ Արտաշէս Տէր Խաչատուրեան: Պէյրութ, 1950: Գին մէկ տոլար: Հասցէ.— Karm el Zeytoun, No. 23 Achrafié, Beyrouth (Liban):

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

95%Ը ՀԱՅԵՐԷՆ ԳԻՏԵՆ

ՊՈՌՏՕ, 3 Յուլիս.— Սիբելի Յառաջ, ինչպէս գիտես, մեր գաղութը մեկուսացած շրջանի մը մէջ կ'ապրի: Բայց ազգային եւ կրթական մակարդակը նախանձելի է: Երկսեռ երիտասարդներուն 95 առ հարիւրը հայերէն խօսիլ, գրել եւ կարդալ գիտեն, շնորհիւ մեր տքնաջան քոյրերուն՝ Փր. Կ. Խաչի մասնաճիւղին, որ պատերազմէն առաջ ալ կ'օժանդակէր նիւթապէս « Արարատ » միութեան դպրոցին: Պատերազմէն վերջ իր սեփական դպրոցին շնորհիւ մեր տղաքը չզրկուեցան հայեցի դաստիարակութենէ: Պատիւ մեր քոյրերուն :

Կապոյտ Խաչի դպրոցի կրթական մարմնի հրաւէրին պատասխանած էին Պ. Պ. Ա. Միքայէլեան, Շ. Սուքիասեան եւ Ս. Գօնեալեան, իբրեւ քննիչ յանձնախումբին, ինչպէս եւ Տիկին Ե. Կարապետեան, Կ. Խաչի մասնաճիւղին կողմէ: Ընդհանրապէս գոհացուցիչ էր քննութիւնը որ տեղի ունեցաւ 18 Յունիս, կիրակի առաւօտ Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբի Բարսեղ Շահպազ ակումբին մէջ, տեւելով չորս ժամ: Քննիչները կարդ մը դիտողութիւններէ եւ թելադրութիւններէ վերջ շնորհաւորեցին կատարուած աշխատանքը եւ գնահատեցին Օր. Շ. Քէնտիրեանը :

Կիրակի օր, 25 Յունիս, կրթասէր հասարակութիւնը փութացած էր Սընոնի ընկերվարականներու սրահը :

Հանդէսին բացումը կատարեց Տիկին Ե. Կարապետեան, բացատրելով թէ անհրաժեշտ է կրկնապատկել աշխատանքը ամուր հիմերու վրայ դնելու համար հայեցի դաստիարակութեան գործը : Տողերս ստորագրողը կարդաց, մէկ շաբաթ առաջ կատարուած քննութեան արդիւնքը եւ նիշերու ընթերցումը, ինչպէս նաեւ անունները չորս աշակերտուհիներու, որոնք արժանացան վկայագիրի: Այս առթիւ կրթական մարմնին անունով շնորհակալութիւն յայտնեց Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, որ մեծ գոհողութեամբ կը շարունակէ մանուկներու հայեցի դաստիարակութեան գործը: Շնորհակալութիւն յայտնեց նաեւ բոլոր անոնց որ կ'օգնեն դպրոցին, եւ ջերմապէս շնորհաւորեց Օր. Շ. Քէնտիրեանը, երէկ, « Արարատ » միութեան սանուհի մը, իսկ այսօր ուսուցչուհի՝ գրեթէ նոյն դպրոցին:

Յետոյ կարդաց անունները բոլոր այն բարերարներուն, որոնք յանձն առած են իւրաքանչիւր եռամսեայի գումար մը վճարել դպրոցին համար, համաձայն իրենց կարողութեան .— Պ. Կ. Դաւիթեան հազար ֆրանք, իսկ 2000 ֆրանք ալ իր մօրը՝ Տիկին Դաւիթեանի ապաքինման համար : Պ. Տ. Համբարձումեան հազար ֆրանք, Պ. Յարութիւն եւ Յակոբ Հայրապետեան եղբայրներ 500ական, Պ. Հ. Աժաէրեան 500 ֆրանք, Պ. Ս. Թումիկեան 500, Պ. Մարտիրոս Յակոբեան 300, Պ. Դ. Շաղլամճեան 3 հարիւր, Պ. Ս. Այճեան 3 հարիւր, Պ. Սիրունեան 3 հարիւր, Պ. Ս. Սուքոյեան 200 եւ Միսաք Յակոբեան հարիւր Փր.:

Մէկ ազգանշանի վրայ վառվռուն աչքերով բոլոր աշակերտուհիները բեմին վրայ են, խմբովին երգելու համար, որոնց կ'ընկերանար վարժուհին դաշնակով: Յստակ առոգանութեամբ սկսան արտասանութիւններու շարքը, մեներգները, տրամախօսութիւնները, մենախօսութիւններ, նուագ: Վեցէն ինը տարեկան փոքրիկներու հայկական տարազով այնքան սիրուն հայկ. պարերը խանդավառ բացականչութիւններով լեցուցին սրահը: Պզտիկները, մանչ եւ աղջիկ, լաւ խաղարկութեամբ ներկայացուցին մանկական պատկեր մը: Կրթական մարմնի կողմէ խօսեցաւ Հ. Թաշճեան, գլխաւորաբար ծանրանալով Հայը Հայ պահելու անհրաժեշտութեան վրայ: Այս առթիւ յիշեցուց թէ իւրաքանչիւր ծնողքի պարտականութիւնն է հսկել տունէն ներս, դիւրացնելու համար դպրոցին գործը:

Սրտառուչ պարագայ մը, այս առթիւ.— Հագիւ 17 կանանչ գարուններ բոլորած պարմանուհի մը Օր. Խօժէնի Յակոբեան, որ մեր դպրոցը յաճախած էր ատենին, ամիս մը առաջ ներկայանալով կ'ըսէ.— «Իբրեւ նախկին աշակերտուհի կ'ուզեմ երախտագիտութիւնս յայտնել փոքր նուէրով մը, գծել նկար մը որպէսզի աճուրդի դրուի ի նպաստ դպրոցին»: Խոստումը կատարած էր: Հանդէսին օրը Զօր. Անդրանիկի խոշոր նկար մը անութին տակ բերաւ յանձնեց: Շրջանակը նուիրած էր Պ. Կ. Դաւիթեան, ինչպէս նաեւ փոքր կապերտ մը դարձեալ աճուրդին համար: Կոկիկ գումար մը գոյացաւ աճուրդէն, զոր շահեցաւ Պ. Մարգար Յակոբեան, 500 ֆրանք նուիրելով :

Կատարուած աշխատանքը գնահատուեցաւ բարոյապէս թէ նիւթապէս: Հանդիսականները մեկնեցան գոհ տպաւորութեամբ, մանուկներու թոթովանքը իրենց ականջներուն :

Կ. ՏՕՆԷՐԵԱՆ

ՄԵՐ ԴՊՐՈՑԸ

ՌՈՄԱՆ, 2 Յուլիս.— Քանի մը օրէն կը սկսի մեր ծաղկոցին արձակուրդը: Քառասունեւմէկ աշակերտներ եւ աշակերտուհիներ Դեկտեմբերէն Յուլիս կանոնաւորապէս յաճախելով, լաւագոյնս օգտուեցան պատեհութենէն եւ արժեցուցին մեր ջանքերն ու յոյսերը:

Մեր ուսուցիչ, Պ. Ազգէն Մարտիրոսեան իր փորձառութիւնն ու կարողութիւնը տրամադրելով հիմը դրաւ օրինակելի դպրոցի մը, որ կրնայ մեծ արդիւնք տալ, եթէ գիտնանք մէկդի նետել անձնական եւ կուսակցական նեղմտութիւնները : Ծնողները սրտադին փարեցան գործին, հետեւելով իրենց զաւակներուն աշխատանքին եւ քաջալերեցին ուսուցչին ջանքերը :

Աշակերտները բաժնուած էին երեք խումբերու: Նորահասներուն թիւը համեմատաբար աւելի քիչ էր: Ամէնէն ուշագրաւը մեծերու խումբն է: Տասնեւմէկ աղջիկներ (15 — 25) տարեկան շաբաթը միայն մէկ անգամ, երեկոները ժամը 8.30–էն 10.30 դասերուն հետեւելով կրցան լրացնել նախակրթարանի Ե. դասարանի յատուկ ուսումը: Կը յուսանք մեծապէս օգտուիլ այս արդիւնքէն : Աշակերտուհիներէն մէկը արդէն կ'անդամակցի Կապոյտ Խաչի վարչութեան: Կան ուրիշ յարմար թեկնածուներ եւս :

Աշակերտուհիները մեծ մասով կ'անդամակցին սանուհիներու խումբին եւ մեր բոլոր հանդէսներուն կարեւոր դերակատարներն են: Մասնաւորապէս ուժ տրուած է մայրենի լեզուին, յարակից գիտելիքներու եւ հայ երգի ուսուցման :

Վարչութիւնը չմիջամտեց ուսումնական եւ մանկավարժական խնդիրներու : Ծնողներու եւ Կապոյտ Խաչի բոլոր անդամուհիներու եւ ուսուցչի յարաբերութիւնները եղան յարդալիր: Տարեշրջանի սկիզբէն արձանագրուած բոլոր աշակերտները կանոնաւորաբար հետեւեցան դասընթացքին, մինչեւ շրջանին լրացումը:

Մօտ ատենէն երբ մեր դպրոցական սրահն ունենանք, անշուշտ աշակերտներու թիւը պիտի կրկնապատկուի եւ դպրոցը պիտի կրնայ լրիւ ծառայել իր բուն նպատակին:

Սակայն փոքր է մեր գաղութը եւ անճար : Մայրենի լեզուի ուսուցման նախանձախնդիր եւ ազգասէր Հայերէ կը խնդրուի օժանդակել մեր այս ձեռնարկին :

Ափսոս որ, « Յառաջ »ի էջերը թոյլատու չեն մեր տեղեկագիրը ամբողջութեամբ ներկայացնելու: Կը խնդրենք թէ այս քանի մը տողերը կը բացատրեն գործին կարեւորութիւնը:

Դպրոցը պիտի վերաբացուի Սեպտ. 15ին : Անհրաժեշտ է որ ծնողները նախօրօք արձանագրել տան իրենց զաւակները (8 տարեկանէն սկսեալ) :

ԽԱԶՈՒՀԻ

Գաղութէ գաղութ

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ՕԳՆ. ԽԱՉԻ 10րդ Պատգմ. ժողովը գումարուած է Յունիս 15 եւ 16ին, մասնակցութեամբ 16 մասնաճիւղերու 60 պատգամաւորուհիներուն: Ներկայ եղած են Հ. Օ. Մ. Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչ ընկեր Ա. Յովհաննէսեան, Ճեմարանի տեսուչ ընկեր Լ. Շանթ, Համազգայինի կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչ Գ. Իփէկեան, Հ. Յ. Դ.ի կողմէ Ղ. Զարդ, երեսփոխաններ Մ. Տէր Գալուստեան եւ Տոքթ. Հայրապետեան, Եգիպտոսի ընկերներէն Գ. Գարապաճեան, «Ազդակ»ի խմբագիրները, եւ զեկավար ընկերներ: Պատգմ. ժողովը բացած եւ բարի գալուստի խօսք ըսած է Լիբ. Օգն. Խաչի Շրջ. վարչութեան նախագահ Տիկին Լ. Սասունի :

ՍՈՒՐԷՆ ՍԱՐՈՅԵԱՆ ճառ մը խօսած է Լօս Անճըլըսի «Հայ կեդրոն» ակումբին մէջ: Նիւթը՝ Գերմանիոյ հայ տարագիրները փրկելու հարցը: Բանախօսը ըսած է թէ « շնորհիւ նոր հասնող Գերմանահայերուն հայ կեանքը 25 տարի եւս պիտի երկարի Մ. Նահանգներուն մէջ: Տարագիրներու կողմէ Սարոյեանին տրուած կարկանդակ մը որ Ամերիկ. աճուրդի դրուելով, հազար տոլար գոյացած է: Սարոյեան կարկանդակը կտրելով ըսած է.— « Ես իմ դժբախտ հայրենակիցներուս օգնելու համար բնաւ չեմ ամչնար մուրալու »:

ԳՈՄՈԹԻՆԻԻ (Կիւմիւլճինէ, Յունաստան) հայութիւնը լճացած վիճակ մը ունի: Քաղաքը ամայացած է հայութենէ: Մնացած է միայն Հայոց եկեղեցին: Անցեալ տարի ապրիլեան սգատօնը կատարուած էր միայն սգահանդէսով մը, իսկ այս տարի տօնուած է հանդիսաւորապէս, նախագահութեամբ Շահէ քհնյ. Գալայճեանի :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (118)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԺԴ.

Գիւղից դուրս, խարոյկների մօտ, հաւաքուել էին բաւական թիւով ոչխարներ, այծեր, երինջներ, բայց չնայած որ գիւղից խլած պաշարը այդքան առատ էր, մինչեւ կէս գիշեր շարունակւում էին բնակիչների տանջանքները :

Պահանջը միայն ուտեստեղէնին չէր վերաբերում: Ամբողջ աշխարհը գիտէր, որ երբ Ալլահի զինուորները ոտ են դնում մի գիւղի մէջ, կեավուրները պարտաւոր են իմանալ, որ իրանց հարստութիւնը, իրանց բոլոր գեղեցիկ բաները պատկանում են նրանց: Ալլահի զինուորները պիտի կշտանային, եւ կշտանալուց յետոյ պիտի քէֆ անէին կեավուրների կանանց ու աղջիկների հետ:

Սակայն այս գիշեր նրանք բախտ չունէին : Աւետարանոցի մարագներում, թոնիրների մէջ եւ հարիւր ու մի անանուն պուճախներում թաղնուել էին հարսները, աղջիկները, նոյնիսկ ջահիլ տղաները. տներում չէր մնացել գեղեցկութիւն, որ դաղանային կիրք գրգռէր: Շատերը հեռացել էին գիւղից, ծածկուել էին կալերի մօտ, ձորերում, քարերի մէջ: Աշնանային գիշերը ցուրտ էր, բայց նրանք մի սարսափելի համբերութեամբ սպասում էին՝ անշարժ, քարացած, իրանց շունչով տաքացնում էին սառած ձեռքերը: Այդ էր պատճառը, որ Քէօսա մուխթարը շարունակ վազվզում էր, բայց օգուտ չէր ստանում :

Որսկան շան հոտառութիւնը այս անգամ կատարեալ տանջանք էր դառել Ստամպուլի մեծ վաճառանոցի ներկայացուցչի համար : Նա գիտէր որ պիտի լինի որս, ճանաչում էր իւրաքանչիւր տուն, ուր «լաւ կտորներ» կային: Այս գիշեր նա շատ առատաձեռն էր, անդադար պարպում էր իր դրպանները, փող էր բաժնում զինուորներին եւ ուղարկում էր նրանց իր նշանակած տները:

Բայց ամէն տեղ միեւնոյնն էր կրկնւում : Նա մնում էր դրսում, ծածկւում էր, իսկ զինուորները ներս էին մտնում, ջարդում էին տան մէջ եղածներին, բայց սրանց բերանը չէր բացւում. եւ ոչ ոք տեղից չէր վերակացաւ, որ իր գլուխը ազատելու համար ցոյց տայ թաղցրած զանձը: Մի քանի տներ, ուր կային շատ լաւ կտորներ, այդ գիշեր մի քանի անգամ ենթարկուեցին զինուորների բռնութեան, բայց էլի դիմացան, պինդ պահեցին իրանց գաղտնիքը :

Մուխտարը՝ դժւում էր այդ՝ նմանը չտեսնուած անյաջողութիւնից. իւրաքանչիւր դրուշ, որ տալիս էր զինուորներին, աւելի եւ աւելի գրգռում էր նրա ագահութիւնը: Նա պատրաստ էր ընդունել նոյնիսկ աւելի աննշան որս: Բայց ովքեր էին մի մի դուրս գալիս նրա առաջ: Այս կիսամեռ դժբախտները, որոնք ազատուել էին երեք գիւղերի կոտորածից եւ եկել էին հաց որոնելու:

Բայց մեծ է ուղղահաւատների մարգարէն, աւելի մեծ է ուղղահաւատների Ալլահը, իսկ այս աշխարհում մարգարէի սրուկը եւ Ալլահի ստուերը փատիշահն է: Նրա զօրքերը դեռ երկար ճանապարհ ունէին. դեռ շատ գիւղեր կային նրանց առաջ եւ Մուրատ աղայի խոնարհ սպասաւորը յոյս ունէր, որ կեավուրները ամէն տեղ այնքան պգոյշ եւ խորամանկ չէին լինի, ինչպէս Աւետարանոցում :

Այդ յոյսով էլ նա միւս օրը ճանապարհ ընկաւ զօրքերի հետ :

Առաւօտ էր. դեռ արեգակ չկար: Աւետարանոցից դէպի հարաւ տանող ճանապարհը երկար տարածութեան վրայ բոլորովին սեւացած էր. նա շատ էր նեղ ու անձուկ, եւ մարդկանց անհամար խմբերը կուտակւում էին միմեանց վրայ, սաստկացնում էին իրարանցումը. բանակի աղմուկը լցրել էր բոլոր ձորերը եւ խուլ արձագանգներ էր տալիս սարերում:

Մուխթարը այդ ալեկոծուած ծովի մէջ հեշտութեամբ գտաւ իրան յարմար տեղ. դա վերջապահ խումբն էր, որի հետ գնում էր Ֆէհմի փաշան: Այդտեղ էր եւ Սիւլէյման բէկը: Երբ, վերջապէս, բաւական հեռացաւ բանակի ժխորը եւ հրամանատարը ճանապարհ ընկաւ, Մուխտարը առաջ քշեց իր ձին եւ ամէն կերպ աշխատում էր արժանանալ փաշայի ուշադրութեան: Բայց փաշան այս առաւօտ միայն Սիւլէյման բէկին էր տեսնում :

Երկուսն էլ հիացած էին միմեանց վրայ : Բէկի հիացմունքը սկսուել էր երէկ երեկոյեան, այն րոպէից, երբ ծերունի փաշայի բերանից լսեց թէ ինչ փառք է իրան սպասում :

ԼԷՕ

մերժեց ազգայնական Չինաստանի օգնութեան առաջարկը: «Նիւ Եորք Հէրըլտ» կը գրէ թէ «խորհրդային կառավարութիւնը մեծ յաղթանակ մը շահած է արդէն, յանկարծակիի բերելով Մ. Նահանգները որոնք պատրաստ չէին կամ բաւարար չափով սպառազինուած չէին: Ռուսական ռազմագիտութեան նպատակն է փոքր պատերազմներ սարքել, ամերիկեան ուժերը ցրուելու համար երկրագունդի զանազան կէտերուն վրայ»:

✕ Խորհրդային Չինաստանի արտաքին նախարարը հետեւեալ հեռագիրը ուղղեց Ազգաժողովի ընդհ. քարտուղարին. — «Ցանուն Չինաստանի հանրապետութեան կը յայտարարեմ թէ՝ հակառակ Մ. Նահանգներուն ձեռք առած բոլոր խափանարար միջոցներուն, չինացի ժողովուրդը անդառնալի կերպով որոշած է ազատել Ֆորմոզա կղզին»: Այս առթիւ դիտել կուտայ թէ Ապահովութեան Խորհուրդին միջամտութիւնը ապօրէն է եւ կը խախտէ միջազգային խաղաղութիւնը: Խ. Միութիւնն ալ հեռագրով մը ապօրէն կը հռչակէ տրուած որոշումները:

✕ Հնդկաստանի վարչապետը կոչ մը ուղղեց Անգլիոյ, խնդրելով «դադրեցնել երկդիմի դեր-քը» եւ խորհրդային Չինաստանն ալ անդամ ընդունիլ Ազգաժողովին, մեղմացնելու համար Արեւելքի եւ Արեւմուտքի յարաբերութեանց լարումը:

✕ Ուաշինթընէն կը հեռագրեն թէ բացարձակապէս գաղտնի խորհրդակցութիւն մը կատարուած է նախագահ Թրումընի, զինուորական եւ քաղաքական խորհրդականներուն միջեւ:

✕ Եչ. օր խրախճանք մը տեղի ունեցաւ Հոնկ Քոնկի մէջ, կրակ բացուած ըլլալով համայնավար Չինաստանի սահմանագլուխին վրայ: Անգլիացիները 25.000 զինուոր ունին այդ նաւահանգստին մէջ, ինչպէս եւ նաւային ուժեր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՀԼԻՃԻՆ կազմութեան ճամբան հարթելու համար իր պրպտումները երէկ լրացուց ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Պ. Կի Մոլէ: Վարչապետութեան թեկնածու կը համարուի ազգ. պաշտպանութեան նախորդ նախարարը, Պ. Փլեվէն, որ 49 տարեկան է եւ նախագահը ժողովրդավար – ընկերվարական խմբակցութեան (13 երեսփոխան): Այս խմբակին քուէները յաճախ վճռական դեր կատարած են, միջին ճամբայ մը գտնելու համար: Կան ուրիշ երկու թեկնածուներ եւս, — Ժան Լըթուռնօ (ժողովրդական) եւ Էտկար Ֆոռ (արմատական):

ԱՀՌԵԼԻ ԺԽՈՐ ՄԸ պայթեցաւ Պելժիոյ երեսփ. ժողովին եւ Ծերակոյտին միացեալ նիստին մէջ, Եչ. օր, Թագաւորական հարցին առթիւ: Ընկերվարականները եւ ազատականները ուժգնօրէն ընդդիմանալով Լէոփոլտ Գ.ի վերադարձին, թոյլ չտուին որ խօսին ժողովին երկու նախագահները: Ընդհանուր ժխորին մէջ, ընկերվարական ծերակուտական մը բեմ բարձրանալով, 15 վայրկեան կեցաւ ձեռնածալ, հակառակ բուռն բողոքներու: Հարկ եղաւ նիստը դադրեցնել: Ընդհանուր գործադուլի սպառնալիքներ կը հասնին երկրին զանազան մասերէն: Ընկերվարականները սկսած են գնել բոլոր սուլիչները, գործածելու համար իբրեւ բողոքի ցոյց, եթէ թագաւորը վերադառնայ: «Լէոփոլտ պիտի վերադառնայ 50.000 ընկերվարական սուլիչներով», կ'ըսեն իրենց ներկայացուցիչները:

ԳԻՒՂ ՄԸ ԿՈՐԾԱՆԵՑԱՒ վերին Ալպեաններուն մէջ: Տան մը տանիքը բռնկած էր կայծակէն եւ բոցերը տարածուելով մոխիր դարձուցին 25 տուներ, շտեմարաններ եւ ախոռներ: — Կարկուտը եւ փոթորիկները 40 հազար հեկտար տարածութեամբ հունձքեր փճացուցին Ուազի շրջանին մէջ (4 միլիառ ֆրանք: Շամփանյըի եւ Մոպէօժի մէջ ալ բազմաթիւ այգիներ փճացան, վնասը՝ 350 միլիոն ֆրանք):

Դաշտահանդէս

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, եւ մասնակցութեամբ Մարսէյլի Կապ. Խաչի մասնաճիւղին եւ Ն. Սերունդի Ռոստոմ խումբի:

Այս կիրակի Սէն Լու, Եօթնեղբայրեաններու ագարակին մէջ:

Կը խօսի ընկեր Տ. ԹԱԴՈՍԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾԷՍՈՎ ՊԱՏԱՐԱԳ

Արհ. ԳՐԻԳՈՐ եպս. ՊԱՀԱՊԱՆԵԱՆԻ քահանայութեան վաթսունամեայ յոբելեանին առթիւ, հանդիսաւոր հայկական ծէսով պատարագ, այս կիրակի ճիշդ ժամը 11ին, St. Étienne du Mont, հոյակապ եկեղեցւոյ մէջ, (Place du Panthéon), նախագահութեամբ Պապական նուիրակին՝ Mgr. RONCALLIի եւ ի ներկայութեան բազմաթիւ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու:

Imprimerie DER AGOPIAN. 17 rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅՈՒԼԻՍ 9ԻՆ Հ. Մ. Մ.Ի ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ, մասնակցութեամբ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ, ԱՐԵՆՈՒՇՆԵՐՈՒ եւ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ֆ. Հ. Մ. Ը. Մ.Ի:

Այս կիրակի, ժամը 9էն մինչեւ 21, Stade Olier, 11, rue d'Arcueil, Montrouge:

Ժամը 10ին ԴՐՕՇԱԿԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ եւ ՏՈՂԱՆՑՔ: Արիներու եւ Արենուշներու կողմէ սկաուտական խաղեր, վազք, բարձրութիւն եւ երկայնութիւն ցատքել, գունդ, սկաւառակ եւ դրօշարշաւ: Կէս օրէ վերջ գնդակախաղի չորս մրցումներ Հ. Մ. Մ.ի եւ Ալֆորվիլի խումբերուն կողմէ Նմանապէս Վօլիպօլի եւ պասքէթի մրցումներ:

Գեղարուեստական լայն բաժին՝ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի երգչախումբին եւ զանազան անակնկալներ:

Ծոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով: (Կրնաք ուտելիք բերել՝ բացի խմիչքէն):

Մուտք 100 ֆրանք: (Անձրեւի պարագային պատսպարուած սրահ):

Հաղորդակցութեան միջոց. — Porte d'Orléansէն հանրակառք թիւ 187 եւ 188 իջնել La Vache Noire:

ՆՈՐԱԳԻՐՆԵՐ Հ. Յ. Դ. ՇԱՐՔԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, La Petite Aubèrgeի սրահը, 26 rue des Paquerettes: Այս առթիւ տեղի պիտի ունենայ նորագիրներու երդման արարողութիւնը: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները:

Ներկայ պիտի ըլլայ ընկեր ՎԱՀԱՆ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ. — Պ. Վահան Երանոսեան եւ զաւակը, Արամ, Պ. Յակոբեան ինչպէս եւ իր բոլոր պարագաները եւ բարեկամները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon, իրենց կնոջ, մօր, քրոջ եւ ազգականին ողբացեալ

ՏԻԿԻ ՊԵՐՃՈՒՀԻ ԵՐԱՆՈՍԵԱՆԻ

(Ծնեալ Յակոբեան) մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ. — Այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի ի յիշատակ հանգուցեալ Պ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՏՈՒՏԻՓԱՓԱԶԵԱՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԱԳԱԲԻ ՏՈՒՏԻՓԱՓԱԶԵԱՆԻ, տիկնոջ մահուան առաջին տարելիցին առթիւ: Իր զաւակները կը հրաւիրեն անոնց յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ. — Տէսինէն Պ. Արամ Միրզոյեան եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ մօր ՏԻԿԻՆ ԽԱՍԽԱԹՈՒՆԻ կանխահաս եւ դառնաղէտ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 23 Յունիսին, իր բնակարանին մէջ: Այս առթիւ Միրզոյեան ընտանիքը, Տէր եւ Տիկին Նշան Մուրատեան (Կրընօպլը) եւ Տէր եւ Տիկին Միհրան Պառուեան 500ական ֆր. կը նուիրեն Ֆր. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին, (1500 ֆրանքը ստանալ Վ. Հիւսեանէն):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ. — Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան Տէսինի մասնաճիւղի բոլոր ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկեր Արամ Միրզոյեանին եւ իր պարագաներուն հանգուցեալ Տիկին ԽԱՍԽԱԹՈՒՆԻ տխուր եւ կանխահաս մահուան առթիւ:

ՊԷԼՎԻԼԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՓԱԿՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Հովանաւորութեամբ Արտաւազդ արք. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆԻ, Կիրակի 9 Յուլիս, կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին Le Bon Foyer թատերասրահին մէջ, 8 Ave. Simon Bolivar, մէթրօ Փիրէնէ:

Մրցանակներու բաշխում, երգ, արտասանութիւն, աշակերտներու կողմէ: Ինչպէս նաեւ Ա. անգամ ըլլալով պիտի ներկայացուի Մկրտիչ Կորիւնի ԱՂԱՒՆԻՆ ԵՒ ՏՂԱՆ

Պատանեկան հէքեաթ – թատերախաղ, 5 արար: Դերակատարները պիտի ըլլան դպրոցի աշակերտները, ղեկավարութեամբ դպրոցի ուսուցիչ Տրդատ Նշանեանի:

Մուտքը ազատ է (Տախքերու մասնակցութիւն): Կը հրաւիրուին ծնողները եւ դպրոցասէրները:

Կրթ. Մարմին Պէլվիլի դպրոցին

ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի եւ իր երիտասարդաց ընկերակցութեան կողմէ Միութեանս 44րդ տարելիցին առթիւ, 8 Յուլիսին երեկոյեան ժամը 20էն մինչեւ առաւօտ Réserveի (Promenade de la Corniche) շքեղ սրահներուն մէջ:

Այս աննախընթաց պատեհութենէն չզրկուելու համար անհրաժեշտ է այժմէն իսկ ապահովել տոմսերը հետեւեալ հասցէներէն. — Պ. Պ. Լ. Եավրուեան 23 rue Sénac, Ե. Արմէն 39 rue St. Savournin, Յ. Ուլուհոճեան 37 rue rue Tapis Vert, Ա. Շէխիկեան 1 Bld. d'Athènes (դեղարան), Տ. Սիմոնեան 3 rue Ste. Barbe:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկ. ընդհ. ժողովը՝ այս Շբ. ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՊՈՄՈՆ. — Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ. — Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Խրիմեան սրահը:

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ Կապոյտ Խաչի տարեվերջի ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ հանդէսը՝ այս կիրակի ժամը 3ին, սովորական հանդիսասրահը: Գեղարուեստական բաժին աշակերտներու կողմէ, սիրուն անակնկալներով: Մուտքը ազատ է:

ԼԻՈՆ. — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի ժողովը այս երկուշաբթի երեկոյին, ժամը 9ին, դպրոցին սրահը, 78 rue Rabelais: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. «Սեւակ» խումբի ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն, ընկեր Վահէի բնակարանը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅ»Ի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Licenceներու ստորագրութեան համար դիմել եղբայր Պօղոս Գալէնտէրեանի, 48 rue St. Basile, Մարսէյլ, ամէն օր ժամը 19էն 20:

ՏԷՍԻՆ. — Կապոյտ Խաչի դպրոցին ամավերջի հանդէսը՝ Յուլիս 16ի կիրակին, կէսօրէ վերջ, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի երգչախումբի անդամները պարտաւոր են մարզադաշտ ըլլալ կիրակի առտու ժամը 9ին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի autocarի սպասարկութիւն մը կը տրամադրէ՝ Հ. Մ. Մ.ի մարզահանդէսին առթիւ: Երթեւեկի գին՝ 100 ֆրանք: Հաւաքավայր Bld. Carnot: Autocarը կը մեկնի հետեւեալ ժամերուն: Առաւօտեան ժամը 9.30ին, 10.30ին, եւ 12.30ին: Վերադարձ՝ երեկոյեան ժամը 7.30էն սկսեալ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամս · 800 ֆր · Տար · 1600 · արտ · 2500 ֆր ·

Tél. GOB. 15–70 Թիւ 7 ֆր · C.C.P.Paris 1678–63

Dimanche 9 JUILLET 1950 Կիրակի 9 ՅՈՒԼԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6199–Նոր շրջան թիւ 1610

Խմբագիր՝ Շ · ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՇՏ ԲԱՆ ՄԸ ԱՒԵԼԻ

Այս տողերը գրած ատեն, աչքի առջեւ ունինք Աթէնքի « Ազատ Օր »ին բացառիկ թիւը, նուիրուած՝ Երիտասարդութեան Օրուան :

Ճիշդ այսօր ալ տեղի կ'ունենայ ուրիշ երիտասարդական ձեռնարկ մը, — Փարիզի Հ · Մ · Մ ·ին տարեկան մարզահանդէսը :

Եւ վերջապէս ահա նորանոր յաջողութեանց լուրեր՝ Սուրիա – Լիբանանէն, որ դարձած է իրական եւ անդերազանցելի վառարանը երբեմնի Հ · Մ · Ը · Մ ·ին :

Ներշնչումի աղբիւրներ՝ բոլորն ալ : Մանաւանդ մեր գաղութին համար, որ միշտ կարօտով կը յիշէ Արեւելքը : Իր շարք մը անփոխարինելի առաւելութիւնները :

Քանի կը թաւալին պանդխտութեան տարիները, այնքան անձկութեամբ կը լեցուի մեր հոգին :

Այդ անձկութիւնը լարելով մեր ջիղերը, բոլորին ուշադրութիւնը կ'ուղղէ դէպի երիտասարդութիւնը :

Ո'ւր որ ալ գտնուին, ի'նչ դաւանանք ալ ունենան, վաղուան կայծերն են երիտասարդները : Կը բաւէ որ հաւատան իրենց կոչումին :

Անշուշտ բոլորն ալ կ'ըմբռնեն իրենց առաջին պարտականութիւնը, — ծառայել սեփական ժողովուրդին, եւ անոր միջոցաւ՝ ընդհանուրին, բովանդակ մարդկութեան :

Այդ գիտակցութիւնը կը պարտադրէ միշտ հետամուտ ըլլալ քայլ մը աւելի յառաջ նետուելու : Բան մը աւելի սորվելու : Ճիգ մը աւելի փորձելու :

Միայն մենք չենք որ այդ աւելին կը պահանջենք մեր երիտասարդութենէն :

Շատ աւելի հզօր եւ բախտաւոր ժողովուրդներ, դարաւոր պետութիւններ նոյն պարտականութիւնը կը յիշեցնեն իրենց երիտասարդութեան :

Հասեր ենք այնպիսի շրջանի մը ուր բոլոր ազգերն ալ երիտասարդանալ, նորոգուիլ, թարմանալ կ'ուզեն :

Անտարակոյս ամէնէն աւելի մեր ցիրուցան բազմութիւնները կը կարօտին այդ երիտասարդացման : Կը կարօտին կազդուրիչ, վերանորոգիչ աւիշի մը :

Երիտասարդացում՝ բառին ամենալայն առումով, — մարմնով, մտքով, սրտով :

Զլապինդ վերանորոգում՝ դիմանալու համար այն պայքարին որ կը ճնշէ մեր ուսերուն վրայ, օտարութեան մէջ : Դիմաւորելու համար օրուան պահանջները, իբրեւ ինքնուրոյն համբանք :

Քաղաքական եւ ընկերային դաւանանքները կրնան այս կամ այն ուղին ցուցնել : Բայց հիմնականը կը մնայ անփոփոխ, — ծառայել հայրենիքին եւ ժողովուրդին :

Այս մտահոգութեամբ է որ, Հ · Յ · Դաշնակցութիւնը մասնաւոր գուրգուրանքով կը հետեւի երիտասարդական գործունէութեան, բոլոր գաղութներուն մէջ : Կը ջանայ համախմբել, կազմակերպել երիտասարդները եւ մղել ինքնագործունէութեան : Առանց պիրկ, իշխանասաստ լուծի մը տակ առնելու զանոնք :

Նոյն մտահոգութեամբ է որ մենք միշտ կը յիշեցնենք մեր Երիտ · Միութեանց՝ արհամարհել աջէն թէ ձախէն արձակուած սլաքները :

Ի՞նչ արժած պիտի ըլլային մեր ճիգերն ու ձեռնարկները, եթէ երիտասարդութեան հոգին ալ դառնար անդաստան մը պղտոր մարզանքներու :

Միտքերուն, սիրտերուն եւ մկաններուն հետ, բարքերն ալ կը կարօտին բարեփոխման, պայծառացման :

Նոր Սերունդ, Երիտ · Միութիւն, Հ · Մ · Մ ·, Հ · Մ · Ը · Մ · եւ ուրիշ բազմանուն երիտասարդական կազմակերպութիւններ կոչուած են նոր եւ աւելի արդիւնաւոր ակօսներ բանալու :

Որ եւ է տատանում կամ թուլացում այդ ճամբուն վրայ՝ պիտի նշանակէր անփառունակ նահանջ : Բան մըն ալ աւելի, — դասալքութիւն :

Երբ Արեւելքի մեր տղաքը չեն վհատիր այնքան տաժանելի պայմաններու մէջ, կը գործեն կրակոտ աչքերով եւ ճակատը բարձր, ինչո՞ւ պիտի տկարանային իրենց տարեկիցները, Արեւմուտքի մէջ :

Փոխանակ ճիգ մը աւելի փորձելու :

Շ ·

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԷՏՔ ՉԷ ՅՈՒՍԱՀԱՏԻԼ

Եւ տակաւին կ'ըսեն թէ արդարութիւն եւ խղճմտանք չկայ ...

Ո՜րքան ապերախտ են մարդիկ :

Զլսեցի՞ք «զգայացունց » նորութիւնը, — ափ մը Թուրքեր ալ սկսեր են արդարութիւն պահանջել, հոգ չէ թէ աններդաշնակ եւ խուպոտ :

Կարդացիք անշուշտ : «Վարլըք» անուն տուրք մը դրած էին եղեր պատերազմի միջոցին, «օրինաւոր եւ արդար», եւ մանաւանդ «հաւասար» բոլոր ունեւոր քաղաքացիներուն համար :

Այս անգամ Իսմէթ – Սարաճօղլուի խելապատակէն բխած, «օրինաւորապէս» կողոպտելու համար մանաւանդ Հայերը, Յոյները, Հրեաները որոնց արդար քրտինքին եւ տարիներու չարաչար աշխատանքին արդիւնքը քունը փախցուցած էր օրուան նախագահին :

Իբրեւ հետեւանք, բազմաթիւ մարդիկ մուխրի վրայ նստան, ամէն բան, տուն – տեղ ծախելով, ձիւն – ձմրան քշուեցան դէպի «արեւելեան նահանգներու» լեռները, քար կոտրելու եւ ճամբայ շինելու : Շատեր ալ մեռան :

Այս բոլորը տեղի ունեցան 1942—1943ին, եւ ահա պաշտօնական բերաններ, երեսփոխան, նախարար կամ լրագրող կ'աղաղակեն ·

— Կողոպտեցի՛ք ... քանդեցի՛ք ... փճացուցիք երկրին տնտեսութիւնը, առեւտուրը, ձեր «վարլըք»ով եւայլն :

Անշուշտ իրենք շատ աւելի պատկերալից կը նկարագրեն, մօտէն գիտնալով բոլոր մանրամասնութիւնները :

Ուրեմն չյուսահատինք : Օր մըն ալ ուրիշ կուսակցութիւն մը կրնայ ծնիլ այդ երանելի երկրին մէջ, յիշելու համար 1915ի սարսափները : Թերեւս այն ատեն խոստովանին թէ « Հայաջինջ աքսոր եւ ջարդ» ըսուած գլուխ մը կայ իրենց պատմութեան մէջ : Ո՞վ գիտէ, թերեւս պատասխանատուներն ալ փնտռեն եւ բանան ներքին ծալքերը, վաւերագիրներով :

— Կը հաւատա՞ս, պիտի հարցնէր հազար տաք ու պաղ տեսած, նախ 1915ի աքսորէն երիցս կոտորակուած, յետոյ «վարլըք»ին համն ալ տեսած թերահաւատ բարեկամս :

— Է՛հ ... չըլլալիք բան չկայ, ինչե՛ր չտեսնաք ...

ՍՕՍԻ

Հ · Մ · Մ ·Ի ՄԵԾ ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այսօր, կիրակի, ժամը 9էն մինչեւ 21, **Stade Olier** : Դրօշի պարզում, տողանցք, մարզական խաղեր, գեղարուեստական բաժին եւն · :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԻՆ կազմութիւնը յանձնուեցաւ Պ · Ռընէ Փլեվէնի, որ ազգ · պաշտպանութեան նախարարութիւնը կը վարէր նախորդ կառավարութեան մէջ : Իր խմբակցութիւնը 13 երեսփոխան ունի Ազգ · Ժողովին մէջ : Ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ · քարտուղարը, Կի Մոլէ, ձեռնթափ եղած էր, տեսնելով որ արմատականները կը մերժեն մասնակցիլ խորհրդակցութեանց : Ինք ծրագիր մը մշակած էր, առաջարկելով 16 հազար ֆրանք, իբրեւ նուազագոյն ապրուստ փարիզի համար, բարեփոխել ընտրական օրէնքը եւն :

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ 12 զինակիցները Յուլիս 12ին ժողով պիտի գումարեն Լոնտոնի մէջ, իբրեւ օրակարգ ունենալով հիմնական ծրագիր մը մշակել արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան համար : Ժողովը պիտի տեւէ 11 օր :

124 ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ գլխիվայր լուսանկարները հրատարակեց «Ֆրանս Տիմանչ», ապացուցանելու համար թէ այդքան նախարարներ տապալած են պատերազմէն ի վեր :

ԿԱՊ · ԽԱՉԻ Ա · ԽՈՒՄԲԻՆ ՄԵԿՆՈՒՄԸ ԼԻՈՆԷՆ

Ֆր · Կ · Խաչի կազդուրման կայանի Լիոնի եւ շրջանի տղաքը կը մեկնին վաղը, երկուշաբթի (10 Յուլիս), առտուան ժամը 8ին : Հաւաքուիլ ժամը 7ին, Լիոն՝ Փէրաշի կայարանին մեծ դրան առջեւ, ուր իրենց պիտի սպասեն Փարիզէն մեկնող հսկիչ օրիորդները : Լիոնի շոգեկառքը Կրընոպլը կը հասնի ժամը 10.08ին, այն տեղէն ալ Տինեը ժամը 15.38ին, ուր իրենց պիտի սպասէ Վէրնէ տանող քամիոնը :

ՔՈՐԷԱՅԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Մասնակի զօրաշարժ Մ · Նահանգներուն մէջ

18 — 25 ՏԱՐԵԿԱՆՆԵՐԸ ԵՆԹԱԿԱՅ ՊԱՐՏԱՒՈՐԻՉ ԾԱՌԱՅՈՒԹԵԱՆ . — ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐ ԱԼ ՊԻՏԻ ՀԱՒԱՔՈՒԻՆ . — ԿԱՐՄԻՐՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ՅԱՌԱՋ ԽԱՂԱԼ . — ՄԻԱՑԵԱԼ ՈՒԺԵՐԸ ՊԻՏԻ ԿՌՈՒԻՆ ՅԱՆՈՒՆ ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ

Մ · Նահանգներուն կառավարութիւնը Յուլիս 7ին որոշեց վերցնել պարտաւորիչ զինուորութեան մասին հաստատուած սահմանափակումը, որպէսզի կարելի ըլլայ անհրաժեշտ զօրքը տրամադրել Քորէայի պատերազմին համար : Նախագահ Թրումընի հրամանով, պիտի աւելնան ցամաքային, ծովային եւ օդանաւային ուժերը, անցնելով ելմտացոյցով նախատեսուած սահմանը : Միեւնոյն ատեն կամաւորներ պիտի հրաւիրուին : Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ որոշումը տրուեցաւ համաձայն սպարապետներու մասնախումբին յանձնարարութեան, հաւանութեամբ ցամաքային, ծովային եւ օդանաւային նախարարութեանց եւ նախագահին վերջնական վաւերացումով :

Զեկոյցը չի ճշդեր այս հրամանով նախատեսուած զինուորներուն թիւը : Վերջին անգամ ամերիկեան ուժերը կը հաշուէին համագումար 1.370.000 հոգի (593.000 ցամաքային, 427 հազար ծովային, 350 հազար օդանաւային) : Հաւանական է որ ամէնէն առաջ ցամաքային բանակը զօրացնեն : (Տասնըմէկ զօրաբաժիններէն միայն չորսը կը գտնուին Ծայր · Արեւելքի մէջ) :

Դեռ վերջերս էր որ ընդլայնուելով, մինչեւ 1951 Յուլիս 9 երկարաձգուեցաւ պարտաւորիչ զինուորութեան օրէնքը : Տրուած որոշման համաձայն, 18 — 25 տարեկան երիտասարդները կրնան զէնքի տակ հրաւիրուիլ առանց Խորհրդարանին միջամտութեան : Օրէնքը առաւելագոյն 2.005.862 նշանակած էր զինեալ ուժերու ընդհ · թիւը : Վերջին անգամ ծանուցուած թիւը 1.370000 հաշուելով, անհրաժեշտ է 635 հազար գործօն զինուոր կամ կամաւոր եւս գտնել, օրինական համագումարը լրացնելու համար :

Օրէնքին տրամադրութեամբ, նախագահը կրնայ զօրակոչի ենթարկել պահեստիները, ինչպէս եւ ազգային պահակները (իւրաքանչիւր նահանգի քաղաքապահ զօրքը) : Կամաւորներ կրնան ընդունուիլ առանց որեւէ սահմանափակման :

Անցեալ Յունիս 23ին կատարուած արձանագրութեան մը համաձայն, 18 — 26 տարեկան զինուորցուներու թիւը կը հասնէր 7.628.000ի, որոնց 1.140.000ը ենթակայ գործօն ծառայութեան : Կը կարծուի թէ առ այժմ պիտի կանչուին այն զինուորցուները որոնք ընտանեկան հոգեր չունին :

╳ Վերջին լուրերու համաձայն, հիւսիսային Քորէայի զօրամասերը կը շարունակեն յառաջ խաղալ : Ուրբաթ օր զրահապատ զօրագունդ մը աւելի քան հարիւր հրասայլերով դէպի հարաւ քշեց ամերիկեան յառաջապահ զօրախումբերը : Ամերիկեան օդանաւեր բուռն կրակի մը բռնեցին թշնամի հրասայլերու եւ զինուորական կառքերու կեդրոն մը, Զօնանի հիւսիսակողմը : Ամերիկացիները գոհ կ'երեւան ռմբակոծութեանց արդիւնքին : Հիւսիսային Քորէայի բանակին թիւը բարձրացած է 60 հազարի :

Ուրբաթ օր Քորէա հասան ամերիկեան առաջին հրասայլերը, ճակատելու համար կարմիրներուն դէմ որոնք 70 մղոն դէպի հարաւ յառաջացած են, պատերազմին սկզբնաւորութենէն ի վեր : Զօր · Մէք Արթըրի վերջին զեկոյցը կ'ըսէ թէ ամերիկեան օդանաւեր ռմբակոծեցին չորս նաւեր որոնք սուզանաւերու կը նմանէին : Հիւս · Քորէան սուզանաւ չունի · հետեւաբար կը կարծուի թէ ռուսական մարտանաւեր էին : Նոյն զեկոյցին համաձայն, Հիւս · Քորէայի զօրամասերը հասած են 80 մղոն դէպի հարաւ · բայց կացութիւնը հետզհետէ կը բարւոքի :

Իրենց յառաջապահ զօրախումբերուն նահանջէն վերջ, Ամերիկացիները այժմ կը ջանան կասեցնել կարմիրներուն յառաջխաղացութիւնը, մինչեւ որ օգնական ուժեր հասնին : Հիւս · Քորէացիները ունին 15 զօրաբաժին, իւրաքանչիւրը 5—6 հազար զինուորներէ բաղկացած եւ 150 հրասայլ, զրահապատ կառքեր եւն · : Ամերիկացիները մինչեւ հիմա կռիւներուն մասնակցած են կէս վաշտով : Իրենց հրասայլերը գործել պիտի սկսէին երէկ, շաբաթ :

╳ Ապահովութեան Խորհուրդը Յուլիս 7ին նիստ գումարելով, 7 ձայնով քուէարկեց անգլեւֆրանսական բանաձեւ մը, որ կ'առաջարկէր միացնել Քորէայի հրամանատարութիւնը եւ խնդրել Մ · Նահանգներէն որ սպարապետ մը նշանակէ : Երեք անդամներ ձեռնպահ մնացին (Հնդկաստան, Եգիպտոս, Եուկոսլաւիա) : Խ · Միութիւնը նիստերուն չի մասնակցիր թշնամութեանց սկիզբէն ի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ · էջ)

ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

Ամէն իրիկուն, տուն վերադառնալէ առաջ, կ'երկարեմ ճամբաս: Կ'ուղղուիմ դէպի Փարիզի հին թաղերը որ կը յիշեցնեն Հիւկօն եւ Եօժէն Սիւն: Յիշելով այդ հին ընթերցումներս, կը վերապրիմ անցեալ մը: Կ'անցնիմ փողոցէ մը՝ ուր աշխատած եմ քսան տարիներ առաջ: Կը նայիմ խանութներուն, մայթին, անցորդներուն, տուն ուր ձգած եմ մաս մը կեանքէս: Ամէն ինչ փոխուած է, ըլլալով հանդերձ նոյնը: Փոխուած եմ նաեւ ես: Կը նայիմ: Սէր մըն է, կարօտախտ մը, վերացումի պահանջ մը, տխուր երջանկութիւն մը՝ կարծես թէ սիրելի կին մըն է դաշոյնը մեր կուրծքին զարնողը:

Պէտք է տարիք առնել՝ այս սէրը ունենալու համար: Հասնելով հոն՝ մեր նայուածքը կ'երթայ նաեւ աշխարհի անցեալին: Կը քալեմ: Կանգ կ'առնեմ երկարօրէն քանդուած շէնքերուն առջեւ: Ահա անհետացած տուն մը: Կը մնան տակաւին իր բակին քարերը: Պատի մը վրայ, որ մաս կը կազմէր ժամանակին անոր, կ'երեւան դեռ ծխնելոյգին, խոհանոցին, սանդուղին, սենեակներուն, մահճակալներուն եւ լուսանկարներուն ձգած գիծերը՝ անձրեւներէն հալած, գունաթափ որմաթուղթին վրայ:

Թշուառ տուն մը յիշատակն է որ ոտքի մնացած կը կրէ կոնակին: Բայց կը յուզէ զիս բանաստեղծներու յիշատակներով: Կը յիշեմ Րիլքէն եւ ուրիշներ՝ կը սիրէին թափառիլ նման պատերու առջեւ:

... Բայց ոչ այդ անհետացած տունը՝ ոչ ալ Եւրոպայի փլած դղեակները կրնան ունենալ մեր աւերակներուն ողբերգութիւնն ու ներշնչող զօրութիւնը: Եւ ոչ Րիլքէ, ոչ ալ ուրիշներ պիտի կրնան տալ այդ ողբերգութիւնն ու ներշնչող ոգին: Ամբողջ ցեղ մըն է որ կը խօսի այդ աւերակներուն բերնով: Ու այդ ցեղը բացառիկ է աշխարհի մէջ՝ իր մաքառումներով, տեսած զարհուրանքներով, մղած պայքարներով: Լքուած են անոնք, այդ փլատակները, լացող իսկ չունին իրենց վրայ: Ընդհակառակն: Թշնամին է միայն որ կ'անցնի իրենց քովէն եւ ատելութեամբ, հեգնանքով ու ոխով կը նայի իրենց: «Փոշիի պիտի վերածենք այս քարերն իսկ, որպէսզի ոչ մէկ հետք մնայ Հայերէն», յայտարարած էր Թուրք մը՝ Ֆրանսացի ուղեւորի մը: Մինչ այդ Թուրք գիւղացին իր տունը կը շինէ մեր վանքերուն քարերով:

Յիմար էր այդ Թուրքը: Եթէ աշխարհի բոլոր ջաղացքներն իսկ բերէր, դարեր պէտք պիտի ըլլային իրեն՝ որպէսզի փոշիի վերածէր դարերով կուտակուած մեր աւերակները: Պիտի խեղդուէր անոնց փոշիին ծովուն մէջ եւ տակաւին քարեր, սիւներ եւ կոթողներ պիտի մնային հողերուն տակ:

Յիմար էր այդ Թուրքը: Եթն այդ աւերակներն իսկ անհետանան, անոնք ապրած են ու կ'ապրին, կը մնան մեր հոգիին մէջ՝ ու կ'երգուին: Ալիշանէն Րաֆֆի, Սիամանթոյէն Վարուժան՝ մեր գրականութիւնը լեցուն է աւերակներու սրտակեղեք երգերով, որ կուգան միսէն եւ արիւնէն, հայրենիքի կարօտէն եւ վհատութենէն, ողբերգութեան, դժբախտութեան, հիասթափութեան կսկիծներէն եւ հպարտութեան պահանջներէն, մեր դառնութենէն եւ մեր լքուածութենէն, մեր ապրելու կամքէն:

Թափառելու տեղ ամէն իրիկուն Փարիզի այդ թշուառ թաղին մէջ, պիտի ուզէի ըլլալ այդ աւերակներուն քով: Բայց ո՞վ պիտի տայ ինծի ճամբու թուղթ մը, եւ ձի մը, վասնզի ձիով պէտք է կատարել այդ ուղեւորութիւնը: Ճամբու թուղթ մը՝ մինչեւ Երեւան:

Ձիով պիտի բարձրանայի Ատանայէն վեր, անցնելով Սիսէն, Մարաշէն, Տիգրանակերտէն, Ակնէն: Իջնելով վար, դէպի Տարօն, Վան, պիտի բարձրանայի կրկին դէպի հիւսիս, Երեւան մտնելու համար Կարինի եւ Անիի ճամբով:

Մեր դրական եւ այլ պատգամաւորները սաւառնակով կամ նաւով ու շոգեկառքով գացին եկան: Սխալուած էին: Բայց Երեւանի իրական ճամբան Ատանայէն կը սկսի: Ու անհրաժեշտ է կատարել այդ ուղեւորութիւնը՝ կանգ առնելէ առաջ Երեւանի նորակառոյց շէնքերուն առջեւ: Անհրաժեշտ է որ մեր նայուածքը չափէ ահաւոր ամայութիւնը ու սեւեռուած մնայ պահերով մեր վանքերուն եւ բերդերուն փլատակներուն վրայ՝ երկիւղած ու տառապագին սեւեռումով: Անհրաժեշտ է որ մեր ականջները լսեն խարշափը մեր ծառերուն, լսեն մեր հայրերն ու պապերը որ տնկեցին զանոնք: Որովհետեւ կը պատմեն այդ ծառերը, կը խօսին ջարդերէն, անարդարութիւններէն, մարդկային հրէշութիւններէն եւ կը սարսռան եւ բարի յուզումները կ'ապրին, կ'ողբան, կը տառապին, արձագանգներն են իրենց անհետացած տէրերուն: Կը խօսին ժամանակներու հոսումէն: Եւ իրենց տխուր այլ աղամանդային խարշափին հետ կը սահին ստուերները ցեղին՝ հեթանոսական օրերէն մինչեւ վերջին տարագիրները: Բիւրեղներ կը հնչեն: Լսել վսեմ ձգտումները ցեղին, մաքուր ու բարձր հոգին, իր դրօշներն ու ծնծղաները, սուրերն ու նետերը ...

Պէտք է որ այդ ուղեւորութիւնը ըլլայ դանդաղ: Սրբութիւն մը կայ ամէն քայլի: Զոհ մը կայ ձիուն սմբակներուն տակ, գանկ մը՝ խոտերուն ու հողերուն մէջ: Այդ սմբակները կայծեր պիտի հանեն լեռներէն վեր, ապառաժներուն վրայ, հոն՝ ուր ինկան ապառաժէ սրտով մեր հերոսները, անոնք որ եղան մեծ ժողովուրդներուն հերոսներէն աւելի մեծութիւն մը մեր պզտիկ ժողովուրդին համար:

Պէտք է փակել աչքերը՝ արեւին լոյսին դէմ՝ որ հաւասարապէս կը լուսաւորէ արդարն ու անարդարը, ոճրագործն ու զոհը, երբ ձին կը քալէ դէպի Զէյթուն, տեսնելու համար փառահեղ հերոսամարտները: Այսպէս ամբողջ Տաւրոսեան լեռնաշղթային վրայ, Սիփանի վրայ, ուր, անշուշտ, նախած թրքութիւն կամ լռութիւն եւ խաղաղութիւն է հիմա, կարծես թէ բան մը չէ պատահած: Բայց ներկայ է անցեալը՝ հաղորդութեան, ներշնչումի եւ ոգեւորութեան այս պահերուն մէջ: Մնայուն ճշմարտութիւն մըն է՝ հոսող եւ անցնող ժամանակին մէջ: Փակել աչքերը՝ եւ կերտել մեր հոգիին մէջ՝ մեր պատմութիւնը: Վերականգնել խոտերուն տակ թաղուած, սեւցած խաչքարերը, պատերն ու կոտրները, լեցնել գիւղերն ու քաղաքները իրենց երբեմնի Հայ բնակիչներով: Ու կերտուիլ այս բոլորին մէջ, ըլլալ ճշմարտութեան հասած հաղորդուող մարդուն պէս:

Եւ այսպէս մտնել Երեւանէն ներս:

Պիտի ուզէի, որ երբ ձիս կանգ առնէր Արարատեան դաշտին մէջ, հեռուէն, մայրաքաղաքը երեւար տեսած աւերակներուս եւ տեսած մեռելներուս յարութեան պէս: Լսէի Հայ զօրքերուն թողանցքը, հայ արձանագործներուն մրճահարումը եւ մեր բանուորներուն թիերուն, բահերուն աղմուկը եւ տօնական զանգահարումը մեր եկեղեցիներուն:

Պատրալի՞ր ովասիս մը չըլլար ան՝ թափառումներէն, սուգերէն, հսկումներէն յոգնած աչքերուս համար, եթէ դառնութենէն, հպարտութեան կարօտէն, ապրելու ծարաւէն այրած շրթներս պատրաստ են խմելու թունաւոր ջուրերն իսկ, այլ մեր անցեալէն բարձրացած մայրաքաղաք մը: Իր շէնքերը ըլլային մեր ոճին վերածնունդը: Մեր ոգին ծփար Աբովեան փողոցին, արձաններուն եւ Օփերային ասպետական շէնքերուն վրայ:

Պիտի ուզէի հանդչիլ անշուշտ ժամ առաջ՝ Ինթուրիսթի պանդոկներէն մէկուն մէջ, դրչեղբայրներուս կողքին, եթէ այդ պատիւը տրուէր ինծի, պիտի ուզէի ուրախանալ, փայփայել հին ու նոր գիրքերը, մեր մագաղաթները, լսել պատմութիւնը այն բոլոր զոհողութիւններուն, ճիգերուն, զոհաբերումներուն՝ որոնց շնորհիւ բարձրացած է այդ մայրաքաղաքը, բայց ամէն բանէ առաջ, պիտի ուզէի որ ան երեւար մեր աւերակներուն յարութեան պէս, երբ հասնէի ու կեցնէի ձիս՝ Արարատեան դաշտին մէջ, ուխտաւորի մը պէս:

(Ազդարար) Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Սարտարապատ

Հոն ծառացաւ Հայը Թուրքին դէմ եւ պոռաց ահեղաձայն.— «Պիտի չանցնիս»:

Անոր կուրծքը զրահուած էր անխորտակելի վահանով մը զոր հայրենիքի եւ ազատութեան խորհրդանշանները կը զարդարէին:

Անոր ձեռքը չէր զինուած ոճիրի զէնքերով, այլ կը կրէր կայծակնաշող սուրը փրկութեան:

Բարձր էր ճակատը Հայուն եւ անոր սրտին տրոփը կը զգային բիւրաւոր զոհերը որոնք ինկած էին Սարտարապատէն առաջ:

«Կեցցէ՛ր», աղաղակեց ան փոթորկաշունչ եւ ատելավառ ցասումով եւ անոր ձայնին արձագանգը լեցուց Արարատի եւ Արագածի վէհերը:

«Կեցցէ՛ր».— Եւ Թուրքին դէմ աշտարակուեցաւ Հայը իր փոքրաթիւ բանակով, մէկ հոգի եօթը հոգիի դէմ, աստուածային մոլեգնութեամբ:

Սարտարապատը պատերազմ չէր, այլ մրրիկ, որուն սատկաշունչ հեւքին մէջ կ'երկնէին Երկինքն ու Երկիրը կրակով ու արիւնով: Անոր խորհուրդը մահուան հորիզոններէն անդին կը հասնէր, յարութեան առաւօտի մը խաղաղ եւ անհուն լոյսին մէջ:

Սարտարապատը մահը կ'այլակերպէր կեանքին ամենաշքեղ ու ոսկեշառայլ Յաղթանակով:

Հոն սուրը չէր միայն որ զարկաւ ու ջախջախեց Թշնամին, այլ Հայուն ապրելու, իր Երազներն եւ Յոյսերը, իր գեղեցկավառ ցնորքները յաւերժացնելու հզօր կամքը:

Սարտարապատը պատերազմ չէր միայն, այլ ճշմարիտ Երկունք, արշալոյսներուն ամէնէն հրաճաճանչը երկնելու համար երկնքի եւ երկրի խորհուրդներով:

Սարտարապատի իւրաքանչիւր զինուորը ինքը Հայ ցեղն էր ամբողջ իր դարաւոր տառապանքով, իր անպարտելի ոգիով:

Իւրաքանչիւր զոհը նահատակ մըն էր փառափուն պատմուճանով զգեստաւորեալ, Աստուծոյ եւ համայն մարդկութեան դէմ կանգնած, իր սրտին արիւնին վարդերէն պսակաւոր:

Անոնք որ ինկան այս պատերազմին մէջ, արժանացան յիշատակի սրբանուէր գեղեցկութեան:

Անոնց մեռելները չեն անդորր գերեզմաննոցի մը: Նոճիներ եւ ուռիներ չեն հսկեր անոնց վրայ, այլ մեր վեհապանծ լեռներուն շուքը:

Ամէն անգամ որ փոթորկաշունչ քամին կ'անցնի Արարատեան դաշտէն, կը կանգնին անոնք ընդոստ, պատեճարիր այդ մեռելները փառքով զըրահուած, ականջ կուտան վիշապաձայն հեղեղներուն, եւ կ'աղաղակեն մոլեգին.— «Պիտի չանցնիս»:

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Ուոքինկըրնի (Ամերիկա) մէջ մեռած է ընկեր Պօղոս Հերոյեան: Դատեմցի էր: 1898ին գացած է Ամերիկա ուր մտած է Հ. Յ. Դ. շարքերը: Ամուսնացած էր 1912ին եւ ունէր չորս զաւակ, որոնք եւս ըրած էր Դաշնակցական:

Վայրի կատուն

Կը թռչէր անկողիններու կարգին վրայէն: Կը թռչէր կաթսաներուն, կացիններուն, ամէն բանի վրայէն: Կասկածոտ, կը կենար հեռու բոլորէն: Զգուշութիւնով բայց անվեհեր կը մօտենար ճթ–կելեքի կրիճին(*): Հատ մը կ'առնէր լեզուով, երեք հեղ կը չանթահարէր աչքերը որոնք տան կիսամութին մէջ բոցերու պէս կը շողային: Եթէ ուզէիր զինքը բռնել կամ շոյել, կ'աներեւութանար իսկոյն: Իր եւ տնեցիներուն մէջ շարունակ բաց մը կը պահէր:

Խոշոր էր սովորական ցեղակիցներէն: Գլուխը պինդ: Աչքերը վառ: Մորթը թաւամազ: Ճանկերը հատու: Չէր մօտենար բնաւ ակութին: Երբեք չէր մլաւեր աղաչողական պաղատանքը ընտանիներուն: Աւելի անտառն էր քան տունը: Ու նստած մինակ, անտառի ծունկին վրայ, կը մտմտար: Կ'ելլէր որսի, պտոյտի: Կ'երթար արիարար, ուր որ վայրի բնազդը զինք մղէր: Բարձունքներու վրայ: Անդունդներու գիրկը: Ու նոր ուժ եւ աշխուժութիւն ժողված, կը դառնար ետ:

Երբեք չընտանեցաւ: Բնաւ ձեռք չեկաւ: Իսկ թէ ինչպէս ինկեր էր հոն: Ուժովի եւ տկարի խնդիր պարզապէս: Տակաւին լղպոր (**) ձագ, բռներ բերեր էին լեռնէն: Ու մեծնալուն հետ բուսեր, աճեր էր իր մէջ ազատութեան բնազդը: Ու զինք կը մղէր ոստումի: Ամէն արգելքի վրայէն: Դէպի սարերը:

Ափ – Տէմիր հպարտ էր իրմով: Շահրիպան հպարտ: Զէյնալ նոյնը: Տունով տեղով հպարտ: Որովհետեւ հասարակ բան չէր վայրի կատու մը ունենալ տանիքին տակ: Հակառակը, տարօրինակ, մեծ բան: Արժանի եւ հաւասարազօր այդ հպարտ ասպատակներուն: Եւ օրինակ ու սիրելի բոլորին:

Երբեմն ժամերով չէր դառնար անտառէն: Յաճախ օրերով: Մերթ շաբաթներով: Անգամ մըն ալ բնաւ: Գիտէին իր քմայքները: Ըսին՝ կուգայ: Պիտի գայ: Եւ սպասեցին: Վայրի կատուն այլեւս մէջտեղ չելաւ: Գնաց, խրեցաւ անտառ: Անհետացաւ: Գտաւ հոն իրենները: Խառնուեցաւ անոնց: Փորձեց աչքերուն հրարձակները: Թաթերուն թափը: Ճարպիկութիւնը: Կազմեց խումբ: Թռաւ արկածներու հրաւէրին: Ու դարձաւ կրկին այն ինչ որ էր միշտ: Վայրի կատու:

Օ, անտառը: Հիանալի է անտառը: Այնտեղ ազատութիւն: Հոն լեռ, սար ու ձոր: Անվերջ ասպարէզ: Ոչ սահման, ոչ սահմանապահ: Ոչ անցագիր, ոչ վիզա: Այլ միայն ծառեր, թուփեր, գազեր: Ու թռչուններ, որ անվերջ կ'երգեն: Եւ անսպառ որս: Լրտեսել գաղտնի տեղերէ: Նշան առնել: Ոստնուլ: Ճանկել: Ըլլալ ինքզինք: Ինքնիրեն:

Ես ալ ուզեցի հետեւիլ իր օրինակին: Տարիներ, տարիներ, տարիներ: Տարիներ մշուշով պատած: Ամպերով թանձր: Մրրիկներով շաչուն: Տարիներ մթին: Տարիներ դարաւոր: Ցաւի տարիներ: Բայց աւա՜ղ: Կատուներուն գործը աւելի դիւրին է եղեր: Մանաւանդ վայրի կատուներուն: Ոստում մը՝ եւ անտառն ես, հայրենիքդ: Ա–

(*) Կրիճ.— Հողէ ամանի փշրանք: Գաւառական բառ:

(**) Լղպոր.— Նորածին: Գաւառական բառ:

ւելի դժուար է գործը մարդուն: Մանաւանդ հայ մարդուն: Անթիւ: Անթուղթ: Անտէր: Սւ ասիթը քիչ անգամ կուգայ: Մէկ անգամ կուգայ: Կամ բնաւ չի գար:

Հիմա, երբ գլուխս թառամի, ու աչքերս խոնարհին, կամ փորձեն նայիլ հեռուն,— կը բուսնին դէմս՝ անտառներ: Խիտ, անթափանց: Ու անոնց մէջ լեցուն վայրի կատուներ, որոնք զուարթութեամբ կը թռչտին: Կը մտածեմ, աւելի ճիշդ՝ կը ձայնեմ.

— Հէ՜յ, բարեկամներ, բարեկամիս սերունդին սերունդը, կը ճանչնամ ձեր պապերուն պապը, այնտեղ, Տէմիրին տունէն, ուր միասին գերի էինք: Ես ալ կ'ուզեմ գալ ձեր մօտ: Այս կեանքին համը փախաւ այլեւս: Անտանելի եղաւ: Մեզի համար փոխուեցաւ գերութեան ձեւը, ոչ լուծը: Միայն տարբեր տէրերու կը հպատակինք: Ես ալ կը ցանկամ ազատութեան: Վայրի, ազատ կեանք՝ ցաղի: Անլուծ: Անսանձ: Անկաշկանդ: Հեռու այս տեղերէն: Շատ հեռու: Սարերու գիրկը:

Բայց աւա՜ղ, ի՞նչպէս ընել: Հիմա լեռները պատուար են լեռներուն: Լեռները կը զատեն լեռները իրարմէ: Լեռները կը բաժնեն ձեզ ինծմէ: Եւ զիս ձեզմէ: Ու բոլոր, բոլոր բաներէն, սիրելի, ցանկալի ու պաշտելի, որոնց գումարին, թշուառօրէն, սովոր ենք կեանք անունը տալ:

ԵՐ. ՔՈՉԵԱՆ

ՊՈՒՏ'Մ ՏՈՒԱԾ

ԱՐՀԵՍՏ ՍՐԲԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ

Դրախտին մէջ, սանկ գոնետին տեղիկ մը ճարելով, դժոխքի հազարաստիճան կրակէն ազատուելու համար, կը բաւէ ժամուն պնակին մէջ՝ հին-պատռած դրամներ նետել: Հանդիպած պատկերքին առջեւ մոմ մը կպցնել: Երկինք համբառնալու ձեւով, թեւերդ վեր տնկելով աղօթել: Դպիրներու չապիկներուն իւղոտած օձիքները մաքրել տալ կամ տան աւելցուքները՝ դրացի աղքատին ղրկել...

Սակայն, երկրի վրայ իբրեւ սուրբ պաշտուելու, դամբանիդ վրայ տաճարներ կանգնելու եւ բիւրաթիւ ուխտաւորներու խունկն ու մոմը ապահովելու համար անհրաժեշտ են տարբեր եւ մասնաւոր զոհողութիւններ ու զանոնք չափելու համար կան յատուկ օրէնքներ:

Եկեղեցւոյ կանոնիկոսներու, հայրապետներու եւ վարդապետներու մասնագիտութիւնն են այդ օրէնքները քննել-զննելը:

Օրերով, ամիսներով, երկար-բարակ քննութեան կ'ենթարկուին սրբացուելիք թեկնածուին մահուան պարագաները: Եւ այդ գործողութիւններէ ետքը կը նուիրագործուի ու կը յանձնարարուի հաւատացեալներուն՝ խնկել-մոմել նոր սուրբը:

Անշուշտ, կը տեղեկացնեն միւս աշխարհի դռնապետ Սիմոն-Պետրոսին, որ նորընծայ սուրբը փոխադրուի արքայութեան պարզ արդարոց խուցին՝ Սրբոց օթեւանը, Աստուած հայրիկին դահլիճը՝ հին սուրբերու հետ մասնակցելու՝ «անդադար օրհնեմք զքեզ» խումբին համերգին...

Հռոմի մէջ, 24 Յունիսին, տասներկու տարեկան աղջնակ մը, Մարիա Կորեթթին սրբացուցին ի ներկայութեան 400.000 ուխտաւորներու:

Սրբացումին պատճա՞ռը: Յիսուն տարի առաջ, Կորեթթի ընտանիքին աշխատած ագարակին չփացած տղան՝ յարձակած է Մարիայի վրայ՝ զայն բռնաբարելու համար: Աղջնակը չէ ուզած իր պատիւը յանձնել այդ կատաղի երիտասարդին, ու խոշտանգուելով մեռած է: Աղջիկը սակայն, մահուան պարագային, քրիստոնէաբար ներած է իր դահիճին: Ահա բուն կէտը սուրբ հռչակուելուն:

Անշուշտ բոլորդ կարդացիք այս յուզիչ դէպքին մանրամասնութիւնը:

Երջանիկ է սրբուհին Մարիա Կորեթթի: Գոնէ, ազգակից եւ քրիստոնեայ երիտասարդի մը զոհն է ինք, եւ այդ ոճրագործն ալ պատժուած է ու բանտարկուած 30 տարի:

Ներկայիս, այդ ոճրագործը վանքի մը մէջ հանդիստ սրտով հաւերուն կուտ եւ կովերուն խոտ տալով կ'ապաշխարէ եղեր: Աղօթելով՝ անշուշտ իր իսկ բռնութեամբ կերտուած սրբուհիին պատկերին առջեւը... — Ինչ հրաշալի վիպանիւթ:

Մինչդեռ, մեր Ապրիլեան զոհերուն՝ «Հայկուհիներուն, Շաքէներուն, Անահիտներուն» նահատակութեան պարագաները, գերազանցապէս ահաւոր են եւ անասելի՝ քան Մարիայինը:

Մերինները, խաբած, աղտոտ եւ ոչ-քրիստոնեայ Թուրքերու խենէշութեան զոհերն են եղած: Սարսափելի տանջանքներու մատնուած: Իսկ ոճրագործնե՞րը,— մաքրամաքուր դուրս են եկած իրենց զոհարանէն քրիստոնեայ Պիղատոսներու շնորհիւ եւ պատիւներու ալ արժանացած:

Սրբուհի Կորեթթիի մասին գրելով՝ կը հարցնէ «Յառաջ»ի Վահէն — «Իսկ մեր սրբուհինե՞րը», որոնք ոչ համբանք ունեցան, ոչ ալ պատմութիւն...»:

Թէեւ իրաւացի, բայց մերիններուն սրբացումի պարտականութիւնը էջմիածնի Հայոց ընդհանուր կրօնապետին կը պատկանի: Ան է որ պիտի ձեռնարկէ քննելու անոնց պարագան եւ պիտի պարտադրէ Հայաստանեայց եկեղեցիներուն յարգել ու պատուել մեր նոր սուրբերն ու սրբուհիները:

Փշոտ խնդիր: Այսօր, Խ. Հայաստանի մէջ, Ապրիլեան Եղեռնը փակեալ խորան է: Զայն տօնելն իսկ դեկրէտի կը կարօտի: Թուրքին երեսին, «Թուրք» պոռալն անգամ վտանգաւոր ելոյթ կը համարուի յաճախ, իսկ այդ ճիւաղին ձեռքով ջարդուած միլիոնաւոր Հայերը սրբացնելը... Դա մի ֆանատիկական – շովինիստական – նացիոնալիստական ակտ կը լինի եւ կրնայ պատճառ դառնալ, որ էջմիածնի կաթողիկոսը, հայրապետական գահէն վար առնելով՝ դատապարտեալի աթոռին վրայ նստեցնեն՝ «ինքնախոստովան դաւաճան»ի պաշտօնով...

Հռովմայ հայրապետին չիյնար կարծեմ, մերինները սրբագործելու իրաւունքը, քանի որ հայ քրիստոնեաները Հռոմի գառնուկներու հօտին չեն պատկանիր...

Կը մտածուի թերեւս: Եթէ բիւրաւոր Հայեր սրբացուին, դրախտի մէջ խճողում տեղի կ'ունենայ: Հայերը մեծամասնութիւն կազմելով կրնան Վիմին հաւատոյ Ս. Պետրոսը պաշտօնանկ ընել եւ Ս. Թադէոսը նստեցնել անոր տեղը...

Մենք ալ կը պարտաւորուինք մեր տօնացոյցները տակնուվրայել: Օտար սուրբերուն ճամբայ տալով, մերինները տեղաւորել, որով, սուրբերու բանակ մը անպաշտօն մնալով կը ստիպուին Հռովմի կամ օրթոտոքս Պատրիարքարանի դուռը ափ առնել՝ պաշտօն խնդրելու համար...

Բայց մեր նահատակներուն սրբացումի խնդի՞րը:— Դա, ներկայիս, քաղաքական մի ակտ է:

Այս միջոցին, կարմիր, դեղին բոլոր գոյնի դիւանագէտներն ու կառավարութիւնները, Տաճկի ժամուն մոմակալ են դարձեր: Ալլահ էքպէր երգելու պատրաստութիւն տեսնելու վրայ են...

Կարծեմ, աւելի շահաւոր եւ քաղաքագիտական է — նոր թէ հին դեմոկրատիզմով, զոհին վրայ մոխիր ցանելով՝ սրբացնել դահիճը...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

REFLETS (ՅՈԼՔԵՐ)

ԽՄԲ.— Անցեալ տարի Փարիզի մէջ լոյս տեսաւ բանաստեղծութեանց հատորիկ մը, ֆրանսերէն: Հեղինակը՝ **Barkève Orfa**, տաղանդաւոր Հայուհի մըն է, բուն անունով Պարգեւուհի Պետրոսեան: Ամբողջ տենդ եւ սարսուռ — ինչպէս Պարգեւուհին ինք — այս հրատարակութիւնը աննշմար անցաւ մեր գրական անդաստանին մէջ. մինչդեռ սկիզբէն իսկ արժանացած էր ֆրանսացի քննադատներու գնահատման: (Յառաջաբանը գրած է Պ. Տը Պէռատիէօ, Ռոնսարի ակադեմիայէն):

Եւ ահա նորէն ֆրանսագիր հեղինակ մըն է որ կը վերլուծէ գործը, — Տիկին Ժանն Անտոնեան (Ժանին Մէյ), «Հայաստանի Կոչնակ»ին մէջ:

Ստորեւ՝ հիմնական մասերը.—

... Հերոսական Եդեսիան է եղած իր ծննդավայրը: Մինչ մանուկ, ան երգած էր այնտեղ, երջանիկ, տան մը մէջ որ աւերակ է այսօր ուրիշ շատերու նման: Իր ցեղը հալածող ահաւոր փոթորիկը կոտրած է իր «ամբողջ սերունդին վեհաշուք ծառը ու փեռեկտած» իր ձայնը: Բայց ան Փարիզ է ահա, իր ցեղին հպարտութեամբն ու անցեալովը ծանրաբեռն:

... Իր հայելին, որ նիւթն է գրքոյկին առաջին եւ գեղեցկագոյն քերթուածին, իր «Փիլիքական խիղճն» է: Քերթողուհին անոր մէջ կը դիտէ խոկումով, իր երիտասարդութիւնը, եւ արդէն կը տեսնէ, անոր մէջէն, ստուերը իր ծերութեան եւ ապագան: Սէրը ոչ մէկ դեր կը խաղայ իր երկին մէջ: Հազիւ մէկ կամ երկու ակնարկ: Մարդը՝ սիրահարի ձեւով չի ներկայանար, այլ ննջողի մը, որ կորսուած է քունի ծանր երանութեան մէջ, անպահանջ...:

«Փառքը»,— ուրիշ քերթուած մը,— կը տանի հիմա իր թեւերուն վրայ քերթողուհին դէպի պատիւներու եւ համբաւի մենաւոր կատարները: Ճամբուն ընթացքին, ան կը տեսնէ, վայրը, Տանթէական մղձաւանջի մը մէջ, անդունդներ, մռայլ ձորեր, վտանգները այդ բարձրութեանց:

«Թշնամի» մը չահարեկեր զինքը: Անարգանքը անկեղծ գովեստ մը կը նկատէ, որ երեւան կը բերէ ինչ որ կայ թանկարժէք մեր մէջ: Քանի ան մեզ խարազանէ, այնքան մեզի բարիք կ'ընէ...: Հակառակորդը ուրեմն, կ'ըլլայ մեզի համար մեր լաւագոյն բարեկամը:

... Պարգեւ Օռֆայի Աստուածը մտացի է, բայց կորսուած՝ իր զօրութեան մէջ, անվստահ է իր ճակատագրին մասին, ինչպէս քերթողուհին ինք անվստահ է իր ճակատագրին մասին: Ան կը դիմէ քերթողուհիին, իր ձեռակերտ արարածին, անկէ ստանալու համար իր էութեան բացատրութիւնը: Կա՞յ աւելի հրատապ, վճռական խոստովանութիւն մը Արարչի մը իսկութիւնը յայտնաբերող քան իր գործը...: Տիկին Օռֆայի Աստուածը մերձենալի է, մարդկային ու մարդոց խառնուող, ան կը պարուրէ բանաստեղծին գործը իր հովանիովն ու վեհափառութեամբը, առանց պահ մը իսկ սարսափ ազդելու, թէեւ միշտ կը զգանք իր ներկայութիւնը իր բովանդակ զօրութեամբը:

... Ատենօք, Մատամ տը Սթալ, Փարիզ ծնած Ժընեւցի մը, Ֆրանսուհի սակայն սիրտով ու մշակոյթով, իր քաղաքական գաղափարներուն պատճառաւ արտաքսուիլ ու հալածական Նափոլէոնեան ցասումէն, կը թափառէր երկրէ երկիր: Յուսահատութենէ տարուած, ու զոհ սիրտի փոթորիկներու, «Անձնասպանութեան մասին խորհրդածութիւններ» կը գրէր, հակելով այդ գաղափարին: Շուրջ մէկուկէս դար վերջ, Հայուհի մը, քաղաքական դէպքերու բերմամբ նոյնպէս տարագիր, կը յափշտակուի նոյն գաղափարէն, բայց կը կանգնի «Անձնասպանութեան գաղափարին դէմ»: Աւելի զօրաւոր քան Քորինը, բայց նուազ կին անկէ, ինք չուզեր տեղի տալ այդ փորձութեան: Տեղ մը արդէն կ'ակնարկէ իր «վայրի» բնութեան: Կեանքը պահիկ մը կը տեւէ: Արմատէ զուրկ, յուսակորոյս, հեղինակուհին անցաւորին մէջ կը գտնէ անհունը:

... Գործը կարճ է շունչով,— երկոտասնեակ մը քերթուած միայն,— բայց հաստատուն ու անձնական: Դասական տաղաչափութեամբ յօրինուած չեն այս բանաստեղծութիւնները:

... Հազիւ մէկ քանի անճշդութիւն, լեզուական խակութիւն, կուգան մեզ նեղել հոս ու հոն: Ատոնք սակայն փոշիի հատիկներ են, փայլփլուն ու ողորկ հայելիի մը վրայ: Գործը այնքան արժանիք ունի որ աւելորդ է կանգ առնել անոնց վրայ:

... Տիկ. Օռֆա քաջ ու անկեղծ է, առողջ եւ յանկուցիչ: Այն խոր թախիծը որ իր գործին մէջ կը զգացուի ծայրէ ծայր, ոչ թէ խառնուածքի աղքատութեան՝ այլ առատութեան ծնունդ է:

Իր ազգին դժբախտութիւնները քիչ տեղ չէ որ ունին ատոր մէջ: Քերթուածները զորս կը նուիրէ անոնց, ապացոյցն են ատոր: Որդեկորոյս մայր մը աւելին պիտի չընէր: Այդ նիւթը, ի հարկէ, մաշած է, բայց հայութեան դժբախտութիւնները կրկնուած են միշտ, եւ ամէն սերունդ զանոնք կը վերագտնէ իրեն համար: Իր հայրենասիրական զգացումովը կամ տարագրի տառապանքներովը չէ որ ան մեզ կը գրաւէ, այլ իր իմացականութեամբ, պայծառամտութեամբ եւ առողջանութեամբ: Իր մտածումը, զոր իր անձին խորքէն կը վերբերէ, կարծես կարծր նիւթի մը բախելով է որ կրակ կ'առնէ: Երբ այդ մտածումը, արծուի մը պէս շղթայուած իր «մարմնին յուսահատութեան ժայռին», կը մաքառի եւ կը դաշունէ զինքը, ինչպէս կ'ըսէ ինք, կտուցի հարուածներով, մենք այդ կը զգանք իրեն հետ ու գիտենք թէ ինչ ըսել կ'ուզէ: Ան կը գրգռէ մեզ ու չի դադրիր դրդելէ որ վեհանձն ըլլանք ու բեղնաւոր:

... Ինչ ձեւով ալ որ նկատի առնենք իր քերթուածները, անոնց մէջ կը գտնենք ինքնատպութիւն, նկարագիր մը: Իր մտածումը, որքան ալ որ տագնապալից ըլլայ երբեմն, բարերար է, որովհետեւ խանդալից է, քաջութեամբ ու գեղեցկութեամբ թրծուն:

Տիկին Օռֆա սովորական մէկը չէ: Պիտի կարդանք մենք զայն վերստին, ու կը յուսամ՝ շուտով:

ԺԱՆՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ԵՐԳԵՐ՝ ԳԻՒՂԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

Հերկի կ'երթամ, գարուն է.— Նոր ատենի դարուն է.— Սիրտըս ցաւով արուն է:

Կար ժամանակ՝ շինական.— Հայ գիւղացին իր լըծկան.— Արտ կը տանէր մեծ գութան:

Լուծքը շատ էր ու երկար.— Հօտաղներ հոն շարէշար.— Ի՜նչ ցընծութիւն, ի՜նչ երգ կար:

Հոռովելի ձայներուն.— Արձագանգը շատ հեռուն.— Նըւագ կ'ըլլար գեղգեղուն:

Ու գութանին բացած նոր.— Ակօսներով մեծ ու խոր.— Արտը կ'ըլլար բերրի հող:

Կուգար գարուն, ցանքի օր.— Գոգնոց կապած հայ մըշակ.— Բուռ բուռ ցանէր շարունակ:

Ի՜նչ օրհնութիւն այդ հողէն.— Կը ծաւալէր համօրէն.— Ամբարներով նոր ցորեն:

Ո՜հ, երանի՛ այն օրին,— Հայը տէր էր իր հողին.— Սիրտը ուրախ բոլորին:

Հ. Ե. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

վեր։ Բանաձեւը միեւնոյն ատեն կ'արտօնէ որ Քորէայի մէջ գործող զինուորները կռուին Ազգաժողովի դրօշին տակ ։

Բանաձեւը կ'ըսէ․— Ապահովութեան Խորհուրդը վճռած ըլլալով թէ Հիւս․ Քորէայի զօրքին կողմէ Քորէայի Հանրապետութեան դէմ գործուած յարձակումը խաղաղութեան խախտում կը նշանակէ․ յանձնարարած ըլլալով որ Ազգաժողովին անդամները անհրաժեշտ աջակցութիւնն ընծայեն Քորէայի Հանրապետութեան, յարձակումը ետ մղելու եւ խաղաղութիւնն ու միջազգային ապահովութիւնը վերահաստատելու համար,

1) Կը վաւերացնէ այն արագ եւ կորովի աջակցութիւնը զոր Ազգաժողովին կառավարութիւնները եւ ժողովուրդները ընծայեցին իր Յունիս 25ի եւ 27ի որոշումներուն ․

2) Կ'արձանագրէ թէ Ազգաժողովին անդամները յանձն առած են աջակցիլ Քորէայի Հանրապետութեան ․

3) Կը յանձնարարէ որ զինուորական ուժեր եւ ուրիշ տեսակ աջակցութիւն ընծայող բոլոր անդամները իրենց ուժերը եւ այդ աջակցութիւնը յանձնեն միացեալ հրամանատարութեան մը, Ազգաժողովին իշխանութեան տակ ․

4) Կը խնդրէ Մ․ Նահանգներէն հրամանատար մը նշանակել այդ ուժերուն ․

5) Կ'արտօնէ որ հրամանատարութիւնը գործածէ Ազգաժողովին դրօշը, Հիւս․ Քորէայի ուժերուն դէմ կատարուած գործողութեանց մէջ , ինչպէս եւ մասնակցող զանազան ազգերու դրօշները ․

6) Կը խնդրէ Մ․ Նահանգներէն Ապահովութեան Խորհուրդին հաղորդել տեղեկագիրներ՝ միացեալ հրամանատարութեան տակ կատարուած գործողութեանց մասին ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՆՈՐ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Խ․ Միութիւնը ծանուցագիր մը ուղղեց Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանին, ի պատասխան այն զեկոյցին որ կը ծանուցանէր թէ Մ․ Նահանգները պաշարում հաստատած են Քորէայի շուրջը, համաձայն Ապահովութեան Խորհուրդին որոշման ։

Ծանուցագիրը այս առթիւ ալ ապօրէն համարելով Ապահովութեան Խորհուրդին որոշումը , կ'ազդարարէ թէ «Քորէայի պաշարումը նախայարձակման նոր արարք մըն է, նոյնքան հակառակ՝ Ազգաժողովին սկզբունքներուն որքան Մ․ Նահանգներուն ամբողջ զինեալ միջամտութիւնը Քորէայի մէջ։ Հետեւաբար, Խ․ Միութիւնը Մ․ Նահանգները պատասխանատու պիտի նկատէ այս արարքին բոլոր հետեւանքներուն եւ իր կրելիք վնասներուն համար »։

✕ Խ․ Միութեան արտաքին փոխ–նախարարին եւ անգլիական դեսպանին տեսակցութեան առթիւ, Մոսկուայի գործակալութիւնը կը յայտարարէ թէ դեսպանը որեւէ առաջարկ չներկայացուց, Քորէայի հարցին լուծման համար, այլ միայն յոյս յայտնեց կարգադրութեան մը համար․ հետեւաբար խորհրդային կառավարութիւնը պատասխանելիք բան մը չունի ։

Իրազեկներ դիտել կուտան թէ այս յայտարարութիւնը չի համապատասխաներ իրականութեան։ Լոնտոնի մէջ հաւանական կը գտնեն նոր տեսակցութիւն մը, որոշ առաջարկներով։ Կը կարծուի թէ Մոսկուա ժամանակ շահիլ կ'ուզէ, սպասելով Քորէայի գործողութեանց ելքին ։

✕ Նախագահ Թրումըն 260 միլիոն տոլարի վարկ մը պահանջեց խորհրդարանէն, զարկ տալու համար սովորական եւ ջրածին ռումբերու շինութեան ։

✕ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան Կեդր․ կոմիտէն կոչ մը հրատարակելով, կը հրաւիրէ բոլոր Ֆրանսացիները եւ Ֆրանսուհիները գործօն համերաշխութիւն ցուցնել Քորէայի ժողովուրդին, ցոյցեր կատարել Յուլիս 14ի առթիւ, աջակցիլ Աշխատանքի Դաշնակցութեան ձեռնարկներուն, ամէն ջանք ի գործ դնել ժողովրդավար միութեան դաշինք մը կազմելու համար եւն․։ Կոչը կ'ըսէ թէ «ամերիկեան նախայարձակումը կրնար տեղի տալ վէճին ծաւալման, առանց Խ․ Միութեան վճռական դիրքին եւ պաղարիւնութեան »։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ամերիկեան մարզպանը լրագրական ասուլիսի մը առթիւ յայտարարեց թէ չի հաւատար որ «անմիջական կամ որեւէ յարձակում կատարուի Գերմանիոյ վրայ ։ Իմ կարծիքով, Քորէայի դէպքերը նուազ հաւանական կը դարձնեն այդպիսի յարձակում մը ։ Մենք եթէ տկարութիւն ցուցնենք Եւրոպայի մէջ, նախայարձակումը հաւանական կը դառնայ»։

ՅՈՒԼԻՍ 9ԻՆ Հ. Մ. Մ.Ի ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ, մասնակցութեամբ ՀԱՅ ԱՌԻՆԵՐՈՒ , ԱՐԵՆՈՒՇՆԵՐՈՒ եւ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ֆ․ Հ․ Մ․ Ը․ Մ․Ի։

Այս կիրակի, ժամը 9էն մինչեւ 21, **Stade Olier**, 11, **rue d'Arcueil, Montrouge**։

Ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով։ (Կրնաք ուտելիք բերել՝ բացի խմիչքէն)։

Մուտք 100 փրանք ։ (Անձրեւի պարագային պատսպարուած սրահ)։

Հաղորդակցութեան միջոց․— Porte d'Orléansէն հանրակառք թիւ 187 եւ 188 իջնել La Vache Noire։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Յուլիս 15էն վերջ թերթ պիտի չստանան այն բաժանորդները որոնք չեն վճարած 1949 Ապրիլէն 1950 Ապրիլի պարտքը։ Վարչութիւն

ՏԷՍԻՆԻ դպրոցին կրթական մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է հազար փրանք Ղ․ Ղազարեանէ, (Լիոն) եւ 500 փրանք Ս․ Պիւլպիւլեանէ (St. Julien, Ardèche), Պ․ Յ․ Ղազարեանի հարսնիքին առթիւ ։

ՊԷԼՎԻԼԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՓԱԿՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Հովանաւորութեամբ Արտաւազդ արք․ ՍԻՒՐՄԷԵԱՆԻ, կիրակի 9 Յուլիս, կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին Le Bon Foyer թատերասրահին մէջ , 8 Ave. Simon Bolivar, մէթրօ Փիրէնէ ։

Մրցանակներու բաշխում, երգ, արտասանութիւն, աշակերտներու կողմէ։ Ինչպէս նաեւ Ա․ անգամ ըլլալով պիտի ներկայացուի Մկրտիչ Կորիւնի ԱՂԱՒՆԻՆ ԵՒ ՏՂԱՆ

Պատանեկան հէքեաթ – թատերախաղ, 5 արար։ Դերակատարները պիտի ըլլան դպրոցի աշակերտները, ղեկավարութեամբ դպրոցի ուսուցիչ Տրդատ Նշանեանի։ Մուտքը ազատ է (Տախքերու մասնակցութիւն)։ Կը հրաւիրուին ծնողները եւ դպրոցասէրները ։

Կրթ․ Մարմին Պէլվիլի դպրոցին

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ամավերջի մրցանակաբաշխութեան հանդէսը՝ նախագահութեամբ կաթող․ Արտաւազդ արք․ի , այս կիրակի , կէսօրէ վերջ ժամը 3ին վարժարանին մէջ, 1 Bld. du Nord, Le Raincy։

Կը հրաւիրուին ծնողքներն ու համակիրները։

Հաղորդակցութիւն․— Eglise de Pantinէն առնել 146 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Կառ տը Ռէնսի – Փավիյեօն ։

Տիկին Պայծառ Տէյիրմէնճեան, Այրի Տիկին Մարիամ Տէյիրմէնճեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Խաչիկեան, Օր․ Ցամիկ Խաչիկեան, Այրի Տիկին Փարիս Տէյիրմէնճեան եւ զաւակները (Պոլիս), Այրի Տիկին Արշալոյս Միզանճեան եւ զաւակը (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Տիգրան Սէմէրճեան եւ զաւակը (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սէմէրճեան եւ զաւակը (Քան), Տէր եւ Տիկին Համբարձում Հոգտանեան եւ աղջիկը նաեւ Գավալճեան ընտանիքը եւ բոլոր ազգականները խորին ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, զաւկին, հօր, ու մեծ հօր, եղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՏԷՅԻՐՄԷՆՃԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Յուլիս 6ին, 70 տարեկան հասակին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը, երկուշաբթի, 10 Յուլիս, ժամը 14.30ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon ։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի իբր այն նկատել ներկայս ։

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Սեվրանի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի ժամը 15—24, Hôtel de Franceի սրահներուն մէջ ։

Խմբերգ, արտասանութիւն, տրամախօսութիւններ դպրոցի աշակերտներուն կողմէ։ Եւրոպական պար եւ ճոխ պիւֆէ։

Eglise de Pantinէն առնել 147 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Place de la Libération։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ․— Վիէնի Կապ․ Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, սանուհի Օր․ Տօնիկեանի նշանախօսութեան առթիւ, հետեւեալ նուէրները․— Պ․ Պ․ Յովհաննէս Դաւիթեան, խկ․ Տօնիկեան, Կ․ Տօնիկեան, Տէր եւ Տիկին Կեազուրեան հազարական փրանք ։ Պ․ Պ․ Մ․ Դաւիթեան, Ե․ Ասլանեան, Կ․ Տ․ Մինասեան, Գ․ Գպիրեան, Ս․ Թէրզիեազուպեան եւ Տիկ․ Մ․ Դաւիթեան 500ական փրանք ։

ՍԷՎՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Յուլիս 9ին ՊԱՐԳԵՒԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ եւ ՓԱԿՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ։

Նախագահութեամբ ՊԱՀԱՊԱՆԵԱՆ գերապայծառի, որուն քահանայագործման վաթսունեբորդ յոբելենական տօնն է այս կիրակի ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ․— Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի ժողովը այս երկուշաբթի երեկոյին, ժամը 9ին, դպրոցին սրահը, 78 rue Rabelais։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՄԱՐՍԷՅ»Ի Հ․ Մ․ Ը․ Մ․ի Licenceներու ստորագրութեան համար դիմել եղբայր Պօղոս Գալէնտէրեանի, 48 rue St. Basile , Մարսէյլ, ամէն օր ժամը 19էն 20։

ՓԱՐԻԶԻ Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի երգչախումբի անդամները պարտաւոր են մարզադաշտ ըլլալ կիրակի առտու ժամը 9ին։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԱԶԳ․ ԴՊՐՈՑԻՆ ամավերջի հանդէսը՝ նախագահութեամբ Հ․ Բ․ Ը․ Միութեան, Յուլիս 16 կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3–ին, քաղաքապետարանի սրահը՝ 22 rue Voltaire ։

Բոլոր աշակերտները բեմին վրայ եւ անակընկալներ ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ․— Իզմիրցի Պալապանեան եւ Աւետիքեան (Տիարեան) գերդաստանէն վերապրող զաւակները կամ թոռները․— Աւետիս Աւետիսեանը (76 տարեկան), որ կը բնակէր 751 Wall St. Los Angeles, Calif. ինչպէս նաեւ Կարապետ Աւետիքեանը, որ Սելանիկ կը բնակէր։ Կը խնդրուի լուր տալ, իրենց եղբօրը եւ հօրեղբօրը (74 տարեկան) Kévork Avédikian et fils, 26 rue Docteur Mazet, Grenoble (Isère), Ֆրանսա։

Imprimerie DER AGOPIAN. 17 rue Damesme - (13).
Le Gérant : A. NERCESSIAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925 R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.
Tél. GOB. 15–70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678–63
Mardi 11 JUILLET 1950 Երեքշաբթի 11 ՅՈՒԼԻՍ
26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No.6200–Նոր շրջան թիւ 1611
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ ԿԱԶՄԱԼՈՒԾՈՒՄ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ պատր. տեղապահը անմիջապէս կուսակալութեան հաղորդած է երկու վարդապետներու եւ քահանայի մը կարգալուծման հրամանը, խնդրելով արգիլել անոնց պաշտօնավարութիւնը եկեղեցիներու մէջ:

Միւս կողմէ, «Մարմարա» կը գրէ թէ 21 թաղերու ներկայացուցիչները Յուլիս 2ին ժողով գումարելով, որոշած են հեռագրել Էջմիածին եւ խնդրել որ մանրամասն քննութիւն կատարուի Պոլսոյ մէջ, ամբողջ խնդիրը լուսաբանելու համար:

Այս առթիւ յիշեցնելով Ազգ. Սահմանադրութեան տրամադրութիւնները եւ եկեղեցական աւանդութիւնները, կը խնդրեն յետաձգել տրուած վճիռներուն գործադրութիւնը:

Առանց մանրամասնութեանց մէջ խրելու, ըսենք անմիջապէս որ սկիզբէն ի վեր ձախաւեր դիրք մը բռնեցին երկու կաթողիկոսութիւնները, Պոլսոյ տեղապահական հարցին մէջ:

Դեռ աւելին, — Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին «վախճանական վճիռը», զոր հրատարակեցինք շաբաթ օր, քիչ մը շատ կը յիշեցնէ այն կղերապետական բարքերը, որոնց հետեւանքները անծանօթ չեն ոչ Գէորգ Զ.ի, ոչ ալ Գարեգին Ա.ի:

Անհրաժեշտ չէ սպասել կաթողիկոսական տեղեկագրին, այս անմիջական եզրակացութեան յանգելու համար:

Մենք երբեք տրամադրութիւն չունինք ոչ կաթողիկոսական, կրօնական իրաւասութիւններով զբաղելու, ոչ ալ միջամտելու Պոլսոյ ազգային գործերուն:

Ձենք ալ ճանչնար պատժուած կրօնաւորները: Մէկը, Սերովբէ քահանայ Պուրմայեան, «գեղջուկ տէրտէրը», շատոնց մեռած է, եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ի զուր մէկ տարի պայմանաժամ կը սահմանէ, զղջալու համար:

Այս բոլոր վերապահումներով հանդերձ, ստիպուած ենք յայտարարել հրապարակաւ, թէ Էջմիածնի տուած վճիռը ոչ արդար է, ոչ ալ բարենշան:

Արդար չէ անոր համար որ, խնդիրը չի սահմանափակուիր կախակայուած կամ կարգալոյծ կրօնաւորներով: Անոնց բռնած օրինաւոր կամ ապօրէն դիրքով:

Տագնապը շատ աւելի ծանրակշիռ հանգամանք ունի: Ոչ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, ոչ ալ Կիլիկիոյ հայրապետը ի վիճակի են լուսաբանելու, պրպտելու, թնճուկին բոլոր ծալքերը երեւան հանելու:

Թող չառարկեն թէ Գարեգին կաթողիկոս լսեց երկու կողմերը, եւ թէ Էջմիածնի վճիռը հիմնուած է իր տեղեկագրին վրայ:

Անթիլիասի մէջ կատարուած քննութիւնը մասամբ կրնայ բացած ըլլալ գոց գիրք մը: Բուն գաղտնիքը կարելի է իմանալ Պոլսէն, իրական, իսկապէս անաչառ քննութիւն մը կատարելով Պատրիարքարանի մէջ: Լսելով բոլոր ամբաստանութիւնները, գրաւոր թէ բերանացի (տպագիր վկայութիւններ ալ չեն պակսիր):

Բոլոր երեւոյթները եւ բազմաթիւ ջախջախիչ փաստեր կը հաստատեն թէ միայն հինգ եկեղեցականները չեն որ դատախազ կանգնած են պատր. տեղապահին դէմ, այլեւ առողջ, ստուար մեծամասնութիւնը: Հոգ չէ թէ շատեր իրենց պատեանին մէջ քաշուած ըլլան:

Թող չափազանցութիւն չհամարուի, եթէ ըսենք թէ Էջմիածնի վճիռը կը մատնէ նաեւ նուիրապետական, դասակարգային ձգտում:

Երկու Հայրապետները իրենց քննութեանց ատեն չգտա՞ն որ եւ յանցանք այն բարձրաստիճան եւ անողայ իշխանաւորին վրայ որ կը կոչուի Գէորգ արք. Արսլանեան:

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը երբ իր լախտի հարուածը կ'իջեցնէր խումբ մը ստորադաս — ըլլան իսկ ըմբոստ — կրօնաւորներու գլխուն, որ եւ է փաստ չգտա՞ւ պատասխանատուութեան կանչելու նաեւ բուն պատասխանատուն այս քաոսին, — նոյն արծաթամոլ եւ կամակոր զառամեալը, որ իր ծննդեան 84րդ տարեդարձը տօներ է անցեալ շաբթու:

Երեւի չեն ըմբռներ որ դէպի կազմալուծում կ'առաջնորդեն անտէր գաղութը: Շ.

Տակաւին 620 տարագիրներ

ԿԸ ՄՆԱՆ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՇԹՈՒԹԿԱՐՏ, 7 Յուլիս (Յառաջ). — Շթութկարտի հանրածանօթ հայկ. գաղթակայանը՝ «Ֆունքէրքազերնէ»ն, Յուլիս 1էն սկսեալ անցաւ գերմանական հոգատարութեան տակ: Գաղթակայանը բնակավայրն է այլեւս այն միջազգային տարագիրներուն, որոնք, կամայ թէ ակամայ, Գերմանիա պիտի մնան:

Այժմու պատսպարեալներու թիւը կը հասնի 700ի, որոնց 220ը Հայեր են: Այս վերջիններէն 60 հոգի ճամբորդ ըլլալով հանդերձ կը մնան դեռ հոս առժամաբար, որովհետեւ առաքման յատկացուած կայանները բերնէ բերան լեցուած են: Ցիսունի չափ Հայեր ալ կը գտնուին մօտակայ Պէօպլինկէն քաղաքի առաքման կայանը, եւ, 20ի չափ ուրիշներ ալ՝ Լուտվիկսպուրկի մէջ: Քաղաքը գտնուողներու թիւն ալ 70 հոգի հաշուելով, Շթութկարտի մէջ եւ շրջակաները այժմ կը գտնուին 360 հայ տարագիրներ: Միւնխէնի տարագիրներուն թիւը կը հասնի 220ի, իսկ ուրիշ վայրերու մէջ ցիրուցան կ'ապրին 40 հոգի: Այնպէս որ այժմ, ամբողջ Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ մնացած են 620 հայ տարագիրներ: Կը յուսացուի թէ ժամանակի ընթացքին, 400 հոգի պիտի կրնան գաղթել արտասահման, յատկապէս՝ Ամերիկայի Մ. Նահանգները: Մնացած 220 հոգին կը ներկայացնեն խումբը, այն տարագիրներուն, որոնք, հիւանդութեան, քաղաքական նկատումներով եւ քրէական յանցագործութեան պատճառներով պիտի չկրնան գաղթել եւ Գերմանիա մնալու պիտի դատապարտուին:

«Ֆունքէրքազերնէ» մնացող տարագիրները վերադարձուցին իրենց Տի–Փի տոմսերը եւ ստացան գերմանական անձնագիրներ (ինքնութեան թուղթ): Գերման խնամատարական կազմակերպութիւնը, Յուլիս 1ին, 24ական մարք (շուրջ 1700 ֆրանք) բաժնեց բոլոր հիւանդ, ծեր, անկար եւ անգործ տարագիրներուն, իբրեւ 15 օրուան սնունդի դրամ: Անգործներէն՝ երիտասարդները միայն նպաստ չստացան: Զստացան նաեւ աշխատող տարագիրները: Այս վերջինները, ասկէ վերջ պիտի վճարեն իրենց բնակարաններու վարձքը, ինչպէս նաեւ գործածած ելեկտրական հոսանքի եւ կազի ծախքերը:

Գաղթակայանին տնօրէնը, այժմ, Չեխիայէն դեռ նոր փախած Գերմանացի մըն է, ըստ երեւոյթին բարեմոյն մարդ մը: Ընկեր Լեւոն Բէկի, ինչպէս նաեւ գրասենեկային աշխատաւորներու պաշտօնները վերջացան Յուլիսի 1ին:

Լեւոն Բէկ, ինչպէս նաեւ Ազգ. Կոմիտէի նախագահը Ս. Ջալալեան, 2—3 շաբաթէն կը մեկնին Ամերիկա: ԹՂԹԱԿԻՑ

Թուրքիան ալ մտահոգ է

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԱՉՔ ՈՒՆԻ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՎՐԱՅ

Անգարայէն կը հեռագրեն ֆրանսական գործակալութեան, Յուլիս 9 թուականով. —

Թուրքիոյ մայրաքաղաքին օտար, մասնաւորապէս ամերիկեան շրջանակները յանկարծական մտահոգութեան մը մատնուեցան, ոչ թէ ուղղակի Քորէայի հարցին պատճառով, այլ աւելի շատ այն տպաւորութեամբ թէ Ծայր. Արեւելքի պատերազմը նախանշանն է մօտալուտ ընդհարումի մը: Օտար դեսպանութեանց կարգ մը անդամները մինչեւ անգամ կը սկսին խօսիլ շուտափոյթ մեկնումի մը հաւանականութեան մասին եւ թուրք թերթ մը կը ծանուցանէ թէ Թէհրանի դիւանագէտներուն ընտանիքները արդէն պատրաստուած են մեկնելու:

Մնաց որ, Թուրքիոյ մէջ բոլոր ակնարկները այս պահուն ուղղուած են դէպի Պարսկաստան: Զինուորական մասնագէտները միաձայնութեամբ կը կարծեն թէ այդ երկիրը այժմ բոլոր պայմանները կը լրացնէ խորհրդային յարձակումի մը տեղի տալու համար, բայց ըլլայ այդ յարձակումը թէ գաղտնի: Անոնց յայտարարութեան համաձայն, արեւմտեան ժողովրդապետութեանց գլխաւոր ճեղքը Պարսկաստան կը գտնուի, եւ դժուար կը թուի այդ ճեղքը փակել արագ եւ ազդու եղանակով մը, հակառակ զինուորական կառավարութեան մը հաստատման: Այս պատճառով ալ, հաւատ կ'ընծայուի թուրք թերթերու այն տեղեկութեանց թէ Քորէայի խնդիրը յարուցուած է պարզապէս այլուր դարձնելու համար Արեւմուտքի ուշադրութիւնը:

Թուրք թերթերու կարծիքով, Մոսկուայի բուն նշանակէտն է Պարսկաստանը եւ Պարսից Ծոցին ու Միջերկրականի միջեւ տարածուած շրջանը:

Միւս կողմէ, ուշագրաւ է որ Խ. Միութեան արբանեակ [illegible]ութեանց գրեթէ բոլոր դեսպանները հեռ[illegible]ն Թուրքիայէն: Անգարայի չե[illegible]տունը ամբողջովին թափուր է եւ գրեթէ [illegible]: Միւսները, բացի պուլկարական դեսպան[illegible] ընդհանրապէս միայն մէկ պաշտօնատա[illegible]ած են: Գալով Խ. Միութեան, դեսպան Լա[illegible]ն արձակուրդով մեկնած է երկու ամիսէ ի վեր, իր առաջին խորհրդականին հետ եւ կարծողներ կան թէ պիտի չվերադառնայ:

Ինչ կը վերաբերի բուն Թրքական ճակատին, առ այժմ բացառիկ միջոցներ չեն նախատեսուիր, վասն զի [illegible]կար ատենէ ի վեր ընդհ. սպայակոյտը միջոցներ ձեռք առած է ի նախատեսութիւն արեւելեան սահմաններուն վրայ ծագելիք դէպքերու, խորհրդակցաբար ամերիկեան զինուորական պատուիրակութեան հետ: Բայց եւ այնպէս քանի մը դեսպաններ կանչուած են Հանրապետութեան նախագահին կողմէ, խորհրդակցութեան համար. մասնաւորապէս Ուաշինկթընի, Թէհրանի եւ Աթէնքի դեսպանները եւ Ազգաժողովին գլխաւոր պատուիրակը:

× Ամերիկեան տնտեսական պատուիրակութիւն մը հասաւ Թէհրան, հսկելու համար ամերիկեան օգնութեան ծրագրին գործադրութեան, նախագահութեամբ դեսպան Օ Կրետիի:

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՆ ալ պարտաւոր են արձանագրուիլ Մ. Նահանգներուն մէջ: Անոնք որ կը մերժեն ծառայել զօրակոչի ատեն, պիտի չկրնան ամերիկեան հպատակ դառնալ: Բայց եւ այնպէս օտարականները իրաւունք ունին ըստկամս զինեալ կամ քաղաքային ծառայութիւն կատարելու, երբ զօրակոչ ստանան:

ՔՈՐԷԱՅԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Բուն ճակատամարտը կը սկսի

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԸՆՏԻՐ ԶՕՐԱԲԱԺԻՆ ՄԸ ԴՐՕՇԻ ՏԱԿ ՕԳՆԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐՈՎ. — ՀԻՒՍ. ՔՈՐԷԱՅԻՆԵՐԸ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ ՊԱՇԱՐԵԼ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴԻՐՔԵՐԸ. — ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՆ. — ՆՈՐ ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԻՆ

Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը հրամայեց Ուաշինկթընէն Քորէա փոխադրել Բ. զօրաբաժինը, որ կը բաղկանայ առաջնակարգ զինուորներէ, ինչպէս եւ ուրիշ ընտիր զօրամասեր Բ. Գ. Դ. եւ Զ. բանակներէն: Պատերազմի ատեն ամերիկեան զօրաբաժին մը կը բաղկանայ 18.000 զինուորներէ, բայց ներկայիս գաղտնի կը պահուի բուն թիւը: Քորէայի պատերազմին պայթումէն ի վեր առաջին անգամ է որ կեդրոնի ամերիկեան բանակէն զօրամասեր կը փոխադրուին ռազմադաշտ: Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, բուն ճակատամարտը սկսած է կամ կը սկսի այսօր-վաղը, Քում գետին վրայ: Հիւս. Քորէացիները շարունակելով իրենց յառաջխաղացութիւնը, կը փորձեն պաշարել ամերիկեան զօրամասերը, որոնք Զոնան քաղաքն ալ կորսնցուցին, կատաղի ճակատա[illegible]մարտէ մը վերջ: Ամերիկացի թղթակիցներ կը հ[illegible]ագրեն թէ կասկածելի է որ Ամերիկացիները [illegible]ենան թշնամին կեցնել Քում գետին վրայ, [illegible] օդնական ուժ չստանան: Զոնանի ամերիկեա[illegible]ահակազօրքը դառնօրէն կը գանգատի որ օդնու[illegible] չստացաւ ճակատագրական պահուն: «Ն. Ե. Հէրըլտ»ի թղթակիցը կ'ըսէ թէ վերջին աշխարհամարտին ատեն յաճախ պարտութիւններ կրեցին ամերիկեան զինուորները, բայց երբեք այսքան դառնացած չէին:

Պաշտօնական զեկոյցներու համաձայն, ամերիկեան վիթխարի օդանաւերը գործել սկսած են արդէն, աջակցութեամբ աւելի թեթեւ սաւառնակներու: Արդէն խորտակուած են 40 թշնամի հրասայլեր: Ամերիկացիները այժմ կը կռուին 15 օր առաջուան սահմանագիծէն 90 մղոն դէպի հարաւ: Ամերիկեան ուժերը փոքրաթիւ ըլլալով, շարք մը երկրորդական, բայց արիւնալի կռիւներ մղեցին, չպաշարուելու համար: Պաշտօնական զեկոյցը 249 կը հաշուէ ամերիկեան կորուստները, 192ը անհետացած: Անգլիացիներն ալ ունեցան վեց սպանեալ եւ քանի մը վիրաւորներ, յածանաւի մը մէջ որ ռմբակոծուած էր ցամաքէն:

Զոնանի անկումէն վերջ, հիւս. Քորէայի բանակէն 800 զինուորներ սկսան քալել դէպի հարաւ, 20 — 30 հրասայլերով: Եթէ Քում գետին ճակատամարտը շահին, հարաւ. Քորէայի վերջին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ԽՈՍՏՈՒՄՆԵՐԸ

1918ի սկիզբը երբ Պարսկաստանի զանազան գաւառներու՝ Ուրմիոյ, Սալմաստի, Սօուջ – Պուլաղի քրիստոնեաները սկսած էին զգալ թրքական մօտալուտ վտանգը, դիմեցին Ուրմիոյ ամերիկեան հիւպատոս, Աստուածաբանութեան վարդապետ Շէտին, օգնութիւն եւ խորհուրդներ խնդրելով :

Հիւպատոսը միաժամանակ իբրեւ ամերիկեան նախկին առաքելութեան պետը եւ տասնեակ տարիներու գործունէութիւն ունեցող անձ մը, մեծ ազդեցութիւն ունէր Ուրմիոյ եւ ուրիշ շրջաններու Ասորիներուն վրայ :

Ասորիներէն նոր բողոքականութիւն ընդունած բազմաթիւ կողմնակից ունէր, որոնց միջոցով եւ յաճախ ալ առանձին, տեղական Ասորիներուն հասկցուցած էր որ՝ եթէ Ասորիներ եւ Հայերը զինուած ուժեր կազմակերպեն ու կարգապահութեան ենթարկուին եւ Թուրքերու հաւանական յարձակումներուն դիմադրեն պիտի կրնայ օգնել իր տրամադրութեան տակ եղած միջոցներով, ինչպէս եւ Անգլիացիներու աջակցութե[illegible]ր :

Մանաւանդ որ՝ Անգլիացիները [illegible]միջական կերպով շահագրգռուած էին այդ ուժ[illegible]ւ կազմակերպութեամբ :

Տօքթ. Շէտը արդէն յաջողած [illegible]ազմաթիւ ասորի գաղթականները բողոքակա[illegible]րձնել եւ կը փորձէր հրապուրել նաեւ մեզ՝ Հայերս : « Մէկ քարով երկու թռչուն » :

Ամերիկեան ներկայացուցչի այդ խոստումէն քաջալերուած, Ուրմիոյ մէջ կազմուեցան մէկ հայկական եւ երկու ասորական գումարտակներ :

Սալմաստի մէջ ալ պիտի կազմակերպուէին մէկ հայկական եւ մէկ ջիլոյական վաշտ :

Պարսիկներու հետ ալ բանակցութիւններ կը կատարուէին, որպէսզի թիւրիմացութիւններ չծագին :

Ամերիկեան հիւպատոսին յայտարարութեան համաձայն Անգլիացիները արդէն երեք միլիոն րուբլի տրամադրած էին իրեն զինուորական ուժերու կազմակերպութեան համար : Ան արդէն սկսած էր գումարներ տրամադրել Ուրմիոյ Ասորիներուն : Իր համակրանքը անոնց կողմն էր :

Մեր յարաբերութիւնները ճշդելու եւ վճռական միջոցներու դիմելու նպատակով, Սալմաստի կռիւներու երկրորդ շրջանէն վերջ, Կոստի Համբարձումեան Ուրմիա մեկնեցաւ :

Շէտ բացարձակապէս դէմ եղած էր Սալմաստէն Ուրմի նահանջելու մեր որոշումներուն եւ սպառնացած էր ոչ մէկ օգնութիւն ընծայել Սալմաստէն գաղթողներուն : Ան լաւատեղեակ էր մեր զինուորական կարողութեանց, ռազմամթերքի անբաւականութեան եւ թշնամի ուժերուն գերազանցութեան : Գիտէր թէ՝ մենք քանի մը շաբաթ ու թերեւս մէկ – երկու ամիս ալ կրնանք զբաղեցնել յառաջացող թրքական բանակները եւ ի վերջոյ պիտի բնաջնջուինք :

Բայց որո՞ւն հոգ, աշխարհի հզօրներուն համար թնդանօթի մսացու էր պէտք :

Ի վերջոյ Տօքթ. Շէտը առաջարկած էր Խոյ Ջուլֆա գիծը բանալ, անկէ զէնք ստանալու առաջադրութեամբ : Թէեւ գիտէր թէ՝ Ջուլֆայէն Երեւան գիծը նոյնպէս վտանգուա[illegible]էր եւ մենք ի վիճակի չէինք այդ գիծը բանալ[illegible]

Եւ իր դիւանագիտական ա[illegible] գունաւորելու, հրապուրիչ դարձնելու [illegible] ասորի հրամանատար Աղա . Պետրոս[illegible]մ առած էր թէ քանի մը հազար զինեալ Ասոր[illegible]ով պիտի մասնակցի Խոյ – Ջուլֆայ գիծը բ[illegible]ու ձեռնարկին : Պայմանաւ որ՝ Ուրմիոյ հայկական վաշտը մնար Ուրմի, իբր միակ օրինակելի եւ կազմակերպուած ուժը :

Ասորիներն ալ կը պնդէին այդ [illegible]ակէտին վրայ, որուն գաղտնիքը հետագային մ[illegible]յն պարզուեցաւ :

Ասորիներ եւ Տօքթ. Շէտը կը վախնային որ հայկական ուժերը կրնան Ջուլֆա անցնիլ եւ այդպիսով կ'իրականանայ մեր գաղթի ծրագիրը :

Պէտք էր յուսադրել մեզ, օրօրել, որպէսզի չկարենայինք շուտով գործադրել գաղթելու մեր փափաքը :

Մուսուլէն եւ Վանէն Ատրպատականի սահմանները հասած թրքական բանակները զբաղեցնել պէտք էր, որպէսզի անգլիական ուժերու բեռը թեթեւնար եւ ժամանակ շահէին :

Ուրիշ ելք ալ չունէինք եւ Կ. Համբարձումեան վերադառնալէ ետք, Աղա Պետրոսի խոստումէն ալ խանդավառուած, ձեռնարկեցինք մեր ուժերու զօրացման :

Բաւական սպասելէ ետք, Աղա Պետրոսը յայտնեց թէ մեծ ուժերով, ըստ տարածուած լուրերու՝ վեց հազար զինեալներով պիտի գայ մեզի միանալու : Միաժամանակ՝ Ուրմիայէն դուրս գալով, իր ճամբուն ձախ կողմը գտնուող Աճմէտաբատ բազմամարդ եւ հարուստ (պարսկա – թաթարական բնակիչներով) գիւղին վրայ յարձակեցաւ, որուն գրաւումը եւ աւարի տալը տեւեց մօտ երկու շաբաթ :

Այդ յարձակումը քայքայեց իր ուժերը, աւարներով բեռնաւորուած Ջիլօներէն շատերը վերադարձան Ուրմի եւ Աղա Պետրոսը մեր պահանջը գոհացնելու համար, իր ուժերու վերակազմութեան ձեռնարկեց :

Յաճախ հարկադրուած էինք ծանր զիջումներ ընել նաեւ ռուս սպաներուն :

Ստիպուեցանք գնդ. Կուզմինսկու կողմէ նշանակուած գնդ. Տափուրէի հրամանատարութիւնը եւ գնդ. Սնիլնիկովի սպայակոյտի նախագահութիւնն ընդունիլ : Մէկը միւսէն անճարակ, օղիի համար խենդացող եւ օրուան մեծ մասը գինովութեամբ անցնող այդ սպաներուն էր ձգուած մեր ճակատագիրը :

1918 Մայիս 27ին, Ղալասարի մէջ գումարուեցաւ խառն զինուորական ժողով : Մեր կողմէ կը մասնակցէին՝ Կոստի Համբարձումեան, Սամսոն խան, Լեւոն Շաղոյեան, Պուլկարացի Գրիգոր, Համբարձում Մելքումեան եւ ուրիշներ : Ասորիներու կողմէ՝ Աղա Տաւուտ (Մար – Շիմօնի եղբայր) Աղա Պետրոս, ասորի «Մալիքներ» եւ երկու բժիշկներ : Կը նախագահէր Սնիլնիկով :

Աղա Պետրոսը յայտարարեց թէ՝ Խանթախթի մէջ պատրաստ ունի երեք հազար զինուորներ եւ թէ շուտով Ուրմիայէն կը հասնին նաեւ ուրիշ հազարեակներ :

Զարմացած նայեցանք իր աչքերուն : Կարմրեցաւ, որովհետեւ նոյն առտուն, երբ Խանթախթի կը գտնուէի «Մալիք Խօշապայի» հետ, պարզուեցաւ որ Աղա Պետրոսի ուժերը հազարէն աւելի չէն :

Քիչ մը մտածելէ վերջ, քովս եկաւ եւ ականջիս փսփսաց .

— Հազարը երեք հազար յայտարարելով, կ'ուզեմ խանդավառութիւն ստեղծել եւ գործին յաջողութեան նպաստել » :

— Յանցանք կը գործես, պատասխանեցի :

Սնելնիկով փոքրիկ դադար մը տուաւ ժողովականներուն : Պարտէզին մէջ Աղա Պետրոսը իր հեռադիտակը ինծի նուիրեց, խնդրելով որ լռեմ :

Վէճի բռնուեցանք եւ Աղա Տաւուտը իրազեկ դարձաւ խնդրին : Բայց ժողովը հաւատաց Աղա Պետրոսի յայտարարութեան եւ որոշեց որ,

1) Աղա Պետրոսը Խանթախթէն Շաքարեազի լեռնաշղթայի աջ կողմէն Խոյ անցնի :

2) Անոր զինուորներու թիւը մինչեւ յարձակման գործողութեանց սկիզբը պէտք է հասնի վեց հազարի եւ այս իսկ պատճառով Խանթախթ պէտք է ղրկել վեց հազար զինուորի պարէն :

3) Խոստացուեցաւ իրեն տրամադրել նաեւ ասորական նորակազմ երկրորդ վաշտը :

Աղա Պետրոսի յայտարարութիւնն ու պահանջները, անոր արտաքինը, շքախումբը, վեց հազար զինուոր ունենալը եւ իր հռչակը դիւթեց բոլորը :

Նոյն երեկոյ, մենք ստացանք Տափուրէի եւ սպայակոյտի պետ Սնելնիկովի ստորագրութեամբ հրաման զինուորական յարձակման յատակագիծը, ըստ որու .— Շաքարեազի լեռները եւ անկէ վար գտնուած դաշտավայրը Վարդանի եւ Սուլաւի ուղղութեամբ պիտի գրաւէր Սալմաստի հայկական վաշտը, մեր աջ թեւը պիտի բռնէին Վանի ուժերը Լեւոնի հրամանատարութեամբ, իսկ մեր ձախ թեւը՝ Սալմաստեցի եւ Աղբակեցի մաս մը Հայերը գնդ. Տրաւինի եւ Մելքումեանի հրամանատարութեամբ :

Աւելի ձախ, Տէրիկայ վանքէն մինչեւ Քէօհնաշահար ու Ս. Յովհաննէսի բլուրը պիտի պահպանէին տեղացի Ասորիներ եւ Ջիլօները :

Սալմաստէն Բաշ Գալէ տանող ճանապարհը նոյնպէս ենթակայ էր մեր ձիաւորներու հսկողութեան : Բայց մեծ վտանգը արդէն մօտեցած էր մեր դռներուն :

ԱԶԳԻՆ .

ԹՈՒՐՔ ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՄԸՆ Է ՈՐ ԿԸ ՊԱՏՄԷ

Մեր գիւղը.— Զ.

Մեր գիւղին մէջ ժամացոյց չկայ, եւ գիւղացին գործնական միջոցներ գտած է, ժամը ճշդելու համար : Այս միջոցներով կրնայ որոշել թէ հերկի ժամը երբ է, եւ կամ այծին պոչին նայելով կը հասկնայ թէ օդը լաւ պիտի ըլլայ կամ դէշ :

Քէլէշ Հօճան է որ հին ու մին ժամացոյց մը ունի, բայց ինչ պէտք կայ այդ ժամացոյցին դիմելու, գիւղը իր գործնական միջոցները ունի :

Մզկիթին դուռը արեւմուտքին կը նայի, սեմին վրայ նշան մը կայ : Կէսօրուան նամազին համար հաւաքուած բազմութիւնը այդ նշանին կը նայի, եւ երբ արեւը այդ նշանին վրայ գայ, պէտք է հասկնալ թէ էզանի ժամն է :

Յետմիջօրէն ալ կը հասկցուի այն ատեն, երբ «սուր» բլուրին շուքը իյնայ գիւղին ճամբուն վրայ : Իրիկունն ալ կը հասկցուի այն ատեն երբ արեւը մայրը կը մտնէ եւ հորիզոնը կարմրի : Գիշերամուտը ենթադրական է, գիշերուան ժամը մինչեւ առտու կրնայ երկարիլ : Իսկ առտուան ժամը ենթակայ է լուսաբացին, որուն հետեւելով հօճան կը կարդայ էզանը :

Պիտի հարցնէք թէ ձմեռը ի՞նչ կ'ընենք . արեւը ամպերուն մէջ պահուած է, ինչպէ՞ս կը հասկնանք ուրեմն առտուան ժամը : Ատկէ դիւրին ի՞նչ կայ : Կը բաւէ յարմարիլ Հօճային աղօթքին : Նամազի արարողութիւններէն վերջ, արդէն ոչ ոք կը խորհի ժամու վրայ :

Հապա՞ մեր կերակուրները, որոնք պտուկով մը արտ կը բերուին, պտուկին բերանը լաթով մը կապուած : Այս ջրոտ կերակուրները կը պարպուին ծուռիկ մուռիկ, չկլայեկուած ամանի մը մէջ : Ճաշը կը սկսի փայտէ դգալներով, որոնք քառասուն տարուան հնութիւն ունին, մէկը ածուխի պէս սեփ սեւ, միւսը ճաթած, ուրիշի մըն ալ կոթը փրթած :

Մեր տունն ալ սանկ կը ճաշենք : Օր մը ինծի համար երկաթէ դգալ մը զատեր են, խորհելով որ փայտէ դգալին չեմ հաւնիր : Ինչ, ե՞ս էի որ ազնուականութիւն պիտի ծախէի, փայտէ դգալին չհաւնելով : Բռնեցի նետեցի երկաթէ դգալը : Յաջորդ օր փայտէ նոր դգալներու տրցակ մը բերի տուն, բայց նորերը պահեցին եւ մէջտեղ չհանեցին : Եւ գիտէ՞ք ինչու .

— Հիներէն ի՞նչ գէշութիւն տեսանք որ նորերը գործածենք :

Ամէն տեսակ աղտոտութեան հանդուրժեցի, բայց անգամ մը համբերութիւնս հատաւ եւ սեղան չնստայ : Պատճառն ալ ըսեմ, հայրս կերակուրի ամանով էշը լուացեր է :

Հունձքի ատեն, ձեռքերը չեն լուար : Պատճառը հօրս հարցուցի, պատասխանեց թէ եթէ գիշերուընէ ձեռք լուան, միւս օր արտին մէջ չեն կրնար աշխատիլ, ձեռքերնին չի բռներ :

Եւ ինչո՞ւ լուան այդ ձեռքերը, որոնք բզիկ բզիկ եղած են հերկի ժամանակ, պատռտած ու վիրաւորուած են, եւ քուրջերու մէջ փաթթուած : Այդ ձեռքերով կերակուրի կը նստին : Հապա՞ աղտը, որ ձեռքին հաստութիւնն ունի : Հապա՞ երեսները, որոնք ձեռքին պէս ջուր չեն տեսներ, մօրուքը կը բուսնի եւ կ'աճի, ածիլուիլ չկայ : Երիտասարդ թէ տարիքոտ, ամէն մարդ մօրուսաւոր է :

Ձեմ խօսիր վրայ գլուխի մասին, մի հարցնէք, որովհետեւ ամէն սովորական մահկանացուի գործ չէ մեր հանդերձանքը նկարագրել :

Ամէն մեղքիս վրայ, քաղաքային տարազի օրէնք մըն ալ չինեցինք :

Երբ օդերը տաքնան, կիներուն գործը բանուկ է : Ձմրան մեղկութիւնը կ'անցնի, դուրս կ'ելլեն, պատերուն տակ կ'երկննան : Միայն թէ այդ տեղերը պէտքարան ալ են, շատ դէշ կը հոտին : Մեր կիները հոտին չեն նայիր, ֆէսը մէկ կողմ, ԽՄԷՈՒ մէկ կողմ ծունկ ծունկի կը պառկին : Մինչեւ իրիկուն չեն ձանձրանար եւ ոջիլ կը քթուեն : Անիծները, ոջիլները կը փճացնեն անդադար, չրթ – չրթ, վերջ չունի :

Կիներուն գլուխները կը հոտին ու կը հոտին, խառն ի խուռն մազերը արիւնով կը ներկուին, մատներու եղունգները կը նմանին ճմլուած ճնճղուկի գլուխներուն, ոտքերը ձեռքերը տարբերութիւն չունին սեփ սեւ քարի կտորէ մը : Ամրան արեւուն տակ, երեսներուն աղտը կը սկսի հալիլ եւ սեւ քրտինքներ կը հոսին քունքերէն վար :

ՄԱՀՄՈՒՏ ՄԱԳԱԼ.

Խինդ ու թախիծ

Ինչպէս նուիրական հայ տօներու պանծացման հանդիսութիւններ, բոց ու աւիշ կուտան մեր պանդուխտ հայրենակարօտ զգացումներուն, այնպէս ալ, մանկական կամ պատանեկան հանդէսներ որ տարեվերջի այս շրջանին տեղի կ'ունենան հոս հոն, յոյս ու խրախոյս կը ներշնչեն նոր սերունդի այլասերման վտանգի վախով անձկալից մեր հոգիներուն :

Արդարեւ, ի՞նչ կայ աւելի սփոփարար եւ սրտապնդիչ, քան տեսնել ու լսել, օտար երկնքի տակ ծլած ու ծաղկած հայ մանուկներու շրթներէն, երգ ու արտասանութիւն՝ մայրենի բարբառով ու եղանակով : Բայց այդ ժամերուն մեր զգացած բերկրանքը պիտի չփոխուէր դառնութեան կամ յուսախաբութեան եթէ դուրսը, իրենց առօրեայ կեանքին մէջ, տեսնէինք նոյն մանուկներն ու պատանիները որ չարունակէին խօսիլ հայերէն :

Ափսոս որ բոլորովին տարբեր է պատկերը : Անգամ մը եւս կրկնենք սա տարրական ճշմարտութիւնը թէ անհարազատ ափերու վրայ, այլասերման դէմ ինքնապաշտպանութեան միակ պատնէշը՝ Մեծասքանչի ուսուցումն է, բերանացի թէ գրաւոր : Այս գետնի վրայ , հայկական սփիւռքը

կը ներկայացնէ երկու հակոտնեայ պատկերներ : Մինչ Արեւելքի հայկ. արտասահմանը կայծկլտուն վառարան մըն է իր բազմաթիւ վարժարաններով, ուր բազմահազար հայ աշակերտներ կանոնաւորաբար կ'ամբարեն մայրենի լեզուն, այնպէս ինչպէս պիտի ըլլար Մայր հայրենիքին մէջ, դժբախտաբար տժգոյն է հորիզոնը Արեւմտեան հայկական արտասահմանին, ուր, հազար ճիգերով ծնունդ առած մասնակի դասընթացքներ, շատ անբաւարար կուգան, հոծ զանգուածի մը հաշարաւոր փոքրիկներուն հայեցի ուսման եւ դաստիարակութեան համար :

Եթէ, այս վրդովիչ իրականութեան կողքին, սքանչացումով կը տեսնենք որ հայ գրական ծաղկաստանը յարատեւօրէն կը բարգաւաճի նոր երկունքներով ու վաստակներով, մրցելով Արեւելքի հետ, միեւնոյն ատեն հարկադրուած ենք դառնութեամբ նախատեսել թէ այդ ճրագը ժամանակաւոր է միայն, եւ դատապարտուած է շիջելու, եթէ նոր սերունդը շարունակէ իր ան տարբերութինը հայերէնի հանդէպ :

Եւ իրաւ ալ, որո՞նք են այր անդաստանը ծաղկեցնողները, եթէ ոչ հին սե ունդի մշակները կամ վերջին սերունդէն անոնք որ մեր ծննդավայրերուն մէջ բացած իրենց աչքը, արդէն պատանի էին երբ ինկան այս ցամաքներուն վրայ, մայրենի լեզուի բաւականաչափ պաշարով:

Այս մռայլ երեւոյթին առջեւ, դիւրին է մտածել թէ նոր հասնող սերունդը անապատի մը պիտի վերածէ այսօրուան ծաղկաստանը: Եթէ մօտալուտ ապագայի մը մէջ, գաղթական հայութեան հայրենի հողի վրայ ամփոփումը հնարաւոր ըլլար, մեր վախը կը փարատէր: Բայց ո՞վ կրնայ ժխտել թէ արմատախիլ բեկորներս մօտաւոր ժամանակի մը մէջ պիտի ունենանք այդ բախտը: Ահա, տարիներու թաւալումով, փտարանդի մեր կեանքը, իր երեսնամեակը կը թեւակոխէ արդէն... :

Ուրեմն, քանի դեռ ուշ չէ, ահազանգը թող ուժգին հնչէ, մանաւանդ հայ ծնողներու ականջին. Մայրենիքը վտանգի մէջ է մեր ապրած ափերուն վրայ. Թող անոնք զօրակոչի ենթարկեն իրենց դերագոյն ճիգերը, հայրենասիրաբար, ի սպաս դնելով իրենց շունչն ու ջանքը ծաղկոցներուն զարգացման, սիրցնելով իրենց որդիներ[illegible] անոնց պապենական գանձը, որպէսզի արտասահմանի վաղուան հայ մարդու կամ հայ կնոջ առջեւ, հայ լեզուն չդառնայ մասունք թանգարանի: Լեզուն է որ իր բարբառով ու տառերով կ'ապրեցնէ ազգը, ինչպէս սիրտը որ իր բաբախումով կեանք կուտայ մարմնին :

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Գրական Թերթ»ն ալ ուղղակի կ'ամբաստանէ Մ. Նահանգները թէ ամերիկեան իշխանութիւնները կը ջանան վնասակար միջատներ, որդեր եւ ախտեր տարածել Խ. Միութեան մէջ, հունձքերը փճացնելու համար: Գիտնական մը, Կենատի Ֆիշ երեք սիւնակնոց գրութեամբ մը կը ջանայ ապացուցանել այս ամբաստանութիւնը: Կ'ըսէ թէ «միայն 1943ին Ամերիկացիները փորձեցին 117 տեսակ վնասակար խոտեր զրկել որոնց 96ը թունաւոր էին մարդոց եւ անասուններուն համար եւ երբեք գոյութիւն չեն ունեցած Խ. Միութեան մէջ» :

ՋԱՅՆԸՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Ց. Դ. ՆորՍերունդի, Բարկէն Սիւնի խումբը Յուլիս 2ին կազմակերպած էր դաշտահանդէս մը գաղութիս քաջածանօթ վայրը՝ «Պաղ Աղբիւր»:

Խուռներամ բազմութիւն մը հաւաքուած էր լսելու մեր երիտասարդներուն հնդամեայ գործունէութեան եւ ապագայ աշխատանքներուն ծրագիրը: Կը նախագահէր ընկեր Արամ Թաթուլեան, Լիոնէն:

Դաշտին մէջտեղ կանգնած էր ծածանէին ֆրանսական, հայկական եւ Նոր Սերունդի զինանշանը: Նախագահը բացումը կատարեց «Բամ Փորոտան»ով: Արտասանեցին Յ. Շահրիկեան «Հայաստան» (Ա. Փանոսեան), Սանուհի Ստեփանեան «Արաքս» (Ահարոնեան), եւ փոքրիկն Ներսէսեան «Հայ դրօշ»ին (Յակոբեան), յատակ առոգանութեամբ: Մեներգեց Օր. Ք. «Կոլխոզի աղջիկ»: «Բարկէն Սիւնի» խումբը յօրինած էր զուեշտ մը՝ «Այգեպանն ու իշավարը» :

Լիոնի Ուսանողական Միութիւնը իր ներկայութեամբ փայլ տուաւ մեր հաւաքոյթին: Ընկեր Բ. Խրիմեան արտասանեց Միքայէլեանի «Հայրենիք», իսկ միութեան պատուոյ նախագահ՝ Բժ. Սարաֆեան, ֆրանսերէն բովանդակալից ճառով պարզեց միութեան նպատակը եւ աւելցուց.— «Երեւոյթով Ֆրանսացի եմ բայց, խորքին մէջ՝ Հայ: Թուրքերուն կողմէ դնդակահարուած հօր մը մահուան ականատես վկայմեայ մանկան մը սրտէն ո՞վ կրնայ սրբել այդ դառն յիշատակը : Ահա իմ պարագան»:

Օրուան բանախօս՝ ընկեր Տասնապետեան 45 վայրկեանի բանախօսութեամբ ունկնդիրները մագնիսացուց երեք կէտերու շուրջ — ծնողքին դերը, ուսումն ու նոր սերունդի ազգասիրական ոգին եւ ուսման տենչը՝ իբրեւ սպիտակ ջարդին դէմ : Ընկերոջ բացատրութիւններն այնքան տպաւորիչ էին որ, ունկնդիրներէն Պ. Գլըեան յուզուած՝ 2000 ֆրանք նուիրեց տեղւոյս դպրոցին : Ուրիշներ ալ հետեւեցան ու գոյացաւ կլորիկ գումար մը:

Տեղի ունեցաւ նաեւ վիճակախաղ մը:

Ներկաները խումբեր կազմած սկսան կերուխումի : Մեր տղաքը կը վազէին ժրաջան մեղուներու նման զոհացում տալով, ամէնէն դժուարահաճ հիւրին: Մութը կոխած էր արդէն, երբ ներկաները մեկնեցան: Իսկ Նոր Սերունդի տղաքը ազգային ու յեղափոխական երգերով հետխոտն ու կարգապահ քաղաք մտան կէս գիշերին :

Ներկայ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 5 Յուլիս.— Տարօն Սալնոյ Ջորի Հայր. Միութիւնը, յաջողեցաւ այս վերջին երկու տարիներուն, միւս հայրենակցական միութեանց շարքին, իր արժանի տեղը գրաւել: Իր ծրագիր–կանոնագիրը խմբագրուած է գործնական ոգիով. — Օգնել կարօտ հայրենակիցներու, քաջալերել նոր սերունդը, դպրոցը, եկեղեցին եւ ուրիշ հանրօգուտ ձեռնարկներ:

Երկու ամիս առաջ, իր երեք հերոսներուն՝ Աղբիւր Սերոբի, Գէորգ Չաւուշի եւ Հրայրի 50–ամեակը կը տօնէր: Այսօր բոլոր հերոսներուն, ամիս մը վերջ հոգեհանգիստը բոլոր նահատակներուն:

Այսօրուան հանդէսին բազմութիւնը առաւօտէն գրաւած էր իր աթոռները: Կէսօրէ վերջը դաշտը լեցուն էր :

Լա Սիոթայի Նոր Սերունդի Հրայր խումբին սանուհիները բացումը կատարեցին «Ծաղկիր իմ հայրենիքով»: Օրուան նախագահը, Պ. Գառնիկ Տէրոյեան պարծանքով յիշեց Տարօնի հերոսներուն պատկառելի թիւը եւ յորդորեց չմոռնալ անոնց թողած սուրբ գործը: «Մեզի հասած ժառանգը, միշտ վառ պահենք եւ նոյնութեամբ յանձնենք մեր յաջորդներուն : Ժամավաճառ չըլլանք լսելով նախանձոտ մարդոց չարախօսութիւնները : Աշխատինք համերաշխութեան ոգին սերմանել հայրենակիցներուն մէջ, առանց դաւանանքի խտրութեան : Հաշտուինք ներկայ պայմաններուն, միշտ ասպարէզ տալով երիտասարդութեան »:

Յետոյ եղան երգեր, արտասանութիւններ : Օրիորդներ Պ. Գասպարեան, Ադամեան, Սիրանոյշ (Լա Սիոթայէն), Սաղոյեան, Գէորգեան (Պուլվար Օտտոյէն) եւ պարեր հայկական տարազով, դարձեալ «Հրայր» սանուհիներու կողմէ, խլելով երկար ծափեր :

Օր[illegible]ն բանախօսը, Պ. Քերովբէ Կարապետեան նկ[illegible]գրեց Վարդավառի առթիւ եղած ուխտագնա[illegible]թիւնը դէպի Ս. Կարապետ, որ միեւնոյն ա[illegible] յեղափոխութեան վառարան մըն էր: Այս առ[illegible]հեց այն նշանաւոր յուշագիրը, ուղղուած Ս[illegible]նին, որմէ կը պահանջուէր կուսակալներու փոփոխում, ազատութիւն եւն.: Յետոյ հրաւիրեց բոլորը ուժ տալ Միութեան, ուր որ ալ ըլլանք:

Դադարէն վերջ, ներկայացուեցաւ դերասան Գեղամ Պօղոսեանի խիստ ծիծաղաշարժ թատերախաղը, «Տիկին եմ, տիկին եմ»: Այնուհետեւ Նոր Սերունդի նուագախումբը ոգեւորեց մինչեւ ժամը 10ը եւրոպական եւ հայկական պարերը, գոհ ձգելով բոլորը:

Կեցցեն Տարօն Սալնոյ Ջորը եւ իր հերոսները : Ապրի անոր նոր սերունդը եւ հայ ժողովուրդը :

Ա. Արծիւ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ինչպէս գրած էինք ժամանակին, Լիբանանի հեծելանիւի ախոյեան Հ. Մ. Ը. Մ.ական Ժան Նալչաջեան «Փէօժօ» ընկերութեան հրաւէրով եկած է Պէյրութէն Վ. Ս. Լ. ակումբին անդամակցելու եւ մարզուելու համար: Զինքը ուրախութեամբ ողջունեցինք նաեւ մեր խմբագրատան մէջ:

Այս առթիւ Equipe կը գրէ.—

Լիբանանի մէջ շատ զօրաւոր Ժան Նալչաջեան Վ. Ս. Լ. կուգայ: Շատ թուխ տղայ մը ներկայացաւ գրպանը լեցուն յանձնարարականներով, եւ Լիբանանի ախոյեան տիտղոսով :

Վ. Ս. Լ.ի նորեկը Լիբանանցի է, 19 տարեկան եւ լաւ ֆրանսերէն եւ հայերէն կը խօսի :

Պէյրութի մէջ լուսանկարիչ էր եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամ: Պէտք է որ աւելի կանուխ կանչէին զինքը... Պորտօ – Փարիզ մրցումին համար, ըսած է Պ. Քամիյ Նարսի: Վ. Ս. Լ.ի նոր անդամը, լաւ մագլցողի համբաւ ունի: «Մենք հոն,

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (119)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԺԴ.

Իր որդիական յարգանքը եւ շնորհակալութիւնը նա յայտնեց նրանով, որ ընծայեց փաշային իր սեփական գեղեցիկ նժոյգը: Իսկ առաւօտեան, ճանապարհ ընկնելուց առաջ, մատուցեց նրան մի քսակ ոսկի, այն՝ որ ստացել էր Քէօսա Մուխտարից: Եւ փաշան չէր կշտանում նրա հետ խօսելուց: Երկար ճանապարհ գնացին նրանք, բայց քաղցր խօսքը անհատնում էր: Վերջապէս եկաւ եւ հրաժեշտի ժամը :

Խումբը կանգ առաւ, իսկ Ֆէհմի փաշան ոչինչ պատիւ չխնայեց իր «որդուն»: Վերջը նա բացականչեց.

— Այժմ Ալլահը քեզ հետ, Սիւլէյման փաշա:

Դա չափազանցութիւն էր: Որքան դուրեկան եւ ցանկալի լինէր այդ տիտղոսը, որ առաջին անգամ էր կպչում Սիւլէյման անուան, բայց բէկը չփոթուեց, կարծես վիրաւորանք զգաց :

— Մի նեղանար, որդի, ես երեխայ չեմ եւ շատ լաւ գիտեմ թէ ինչ եմ ասում: Ինձ համար մեծ բախտ է այն, որ ես առաջին անգամ, այսքան մարդկանց մէջ, քեզ անուանում եմ փաշա: Այն ժամանակ, երբ ամէնքը կ'անուանեն քեզ այդպէս, ես հեռու կը լինեմ այս տեղերից, նրատած իմ տանը, ծովի ափին: Ուրեմն էլի ասում եմ. Ալլահը քեզ հետ, Սիւլէյման փաշա...

ԺԴ.

Բէկի հետ վերադառնում էր նրա միակ թիկնապահը, տասնապետ Ահմէտը: Բայց յանկարծ փաշայի խմբից բաժանուեց Քէօսա Մուխտարը եւ ձիու գլուխը յետ դարձրեց :

Նա փոխեց իր միտքը, այժմ նրա տկլոր դէմքի վրայ երեւում էր կատարեալ տհաճութիւն :

Երկար ժամանակ նրա ձին գնում էր Ահմէտի ձիու հետ, բայց նա չէր խօսում, մինչդեռ ծերունի զինուորը յաճախ դիմում էր նրան: Չը կարողանալով թագցնել իր ներքին գոհունակութիւնը, նա հիացած նայում էր Բէկին եւ ասում .

— Փաշա... նա ծնուած է փաշայութեան համար ...

Բարեհոգի զինուորի այդ անկեղծ տիրասիրութիւնը, վերջապէս, այնքան ձանձրացրեց Մուխտարին, որ նա ստիպուած եղաւ առաջ ընկնել. բէկի եւ Ահմէտի մէջ բաւական տարածութիւն կար եւ այդ տարածութեան կէսում պահւում էր մուխտարի ձին :

Իսկ բէկը շատ քիչ էր յետ նայում: Փառասիրութիւնը, որ յատուկ է այդպիսի կատաղի բնաւորութիւններին, լիուլի յագուրդ էր ստանում նրա առաջ բացուած մօտիկ ապագայից, վառում էր նրա մէջ հպարտութեան կրակները: Իսկ վերեւից արեգակը թափում էր նրա վրայ վերին աստիճանի ախորժելի լոյս :

Մի մեծ ձորի կողքին իջնելիս, նա յետ նայեց, տեսաւ Մուխտարին եւ կանչեց .

— Ինչո՞ւ չգնացիր :

Մուխ[illegible] ձին առաջ քշեց, հասաւ նրան :

Մի [illegible]րթում նա այլափոխուել էր. այլեւս վնա[illegible]ուող եւ մեծ վտանգի սպասող վաճառա[illegible]ի տրտմութիւնը չէր նրա դէմքի վրայ, այլ [illegible]քրաւորի սովորական չողոքորթ կերպարանքը:

— Ինչո՞ւ վերադարձար, ասաց Բէկը, այնտեղ, զօրքի մէջ, քո բանը լաւ կը լինէր:

— Անյարմար էր, էֆէնտի: — Ինչո՞ւ:

Մուխտարը մի լիրբ ժպիտով պատասխանեց.

— Ես նոր հասկացայ մի հասարակ ճշմարտութիւն. ոչ ոք ձեռքից բաց չէ թողնում փասխանը, որ ծտեր բռնէ :

—Փասխա՞նը... ի՞նչ է դա նշանակում :

Պատասխանի փոխարէն նա ցոյց տուեց Աւետարանոցի կողմը եւ դէմքի մի շարք ճարտար ծամածռութիւններով հասկացրեց թէ ով է փասխանը:

Բէկը շարժուեց թամբի վրայ, մի խիստ հայեացք ուղղեց դէպի իր խօսակիցը. իսկ նրա ձին, զգալով իր տիրոջ անհանգստութիւնը, գնաց արագ քայլերով :

— Ի՞նչ ... Դու է՞լ տեսար նրան :

— Միայն կոյրը չի տեսնի այնպիսի բանը ...

— Բայց լաւ էր, եթէ դու այս դէպքում կոյր լինէիր :

— Ինչո՞ւ, էֆէնտի :

— Նրան տեսնելուց օգուտ չկայ :

— Այդ Ալլահը գիտէ :

30 քմ. արշաւէն վերջ, ծովու մակերեսէն 2000 մեթր կը բարձրանանք », ըսեր է Նալչաճեան :

X Պէյրութի «Racing Clubի ֆութպոլի խումբին մէջ որ Պոլիս գացած է, կը գտնուէին երեք մարզիկներ, Գէորգ Գորեան, Մանուէլ Ալթուն-եան (երկուքն ալ Հ. Մ. Ը. Մ.ական) եւ Միհրան Պէհլիւրեան: Անոնք յայտարարած են թէ Հ. Մ. Ը. Մ. Պէյրութի ֆութպոլի ախոյեանն է ինչպէս եւ մարզական խաղերու ամէն ճիւղերուն մէջ: Անկէ վերջ կուգայ Ռասինկը, ամէնէն զօրաւոր խումբը :

գլխաւոր դիրքը եւ մայրաքաղաքը, Թաժոն քաղաքն ալ պիտի վտանգուի: Հեռագրի մը համա-ձայն, հիւս. Քորէայի յառաջապահները արդէն հասած են քաղաքէն 40 քիլոմեթր հեռու :

X Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ կառավա-րութիւնը նոր հրահանգներ ուղղած է Մոսկուայի բրիտանական դեսպանին, ի պատասխան Պ. Կրոմիքոյի մեղադրանքներուն: Իրազեկներու կար-ծիքով, Խ. Միութիւնը չուզեր քանդել բոլոր կամուրջները եւ խօսակցութիւնները պիտի շարու-նակուին Մոսկուայի մէջ:

Անգլիացիները մեծ խոհեմութեամբ կը շարժին, միայն բերանացի զեկուցումներ հա[illegible]րդելով Խ. Միութեան: Վերջին անգամ, երբ ա[illegible]լիական դեսպանը հարցուցած է թէ Խ. Միութ[illegible] պատրա՞ստ է միջնորդելու, որպէսզի [illegible]ազօրէն կարգադրուի Քորէայի խնդիրը, [illegible]րդային ներկայացուցիչը նոր հարցում մը ո[illegible] է,— «Մեծն Բրիտանիա կրնա՞յ ճշդորոշել իր միտքը »: Կարծողներ կան թէ Ռուսերը կա՛մ աւելի հաշտաբար կ'երեւան Անգլիացիներուն հանդէպ, զանոնք Ամերիկացիներէն բաժնելու համար, եւ կամ չեն ուզեր քանդել բոլոր կամուրջները :

Կ'ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԻ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ԵՒ ՄԱՆՐԷԱԿԱՆ ԶԷՆՔԵՐ ԳՈՐԾԱԾԵԼ ...

« Եւրոպական խնդիրներու ուսումնասիրու-թեան յանձնախումբը», որ կը բաղկանայ ֆրանսացի եւ անգլիացի վարչապետներէ, նախարար-ներէ եւ դիւանագէտներէ, տեղեկագիր մը ուղղեց արեւմտեան պետութեանց, պահանջելով ազդարարել Խ. Միութեան թէ՝ հիւլէական ռմբակո-ծութիւններ պիտի կատարեն անմիջապէս, եթէ նախայարձակում կատարուի, ուղղակի կամ ա-նուղղակի (արբանեակներու միջոցաւ): Յանձնախումբը ուրիշ ելք չի տեսներ, կանխելու համար նոր աշխարհամարտ մը :

Քանի մը հատուածներ՝ յանձնախումբին տե-ղեկագրէն .

— Նկատեցէք որ վեց տարիէն պակաս ժամա-նակաշրջանի մը մէջ, համայնավար գանդուածին թիւը 200 միլիոնէն բարձրացաւ 800 միլիոնի, այսինքն աշխարհի բնակչութեան 1/12էն 1/3ի: Ոչ մէկը կրնայ երեւակայել թէ Խ. Միութիւնը այս նուաճումներէն, այս տեւական կրծոտումներէն եւ սողոսկումներէն վերջ, կանգ պիտի առնէ կէս ճամբան: Ան աչք տնկած է 70 միլիոն Գերմաններուն վրայ: Եօթանասուն միլիոն եւս համայնավար ճակատին վրայ... եւ հին Եւրոպայի մնացեալ մասը երկար պիտի չդիմանայ ամբողջական կլանումին: Ափրիկէն ալ պիտի սկսին մաղել: Գալով Ասիոյ, արդէն չարժման մ[illegible] Ասիան :

... Խ. Միութիւնը պէտք է [illegible]ոձակայէս վստահ ըլլայ որ եթէ նախայարձ[illegible] կատարէ, Մոսկուա, Լենինկրատ, Քիեւ կամ[illegible]ս գոյութենէ պիտի դադրին: Եթէ ի[illegible]երը այդ արկածախնդրութեան դիմեն, հարկ [illegible]8 ժամէն արմատական միջոցով մը խափանել [illegible] մը որ կրնայ տեւել չորս, հինգ կամ տասը տարի :

Յանձնախումբը, որուն մէջ կը գտնուէին Փոլ Ռէնօ, Մորիս Շուման, Փոլ Քլոտէլ (բանաստեղծ), Անգլիացիներէն՝ Լորտ Վէնսիթարթ եւն., կ'առաջարկէ ոչ միայն հիւլէական ռումբ, այլ եւ մանրէական զէնքեր գործածել, այս անթիւ վկայութեան կանչելով ... Փասթէօրը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՐ ՎԱՐՁԱՊԵՏԸ, Պ. Ռընէ Փլեվէն, Ազգ. Ժողովին պիտի ներկայանայ այսօր, պաշտօնական վաւերացում ստանալու եւ դահլիճը կազմելու համար: Ընկերվարական կուսակցութիւնը բացառիկ ժողով մը գումարեց երէկ, երկուշաբթի, իր դիրքը ճշդելու համար : Եթէ որոշեն մասնակցիլ, մեծապէս պիտի դիւրանայ նոր կառավարութեան կազմութիւնը :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախկին վարչապետը, Սըրտքի փաշա, որ կաթուածահար եղած էր անցեալ շաբթու եւ կը դարմանուէր Փարիզի ամերիկեան հիւանդանոցին մէջ, մեռաւ կիրակի օր: 82 տարեկան էր եւ վերջին անգամ վարչապետութեան կոչուած՝ 1946ին, վերաքննելու համար 1936ի անգլ-եգիպտական դաշնագիրը: Առաջին անգամ վարչապետ եղած էր 1930ին: Մարմինը զմռսելով

ՅԱՌԱՋի տարածման համար

Այրի Տիկին Աղաւնի Գրիգորեանի (Lyon, Pierre Benickի մահուան առթիւ Պ. Լութֆիկ Քալէքէմանեան (Clamart) հազար ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի տարածման ֆոնտին :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Յուլիս 15էն վերջ թերթ պիտի չստանան այն բաժանորդները որոնք չեն վճարած 1949 Ապրիլէն 1950 Ապրիլի պարտքը: Վարչութիւն

Դաշտահանդէս

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի, Սէն Ժէնոմի մասնաճիւղին, մասնակցութեամբ «Հայաստան» ենթակոմիտէին եւ Նոր Սերունդի «Աղբալեան» խումբին, այս կիրակի ամբողջ օրը, Bar du Chaletի օդասուն պարտէզին մէջ, 117 Ave. de Corot St. Juste :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Հայկական պարեր, երգ, արտասանութիւն եւ զանազան անակնկալներ: Ժողովրդական պիւֆէ մատչելի գիներով :

ՓԱՐԻԶԻ ԿՐՕՆ. ԸՆԿ. ԸՆԴ. ԺՈՂՈՎԸ

Փարիզի եւ շրջակայից կրօնական ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 24ին, կիրակի ժամը 3ին :

Օրակարգի հարցերը եւ մանրամասնութիւնները պիտի յայտարարուին յառաջիկային, մամուլի միջոցաւ :— (Դիւան)

ԾԱԽՈՒ Է

Հասութաբեր տուն մը (Maison de rapport), ազատ բնակութեան համար, 13 rue Nouvelle, Alfortville:

Դիմել.— Ամէն իրիկուն ժամը 7էն վերջ, **Duprat,** 37 rue Marcelin Berthelot, Ալֆորվիլ :

ՍԱԿԱՒԱԹԻՒ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ մնացած են ՉԻԹՈՒՆԻԻ նոր գործերէն .—

1.— **Ascension, la Fête du Sort** (Համբարձման վիճակ) :

2.— **Epopée populaire Arménienne** : Երկուքը մէկտեղ 275 ֆրանք :

ԲԻՒՐ ԱԿ, ՀԱԶԱՐ ԱԿԻՆ ՀԵՏ՝ 600 ֆրանք:

ԿԱՆԽԻԿ.— D. Tchitouny, 13 rue Caumartin, Paris (9):

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

Գահիրէ պիտի փոխադրուի օդանաւով:— Այժմու վարչապետը, Նահաս փաշա, փոխանորդ նշանակեց հանրօգուտ շինութեանց նախարարը՝ Օսման Մուհարրէմ փաշան: Փարիզ պիտի գայ, դարմանուելու համար: Լոնտոն ալ պիտի հանդիպի :

ԴՂՐԴԱԳԻՆ ՑՈՅՑ ՄԸ կատարուեցաւ Լէոփոլտ Գ.ի դէմ, կիրակի օր, Պրիւքսէլի փողոցներուն մէջ, մասնակցութեամբ հարիւր հազարէ աւելի բազմութեան մը: Սուլիչները եւ թմբուկներն ալ մասնաւոր գոյն մը կուտային այս ցոյցին, որուն գլուխը կը գտնուէր նախկին վարչապետը, Պ. Սփաք (ընկերվարական): Նշանատախտակներուն վրայ կ'երեւային հետեւեալ արձանագրութիւնները,— « Հրաժարեցէ՛ք». «Անկցի՛ Լէոփոլտ, կեցցէ՛ խնամակալը » եւն.:

ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ ԵՂԱՒ Սէնի նահանգապետը, Պ. Ռոժէ Վէրլոմ: Սրտի տկարութիւն մը զգալով գիշերանց հիւանդանոց փոխադրուած էր, բայց անօգուտ : 59 տարեկան էր:

21 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ, ինը հոգի վիրաւորուեցան կիրակի օր, Քազապլանքայի մէջ (Մարոք): Ֆրանսական օդանաւ մը հազիւ 150 մեթր բարձրացած էր, երբ լոյսերը մարեցան, բոցեր երեւցան եւ ահռելի պայթիւն մը լսուեցաւ: Օդանաւը երկու մասի բաժնուելով ինկաւ վրաններու վրայ որոնց բնակիչները կը քնանային :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅ»Ի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Licenceներու ստորագրութեան համար դիմել եղբայր Պօղոս Գալէնտէրեանի, 48 rue St. Basile, Մարսէյլ, ամէն օր ժամը 19էն 20:

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն Խանասորի Արշաւանքի 52րդ տարեդարձը կը տօնէ Օգոստոս 6ին, սովորական վայրը, Jonageի երկրորդ կամուրջը, Café Marguelի քով : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատետրով :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԱԶԳ. ԴՊՐՈՑԻՆ ամավերջի հանդէսը՝ նախագահութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Յուլիս 16 կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, քաղաքապետարանի սրահը՝ 22 rue Voltaire :

Բոլոր աշակերտները բեմին վրայ եւ անակընկալներ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը ղրկուին հետզհետէ, **mandat chèque**ի պատրաստ քարտեր, վճարելի գումարներով :

Կը խնդրուի սպասել անոնց մինչեւ Յուլիս **15**, դադարումներու առեն, թիւրիմացութիւններ չստեղծելու համար .—

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ համար կը խնդրուի ղրկել 30 ֆրանք, իսկ արձակուրդի առթիւ առժամապէս փոխուած հասցէներուն համար՝ 50 ֆրանք : ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Շավիլի անտառին մէջ, 23 Յուլիսին, ամբողջ օրը: Հովանաւորութեամբ Կեդր. Կոմիտէի եւ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Արզումեան ենթակոմիտէի: Կը խնդրուի Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր կազմերէն եւ քոյր մասնաճիւղերէն նկատի ունենալ սոյն թուականը: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

ՈՐԴԵԳԻՐ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայ բարեկեցիկ ընտանիք մը կը փափաքի որդեգրել 6—12 տարեկան մանչ մը: Կարելի է դիմել նաեւ արտասահմանէն :

Գրել Ֆր. Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան Տիկին Յակոբեանի, 2 rue Condorcet Cachan (s), France :

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Fondé en 1925
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս· 800 ֆր·, Տար· 1600, արտ· 2500 ֆր·
Tél. GOB. 15-70 Գին 7 ֆր· C.C.P.Paris 1678-63
Mercrdei 12 JUILLET 1950 Չորեքշաբթի 12 ՅՈՒԼԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6201–Նոր շրջան թիւ 1612
Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐԱԳՆԱՀԱՏՈՒՄ...

Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրավտա», կը շարունակէ սիւնակներ նուիրել ծանօթ ակադեմական բանավէճին,— Մարքսականութիւն եւ լեզուագիտութիւն:

Թեւ առնելով Սթալինի միջամտութենէն, մասնակցողները այժմ սկսեր են վերագնահատումներ կատարել: Մինչեւ անգամ զղջում յայտնել, խոստանալով «սրբագրել իրենց սխալները»:

Ինչպէս հաղորդեր էինք արդէն, «Նիկոլա Մառ» կաճառին տնօրէնը, Իվան Մեշչանինով, հրապարակաւ յայտարարեց թէ այսուհետեւ պիտի հետեւի Առաջնորդին ցուցմունքներուն:

Ուրիշ լեզուագէտ մը, պրոֆ· Գ· Ախվլեդիանի, էջածաւալ գրութիւն մը հրատարակելով պաշտօնաթերթի Յունիս 27ի թիւին մէջ եւ բուռն յարձակում գործելով Մառի եւ անոր հետեւորդներուն վրայ, կը յայտարարէ·

— «Յաքեթաքաններըը, որոնք փրփրած էին մասնաւորապէս վերջին շրջանին, իրենց մենաշնորհը կը նկատեն խորհրդային բովանդակ լեզուաքանութիւնը· («մե՛նք ենք տէրը խորհրդային բովանդակ լեզուաքանութեան»— կը յայտարարէին):

«Անոնք կը ջանային մեկուսացումի մատնել — երբեմն ոչ առանց յաջողութեան — շարք մը անուանի լեզուաքաններ՝ Էնդզելի, Վինոգրադով, Ֆրէյման, Պետերսոն, Բուլախովսկիյ, Աճառեան եւ ուրիշներ, որոնք իրենց գիտական գործերով նոխացուցին խորհրդային լեզուաքանութիւնը»:

Այսպէս ուրեմն կը վերահաստատուի բազմավաստակ հայ ակադեմական վարկը, այնքան դուեհիկ պայքարէ մը վերջ որ շարունակուեցաւ ամ մէկ տարի:

Հրաչեայ Աճառեանին հետ, նոյն գրչախումանավարութեան ենթարկուած էին պրոֆ· Գ· Ղափանցեան եւ ուրիշներ: Իրենց գրաքննական ուժերը լարած էին Երեւանի Կեդր· Կոմիտէն, Գիտութեանց Ակադեմիան եւ կարգ մը նորընծայ բանասէրներ: Ոչ միայն գիտական, այլեւ քաղաքական մեղքեր կը վերագրուէին ամբաստանեալներուն:

Անկե՞ղծ է նոր վերագնահատումը: Իրական դա՞րձ մըն է որ կը կատարուի, թէ բոլշեւիկեան ռազմախաղ մը:

Զքրքրենք այս խնդիրները, որոնք շատ հեռուները պիտի տանէին:

Մեզի տրուած չէ բանալ խորհրդային «ինքնաքննադատութեան» խորհրդաւոր ծալքերը:

Ամէն պարագայի մէջ, իր անունին յիշատակութիւնն անգամ — իբրեւ անիրաւեալ — անշուշտ սփոփանք մը պիտի կազմէ ծերունի վաստակաւորին, եւ միւս հալածական գիտնականներուն համար:

Ի՞նչ տարակոյս որ կոպիտ հաւատաքննութիւնը եւ հալածանքը պիտի շարունակուէին անխնայ, եթէ պատահաբար սարքուած չըլլար լեզուաբանական բանավէճը: Եւ մանաւանդ, եթէ Սթալին ինք միջամտած չըլլար, երեւան հանելով կարգ մը իմաստակութիւններ եւ սայթաքումներ:

Առաջնորդը ինքն էր որ կը պատմէր, իր յօդուածին մէջ·

— «Ժամանակ մը ունեցանք «մարքսականներ» որոնք կ'ըսէին թէ հոկտեմբերեան յեղափոխութենէն վերջ մեր երկրին մէջ մնացած երկաթուղիները «պուրժուական են», թէ մեզի, մարքսականներուս, չի վայլեր օգտագործել զանոնք, թէ անհրաժեշտ է քակել – հանել զանոնք եւ նոր գիծեր շինել, «պրոլետարական» գիծեր:

Աշխարհէն կտրուած մարդոց, կապիկներու կամ սոփեստներու այս բազմութեանց աւելն ո՞ր ճակատը ազատ, անվթար մնաց: Մանաւանդ փոքր երկիրներու, ծայրագաւառներու մէջ, ուր երբ «քալէ» հրամանը լսեն, կը սկսին վազել շնչասպառ: Առանց աջ – ձախ նայելու: Ստորադաս ծառայողի, ստրուկի մոլեռանդութեամբ:

Կենդանի վրայ՝ մեր մինուճար հայրենիքը, ուր իրական արժէքներ, վաւերական հեղինակութիւններ հալածուեցան, փոշիացան երեսուն տարի անընդհատ, առանց սերունդի եւ տարիքի խտրութեան:

Միայն անուանացանկ մը հազար վկայութիւն կ'արժէ:

Կապկութեան, իմաստակութեան պերճախօս ապացոյց մը եւս:

Շ·

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

Սկսանք արդէն կարդալ «պատերազմական» զեկոյցներ, ինչպէս 1939 — 1940ին:

Քորէացի ըլլայ թէ Եւրոպացի, Չին կամ Հնդիկ, արդիւնքը նոյնն է: Հարիւր հազարաւորներու անխնայ ջարդ, յանուն ազատութեան կամ խաղաղութեան ...:

Սկեպտիկներ պիտի ըսեն.— Յանուն անանուն աշխարհակալութեանց, տնտեսական մրցակցութեան կամ ազդեցութեան պայքարի:

Բոլոր ճառերէն, հաւաքուած ստորագրութիւններէն, «խաղաղութիւն կ'ուզենք»ի նշանախօսքերէն վեր կայ օրուան «ստուած»ներուն կամքը, որ անհաշիւ կը տնօրինէ, ժողովուրդներու գլխուն վերեւ:

Ինչ ալ ըլլայ իրենց հրամայող մեծերուն ընկերային վարդապետութիւնը, համայնավար կամ համայնակուլ, ժողովուրդի զաւակները պիտի երթան մեռնիլ կամ սպաննել իրենց նմանները:

Ո՞ր զարուն իրագործելի խաղաղութեան մասին են այս բոլորը: Ապահովաբար ոչ իսկ մեր թոռներուն համար, եթէ հրաշքով արեւաշող օր մը հնչէ «Զէք պատերազմ» օրհնեալ աւետիսը:

Մինչ այդ, հարիւր հազարաւոր մարդկային զանգուածներ մատաղ պիտի ըլլան արիւնռուշտ պատերազմներու, հրասայլերու, օդանաւերու, հիւլէական եւ մանրէական զէնքերու, V1 կամ V2ի, փնտռելով..., Նափոլէոններն ու Կեսարները, Մեծն Աղեքսանդրերը...

ՍՕՍԻ

Կիլիկիոյ կաթողիկոսը Մարսէյլի մէջ

Երէկուան թերթը տպուած էր արդէն, երբ իմացանք Կիլիկիոյ կաթողիկոսին Մարսէյլ ժամանումը, ընկերակցութեամբ Դերենիկ եպիսկ·ի: (Երկուշաբթի):

Ginesta et Cie. շոգենաւային գործակալութիւնը եւս փութացած էր Յառաջի խմբագրութեան հաղորդել այս լուրը, աւելցնելով թէ մասնաւոր պատուիրակութիւն մը, նախագահութեամբ Արտաւազդ արք·ի եւ վեց քահանաներու, ինչպէս եւ խումբ մը աշխարհականներու Pace շոգենաւը մտան, ողջունելու եւ մեծարելու համար Ն· Ս· Օծութիւնը: Նամակը կ'ըսէր նաեւ թէ կաթողիկոսը ճամբորդած է շատ հանգիստ, վայելելով ամէն հոգածութիւն:

× Ինչպէս կը յիշուի, Գարեգին կաթողիկոս օդանաւով Անթիլիասէն Գահիրէ հասած ատեն, հիւանդացած ըլլալով, դարմանատուն մը փոխադրուած էր, ուր մնաց աւելի քան տասը օր: Ատեն մը եւս հանգստանալէ վերջ, այս անգամ ճամբորդութիւնը կատարած է շոգենաւով:

Կաթողիկոսը Մարսէյլ պիտի մնայ 8 — 10 օր: Անշուշտ շատ աւելի երկար՝ Փարիզի մէջ: Պիտի այցելէ նաեւ Լոնտոն:

× Փրատոյի մայր եկեղեցւոյ Կրօն· ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի, Վարդավառի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ Արտաւազդ արք· Սիւրմէեան, մասնակցութեամբ Դերենիկ եպիսկ·ի: Արարողութեանց պիտի նախագահէ եւ քարոզէ Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսը:

× Փրատոյի մայր եկեղեցւոյ աւագերէցը, Գալուստ քահանայ Մովսէսեան յանկարծամահ եղած է շաբաթ օր: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է երկուշաբթի:

ՖՐ· ԿԱՊ· ԽԱՉԻ օդափոխութեան առաջին խումբը վերնէ հասած է երկուշաբթի օր, ողջ առողջ:

ԱԼՊԱՆԻՈՅ դիկտատորը, Էնվէր Հոճա, յայտարարութիւն մը ուղղելով բանակին, հրամայեց «կատարելագործուիլ համաձայն Սթալինեան գինարուեստին»: Այս առթիւ չեշտեց թէ Ալպանիոյ անկախութիւնը երաշխաւորուած է «խորհրդային փառապանծ բանակին բարեկամութեամբ»:

ՔՈՐԷԱՅԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Կռիւները կը սաստկանան

«ՔԻՉ ՄԸՆ ԱԼ ՀԱՄԲԵՐԵՑԷՔ», Կ'ԸՍԵՆ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ.— ՔՍԱՆ ՀԱԶԱՐ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ԶԷՆՔԻ ՏԱԿ.— ՑԱՄԱՔԱՅԻՆ ԵՒ ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՍՊԱՐԱՊԵՏՆԵՐԸ ԹՈՔԻՕ Կ'ԵՐԹԱՆ.— ՀՐԱՍԱՅԼԵՐ ԿԸ ՋԱՆԱՆ ԿԱՍԵՑՆԵԼ ՀԻՒՍ· ՔՈՐԷԱՑԻՆԵՐՈՒ ՅԱՌԱՋԽԱՂԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին լուրերու համաձայն, Հիւս· Քորէայի զօրամասերը հազիւ տասը քիլոմեթր հեռու են Թաժոնէն, ուր կը գտնուի Հարաւցիներու մայրաքաղաքը, Սէուլի անկումէն ի վեր: Ամերիկացիները թռուցիկներ ցրուելով, կը յայտարարեն,— «Համբերեցէք, մօտ է փրկութեան ժամը»: Այս առթիւ կը խոստովանին թէ անգամ մը եւս յանկարծակիի եկան, եւ թէ Ռուսերը հանդարտեցնելու համար աճապարեր էին իրենց զինուորները քաշել Քորէայէն:

Հանրապետականները կը ծաղրեն այս յայտարարութիւնները, խստօրէն դատապարտելով արտաքին նախարարութեան սխալները: «Նիւ Եորք Թայմզ»ի զինուորական քննադատը «սխալներու ողբերգութիւն մը» կը կոչէ Քորէայի ընդհարումը:

Մինչ այս մինչ այն, պատրաստութիւնները յառաջ կը տարուին շոգեպինդ, զօրացնելու համար Քորէայի ամերիկեան ուժերը: Երէկ օդանաւով Թոքիօ մեկնեցան Մ· Նահանգներուն ցամաքային եւ օդանաւային բանակներու սպարապետները, խորհրդակցելու համար զօր· Մէք Արթըրի հետ, որ ընդհ· հրամանատար նշանակուած է յանուն Ազգաժողովի: Միեւնոյն օրը ազգ· պաշտպանութեան նախարարը յայտարարեց թէ քսան հազար զինուորներ զէնքի տակ պիտի առնուին, դոհացնելու համար անմիջական պէտքերը: Պիտի զօրացնեն նաեւ Խաղաղականի նաւաբաժինը: Ճամբայ հանուած են երեք օդանաւակիրներ, իւրաքանչիւրը 27 հազար թոն տարողութեամբ: Շարժման մէջ դրուած են նաեւ յածանաւեր եւ թորփիլանաւեր: Քանատան ալ երեք թորփիլահալածներ ղրկած է ամերիկեան նաւակայանը, Փըրլ Հարպըր:

Ամերիկեան վերջին զեկոյցը կ'ըսէ թէ հիւս· Քորէայի գրահապատ ուժերը Բշ· օրն ալ շարունակեցին յառաջ խաղալ, հակառակ օդանաւերու եւ թնդանօթներու կրակին: Ամերիկացիները կը յուսան կասեցնել յառաջխաղացութիւնը, մինչեւ որ օգնական ուժեր հասնին, ուժգին հակայարձակումի մը ձեռնարկելու համար:

Պատերազմէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով ամերիկեան հրասայլերը յարձակում գործեցին աջակցութեամբ օդանաւերու, Քում գետի ճակատին վրայ, կասեցնելով թշնամին: Ամերիկեան աղբիւրներու համաձայն, քանդուած կամ վնասուած են 36 թշնամի հրասայլեր, 135 վակոններ եւ երկու շոգեշարժ մեքենաներ: Վտանգուած կը համարուի այն երկաթուղին որ պարէն կը փոխադրէ ամերիկեան ուժերուն:

× Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ Ամերիկացիները թշնամի բանակին հրասայլերը կը ռմբակոծեն «սառած հրանիւթով» որ կը կոչուի «Նափալմ»: Օդանաւերը այս նոր զէնքին շնորհիւ կը պայթեցնեն հրասայլերուն «էսանս»ը, անշարժութեան դատապարտելով զանոնք:

× Զօր· Մէք Արթըրի վերջին տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ թշնամի զօրամասերուն յառաջխաղացութիւնը թուլցած է, բայց եւ այնպէս թշնամին մեծ գործունէութիւն կը ցուցնէ հետազօտիչ խումբերով եւ կը թուի թէ նոր յարձակողական մը կը պատրաստէ: Նոյն աղբիւրին համաձայն, ամերիկեան վաշտ մը, որ պաշարուած էր, յաջողած է պրծիլ եւ իր գունդին միանալ: Ամերիկեան օդանաւերը անխնայ կը ռմբակոծեն Հիւս· Քորէացիներուն դիրքերը: Զօր· Մէք Արթըր հրամայած է ռմբակոծութիւնները շարունակել անընդհատ, ինչ որ ալ ըլլան մթնոլորտային պայմանները, կազմալուծելու համար թշնամի բանակին հաղորդակցութեան միջոցները եւ պարենաւորումը: Այս հրամանին համաձայն, ամերիկեան օդանաւերը դիշեր ցերեկ կը ռմբակոծեն զինուորական դիրքերը:

× Ամերիկեան աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ եօթը ամերիկեան գերիներու դիակները գտնուած են ճամբու մը վրայ, ձեռքերը ետին կապուած: Եօթըն ալ գնդակահարուած էին դէմքէն: Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, Հարաւ· Քորէացիները կը ջարդեն իրենց հակառակորդները:

× Բացարձակապէս գաղտնի կը պահուին Լոնտոնի եւ Մոսկուայի միջեւ կատարուած խօսակցութիւնները: Անգլիոյ երեսփ· ժողովին Բշ· օրուան նիստին մէջ, արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ հրահանգած են Մոսկուայի դեսպանին՝ Ռ· Միւթեան աջակցութիւնը խնդրել, լուր առնելու համար Սէուլի բրիտանական դեսպանին եւ Քորէայի եպիսկոպոսի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ· էջ)

ԱԶԳԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՈՃԻՐԸ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԱՐԴԵՐԸ

Այս օրերուս Միացեալ Ազգերու Մարդկային Իրաւունքներու Յանձնախումբի սեղանին վրայ կը գտնուի ազգասպանութեան ոճիրի (ճէնոսայտ, génocide) համաձայնագիրը: Եթէ շուտով Յանձնախումբը ընդունի այդ համաձայնագիրը, վաւերացման համար պիտի ներկայացուի Մ. Նահանգներու Ծերակոյտին: Որպէսզի Արտաքին Յարաբերութեանց Յանձնախումբը առանց դժուարութեան եւ ժամանակ կորսնցնելու ընդունի Համաձայնագիրը, անհրաժեշտ է որ, ամէն Հայ, որ ապրած է Թրքական դժոխքին մէջ, տեսած է ջարդեր, տուած է զոհեր, իբրեւ ականատես վկայ մը գրէ Արտաքին Յարաբերութեանց Յանձնախումբի անդամներէն ոեւէ մէկուն, նախընտրաբար իր նահանգի Ծերակուտականին, խնդրելով որ յանձնախումբը վաւերացնէ Ազգասպանութեան ոճիրի համաձայնագիրը:

Սփիւռքի բովանդակ հայութիւնը զոհն է այն ահաւոր կոտորածներուն, զորս Թուրք կառավարութիւնը դարերու ընթացքին պարբերաբար կազմակերպած է: Բոլոր ազգերուն մէջ ամէնէն աւելի Թուրքիան է, որ զարգացուցած է կոտորածի ճարտարարուեստը: Հին Օսմ. կայսրութեան բաղկացուցիչ ժողովուրդներուն մէջ՝ քրիստոնեայ թէ մահմետական, չկայ մէկ հատ ժողովուրդ, որ մէկէ աւելի անգամներ ենթարկուած չըլլայ հաւաքական կոտորածներու: Կոտորուած են մահմետական Արաբները, Քիւրտերը, Ալպանացիները, Չէրքէզները: Կոտորուած են քրիստոնեայ Յոյները, Պուլկարները, Սերպերը, Ռումանացիները ու մանաւանդ Հայերը:

Համարձակ կարելի է ըսել, որ ազգերու պատմութեան մէջ հայկական կոտորածները իրենց նմանը չունին: Նոյնիսկ հրէական կոտորածները՝ Ռուսաստանի մէջ եւ այլուր, կ'անհետանան հայկական կոտորածներուն առջեւ: Այն օրերուն երբ մեր մէջ յեղափոխական կազմակերպութիւններ չկային եւ Հայը լուռ ու մունջ կը ծառայէր Թուրք կառավարութեան, Հայը կոտորուած է ամենայն անգթութեամբ: Առանց հեռուները երթալու, յիշենք միայն կոտորածի քանի մը դէպքեր 19րդ դարու ընթացքին:

1828 — 29ի ռուս թրքական պատերազմի օրերուն, 40.000 Հայեր, Կարապետ եպիսկ.ի առաջնորդութեամբ, ձգեցին Էրզրումը եւ անցան Անդր-Կովկաս՝ միմիայն Թուրքերու կողմէ այդ շրջանին մէջ սարքուած պարբերական կոտորածներէն ազատելու համար:

1830ին Թուրքերը ռուսական բանակներէն իրենց կրած պարտութեանց վրէժը լուծելու համար բռնի մահմետականացուցին 200.000 Հայեր Համշէնի, Քէսքիմի, Նարիմանի, Թորթումի եւ այլ շրջաններու մէջ:

1846ին Թուրք կառավարութեան հալածանքներն ու ջարդերը նորէն սաստկացան, որոնք տեւեցին մինչեւ Խրիմի պատերազմը: Այդ օրերուն նորէն կոտորուեցան հազարաւոր Հայեր մասնաւորաբար Բաշէնի եւ Ալաշկերտի շրջանին մէջ:

1850ին երբ Պէտէրխանները կոտորեցին 50000 Նեստորականներ, անոնց հետ հոսեցաւ նաեւ հայկական արիւնը: Ինչ ահաւոր սարսափներու ենթարկուեցաւ հայ ժողովուրդը նաեւ Շէյխ Ջալալէտտինի, Շէյխ Իպատուլլահի եւ ուրիշներու օրով:

Միջին հաշուով ամէն 10 կամ 15 տարին անգամ մը Թուրքերը կոտորած են հայ ժողովուրդը:

1895 — 96ին Թուրքերը Հայաստանի մէջ կոտորեցին 300 հազար Հայեր: Այդ օրերուն էր որ Անգլիոյ մեծ զաւակը՝ Կլատստոն, «Թագակիր Մարդասպանը» տիտղոսին արժանացուց Սուլթան Համիտը:

1908ին եկաւ չարաբաստիկ Օսմ. Սահմանադրութիւնը եւ տակէ մէկ տարի ետք՝ 1909ին Կիլիկիոյ մէջ կոտորուեցան 30.000 Հայեր:

Բայց Սահմանադրական Թուրքիան իր պատմութեան ամենամեծ ոճիրը գործեց 1915ին, երբ ամէնէն անգութ եւ անմարդկային մեթոտներով բնաջնջեց բովանդակ Թրքահայ հատուածը՝ աւելի քան մէկ եւ կէս միլիոն հայութիւն: Նախորդ պատերազմի օրերուն ցնցուեցաւ քաղաքակիրթ մարդկութեան խիղճը՝ երբ ականատես վկաներու միջոցաւ ծանօթացաւ հայկական ողբերգութեան ահաւոր մանրամասնութիւններուն: Այդ օրերուն դաշնակից պետութիւնները՝ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Ռուսաստան, պաշտօնապէս ազդարարեցին եւ սպառնացին Թուրքիոյ թէ՝ անձնական պատասխանատուութեան պիտի ենթարկեն հայկական կոտորածներու կազմակերպիչները եւ պիտի պատժեն զանոնք ամենայն խստութեամբ:

Բայց ի՞նչ եղաւ արդիւնքը: 1919 թուին մաս մը Թուրք ոճրագործներ ձերբակալուելով Մալթա կղզին աքսորուեցան: Անոնք սակայն շուտով փախուստ տուին այնտեղէն՝ դաշնակից ներկայացուցիչներու իսկ գիտութեամբ, հաւանաբար անոնց աջակցութեամբ(*): Եթէ Դաշնակիցները իր ժամանակին պատժած ըլլային հայկական կոտորածներու հեղինակները, ինչպէս անոնք վերջին պատերազմէն ետք պատժեցին Նացի ոճրագործները, ապահովաբար պիտի չգործուէին Հիթլէրի կարգադրութեամբ այն բոլոր նախճիրները, որոնց զոհ գացին միլիոնաւոր Հրեաներ եւ Ռուսներ, ինչպէս այսօր զոհ կ'երթան Պալթեան երկիրներու ժողովուրդները՝ Քրեմլինի կարգադրութեամբ:

Ամէն կերպ պէտք է աշխատիլ որ Ծերակոյտի Արտաքին Յար. Յանձնախումբը վաւերացնէ ազգասպանութեան ոճիրի համաձայնագիրը եւ զայն ներկայացնէ Ծերակոյտին: Եթէ դէթ երեք տասնեակ ազգեր ընդունին այդ համաձայնագիրը, կարելի է յոյս ունենալ որ վերջապէս Միացեալ Ազգերու միջոցաւ պիտի բարձրացուի զօրաւոր թումբ մը ջարդարարներու առջեւ:

Կը կրկնենք մեր խնդրանքը.— Թող ամէն Հայ, իբրեւ զոհը հայկական կոտորածներու, դիմէ Արտաքին Յարաբերութեանց Յանձնախումբի Ծերակուտականներէն մէկուն, նախընտրաբար իր նահանգի Ծերակուտականին, խնդրելով որ վաւերացուի Ազգասպանութեան ոճիրի համաձայնագիրը: Այս կերպով մենք պիտի ծառայենք ոչ միայն մեր ժողովուրդին, այլեւ ամբողջ մարդկութեան — արգիլելու համար ապագայ ազգասպանական ոճիրներ:

Յապաղիլը յանցանք է: Պէտք է գործէ թրքական կոտորածներուն զոհ դարձած ամէն Հայ:

(Խմբագրական «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ի)

(*) ՅԱՌԱՋ.— Այս ջարդարարները, 70 – 80 հոգի, փոխանակուեցան 11 անգլիացի գերիներու հետ ...

Ժողովրդական Առողջապահութիւնը

ԽՄԲ.— Ամփոփուած Սովետական Հայաստան» ամսագրի 1950 Ապրիլի թիւէն.—

Նախկին Կովկասի քաղաքային վարչութեան բժշկական բաժնի տարեկան տեղեկագրին համաձայն, 1910ին Երեւանի նահանգի 808.171 հոգիէ բաղկացած բնակչութեան 308.847ը հիւանդ է եղած, այսինքն 37.2 առ հարիւրը: Երեւան գաւառին մէջ ընդամէնը եղած են երկու բժիշկ: Բժիշկներու անբաւականութեան հետեւանքով գործունէութեան դաշտը ձգուած է «հէքիմ»ներուն, «դարմանողներուն», տատմէրներուն:

Սովետական Միութիւնը ելմտացոյցին 14 առ հարիւրը կը յատկացնէ ժողովրդական առողջապահութեան:

Սովետական առողջապահութիւնը ժողովրդական է, հանրամատչելի: Համաձայն Սթալինեան սահմանադրութեան բուժումն ու բուժօգնութիւնը Խ. Միութեան մէջ անվճար են: Առողջապահութիւնը խարսխուած է գիտական հիմերու վրայ:

Մեծ չափով աճած է Հանրապետութեան բժշկա-նախազգուշական հիմնարկներու ցանցը:

Բաղդատմամբ 1913ին ներկայիս հիւանդանոցներուն մէջ կան 35 անգամ աւելի շատ մահճակալներ: Հիւանդանոցներ եւ ծննդատներ, մանկամսուրներ երեւան եկած են այնպիսի վայրերու մէջ, ուր նախապէս բնակչութիւնը գաղափար չունէր: Ամէն գիւղական շրջան եւ մեծ գիւղերէն շատեր ունին շրջանային հիւանդանոց, բուժարաններով, մօր եւ մանկան բժշկական խորհրդակցութեան եւ քանի մը գիւղական բժշկական տեղամասեր եւ բուժակային եւ մանկաբարձական կայաններ, շրջանային դեղատուն եւ առողջապահական կայան:

Հետզհետէ աւելի պակաս զգալի կ'ըլլայ քաղաքի եւ գիւղի հիւանդանոցի տարբերութիւնը: Մահճակալներու կէսը մասնագիտացուած է: Կոլխոզային գիւղը ունի վիրաբոյժ, մանկաբոյժ, մանկաբարձ-մանկաբոյժ, ակնաբոյժ:

Կեանքի նոր պայմանները աշխատանքի նոր ձեւեր ու մեթոտներ յառաջ բերին: Որակեալ բժիշկները՝ Երեւանի բժշկական կաճառի դասախօսները սկսան այցելել գիւղական բժշկական հիմնարկները:

Մօր եւ մանկան պահպանութեան հիմնարկներու ցանցը զգալի տեղ կը գրաւէ իր զարգացման թափով եւ նոր բովանդակութեամբ: Երախաներուն սպասարկելու, խնամելու դրութիւնը, կաթնախոհանոցները, մօր եւ մանկան տուները Հայաստանի գիւղական բնակչութեան կ'ընձեռնեն լաւագոյն պայմաններ՝ երիտասարդ սերունդի աճման եւ դաստիարակման համար:

Կոլխոզային զանգուածները լայնօրէն կ'օժանդակեն կոլխոզային ծննդատներու կազմակերպման:

1913ին ամբողջ Ռուսաստանի մէջ ծննդատուներու եւ հիւանդանոցներու համապատասխան բաժանմունքներուն մէջ կար 6842 մահճակալ, իսկ ներկայիս 130 հազար: Ուրեմն 1913ի 12 մահճակալի դէմ, ներկայիս կայ աւելի քան հազար մահճակալ:

Խ. Միութեան մէջ 150.040 հիւանդանոցէն 1691ը ծննդատներ են, առանց հաշուելու հիւանդանոցներու ծննդաբաժինները եւ կոլխոզային ծննդատները:

Ներկայիս մշտական մանկամսուրներուն մէջ կայ աւելի քան 880 հազար տեղ, ամբողջ Խ. Միութեան մէջ: Հայկական Հանրապետութեան մէջ 5000 տեղ մշտական եւ 25 հազար տեղ կոլխոզային եղանակային մանկամսուրներուն մէջ:

Մօր եւ մանկան պահպանութեան առողջապահութեան մարմիններու փորձը կ'ապահովէ որ մանուկներու հիւանդութեան եւ մահացութեան թիւը պակսի:

1913ին ամբողջ հայկական հողամասին վրայ կային քանի մը տասնեակ բժիշկ որոնց կէսը միայն պետական ծառայութեան մէջ կը գտնուէր իբրեւ քաղաքային, գաւառական եւ գիւղական տեղամասային բժիշկներ:

Ներկայիս Հայաստանի մէջ պետական ծառայութեան մէջ կը գտնուին աւելի քան 2200 բժիշկներ որոնց մէջ առնուազն 300 բժիշկ ունին բժշկական գիտութիւններու դոկտորի կամ թեկնածուի գիտական աստիճան եւ բուժարանային տեսական ամպիոններու եւ այլ գիտահետազօտական կաճառներու փրոֆէսէօրներու կամ օգնականներու կոչում:

Հայաստանի բժիշկներուն մէջ կան՝ բժշկական գիտութիւններու համամիութենական ակադեմիայի իսկական անդամ Պրօֆ. Ա. Ա. Յովհաննիսեան, նոյն ակադեմիայի անդամ-թեկնածուներ ՍՍՌՄ. Գերագոյն Խորհուրդի պատուիրակ Պրոֆ. Ռ. Հ. Յոլեան եւ Պրոֆ. Ա. Բ. Ալիքսանեան: Հայկական ՍՍՌ Գիտութիւններու ակադեմիայի անդամներ Պրոֆ. Հ. Խ. Բունիաթեան եւ Պրոֆ. Լ. Բ. Յովհաննիսեան: Նոյն Ակադեմիայի թղթակից անդամ յայտնի ռէնտգենոլոգ Պրոֆ. Վ. Ա. Ֆանարջեան:

Երեւանի բժշկական Ակադեմիայի բեմերը եւ գիտահետազօտական հիմնարկները կը գլխաւորեն Հայկ. ՍՍՌ գիտութեան վաստակաւոր գործիչներ կնախտաբոյժ-պրոֆէսէօր Ռ. Յ. Արեշեան, Պրոֆ. Ռ. Ն. Գէանջունց, ջղային հիւանդութեանց Պրոֆ. Ա. Ս. Յակոբեան, առողջապահական Պրոֆ. Ն. Բ. Յակոբեան, մանրէակենսաբան Պրոֆ. Ա. Ի. Իսահակեան, առողջապահական Պրոֆ. Ա. Ի. Միրզաբէկեան եւ ուրիշներ:

ԴՈՑԷՆՏ Գ. Հ. ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԻՒՆԻԽ.— Երկու շաբաթ առաջ, Յունիս 15-ին Թէնիսի ախոյեանը, Մաքս Պարոնեան վերադարձաւ Տանըմարքայէն նոր դափնեպսակով մը: Քոփէնհակի երկու լաւագոյն թենիսի ախոյեաններուն դէմ մրցելով, չարաչար պարտութեան մատնեց երկուքն ալ, իր խումբը 5—1 յաղթական ելաւ ընդհ. մրցումներէն եւ Միւնիխ հասնելով խնջոյք մը սարքեց ի պատիւ Պարոնեանի:

Մէկ շաբաթ առաջ, տեղի ունեցան Միւնիխի Սփորթ Ակադեմիին՝ Բ. եւ վերջին քննութիւնները: Մասնակցող 52 մարզիկներէն 3ը (մէջն ըլլալով մեր հայրենակիցը) բոլոր ճիւղերու մէջ առաջնութիւնը խլեցին եւ արժանացան համալսարանի արծաթեայ շքանշաններուն՝ իբրեւ Գերմանիոյ առաջնակարգ մարզիկներ եւ մարզանքի առաջնորդներ:

Թենիսի, ֆութպոլի, լողալու, կոփամարտի, սկաւառակ նետելու, վազքի, բարձրութիւն եւ ձողով ցատկելու մէջ, Մաքսը Ա. ներէն մէջ դուրս եկաւ, ծանրութիւն վերցնելու մէջ թէեւ ձախողեցաւ, սակայն ձողով ցատկելու մէջ մրցանակ կոտրած ըլլալով՝ քննիչ յանձնախումբին կողմէ, յայտարարուեցաւ բոլոր ճիւղերուն մէջ անխտիր առաջնակարգ եւ ստացաւ համապատասխան վկայական: Ձողով ցատկելու մէջ համալսարանը 3.60 մեթր որոշած էր առաւելագոյն, իսկ Մաքսը՝ միակը ըլլալով 52 մարզիկներու մէջ, 3.75ի հասած էր::

Համալսարանի տնօրէնը, Տոքթ. Ֆօք իր ճառին մէջ շնորհաւորեց Մաքսը ըսելով թէ փոքրիկ եւ տանջուած հայ ժողովուրդը՝ շատ յաճախ ապացուցած է քաղաքակիրթ ազգերու շարքին մէջ մտնելու իր արժանիքը:

Եթէ Իրոյի վարչութիւնը արտօնէ, Պարոնեան վերջին անգամ պիտի մասնակցի մեծ թուռնէի մը, Իտալիա, Յունաստան եւ Թուրքիա:

Թղթակից

Dr. E. J. DILLON

Տարէցներ, «Դրօշակ»ի եւ ուրիշ Դաշնակցական հրատարակութեանց հետեւողները պիտի յիշեն ականաւոր Իրլանտացին, հայ ժողովուրդի ճշմարիտ բարեկամ մը, որ ականատես եղած է 1894 – 95ի ջարդերուն :

Անցեալ օր իր բարեկամներէն մէկը խմբագրատուն հանդիպելով, ուրախութեամբ յայտնեց թէ Տիկին Տիլըն Տըպլընի թանգարանին յանձնած է այն ոսկեփետուր գրիչը, զոր Կարսի Հայերը նուիրած էին աշխարհահռչակ թղթակցին, 1895ին: Այս առթիւ ցոյց տալով Տոքթ. Տիլընի մէկ թանկագին լուսանկարը՝ ծպտեալ, խնդրեց «Յառաջ»ի մէջ հրատարակել հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Տիկին Տիլըն, այրին, այս թանկագին գրիչը մական բաժնին ցուցադրութեա նհամար, ինչ որ մական բաժնին ցուցադրութեան համար, ինչ որ ընդունուեցաւ շնորհակալութեամբ :

Dr. E. J. Dillon ծնած է Տըպլին, 1854 Մարտ 21ին եւ մեռած Պարսելոնայի մէջ 1933 Յունիս 9ին :

Իր նկարը, գծուած William Orpenի կողմէ, կը գտնուի Տըպլէնի Ազգային Կալըրին եւ լուսագոյններէն մէկն ալ կը գտնուի Արդի Արուեստին Տըպլինի նկարչական սրահին մէջ:

Ակադեմական զանազան պատիւներու արժանանալէ վերջ՝ Եւրոպայի համալսարաններուն մէջ, Տոքթ. Տիլըն Ռուսիա գնաց եւ Խարքովի համալսարանին գրաբարի դասախօս եղաւ: Յետոյ դարձաւ աշխարհահռչակ լրագրող, հրապարակագիր եւ հեղինակ : Առաջնակարգ հեղինակութիւն էր ռուսերէնի եւ ռուսական հարցերուն մէջ :

1880ի Յունուարին մասնակցած է Տոսթոյեւսկիի յուղարկաւորութեան, բռնելով դագաղին ծոպերէն մէկը :

Տիլըն քաջածանօթ էր դիւանագէտներու եւ պետական մարդոց շրջանակին եւ միշտ օգտակար կը հանդիսանար իր տուած ճշգրիտ եւ թանկագին տեղեկութիւններով եւ խորհուրդներով :

Հայաստան մտաւ ծպտուելով եւ իր կատարած քննութիւնները 1894 — 1895ի ջարդերու մասին խոր ցասում յառաջ բերին բովանդակ աշխարհի մէջ, որուն համար ինչպէս այն ատեն հիմա ալ երախտապարտ են Հայերը: «Ճշմարտութեան պաշտպանն էր ան »:

Անդամ էր Վենետիկի Ակադեմիային:

Աւելի քան երեսունեւհինգ տարի անընդհատ եղաւ առաջնակարգ լրագրող: Շնորհիւ իր գործին ծանօթ էր ամէն ազգի: Ուր որ կարեւոր գործ կար, հոն էր ան իր անմրցելի մտաւոր պարտաւորութեամբ եւ ազդեցութեամբ :

Անշուշտ բոլոր Հայերը, մասնաւորապէս անոնք որ ծանօթ են Տոքթ. Տիլընի 1895ի գործունէութեան, ուրախ պիտի ըլլան իմանալով որ Հայերու կողմէ իրեն տրուած գրիչը պահով կը պահուի Իրլանտայի Ազգային Թանգարանին մէջ, իբրեւ վկայ Հայերու վեհանձնութեան :

× Տոքթ. Տիլըն եղած է նաեւ կենդանի վկաներէն մէկը 1905ի ռուսական յեղափոխութեան, իբրեւ թղթակից «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի :

Գաղութէ գաղութ

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ՕԳՆ. ԽԱՉԻ Ժ. ՊԱՏԳՄ. ԺՈՂՈՎԻ մասին, որուն գումարումը հաղորդած էինք արդէն, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղենք վարչութեան զեկուցումէն.— Լիբանահայ Օգն. Խաչը ունի 16 մասնաճիւղեր, 2321 անդամուհիներով եւ 280 արծուիկներով: Տասնըմէկ մասնաճիւղերը ունեցած են 24.809 լ. ոսկի մուտք 21.078 ոսկի ելք: Սնտուկը պատրաստ 3685 լ. ոսկի :

Զանազան հայ եւ օտար վարժարաններու մէջ պահած են 253 սաներ վճարելով կրթաթոշակ 9386 լ. ոսկի: Մնացեալ գումարները ծախսուած են դարմանատուններու, հիւանդանոցներու եւ անկար ու չքաւոր ընտանիքներու համար :

Շրջ. Վարչ. ունեցած է 38.743 լ. ոսկի մուտք 35.086 լ. ոսկի ելք, պատրաստ 3656 լ. ոսկի: Շրջ. վարչութիւնն ալ պահած է 213 սաներ, ծախսելով 8870 լ. ոսկի :

Մասնաճիւղերու հասոյթի աղբիւրներն են Ա. ամսավճարներ, Բ. ձեռնարկներ եւ Գ. նուէրներ : Կեդր. վարչութեան հասոյթի աղբիւրներն են Ա. Ամերիկայի Հ. Օ. Միութեան տարեկան նուէրը, Բ. Պնակ մը կերակուրի հանգանակութիւնը, որ ամէն տարի կ'ապահովէ շուրջ 12.500 լ. ոսկի եւ ուրկէ կ'օգտուին 800 մանուկներ, 60 ծերեր, Գ. մասնաճիւղերու տարեվճարները, Դ. նուէրներ :

Ունին մէկ կեդրոնական դարմանատուն որուն հոգը յանձնուած է Լիբանանի պետական երեսփոխան բժիշկ Մ. Հայրապետեանի: Ունին նաեւ չորս փոքր դարմանատուններ հայաշատ կեդրոններու մէջ, ուրկէ կ'օգտուին հազարաւոր հիւանդներ, առանց կրօնի, եւ ազգի խտրութեան: Օգն. Խաչը, գիտակից իր կոչումին, հայապահպանման գործին հետ, բնիկին եւ Հայուն միջեւ կը ստեղծէ եղբայրական կապ :

Նորընտիր Շրջ. վարչութեան անդամներն են.— Տիկիններ Կ. Սասունի, Դ. Կանայեան, Տէտէեան, Մատարենց, Տէր Կարապետեան, եւ Օրիորդներ Լիմոնճեան եւ Գեղարփի Տէր Մելքոնեան:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՄԷՋ Կ'ԱՊՐԻՆ ՄՕՏ ՀԱԶԱՐ ՀԱՅԵՐ, Ազգ. կեանքը գրեթէ դադրած է: Եաֆայի եւ Հայֆայի մէջ միշտ բաց մնացած են հայկ. եկեղեցիները շնորհիւ նախկին տեսուչ Բարկէն եւ Յարութիւն վարդապետներու: Հայֆայի մէջ կայ ծաղկոց մը 28 աշակերտներով: Կայ երկսեռ երգչախումբ մը 35 հոգիէ բաղկացած, որ տուած է համերգ մը մեծ յաջողութեամբ Աթլիթի ծաղկոցը կը շարունակուի 18 երկսեռ աշակերտներով: Եաֆա զրկուած է դպրոցէ, ուսուցիչ չունենալով: Թէ Հայֆայի եւ թէ Եաֆայի մէջ կան մարզական միութիւններ, որ կը կազմակերպեն ընտանեկան հաւաքոյթներ ժողովուրդին համար:

Կառավարութիւնը խտրութիւն չի դներ իր հպատակներուն մէջ : Անգործութիւնը զգալի է գագթականներուն մէջ, ինչպէս եւ սնունդի պակաս: Ամէն Հայ իր տան առջեւ ունի փոփքրիկ պարտէզ մը, հաւնոց եւ նապաստակի բոյս եւ աղունետուն, որով կրնան միս եւ հաւկիթ ճարել: Հայֆայի Հայերը կ'ապրին Մ. Ղուկաս վանքին մէջ: Խանութի տէրեր աւելի շատ են քան Եաֆայի մէջ, ինչպէս կը հաղորդէ պատահական թղթակից մը:

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ հոգեւոր հովիւը յարձակում կրած է Յունիս 17ին, ինչպէս կը գրեն «Ժամանակ»ի: Եկեղեցին աղօթած պահուն, երկու զինուորներ ներս կը մտնեն եւ դրամ կը պահանջեն: Երբ կը պատասխանէ թէ դրամ չունի, դանակ կը քաշեն: Քահանան աւելով կը դիմադրէ, յետոյ մէջքի ատրճանակը քաշելով ? փախուստի կը մատնէ զինուորները:— Կուսակալը արտօնած է Թաղ. Խորհուրդի ընտրութեան ձեռնարկելու :

ԵՐԳՉՈՒՀԻ ՕՐ– ԱՐԱՔՍԻ ՊԱՊԻԿԵԱՆ երգահանդէս մը տուած է Յունիս 18ին, Ամերիկայի Ուօքըկընի, Իլլինոյի նահանգին մէջ: Օտար երաժշտագէտներու կողքին, ան երգած է հայերէն երգեր Կոմիտասէն, Ռոմանոս Մելիքեանէն, Գոհարիկ Ղազարոսեանի (Աշուղականը), Գուրգէն Ալէմշահի (Իմ երգը), Վ. Սարգիսեանի (Հոյ Նարը): Յունիս 6ին ալ Իլլինոյի ձայնասփիւռէն երգած է հայերէն երգեր :

ԿՌՓԱՄԱՐՏ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկներէն Արմէն Խաչատուրեան մասնակցելով Լիբանանի 1950ի կռփամարտի ախոյենութեան վերջին մրցումին, կէտերու առաւելութեամբ յաղթած է Մուսթաֆա Աուտին ու տիրացած միջին ծանրութեան ախոյեանի տիտղոսին: Արմէն ունի նուրբ եւ ճկուն խաղարկութեան :

Դարձեալ Հ. Մ. Ը. Մ.էն Հրանդ Ղազարեան (78 քիլօ) Յունիս 18ին մասնակցած է Պէյրութի կռփամարտի երեք ակումբներու կազմակերպած մարզական երեկոյթի եւ շնորհիւ իր խելացի խաղարկութեան վեցերորդ շրջանին կէտերու առաւելութեամբ յաղթական հռչակուած է անպարտելի համարուած Ժօզէֆ Էյուպի (86 քիլօ), տիրանալով l'Orient թերթին բաժակին: Ականաւոր հանդիսականներու շնորհաւորութիւններէն վերջ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղաքը ուսամբարձ փոխադրած են յաղթականը, հազարաւոր ներկաներու ծափերուն տակ :

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ նոր ծանուցագիր մը ուղղելով Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներուն, պահանջեց պարպել Թրիէսթէն: Այս հարցին պատճառով անելի մատնուած է Աւստրիոյ հաշտութեան դաշնագիրը :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ անթելը կը ծանուցանէ թէ Պուլկարիա, Հունգարիա եւ Ռումանիա «գրգռիչ ռազմափորձեր կը կատարեն իր սահմանագլուխներուն վրայ»: Բանակին պաշտօնաթերթը կը յայտարարէ այս առթիւ.— «Այս ռազմափորձերը վախ չեն պատճառեր Եուկոսլաւիոյ որ չուզեր Խ. Միութեան գաղթավայր մը դառնալ »:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԸ ՊԱՐՊԵԼՈՒ ՓՈՐՁ ՄԸ կազմակերպուած է, ի նախատեսութիւն «յոռեգոյն դէպքի մը»: Ի հարկին պիտի ստիպուին այլուր փոխադրել մօտ 11 միլիոն քաղաքացիներ :

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԳՐԵԼ ՄԷԿ ԷՋԻ ՎՐԱՅ, ՄԵԼԱՆՈՎ: ԿՏՈՐՆԵՐՈՒ ՉԲԱԺՆԵԼ ՁԵՌԱԳԻՐԸ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (120)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԺԴ.

— Ոչ, ես էլ գիտեմ : Նա քոնը չէ : Նա իմն է :.

Քէօսա Մուխտարը վաղուց սպասում էր այդ սարսափելի խօսքերին: Այդ պատճառով գլուխը չկորցրեց, այլ խկոյն հանդիստ ձայնով արտասանեց պատրաստ պատասխանը ․

— Նա քոնն էլ չէ, էֆէնտի: Նա նշանած աղջիկ է ...

Բէկը եւ ծիծաղեց եւ բարկացաւ : Նրան արդէն չարացնում էր այն հանգամանքը, որ այդ մարդը գիտէ ամէն ինչ :

— Նշանա՞ծ, կրկնեց նա: Ո՞վ ասաց:

— Երկու օր ես քարշ եմ եկել ամրոցի պատերի տակ եւ հազիւ այդքանն եմ իմացել:

— Բայց իմացե՞լ ես եւ այն, որ եթէ Սիւլէյման բէկն ուզէ, նշանածը մի կողմը կը մնայ :

— Երեխայ չեմ, էֆէնտի, որ այդքան պարզ բանն էլ չհասկանամ: Բայց դու չես անի այդ բանը :

— Ինչեր ես ասում ...

— Հասկանալի է: Դու այս երկրի գլխաւորն ես եւ չպիտի գործես անարդարութիւն ...

— Անարդարութի՞ւն է, եթէ ես մի հատ աղջիկ առնեմ կեավուրներից :

— Ալլահը չանէ: Եթէ հինգը, քանը առնես, անարդարութիւն չէ, էֆէնտի: Այն աղջիկը պիտի շատ բախտաւոր համարէ իրան, եթէ քո հարէմում աղախին դառնայ․ դու եւ նա՝ նշանակում է երկինք եւ երկիր: Բայց չես ճանաչում կեավուրներին: Այդ անհաւատ շները շատ մեծ կարծիք ունեն իրանց մասին․ գլուխդ կը ցաւացնեն, կը գնան Գանձակ, կը դանդատուեն, լաց կը լինեն, մինչեւ որ փաշայի դահլէն կը տանեն: Ուժով, ի հարկէ, ոչինչ չեն համարձակուի անել, բայց շան պէս դռներ մաշելով, աղաչելով մի բանի կը հասնեն: Էֆէնտի, ես չեմ հասկանում թէ ինչու այդ շները մնում են աշխարհում: Ուրիշ բան կը լինի, եթէ աղջիկը Մուրատ աղայի ապրանքը դառնայ: Ես կը կորչեմ այս կողմերից, օր ու գիշեր կը փախչեմ, իսկ դու մարդիկ կ'ուղարկես ամէն կողմ, ինձ փնտռել կը տաս եւ ի հարկէ, կ'ասես որ ոչինչ չեղաւ: Ժամանակ կ'անցնի եւ ամէն ինչ կը մոռացուի․ աղջիկը կը տանք մի մեծ մարդու, գուցէ նոյնիսկ փադիշահին, կ'իմանան ամէնքը, որ դու ես ուղարկել ... եւ փոխարէնը դու կը ստանաս ...

Նա չհամարձակուեց յայտնել գինը, որովհետեւ Բէկը, սաստիկ վրդովուած, բռնեց իր սրի կոթը, եւ ձիու գլուխը դարձրեց դէպի Նրա կողմը: Այդ առեւտուրը դիպաւ Նրա կրքերին, որոնք այրւում էին Նրա մէջ այն րոպէից, երբ տեսաւ Գայիանէն: Նրա աչքերը սոսկալի էին․ այդ րոպէին Նրա մէջ գործում էր այն յանդգնութիւնը, որ մի ժամանակ տարել էր Նրան մինչեւ Սուլթանի ինքը, ուղղահաւատների խալիֆը լինէր, Նա դարձեալ չէր կարող զսպել այդ կրքերը :

Նա մոռացաւ, ինչ որ հայհոյանք արտասանեց : Իսկ Մուխտարը չփախաւ, այլ, ընդհակառակն, ցոյց տուեց որ իր շահը հասկացող վաճառականը վտանգաւոր ժամին նոյնպէս անձնազոհ է եւ անվախ, ինչպէս բարեխիղճ զինուորը պատերազմի դաշտում :

— Ափիր, էֆէնտի, մի խնայիր, եթէ ծառադ մեղաւոր է, ասաց նա մի զարմանալի վճռական ձայնով եւ շարունակ նայելով Բէկի աչքերին : Իմ վիզը կտրելը նոյնքան դժուար կը լինի քո սրի համար, որքան մի ծտի վիզ կտրելը: Բայց գոնէ իմ տէրը կ'իմանայ ...

— Ծտի վիզ, բայց կաչաղակի յանդգնութիւն, նորից մռնչաց Բէկը :

Իր կատաղութիւնը նա թափեց իր գեղեցիկ ձիու վրայ, մտրակի մի սաստիկ հարուած իջեցնելով Նրա կողքին: Ձին առաջ նետուեց, բայց նրան պահեց սանձը, որ մի ձեռքով բռնած էր ձիաւորը: Եւ նա դէս ու դէն ընկաւ, պտոյտներ գործեց, աշխատելով գտնել յարմար րոպէն, երբ կարող էր նետի պէս թռչել :

Սիրուն արեւի տակ այդ տեսարանը հիացում էր պատճառում տասնապետ Ահմէտին, որ հեռուից դիտում էր երկու ախոյեաններին եւ մեղմ ծիծաղում : Կատուն կուռում էր գայլի դէմ․ հին զինուորի մէջ հրճուանքի արտասունք գրգռողը գայլն էր, այն համարձակ, կորովի տղամարդը, որի իւրաքանչիւր շարժուածքը, որի ձիու գլսպուած կատաղութիւնը կարող էր արժանապէս գնահատել միայն նա, ով մազերը սպիտակացրել է կռիւների մէջ :

ԼԷՕ

մասին : Գալով Քորէայի հարցին, յայտնի չէ թէ ինչ նոր հրահանգներ տրուած են Մոսկուայի բրիտանական դեսպանին : Կը հաստատուի թէ դեսպանը երկուշաբթի օր կրկին այցելած է Գ. Կրոմիքոյի, առաջարկելու համար որ միջնորդէն, կռիւը դադրեցնելու համար :

✕ Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ 60 օր պէտք է, զօրակոչի ենթարկուած զինուորները պատրաստելու համար, բայց կրնան մինչեւ 300 հազար զինուոր հանել 90 օրէն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ, Պ. Ռընէ Փլեվէն, Ազգ. ժողովին ներկայացաւ երէկ, երեքշաբթի, օրինական վաւերացումը ստանալու համար : Մեծամասնութիւնը ապահովուած էր, ընկերվարականներն ալ հաւանութիւն յայտնած ըլլալով : Ինչ կը վերաբերի դահլիճին մասնակցելու հարցին, ընկերվարական կուսակցութիւնը «46ներու խորհուրդին» ձգեց վերջնական որոշումը : Իրենց պաշտօնաթերթը, «Լը Փոփիւլէռ» երէկուան խմբագրականով կ'ըսէր թէ «մասնակցութիւնը մեզմէ կախում չունի, այլ Պ. Փլեվէնէն » : Կուսակցութիւնը կը սպասէ որ վարչապետը որոշ յանձնառութիւններ ստանձնէ ընկերային արդարութեան մասին (աշխատավարձք եւն.) : Մասնագէտներու կարծիքով, կարելի չէ վերջնական որոշում տալ այս մասին, յառաջիկայ Սեպտեմբերէն առաջ :

ԱԻՍՏՐԻՈՅ հաշտութեան դաշնագիրը նորէն քննուելով (256րդ նիստ), յետաձգուեցաւ Սեպտ. 7ին : Այս առթիւ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչները դառնօրէն դանգատեցան թէ չորս տարիէ ի վեր կը քաշքշուի խնդիրը, իբրեւ հետեւանք Խ. Միութեան բռնած դիրքին : Խորհրդային պատուիրակը նորէն պահանջեց լուծել Թրիէսթէի խնդիրը, որ կապ չունի այս հարցին հետ, միւսներուն տեսակէտով :

ՀԱՄԱՅՆ ՌՈՒՍԻՈՅ պատրիարքը, Ալեքսիյ արք. կոչ մը ուղղեց բոլոր օրթոտոքս եկեղեցիներուն, առաջարկելով աշխատիլ միասնաբար ի խնդիր աշխարհի խաղաղութեան եւ «ընդդէմ այն խելագար տեսութեանց որ կը ձգտին սատնօրէն ոչնչացնել մարդկութիւնը » :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ դէմ քննադատութիւններ եղան Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ : Արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչը զարմանք յայտնեց որ Եգիպտոս կը մերժէ Ապահովութեան Խորհուրդին առաջարկը՝ օգնելու համար հարաւ. Քորէային : Կարծողներ կան թէ Անգլիա պիտի դադրեցնէ զինամթերքի առաքումը դէպի Եգիպտոս : — Եգիպտոս միեւնոյն ատեն հակառակ է որ կարմիր Չինաստանը անդամակցի Ազգաժողովին :

260 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ, հազար հոգի վիրաւորուեցան Քոլոմպիայի մէջ, երկրաշարժի մը հետեւանքով որ ամբողջովին քանդեց հինգ մեծ գիւղեր, ծանրապէս վնասելով ուրիշ ևնը գիւղերու : Արկածեալ վայրերու 80 հազար բնակիչներէն առնուազն կէսը ծանր վնասներ կրած են :

30 ՀՈԳԻ մէկ տարիէն մինչեւ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուեցան Չեխոսլովաքիոյ մէջ, այն ամբաստանութեամբ թէ լրտեսութիւն կատարած են ի հաշիւ արեւմտեան պետութեանց :

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ ընդհ. քարտուղարը, Թրիկվը Լի, չէ յուսահատած Արեւելքը եւ Արեւմուտքը հաշտեցնելու փորձէն եւ կրկին պիտի արծարծէ իր տասնամեայ ծրագիրը, երբ Քորէայի պատերազմը վերջանայ :

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ վճռաբեկ ատեանը Յուլիս 10ին բեկանեց զինուորական ատեանին այն վճիռը որ մահուան եւ ուրիշ պատիժներու կը դատապարտէր ձախակողմեան Թուտեհ կուսակցութեան կարգ մը անդամները, Շահին դէմ կատարուած մահափորձին առթիւ (1949 Փետրուար 4) : Գործին թղթածրարը սովորական դատարանի մը պիտի յանձնուի :

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ուժի մասին ժողով մը կը գումարուի Լոնտոնի մէջ : Մոսկուայէն ալ չորս գիտնականներ պիտի մասնակցին :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կուզամ յայտարարել, Լիոնի եւ շրջակայից դերձակ յաճախորդներուս թէ՝ 1945 Դեկտ.էն ի վեր, թողած եմ Թուփէ եւ Տէսար կերպասի տան ներկայացուցչութիւնը :

Մօտերս առաջուան նման, նոր եւ աւելի ճոխ հաւաքածոյով մը՝ պիտի ներկայանամ իրենց եւ վստահ եմ որ հին եւ նոր յաճախորդներս սիրով պիտի ընդունին զիս, ինչպէս նախանցեալ տարիները : Թ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ, 194 rue Vendôme, Lyon,

Imprimerie DER AGOPIAN 17 rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՈՎ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ

Անոնք որ լրագրավաճառներէ կը գնէին իրենց թերթը, կրնան ուղղակի ստանալ վարչութենէն ամսական 200 ֆրանք եւ 15 օրուան համար 100 ֆրանք վճարելով :

Աւելորդ անգամ մըն ալ կը յիշեցնենք թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 50 ֆրանք առժամեայ եւ 30 ֆրանք տեւական փոփոխութեան համար : Վարչութիւն

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Յուլիս 15էն վերջ թերթ պիտի չստանան այն բաժանորդները որոնք չեն վճարած 1949 Ապրիլէն 1950 Ապրիլի պարտքը : Վարչութիւն

Դաշտահանդէս

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի, Սէն Ժէռոմի մասնաճիւղին, մասնակցութեամբ «Հայաստան» ենթակոմիտէին եւ Նոր Սերունդի «Աղբալեան» խումբին, այս կիրակի ամբողջ օրը, Bar du Chaletի օդասուն պարտէզին մէջ, 117 Ave. de Corot St. Juste :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Հայկական պարեր, երգ, արտասանութիւն եւ զանազան անակնկալներ : Ժողովրդական պիւֆէ մատչելի գիներով :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ.— Պ. Մ. Եղեկիէլեան հազար ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, Տիկին Քէօսէեանի մօր մահուան տարեդարձին առթիւ : Ստանալ «Յառաջ»էն :

✕ Ողբացեալ Ղուկաս Տէր Ազարեանի մահուան առիթով՝ իր հօրեղբայրը Վահան Տէր Ազարեան հազար ֆրանք կը նուիրէ Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին : Ստանալ «Յառաջ»էն :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Համախարբերդցիական Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի, ամբողջ օրը, Սէնթ Անթուան, Նաճարեանի օդասուն ագարակը : Մուտքը ազատ է :

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԿԱԶԴՈՒՐՄԱՆ ԿԱՅԱՆԻ

Տղոց եւ աղջիկներու համար կը խնդրենք որ գործածուած կամ նոր խաղալիքներ (սալոնի խաղերու համար, գնդակ, փինկ փօնկ, եւայլն) ղրկել Տիկին Թադէոսեանի, 5 rue Mayran, կամ հեռախօսել Tru. 27.35, որպէսզի անդամուհիները իրենք երթան եւ առնեն :

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ ՇՐՋ. ՎԱՐՉ.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ.— Իզմիրցի Պալապանեան եւ Աւետիքեան (Տիարեան) գերդաստանէն վերապրող զաւակները կամ թոռները.— Աւետիս Աւետիսեանը (76 տարեկան), որ կը բնակէր 751 Wall St. Los Angeles, Calif. ինչպէս նաեւ Կարապետ Աւետիքեանը, որ Սելանիկ կը բնակէր : Կը խնդրուի լուր տալ, իրենց եղբօրը եւ հօրեղբօրը (74 տարեկան) Kévork Avédikian et fils, 26 rue Docteur Mazet, Grenoble (Isère), Ֆրանս :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

« Հայ Գրագէտներու Բարեկամներ» մատենաշարին 17րդ հատորը, Գ. Եպսկ. Սրուանձտեանցի

ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎԸ (Բ. հատոր)

Գին՝ 250, թղթ.ի ծախքով 280, Ա. հատորը 300, թղթ.ի ծախքով 330 : Երկու հատորը միասին 500, թղթ.ի ծախքով 545 :

Կեդրոնատեղի՝ Գրատուն ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ, 46 rue Richer, Paris (9) :

Մարսէյլ Ծերիկեան 13 rue des Dominicaines :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԷ»ՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն Խանասորի Արշաւանքի 52րդ տարեդարձը կը տօնէ Օգոստոս 6ին, սովորական վայրը, Jonageի երկրորդ կամուրջը, Café Margueի քով : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին : Կարեւոր օրակարգ : Ներկայանալ անդամատետրով :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պուլվար Օտտոյի Վռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի, կէսօրէն վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին : Ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան Փարիզի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 6 Ave. d'Italie : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր հայրենակիցներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԱԶԳ. ԴՊՐՈՑԻՆ ամավերջի հանդէսը՝ նախագահութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Յուլիս 16 կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, քաղաքապետարանի սրահը՝ 22 rue Voltaire :

Բոլոր աշակերտները բեմին վրայ եւ անակնկալներ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը ղրկուին հետզհետէ, mandat chèqueի պատրաստ քարտեր, վճարելի գումարներով :

Կը խնդրուի պատասխանել անոնց մինչեւ Յուլիս 15, դադարումներու առնել, թիւրիմացութիւններ չստեղծելու համար .—

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925
R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամիս · 800 ֆր ·, Տար · 1600, արտ · 2500 ֆր ·
Tél. GOB. 15-70 Գին 7 ֆր · C.C.P.Paris 1678-63
Jeudi 13 JUILLET 1950 Հինգշաբթի 13 ՅՈՒԼԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No.6202–Նոր շրջան թիւ 1613

Խմբագիր՝ Շ · ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Խաղաղութեան համար ցոյցեր Հայաստանի մէջ

ԵՐԵՒԱՆ, Յունիս 30 — Յուլիս 12 · — Խաղաղութեան համար հրապարակային ժողով մը գումարուեցաւ պետ. համալսարանին մէջ ։ Ներկայ եղած էին ուսանողներ, դասախօսներ, գիտնականներ ։ Խօսեցաւ համալսարանին դասախօս Լեւոն Լիսիցեան որ ըսաւ · — « Անգլեւամերիկեան իմպերիալիստները կ'ուզեն նոր պատերազմներ ։ Անոնք կ'ուզեն աշխարհը վերածել աւերակի, դժբախտացնել անմեղ երախաներ, մայրեր, աշխատաւոր մարդիկ ։ Բայց պիտի չյաջողին, որովհետեւ Խ · Միութիւնը պատուար է խաղաղութեան» ։

Ներկաներէն պրոֆ · Հրաչեայ Աճառեան ըսաւ · — « Անէծք այն գիտնականին որ չի պաշտպաներ խաղաղութիւնը ։ Մենք սովետական մարդիկս, որ հաւաքուած ենք այստեղ, խաղաղութեան դրօշին ներքեւ, հայրենասիրական բուռն խանդավառութեամբ կը ստորագրենք Սթոքհոլմի խաղաղութեան Մշտական Կոմիտէի կոչը, ուժեղ հարուած մը տալով անգլեւամերիկեան «իմպերիալիստ»ներուն որոնք անամօթաբար կ'ուզեն դժբախտացնել մարդկութիւնը հիւլէական ռումբով ։ Յաւէտ փառք խաղաղութեան ջահակիր ընկեր Սթալինին » ։

Ներկաները, 1500 հոգի, խանդավառութեամբ ստորագրեցին կոչը ։

✕ Խ · Հայաստանի ժող · արուեստագէտ Արմէն Գուլակեան ռատիօ կոմիտէին ուղղած իր նամակով կ'ըսէ ·

— « Սովետ Միութեան Գերագոյն Սովետը հաւանութիւն տուաւ Խաղաղութեան Կողմնակիցներու Կոմիտէի կոչը ստորագրելու համար, ոճրագործ համարելով այն կառավարութիւնը որ առաջին անգամ պիտի գործածէ հիւլէական ռումբը ։ Հայ ժողովուրդը եւս, որ այնքան տուժած է «իմպերիալիստ»ներու երեսէն, խանդավառութեամբ կը ստորագրէ Խաղաղութեան Մշտական Կոմիտէի կոչը ։ Հայ ժողովուրդը կ'ուզէ խաղաղութիւն, որպէսզի աւելի բարձրանայ մեր երկրին տնտեսական եւ մշակութային մակարդակը, եւ ամէն Հայ իր ձայնը պիտի բարձրացնէ խաղաղութեան համար, որ այնքան թանկ է մեր մայրերու, զաւակներու եւ աշխատաւորներու մարդկութեան համար » ։

✕ Սթոքհոլմի կոչը ստորագրելու համար Երեւանի գիւղատնտեսական համալսարանին մէջ եւս տեղի ունեցաւ համաժողովրդական մեծ միթինկ ուր խօսեցաւ Գիտութեանց Ակադեմիայի թղթակից - անդամ Գեղամ Աղայեան ։

✕ Խաղաղութեան Կողմնակիցներու կոչը ստորագրելու համար ժողով մը տեղի ունեցաւ Աղիզբեկով կոլխոզին մէջ ։ 80ամեայ կոլխոզնիկ Զօհրապեան խօսք առնելով ըսաւ ·

— « Սիրով կը ստորագրեմ Խաղաղութեան Կուսակիցներու կոչը ։ Ես ճանչցայ պատերազմի արհաւիրքները, իր բոլոր դառնութեամբ, դաժան հիթլէրականներու դէմ մղուած պատերազմին, իմ չորս զաւակներս զոհուեցան՝ հայրենիքին համար ։ Ես կը ստորագրեմ, որովհետեւ գիտեմ թէ՝ մեր հարազատ պետութիւնը կը պայքարի խաղաղութեան համար ։ Թող կորչի պատերազմի մրղաձաւանջը, որպէսզի աշխարհի վրայ չըլլան որբացած մանուկներ » ։

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի մեր թղթակիցը նկարագրելով Կիլիկիոյ կաթողիկոսին ընդունելութիւնը, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ · —

Ազգ · Առաջնորդարանին կողմէ ներկայ էր Բժ · Յ · Սիվրիհիսարլեան ։

Ն · Ս · Օծութիւնը իր իսկ բաղձանքով քարափէն առաջնորդուեցաւ Փրատոյի Մայր եկեղեցին ։ Գոհաբանական աղօթքէն վերջ կաթողիկոսը իր հայրական օրհնութիւնները տուաւ ընդհանրապէս ֆրանսահայ գաղութին եւ մասնաւորապէս Մարսէյլի հայութեան եւ յորդորեց ըլլալ դգաստ, հաւատացեալ, եկեղեցասէր ։ Յետոյ Արատաւազդ արք · ի առաջնորդութեամբ կաթողիկոսին ներկայացան վեր · Գր · Խայիկեան եւ վեր · Ղազարոսեան ։

Ընդունելութենէն վերջ Ն · Ս · Օծութիւնը փոխադրուեցաւ քաղաքիս առաջնակարգ հիւրանոցներէն «Սփլանտիտ», հանգստանալու համար ։ Գարեգին Ա · Մարսէյլ պիտի մնայ մինչեւ յառաջիկայ երկուշաբթի ։

Փլեվէն կը կազմէ նոր դահլիճը

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

Ազգ · պաշտպանութեան նախորդ նախարարը, Պ · Ռընէ Փլեվէն, որ վարչապետ նշանակուած էր, երեքշաբթի օր Ազգ · ժողովին առջեւ պարզելով իր ծրագիրը, հաւանութիւն ստացաւ 185ի դէմ 373 ձայնով ։ Թեր քուէարկած էին արմատականները եւ իրենց ուղեկիցները, ժողովրդականները, ընկերվարականները եւ շատ մը չափաւոր երեսփոխաններ ։ Դէմ քուէարկած էին համայնավարները, իրենց ուղեկիցները եւ երեք աջակողմեան երեսփոխաններ ։ Ձեռնպահ մնացած էին մօտ 55 հոգի, — զօր · տը Կոլի կուսակիցները, աջակողմեան եւ քանի մը չափաւոր երեսփոխաններ ։

Իր պաշտօնին վաւերացումէն անմիջապէս վերջը, նոր վարչապետը, որ 49 տարեկան է եւ անկախ արմատական, անմիջապէս ձեռնարկեց զօրաւոր դահլիճ մը կազմելու ։ Վերջին պահուն ընկերվարականներն ալ միաձայնութեամբ որոշած էին մասնակցիլ, այնպէս որ դիւրացաւ կառավարութեան կազմութիւնը, երեք շաբթուան տաղնապէ մը վերջ ։

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, նոր դահլիճին մէջ պիտի գտնուին վեց ընկերվարական, վեց ժողովրդական եւ նոյնքան արմատական անդամներ ։ Ներկայացուցիչներ պիտի ունենան նաեւ միւս խմբակցութիւնները ։ Փոխվարչապետներուն մէջ կը գտնուի ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ · քարտուղարը, Պ · Կի Մոլէ, որ հանրապետութեան նախագահէն պաշտօն ստացած էր կուսակցութեանց տրամադրութիւնները շօշափելու եւ ճամբան հարթելու, ինչպէս եւ ներքին գործերու նախորդ նախարարը, Պ · Ժիւլ Մոք, որուն առաջարկուած է նաեւ ազգ · պաշտպանութեան նախարարութիւնը ։ Ընկերվարականներ են նաեւ տնտեսական գործերու, աշխատանքի, հանրային կրթութեան եւ առեւտրական նաւատորմին նախարարները ։ (Վերջինը՝ Մարսէյլի երեսփոխանը, Պ · Տէֆէռ) ։

Անփոփոխ կը մնան արտաքին նախարարը՝ Պ · Ռոպէր Շուման, ներքին նախարարը՝ Պ · Քէօյ, դատականը՝ Պ · Մայէր, ելմտականը՝ Պ · Փեչ, վերաշինութեանը Պ · Քլոտիուս Փըթի ։ Նախարարական խորհրդականներուն մէջ ալ ներկայացուցիչներ առնուած են իւրաքանչիւր հոսանքէ ։

✕ Ազգ · ժողովին առջեւ իր ծրագիրը պարզած ատեն, նոր վարչապետը մասնաւորապէս շեշտեց թէ իր գլխաւոր գործերը պիտի ըլլան վերակազմել եւ ընդլայնել խորհրդարանին մեծամասնութիւնը, կարգադրել երկրին ելմտական գործերը, որոշ չափով դոհացում տալ պետական պաշտօնեաներուն եւ նախկին պատերազմիկներուն, նուազագոյն աշխատավարձքը ճշդել ամէնէն ուշը մինչեւ Սեպտ ·, զարկ տալ ամբողջական աշխատանքի եւ վերաշինութեան, վարկեր տրամադրել փոքր եւ միջին ձեռնարկներու, իրականացնել եւրոպական համերաշխութիւնը եւ Շումանի ծրագիրը, համաձայնութեան գետին մը գտնել ընտրական բարեփոխման մասին, վերաքննել սահմանադրութիւնը, քննել ընդհ · ներման եւ դպրոցներու վերաբերեալ խնդիրները եւն ․ ։ Արտաքին քաղաքականութիւնը կը մնայ անփոփոխ ։ Վարչապետը մասնաւորապէս ուշադրութեան յանձնեց միջազգային կացութեան ծանրութիւնը ։

Վիճաբանութեանց ընթացքին, համայնավար բանբերը, Ժաք Տիւքլօ, կարգ մը կծու քննադատութիւններէ վերջ, «թեթեւօրէն քօղարկուած կոլեան» կոչեց նոր վարչապետը, ինչպէս եւ կողմնակից Մարշըլի ծրագրին, ամերիկեան քաղաքականութեան եւայլն ։ Յետոյ ձաղկելով «Մ · Նահանգներուն գայթակղելի նախայարձակումը Քորէայի վրայ», ողջունեց Քորէացիներուն յաղթանակը, մինչ ժխորը կը սաստկանար ։ Պ · Փլեւէն անմիջապէս պատասխանեց, հատուածներ կարդալով Տիւքլոյի մէկ ճառէն (1945), ուր կը խոստովանէր թէ Ֆրանսա պէտք պիտի ունենայ ամերիկեան վարկերու, երկրին զօրացման եւն ․ ։

✕ Զօր · տը Կոլ պատասխանելով ամերիկեան գործակալութեան փոխ նախագահին հարցումներուն, բացատրեց թէ «Քորէայի արկածախնդրութիւնը պատրաստութիւն մըն է խորհրդային յարձակումի մը՝ Եւրոպայի մէջ» ։ Այս առթիւ շեշտեց թէ արեւմտեան պետութիւնները տկար են եւ անհրաժեշտ է որ փութացնեն վերազինումը ։ « Սովետական դրութիւնը դէպի համաշխարհային տիրապետութիւն կը գործէ ամէն անգամ որ ազգայնականութիւնը եւ ընկերային խլրտումը պատեհութիւն մը ներկայացնեն ։ Եթէ Հին Աշխարհը ամբողջովին Սովետներուն ձեռքն իյնայ, չեմ գիտեր թէ ինչպէս պիտի փրկուի ազատութիւնը ։ Բայց եթէ ցամաքային Եւրոպան դիմանայ, ի վերջոյ ազատ աշխարհն է որ պիտի պարտադրէ խաղաղութիւնը, պատերազմով կամ առանց պատերազմի ։ Պէտք է յառեգոյնը նախատեսել եւ միջոցներ ձեռք առնել ։ Պէտք է զօրաւոր ըլլալ ։ Հիւլէական ռումբը չի բաւեր ազատութիւնը պաշտպանելու համար ։ Անթոյլատրելի է որ օրուան այսպիսի պահու մը Ամերիկան ունենայ միայն 10—12 զօրաբաժին, Ֆրանսան վեց, Անգլիան՝ միայն երկու, եւրոպական ցամաքին վրայ » ։

ՔՈՐԷԱՅԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

«Երկար եւ տաժանելի կռիւ մը»

Մ · ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՍՊԱՐԱՊԵՏԸ ԿԸ ՊԱՐԶԷ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ԾԱՆՐՈՒԹԻՒՆԸ · — ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԶՕՐՔԸ ՆՈՐԷՆ ԵՏ ՄՂՈՒԵՑԱՒ · — ՆՈՐ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔՆ ԱԼ ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ

Զօր · Պրէտլի, Մ · Նահանգներու միացեալ սպայակոյտին նախագահը, լրագրական ասուլիսի մը մէջ պարզելով կացութիւնը, յայտարարեց թէ Ամերիկա կը գտնուի «երկար եւ տաժանելի պատերազմի մը առջեւ» ։ Իր կարծիքով, քանի մը օրէն դրօշի տակ պիտի առնուին կարգ մը պահեստի ուժեր ։

Աւելի մռայլ պատկեր մը պարզեց ամերիկեան ծերակոյտին զինեալ ուժերու յանձնախումբին նախագահը, Թայտինկս ։

— « Ձեզ ուզեր վայրերան երեւալ · չեմ կարծեր թէ կացութիւնը յուսահատական է · բայց շատ ծանր է » ։

Նոյն զեկուցանողը այս առթիւ բացատրեց թէ հինգ - վեց «զգայուն շրջաններ կան որոնք կրնան բռնկիլ որեւէ ատեն ։ Այդ «զգայուն շրջաններն » են · —

Եուկոսլաւիա, որուն սահմաններուն վրայ Խ · Միութեան արբանեակ պետութիւնները զինուոր կը համախմբեն ատենէ մը ի վեր ։

Պարսկաստան, որուն դէմ խորհրդային քարոզութիւնը սաստկացած է վերջերս ։

Թուրքիա, որ նոյնպէս ենթարկուած է խորհրդային քարոզութեանց, սովորականէն աւելի ծանր ։

Հնդկաչին, որ կը գտնուի Չինաստանի համայնավարներու սպառնալիքին տակ, ամիսներէ ի վեր ։

Փիլիպպեան կղզիներ, ուր սաստկացած են համայնավարական խլրտումները ։

✕ Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, հիւս · Քորէացիները ջախջախիչ յաղթանակ մը տարին երկուշաբթի օր, Քում գետին վրայ, շնորհիւ Ռուսերու կողմէ շինուած վիթխարի հրասայլերու ։ Ամերիկեան 12 հրասայլերէն երկուքը միայն անվնաս մնացին ։ Հիւս · Քորէացիները յառաջ կը խաղային 80 հրասայլերով, դէպի հարաւ · Քորէայի նոր մայրաքաղաքը, Թաժոն ։ Ամերիկացիները հարկադրուեցան ընդհ · նահանջ մը կատարել գետին երկայնքը ։ Թնդանօթի ձայները կը լսուէին Թաժոնի մէջ ։

Իրազեկներու կարծիքով, հիւս · Քորէայի բանակին թիւն է 75.000 հոգի (15 զօրաբաժին) ։ Այս զօրքին մեծ մասը այժմ կը քալէ Թաժոնի վրայ, ուր կը գտնուի նաեւ ամերիկեան բանակատեղին ։ Կարմիրները ուրիշ ճակատներու վրայ եւս յառաջ կը խաղան, սպառնալով ծովը թափել Ամերիկացիները ։

Մասնագէտներու կարծիքով, Քորէա ղրկուած ամերիկեան հրասայլերը չեն կրնար դիմանալ Ռուսերու կողմէ շինուած հրասայլերուն, հետեւաբար նոր եւ շատ աւելի զօրաւոր զէնքեր պիտի ղրկուին ։ Կը հաստատուի թէ Ամերիկացիները ստորագնահատած են հիւս · Քորէացիներու մեքենաշարժ ուժերը եւ հրասայլերու որակը ։

Վերջին կռիւներու ընթացքին սպաննուած են երկու ամերիկացի թղթակիցներ ։

Մ · Նահանգներու ցամաքային եւ օդանաւային սպարապետները բացառիկ ժողով մը գումարեցին Թոքիոյ մէջ, զօր · Մէք Արթըրի հետ, աւելի ազդու միջոցներ ձեռք առնելու համար ։

ԴԻՒԱՆԱԳԷՏՆԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

Կռիւներուն հետ, դիւանագիտական խորհրդակցութիւններն ալ կը շարունակուին, գլխաւոր մայրաքաղաքներու մէջ ։ Մոսկուայի անգլիական դեսպանը ծածկագիր տեղեկագիր մը ղրկեց Լոնտոն, Պ · Կրոմիքոյի հետ ունեցած երկրորդ խօ -

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ · էջ)

ՍԹԱԼԻՆԻ ՏԵՍԱԿԵՏԸ ԼԵԶՈՒԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հետեւելով փիլիսոփայութեան հայր Սոկրատին, Սթալին, իր մտքերը պարզաբանում է հարց ու պատասխանի ձեւով.—

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Ճի՞շդ է, որ լեզուն վերնաշէնք է հիմունքի վրայ :

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Ոչ, ճիշդ չէ :

Հիմունքը հասարակութեան տնտեսական կառուցուածքն է նրա զարգացման տուեալ հանգրուանում: Վերնաշէնքը՝ դա քաղաքական, իրաւական, կրօնական, գեղարուեստական ու փիլիսոփայական հայեացքներն են հասարակութեան եւ նրանց համապատասխանող պետական, ընկերային եւայլ հիմնարկութիւնները: Ամէն մի հիմունք ունի իր համապատասխան վերնաշէնքը : Եթէ փոխւում կամ հաշուեյարդարի է ենթարկւում հիմունքը, ապա նրա ետեւից փոխւում ու ոչնչանում է վերնաշէնքը: Եթէ ծնւում է նոր հիմունք, ապա նրա ետեւից ծնւում է համապատասխան վերնաշէնքը :

Լեզուն այս փոխյարաբերութիւնների մէջ չի պատկանում վերնաշէնքին: Վերջին երեսուն տարիների ընթացքում Ռուսաստանում հաշուեյարդարի ենթարկուեց հին դրամատիրական հիմունքը եւ կառուցուեց նորը — ընկերվարականը, որին համապատասխան եւ ստեղծուեց նոր վերնաշէնք: Բոլոր քաղաքական եւ իրաւական հին հաստատութիւններն անհետացան իրենց տեղը զիջելով նորերին — ընկերվարականներին: Հակառակ դրան ռուս լեզուն մնաց գրեթէ այն, ինչ որ էր մինչեւ Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւն:

Ի՞նչ փոխուեց ռուս երկնում յիշեալ ժամանակաշրջանի մէջ :

Փոփոխութեան է ենթարկուել ռուսերէնի բառապաշարը: Ընկերվարական խորհրդային պետութիւնն իր մշակոյթով, բարոյականութեամբ, հանրային կարգուսարքով, զարգացած ճարտարարուեստով ու գիտութեամբ, նոր բառերով ու արտայայտութիւններով հարստացրել է լեզուն : Մի որոշ քանակութեամբ անգործածելի ու հնացած խօսքեր անհետացել են բառարանից : Բայց ինչ վերաբերում է ռուսերէնի բառապաշարի հիմնական քանակին ու քերականական կառուցուածքին, նրանք, դրամատիրական կարգերի հաշուեյարդարից յետոյ ոչ միայն հաշուեյարդարի չեն ենթարկուել ու փոխարինուել նոր բառապաշարով ու քերականութեամբ, այլ ընդհակառակն մնում են նոյնութեամբ իբրեւ ժամանակակից ռուսերէնի բաղկացուցիչ տարրերը :

Լեզուն վերնաշէնքի մասնիկը չէ: Լեզուն չէ երկնուած այս կամ այն տնտեսական հիմունքից, նոր կամ հին, այլ ժողովրդի պատմութեան ամբողջութիւնից, բոլոր հիմունքներից դարերի ընթացքում :

Այս կամ այն դասակարգը չէ ստեղծել լեզուն, այլ ամբողջութիւնը, բոլոր դասակարգերը, հարիւրաւոր սերունդների ճիգը: Նա չէ ստեղծուել դասակարգերից մէկի պահանջներին բաւարարութիւն տալու համար, այլ ամբողջ հասարակութեան, նրա բոլոր դասակարգերին : Լեզուն հասարակութեան բոլոր անդամների համար է անխտիր: Նա համահասարակական է: Այդ պատճառով լեզուն նոյնն է թէ հին, թէ նոր եւ թէ ապագայ հասարակակարգի, թէ չահագործողների եւ թէ չահագործուողների համար :

Լեզուն անհամեմատ աւելի երկար կեանք ունի քան այս կամ այն տնտեսական հիմունքը եւ նրա համապատասխան վերնաշէնքը: Վերջիններս գալիս են ու անցնում առանց հիմնական վերիվայրումների ենթարկելու լեզուն :

Պուշկինից սկսած մինչեւ օրս Ռուսաստանում երեք անգամ փոխուել է տնտեսական հիմունքը պետութեան — ճորտատէր հողատէրերին յաջորդել են դրամատէրերը, սրանց էլ ոչնչացրել է ընկերվարութիւնը: Եւ ժամանակակից ռուսերէնը իր կառուցուածքով չի տարբերւում Պուշկինի լեզուից :

Եւ վերջապէս յանուն ինչի՞ ամէն մի տնտեսական յեղաշրջումից յետոյ — պիտի փոխենք լեզուն: Ինչո՞ւ պիտի «ջրին», «հողին», «լերան», «անտառին», «ձկան», «մարդուն» չասենք ջուր, հող, լեռ, եւայլն, այլ մի ուրիշ կերպ: Ինչ օգուտ կը լինի դրանից յեղափոխութեան:

Պատմութիւնը յեղաշրջումներ չի անում աննպատակ կերպով, առանց անհրաժեշտութեան: Եթէ գոյութիւն ունեցող լեզուն բաւարարում է նոր հասարակա՛կարգին, նա պէտք չունի փոփոխելու լեզուն: Միայն Դոն Քիշոտները կարող են դրան հակառակ վարուել :

Բայց լեզուն էլ քարացած չի կարող մնալ : Անընդհատ աճումը ճարտարարուեստի ու գիւղատնտեսութեան, առեւտրի եւ փոխադրական միջոցների, տեքնիքի եւ գիտութեան պահանջում են լեզուից աշխատանքի համար նոր բառեր: Պէտք է յարատեւօրէն հարստացնել բառարանը եւ ոչ թէ յեղաշրջել: Այսպէսով,—

Ա) Մարքսեանը չի կարող լեզուն տնտեսական հիմունքի վրայ կառուցուած վերնաշէնք համարել :

Բ) Շփոթել լեզուն վերնաշէնքի հետ — նշանակում է չատ լուրջ սխալ գործել :

ՀԱՐՑ.— Ճի՞շդ է, որ լեզուն եղել է եւ կը մնայ դասակարգային, որ միակ եւ ընդհանուր, ապադասակարգային ու համաժողովրդական լեզու գոյութիւն չունի :

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Ոչ, ճիշդ չէ :

Դժուար չէ հասկանալ, որ մի հասարակութեան մէջ, ուր դասակարգեր չկան, խօսք չի կարող լինել դասակարգային լեզուի մասին:

Մարդկութեան հնագոյն ցեղային կազմակերպութիւնը չէր ճանաչում դասակարգերի բաժանում, ուրեմն խօսք չի կարող լինել այնտեղ դասակարգային լեզուի մասին: Լեզուն մէկ էր, ընդհանուր ցեղի բոլոր անդամների համար: Այնուհետեւ ցեղերը դարձան ազգութիւններ եւ ազգեր եւ միշտ էլ լեզուն մնաց մէկ եւ ընդհանուր, անկախ ամբողջութեան պատկանող անհատների ընկերային դիրքից : Անշուշտ հողատէրերն ու դրամատէրերը ունէին խօսակցութեան իւրայատուկ բառեր ու արտայայտութիւններ, որոնք օտար էին չահագործուողներին: Բայց դրանից չի կարելի հակադրել միմեանց «ազնուականների եւ քաղքենիների» եւ «բանուորների ու գիւղացիների» լեզուներ: Դրանք լեզուներ չէին, այլ բարբառներ, որոնց ոչ մի դէպքում չի կարելի ազգային լեզուի տեղ դնել :

Մարքս այս հարցում, իբրեւ հետեւանք տնտեսական յառաջադիմութեան, միակ ազգային լեզուն համարում է անհրաժեշտութիւն եւ հաղորդակցութեան բարձրագոյն ձեւ, որին ստորադասում են բարբառները :

Փաստ են բերում լեզուի դասակարգային հանգամանքը, թէ Անգլիայում հողատէրերը «դարերի ընթացքում» խօսում էին ֆրանսերէն, մինչդեռ բուն ժողովուրդը խօսում էր անգլերէն: Դա փաստ չէ, այլ կատակ: Նախ բոլոր հողատէրերը ֆրանսերէն չէին խօսում, այլ միայն բարձր պալատականները: Երկրորդ — խօսում էին ոչ թէ «դասակարգային լեզուով», այլ պարզապէս ֆրանսիացի ժողովրդի ընդհանուր ազգային լեզուով — ֆրանսերէն: Երրորդ, ինչպէս յայտնի է, այդ անբնական երեւոյթը անհետացաւ զիջելով իր տեղը անգլիական լեզուին: Թող չկարծեն նրա վրայ հիմնուած ընկերները, թէ անգլիական ամբողջ հողատէր եւ ազնուական դասակարգը «դարերի ընթացքում» խօսում էր ժողովրդի հետ թարգմանների միջոցով :

Մեծագոյն սխալը մեր ընկերների նրանումն է, որ ամէն բանում դրամատիրական դասակարգը հակադրում են բանուորութեան : Կարծես թէ ազգային ընդհանրութիւնը գոյութիւն չունի, կան միայն դասակարգեր, որոնցից ամէն մէկը ունի իր « դասակարգային լեզուն»: Այն ժամանակ ուրեմն նաեւ իր «դասակարգային քերականութիւնը »:

Մեր մէջ մի ժամանակ կային «մարքսիստներ», որոնք պնդում էին թէ Հոկտեմբերեան Յեղափոխութիւնից յետոյ երկրում մնացած երկաթուղիները «բուրժուական» են, մարքսիստները չպիտի օգտուեն նրանցից, այլ քանդեն եւ չինեն նոր, « պրոլետարական » երկաթուղիներ :

Հասկանալի է, որ այդպիսի անիշխանական ու երեխայական տեսակէտը հասարակութեան, դասակարգերի ու լեզուի վերաբերմամբ ոչինչ ունի ընդհանուր մարքսականութեան հետ : Բայց նա անպայման գոյութիւն ունի եւ չարունակում է ապրել ուղիղ ճամբան կորցրած ընկերների գլխում :

Պէտք է հասկանալ, որ դրամատիրական հասարակարգերում թէեւ չահագործողն ու չահագործուողը կատաղօրէն պայքարում են միմեանց դէմ, բայց միւս կողմից հազար թելերով կապուած են միմեանց, որոնցից կարեւորագոյնը լեզուն է :

Զպիտի շփոթել մշակոյթ եւ լեզու: Մշակոյթը փոխւում հասարակարգի տնտեսական յեղաշրջման հետ, լեզուն ոչ :

Այսպիսով .—

Ա) Լեզուն իբրեւ հաղորդակցութեան միջոց միշտ եղել է եւ կը մնայ մէկ եւ ընդհանուր հասարակութեան բոլոր անդամների համար :

Բ) Բարբառներն ու զաւառաբարբառները չեն ժխտում, այլ հաստատում են ազգային լեզուի գոյութիւնն ու անհրաժեշտութիւնը :

Գ) « Դասակարգային » լեզուի տեսակէտը սխալ, ոչ մարքսեան տեսակէտ է :

★

Մենք բաց ենք թողնում Ստալինի մանրամասն բացատրութիւնն իր դրած երրորդ հարցին— ո՞րոնք են լեզուի բնորոշ յատկութիւնները : Նա այդտեղ վերլուծման է ենթարկում լեզուի բառապաշարի, քերականութեան խնդիրները եւ ցոյց է տալիս, թէ իր խորքում ազգային լեզուն չափազանց դանդաղօրէն է փոփոխւում, յայտ բերելով ինքնապահպանման հզօր յատկութիւններ :

Ցօդուածը վերջանում է չորրորդ հարցով, որի պատասխանի մէջ Ստալին ամրօրէն բռնում Մառի եւ մառականների օձիքից եւ լաւ թափահարում նրանց :

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

«Այս տեսակ տուրք չէ տեսնուած»

ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ « ՎԱՐԼԸԳ »Ի ՄԱՍԻՆ

Պոլսոյ թերթերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները Ունեւորութեան տուրքի հարցին առթիւ, որուն ծալքերը դեռ նոր կը բացուին.—

Ազգ. Ժողովի Յուլիս 3ի նիստին, առաջին վիճաբանութիւնները սկսան Ունեւորութեան Տուրքի խնդրին շուրջ: Ինչպէս կը յիշուի, անկախ երեսփոխան Սինան Թէքէլիօղլու մանրամասն հարցագիր մը տուած էր Ազգ. Ժողովին եւ բացատրութիւն կը պահանջէր Ունեւորութեան Տուրքի առթիւ գործուած անիրաւութիւններուն եւ ապօրինութիւններուն շուրջ :

Թէքէլիօղլու այսօր պնդեց իր հարցագրին վրայ եւ Ելմտական Նախարար Հալիլ Այան տուաւ հետեւեալ պատասխանը.

— Մեր ընկերը դառն եւ տխուր խնդրի մը մօտեցաւ: 1942ին հրատարակուեցաւ «Վարլըգ»ի օրէնքը եւ տուրքերը դրուեցան մասնաւոր յանձնաժողովի մը քմահաճկարգադրութիւններուն համաձայն: Հարկատուին ոչ մէկ իրաւունք տրուեցաւ օրինական առարկութիւններ ընելու, դատ բանալու, անիրաւութիւններուն դէմ գանգատելու: Ունեւորութեան Տուրքին նմանը չէ տեսնուած աշխարհի վրայ եւ այս տուրքը ոչ մէկ կապ ունի արդարութեան սկզբունքներուն հետ: Այնպիսի տուրք մը որ մասնաւոր յանձնաժողովի մը քմահաճոյքին կը թողու ամէն բան եւ այդ յանձնաժողովին որոշումները վերջնական եւ անառարկելի բնոյթ կը ստանան: Այնպիսի տուրք մը որ համեմատութեան եւ տրամաբանութեան չի կրթնիր եւ գործադրիչներու փափաքին եւ քմահաճոյքին ձգուած է, այնպիսի տուրք մը որ հարկատուին նախանձորդներուն լրատուութեան եւ բսիբսաներուն համեմատ դրուած է :

Այս է ահաւասիկ Ունեւորութեան Տուրքը, որ պետութեան մը ելմտական գաղափարականութեան հետ որեւէ կապ չունի: Իր գործադրութենէն ստեղծուեցան հսկայական անիրաւութիւններ, խտրականութիւններ եւ հակասութիւններ: Ամօթալի բան մը որուն արդիւնքները եւ հանրութեան կրած տառապանքները չպիտի կրնամ Բարձր Ժողովիդ առջեւ թուել, չատ մի տեսնէք, եթէ լուռ մնամ այս մասին »:

Ելմտական նախարարին այս ուշագրաւ մերկացումներէն ետք, Սինան Թէքէլիօղլու դարձեալ խօսք առաւ եւ ըսաւ թէ իր հարցումներուն պատասխանը չէ տրուած: Երեսփոխանը ըսաւ մանրամասնաբար .

— Բոլորդ գիտէք թէ Վարլըգի առթիւ բարեկամներու կողմնակցութիւն եւ աչառութիւն եղած է, ապօրինութիւններ գործուած են, չատերու նախապէս դրուած տուրքը վերջէն սրբուած է եւ տասնոց չէ գանձուած: Մանաւանդ Իսթանպուլի մէջ գործուած են այս ապօրինութիւնները եւ կողմնակցութիւնները: Ելմտական նախարարը ինչո՞ւ բացատրութիւն չտուաւ այս մասին: Միայն Ատանայի մէջ, 55 հոգիի Ունեւորութեան Տուրքը սրբուեցաւ: Իզմիրի մէջ վեց միլիոն ոսկիի տուրք չգանձուեցաւ, եւ այս խտրականութիւնը կրկնապատկեց տառապանքները այն հարկատուներուն, որոնք իրենց տուրքերը վճարեր էին հազարումէկ չարչարանքներով: Իմ հարցումս ուղղուած է մասնաւորաբար այն հարկատուներուն, որոնց տուրքերը քմահաճօրէն ջնջուած են, ի վնաս ուրիշներու»:

Ելմտական նախարարը պատասխանեց թէ այս մասին լուսաբանուելու համար պէտք է քննէ զանազան թղթածրարներ եւ վաւերաթուղթեր, եւ Ժողովէն պայմանաժամ ուզեց :

Սինան Թէքէլիօղլու յետոյ ծանրացաւ Մաչքայի մէջ ծախուած հողերու խնդրին վրայ, եւ ըսաւ թէ սպառնագիր մը ստացած է իր կատարած մերկացումներուն առթիւ: Երեսփոխանը Ժողովին առջեւ կարդաց այդ սպառնագիրը, որ կ'ըսէր.

— ՊԷՀԷ՛Յ ճաթած դլուխով հէրիֆ, մեռնիլդ մօտ է, պատրաստուէ անդենական երթալու, քու անցեալի փառքիդ վայել մահով մը : Զինուորական յուղարկաւորութեամբ մը պիտի թաղուիս : Շարունակէ հարցագիրներ տալ Ժողովին: Քեազըմ Գարապէքիր փաչա քեզ կը կանչէ եւ լուրեր կը սպասէ քեզմէ: Ստորագրութիւն՝ Անետաքեր»:

Այս սպառնագիրը դրուած է Ազգ. Ժողովի պաշտօնական թուղթին վրայ եւ ղրկուած է նոյնպէս Ազգ. Ժողովի պահարանով :

Նամակը կարդալէ վերջ Թէքէլիօղլու ըսաւ.— Այս սպառնալիքը ուղղուած է նաեւ ամբողջ Ազգ. Ժողովին: Մենք պատուաւորապէս կը սպասենք մահուան եւ վրաս զմելի մը անգամ չեմ կրեր :

Ազգ. Ժողովի Նախագահութիւնը քննութեան պիտի ձեռնարկէ այդ սպառնագրի մասին:

Կիրակի մը ուրիշներու պէս

Հանդիսաւոր օր մըն էր անցնող կիրակին Փարիզահայութեան համար: Ընդհանրապէս դպրոցներու ամավերջի հանդէսներ դրուած էին դայն, բայց տեղ մը ձգելով առտուն, հանդիսաւորպատարագի մը, հայկ. ծէսով, Փարիզի հոյակապ եկեղեցիներէն մէկուն, St. Etienne du Montի մէջ: Կաթողիկէ Հայերու Փարիզի առաջնորդ Պահապանեան արք.ի քահանայագործութեան 60ամեակը եւս առիթ ընծայած էր այդ հանդիսաւորութեան, պապական նուիրակին նախագահութեամբ:

Կէս օրէ վերջ Ռէնսիի Դպրոցասէր Տիկնանց, Սէվրի Մուրատեան վարժարանի, դպրոցին շըրջաններու փակումն էր, իսկ Օլլէի ընդարձակ մարզադաշտին վրայ Հ. Մ. Մ.ի մարզահանդէսը, հոծ բազմութեամբ:

Պէտք է յիշել նաեւ Սէվրանի եւ Պէլվիլի հայերէնի դասընթացքներու փակման հանդէսները:

Սկսինք Դպրոցասէրէն, ըսելով միայն առտուան պատարագին համար թէ ներդաշնակ եկեղեցական արարողութիւնը զոյգ մեներգներով, եւ Օր. Կառվարենցով, պարզերես դուրս բերաւ մեզ օտարներու առջեւ:

╳ Դպրոցասէրը այսօր կը ներկայանար ներկայ հանդիսականներուն 50 աշակերտուհիներով, իր վերանորոգուած գեղեցիկ շէնքին պարտէզին մէջ: Աւանդական մրցանակաբաշխութեան հանդէս մը որ մեզի կը յիշեցնէր Պոլսոյ մեր դպրոցներու ամառնային արձակուրդներու նախօրեակը, երբ ազգ. բոլոր դպրոցներու աշակերտները ոտքի, հազարներով, տօնական հանդիսաւորութիւն մը կուտային գիւղին կամ քաղաքին:

Ծնողքներ եւ բարեկամներ եկած էին լսել տասնեակներով պարմանուհիներու կողմէ մեծաքանչին թոթովանքը եւ դատելու թէ այն բոլոր զոհողութիւնները եւ տարուած տքնաջան աշխատանքը ի՛նչ համեմատութեամբ արդասաւորուած են:

Առանց մանրամասնութեանց մէջ մտնելու, կրնանք անվարան ըսել թէ չունչը հայկական էր: Դուրսէն Ֆրանսերէնով եկած այդ աղջիկներուն համար կարելի եղած էր ստեղծել անհրաժեշտ միջավայր ուր անոնք հայ զգան իրենք զիրենք եւ մանաւանդ հայերէն խօսին: Ահա ինչ որ կենսական է: Գալով ծրագրին — լրիւ երկրորդական վարժարան մը ունենալու մտահոգութիւն, անշուշտ ժամանակի հետ կապուած է:

Տնօրէնին Պ. Թ. Պօյաճեանի բացման խօսքէն վերջ, լսեցինք քանի մը Ֆրանսերէն երգեր եւ արտասանութիւններ, ի պատիւ Ռէնսիի Պ. Քաղաքապետին: Մնացեալը հայերէն էր, արտասանութիւններ Սիամանթոյէն, Սիլվա Կապուտիկեանէն, Անայիսէն եւ շարք մըն ալ անծանօթ հեղինակներէ, մեծ մասով հաճելի եւ ճշգրիտ առոգանութեամբ:

Դժուար է մի առ մի յիշել բոլոր անունները: Շատերու մէջէն մէկը միայն կանչեցաւ մտքիս, Անիթա Վ. Սարգիսեան, մեր տաղանդաւոր խմբավարին աղջիկը, որուն «Տուր ձեռքդ, եղբայրը» եւ հայկական երկու գեղեցիկ պարերը ուշադրութիւն գրաւեցին: Անշուշտ իր ընկերուհիները որոնց փոքրերէն մէկն է ինք, իրենց ինկած գովեստի բաժնէն սիրով հրաժարեցան ի նպաստ իրեն, իրենք որ մրցանակներով ծանրաբեռնուած կը վարձատրուէին աշխատունակ տարուան մը համար:

Պ. Քաղաքապետը, որ քաջածանօթ էր հայ ժողովուրդին պատմութեան, նկարագրեց սրտառուչ հանդիպումով մը 1915ի Սարսափի Օրերէն, երբ ինք, նաւազ «Տիփլէքս» մարտանաւին մէջ, ականատես եղած էր մեր աքսորէն ու ջարդէն ազատած բեկորներու փոխադրութեան օգնած դէպի Փորթ Սայիտ: Ակնարկովը կը փնտռէր կարծես նաւուն մէջ ծնած հայորդիները, որոնք այդ օրէն իսկ ապաւինած էին Ֆրանսական հիւրընկալութեան:

Խմբերգներ եւ մարզական փորձեր լրացուցին տղոց բաժինը, որոնց ուղղած «Հուսկ Բանք»ով դասական չեշտով Պ. Պօյաճեան փակեց հանդէսը:

Քաղաքապետէն վերջ՝ հանդէսին կը նախագահէր Տիգրան Խան Քէլէկեան, վարժարանին բարերարը, որուն օժանդակած էր Հ. Բ. Ը. Մ.ը իր 4 միլիոնով եւ ժողովրդական հանգանակութիւնը ուրիշ 4 միլլիոնով մըն ալ, լրացնելու համար այսօրուան շէնքը: Ըսին թէ պակասներ ունի, որուն հոգը կ'իյնայ իր միւս մեծ բարերարին՝ հայ ժողովուրդին վրայ:

Հանդէսին յատկանշական նորութիւնն էր Օր. Մարկոսեանի ինքնագիր Ֆրանսերէն ուղերձը որով իր պսակաւորի վկայականը ստացող օրիորդը կը բացատրէր թէ ի՛նչ չափով Ֆրանսացի եւ ինչ չափով Հայ կը զգան զիրենք, իր տարեկիցները, իր սերունդը, որոնցփրկութեան սահմանուած էնԴպրոցասէրները: Անշուշտ կշիռը կը հակէր դէպի հայրենի աշխարհը եւ դէպի մայրենիքը:

Կը մաղթենք որ Դպրոցասէրի սանուհիներէն մէկը, յաջորդ տարի նման գրութիւն մը մեզի հրամցնէ իր սեփական հայերէնով:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ՊԱՀԱՊԱՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

St. Etienne du Montի գեղեցիկ եկեղեցիին մէջ, կիրակի օրուան հայածէս պատարագը հանդիսաւոր հանդամանք մը ունէր, քանի որ նոյն օրը կը տօնուէր նաեւ Պահապանեան եպիսկոպոսի քահանայութեան վաթսունամեայ յոբելեանը:

Պահապանեան գերապայծառ ծանօթ է մասնաւորապէս Թրքական ջարդերու ատեն իր կրած տառապանքներով եւ քրիստոնէական համբերութեամբ որով ուժ կը ներշնչէր տառապեալներուն:

Պատարագէն վերջ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը ճաշ մը կազմակերպած էր ի պատիւ յոբելեարին: Հրաւիրուած էին Ֆրանսացի եւ հայ անձնաւորութիւններ, ինչպէս եւ «Ցառաջ»ի խմբագրութիւնը:

Բաժակաճառերու ընթացքին, Հայր Ղեւոնդ Վ. Քիլերճեան կարդաց շնորհաւորական նամակները եւ հեռագիրները: Պապական նուիրակը, գերապայծառ Roncolli Փարիզէն բացակայ ըլլալով, ցաւ կը յայտնէր որ անձամբ չի կրնար շնորհաւորել յոբելեարը: Կարդինալ Աղաջանեան թէ նամակով եւ թէ հեռագրով կ'ողջունէր յոբելեարին յարատեւ աշխատանքը ի սէր ազգին եւ Աստուծոյ: Նաեւ ուրիշ շնորհաւորական գիրեր Պէյրութ, Մարսէյլի, Փարիզի գաղութներէն, Վենետիկի Մխիթարեանց աբբահայր Ուլուհոճեան վարդապետէ եւ բազմաթիւ անհատներէ:

Սեղանակիցներուն կողմէ խօսք առնելով, Պ. Զատիկ Խանդատեան շնորհաւորեց յոբելեարը, ինչպէս եւ ֆրանսացի հիւրերը, Paul du Véouն եւ Տիկին Քայէն որ արտաքին գործերու նախարարութեան մէջ միշտ իր կարելին ըրած է կարգադրելու համար Հայերու դիմումները:

Պ. Véou այս առթիւ յիշեց հայ ժողովուրդին տառապանքները եւ յաւիտենական կորովը վերապրելու համար, հակառակ բոլոր դժուարութեանց: Իսկ յոբելեարին մաղթեց երկար կեանք եւ յարատեւութիւն:

Յաջորդաբար խօսք առին նաեւ Տիկ/ին Քայէ Գրէգոր վրդ. Զարբհալեան (Պոլսէն) եւ St. Etienne du Montի ժողովրդապետը, որ ըսելով թէ «իր միակ պակասութիւնը Հայ չըլլալն է», հաստատեց թէ՝ սիրտով միշտ մեզի հետ է քանի որ իր եկեղեցիին փոխանորդն իսկՊապաճանեան վարդապետն է:

Պահապանեան եպիսկ. ջերմապէս շնորհակալութիւն յայտնեց բոլորին: Ներկաներու փափաքին գոհացում տալու համար, Օր. Մառի Կառվարենց, որ պատարագին արդէն յաջողութեամբ ստանձնած էր մեներգները, երգեց Կոմիտասի «Անտունին», ջերմ ծափերու մէջ:

Սեղանը վերջացաւ ժամը 4ին եւ գերապայծառը, Հ. Սահակ Վ. Տէր Մովսէսեանի հետ գնաց Մուրատեան վարժարան, նախագահելու համար մրցանակաբաշխութեան հանդէսին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ժ. ՍԵՐԳՈՅԵԱՆ

Յուլիս 5ին հաճոյքը ունեցանք լսելու Պ. Նըշան Սերգոյեանին որդին, Ժիրայր, Փարիզի երաժշտանոցէն, որ երկու օտար երգիչներու հետ երգահանդէս մը սարքած էր Gaveauի սրահը:

Պ. Ժիրայր, յաջող պաս մըն է եւ իր մշակուած ձայնը լաւագոյն կերպով կը թարգմանէ Շուպէրթի, Մուսորսքիի եւ Վեռտիի եղանակները: Պորիս Կոտունովի մենախօսութիւնը ներկայացուց դիւթիչ եւ տպաւորիչ ոճով մը եւ ջերմ ծափերուն գոհացում տուաւ երգելով Սէվիլլայի Սափրիչին, Air de la Calomnieն: Կը յուսանք թէ տարիներու ընթացքին իր ստանալիք փորձառութիւնը եւ հասունութիւնը լայնօրէն պիտի օգնեն, դառնալու համար տաղանդաւոր արուեստագէտ մը, ինչպէս կը խոստանայ իր առաջին երեւումով:

╳ Ուրախութեամբ կ'արձանագրենք թէ Փարիզի Աշնան Սալոնին մէջ, որ այս տարի բացառաբար բացուեցաւ ամառը, նկար մը ունի նաեւ մեր համակրելի նկարիչը, Պ. Զարեհ Մութաֆեանը: Ցառաջ զանազան առիթներով գնահատած է իր արուեստը եւ ճաշակաւոր coloristeի բնածին տաղանդը: Այս անգամ ալ ինչպէս կը վկայէ Ռ. Պառօթ, Paris Presseի մէջ, ան ցոյց կուտայ յաջող բնանկարիչի մը ներդաշնակ ստեղծագործութիւնը:

Ա.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ, օրկան Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի: Գ. տարի թիւ 36 (1950 Յունիս): Ճոխ բովանդակութեամբ (հայերէն եւ ֆրանսերէն):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (121)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԺԴ.

Բայց կատուն էլ պակաս չէր. այդ չորացած կմախքը, որ կարծես, կը փշրուէր մի հատ հարուածից, զիջողութիւն չէր անում, այլ գնում էր իր դաժան հակառակորդի դէմ:

Ճանապարհը շարունակ դէպի բարձր էր գընում: Բլուրների ետեւից դուրս եկաւ Աւետարանոցը. նա հանդարտ տաքանում էր արեւի տակ. երդիքների ծուխը մի նուրբ կապոյտ շղարշի պէս անշարժացել էր նրա վրայ, խաղաղ ու մաքուր օդի մէջ:

Բէկի ձին այժմ մոռացել էր իր կերած հարուածը եւ զգալով, որ իր տէրը այլեւս կատաղած չէ, քայլում էր հանդարտ: Քէօսա Մուխտարը մի զարմանալի աներեսութեամբ նորոգեց խօսակցութիւնը. նա լաւ իմացաւ որ Բէկը զիջում է:

— Գոնէ իմ տէրը կ'իմանայ, որ ես զոհուեցի նրա համար... Բայց ոչ, ինչո՞ւ նրա համար... Նա չէ ուղարկել ինձ այստեղ, նրան պատուիրել են ուղարկել, թող իմանան պատուիրողները եւ այնուհետեւ...

— Ի՞նչ պիտի անեն, հարցրեց Բէկը հպարտութեամբ:

— Այն ժամանակ, էֆէնտի, փաշայութիւն չուտ կը ստանաս, շատ շուտ:

Նրա բախտն էր, որ Բէկը երէկուանից անձնատուր էր եղել փաշա դառնալու մտքին. այդ պատճառով նա թէեւ տեսաւ Մուխտարի լիրբ ծիծաղը, բայց պահեց իրան: Կատուն կապեց գայլի բերանը. նա մի ակնթարթում հասկացաւ որ բռնել է գայլի կոկորդից եւ սկսեց աւելի խոր խրել ճանկերը:

— Ցէհմի փաշայի խօսքը հաստատ էր, էֆէնտի, ասաց նա, այստեղի համար վճռուած բան է, որ դու փաշա ես: Իսկ Ստամբո՞ւլը: Դու լաւ գիտես որ այնտեղ ոչինչ չի լինի առանց միջնորդի, առանց բարեխօսի եւ ընծաների: Այնտեղ բարեկամ եւ հովանաւոր չունես, իսկ վնասել քեզ կարող է ամէն մէկը. բաւական է որ իմաց տան, թէ դու մահուան դատապարտուած էիր եւ փախել ես բանտից, իսկ այստեղ թոյլ տուիր որ կոտորեն Մուսլիմաններին... Մի հատ բարեկամ ունես միայն եւ դա Մուրատ աղան է, բայց ինչ արած, նրան չես ուզում...

— Ո՞վ ասաց...

Այս հարցը ցոյց տուեց, որ Բէկը նորից ընկել է այդ մարդու ցանցի մէջ:

— Ուրիշ ի՞նչ պիտի հասկանայ նա, եթէ լսէ որ դու սպաննեցիր նրա ծառային, որ քո ծառան էլ է...

— Ոչ, ես քեզ չեմ դպչի, միամիտ մնացիր... Բայց այն աղջիկը իմն է: Դու գտիր ուրիշներին, հօ այս երկիրը չէ քանդուել: Սպասիր մինչեւ գարուն եւ տես ինչ լաւ գործ կ'ունենաս: Գարնանը մենք պիտի ոչնչացնենք ամէն ինչ: Ռայեան մեր ոտների տակ կը լինի. Դիզակն ու Վարդանան էնձ են յանձնուած. կեավուրներից մի հատ մեծ մարդ, մի հատ Մէլիք չի մնայ...

Նա յանկարծ լռեց, յանկարծ հասկացաւ, որ չպիտի յայտնէր այս մարդուն այն, ինչ որ Ցէհմի փաշան հաղորդել էր իբրեւ գաղտնիք:

Մուրատ աղայի բարեկամութիւնը վաստակելու համար այդքանն էլ բաւական էր. զգուշութիւնը հարկադրեց կանգ չառնել ծրագրի մանրամասնութիւնների վրայ: Բայց Քէօսա Մուխտարի ականջներին հարկաւոր չէին երկար ու բարակ բացատրութիւններ. նա իսկոյն հասկացաւ եւ բացականչեց.

— Ողորմած է Ալլահը եւ միակն է նրա մարգարէն. անհաւատներից շուտով մի հատ էլ չի մնայ:

Նա դարձրեց երեսը դէպի երկինք, կարծես յանկարծ փոխեց խօսքը.

— Գոնէ մի շնորհ արա, էֆէնտի:

— Ի՞նչ ես ուզում:

— Ծախիր այդ աղջկան Մուրատ աղայի վրայ: Այսինքն առաջ քոնը լինի, յետոյ մերը: Գինը որքան ինքդ կ'ուզես...

Այս առաջարկութիւնը Մուխտարը արաւ մի կատարեալ յանդգնութեամբ: Նա գիտէր որ Թուրք պաշտօնեաներին խորթ չէ այդ տեսակ առեւտուրը, գիտէր որ ոսկին շատ անգամ է կուրացնում նրանց եւ զրկում նոյնիսկ անձնական հաճոյքներից: Բայց չիմացաւ, որ բոլոր մարդիկ մի տեսակի չեն:

Լէօ

սակցութեան մասին։ Բացարձակապէս գաղտնի կը պահուին այս խօսակցութիւնները։ Կը հաստատուի թէ դեսպանը նոր հրահանգներ ստացած է, խօսակցութիւնները շարունակելու համար Խ. Միութեան արտաքին նախարարութեան հետ։

Կարգ մը թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, Մեծն Բրիտանիա հետեւեալ ծրագիրը կ'առաջարկէ Խ. Միութեան, դադրեցնելու համար Քորէայի պատերազմը. —

1. Ազգաժողովին անդամ ընդունիլ խորհրդային Չինաստանը։ 2. Այս կարգադրութեամբ, խորհրդային պատուիրակութիւնը կը վերսկսի մասնակցիլ Ապահովութեան Խորհուրդին։ Այն ատեն, այլեւս անհրաժեշտ չէ վերահաստատել Քորէայի նախկին սահմանագլուխը, այլ երկուքի բաժնուած երկիրը մէկ ամբողջութիւն համարելով, դնել Ազգաժողովին խնամակալութեան տակ եւ ձեռնարկել ազատ ընտրութեանց։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Հնդկաստան, որուն ձայնը վճռական արժէք ունի Ասիոյ մէջ, համաձայն է այս ծրագրին։

Ուրեմն ամէն բան կախում ունի Մոսկուայի պատասխանէն։ Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ լաւատեսութիւն կը տիրէ Լոնտոնի մէջ։ Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակեց Մոսկուայի խօսակցութեանց մասին, առանց որեւէ լուսաբանութիւն հաղորդելու։

✕ Եգիպտոսի արտաքին նախարարը, Սալահէտտին պէյ, պարզելով իր երկրին դիրքը, «նախայարձակում» կոչեց հիւս. Քորէայի արարքը եւ ըսաւ թէ համաձայն են Ազգաժողովի բանաձեւին։ Եթէ գործնապէս չեն մասնակցիր, պատճառը այն է որ «Միջին Արեւելքի մէջ ալ այդպիսի դէպքեր պատահեցան եւ մենք չտեսանք նոյնքան արագ ձեռնարկ մը։ Կը յուսամ թէ արեւմտեան պետութիւնները պիտի յաջողին կասեցնել համայնավարական սպառնալիքը, Քորէայի մէջ եւ ուրիշ ամէն տեղ»։

✕ Խ. Միութիւնը ծանուցագիր մը ուղղելով Ազգաժողովի ընդհ. քարտուղարին, բողոքեց Ապահովութեան Խորհուրդին որոշման դէմ որով ընդհ. հրամանատար կը նշանակուի զօր. Մէք Արթըր։

✕ Ուրիշ քանի մը ազգեր ալ յանձն առած են զինուոր ղրկել Քորէա։ Այժմ 50է աւելի ազգեր համաձայն են Ապահովութեան Խորհուրդի բանաձեւին։

✕ Անգլ. կառավարութիւնը որոշեց երեք միլիոն սթերլինի յաւելուածական վարկ մը սահմանել երկրին պաշտպանութեան։— Նախագահ Թրումըն արտօնեց 74ի բարձրացնել ամերիկեան օդատորմիղները։

✕ Յունաստանի համայնավար կուսակցութիւնը կը յայտարարէ թէ «Ալպանիան պիտի ըլլայ Մ. Նահանգներուն յաջորդ զոհը»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը ազդարարեց համայնավարներուն թէ կառավարութիւնը պատրաստ է խիստ միջոցներ ձեռք առնելու, պաշտպանելու համար երկիրը Ե. գունդի մը դաւաճանութեան դէմ։ Երեսփ. ժողովը Գշ. օր քուէարկեց կառավարութեան բանաձեւը որ լիովին հաւանութիւն կը յայտնէր արտաքին քաղաքականութեան։ Կոմս Սֆորցա այս առթիւ ճառ մը խօսելով, կրկնեց թէ Իտալիա հաւատք ունի Ատլանտեանի դաշինքին վրայ եւ պիտի շարունակէ աջակցիլ Ազգաժողովին՝ Քորէայի պատերազմին մէջ։ Վարչապետը իր ճառին մէջ դիտել տուաւ թէ Ճենովայի երիտասարդ համայնավարները նամակ մը ուղղած են Սթալինի, հետեւեալ բովանդակութեամբ. — «Մենք երբեք պիտի չկռուինք Խ. Միութեան կամ ժողովրդական հանրապետութեանց դէմ»։ Եւ ազդարարեց թէ երբեք պիտի չթոյլատրէ որ չկռուին Իտալիոյ պաշտպանութեան համար։ «Սթալին երիտասարդները Սիպերիա պիտի ղրկէր, եթէ այսպիսի յայտարարութիւն մը ընէին իրենց հայրենիքին պաշտպանութեան դէմ»։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Սովետական Արուեստ» հանդէսը նամակ մը հրատարակած է ռուս երաժիշտներու ստորագրութեամբ, ուղղուած՝ իրենց ֆրանսացի, անգլիացի եւ ամերիկացի արուեստակիցներուն եւ կը հարցնէ.— «Ի՞նչ կ'ընէք զօրացնելու համար խաղաղութիւնը։ Ո՞ւր են խաղաղութեան ձօնուած ձեր երգերը, տաղերը եւ համանուագները, մինչ անոր քանդիչները նորէն գործի ձեռնարկած են, ախտաժէտ ոճրագործներու, ամերիկայի աշխարհակալներու կամքով»։

70.000 ԽԵԼԱԳԱՐՆԵՐ սպաննուած են 1930էն 1945, Հիթլէրի հրամանով։ Երեք բժիշկներ կը գտուէին այս գործին համար։ Այդ միջոցին յիմարանոցներու մէջ կը գտնուէին 250 հազար խելագարներ։

Imprimerie DER AGOPIAN 17 rue Damesme - (13)
Le Gérant : A NERCESSIAN

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլ – Փրատոյի Մայր եկեղեցիի Կրօն. ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի, Վարդավառի տօնին առիթով, եկեղեցական արարողութիւններուն կը նախագահէ և կը քարոզէ Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոս Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ։ Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագը կը մատուցանէ հայրապետական պատուիրակ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆ։ Կը մասնակցի նաեւ Դերենիկ եպիս.։ Մարսիլահայ գաղութը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ, ընդունելու հայրապետական օրհնութիւնները։

Դաշտահանդէս

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի, Սէն Ժէռոմի մասնաճիւղին, մասնակցութեամբ «Հայաստան» ենթակոմիտէին եւ Նոր Սերունդի «Աղբալեան» խումբին, այս կիրակի ամբողջ օրը, Bar du Chaletի օդասուն պարտէզին մէջ, 117 Ave. de Corot St. Juste։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Հայկական պարեր, երգ, արտասանութիւն եւ զանազան անակնկալներ։ Ժողովրդական պիւֆէ մատչելի գիներով։

Ցիշատակի մեծ դաշտահանդէս

Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան։ Նուիրուած հերոսներու եւ 1918ի Վարդավառին ինկած նահատակներու։

Կը նախագահէ ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Պիտի խօսին ԱՐՏԱՇԷՍ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ եւ ՔԵՐՈՎԲԷ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ։

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Սէնթ Անտրէի Պէլվէտէր զովասուն պարտէզին մէջ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Պիտի բեմադրուի ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ, ղեկավարութեամբ Թրագոշի։

Մուտքը ազատ է։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Համախարբերդցիական Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի, ամբողջ օրը, Սէնթ Անթուան, Նաճարեանի օդասուն ագարակը։ Մուտքը ազատ է։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Աննի Թաթուլ խումբը, Ֆր. Կապ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի մասնաճիւղերը իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկեր Եղիա Եղիկեանի եւ պարագաներուն, իրենց եղբօր եւ հօրմին միաժամանակ կըսկըծալի մահուան առթիւ, Վալանսի մէջ։

Մեծ դաշտահանդէս

Կազմակերպուած Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ «Կառվարենց» մասնաճիւղի կողմէ, այս կիրակի ժամը 10էն 21 Ecouenի «Jeu de Paume» անտառին մէջ։ Ճոխ պիւֆէ։ Գեղարուեստական բաժին։

Հաղ.— Օթօպիւս 268 թիւը Porte de la Chapelleէն, իջնել Carrefour de l'Espérance, Villiers le Bel։

Մեծ դաշտահանդէս

Մէօտոնի անտառին մէջ, Tapis Vert Պաղ Աղբիւրին քով։

Հնչակեան կուսակցութեան Իսիի մասնաճիւղին կողմէ։ Գեղարուեստական բաժին, երգ, պար, արտասանութիւն ծանօթ արուեստագէտներու Տ. Նշանեանի, Վ. Ալթունեանի եւ Ն. Պշտիկեանի եւ Վ. Անդրէասեանի կողմէ։

Բանախօսութիւն։ Երգչուհի Տիկին Է. Peningtonի եւ Պ. Գափարինայի կողմէ ցիկան երգ եւ նուագ։ Հայկ. պար Օր. Մարօ Պշտիկեանէ։

Եփրատ նուագախումբ (ղեկավարութեամբ Օնոսեան)։ Ընտիր պիւֆէ։ Մուտքը ազատ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Խանասորի տարեդարձին առթիւ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէի կողմէ, այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Pont Evêqueի, սովորական Պաղ Աղբիւրին մօտ։ Զանազան անակնկալներ, բարձրախօսով։ Պար եւ երգ։ Առատ կեր ու խում։

ԾԱԽՈՒ Է

Հասութաբեր տուն մը (Maison de rapport), ազատ բնակութեան համար, 13 rue Nouvelle, Alfortville:

Դիմել.— Ամէն իրիկուն ժամը 7էն վերջ, Duprat, 37 rue Marcelin Berthelot, Ալֆորվիլ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԷԼՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն Խանասորի Արշաւանքի 52րդ տարեդարձը կը տօնէ Օգոստոս 6ին, սովորական վայրը, Jonageի երկրորդ կամուրջը, Café Marqueի քով։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պուլվար Օտտոյի Վռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի, կէսօրէն վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան Փարիզի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 6 Ave. d'Italie։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր հայրենակիցներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շավիլի մասնաճիւղի ժողովը՝ այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, դպրոցին սրահը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Անդամատետրերը միասին բերել։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կապ. Խաչի Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղին ժողովը այս երեքշաբթի ընկեր. Պօյաճեանի բնակարանը։ Օրակարգ.— Պատգամ. զեկոյց եւ ընտրութիւն։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՍԷՎՐԱՆ.— Կապոյտ Խաչի ընդհ. ժողովը, այս կիրակի ժամը 15ին, ընկերուհի Իզմիրլեանի բնակարանը, 25 rue Ile de France։ Օրակարգ.— ընտրութիւն վարչութեան։

ՖՐ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի կէսօրէն վերջ, ժամը 14ին, ընկերուհի Գազազեանի բնակարանը։

ԻՍԻ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 8.30ին, Խրիմեան Ակումբին մէջ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԱԶԳ. ԴՊՐՈՑԻՆ ամավերջի հանդէսը՝ նախագահութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Յուլիս 16 կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, քաղաքապետարանի սրահը՝ 22 rue Voltaire։ Բոլոր աշակերտները բեմին վրայ եւ անակընկալներ։

CONFECTIONի

Կարեւոր տուն մը մոտելիստ մը կը փնտռէ, որ միեւնոյն ատեն կարել գիտնայ։ Դիմել Յառաջի։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. S. 376. 86

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամս. 800 փր., Տար. 1600, արտ. 2500 փր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 7 փր. C.C.P.Paris 1678-63

Vendredi 14 JUILLET 1950 Ուրբաթ 14 ՅՈՒԼԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6203–Նոր շրջան թիւ 1614

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

«Բուն ոճիրը նախայարձակումն է եւ ոչ թէ զէնքի տեսակը»

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՅՈՒԼԻՍ 14Ի ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Այս տարի Յուլիս 14ը կը տօնուի այնպիսի ատեն մը երբ ամբողջ մարդկութիւնը խոր անձկութեան մը մատնուած է :

Զարաշուք անակնկալներու մղձաւանջը անողորմաբար կը ճնշէ մեծ թէ փոքր ժողովուրդներու վրայ : Կը ճնշէ կապարի ծանրութեամբ :

Ահա նորէն վայրերան դուշակութիւններ որոնք արիւն կը պղտորեն : Վաղուան, «գալիք»ին անստուգութիւնը կը մթագնէ հորիզոնը :

Անշուշտ բոլորովին անտեղի չեն այս մտավախութիւնները : Միայն Ծայր. Արեւելքի մէջ բռնկած կրակը եթէ տարածուի, բաւական է նոր փոթորիկ մը պայթեցնելու :

Բարեբախտաբար այսօր շատ աւելի զօրաւոր են չարխափան ուժերն ալ :

Ամէն պարագայի մէջ, տակաւին թարմ է վերջին Աշխարհամարտին արհաւիրքը, իր արեան գետերով եւ լեռնակուտակ փլուզումներով : Տակաւին չեն սպիացած միլիոններու վէրքերը : Ոչ ալ աւերակները մաքրուած :

Միւս կողմէ, «Երրորդ»ի մը ռազմական գաղտնիքները այնքան հրէշային հանգամանք ստացած են որ, հետեւանքներու պատասխանատուութիւնն անգամ կրնայ զգաստութեան հրաւիրել օրուան վարիչները :

Եւ արդէն կը տեսնենք թէ ի՛նչպիսի հնարքներ կը փորձուին, պատասխանատուութենէ խուսափելու համար ...

Այս խորհրդածութիւնները ի՞նչ կապ ունին Յուլիս 14ի տարեդարձին հետ :

Պատասխանը փնտռեցէք օրուան պայքարներուն, խլրտումներուն, կռիւներուն եւ ցնցումներուն մէջ :

Այս ահազնադղորդ ժխորին մէջ ալ չէ՞ք լսեր այն նշանախօսքերը որ կը սարսէին Ֆրանսան, 1789ի յեղափոխութեան օրերուն :

Ամէնէն աշխարհակալ, բռնակալ ուժն ալ չի՞ խօսիր մարդկային իրաւունքներու,— Ազատութեան, Արդարութեան, Հաւասարութեան մասին : Անոնց կցելով նոյնքան սրտառուչ բառեր,— ժողովրդապետութիւն, խաղաղութիւն : Այլեւ ժողովուրդներու ինքնորոշման, անկախութեան իրաւունք ...

Ինչ որ փիլիսոփաները քարոզեցին Յուլիս 14էն առաջ եւ ժողովրդային բազմութիւնները գլուխ հանեցին, արիւնազանգ փոթորիկներով, այսօր դարձած է երազ՝ շատ մը ազգերու համար :

Այսօր բառերն անգամ փոխած են իրենց իմաստը, իբրեւ հետեւանք նոր փոթորիկներու :

Այսօր աւելոր Եւրոպան անգամ, իր ստուար մեծամասնութեամբ, նոյնքան ծարաւի է ազատութեան, արդարութեան եւ հաւասարութեան, որքան այն օրերուն, երբ Յուլիս 14ի երկունքը տեղի կ'ունենար :

Այսօր միլիոնաւոր ժողովուրդներ կը տքան նոյնքան պիրկ, յաճախ շատ աւելի դաժան, մարդասպան շղթաներու տակ :

Երէկուան արքաներուն յաջորդած են նորանուն միապետներ, — «Առաջնորդներ», կարմիր, դեղին կամ գորշ, որոնց քով կ'անշքանան երբեմնի փարաւոնները :

Ահա թէ ինչո՛ւ Ֆրանսան, ինչպէս բոլոր ազատասէր ժողովուրդները, այնքան անձկութեամբ կապուած է Յուլիս 14ի յեղափոխութեան հիմնական սկզբունքներուն : Միշտ պատրաստ՝ ամէն զոհողութեան, որպէսզի անխախտ, անեղծ մնայ Ազատութեան ոգին :

Ազատութիւն.— ստեղծագործութեան յաւիտենական աղբիւրը բովանդակ մարդկութեան :

Ֆրանսացի ժողովուրդին համար աւանդութիւն մը դարձած է Յուլիս 14ը տօնել երգելով եւ պարելով, երեք օր ու գիշեր :

Ազատութիւնն է որ կ'երգէ ու կը պարէ իրենց ճամբուն վրայ, ինչպէս գլխուն վերեւ :

Ազատութեան եւ հաւասարութեան տենդն է որ թեւ կուտայ բոլորին, ցնծութեան կանչերով :

Նոյն ոգին է որ արթուն կը պահէ «Հայրենիքին զաւակները», ի նախատեսութիւն յայտնի կամ գաղտնի դաւերու : Միշտ վառ պահելով Յուլիս 14ի խորհուրդը :

Շ.

Նոր դահլիճը Ազգ. ժողովին առջեւ

Փլեվէնի դահլիճը, որ Ազգ. ժողովին ներկայացաւ հինգշաբթի օր, կը բաղկանայ 23 նախարարներէ եւ 11 պետական քարտուղարներէ (խորհրդական) : Ժողովրդականները (M. R. P.) ունին վեց նախարար, ընկերվարականները՝ հինգ, արմատականները՝ չորս, վարչապետին կուսակիցները՝ երեք, անկախները՝ երեք : Խորհրդականներէն չորսը ընկերվարական են, երեքը՝ ժողովրդական, երեքը՝ արմատական, մէկը՝ անկախ :

Երէկ հաղորդած էինք դահլիճին կազմը, որ ամէնէն զօրաւորը կը համարուի, ներկայ պարագաներուն մէջ : Բաղդատաբար աւելի երիտասարդ են անդամները : Վարչապետը 49 տարեկան է, ներքին նախարարը՝ Քէօյ 66, ընկերակից պետութեանց նախարարը՝ Լըթուռնօ՝ 43, եւրոպական գործերու նախարարը՝ Կի Մոլէ (ընկերվարական) 45 : Արտաքին նախարարը՝ Ռ. Շուման 64 տարեկան է, ազգ. պաշտպանութեան նախարարը՝ Ժիւլ Մոք (ընկերվարական) 49 տարեկան, ելմտականը՝ Փեչ, 55, ելեւմուտքի նախարարը՝ Էտ. Ֆոռ՝ 42, տեղեկատու նախարարը՝ Կազիէ (ընկերվարական) 42, աշխատանքի նախարարը՝ Պաքոն՝ 43, կրթականը՝ Լափի (ընկերվարական) 49, առողջապահութեան եւ վերաշինութեան նախարարները՝ 45 եւ 43, անդրծովեան (գաղթային) նախարարը՝ 32, առեւտրական նաւատորմինը՝ Կաստոն Տէֆէռ (ընկերվարական) 40, ներքին նախարարութեան խորհրդականը՝ Էօժէն Թոմա (ընկերվարական) 45 տարեկան են. :

× Նորութիւն մըն է եւրոպական գործերու նախարարութիւնը : Ընկերվարական մը դնելով այս պաշտօնատան գլուխը, Պ. Փլեվէն կը յուսայ համոզել Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութիւնը որ միանայ Շումանի ծրագրին (ձուլում Եւրոպայի պողպատի եւ հանքածուխի արտադրութեանց) :

Ուրիշ նորութիւն մըն ալ այն է որ արտաքին նախարարութիւնը կը բաժնուի երեք ճիւղերու : Պ. Ռոպէռ Շուման պիտի վարէ բուն նախարարութիւնը, Կի Մոլէ՝ Միացեալ Եւրոպայի գործերը, իսկ Պ. Լըթուռնօ՝ ընկերակից պետութեանց եւ Ծայր. Արեւելքի գործերը : Այս անգամ փոխվարչապետ չկայ, բայց կայ անպաշտօն նախարար մը, Պ. Ժիաքոպպի, որ պիտի զբաղի ընտրական օրէնքի բարեփոխման փշոտ խնդրով :

Ազատագրութենէն ի վեր, 13րդ նախարարութիւնն է այս :

ՄԱՀ ՏԻԿԻՆ Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

Վերջին պահուն խորին ցաւով կ'իմանանք թէ Պ. Ա. Շահխաթունի դժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր տիկինը, որ ծանր հիւանդութենէ մը կը տառապէր երկար ատենէ ի վեր :

Տարաբախտ արուեստագէտը, ինքն ալ հիւանդ, ամէն զոհողութիւն յանձն առած էր դարմանի համար, բայց անօգուտ :

Մեր սրտագին վշտակցութիւնները : (Մահազդը հրատարակուած է առանձին) :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ հասած տեղեկութեանց համաձայն, ամերիկեան, ֆրանսական եւ անգլիական դեսպանները եւ իրենց պաշտօնեաները գրեթէ բանտարկուած են եւ չեն կրնար նեղ շրջանակէ մը անդին անցնիլ : Ոստիկանութիւնը ետ կը մղէ իրենց կառքերը, եթէ փորձեն անցնիլ սահմանը : Մասնաւոր արտօնագիր կը պահանջուի Սինայա երթալու համար են. :

ՀՈՒՆՁՔԵՐԸ 20 — 30 առ հարիւր վնասուած են փարիզեան շրջանին եւ հիւսիսային նահանգներուն մէջ, վերջին փոթորիկներուն եւ կարկուտներուն հետեւանքով :

ՅՈՒԼԻՍ 14Ի ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ, «Յառաջ»ի յաջորդ համարը լոյս կը տեսնէ կիրակի օր :

«Բուն ոճիրը նախայարձակումն է եւ ոչ թէ զէնքի տեսակը»

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պ. Էչիսըն, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, ծանրակշիռ ազդարարութիւն մը ուղղեց չորեքշաբթի օր, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին,, տեղեկութիւններ հաղորդելով Ծայր. Արեւելքի դէպքերուն եւ միջազգային կացութեան մասին :

Նախարարը այս առթիւ թղթակիցներուն յանձնեց գրաւոր յայտարարութիւն մը Սթոքհոլմի կոչին դէմ որ կը դատապարտէ հիւլէական ռումբին գործածութիւնը : Այդ յայտարարութեամբ, Պ. Էչիսըն դիտել կուտայ թէ Սթոքհոլմի կոչին գլխաւոր նպատակն է «ուշադրութիւն հրաւիրել հիւլէական զէնքերու գործածութեան վրայ, իբրեւ պատերազմի ոճրագործ ձաղկելով այն ազգը որ առաջին անգամ պիտի գործածէ զայն եւ անտեսելով համայնավարներու նախայարձակման ձեւերը : Ասիկա կը նշանակէ բուն խնդրէն խուսափիլ անպատկառօրէն : Մարդկութեան դէմ բուն ոճիրը նախայարձակումն է, եւ մասնաւորապէս կանխամտածութեամբ զինեալ նախայարձակման դիմելը, ի հեճուկս Ազգաժողովին : Պատերազմի ոճրագործները անոնք են որ ուժ կուտան այդպիսի արարքի մը : Գործածուած զէնքերը երկրորդական են, բաղդատելով կատարուած արարքին հետ : Համայնավարները իրենք ի սփիւռս աշխարհի ապացուցին Սթոքհոլմի բանաձեւին ստայօդ հանգամանքը, ուժ տալով հիւս. Քորէայի կատարուած նախայարձակումին : Քորէայի հանրապետութեան դէմ կատարուած այդ անտեղի յարձակումէն քիչ առաջ, հաղորդուեցաւ թէ հիւս. Քորէայի բնակչութեան աւելի քան կէսը ստորագրած է հանրագրութիւնը : Այս պարագան ուրիշ ամէն բանէ աւելի լաւ կ'ապացուցանէ համայնավարներու խաղաղութեան կոչին հիմնական կեղծիքը» :

Անդրադառնալով օրուան կացութեան, նախարարը հետեւեալ ազդարարութիւնն ուղղեց հանդիսաւորապէս.

— «Թող յայտնի ըլլայ բոլորին, թէ որեւէ նոր նախայարձակում օրուան այս ժամուն, աշխարհի ներկայ խիստ լարուած վիճակին մէջ, ծայր աստիճան ծանրակշիռ հետեւանքներ պիտի ունենայ» :

Այս յայտարարութիւնն ըրաւ ի պատասխան Պալքաններու մասին եղած հարցումի մը. բացատրելով թէ չի կրնար հաստատել կամ հերքել Պաղտասարեանի, Եուկոսլաւիոյ եւ ուրիշ վայրերու մասին շրջած վրդովիչ լուրերը : Անգլեւխորհրդային խօսակցութեանց մասին ալ հարցումներ ուղղուեցան, բայց նախարարը մերժեց պատասխանել : Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Ուաշինկթընի մէջ յոռետես են այդ բանակցութեանց մասին, որոնք կը շարունակուին կատարեալ գաղտնապահութեամբ :

× Պելկրատի համայնավար պաշտօնաթերթը, «Պորպա», կը գրէ թէ պուլկար մեքենաշարժ ուժեր կ'ուղղուին դէպի Եուկոսլաւիոյ սահմանագլուխը, կազմ եւ պատրաստ, թնդանօթներով, առողջապահական պիտոյքներով եւ պարենաւորումով : Թերթը այս առթիւ կը ձաղկէ պուլկար, հունգար եւ ռումանացի ժողովուրդներուն մէջ արծարծուած ռազմատենչ քարոզութիւնները :

ՔՈՐԷԱՅԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ՄԻՇՏ ԿԸ ՆԱՀԱՆՋԵՆ

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, ամերիկեան զօրամասերը շարունակելով իրենց նահանջը, հասած են Քում գետին հարաւակողմը : Հիւս. Քորէացիները կը ճնշեն թէ Ամերիկացիներու եւ թէ հարաւ. Քորէացիներու ճակատներուն վրայ : Կարմիրները երկու քաղաքներ եւս գրաւած են եւ կը քալեն հարաւ. Քորէայի նոր մայրաքաղաքին՝ Թաժոնի վրայ : Կը կարծուի թէ Ամերիկացիները այս քաղաքն ալ պիտի պարպեն, նոր ճակատ մը յարդարելով գետէն անդին : Զօր. Մէք Արթըրի զեկոյցը կը հաստատէ թէ թշնամին ի վիճակի է ճնշելու ճակատին վրայ եւ նոյնիսկ պաշարման գործողութիւններ կատարելու : Նոյն զեկոյցին համաձայն, Հիւս. Քորէացիներու պահապան զօրամասերը կը պահեն իրենց ուժը, հակառակ օդանաւային ռմբակոծութեանց :

Զինուորական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն Քումի ճակատամարտին : Կարմիրները յառաջ կը խաղան 45 հազար զինուորներով : Իրենց զեկոյցին համաձայն, 700 Ամերիկացիներ սպաննուած են մէկ շաբթուան կռիւներու ընթացքին :

× Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ 500 հազար չինացի զինուորներ համախմբուած են Մանչուրիոյ սահմանին վրայ, հիւս. Քորէայի մօտ : Եթէ ասոնք ալ Քորէա մտնեն, չափազանց

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՍԹԱԼԻՆԻ ՏԵՍԱԿԷՏԸ ԼԵԶՈՒԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՀԱՐՑՈՒՄ. — Շիտա՞կ վարուեց «Պրաւդան» բանալով ազատ քննադատութիւն լեզուաբանական հարցերի շուրջ :

ՊԱՏԱՍԽԱՆ. — Շիտակ վարուեց :

Ի՞նչ ուղղութեամբ լուծում կը ստանան լեզուագիտական խնդիրները, դա կը պարզուի քննադատութեան վերջում : Սակայն այժմեանից կարելի է ասել, որ նա մեծ օգտակարութիւն ունեցաւ :

Ամէնից առաջ քննադատութիւնը երեւան հանեց, որ լեզուագիտական հաստատութիւններում — կենտրոնական եւ հանրապետական — տիրում է գիտութեան եւ գիտնականներին անհարազատ վարչակարգ :

Ամենափոքրիկ դիտողութիւնները խորհրդային լեզուագիտութեան անմխիթար վիճակի, համեստ ցուցմունքները նրա այսպէս կոչուած «նոր ուսմունքի» թերութիւնների մասին, հալածւում եւ բռնադատւում էին լեզուագիտութեան վարիչների կողմից :

Եթէ մէկն համարձակւում էր ամբողջութեամբ չընդունիլ Մառի վարդապետութիւնը, իսկոյն հանւում էր պաշտօնից կամ աւելի ստորադաս պաշտօնի նշանակւում, որքան էլ արժէքաւոր աշխատող եւ հետախոյզ լինէր նա լեզուագիտութեան ասպարէզում : Եւ ընդհակառակն, լեզուագէտներ պատասխանատու դիրքերի էին հասնում ոչ թէ շնորհիւ իրենց պատրաստութեան, այլ ամբողջովին մառիստ լինելու պատճառով :

Ընդհանրացած կարծիք է, որ որեւէ գիտութիւն չի կարող զարգանալ ու յառաջադիմել առանց տեսակէտների պայքարի, առանց ազատ քննադատութեան : Այս ընդհանրացած կարծիքը մոռացւում եւ ոտնակոխ էր արւում ամենաբիրտ կերպով :

Ստեղծուել է անսխալական ղեկավարների մի ինքնամփոփ խմբակ, որ ապահովելով իրեն դրսի քննադատութիւնից, սկսել է կամայականութիւն եւ անկարգութիւն անել :

Մի օրինակ : Բաքւում կարդացած դասախօսութիւնների ժողովածուն Ն. Մառ յետագայում անպէտ համարեց եւ արգիլեց վերահրատարակել : Հեղինակի մահից յետոյ խմբակի ղեկավարների (ընկ. Մեշչանինով նրանց անուանում է Ն. Մառի «աշակերտներ») հրամանով Բաքուի ժողովածուն ոչ միայն հրատարակուեց, այլեւ յանձնարարուեց ուսանողներին իբրեւ առաջնակարգ դասագիրք :

Եթէ ես ընկեր Մեշչանինովի եւ նրա ուղեկից լեզուագէտների պատուաւորութեան համոզումը չունենայի, կ՚ասէի, որ նման վարմունքը հաւասար է վնասարարութեան :

Ի՞նչպէս պատահեց այդ : Պատահեց այն պատճառով, որ լեզուագիտութեան մէջ ստեղծուած արակչէական (ԽՄԲ. — համիտեան) կարգուսարքը սնուցանում է անպատասխանատուութիւն եւ խրախուսում նման խառնակչութիւն :

Քննադատութիւնը «Պրաւդայում» չափազանց օգտակար եղաւ նախ եւ առաջ հենց նրա համար, որ լոյս աշխարհ հանեց այդ արակչէական կարգուսարքը եւ ջարդուփշուր արեց նրան :

Բայց քննադատութեան օգտակարութիւնը դրանով չի սպառւում : Նա ոչ միայն ջարդուփշուր արեց հին կարգ ու սարքը, այլեւ մեր առջեւը փռեց անհաւատալի խառնաշփոթութիւն տեսակէտների՝ լեզուագիտութեան կարեւոր հարցերի մասին :

Մինչեւ քննադատութեան բացումը, ամէնքը լռում էին եւ թաքցնում լեզուագիտութեան հիւանդագին վիճակը : Բացումից յետոյ անկարելի էր լռել : Մեր կարեւորագոյն լեզուագէտները ստիպուած էին հրապարակ գալ մամուլի էջերում :

Եւ ի՞նչ : Դուրս եկաւ որ Մառի վարդապետութեան մէջ կան բազմաթիւ սխալներ, բացեր, չստուգուած խնդիրներ, դեռ ուսումնասիրութեան կարօտ դրութիւններ : Հարց է ծագում, ինչո՞ւ Ն. Մառի «աշակերտները» այժմ են խօսում դրանց մասին : Ի՞նչ էին անում առաջ : Ինչո՞ւ ժամանակին չյայտարարեցին Ն. Մառի լեզուագիտութեան բացերը համարձակ եւ ուղղամտօրէն, ինչպէս վայել է գիտութեան գործիչներին :

Խոստովանելով Ն. Մառի «մի քանի» սխալները, նրա «աշակերտներն» այնուամենայնիւ կարծում են, թէ խորհրդային լեզուագիտութեան յետագայ զարգացումը կարող է լինել միայն Ն. Մառի «զտուած» ուսմունքի հիման վրայ, քանի որ նա մարքսեան է : Ոչ, կը խնդրեմ, ազատէք մեզ Ն. Մառի «մարքսիզմից» : Ն. Մառ իրօք ուզում էր ու ճգնում մարքսիստ լինել, բայց չկարողացաւ մարքսիստ լինել :

Ն. Մառ լեզուագիտութեան մէջ մտցրեց անճիշդ եւ ոչ – մարքսեան առաջադրութիւն, թէ լեզուն տնտեսական հիմքի վրայ կառուցուած վերնաշէնք է : Որով թէ ինքը չփոթութեան մէջ ընկաւ, եւ թէ լեզուագիտութիւնը չփոթի մէջ ձգեց : Չի կարելի խորհրդային լեզուագիտութիւնը զարգացնել անճիշդ առաջադրութիւնից ելնելով :

Ն. Մառ լեզուագիտութեան մէջ մտցրեց մի ուրիշ անճիշդ եւ ոչ – մարքսեան առաջադրութիւն, թէ լեզուն «դասակարգային» է, որով թէ ինքը չփոթութեան մէջ ընկաւ եւ թէ լեզուագիտութիւնը չփոթի մէջ ձգեց : Չի կարելի խորհրդային լեզուագիտութիւնը զարգացնել անճիշդ առաջադրութիւնից ելնելով, որ հակասում է ժողովուրդների եւ լեզուների պատմութեան բովանդակ ընթացքին :

Ն. Մառ լեզուագիտութեան մէջ մտցրեց մարքսականութեան անհարազատ մեծամիտ, ինքնահաւան, գոռոզ մտայնութիւն, որ թեթեւամտօրէն ժխտում է արժէքը մինչեւ Ն. Մառ լեզուագիտութեան մէջ կատարուած գործի :

Ն. Մառ գոռոզաբար հարուածում է պատմա – համեմատական լեզուագիտութիւնը, իբրեւ «իդէալիստական» : Բայց պէտք է ասել, որ պատմա – համեմատական լեզուագիտութիւնը, հակառակ իր մի քանի լուրջ պակասութիւններին, աւելի բարձր է, քան Ն. Մառի «չորս – վանկային» վերլուծումները, որովհետեւ առաջինը ստիպում է գիտնականին աշխատել, ուսումնասիրել լեզուներ, իսկ երկրորդը հրաւիրում է գիտնականին նստել վառարանի մօտ եւ սուրճի մրուրով գուշակութիւններ անել :

Լսելով Ն. Մառին եւ մանաւանդ նրա «աշակերտներին» կարելի է մտածել, որ մինչեւ Ն. Մառ որեւէ լեզուագիտութիւն չի եղել, նա ծնունդ է առել միայն Ն. Մառի «նոր ուսմունքի» հետ : Մարքսն ու Էնգէլսը շատ աւելի համեստ էին : Նրանք ասում էին, որ դիալեկտիկական մատերիալիզմը(*), մինչ այդ եղած գիտութիւնների, նրանց թւում եւ փիլիսոփայութեան զարգացման արդիւնքն է :

Ես կարծում եմ, որ որքան շուտ մեր լեզուագիտութիւնը ազատի Ն. Մառի սխալներից, այնքան էլ շուտ դուրս կուգայ իր այժմեան ճգնաժամից :

Հրաժարում Ն. Մառի սխալներից, հաշուեյարդար արակչէական վարչակարգի, ներմուծում մարքսիզմի — իմ կարծիքով դա է այն ուղին, որ բռնելով կենսունակութիւն կը ստանայ խորհրդային լեզուագիտութիւնը :

(*) Համայնավարական վարդապետութեան հիմքը :

★

Ստալինի այս յօդուածն առանձին գրքոյկներով հրատարակուեցաւ ու հրատարակւում է ոչ միայն խորհրդային, այլեւ երկաթեայ վարագոյրից կամ վանդակից դուրս գտնուող ժողովուրդների լեզուներով : Ռուսերէն հրատարակուել է մէկ միլիոն օրինակ, ուկրայիներէն 200 հազար : Դեռ անթիւ անգամներ կը վերահրատարակուի : Նա անսպառ նիւթը կը դառնայ խորհրդային անհամար քարոզիչների :

Ստալինից յետոյ ընդարձակ մի յօդուած գետեղից «Պրաւդայում» վրացի ուսուցչապետ լեզուագէտ Գ. Ախուլեդիանի, որ հպարտութեամբ յայտարարում է, թէ Խորհրդային Միութեան մէջ միայն Վրաստանում Մառի «աշակերտները» պարտութեան են մատնուել եւ երբեք չեն կարողացել լեզուագիտութեան ղեկավարութեան մէջ մտնել : «Մինչդեռ այլուր, խորհրդային գիտութիւնն իրենց աշխատանքով հարստացնող մեծ գիտնականներ հրաժարեցուած են գործից » : Նա յիշում է մի շարք անուններ, որոնց թւում եւ Հրաչեայ Աճառեան, մեր կարծիքով այսօր միակ խակական լեզուագէտը Երեւանում :

Պիտի խոստովանինք, որ այս խնդրում «լոյսը ծագեց Բեթղեհէմից » — Վրաստանից : Թիֆլիզի ուսուցչապետ կովկասագէտ Ջիկոբաւան էր, որ առաջինը խիզախօրէն կրակ բացաւ Ն. Մառի վրայ : Սխալուա՞ծ կը լինենք, եթէ ենթադրենք, որ այս, ինչպէս եւ ուրիշ դէպքերում Ստալին զերծ չմնաց իր նախահայրենիք «արեւառ» Վրաստանի — սովորութիւն է դարձել այսպէս անուանել նրան — լեզուագէտների ազդեցութիւնից : Ուրիշ բացատրութիւն չի կարելի գտնել մառականների երեսուն տարուայ բռնապետութեան յանկարծական փլուզումին :

Զգէտենք, թէ լեզուագիտական հսկայ վայրիվերումը ինչ անդրադարձումներ ունեցաւ Հայաստանում : Պալից աւելի պապական հայ մառականները դուրս չպրծուեցա՞ն լեզուագիտութիւնից : Արդութիւնով ինչպէ՞ս է մտածում իրականացնել Առաջնորդի պատգամները «հայկական սովետական սոցիալիստական ռեսպուբլիկայում» :

Մենք յոռետես ենք :

Քանի որ Խ. Միութեան մէջ բոլոր անարդարութիւնների, սխալների ու վնասարարութեանց հետեւանքները մինչեւ վերջը քաշելու մենաշնորհը դրուած է հայ ժողովուրդի վզին, այս դէպքում եւս շատ բան չի փոխուիմերհայրենիքում : Թերեւս մառագլուխ արակչիեները չարունակեն իրենց լեզուագիտական բաշիբոզուկութիւնները մինչեւ արմատական աւերը հայ լեզուի :

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Խորհրդածութիւններ Քորէայի պատերազմին առթիւ

Աշխարհը իրարմէ անջատ մասեր չունի այլեւս : Եթէ որեւէ մոռցուած անկիւնի մէջ վէճ մը ծագի, աշխարհը իբրեւ ամբողջութիւն կը ցնցուի :

Քորէայի դէպքերն ալ այս վիճակը կ՚ապացուցանեն : Այլեւս չկայ սահմանափակ պատերազմ կամ սահմանափակ խաղաղութիւն : Երկուքն ալ ամբողջական *ձեւով միայն կան :*

Երկու նորակազմ եւ ձեւականօրէն ինքնավար պետութիւններ՝ հիւսիսային եւ հարաւային Քորէաներ՝ կռուի կը բռնուին եւ ահա հրապարակ կուգան երկու համաշխարհային չափանիշով խմբաւորումներ՝ գլխաւորութեամբ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու եւ Խ. Միութեան :

Մթնոլորտը այնքան լեցուած է Գ. աշխարհամարտի մը վախով որ, Քորէայի այս վէճը կը նկատուի անոր սկիզբը :

Համաշխարհային պատերազմի մը համար պէտք է որ երկու Մեծերը իրարու հետ կռուի մէջ ըլլան : Քորէայի պարագային իրաւ է որ Մ. Նահանգները եւ Խ. Միութիւնը վէճի մէջ են, բայց Խ. Միութիւնը դեռ վարագոյրին ետին կեցած է եւ յառաջ կը քշէ հիւսիս. Քորէացիները : Միայն Ամերիկան է որ մտած է տաք պատերազմի յանուն Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան : Եթէ այս վիճակը չարունակուի, անհաւանական չէ որ Խ. Միութիւնը ինքը չմասնակցի պատերազմին*, այլ միայն զինական օգնութիւն տայ արբանեակ պետութիւններուն : Միացեալ Նահանգները Ֆորմոզայի պաշտպանութիւնը ստանձնելով, ուղղակի մտած եղան չինական վէճին մէջ, որ կրնայ աւելի ծանր վիճակ մը ստեղծել քան Քորէայի վէճը :*

Ճակատներու այս ընդարձակումը կրնայ երկարատեւ եւ արիւնալի պատերազմի մը դուռ բանալ Ծայր. Արեւելքի մէջ, առանց համաշխարհային պատերազմի մը հանգամանքն առնելու :

Երբ Մ. Նահանգները եւ իր դաշնակիցները երկարատեւ պատերազմի մը մէջ՝ օրինակ Չինաստանի դէմ՝ տկարանան, թերեւս այն ատեն միայն Խ. Միութիւնը մտնէ ուղղակի կռուին մէջ, վերջին հարուածը տալու համար :

Այս տեսակէտէն մեկնելով, չեմ կարծեր որ Թուրքիան ուղղակի յարձակման ենթարկուի Խ. Միութեան կողմէ, որ շատ մը պատճառներ ունի ճակատներ չստեղծելու :

Եթէ Խ. Միութիւնը ուզէ գրաւել եւ տկարացնել Թուրքիան, հաւանաբար յառաջ քշէ իր արբանեակ պետութիւններէն մէկը, օրինակ՝ Պուլկարիան :

Նոյնն է պարագան Եուկոսլաւիոյ վէճին մէջ : Կ՚ըսեն թէ Հունգարիոյ մէջ 10.000նոց կամաւորական բանակ մը կը մարզուի Եուկոսլաւիոյ դէմ, քաղաքացիական կռիւ մը բռնկցնելու համար : Այստեղ ալ Խ. Միութիւնը ինքը պիտի չգործէ բացէ ի բաց :

Գաղտնիք չէ որ արեւելեան Գերմանիոյ մէջ եւս կազմուած է հարիւր հազարնոց ժողովրդական ոստիկանութիւնը (Ֆոլքսփոլիցայ), որ ունի գնդացիրներու, հրետանիի, զրահակառքերու եւ սաւառնակընկէց հրետանիի գունդեր եւ ամբողջ մեքենաշարժ զօրաբաժիններ : Ասոր փոխարէն Արեւմտեան Գերմանիան դեռ չունի որեւէ կազմակերպութիւն : Նոր է որ կը խօսուի 30 հազարնոց տեսակ մը քաղաքապահ գունդ (միլիս) կազմելու մասին :

Եթէ Խ. Միութիւնը ուզէ Գերմանիոյ մէջ ալ քաղաքացիական կռիւ ստեղծել, պէտք չունի ինքը երեւալու : Կը բաւէ եղբայր եղբօր դէմ հանել :

Ամէնքը թող կռուին, բայց Խ. Միութիւնը ոչ : Ան «չէզոք» է եւ «խաղաղասէր» :

Խ. Միութիւնը շահ չունի ինքը պատերազմի մէջ մտնելու : Ան սիրով կը դիտէ թէ ինչպէս ուրիշներ կը մաշին, արիւնաքամ կ՚ըլլան եւ ինքը իբրեւ դատախազ կը ներկայանայ յանուն իրաւունքի եւ արդարութեան :

Որպէսզի չստիպուի միջազգային որոշումներու ենթարկուիլ, Խ. Միութիւնը Չինաստանի պարագան պատճառ բռնելով հեռացաւ Միաց. Ազգ. Կազմակերպութենէն : Ան այս կերպով գործելու ազատութիւնը վերստացաւ եւ ահա կը գործէ անդուլ :

Հիթլէրն ալ՝ երբ գործի գլուխ եկաւ, «նուաստացումներ» տեսնելով Ժընեւի Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, ձգեց հեռացաւ : Անիկա սկիզբն էր Գերմանիոյ վերազինումին եւ պատճառ համաշխարհային Բ. պատերազմին :

Խ. Միութեան ներկայ քաղաքականութիւնը

Հանդէսներ Մուրատեան վարժարանին մէջ

Քանի մը շաբաթէ ի վեր եռուզեռի մէջ է Սեվրի Մուրատեան վարժարանը: Հանդէսները իրարու կը յաջորդեն: Մխիթար Աբբահօր նուիրուած երկհարիւրամեայ յոբելենական հանդէսէն ու դաշտահանդէսէն վերջ, Յուլիս 2ի կիրակին տեղի ունեցաւ դպրոցին աշակերտներուն մարզահանդէսը: Աւելի քան հարիւր երիտասարդներ կատարեցին տողանցք՝ ի ներկայութեան իրենց ծնողներուն եւ ազգայիններու: Տեղի ունեցան չուէտական մարզանքներ, վազքի, ցատկելու, գունդ նետելու, չուանի վրայ մագլցելու, վոլէպոլի եւ այլ մրցումներ, խլելով ծափեր ներկաներէն:

Վարժարանի վերաբացումէն ի վեր, առաջին անգամն է որ տեղի կ՚ունենային նմանօրինակ խաղեր, որոնց յաջողութիւնը կը պարտինք իրենց մարզանքի ուսուցիչ, երիտասարդ մարդիկ եւ վարժարանի նախկին սան՝ Պ. Ժագ Դաւիթեանի ջանքերուն:

Յուլիս 9ի կիրակի՝ կէս օրէ վերջն ալ տեղի ունեցաւ ամավերջի հանդէսը, »Պէշիկթաշլեան – Ալէմշահ» թատերասրահին մէջ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան:

Այս հանդէսը եւս կը զանազանուէր նախորդներէն այն պատճառով, որ վերաբացումէն ի վեր՝ իր առաջին հունձքը՝ երեք շրջանաւարտ առոյգ հայորդիներ կը տրամադրէր հայութեան: Հանդէսին հովանաւորութիւնն ու նախագահութիւնը սիրովստանձնած էր Պահապանեան Գերապայծառ, որուն քահանայութեան 60ամեակին կը զուգադիպէր: Վարժարանի քաղ. տեսուչ Պ. Խանդամեանի բացման խօսքէն վերջ, աշակերտները երգեցին «Բամ Փորոտան»ը եւ «Մարսէյեէզ»ը: Իրենց կ՚ընկերանար դաշնակով, երգի ուսուցչուհին Օր. Փիշմիշեան: Գեղեցիկ արտասանութիւններ ըրին աշակերտներ Սողոմոնեան եւ Պապատա –

Յետոյ բեմ եկաւ ուսումնապետ Հ. Սերոբէեան՝ ֆրանսերէն: Երգչախումբը երգեց քանի մը ուրիշ հայկական երգեր: Մեներգի բաժինը կը կատարէր պատանի Մելքոնեան, իր անուշ ձայնով: Արտասանողներն ու երգիչները արժանացան բուռն ծափահարութիւններու:

Յետոյ բեմ եկաւ ուսումնապետ Հ. Սերոբէ վրդ. Ագըլեան, տալու համար վարժարանին մէկ տարուան ուսումնական զեկուցումը: — «Մեր վարժարանը պետական դպրոցներու ուսումնական ծրագիրը գործադրելէ զատ, կը ջանայ հայկական կեանքին ալ գոհացում տալ: Դժբախտաբար, տեղական պայմանները թոյլ չեն տար, որ այս պատանի միտքերուն մէջ թափանցէ հայկ. մշակոյթի ուժն ու աւիւնը: Այլապէս կարող էին աւելի լաւը ընել: Բարձրագոյն դասարաններուն մէջ, միսնիթերէն զատ, աւանդուած են նաեւ գրաբար, Հայոց պատմութիւն եւ մատենագրութիւն: Անոնք ծանօթացած են հայ միտքի կոթողներուն, սկսած Գողթան երգիչներէն, Ս. Սահակի եւ Մեսրոպի լեզուէն»:

Այս տարուան շրջանաւարտներն են Ժամկոչեան Նշան, Թաշճեան Նորայր եւ Մանուկեան Յարութիւն, որոնք մասնակցած են պաքալօռեայի քննութիւններուն: Իսկ Գ. դասարանը պռըվէի քննութեանց: Արդիւնքը դեռ յայտնի չէ:

Ուսումնապետ վաթդապետը կարդաց իւրաքանչիւր դասարանի առաջինէն մինչեւ երրորդ հանդիսացողներուն անունները, որոնց բաժնուեցան շինիչ գիրքեր՝ իբրեւ մրցանակ:

Պարգեւներ նուիրած էին Վենետիկի Աբբահայրը՝ մէկ ոսկի եւ մէկ արծաթ մետալ տրուելու համար բարի վարքի եւ ջանասիրութեան արժանիներուն: Առաջին մրցանակը ստացաւ Ժամկոչեան Նշան, երկրորդը Սէմէրճեան Յակոբ: Գրքեր եւ ուրիշ արժէքաւոր առարկաներ նուիրած էին Արտաւազդ արք., Հ. Բ. Ը. Մ.ը, Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը եւ վարժարանի տեսչութիւնը:

Ընթարցաւարտներու կողմէ ինքնագիր դրութիւն մը կարդաց Ն. Թաշճեան, խոստանալով արդարացնել իրենց վրայ տրուած յոյսերը: Ներբողը հիւսեց հայ ցեղին սքանչելի առաքինութիւններուն եւ անոր մշակութային արժէքներուն:

Բեմին վրայ է տեսուչը, Հ. Սահակ Վ. իր «Հուսկ Բանք»ը ըսելու:— «Առողջ միտք՝ առողջ մարմնի մէջ. կամ գեղեցիկ հոգի՝ գեղեցիկ մարմնի մէջ, ինչպէս կ՚ըսէին հին Հելլէնները: Բայց մեր համար անհրաժեշտ է՝ հայկական կամքի զօրութիւն: Եթէ հայ ազգը վերակենդանացած է, այդ շնորհիւ իր կամքի ուժին է: Երիտասարդներ, դուք պէտք է մշակէք հայկական կամքն ու տոկունութիւնը: Ով որ չունի անոնք, որքան ալ օժտուած ըլլայ այլեւայլ կարողութիւններով, չի կրնար հասնիլ իր նպատակին: Զարեաց արմատը ընտանիքէն կը սկսի: Եւ այս կ՚ակնարկեմ ամբողջ Հայութեան: Եթէ հայ ծնողները գիտակից ըլլան, անպայման հայ տղան Հայ կը մնայ: Այն օրը որ ծնողքը իրեն պարծանք համարէ Հայութիւնը, այդ օրը հայ ժողովուրդը փրկուած է: Լեզուն առանձին ոչինչ է: Անհրաժեշտ են նաեւ ազգային աւանդութիւնները, որոնք աւելի նուիրական են: Թիւը արժէք չունի ցեղային առաքինութիւններուն մէջ: Ընթարցաւարտներ, միտք պահեցէք Սոկրատի խօսքը. «Ես բան մը չեմ գիտեր»: Խուսափեցէք ամբարտաւանութենէ, եղէք խոնարհ եւ աշխատասէր: Զգուշացէք վայելքներէն»:

Բանախօսը խօսքը ուղղելով ծնողներուն, թելադրեց որ լրջօրէն հետեւին իրենց զաւակներու քայլերուն: Հսկեն որ անոնք չկարդան լպիրշ գիրքեր, չտեսնեն գրգռիչ շարժանկարներ, այլապէս իրենք մեղսակից կ՚ըլլան տղոց անմեղ հոգիներու թունաւորումին: Արթուն պէտք է մնալ, որպէսզի անոնք որ սահմանուած են ըլլալու մէկ մէկ ծաղիկներ, չդառնան փուշեր ու տատասկներ»:

Անվերջ ծափերով ողջունուեցաւ այս հայրակար յորդորները:

Հանդէսը փակուեցաւ Պահապանեան Գերապայծառի շնորհակալութեամբ եւ մաղթանքներով:

Ա.

այնքան նման է որ, կարելի չէ չբաղդատել Հիթլերի քաղաքական ծրագիրներուն հետ:

Ուրիշ նմանութիւն մը.—

1939 Օգոստոսին Հիթլէր եւ Սթալին տնտեսական եւ քաղաքական գործակցութեան դաշնագիր մը կը կնքէին: Խ. Միութեան նպատակն էր դրամատիրական պետութիւնները՝ Գերմանիան, Ֆրանսան եւ Անգլիան իրարու դէմ մղել: Կռուելով՝ անոնք պիտի տկարանային եւ Ռուսիան մնալով անվնաս, պիտի կրնար յետոյ իր կամքը պարտադրել նոյնիսկ յաղթական կողմին:

Դիւանագիտական այս դրութիւնը սակայն երկար չտեւեց: Հիթլէր «կանխեց» ռուսական ենթադրեալ հարուածը եւ ինքը նախայարձակ եղաւ:

Հիմակ ալ հարց է թէ արդեօք Ամերիկան եւ իր դաշնակիցները պիտի համբերե՞ն երկար ատեն ի տես Խ. Միութեան «չէզոքութեան», որ իրականին մէջ գործօն չէզոքութիւն մըն է:

Եթէ Խ. Միութիւնը դուրս գայ վարագոյրին ետեւէն եւ կամ դուրս հանուի իր «չէզոքութենէն», այն ատեն միայն կրնայ ծագիլ Գ. Աշխարհամարտը:

Տ.

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՍԵՎՐԱՆ, 9 Յուլիս.— Կապոյտ Խաչի Սեվրանի մասնաճիւղին գովելի ձեռնարկներէն մէկն ալ իր դպրոցն է, որ հինգ տարիէ ի վեր կը պահէ իր գոյութիւնը շնորհիւ իր անդամուհիներու յարատեւ գործունէութեան:

Այս տարի ալ դպրոցը ունեցաւ իր տարեկան փակման հանդէսը, ճոխ յայտագիրով մը: Որոշուած ժամէն առաջ արդէն ծնողքներ գրաւած էին իրենց աթոռները, լսելու համար իրենց զաւակներուն երգերն ու արտասանութիւնները:

Հանդէսը սկսաւ ղեկավարութեամբ դպրոցին ուսուցչուհի Տիկին Զիլինկիրեանի: Կարգ մը հայրենաշունչ, դպրոցական երգերէ վերջ աշակերտները արտասանեցին զանազան ոտանաւորներ, յետոյ պզտիկ տրամախօսութիւններ: Խիստ քրքջալի էր «Թիք – Թաք» զաւեշտը, զոր ներկայացուցին դպրոցի աշակերտները մեծ յաջողութեամբ: Աշակերտուհիներու կողմէ «Ալագեազ», «Հօյ Նազան իմ» եւ «Համբարձում եայլա» պարերը մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին: Կարգը եկած էր մրցանակաբաշխութեան: Կապոյտ Խաչի ժրաջան ատենապետուհին, Տիկին Վերժին Յովհաննէսեան բեմ հրաւիրելով, աշակերտներուն բաժնեց իւրաքանչիւրին իր արժանի մրցանակը: Յետոյ Օր. Աննա Արըճեան ի դիմաց իր ընկերուհիներուն շնորհակալութեան ուղերձ մը կարդաց ուղղուած իրենց ուսուցչուհիին եւ Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն:

Հանդէսի փակումը կատարելէ առաջ, Տիկին Զիլինկիրեան խօսքը ուղղելով ծնողքներուն ըսաւ.— «Սիրելի ծնողքներ, կը տեսնեմ որ ձեր զաւակներուն մրցանակները ձեզ ալ կ՚ուրախացընեն, ուրեմն այս մրցանակները ձեզի համար ալ քաջալերանք մը թող ըլլան, որպէսզի ձեր կարգին հայեցի կրթութիւն տաք ձեր զաւակներուն: Բացատրէք, հասկցնէք եւ անոնց միտքին ու սրտին մէջ դրոշմէք թէ իրենք Հայու զաւակներ են. ուրեմն պարտաւոր են իրենց մայրենի լեզուն սորվիլ»: Տիկինը ջերմ ծափերու մէջ ստացաւ շատ գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը իր աշակերտուհիներուն կողմէ:

Հանդէսը փակուեցաւ շատ ուրախ տրամադրութեամբ: Յետոյ ներկաները շարունակեցին սեղաններու շուրջ եւ խրախճանութիւն, երգ, պար

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (122)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԺԴ.

Սուլէյման Բէկին չէր կարելի առաջարկել այդպիսի առեւտուր: Նա իր հայրենի բնութիւնից եւ երկար տարիների արկածախնդրական թափառումներից ստացել էր մի ահագին անձնասիրութիւն, որ հաւասար էր նրա մէջ եղած քաջութեան եւ անվախութեան: Վայրենի, անսանձ հակումների գերի, նա երբեք չէր հաշտուել այն մտքի հետ թէ տղամարդը կարող է ծախել իր զէնքը, ձին, որսական շունը եւ կնոջ: Նուիրել, սպանել, տանից դուրս շպրտել նա կարող էր, իսկ փողով ուրիշին տալ — այդ մի այնպիսի ստորնութիւն էր, որ նրա զզուանքն էր յարուցանում:

Այդ էր պատճառը, որ նա այլեւս չկարողացաւ պահել իրան եւ աղաղակեց.

— Կորիր, քանի գլուխդ վրադ է, կորիր եւ փառք տուր, որ Մուրատ աղայի ծառան ես...

Մտրակը բարձրացաւ, բայց ձին չսպասեց հարուածին, առաջ թռաւ: Իսկ Մուխտարը չհամարձակեցաւ գնալ նրա հետ, ձգեց ձիու սանձը եւ կանգ առաւ:

Վերջին միջոցն էր նա փորձել: Բայց յուսահատուած չէր. ընդհակառակն, նայելով նրա ետեւից, ծիծաղեց եւ ասաց.

— Տեսնենք... ե՞ս, թէ դու...

Նա գնաց դէպի Ահմէտը եւ, ուշադրութիւն չդարձնելով նրա տուած հարցերին, ասաց.

— Ինձ հարկաւոր է այն կեավուր աղջիկը, որի հետ դու սիրում ես խօսել:

— Ո՞րը: — Նա, որ իր մօրն է որոնում: — Խե՞նթը: — Խե՞նթը: Ե՞րբ կը տեսնենք նրան: — Հէշտ է, հէնց այսօր:

— Ես կը սպասեմ քեզ:

Ահմէտը գլխով հաւանութեան նշան արաւ եւ խփեց իր ձիուն:

Իսկ Քէօսա Մուխտարը չէր շտապում: Նրան կաշկանդել էր մի ինչ որ բարդ ծրագիր, որ դեռ խառն էր, որի մէջ դեռ բոլորովին պարզ չէր գործունէութեան եղանակը:

Նրա աչքերը շարունակ յառած էին Մելիքի ամրոցի վրայ, որ ցցուած էր ժայռի գլխին եւ այստեղից, ձորից, երեւում էր կապոյտ երկնքի մէջ խրուած:

Այնտեղ էր նրա միտքը. այնտեղ կար մէկը, որի համար նա ծրագիր էր պատրաստում:

Խեղճ Գայիանէ, խեղճ գեղեցկուհի: Երեք մարդ միաժամանակ այրւում էին նրան տիրանալու մտքից: Մէկը Խաչենցի երիտասարդն էր, նրա ջերմուած սէրը. միւսը վայրենի բռնակալն էր, հայրենի երկրի դաժան պատիժը, որին նա ատում էր ամբողջ սրտով, իսկ երրորդը գծուծ, զզուելի վաճառականն էր, որի մասին նա լսել էր:

Երեքին էլ նա գերել էր իր աչքերի կրակով, իր արհամարհանքով, որ այնքան հրաշալի էր նրա դէմքի վրայ: Բայց ի՞նչպէս պիտի դիմադրէր, քանի որ նրա զէնքը միայն նոյն այդ կրակն էր...

Կողոպտուած գիւղը իր ցաւերի մէջ չկարողացաւ անտես անել այն չարագուշակ լուրերը, որոնք յանկարծ սկսեցին դուրս գալ Մելիքի ամրոցից:

Շատերը գիտէին, որ այնտեղ ինչ որ վատ բան է կատարւում: Թէեւ տեղեկութիւնները դեռ կցկտուր էին, բայց ամբոխը կարկատում էր նրանց, միացնում իր անողորմ դատողութիւնների օգնութեամբ:

Կոյս Հեղինէն կատարել էր իր սպառնալիքը. բայց դրա հետ միասին նա երեւս դարձրեց Մելիքի տանից, երբ հասկացաւ, որ Գայիանէի «անամօթութեան» հետ միացել է նրա մօր յիմարութիւնը: Հեղինէն հրամայել էր Աննա Խաթունին, որ այլեւս կարգին բան չսպասէ իր աղջկանից. հրամայել էր կէս գիշերին վեր կացնել անամօթին, մազերից քաշելով տանել, գցել կուսանոց, թագուն կատարել պսակի կարգը եւ իսկոյն ճանապարհ դնել Խաչէն:

Աննա Խաթունը չկարողացաւ մի վճռական պատասխան տալ: Նա դէմ չէր, որ Գայիանէին խրատեն, ինչպէս ուզում են, բայց կար միեւնոյն կապանքը — ի՞նչ կ՚ասեն Խաչէնցիները: Հեղինէն բարկացաւ այդ յիմար հպարտութեան վրայ եւ յայտնեց, որ այնուհետեւ ինքը միմիայն Մելիք Աւանի հետ կը խօսի: Աննա Խաթունն էլ հէնց նրան էր սպասում: Բայց միթէ՞ անաստուածութիւն չէր: Մի այսպիսի ժամանակ Մելիքը էլի գնացել էր Գանձակի կողմերը...

ԼԵՕ

տեւեցին մինչեւ կէս գիշեր, Ապրին Կապոյտ Խաչի ընկեր եւ ընկերուհիները :

Այս առթիւ Կապոյտ Խաչը չի մոռնար իր շնորհակալութիւնները յայտնել Պ. Թորոս Թորոսեանի (Մօնթրէօյէն), որ խանդավառուած տղոց երգերէն 500 ֆրանք նուիրեց դպրոցին : Նաեւ շնորհակալութիւն Հ. Սամուէլ, Պարսամեան, եւ Բալուեան գրատուններուն, որոնք սիրայօժար մրցանակի գիրքեր տրամադրած էին Տիկին Զիլինկիրեանի : Ներկայ մը

պիտի դժուարանայ Ազգաժողովին գործը : Մինչեւ հիմա 54 պետութիւններ հաւանութիւն յայտնած են Ապահովութեան Խորհուրդի բանաձեւին, բայց միայն վեց երկիրներ յանձն կ'առնեն զինուորական օգնութիւն տրամադրել :

X Ամերիկացի ծերակուտական մը Պրիւսթըր (Հանրապետական) կ'առաջարկէ լիազօրութիւն տալ զօր. Մէք Արթըրի, ի հարկին հիւլ. ռումբ գործածելու համար Քորէայի մէջ : «Պէտք է հասկցնենք Խ. Միութեան թէ մենք միլիառներ ծախսած չենք միայն գիտական հետազօտութիւններ կատարելու համար, հիւլէական ռումբեր չինելով » :

Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻՆ սրտի կսկիծով յայտնում է իր սիրելի տիկնոջ՝

ՆԻՆԱ ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ Յուլիս 12ին գիշերը :

Թաղումը պիտի կատարուի երկուշաբթի, 17 Յուլիսին :

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Սրապեան (Փարիզ), Տիկին Արաքսի Տէրմամբրէեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Փօքրատէս Սրապեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Թադէոս Սրապեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Գառնիկեան եւ զաւակները (Պոլիս), Արտաշէս Շարլեան (Մարսէյլ), Մաքսուտ Աւետիսեան (Փարիզ), Գեղամ Զօթուրեան (Փարիզ) սրտի դառն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ մօր, մօրաքրոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՊԱՅԾԱՌ ՍՐԱՊԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ 70 տարեկան հասակին, երկարատեւ հիւանդութենէ մը վերջ, Յուլիս 11ին, Brévannesի հիւանդանոցին մէջ :

Թաղումը պիտի կատարուի այս չաբաթ, ժամը 4ին, Brévannesի գերեզմանատունը : Ժամը 2.30ին Պօէվանի օթոքարը կը մեկնի Պասթիյէն :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի իբր այն նկատել ներկայս :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ.— Տիար Ղուկաս Տէր Ազարեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Տէր Ազարեան երկու հազար ֆրանք կը նուիրեն Ֆ. Կապոյտ Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին, փոխան ծաղկեպսակի :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՖՈՆՏԻՆ.— Այրի Տիկին ԱՂԱՒՆԻ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ (Lyon Pierre Benick) մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Պ. Լութֆիկ Քաչըքեմանեան հազար ֆրանք նուիրած է «Յառաջ»ի տարածման ֆոնտին : (Ճշդուած) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մարիամ Կիւլխասեան, Տէր եւ Տիկին Կիւլխասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Պարսամ Յակոբեան եւ զաւակները, իրենց սրտագին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն, Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի բոլոր ընկերներուն, Համախարբերդի Հայր. Միութեան վարչութեան եւ հայրենակիցներու եւ ամէն անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով եւ հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր եւ հայրենակցին, ողբացեալ՝ ԿԱՐԱՊԵՏ ԿԻՒԼԽԱՍԵԱՆԻ տխուր մահուան առթիւ : Քառասունքին հոգեհանգիստը պիտի կատարուի, այս կիրակի Վարդավառին օրը, Սէն Լու Կռան Բէնի (Մարսէյլ) Սուրբ Գէորգ եկեղեցիին մէջ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգող բոլոր ծանօթները :

Արեւմուտքի ղաւառին

ԴԱՇՏԱՅԻՆ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Այս կիրակի, ժամը 10էն սկսեալ, Սէվրի Մուրատեան վարժարանի գեղեցիկ պարտէզին մէջ, 24 rue Troyon :

Մուտքը ազատ է : Պէտք է ճաշ բերել միասին : Տեղւոյն վրայ պիտի գտնուին միայն խմիչքներ, աղանդեր եւ անուշեղէններ : Կը հրաւիրուին բոլոր բարեկամները :

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլ — Փրատոյի Մայր եկեղեցիի Կրօն. ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի, Վարդավառի տօնին առիթով, եկեղեցական արարողութիւններուն կը նախագահէ և կը քարոզէ Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոս Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ : Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագը կը մատուցանէ Հայրապետական պատուիրակ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆ : Կը մասնակցի նաեւ Դերենիկ եպիս. : Մարսիլահայ գաղութը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ, ընդունելու Հայրապետական օրհնութիւնները :

Դաշտահանդէս

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի, Սէն Ժէռոմի մասնաճիւղին, մասնակցութեամբ «Հայաստան» ենթակոմիտէին եւ Նոր Սերունդի «Աղբալեան» խումբին, այս կիրակի ամբողջ օրը, Bar du Chaletի օդասուն պարտէզին մէջ, 117 Ave. de Corot St. Juste :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Հայկական պարեր, երգ, արտասանութիւն եւ զանազան անակնկալներ : Ժողովրդական պիւֆէ մատչելի գիներով :

Յիշատակի մեծ դաշտահանդէս

Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան : Նուիրուած հերոսներու եւ 1918ի Վարդավառին ինկած նահատակներու :

Կը նախագահէ ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Պիտի խօսին ԱՐՏԱՇԷՍ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ եւ ՔԵՐՈՎԲԷ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ :

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Սէնթ Անտրէի Պէլվէտէր զովասուն պարտէզին մէջ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Պիտի բեմադրուի ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ, ղեկավարութեամբ Թրագոշի :

Մուտքը ազատ է :

Մեծ դաշտահանդէս

Կազմակերպուած Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ «Կառվարենց» մասնաճիւղի կողմէ, այս կիրակի ժամը 10էն 21 Ecouenի «Jeu de Paume» անտառին մէջ : Ճոխ պիւֆէ : Գեղարուեստական բաժին :

Հաղ.— Օթօպիւս 268 թիւը Porte de la Chapelleէն, իջնել Carrefour de l'Espérance, Villiers le Bel :

Մեծ դաշտահանդէս

Մէօտոնի անտառին մէջ, Tapis Vert Պաղ Աղբիւրին քով, այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն :

Հնչակեան կուսակցութեան Իսիի մասնաճիւղին կողմէ : Գեղարուեստական բաժին, երգ, պար, արտասանութիւն ծանօթ արուեստագէտներու Տ. Նշանեանի, Վ. Ալթունեանի եւ Ն. Պշտիկեանի եւ Վ. Անդրէասեանի կողմէ :

Բանախօսութիւն : Երգչուհի Տիկին Է. Peningtonի եւ Պ. Գաֆարինայի կողմէ ցիկան երգ եւ նուագ : Հայկ. պար Օր. Մարօ Պշտիկեանէ :

Եփրատ նուագախումբ (ղեկավարութեամբ Օնոսեան) : Ընտիր պիւֆէ : Մուտքը ազատ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Համախարբերդցիական Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի, ամբողջ օրը, Սէնթ Անթուան, Նաճարեանի օդասուն ագարակը : Մուտքը ազատ է :

Imprimerie DER AGOPIAN , 17 rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԷԼՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պուլվար Օտտոյի Վռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի, կէսօրէն վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին : Ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան Փարիզի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 6 Ave. d'Italie : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր հայրենակիցներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շավիլի մասնաճիւղի ժողովը՝ այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, դպրոցին սրահը : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Անդամատետրերը միասին բերել :

ՍԵՎՐԱՆ.— Կապոյտ Խաչի ընդհ. ժողովը, այս կիրակի ժամը 15ին, ընկերուհի Իգմիրլեանի բնակարանը, 25 rue Ile de France : Օրակարգ.— ընտրութիւն վարչութեան :

ՖՐ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի կէսօրէն վերջ, ժամը 14ին, ընկերուհի Գազազեանի բնակարանը :

ԻՍԻ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին ժողովը՝ այս չաբաթ ժամը 8.30ին, Խրիմեան Ակումբին մէջ :

ԿԱՐՏԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Նիկոլ Դուման ենթակոմիտէի ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պիվէռի Հ. Յ. Դ. Գեղունի տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անկէնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի գիշեր, սովորական հաւաքատեղին, ժամը 9—11 : Կարեւոր օրակարգ : Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կը խնդրուի անդամատետրերը միասին բերել :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կապ. Խաչի Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղին ժողովը այս երեքշաբթի ընկ. Պօյաճեանի բնակարանը : Օրակարգ.— Պատգամ. ղեկոյց եւ ընտրութիւն : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Խանասորի տարեդարձին առթիւ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէի կողմէ, այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Pont Evêqueի, սովորական Պաղ Աղբիւրին մօտ : Զանազան անակնկալներ, բարձրախօսով : Պար եւ երգ : Առատ կերուխում :

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Մարսէյլ, Սէնթ Անտրէի օդասուն պարտէզին մէջ : Կը ներկայացուի ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ (4 արար) :

Այս կիրակի կէսօրէ ետք : Մասնակցութեամբ Սիւզանի եւ կարող ուժերու

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925
R. C. S. 376. 86

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս· 800 ֆր·, Տար· 1600, արտ· 2500 ֆր·
Tél. GOB. 15-70 Գին 7 ֆր· C.C.P.Paris 1678-63
Dimanche 16 JUILLET 1950 Կիրակի 16 ՅՈՒԼԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6204–Նոր շրջան թիւ 1615

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ ԼՈՅՍԵՐՈՎ

Տարիներ առաջ, երբ հիմնովին կերպարանափոխուած չէր Մօտաւոր Արեւելքը, մեր հայրենի հողերուն հետ, մինչեւ հիւս. Կովկասէն հայրենակիցներ ուխտի կ'երթային «Մշոյ Սուլթան Ս. Կարապետին»:

Անոնք որ այդ ճամբաներէն անցած են, պիտի վկայեն թէ այս ուխտագնացութիւնը մասնաւոր թափ ստացած էր 1912 — 13ին, երբ քիչ – շատ ապահով կը համարուէր երթեւեկը:

Մեծ մասով ձիաւորներ էին ուխտաւորները, եւ դէպի Տարօն կը սուրային սրտառուչ խանդավառութեամբ:

Անշուշտ միայն բարեպաշտ հաւատացեալներ չէին գացողները: Ոչ ալ պարզ հետաքրքիրներ:

Հայրենասիրութեան ոգին էր որ կը խլրտէր շատերու սրտին մէջ: Կամ ուսումնասիրութեան տենչը:

Որքա՜ն ուրախ եւ տխուր բաներ լսած, կարդացած էին արեւմտեան Հայաստանի մասին, տարիներու ընթացքին: Ի՛նչ սարսուռներ, յոյսեր կը խռովէին իրենց հոգին:

Ինչպէս Կովկասի, նոյնպէս արեւմտեան Հայաստանի զանազան շրջաններու հայրենասէր ուխտաւորներուն համար տեսակ մը հանդանակ էր դարձած «երթանք – տեսնենք»ը:

Այնպէս որ, իրենց բոյները վերադարձած ատեն, բաւական պաշար կ'ունենային, խանդավառութեան, երբեմն ալ անձկութեան կանչեր արձակելու համար:

Որքան ալ դաժան ըլլային քաղաքական պայմանները, մեքենաբար կը ստեղծուէին սերտ կապեր, հայութեան երկու հատուածներուն միջեւ:

Մէկը միւսով կը ներշնչուէր, ի խնդիր լուսաւոր օրերու: Մէկուն գիտելիքը կ'օգնէր միւսին, փոխադարձ ճանաչման համար: Պատմութեամբ, աշխարհագրութեամբ թէ գործունէութեամբ:

Թերեւս քիչ մը բանաստեղծական թուի, եթէ ըսենք թէ լոյս մը կը բարձրանար բոլոր ուխտերէն, ծխակատարութիւններէն եւ ըմբշական խաղերէն վեր:

Այո, Վարդավառը լաւատեսութեան, խանդավառութեան շողեր կ'արձակէր չորս դին, պայծառացնելով մռայլ հոգիները:

Դիտելով հեթանոսական օրերէ մնացած խաղեր, լսելով սերունդէ սերունդ փոխանցուած զրոյցներ, մարդիկ բնազդաբար կ'ամրապնդուէին իրենց հաւատքին մէջ:

Լեռը, վանքը, անտառը, «Սուլթան Սուրբ Կարապետին» աւանդութիւնը անգիր պատմութիւններ, խորհուրդներ էին, որոնք մեքենաբար կը հալեցնէին անտարբերութեան, անշարժութեան սառերը:

Այս հեռաւոր յիշատակները այսօր ալ բան մը չե՞ն խօսիր տարագիր բազմութեանց սրտին: Չե՞ն խռովեր անոնց հոգին:

Պայման չէ որ մենք ալ ուխտագնացութիւններ կատարենք օտարութեան մէջ, աւանդութիւն մը յարգած ըլլալու համար:

Ուխտագնացութեան վայրեր չեն պակսիր, օրինակ, Միջին Արեւելքի մէջ:

Բայց, ինչո՞ւ սահմանափակուիլ կրօնական – բարեպաշտական սովորութեամբ, երբ կրնանք ուխտերն ալ նորոգել, արդիացնել: Յարմարցնել օրուան պահանջներուն:

Կարելի չէ՞ պտոյտներ — ուխտագնացութիւններ — սարքել գաղութէ գաղութ: Բախտաւորէն անբախտը, ինչպէս երէկ:

Ականատեսներ կը վկայեն թէ լոյս ծագեցաւ երեք ամերիկացի ընկերներու վրայ, երբ իրենց աչքերով տեսան ազգային վերածնութեան կենդանի պատկերը՝ Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ:

Այսպիսի հանդիպումներ, մանաւանդ երբ տեղի ունենան խմբովին, կը դառնան ներշնչման աղբիւր՝ փոխադարձաբար:

Անոնք Վարդավառ լոյսեր կը ցանեն մեր ճամբաներուն վրայ, ի խնդիր լուսաւոր օրերու:

Այս մտաւոր ուխտագնացութեանց համար եթէ կը պակսին պատմական յիշատակարաններ, անոնց փոխարէն արմատախիլ բազմութեանց կենդանի պատկերն է որ կը պարզուի մեր աչքերուն առջեւ:

Վարդավառ շարժանկար մը ստեղծագործ աշխատանքի եւ յարատեւութեան: Շ.

Մտահոգութիւններ Պոլսոյ, Պարսկաստանի եւ Պալքաններու մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն Յուլիս 14 թուականով. — Ամերիկեան ընդհ. հիւպատոսութիւնը այսօր շրջաբերական մը ուղղեց իր պաշտօնեաներուն, որպէսզի պատրաստ ըլլան, եթէ անհրաժեշտ համարուի հեռանալ: Այս հրահանգները, որոնք տրուած են նկատի առնելով Պոլսոյ «աշխարհագրական փափուկ դիրքը», խոր մտահոգութիւն պատճառեցին քաղաքին բոլոր շրջանակներուն մէջ: Հիւպատոսը կ'ըսէ թէ անմիջապէս հեռանալու ստիպողութիւն չի տեսնուիր, բայց եւ այնպէս կ'ուզէ որ գաղութը գիտնայ թէ ի հարկին միջոցներ ձեռք առնուած են պարպումի համար:

× Այս հեռագրին առթիւ, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան մէջ դիտել կուտան թէ ի հարկին քաղաքացիները պարպելու հրահանգները տրուած են աւելի քան երկու տարի առաջ, աշխարհի բոլոր ամերիկեան հիւպատոսարաններուն: Նոյն աղբիւրին համաձայն, միայն Պոլսոյ ամերիկեան հիւպատոսարանն է որ այս քայլը կ'առնէ, Քորէայի պատերազմէն ի վեր: Այսպիսի պարագաներու մէջ, սովորութիւն է արտաքին նախարարութեան կարծիքը առնել: Իրազեկ շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ պատեհ չէ Պոլսոյ հիւպատոսարանին տուած որոշումը:

ՊՈԼԻՍ, 14 Յուլիս. — Այսօր Թրքական մարտանաւեր Եգէական ծովէն ճամբայ ելան դէպի հիւսիս, իբրեւ ռազմափորձ, հետապնդելու համար Սեւ Ծովէն գալիք «Թշնամի մը»: «Կազի Անթէպ» Թորփիլահալածին մէջ կը գտնուէին հանրապետութեան նախագահը՝ Ճէլալ Պայար, վարչապետը՝ Ատնան Մենտերէս եւ բարձրաստիճան հրամանատարներ: (Այս Թորփիլահալածը մէկն է այն մարտանաւերէն որ Թուրքիոյ յանձնուեցան, համաձայն ամերիկեան օգնութեան ծրագրին):

Ռազմափորձերու ատեն, արդիական զէնքեր գործածուեցան վեց Թորփիլահալածներու միջոցաւ, այն ենթադրութեամբ թէ թշնամի մարտանաւ մը Վոսփոր կը մտնէ Սեւ Ծովէն: Ռազմափորձերուն նպատակն էր նաւատորմը վարժեցնել արդիւնաւորապէս ճակատելու թուապէս գերազանց ուժի մը դէմ: Գործօն ուժը Պոլիս պիտի մտնէ վաղը, մեծ նաւահանգիստ մը սարքելու համար ուրիշ 43 մարտանաւերու հետ:

Երէկ վերջացան անգլեւթրքական նաւային ռազմափորձերը որոնք տեղի կ'ունենային Եգէական ծովուն մէջ:

ԹԷՀՐԱՆ, 14 Յուլիս. — Վարչապետը՝ Զօր. Ռազմարա տեսակցութեան մը առթիւ յայտարարեց թէ ամերիկեան նոր օգնութիւնը կատարելապէս պիտի սպառաղինէ Պարսկաստանի բանակը, լեռնային պաշտպանողական պատերազմի համար: Յետոյ բացատրեց թէ «իրականութիւն է» ռուսական սպառնալիքը Պարսկաստանի եւ ուրիշ սահմանակից երկիրներու վրայ եւ թէ Պարսկաստան վճռած է ինքզինքը պաշտպանել որեւէ յարձակման դէմ: «Բայց եւ այնպէս մենք լաւագոյն յարաբերութիւններ կ'ուզենք մեր բոլոր դրացիներուն հետ»:

Ամերիկեան նոր օգնութիւնը պիտի ընծայուի համաձայն մասնաւոր պայմանագրութեան մը որ կնքուեցաւ անցեալ մարտին, Մ. Նահանգներու ցամաքային սպարապետին՝ զօր. Քոլինսի հետ: Վարչապետը հաւաստեց թէ հետեւակազօրքի զէնքերը, լեռնային թեթեւ հրետանին եւ ուրիշ զինական պիտոյքներ պիտի հասնին մինչեւ մէկ ամիս: Նոր օգնութեան գումարը կը հաշուեն 10—15 միլիոն տոլար:

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԽԱՌՆԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Պելկրատի կառավարութիւնը վճռապէս հերքեց Պուլկարիոյ հեռագրական գործակալութեան այն լուրերը թէ Եուկոսլաւիոյ բանակը կասկածելի շարժումներ կը կատարէ սահմանագլուխին վրայ, յունական եւ թրքական ուժերու հետ: Պելկրատի թերթերը դիտել կուտան թէ Պուլկարները դիտմամբ այսպիսի լուրեր կը տարածեն, պարտկելու համար իրենց զինուորական շարժումները:

× Յուլիս 14ին Եուկոսլաւիա նոր զեկոյց մը հրատարակեց, որ կ'ըսէ թէ պուլկար զինուորները երեք նոր միջադէպեր յարուցին վերջին 24 ժամուան ընթացքին, սահմանագլուխին վրայ: Եուկոսլաւ սահմանապահները պուլկար զինուոր մը սպաննեցին: Կառավարութիւնը բողոքագիր մը ուղղեց Պելկրատի պուլկարական դեսպանին: Այդ ծանուցագրին համաձայն, երբ 65 պուլկար զինուորներ սահմանագլուխը անցած են կամ փորձած են անցնիլ: Ծանուցագիրը կ'ըսէ թէ պուլկար սպաներ սահմանէն ներս կը ղրկեն իրենց զինուորները, եուկոսլաւ զինուորներ առեւանգելու համար:

× Ուրիշ աղբիւրներ ալ կը հաղորդեն թէ Կոմինֆորմը սաստկացուցած է ջլամարտը Եուկոսլաւիոյ դէմ: Կ'ըսուի թէ Մոսկուայի առաջին նպատակներէն մէկն է հաշուեյարդարի ենթարկել Թիթօն: Ուաշինթընի մէջ հաւանական չեն գտներ անմիջական յարձակում մը, բայց կը կասկածին թէ իբրեւ՝ վարագոյր պիտի գործածեն Պուլկարները, որոնք նորէն սկսեր են պահանջել Սելանիկի շրջանը: Մասնագէտներու կարծիքով, եթէ այս նաւահանգիստը Պուլկարիոյ ձեռքն անցնի, արեւմտեան պետութիւնները պիտի կորսնցնեն միակ նաւահանգիստը ուրկէ պիտի կրնային օգնութիւն հասցնել Թիթոյի, խորհրդային արշաւանքի մը պարագային: Ադրիականի ճամբան գործնական չի համարուիր, քանի որ խորհրդային սուզանաւեր տեղաւորուած են Ալպանիոյ Վալոնա նաւահանգիստին մէջ:

ՔՈՐԷԱՅԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Զինուորներ պահանջուած Ազգաժողովի 53 անդամներէն

Ազգաժողովին ընդհ. քարտուղարը, Պ. Թրիկվը Լի, լրագրական ասուլիսի մը մէջ յայտարարեց թէ ստիպողական կոչ մը ուղղած է անդամներուն, խնդրելով որ ռազմական ուժեր, մասնաւորապէս ցամաքային զինուորներ ղրկեն օգնելու համար Հարաւ. Քորէայի:

Կոչը ուղղուած է 59 անդամներէն 53ին, որոնք հաւանութիւն յայտնած էին Ապահովութեան Խորհուրդի բանաձեւին: Կոչը չեն ստացած վեց պետութիւններ, Խ. Միութիւնը իր արբանեակներով եւ Եուկոսլաւիա: Ընդհ. քարտուղարը իր յայտարարութեան մէջ բացատրեց թէ ընդհ. հրամանատարութիւնը (զօր. Մէք Արթըր) ստիպողաբար կը կարօտի յաւելուածական օգնութեան եւ թէ օգնական ուժերը պէտք է ըլլան իրական, ոչ թէ իբրեւ խորհրդանշան: Իր կարծիքով, Քորէայի պատերազմը կրնայ տեւել երեքէն վեց ամիս, ոչ աւելի, բայց անհրաժեշտ է ամէն ջանք ի գործ դնել: Կոչը ղրկուած է նաեւ արաբական պետութեանց, թէեւ ոմանք մասնաւորապէս պատասխանած են թէ չեն կրնար զինուորական օգնութիւն տրամադրել: Այս առթիւ կարգ մը հարցումներ ուղղուեցան Եգիպտոսի մասին: Թղթակից մը հարցուց թէ Մ. Նահանգները ընդունա՞ծ են ազգայնական Չինաստանի առաջարկը, 33.000 զինուոր ղրկելու համար: Պ. Լի պատասխանեց թէ չի գիտեր:

× Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ ազգային պահակազօրքը եւ կարգ մը պահեստի զօրամասեր կրնան գործօն ծառայութեան կանչուիլ: Հաւանական է որ ուրիշ բացառիկ միջոցներ ալ ձեռք առնուին: Նախագահ Թրումըն յայտարարեց թէ ամերիկեան զօրքը մինչեւ նախկին սահմանագիծը՝ 38րդ զուգահեռականը պիտի քշէ արշաւողները, յետոյ պիտի որոշեն մնացեալը: Այս առթիւ նորէն պնդեց թէ Քորէայի կռիւը ոստիկանական գործողութիւն մըն է եւ կատարեալ վստահութիւն յայտնեց զօր. Մէք Արթըրի մասին: «Մ. Նահանգները երբեք պարտուած չեն եւ Քորէայի մէջ ալ պիտի չպարտուին»: Ի պատասխան զանազան հարցումներու, նախագահը յայտարարեց թէ անհրաժեշտ չէ պարենատոմս հաստատել, թէ ուտեստի տագնապ չի կրնար ծագիլ եւ աւելորդ է պաշար ամբարել եւն.:

Նախագահը 89 միլիոն տոլարի վարկ մը պահանջեց, «ճշմարտութեան պայքարը» մղելու համար Համայնավարութեան դէմ, ի սփիւռս աշխարհի:

Հեռագրի մը համաձայն Նախագահը Մ. Նահանգներու պատմութեան ամէնէն ծանրակշիռ որոշումը պիտի տայ շուտով, հաւանաբար յառաջիկայ շաբթու:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊՈԼՍՈՅ վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ Յուլիս 9ին մեռած է Ազգ. Վարչութեան 90ամեայ ատենապետը, Լեւոն պէյ Փափազեան, որ տարիներով ձեռնհասօրէն վարած է ազգային եւ պետական պաշտօններ:

ՄԱՌԵՇԱԼ ՓԷԹԷՆ Փիէռ Լըվէ միջնաբերդին գետնայարկը փոխադրուեցաւ, որ կը բաղկանայ երկու սենեակներէ: Հիւանդապահ մըն ալ դրուած է իր տրամադրութեան տակ:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ նախագահը, Նեհրու, մասնաւոր նամակ մը ուղղեց Սթալինի, ելք մը գտնելու եւ Քորէայի պատերազմը դադրեցնելու համար:

ՎԱՐԴԱՎԱՌ — ՏԱՐՕՆԻ ՏՕՆԸ

— « Վարդավառ է, տարօնական դալար դաշտեր սիրտս կ'ուզէ, Սուրբ Կարապետ վանքէն բակին՝ ուխտաւորներ սիրտս կ'ուզէ, գինին հօսի աղբիւրի պէս, գեղուհիներ չուրջս բազմին, Մամիկոնեանց գունդերը յաղթ, սպառազէն՝ սիրտս կ'ուզէ »...

Տարօ՛ն – Տուրուբերա՛ն ...

Խորախորհուրդ եւ հրաշափառ անուններ են, անյիշատակ ժամանակներու մէջ ծնած ու զօրացած եւ իբրեւ սրբազան աւանդ մը մեզի ձգուած:

Տարօնի պարտութի՞ւնն է որ կը տօնեն թէ յաղթանակը :

Եթէ պարտութիւնն է, ինչո՞ւ կը տօնեն: Չի՞ բաւեր կսկծալ ու յիշատակել միայն, որ յաջորդ սերունդները ըմբռնեն գործուած սխալները, զգուշանան զանոնք կրկնելէ, ըլլան հեռատես, խորաթափանց, արթուն եւ զգաստ :

Այդպէս կրնան առարկել անոնք որ արիւնի նուիրաբերումի յանդգնութենէն զուրկ են, երկչոտ եւ անարի ...

Բայց Տարօնը չէ պարտուած :

Նահատակներ ունենալը պարտութիւն չէ :

Եւ ո՞ր ազգն է որ իր յաղթանակներու չարքին մէջ նահատակութեանց էջեր ալ չունի :

Տարօնի յաղթանակն է որ կը տօնեն, վասն զի, Տարօնը միշտ ալ գիտցեր է մարտնչիլ եւ իր արիւնը զոհաբերել ազատութեան եւ անկախութեան նուիրական զոհասեղանին, «Առիւծ Մհեր»ի օրերէն մինչեւ մեր օրերը :

Հին է եւ հարուստ Տարօնի պատմութիւնը, արիւնատառ եւ յաղթապանծ :

Հերոսներ ունենալ՝ կը նշանակէ յաղթական ըլլալ, երբ անոնք նպատակ մը հետապնդած ու նահատակուած են :

Ազգերու պատմութեանց մէջ սակաւաթիւ են Գէորգ Չաւուշներ, Սերոբներ, Հրայրներ, Մջոներ եւ նմանները, որոնք հարազատ յաջորդներ հանդիսացան «Սասունցի Դաւիթին» :

Տարօնը Հայոց աշխարհի սիրտն է եղած, անոր շնչերակը, անոր «հաւատոյ հանդանակը» եւ անմահութեան ներշնչարանը :

Ջերթանք չատ հեռուները: Ակնարկ մը՝ մեր մօտաւոր անցեալին վրայ, երբ՝ մեր աշխարհի անարիները իրենց անձին ու գանձին միայն երկրպագող, քաղցր ու տանելի կը համարէին ստրկութեան լուծը արժանաժանդ, մեր պապերն ու հայրերը կ'երգէին.—

Սասունն ելաւ ապստամբեց
Աշխարհի մէջ հանեց թունդ,
Ամերիկան, Եւրոպ ցնցեց
Քաջաց բանակ, գունդագունդ :

Պարզ, անպաճոյճ երգ մը՝ բայց աղբիւր մը ներշնչումի եւ ժամանակակից պայմաններու եւ հոգեբանութեան պատկերաւորումը :

Սասուն, Մուշ, Տալւորիկ, Կէլիէկիւզան, Անտոք ու Ծովասար, Կեփին ու Մարաթուկ, հերոսական դրուագներու, գերմարդկային ճիգերու եւ անօրինակ զոհաբերութեանց մէկ մէկ յուշարձաններ, արիւնատառ բայց հրաշափառ պատմագրքեր :

Ջընկրկեցաւ Տարօնը, երբ «Մորայ Մելիք»ը Բաղին ու Կոզբաղին, Սիւդին ու Զարխադինը, ղրկեց Սասմայ քարն ու հողը տակնուվրայ ընելու :

Ջընկրկեցաւ հազարանուն բռնակալներու, արիւնարբու բռնակալներու առջեւ եւ մնաց միշտ բարձրագլուխ եւ անյաղթ, անսասան ինչպէս Նեմրութն ու Գրգուռը, ինչպէս Մասիսն ու Սիփանը :

Մօտեցէք վերապրող Տարօնցիին, դպէք իր զգացումներուն, վերաւորեցէք իր աւանդական մտածումները, ան կ'ըմբոստանայ, վասն զի, ըմբոստ եւ անխորտակելի լեռներուն անանուն ոգիէն բեղնաւորուած է :

Հեզնանքը, կշտամբանքը մահացու հարուածներ են անոր համար: Կեղծիք, չողոքորթութիւն ու քծնանք տեղ չեն գտներ դեռ անոր չիտակ եւ անկեղծ սրտին մէջ: Տգէտ ըլլայ թէ գիտակից կամ զարգացած, ան ըմբոստ է եւ զարմանալի չէ:

Տարօն – Տուրուբերանը անմահ է, վասնզի, չվախցաւ մահէն եւ Մջոներ, Հրայրներ, Գէորգներ եւ նման հազարաւորներ ծնաւ եւ զոհաբերեց:

Անուրանալի է, որ Տարօնը չունեցաւ Վասպուրականի նպաստաւոր դիրքը եւ բախտակից դարձաւ անմահն Ուրֆային, բայց, քանիցս պանծալի իր հերոսամարտները ունեցաւ եւ մեր ազգային գոյութեան պահպանումին ամէնէն ամուր հիմնաքարը հանդիսացաւ :

Տարօն – Տուրուբերանը Պարսկաստանի անկախութեան եւ սահմանադրական մարտնչումներու մէջ ալ իր ինքնայատուկ էջերն ունի :

Ու զարմանալի չէ որ մինչեւ այսօր ալ պարսիկ աշուղները անոնց գովքը կը հիւսեն :

Մի՛ մախնաք, եղբայրներ, Պօղոսը եկաւ,
Ան քաջերուն քաջն է, մոսինը բերաւ :
Տեսէ՛ք ինչպէս նր փախչի թշնամին անիրաւ,
Թէեւ Պօղոսը մինակ է հազարին դիմաց :

★

Ուրմիէն կուգայ բանակ մը դաչախ,
Պարոն Սմբատ խանը ամէնէն ղօչախ,
Ա՛յ, շա՛տ ապրի, կեցցէ՛, կեցցէ՛ Սմբատ խան :

★

Մջօն յաղթահասակ, պեխերն ոլորեց,
Քսան քիւրտ աւազակ մէկէն գլորեց
Աւիծաքաշ Մջօն խաներուն խանն է,
Անգութ թշնամիին հոգին կը հանէ :

Տարօնցիները ինքնավստահ են եւ հաւատաւոր, վասնզի հաւատացած են թէ հերոսները չեն մեռնիր:

Վա՛յ խաւարածին ստրուկներուն, որոնք օտար, խորթ աստուածներու կ'երկրպագեն:

Վա՛յ ամէն կարգի բռնաւորներուն գազանաբարոյ: Անոնք պիտի իյնան թաւալգլոր, իրենց իսկ ամուր կարծած տիրապետութեանց փլատակներուն տակ :

Երէկ Տարօնը աղաղակեց եւ աղերսեց,—
Բէզրանք ըստելուց, մենք կռուիլ կ'ուզենք,
Լոկ միայն Հայեր, տուէք մեզի զէնք :

Ու պայքարեցաւ յանուն ազատութեան:

Տարօն Տուրուբերանը պիտի վերածնի, քանի վառ կը պահէ ազատութեան եւ հայրենիքի գաղափարը :

ԱԶԳԻՆ

Տարօնի բնաջնջման 35ամեակը

Երբ յետադարձ ակնարկ մը կը նետենք իր փառահեղ անցեալին վրայ, կը տեսնենք որ Տարօնը դարերու ընթացքին եղած է հայկ. մշակոյթի վառարան: Ան տուած է մտքի եւ գրչի տիտաններ, ազատութեան հերոսներ եւ ազգային փառքեր: Տարօնը կեդրոնն էր նաեւ հայ դիցազնականին, Վահագնի եւ Անահիտի: Հոն էին Մովսէսն ու Ս. Մեսրոպը եւ վերջապէս հոն էր Մամիկոնեան Տունը որ տուաւ այնքան մեծ հայրենասէրներու փաղանգ մը :

Տարօնի անմահ զաւակը, Հացեկ գիւղէ Ս. Մեսրոպը չէ՞ր որ ստեղծեց հայ գիրն ու գրականութիւնը: Նոյն շրջանին Խորոնք գիւղացի Մեծն Մովսէս Խորենացին չէ՞ր որ անմահացուց Հայոց պատմութիւնը :

Տարօնը հարուստ էր նաեւ իր վանքերով, սրբավայրերով եւ մանաւանդ իր աւանդական Վարդավառով, երբ հազարաւոր ուխտաւորները մատաղներով կ'երթային Ս. Կարապետի վրայ, իրենց տարիներով խոստացած ուխտը կատարելու համար :

Յետոյ եկան 80ական եւ 90ական թուականները, հայկ. յեղափոխութեան մեծագոյն շրջանը: Պայքար արիւնարբու Թուրք բռնակալութեան դէմ: Տարօնը դարձեալ պատնէշի վրայ է: Ան իր վանքերով, վանահայրերով, կուսական անտառներով եւ արի արանց ժողովուրդով դարձաւ հայ յեղափոխութեան օրրանը: Տուաւ հարիւրաւոր հերոսներ, Հրայրներ, Արաբոներ, Սերոբ Աղբիւրներ, Գէորգ Չաւուշներ, Հաճի Յակոբ Կոտոյեաններ, Մճօներ, Կորիւններ, Գալէներ, Մակարներ եւ չատ մը ուրիշներ, որոնք զէնք առին եւ լեռ բարձրացան:

Տարօնի ռազմիկները տաժանելի եւ վտանգաւոր կեանք մը քարշ կուտային գիւղէ գիւղ եւ դաշտէ դաշտ, միշտ կռուելով վայրագ Թուրք եւ քիւրտ հրոսակներու դէմ, պաշտպանելով Հայուն պատիւը եւ ինչքը: Տարօն իր դուռները լայնբացաւ նաեւ իր ազգին գործիչներուն եւ հերոսներուն առջեւ: Հետզհետէ Երկիր մտան Տամատեաններ, Մուրատներ, Աբրօներ, Գուրգէններ, Ջաւէններ, Անդրանիկներ, Սեպուհներ, Մուրատներ, Վահաններ (Կ. Տօղրամաճեան), Սալտատ Գրիգորներ եւ ուրիշներ: Տարօնի արժանաւոր զաւկին՝ Հրայրի ղեկավարութեամբ ձեռնարկեցին մեր ազատագրական սրբազան պայքարին: Այս բոլոր գործիչներուն եւ հերոսներուն ուժը կուտային Տարօնի գիւղերու ռէսերն եւ ներկայացուցիչները : Աւրնայ Ասօներ, Ծխաւայ Յարութիւններ, Փիթարայ Պետօներ, Խասգիւղի քհնյ. Տէր Քերովբէներ (Փաթորիկ), Ալիգլընցի Անդրանիկներ, Տէրգեւանքայ Վարդաններ, Գառնինու Տիտօներ եւ Մկրտիչներ, Ալվառինճու Սմբատներ, Բընտըխներու Խաչատուրներ (մեծ հայրս) եւ ուրիշներ:

Բայց աւաղ, վրայ հասաւ 1915ի Մեծ Եղեռնը եւ արիւնածարաւ Թուրքը բնաջնջեց Տարօնի արի ժողովուրդն եւ իր փայլուն աստղերը :

Երեսունեւհինգ տարիներէ ի վեր գրկուած ենք մեր սիրելի Տարօնէն, հալածական ու թափառական աշխարհէ աշխարհ, երկրէ երկիր եւ ծովէ ծով: Միշտ կարօտ՝ մեր հայրենիքի մաքուր օդին, զուլալ եւ պաղ ջուրերուն :

Ով Տարօնի հայրենազուրկ բեկորներ, դարձեալ կարմիր Վարդավառի տօնն է այսօր, Մշոյ Ս. Կարապետի ուխտի օրն է եւ մեր պաշտելի նահատակներու խաչելութեան օրը : Եկէք երթանք միասին դէպի Տարօնի խաչելութեան գողգոթան եւ անգամ մը եւս պլպլացող բոցերու մէջէն տեսնենք մեր սիրելի նահատակներու մխացող ոսկորները: Բարձրանանք Հաւատամքին գագաթը եւ երկիւղածութեամբ մտնենք Ս. Կարապետի մեծ տաճարը, պտղունց մը խունկ եւ քանի մը մոմեր վառենք մեր անթիւ նահատակներու հոգուն համար :

Անցնինք Տարօնի բարձրաբերձ լեռները, երկիւղածութեամբ կանգ առնենք Քանայ լերան ստորոտը եւ ծունկի գանք Կորիւններու, Մջոներու եւ բոլոր յայտնի ու անյայտ հերոսներուն արիւնով ներկուած պաշտելի հողին վրայ, բոլոր սրտով գոչենք.— Ցարգանք եւ հանգիստ ձեր յոգնաբեկ եւ անթաղ ոսկորներուն :

Ափսոս, անոնց ոսկորներուն հետքն անգամ չէ մնացած այսօր ...

Անոնց պաշտելի գաղափարին սերմերը մեր տարագիր սիրտերուն մէջ այնքան չուտո՞վ պիտի խամրին: Չէ՞ որ մենք անոնց շունչով սնած ենք : Նոյնիսկ ականատես եղանք անոնց չարչարանքին եւ խաչելութեան: Եթէ մենք վերապրող Տարօն Տուրուբերանցիներս, հաւատարմութեամբ չհետեւինք անոնց, չկատարենք մեր սրբազան պարտքը եւ չքալենք Հրայրներու, Գէորգ Չաւուշներու, Վարդան վարդապետներու, Մարգար վարժապետներու, Մօրուքներու (Կարօ), Զօլօներու, Յրօնաց Մուրատներու եւ Մանուկներու ճամբէն, ազատութեան գաղափարի փշոտ ճանապարհէն, ողջ աշխարհ անէծք թող կարդայ, բիւր անէծք անարժան ժառանգորդներուս: Վա՛յ անոր որ կը մոռնայ անոնց կտակն ու անմեղ արիւնը :

Մենք, վերապրողներս որ կրակ ունինք մեր սրտին մէջ եւ քարշ կուտանք երկրէ երկիր, անգամ մը եւս ուխտենք անդարձ քալել այն ճամբէն, ուր հերոսաբար ինկան Ախօներ, Աստուրներ, Համբարձումներ, Մկրօներ, Ակօներ, Անդրօներ, Միքայէլներ եւ բոլոր անոնք որ զոհուեցան յանուն արդարութեան եւ ազատութեան :

Ով կարօտակէզ եւ պաշտելի հայրենիք, Տարօն, որքան ալ հեռու ըլլանք, քու անունդ եւ հմայքդ վառ պիտի պահենք մեր հայրենակարօտ սրտերուն խորը: Այդ կը պահանջէ քու յեղափոխական անցեալդ:

Փառք անունիդ եւ բիւր յարգանք նահատակներուդ :

Վ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«Խոնարհ Հերոսներ» (Բ. գիրք)

Կարելի չէ առանց յուզումի թղթատել ընկեր Կոմսի (Վահան Փափազեան) «Խոնարհ հերոսներ»ու երկրորդ հատորը:

Ինչպէս առաջին գրքին, նոյնպէս այս երկրորդին մէջ մեր վեթերան ընկերը, պարզ, մատչելի, ամէնուն համար հասկնալի լեզուով մը կը ներկայացնէ խոնարհ, համեստ, անանուն հերոսներու նոր չարք մը: Հերոսներ՝ որոնք առանց փողի ու թմբուկի, անձնուիրաբար նետուած են յեղափոխութեան արիւնոտ կրկէսը եւ գերմարդկային զոհաբերութիւններով սատարած հայրենիքին փրկագործութեան :

Հեղինակը իր նկարագրած նուիրեալները կ'անուանէ «Խոնարհ հերոսներ», եւ սակայն ո՛րքան մեծ, անզիջ դէմքեր կը տեսնենք :

Պարզ հերո՞ս մըն էր Ըռփօ Տայօն կոյր, եօթանասունը անց տարիքով, խուլ եւ համր երկու զաւակներով բեռնաւոր, եւ սակայն քաջ, համարձակ, իր ունեցածը ամբողջութեամբ նուիրած յեղափոխութեան : Եւ օր մըն ալ այդ ճամբուն վրայ իր հերոսականը կը կնքէ ժայռի բարձունքէն վար նետելով ինքզինքը, Թուրքին ճանկը չիյնալու համար :

Կարելի՞ է «Խոնարհ հերոս» մակդիրով ճանչնալ «Նաւուն փոքրաւոր»ը, խիզախ պատանի Ասպօն, որ իր արտակարգ ուշիմութեամբ եւ ճարպիկութեամբ ոչ միայն կը փրկէ մեր քաջ ֆէտայիներու զինաբարձ նաւակը, այլեւ անոնց կեանքը :

Համեստ հերո՞ս մըն էր Ոզմեցի Լաթօն, երբ տարիներով լեռն ու սարը իրեն տուն ըրած, անհաւասար կռիւ կը մղէ Թուրքին եւ Քիւրտին դէմ, յանուն ազատութեան: Երբ, 1915ի եղերական օրերուն իր ուսերուն վրայ կ'առնէ հրամանատարի պաշտօնը Մոկսի, Կարկառի, Սպարկերտի եւ այլ շրջաններու եւ տաժանելի մարտնչումներէ յետոյ կը յաջողի 8 — 10 հազար հոգի փրկել ջարդարարներէն եւ մինչեւ Վան հասցնել ... Այս նոյն «Խոնարհ» Լաթօն որ երեք չորս ընկերներով խիզախ յարձակումով մը իր հայրենի գիւղէն դուրս կը չպրտէ Քիւրտերու ահադէն խուժանը ...

Պատուելի Գրիգո՞րն է պարզ հերոսը... Այս Աւետարանի եւ բարոյախօսութեան մարդը որ կ'անցնի թշուառ եւ տանջահար իր հօտին գլուխը, իբրեւ «հովիւ քաջ» ու «զէն ի ձեռին» բռնակը հերոսաբար կը կռուի տասնեակներու դէմ: Վերջին պահուն թշնամիին ճիրանը չիյնալու համար իր ձեռքով նախ կը սպաննէ իր հարազատները, ա –

ՊՈՍՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

« ԱՅԼԱՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ...»

« Տեառն մերոյ Յիսուսի – Քրիստոսի», կ'ըսէ տօնացոյցը :

«Վարդավառ» մկրտած ենք Հայերս այս տօնը :

« Նաւասարդեան տօն»ի հոմանիշ նկատած են զայն՝ քրիստոնէութիւնը օտարամուտ նկատող պատմագիրները :

Ես չեմ կրցած վերլուծել թէ՝ ինչո՞ւ հին հեթանոսական կրօնքը ազգային կրօնք նկատելով հպարտացած են անով, իսկ քրիստոնէութեան՝ սանկ քիթ – պռունքով նայած են մեր գրենիները:

Երկուքն ալ հայկական արիւն ներարկուած կրօնք, ինծի համար :

Այս առթիւ, կ'ենթադրեմ որ Զիթունին փաստերու կարաւանով մը հրապարակ պիտի գայ, հաստատելու թէ՝ ինչու Վարդավառը զուտ հայատօն մըն է :

Ան՝ Վանայ հիմնադրութեան օրէն սկսելով մինչեւ մեր օրերը, շարքի պիտի կեցնէ պատմագէտներն ու բանասէրները համոզելու համար թէ « Նաւասարդեան Տօն»ը առաջին անգամ Վանի մէջ տեղի ունեցած է : Այգեստանի եւ Քէնտրջի փողոցի միջեւ սարքուած են «Նաւասարդեան առաջին Խաղերը», նախագահութեամբ Շամիրամ թագուհիին :

Բանավէճի տեղի չտալու համար, ես կանխիկ կ'ընդունիմ այդ տեսութիւնը:

Այսօր, սակայն, մեր երկրին՝ Տարօնի մէջ ո՞վ կը պանծացնէ այդ տօնը:

Մտատեսութիւնով մը կրնանք նկարագրել զայն :

Ահա գայլերն ու աղուէսները վազքի մրցում կը կատարեն: Աղաւնիներու տեղ գիշակեր անգղերն ու բուերը կը ճախրեն օդին մէջ: Ագռաւներն ալ ձայն կը բռնեն իրենց կռկռոցով ...

Հայ քաջարագուկ երիտասարդներու փոխարէն՝ վայրի խոզերն ու արջերը կ'ըմբշմարտին:

Ջեմ կարծեր, որ գոնէ, վայրի էշեր գտնուին այդ տեղուանքը՝ փողահարի եւ երաժիշտի պաշտօնը ստանձնելու համար ...

Յոյս մեծ ունիմ: Հայաստան աշխարհի մէջ, կը տօնեն Վարդավառը, եթէ լուր ունին անշուշտ այդ տեսակ տօնի մը գոյութենէն եւ կամ եթէ նացիոնալիստական խրտուիլակը չտնկուի իրենց դէմ ...

Գաղթաշխարհ – Սփիւռքի մէջ՝ անպայման կը տօնուի Վարդավառը: Հայոց ազնուականները՝ Փարիզի եւ Մարսիլիոյ Հայոց եկեղեցիներուն հրապարակին վրայ, պիտի մասնակցին մրցումներուն, ցուցադրելով իրենց նոր գնած կառքերը եւ անոնց վաճառանիշերը: Սրտանց ցաւելով որ այդ կառքերուն համար վճարուած գումարը, կառքին կոնակը նշանակելը սովորութիւն չէ եղած ...

Պոլսոյ մէջ,Վարդավառը պիտի տօնեն քանի մը քահանաներ եւ վարդապետներ՝ էջմիածնէն ղըրկուած կարգալուծութեան ջրտուքով մը :

Քաղաքական աշխարհն ալ, պիտի մասնակցի Հայոց Վարդավառի տօնին՝ Քորէայի դաշտերուն վրայ զինամրցումներ սարքելով եւ օդին մէջ ազաւնակերպ ռմբարձակներ թռցնելով ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

պա, վերջին գնդակով մըն ալ անձնասպան կ'ըլլայ:

« Հատիկնե՞րն» են խոնարհ հերոսները, որոնց իւրաքանչիւրը հետագային կը դառնան մէկ մէկ տիպար յեղափոխականներ, նուիրուած գործիչներ եւ ղեկավարներ ...

« Խամա՞ս»ն է պարզ հերոսուհին, Դաւոյի սեղծած անկերպարան վիճակին մէջ իսկ ոչ միայն «ոտքի վրայ» կը մնայ, այլեւ, կը գործէ, գերազանցօրէն յանդուգն ձեռնարկներ կը կատարէ, դաւաճաններուն սարսափ ազդելու աստիճան:

«Աղաթամարի երկու սանե՞րն» են սա խոնարհ հերոսները,—Աղիզը եւ Յակոբը որոնք անհաւասար քաջութիւնը կ'ունենան Աղթամարէն մինչեւ Ախավանք լողալու, այն տեղէն, Թուրք պահակներու քթին տակէն նաւակ մը ճարելու, որպէսզի Աղթամար բերեն փրկելու համար ֆէտայիներու խումբը որ օրերով պաշարուած,անհաւասար կռիւ կը մղէր թշնամի գերազանց ուժերու դէմ :Յակոբը կը նահատակուի տեղւոյն վրայ, իսկ Աղիզը կ'անհետանայ ...:

« Սլա՞քն» է պարզ հերոսը որ կախաղանի վրայ կը քալէ իր «յանցանքները»... «Անառակ» խումբի տղա՞քներն են խոնարհները ... «Ծիծանից Գուլամե՞րը», «Մոկացի Գրիգո՞րը», «Շիրի՞ն»ը, «Կոտոյի Հաճի՞ն», « Տէր Վարդա՞ն»ը, պատանի «Մոննիկ»ը:

Մեր պատմութիւնը երբեմն շատ չռայլ եղած է ոմանց, չափազանց ժլատ՝ ուրիշներու: Տակաւին քանի քանի Մոննիկներ, Տէր Վարդաններ, Կոտոյի Հաճիներ կան որոնց մասին տող մը իսկ գրուած չէ...

Օր մը անշուշտ երախտագէտ հայրենիքը անկիւն մը, վայր մը, կամ փողոցի մը անունը կը նուիրէ անոնց յիշատակին: Մինչ այդ մեր երէցներէն անոնք որ ապրեցան ու շնչեցին այդ մեծ խոնարհներուն հետ, պարտաւոր են անթեղուած մոխիրներու տակէն լոյս աշխարհ բերել ազատագրութեան ռազմիկներուն կեանքն ու գործը, որպէսզի նոր սերունդները կարդան, սերտեն, ու դաստիարակուին անոնց շունչով :

Անհունօրէն երախտապարտ ենք մեր վեթեբան ընկերոջ՝ Կոմսին, որ երկու համեստ հատորներով մեզի ծանօթացուց երեք տասնեակ խոնարհ, բայց մեծ, աննման հերոսներու գործունէութիւնը :

Կը սպասենք նոր հատորներ նոյն շարքէն :

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆԻ մասին ՄԱԿի Եուկոսլաւիոյ պատուիրակը՝ տոքթ. Ա. Պէպլեր ըսած է լրագրող Լեւոն Քէչիչեանի թէ «իմ շատ մտերիմ ընկերս էր ձեր տաղանդաւոր Դաշնակցական մըտաւորական Վազգէն Շուշանեան: Շատ գիշերներ միասին եղած ենք Փարիզի մէջ»: Տոքթ. Պէպլեր հիացող մըն է Շուշանեանի: Ըսած է թէ Փարիզի մէջ ունեցած իր շատ մը լաւ բարեկամներէն կը յիշէ նաեւ նկարիչ Պետիկեանը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (123)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԺԴ.

Այրին այնքան յուսահատած էր, որ սկսել էր նոյն իսկ անիծել իր եղբօրը ...

Այսպիսի լուրեր այժմ հեշտ էին դուրս գալիս ամբոցից: Ջալալը փորձում էր բոլոր միջոցները, իսկ դրանցից մէկն այն էր, որ նա վերջին օրերում դրսում էլ չէր թագցնում թէ իրան զրկում են, ոչինչ են համարում: Յանդիմանում էր բոլոր Վարանդացիներին, զարմանում էր թէ այդ ինչ տեսակ երկիր է, ուր ոչ ոք չէ խօսում, տեսնելով որ կինը տղամարդուն ճանապարհ է ցոյց տալիս: Հայրական կարգերը ոտի տակ են տալիս եւ չկայ մէկը, որ ասէ թէ դա վատ բան է, թէ աշխարհը աչք ու ականջ ունի եւ չի թոյլ տայ, որ ամէն մէկը ինչպէս ուզում է այնպէս լինի: Միթէ՞ այդ տեսակ ժողովուրդ կայ ...

Ժողովուրդն ընդունում էր, որ այդպէս է, բայց ծպուտ հանել չէր համարձակում, որովհետեւ արդէն հասկացել էր, որ այդ գործի մէջ կայ Սիւլէյման Բէկը, եւ խօսել հայրենի կարգերի մասին, կը նշանակէր գնալ Բէկի դէմ: Այդ կարծիքը կազմւում էր այն շշուկներից, որոնք հաւատացնում էին թէ Մելիքի տան բոլոր անկարգութիւնների պատճառը Մելիքի աղջիկն է... Գա – յիանէն, այն խելօք, համեստ աղջիկը, որ Մելիք Հիւսէյնի պարծանքն էր: Ամէնքը յիշում էին քահանայի սպանութեան օրը, երբ նա դուրս եկաւ պատի գլուխը եւ բաց դէմքով նայում էր ամբողջ հանդէսին: Հէնց այդ օրուանից էլ նա սառաւ իր նշանածից ... Հասկանալի էր:

— Խեղճ Մելիք Հիւսէյն ... եթէ կենդանի լինէր եւ այժմ տեսնէր իր աղջկան :

— Նա չէր դիմանայ. Նրա սիրտը կը ճաթէր..

— Զ՞էք ճանաչում մեր Մելիքին... Նա իր ձեռքով կը սպանէր իր աղջկան ...

— Եւ լաւ կ'անէր... Ինչ գեղեցիկ տղամարդ է Խաչէնցին. կատարեալ կաթն ու արիւն՝ խառնուած իրար հետ: Իսկ Բէ՞կը :

— Կամաց խօսիր: Բէկը նրա մօտ մի սեւ սատանայ է, թէեւ այնքան վախ ազդող տղամարդ է:

— Հա, բայց արի տես, աղջիկը ...

— Սիրտը երբ կպչած է, ոչինչ չես անի ... Սուտ չեն ասում, որ մի աղջիկ մի ժամանակ սիրահարուել էր գոմէշի չորացած կաշու վրայ ...

— Բայց Թուրքին, անօրէնին ...

— Այ տղայ, կամաց, չոր կը լինի... Տնաչէնը կարծես աշխարհից տեղեկութիւն չունի :

— Էհ, որ լաւ միտք անէք, չէք ցաւի... հաշիւ արէք, տեսէք քանի — քանի աղջիկներ եւ հարսներ են փչացրել Թուրքերը, քանիսն են տարել ...

— Բայց իր կամքով, իր ոտով գնալ... Խայտառակութիւն է ...

Այսպէս էր դատում ամբոխը պատերի տակ, կորած անկիւններում :

ԼԷՕ

ՅԱՐԳԱՆՔ ՁԵԶ, ՏԱՐՕՆԻ ՀԵՐՈՍՆԵՐ

Մեր տարէց հայրենակիցներէն լսածներս է որ գրի կ'առնեմ իմ տկար գրչով :

Ազատութեան գաղափարը ուռճացաւ անոնց արեան շիթերէն: Եւ մենք վստահ ենք թէ երկար պիտի չտեւէ սուգի շրջանը :

Այն հողը որ ծնաւ Մեսրոպներ, Խորենացիներ, Վարդաններ եւ Մուշեղներ, միշտ ալ վառ պիտի պահէ ազատութեան ոգին:

Վարդաններու օրերէն մինչեւ մեր օրերը դարեր անցան, եւ սակայն 70ական թուականներուն նորէն ի յայտ եկաւ նոյն ոգին: Այդ օրերուն Պոլսոյ եպիսկոպոս մը ներշնչուեցաւ ազգային ազատութեան տենչով եւ ջանաց նախ ուժ տալ ուսման, յառաջդիմութեան: Գիւղերէն պատանիներ հաւաքեց Ս. Կարապետի վանքը:Ուսման հետ զուգընթաց բողկեցաւ ազատութեան գաղափարը : Այդ պատանիներու շարքին մէջ կը գտնուէին Անմահ Հրայր եւ Մարգար վարժապետ: Երբ անոնք 1879ին շրջանաւարտ եղան, ուխտեցին ուսման եւ ազատագրութեան ոգին տարածել: Արդէն Տարօն կը խայտար 80ական թուականներէն, ունէր ընկերութիւն մը որ իր ցանցերը տարածած էր: Սակայն յառաջդիմութեան հետ կը կրկնապատկուէր Թուրքին եւ Քիւրտին հալածանքը: 86 թուականին էր որ գազան Մուսա պէկ առեւանգեց Կիւլիզարը: Մէկ տարի վերջ նոյն գազանը ողջ ողջ կ'այրէր Յարդաւանկ գիւղացի Յոհանը Բուխերիկի մէջ : Այդ օրերէն էր որ սկսաւ Տարօնի հողը դարձեալ ոռոգուիլ հերոսներու արիւնով եւ բողոքի ձայնը մինչեւ Եւրոպա կը հասնէր :

Երբ Միհրան Տամատեան եւ Մուրատ Պօյաճեան Տարօն մտան, երկիրը արդէն կազմակերպուած էր նախկին ընկերութեան գործիչ ընկերներէն Վարդան վարդապետի, Ներսէս Վ. Խարախանեանի, Հրայրներու եւ Մարգար վարժապետներու կողմէ: Կարմիր սուլթանը կ'աշխատէր խեղդել ազատութեան այդ շարժումը, բայց ազատութեան գաղափարը եւ հայրենիքի տենչը այնքան ծաւալած էր որ ոչ կախաղանը, ոչ բանտը, ոչ ալ աքսորը կրցան ազդել : Մաճկալը իր արօրը ձգեց զէնքին փարեցաւ, հովիւը իր հօտը ձգեց լեռ բարձրացաւ, արհեստաւորը իր արհեստը ձգեց կազմին մէջ անցաւ: Խասգիւղացի տէր Քերովբ քահանան անգամ իր վերջին պատարագին մէջ կը յայտարարէր,— Այս իմ վերջին պատարագն է: Եւ խկապէս իր 12 զինուորով Սասուն բարձրացաւ, միանալով Գէորգ Չաւուշի, Գալէի, Մուրատի եւ բոլոր հերոսներու հետ մահացաւ յանուն ազատութեան :

Այսօր Տարօնի բազմաչարչար ժողովուրդին սուգի օրն է որ կը տօնուի: Սիրելի հայրենակիցներ, ամէնքս ալ պարտաւոր ենք յիշել թէ անոնք մեռան մէկ խտէալի համար.— 1) Ազգութիւն, 2) Հայրենիք, 3) Ազատութիւն : Աչքի առջեւ բերելով անթիւ անհամար զոհերը, քարացած ոսկորներն ու արցունքները, պարտաւոր ենք.—

1.— Ամէն տարի յաւերժացնել այդ նահատակ ժողովուրդին յիշատակը :

2.— Հաւատարիմ մնալ անոնց ուխտին, այն հաստատ հաւատքով թէ սուգի տօնը օր մը պիտի դառնայ յաղթանակի տօն, հայրենի հողին վրայ:

Միթէ մեր բեկորներուն սրտերը պիտի չըլլա՞ն պահապան մեր նահատակներուն, որոնց սրբազան ուխտին եւ զոհաբերութեան հանդիսատես եղանք:

Մեր նահատակները չունին շիրիմներ, գէթ ունենան սգացողներ: Խունկի եւ աղօթքի հետ, անոնց ընծայենք մեր սրտագին յարգանքը եւ հպարտութիւնը , որովհետեւ Տարօնը ինկաւ հայ ժողովուրդի փրկութեան համար, հայ հայրենիքի անկախութեան համար: Ան խաւարին մէջ վառեց յեղափոխութեան եւ ըմբոստութեան լուսատու ջահը:

Չէ մեռած Հրայրի ոգին, ոչ ալ մարած են այն տեսիլքն ու կրակը որ փոխանցուած էր սրբազան հայրերէն: Հրայրի ոգին բազմահազար հայ մարտիրոսներու արցունքովն ու արիւնովը մինչեւ մեզի հասած է իբրեւ նուիրական ժառանգութիւն : Ու մենք յուզումով կ'օրհնենք անոնց յիշատակը :

Գէորգ Չաւուշ 1907, Մայիս 27ին փակեց աչքերը պաշտելի Սպաղանցի Գալէի եւ սիրելի Խարսեցի Յակոյի հետ, երթալ միանալու Սաչքի Դուրանի անվերջ կարաւանին :

Երնէկ քեզ լուսնեակ գոհար պատուական,
Անտոք, Ծովը Քար, Տարօն սիրական
Քեզ պիտի գան պատմեն հայ հերոսներին
Երբ գաս ու անցնիս Մշոյ սարերէն,
Սաչքի Դուրանի(*) պառկած քաջերէն
Վրէժի ողջոյն տար Անդրանիկ պետին :

Յարգանք Տարօնի նահատակներուն: Բիւր համբոյր Մեսրոպներու, Մամիկոնեաններու, Աղբիւրներու, Չաւուշներու ծննդավայր Տարօնին:

Լ. ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ

(*) Սաչքի Դուրան Մշոյ Զորոյ Թաղի հանդիպակաց լերան անունն է ուր կը հանգչին, Գուրգէն, Բարկէն, Տիգրան, Նշան, Սէյդօ, Ճնտօ, Զաւէն, Գէորգ, Գալէն, Սենեքերիմ եւ դեռ շատ շատեր :

Երկրորդ մայրաքաղաքն ալ պարպուեցաւ

Ռազմաղաշտէն հասած վերջին տեղեկու-թեանց համաձայն, հիւս. Քորէայի զօրքը կիրակի օր ուժգնօրէն յարձակեցաւ հարաւ. Քորէայի երկրորդ մայրաքաղաքին՝ Թաժոնի վրայ, աջակցութեամբ հրասախումբերու: Կռիւները կատաղօրէն շարունակուեցան, բայց ի վերջոյ Ամերիկացիները եւ հարաւ. Քորէացիները ստիպուեցան պարպել առժամեայ մայրաքաղաքը: Հեռագրի մը համաձայն, հարիւր Քորէացիներ եւ 12 հրասայլեր անցան Քում գետը, հակառակ ամերիկեան թնդանօթներու կրակին: (Վերջին պահուն հասած հեռագիր մը կը ծանուցանէր թէ յարձակումը ետ մղուած է):

Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ հիւս. Քորէացիները յաջողած են գետը անցնիլ ամերիկեան համազգեստներ հագնելով: Գործողութիւնը տեւած է ամբողջ օրը, բուռն հրետաձգութեամբ եւ կատաղի յարձակումներով: Նոյն աղբիւրին համաձայն, հիւս. Քորէացիները մէկի դէմ հինգ են, բազմապատկելով ռազմադաշտին ուժերը:

Ընդհանուր յարձակողականի մը կը սպասուի այսօր - վաղը: Զինուորական մասնագէտներ խօսելով ամերիկեան պարտութեան վրայ, զայն ապացոյց կը համարեն անպատրաստութեան:

╳ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց, լրագրական ասուլիսի մը առթիւ, թէ անկարելի է որեւէ բանակցութիւն Խ. Միութեան հետ, ցորչափ հիւս. Քորէացիները կրակը չեն դադրեցներ, քաշուելով նախկին սահմանագիծը: Մ. Նահանգներուն համար բացարձակ պայման է այս: «Պատերազմէն ի վեր ոչ թէ մէկ, այլ հազար արտաքին նախարարներ յայտարարեցին թէ Մ. Նահանգները տեղի պիտի չտան որեւէ նախայարձակման առջեւ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ Եչ. օր վստահութիւն յայտնեց նոր դահլիճին, 226ի դէմ 335 ձայնով: Ի պատասխան կարգ մը քննադատութեանց, վարչապետը յայտարարեց.— «Լռեցնենք մեր կռիւները եւ մտածենք միայն Ֆրանսայի մասին»:

ՅՈՒԼԻՍ 14ի տարեդարձը տօնուեցաւ աւանդական զօրահանդէսով մը, որ ամէնէն փայլունը կը համարուի ազատագրութենէն ի վեր: Կը մասնակցէին տասը հազար զինուորներ, ամէն դասէ, արդիական սպառազինութեամբ: Անձրեւը եւ փոթորիկը չկրցան խանգարել տօնակատարութեան հանդիսաւորութիւնը: Զօրահանդէսին ներկայ էր նաեւ Խ. Միութեան զինուորական կցորդը, ընկերակցութեամբ արբանեակ երկիրներու կցորդներուն: Ժողովրդական Թափօրն ալ տեղի ունեցաւ Պասթիյէն Նասիոն, առաջնորդութեամբ համայնավարներու, որոնք կը պահանջէին արգիլել հիւլէական ռումբը, «Քորէան Քորէացիներուն» եւայլն:

ՊԱՅԹՈՒՑԻԿ ԲԵՌՑԱԾ մակոյկներ բռնկեցան Փորթսմութի (Անգլիա) նաւահանգստին առջեւ. ահագին վնաս պատճառելով: Եօթը հոգի միայն վիրաւորուեցան, ինչ որ հրաշք մը կը համարուի:

ՊԵԼԺԻՈՅ խորհրդարանը ուրբաթ օր ալ ահռելի ժխորի մը մատնուեցաւ, թագաւորական հարցին առթիւ: Ընդդիմադիրները սկսան «Մարսէյեզ» երգել: Հարկ եղաւ դադրեցնել նիստը, 80 վայրկեան վիճաբանելէ վերջ: Բռունցքներ ալ փոխանակուեցան, զարմանազան լուտանքներով,— «Ստախօս», «Խայտառակութիւն է»: 40.000 հանքագործներ գործադուլ յայտարարեցին Մոնսի մէջ:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ կառավարութիւնը հաստատեց թէ սահմանագլուխէն այլուր փոխադրուած են «Փաշականներ, նացիներ, կուլակներ եւ աւազակներ», եւ ոչ թէ բոլոր Սլաւները:

ԳԵՐՄԱՆ ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ մասին նոր ծանուցագիր մը ուղղեցին արեւմտեան երեք պետութիւնները, բացատրութիւն պահանջելով Խ. Միութենէն:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ վարչապետը, Նահաս փաշա, Փարիզ եկաւ, առողջական պատճառներով:

«ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐՈՒ» համաշխարհային մրցումին առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Լոնտոնի մէջ, երկրորդ հանդիսացած է Լեւոն Հիմիտեան, անդամ Հալէպի Հ. Մ. Ը. Մ.ի: Անգլ. թերթերը ջերմապէս կը գնահատեն հայ երիտասարդը, որուն հետ մրցումին ներկայացած էին 15 հոգի, զանազան ազգերէ: «Ֆիզիքական բացառիկ շնորհներով օժտուած երիտասարդը», կը գրեն թերթերը:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԱԶԳ. ԴՊՐՈՑԻՆ ամավերջի հանդէսը՝ նախագահութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Յուլիս 16 կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3-ին, քաղաքապետարանի սրահը՝ 22 rue Voltaire:

Բոլոր աշակերտները բեմին վրայ եւ անակընկալներ:

Ցիշատակի մեծ դաշտահանդէս

Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան: Նուիրուած հերոսներու եւ 1918ի Վարդավառին ինկած նահատակներու:

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Սէնթ Անտրէի Պէլվէտէր զովասուն պարտէզին մէջ:

Մուտքը ազատ է:

Մեծ դաշտահանդէս

Կազմակերպուած Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ «Կառվարենց» մասնաճիւղի կողմէ, այս կիրակի ժամը 10էն 21 Ecouenի «Jeu de Paume» անտառին մէջ: Ճոխ պիւֆէ: Գեղարուեստական բաժին:

Հաղ.— Օթօպիւս 268 թիւը Porte de la Chapelleէն, իջնել Carrefour de l'Espérance, Villiers le Bel:

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Salle de l'Athénée, 15 Ave de la Victoire **Nice**

Կիրակի, 23 Յուլիս, ժամը ճիշդ 16ին

Գրիգոր Վահան կը ներկայացնէ իր ծիծաղաշարժ կատակերգութիւնը՝

«ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ»

Մասնակցութեամբ լաւագոյն սիրողներու:

Մուտք՝ 150 եւ 100 ֆրանք: Տոմսերը ստանալ Պ. Սուրէնէ՝ Brasserie «Le Dôme Ararat» 1 Ave. Thiers, Nice:

Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻՆ սրտի կսկիծով յայտնում է իր սիրելի տիկնոջ՝

ՆԻՆԱ ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ Յուլիս 12ին գիշերը:

Թաղումը պիտի կատարուի երկուշաբթի, 17 Յուլիսին, ժամը 14.15ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Անդրանիկ Քիւփէլեան, ծնողքը Կարնեցի, մանուկ հասակէն Կարս փոխադրուած էր եւ կը կարծուի որ 1920ին եկած է Փարիզ: Տեղեկացնել Pagrad Muchjianի, 519 South Breed Street, Los Angeles, California:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Տէր եւ Տիկին Սուրէն եւ Արսինէ Պառաւեաններ իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց աներոջ եւ հօր՝ Յակոբ ԵԱՂՃԵԱՆի մահուան առթիւ (Պոլիս): Այս տխուր առթիւ կը նուիրեն «Յառաջ»ի տարածման ֆոնտին հազար ֆրանք, Առնուվիլի Նոր Սերունդին եւ Կապոյտ Խաչին հազարական ֆրանք:

Նուիրատուութիւն.— Տէր եւ Տիկին Յ. Խաչատուրեան, փոխան ծաղկեպսակի հազար ֆրանք կը նուիրեն Առնուվիլի Կապոյտ Խաչին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Այրի Տիկին Խումար Դարբինեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ Աբրահամ Լուսիկեան ընտանիքը իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ թէ գրաւոր, կամ ծաղկեպսակներով մասնակցեցան մեր ցաւին, մեր ամուսնոյն եւ աներձագին ՅԱԿՈԲ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆի մահուան առթիւ:

╳ Այս առթիւ փոխան ծաղկեպսակի եղած են հետեւեալ նուէրները.— Պ. Կիրակոս Մինասեան 500 ֆրանք Պօմոնի Կապ. Խաչին, 500 ֆր. «Յառաջ»ի տարածման ֆոնտին եւ 500 ֆր. Լէ գ'Օլիվի Հ. Յ. Դ. «Իշխան» խումբին: Պ. Յակոբ Տոլպաշեան 500 ֆրանք Պօմոնի Կապոյտ Խաչին եւ 500 ֆր. «Յառաջ»ի տարածման ֆոնտին: Պ. Ղազար Տէր-Տէրեան 500 ֆր. Պօմոնի Կապ. Խաչին:

Ստանալ Պ. Յովհ. Տէօքմէճեանէ (Պօմոն):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Սրտի կսկիծով լսեցինք մեզի շատ սիրելի հայրենակից Տէր եւ Տիկին ԱՍՏՈՒՐ ԿԱՐՕԵԱՆՆԵՐՈՒՆ մահերը (Վալանս): Մեր խոր ցաւակցութիւնը իրենց զաւակներուն եւ եղբօր Եղիա Եղիկեանին (Մարսէյլ) եւ բոլոր Կարօեան ընտանիքին: Իր հայրենակիցները.— Կ. Թորոսեան եւ Գ. Տոնիկեան

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԷԼՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պուլվար Օտտոյի Վռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի, կէսօրէն վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան Փարիզի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 6 Ave. d'Italie: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր հայրենակիցներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շավիլի մասնաճիւղի ժողովը՝ այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, դպրոցին սրահը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Անդամատետրերը միասին բերել:

ՍԷՎՌԱՆ.— Կապոյտ Խաչի ընդհ. ժողովը, այս կիրակի ժամը 15ին, ընկերուհի Իգմիրլեանի բնակարանը, 25 rue Ile de France: Օրակարգ.— ընտրութիւն վարչութեան:

ՖՐ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի կէսօրէն վերջ, ժամը 14ին, ընկերուհի Գազազեանի բնակարանը:

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անկէնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի գիշեր, սովորական հաւաքատեղին, ժամը 9—11: Կարեւոր օրակարգ: Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կը խնդրուի անդամատետրերը միասին բերել:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կապ. Խաչի Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղին ժողովը այս երեքշաբթի ընկ. Պօյաճեանի բնակարանը: Օրակարգ.— Պատգ. զեկոյց եւ ընտրութիւն: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Մարսէյլ, Սէնթ Անտրէի օդասուն պարտէզին մէջ: Կը ներկայացուի ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ (4 արար):

Այս կիրակի կէսօրէ ետք: Մասնակցութեամբ Սիւզանի եւ կարող ուժերու

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme - (13)

Le Gérant : A. NERCESSIAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Fondé en 1925
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 800 փր., Տար. 1600, արտ. 2500 փր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 7 փր. C.C.P.Paris 1678-63
Mardi 18 JUILLET 1950 Երեքշաբթի 18 ՅՈՒԼԻՍ
26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No.6205–Նոր շրջան թիւ 1616
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՁԱՌԻԹԱՓԻՆ ՎՐԱՅ

Քիչ անդին պիտի կարդաք վերջին լուրերը՝ Պոլսոյ ազգային քաոսի մասին:

Պատկերը այնքան պերճախօս է որ, մեկնութեան չի կարօտիր: Իսկ հեռանկա՞րը:

Պիտի չզարմանանք, եթէ առտու մը հաղորդեն թէ երկու անջատ պատրիարքարաններ հաստատուած են պատմական Բիւզանդիոնի մէջ: Երկու ճակատներ՝ իրար գզելու համար, յանուն Հայ. Եկեղեցւոյ գերագոյն շահերուն ...

Ինչպէս կը յիշեցնենք միշտ, մենք երբեք տրամադիր չենք միջամտելու տարբեր գաղութներու եւ մասնաւորապէս Պոլսոյ ազգ. գործերուն:

Բայց, պարագաներ կան ուր լռութիւնը համազօր է մեղսակցութեան: Մանաւանդ որ, Պոլսոյ ներկայ տագնապին պատճառները միայն ներքին՝ տեղական չեն, այլ եւ արտաքին:

Արդարեւ, տագնապը այսքան սուր հանգամանք ստացած պիտի չըլլար, եթէ արտասահմանի եկեղեցական իշխանութիւնները անցուդարձը վերլուծէին քիչ մը աւելի լայն եւ հասուն քննութեամբ:

Դժբախտաբար թէ Անթիլիասը եւ թէ Էջմիածինը չարժեցան քարացած, սահմանափակ աւանդամոլութեամբ:

Բոլոր երեւոյթները կը հաստատեն թէ անոնք աւելի շատ զբաղեցան նուիրապետութեան, կղերապետական կարգուսարքի պահպանումով, քան բուն վէրքին դարմանումով:

Երկու ծերունազարդ կաթողիկոսները անշուշտ գիտեն թէ որքան չարաղէտ հետեւանքներ ունեցած է կոտրել-թափելու մարմաջը, մեր եկեղեցական պատմութեան մէջ:

Հատորներ կրնան կազմել փառամոլ եւ անոպայ կաթողիկոսներու եւ պատրիարքներու գործած աւերները, դարերու ընթացքին:

Դեռ չենք յիշեր այն ահաւոր պայքարը որ թեւատեց Եկեղեցին, երկու տարբեր յարանուանութիւններ ստեղծելով:

Կա՞յ պարզամիտ մը որ չըմբռնէ թէ այլապէս ծանրակշիռ ճեղքեր կրնան բացուիլ, եթէ օրուան իշխանաւորները յամառին գործել նոյն սովորամոլութեամբ:

Արդէն իսկ զառիթափի մը վրայ կը գտնուի Պոլսոյ գաղութը, իր անշուք եւ անզօր Պատրիարքարանով եւ մնացեալ կարգուսարքով:

Հայ. Եկեղեցւոյ շահերուն կը համապատասխանէ՞ որ ամբողջ գաղութ մը խռովութեան եւ պառակտումի մատնուի, փրկելու համար վարկաբեկ եւ զառամեալ կղերականի մը դիրքը:

Եթէ կառավարելը նախատեսել է, երկու Հայրապետները եւ ուրիշ բարձրաստիճան կղերականներ պարտաւոր էին մտածել թէ՝ չեն կրնար մինչեւ ծայրը երթալ:

Ահաւասիկ իւղ լեցուած եղան կրակին վրայ, եւ բանդէտներ դիտել կուտան թէ Էջմիածինը չի կրնար խառնուիլ իրենց ներքին գործերուն: Մինչեւ անգամ վկայութիւններ կը յիշեն անցեալ դարերու պատմութենէն ...

Եթէ քիչ մըն ալ երկար տեւեն այս կարգի արտայայտութիւնները, ո՞վ կ'երաշխաւորէ թէ խառնակիչներ պիտի չօգտուին, հարուած մը եւս տալու համար ազգ. Պատրիարքարանին:

Միջամտութեան պատրուա՞կներ կը պակսին, անճանաչելի կմախքի մը վերածելու համար երբեմնի Պոլիսը, իր ազգային հաստատութիւններով:

Այնպիսի շրջանի մը հասած ենք որ յետին լրաբերը, հայ կամ Թուրք, ամէն ազատութիւն կը վայելէ ջուրերը պղտորելու եւ նոր ճեղքեր բանալու:

Ահա կը տեսնէք,— ոսկետառ կոնդակներն անգամ դարձեր են կուախնձոր:

Լրագրական ժխորը եւ զանազան ցոյցեր կը լրացնեն ողբերգութիւնը, չարախինդ քրքիջներ արձակել տալով:

Երկու ճակատներն ալ երդում-պատառ կ'ըլլան յանուն ազգ. աւանդութեանց:

Պիտի չգտնուի՞ իրաւարար, հեռատես ուժ մը որ ասպարէզ իջնէ, չարը խափանելու համար:

Հրատարակուած տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ լուրջ եւ պարկեշտ տարրեր չեն պակսիր:

Ո՞ր օրուան կը սպասեն, գործի ձեռնարկելու համար:

Շ.

ԵՐԵՒԱՆՆ Է ԽՕՍՈՒՄ

(Յուլիս 6—10)

ԵՐԵՒԱՆԻ Թատերական ուսումնարանին մէջ (Ինստիտուտ) սկսան տարեվերջի քննութիւնները: Բոլոր աւարտողները պիտի աշխատին ռեսպուբլիկայի (հանրապետութիւն) շրջանային թատրոններուն մէջ:

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ համար, ամառնային արձակուրդի ընթացքին պիտի սարքուին համերգներ, խաղեր եւ ֆիզկուլտ (մարզական) մրցումներ:

ԱՅՂՐ ԼԻՃԸ, որ շրջապատուած է փարթամ բուսականութեամբ, հարուստ է նաեւ ձուկերով: Վերջերս ձկնորսները բռնած էին ձուկ մը որ կը կշռէր 200 քիլօ:

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ տեղի ունեցան առաջաւոր ֆութպոլի խումբերու մրցումները: Առաջնութիւնը շահեցան Երեւանի եւ Լենինականի թիմերը (խումբ):

Յուլիս 2ին Երեւանի մէջ տեղի ունեցան վոլէյպոլի մրցումներ Հայաստանի եւ Վրաստանի խումբերուն միջեւ: Աղջիկներու խումբէն յաղթեց վրացականը, տղոց կողմէն՝ Երեւանի խումբը:

Սղագրեց՝ Գ. ԾԻԾԵՌՆԱԿ

Պոլսոյ ազգ. քաոսը

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (10 Յուլիս) կ'իմանանք թէ ազգ. գործերու վիճակը հետզհետէ կը բարդանայ, իբրեւ հետեւանք երկու վարդապետներու եւ քահանայի մը կարգալուծման վճիռին ծանուցման:

Ընդդիմադիրները չեն համակերպած Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի վճռին, այլեւ հանդիսաւորապէս մայր եկեղեցի հրաւիրած են երեք կարգալոյծ կրօնաւորները, Սահակ Ծ. Վ. Փափազեանը, Հմայեակ Ծ. Վ. Պախթիյարեանը եւ Թովմաս Ա. քհնյ. Շիկահերը, Նարոյեան պատրիարքի մահուան տարեդարձին առթիւ:

Արարողութեանց նախագահած է Հմայեակ վարդապետ, իսկ Սահակ վրդ. ալ քարոզ մը խօսած է: Յետոյ ընդունելութիւն մը սարքուած է խորհրդարանին մէջ, ուր ճառ մը խօսած է Տոքթ. Խոսխոունի (Արսլանեան արք.ի նախկին բարեկամներէն), խստօրէն քննադատելով պատր. տեղապահին ընթացքը:

Արարողութիւններէն եւ ճառերէն վերջ, Արսլանեան արք. «կախակայեալ» հռչակուելով, յանուն 21 թաղերու ներկայացուցիչներուն, հեռագիր մը ուղղուած է վարչապետին, բժ. Հրանդ Փէշտիմալճեանի ստորագրութեամբ, խնդրելով արտօնութիւն տալ ընդհ. ժողով գումարելու եւ տեղապահին անմիջական յաջորդն ընտրելու համար:

Թուրք թերթերն ալ պատկերազարդ մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն այս ներքին խառնակութեանց մասին:

× Տեղապահին պաշտօնաթերթը, «Ժամանակ», այս լուրերը կը հրատարակէ հետեւեալ խորագիրներով.— «Կրօնաւորի սքեմով ծպտուած խմբակ մը տաճարներու մէջ շահատակութեան սկսաւ.—Երէկ Նարոյեան պատր.ի յիշատակը սրբապղծուեցաւ եւ ժողովուրդին բարեպաշտական զգացումները անարգուեցան.— Ըմբոստները մօտ օրէն պիտի զսպուին օրինական ճամբով եւն.»:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ Փարիզ գալէ առաջ Նիս պիտի հանդիպի վաղը, չորեքշաբթի, համաձայն Մարսէյլէն հասած հեռագրի մը:

Կիրակի օր Դեբենիկ եպիսկ. պիտի պատարագէ Մալէնի եկեղեցին, նախագահութեամբ կաթողիկոսին որ պիտի քարոզէ այս առթիւ:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ մերժեց Խ. Միութեան մէկ ծանուցագիրը, որ կ'ըսէր թէ Ամերիկացիները պեղումներ կը կատարեն սահմանամերձ շրջանին մէջ, ի խնդիր քարիւղի:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ որոշեց յետաձգել զօրացրուումը, նկատի առնելով միջազգային կացութեան ծանրացումը:

ՔՈՐԷԱՅԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ԿՌՈՒԸ ԿՐՆԱՅ 6—9 ԱՄԻՍ ՏԵՒԵԼ

Վերջին հեռագիրները կը հաստատեն թէ ճակատամարտը կատաղօրէն կը շարունակուի հարաւ. Քորէայի երկրորդ մայրաքաղաքին՝ Թաժոնի շուրջը: Կարմիրները յարձակում կատարած են երեք ուղղութեամբ, եւ կը սպառնան պաշարել քաղաքը: Ամերիկացիները ուժգնօրէն կը դիմադրեն, յառաջխաղացութիւնը կասեցնելու համար, միշտ սպասելով օգնական ուժերու:

Ամերիկեան աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ թշնամին շատ ծանր կորուստներ կրած է Քում գետի ճակատամարտին մէջ: Երկու օրուան կատաղի կռիւներէ վերջ, կիրակի օր Ամերիկացիները հարկադրուեցան քաշուիլ «նախապէս պատրաստուած դիրքերը»: Թշնամին անընդհատ կրակ կը տեղայ քաղաքին վրայ եւ յաջողած է ընդարձակել իր գործողութեանց խարիսխը: Զօր. Մէք Արթըրի գեկոյցը կ'ըսէ թէ նահանջը կատարուեցաւ բարեկարգօրէն:

× Մ. Նահանգներու ծերակոյտին զինեալ ուժերու յանձնախումբին նախագահը, Թայտինկս, յայտարարեց թէ ամերիկեան զօրքը վեցէն ինը ամիս գործ պիտի ունենայ Քորէայի մէջ, նոյնիսկ աւելի, եթէ Խ. Միութիւնը կամ Չինաստանն ալ միջամտեն: Նոյն աղբիւրին համաձայն, ամէն միջոց ձեռք առնուած է, արագ օգնութիւն հասցնելու համար: Միայն մէկ զօրաբաժին փոխադրելու համար հարկ եղած է 25 շոգենաւ տրամադրել: «Կարելի չէ այս գործերը կարգադրել 2—3 շաբթէն»:

× Խ. Միութեան արտաքին նախարարութիւնը Մոսկուայի հնդկական դեսպանին յանձնեց Ստալինի պատասխանը՝ Հնդկաստանի վարչապետ Նեհրուի նամակին: Բովանդակութիւնը գաղտնի կը պահուի, բայց կ'ըսեն թէ նպաստաւոր է եւ թէ Ստալին ինքն ալ կ'ուզէ որ վերջանայ Քորէայի պատերազմը: Հնդկաստան միեւնոյն ատեն կ'ուզէ որ կարմիր Չինաստանը ընդունուի Ազգաժողովին մէջ, համաձայնութեան ճամբան հարթելու համար:

× Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ նախագահ Թրումըն բացառիկ վարկեր եւ մասնաւոր լիազօրութիւններ պիտի պահանջէ այս շաբթու, մասնակի զօրակոչ յայտարարելու համար:

× Չըրչիլ ճառ մը խօսելով, յայտարարեց.— «Քորէայի անցուդարձը աւելի չի ծանրացներ երրորդ աշխարհամարտի մը վտանգները: Արդէն ծանր էին այդ վտանգները»: Յետոյ դիտել տուաւ թէ Ազգաժողովը երեք թանկագին տարիներ վատնեց սնոտի յոյսերով, «հակառակ անընդհատ յուսախաբութեանց եւ ազդարարութեանց»:

× Ամերիկեան թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, գաղտնի համաձայնութիւն մը կնքուած է Խ. Միութեան եւ Մաօ Ցէ Թունկի միջեւ ի հարկին միջազգային բանակի մը վերածելու համար Չինաստանի զօրքը: Այդ համաձայնութեամբ (1950 Փետրուար 12) Չինաստան պիտի կրնայ չորս միլիոն աւելցնել իր զօրքը, նուաճելու համար ամբողջ Ծայր. Արեւելքը:

× Իսրայէլ որոշեց չէզոք մնալ, եթէ երրորդ աշխարհամարտ մը պայթի: Կառավարութիւնը կ'արձանագրէ 19—49 տարեկանները, բայց այս խնդիրը կապ չունի Քորէայի դէպքերուն հետ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ազգ. ժողովը քուէարկեց ընդհ. ներման օրէնքը, որմէ կ'օգտուին տասը հազար հոգի, մէջն ըլլալով բանաստեղծ Հիքմէթը:

ՀԻՐՈՇԻՄԱՅԻ (Ճափոն) քաղաքապետը, որ Փարիզ կը գտնուի, յայտարարեց թէ 1945 Օգոստոս 6ի հիւլէական ռումբէն մեռան աւելի քան 200.000 հոգի, ինչ որ կրկնապատիկն է ամերիկեան տեղեկագրով ծանուցուած կորուստին:

ԱԼՊԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը նոր ծանուցագիր մը ուղղելով Եուկոսլաւիոյ, կ'ամբաստանէ թէ մառեշալ Թիթօ պատերազմ կը հրահրէ Պալքաններուն մէջ: Ծանուցագիրը զանազան արարքներ կը մատնանշէ, հաստատելու համար ամբաստանութիւնը, որուն լուրջ կարեւորութիւն չեն ընծայեր արեւմտեան պետութիւնները: Չեխական անթէնն ալ մեղադրանքներ կը տեղայ Եուկոսլաւիոյ գլխուն:

ԱՆԳԼԻՈՅ պատերազմական նախարարը, Շինուէլ, Փարիզ եկաւ օդանաւով, խորհրդակցելու համար Ֆրանսայի վարչապետին եւ ազգ. պաշտպանութեան նախարարին հետ: Առաջին ժողովը տեւեց չորս ժամ: Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս խորհրդակցութեանց:

Պ. ՀԷՆՐԻ ՈՒՈԼԸՍ, Մ. Նահանգներու յառաջդիմական կուսակցութեան նախագահը, որ մինչեւ հիմա կը պայքարէր կառավարութեան դէմ, յայտարարեց թէ «իր երկրին եւ Ազգաժողովին հետ է, Քորէայի հարցին մէջ»:

ԽԼԻՐԴԻ (քանսէր) Ե. միջազգային համագումարը բացուեցաւ Սորպոնի մէջ, մասնակցութեամբ 800 գիտնականներու:

ՄԻՉՈՒՐԻՆԵԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Ամփոփուած «Սով. Հայաստան» օրաթերթէն)

Միչուրինի մահուան 15րդ տարեդարձին առթիւ, տեղի ունեցաւ Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի ընդհ. ժողով, Երեւանի մէջ:

Ակադեմիային նախագահ՝ Վ. Համբարձումեանի ներածականէն վերջ՝ խօսեցաւ Հ. Բատիկեան, թեկնածու կենսաբանական գիտութեանց, նիւթ ունենալով, «Ի. Վ. Միչուրինը, բնութեան մեծ վերափոխիչ» :

« Ղեկավարուելով դիալեկտիկական մատերիալիզմի սկզբունքով Ի. Վ. Միչուրինը ստեղծեց նոր, իսկապէս նիւթապաշտական կենսաբանական գիտութիւն՝ ինչ որ կ'օգնէ ընկերվարական գիւղատնտեսութեան մէջ մթերքներու առատութիւն ստեղծելուն : Մեծ է Միչուրինի մատուցած ծառայութիւնը: Ան ընդլայնեց մարդու իշխանութիւնը բնութեան վրայ: Միչուրին – Լիսենկոյի ուսմունքը սերտօրէն կապուած է աշխարհի ամէնէն առաջաւոր ընկերվարական գիւղատնտեսութեան փորձառութեան հետ, անընդհատ զարգանալով դարձած է մեծ նիւթական ուժ, համաժողովրդական սեփականութիւն »:

Հայկ. ՍՍՌ Գիտութեանց Ակադեմիային իսկական անդամ՝ Մ. Թումանեանի նիւթն եղած է բոյսերու տեսակագոյացման ճանի մը հարցեր : « Միչուրինի մեծ ծառայութեանց շնորհիւ հնարաւոր դարձած է ուսումնասիրել բոյսերու տեսակագոյացման եղանակները, գիւղատնտեսական մշակումներու աւելի արժէքաւոր, աւելի բերքատու տեսակներ ստանալու եւ կոլխոզային արտադրութեան մէջ արմատակալուրելու տեսակէտէն : Կենսաբանական գիտութեան մեծագոյն յաղթանակն է: Միչուրինի եւ անոր գործը շարունակող ակադեմիկոս Տ. Դ. Լիսենկոյի ուսմունքի շնորհիւ որոնք իրենց աշխատանքի հիմքին մէջ դրած են մարքսիստական մատերալիստական փիլիսոփայութիւնը, հնարաւոր դարձաւ վերափոխել բնութիւնը համաձայն մեր ցանկութիւններուն , յօգուտ աշխատաւոր լայն զանգուածներու շահերուն :

Լայնօրէն կիրառելով մշակելի բոյսերու ցանքի միչուրինեան մեթոդը, անսովոր ժամկէտներու մէջ աճեցնելով համապատասխան պայմաններու մէջ Հայկ. ՍՍՌ Գիտութիւններու Ակադեմիայի Բոյսերու տեսակագոյացման գիտական աշխատանոցը կատարած է կարգ մը մշակումներու ձեւակազմութեան եղանակներու հետազօտութիւն: Ցորենէն ստացած են աշորա եւ պարզուած են դաշտամոլախոտային աշորայի ծագման պատճառները: Կարծր ցորենէն ստացուած է փափուկ ցորեն: «Պերսիկում» ցորենը վերածուած է պինդ ցորենի, որ պիտանի է հանրապետութեան լեռնային շրջանները փոխադրելու համար: Անկէ ստացած են մեծ հատիկներ ունեցող հասկեր, որ աչքի կը զարնէ իր բերքատուութեամբ եւ չուտ հասնելու ընդունակութեամբ»:

Բոյսերու վերափոխումը կատարուած է գիտական աշխատանոցին մէջ ոչ միայն ցորենի, այլեւ եգիպտացորենի, գարիի, բրինձի, արեւածաղկի, քունջութի վրայ :

Այսպէս օրինակ երկշարք գարիէն ստացուած է վեց շարք գարի եւ ընդհակառակն: Այդպէսով միչուրինեան երկրա – կենսաբանական հիման վրայ ձեռք բերուած է բոյսի մէկ տեսակի վերածում միւսին :

╳ Ն. Սիմոնգուլեան գենետիկայի եւ սելեկցիայի (ծննդագիտութեան եւ ընտրականութիւն, ազնուացում) Ինստիտուտի գիտական աշխատող, «Միչուրինեան գիտութեան նուաճումները Հայաստանում» յօդուածին մէջ կը գրէ Միչուրինեան գիտութեան յաղթանակին համար մարտնչողներու առաջին շարքերուն մէջ են Հայաստանի միչուրինականները, որոնք կը մշակեն, գիւղատնտեսական բերքի բարձրացման տեսական եւ գործնական հետաքրքրութիւն ներկայացնող կարգ մը հարցեր : Այս տեսակէտէն յիշատակութեան արժանի են հայկական ՍՍՌ Գիտութեանց Ակադեմիայի Բոյսերու Գենետիկա եւ Սելեկցիա Ինստիտուտին աշխատանքները ղեկավարութեամբ Գ. Բաբաջանեանի (Գիտութեան Ակադեմիայի իսկական անդամ):

Ներկայիս արտադրական պայմաններու մէջ կը դրուին բազմակի երկշար ցանքի լայն փորձեր: 1949ի արդիւնքներէն կարելի է պնդել թէ բազմակի երկշար ցանքը, բարձրացնելով տարածութեան միաւորի վրայ բոյսերու քանակը, կրնայ ապահովել բերքի զգալի աճը:

Վ. Գուլքանեան (Գիտութեանց Ակադեմիայի իսկական անդամ) մշակած է բամպակենիի խոր ծիրատման նոր մեթոտ, որ կ'ապահովէ բերքի յաւելումը 3 — 4 կենդինարով եւ յաջողութեամբ կը կիրառուի Հայաստանի դաշտային շրջաններու կոլխոզներուն մէջ :

Հայկ. ՍՍՌ Գիտութեանց իսկական անդամ Մ. Թումանեան՝ բոյսերու այլատեսակներն ու տեսակները ուրիշ այլատեսակներու եւ տեսակներու փոխարկելուն մէջ շահեկան հետազօտութիւններ կատարած է :

Մինչեւ վերջերս Հայաստանի մէջ չկար ցորենի սելեկցիոն սորտ (ընտրովի տեսակ) բացի անկէ որ ներմուծուած էր Ուկրայնիայէն եւ որ Հայաստանի մէջ հասկի վրայ թափուելով, ենթակայ է սնկային հիւանդութեանց :

Ներկայիս Հայաստանի գիտնականները ստեղծած են ցորենի երեք տեսակ: Լեռնային շրջաններու համար Բ. Գարաքէֆէրեանի բուծած «Արմենուհի» տեսակը շատ աւելի բերքատու է քան տեղական «Գիւլգանի» տեսակը :

Արարատեան դաշտի պայմաններու համար Վ. Գուլքանեանի, Ս. Պօղոսեանի եւ Գ. Սուրմէնեանի մշակած «Արտաշատի — 42» տեսակը հեկտարին միջին հաշուով չորս կենդինար կը գերազանցէ «համդանիկում» ստանտարտի (չափանիշ) բերքատուութիւնը: Նախալեռնային անջրդի շրջաններու պայմաններու համար Ա. Մկրտիչեանի եւ Ա. Եղիկեանի բուծած «Եղվարդ»ի տեսակը 7 — 8 կենդինարով կը գերազանցէ «գրեկում» ստանդարտ բերքը:

Կտաւահատի արժէքաւոր տեսակներ՝ « Ղուկասեանի 17 » եւ «Արթիկի 7 » ստացած է սելեկցիոն կայանի սելեկցիոնէր (զատորոշող) Ա. Վերնիգորան: Զատորոշող Ա. Անանեան մշակած է լոլիկի «Անահիտ» տեսակը :

Բուծուած են նաեւ պտղատու եւ կերաբոյսերու արժէքաւոր տեսակներ :

Անասնաբոյծ միչուրինականները նոյնպէս շահեկան աշխատանք կը կատարեն գիւղատնտեսական անասուններու ծննդագիտական եւ ընտրելիութեան մէջ:

Միչուրինեան սելեկցիայի մեթոտով Ա. Ռուխեան բուծած է դմակաւոր ոչխարի նոր տեսակ՝ կիսանուրբ բուրդով, որ կուտայ առատ բուրդ, առատ կաթ եւ դիմացկուն է: Աշխատանքներ կը կատարուին մեծ եղջերաւոր անասուններու լեռնային տեսակ ստեղծելու :

╳ Մարտունիի շրջանին մէջ, Սեւանայ լճի ափին վրայ, 2000 մեթր ծովէն կը գտնուի Ծովինար գիւղը: Հոս ոչ մէկ պտղատու ծառ աճած էր ցարդ: Ծովինարի կոլխոզնիկները միչուրինեան գիտութեամբ աճեցուցին պտղատու պարտէզներ: Խնձորենիներ եւ Տանձենիներ կ'աճին հիմա: Երկու տարի առաջ400կենդինար բերք ստացուած էր ,այս տարի 600 կենդինար, տանձ եւ խնձոր: Հոն կ'աճեցնեն 24 տեսակ խնձոր եւ տանձ որոնք կը կըշռեն 300 — 400 կրամ եւ իրենց համով չեն տարբերիր Արարատեան դաշտի տանձէն եւ խնձորէն: Քանի մը տարիէն պտղատու այգիներու տարածութիւնը պիտի հասնի 50 հեկտարի: Յաջողեցաւ նաեւ խաղող :

╳ Շիրակի բարձրաւանդակին վրայ ծովէն 1500 մեթր միչուրինեան գիտութեամբ կը մշակուին տանձի, խնձորի, ելակի , բալի եւ ուրիշ պտուղներու տեսակներ, ներկայիս այդ տեսակները կը տարածուին Ախուրեանի, Ամասիայի ,Արթիկի, Ղուկասեանի շրջանները: Հացեկ գիւղի 20 հեկտար պտղատու այգիին մէջ յաջողութեամբ կ'աճին աւելի քան 30 տեսակ պտղատու ծառեր:

╳ Կիրովականի մէջ, ծովու մակերեսէն 1600 2450 մեթր բարձրութեան վրայ կ'աճին միչուրինեան գիտութեան շնորհիւ պտղատու ծառերու բազմաթիւ տեսակներ: Այս տարի բերքատու այգին կը տարածուի աւելի քան 250 հեկտար :

╳ Քաղաքի սկաուտներու տան մէջ կազմակերպուած է ցուցահանդէս նուիրուած պատանի միչուրինականներու աշխատանքին :

ԹՈՒՐՔ ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՄԸՆ Է ՈՐ ԿԸ ՊԱՏՄԷ

Մեր գիւղը.— Է.

Հապա՞ նամակներու, սուրհանդակի անկանոնութիւնը: Սկիզբները սաստիկ կը նեղուէի, վերջէն վարժուեցայ: Ամրան նամակ կամ լրագիր կը ձգեն նամակատուն, եւ մենք աշնան կը ստանանք զանոնք: Աշնան ձգուածներն ալ ձմրան կամ գարնան կը ստանանք: Շատ բնական բաներ են ասոնք, ալ վարժուեցանք: Մարդ ինչի՞ չի վարժուիր արդէն …

Ասոր ալ փառք տանք: Ես ճար մը խորհեցայ եւ գաւառակին մէջ հասցէ մը գտայ, որպէսզի նամակ, թերթ կամ տարբեր բան այդ մարդուն գան, եւ ես անոր միջոցաւ ստանամ: Եթէ այդպէս չընեմ բոլորն ալ կը կորսուին: Նամակատունը «տօլապ» մը կայ, ամէն ինչ հոն կը դիզուի եւ շաբաթներով, ամիսներով կը մնայ …

Հասցէ մը տուինք եւ անոր միջոցաւ կը ստանանք, բայց այս ալ իր անպատեհութիւնները ունի: Ան որ կը ստանայ մեր հասցէին ղրկուած թերթերը կամ գրքերը, օրերով վար կը դնէ զանոնք, կը բանայ կը կարդայ, բարեկամի, ծանօթի ալ կուտայ: Երբեմն կը ստիպուինք մինչեւ գաւառակ երթալ, զանոնք հաւաքելու համար :

Ինծի եկած բոլոր նամակները բացեր, կարդացեր են: Շատ մը շահեկան պարբերաթերթեր կորսուեցան այսպէս: Պահ մը խորհեցայ մէկը գտնել, գիւղացի մը ճարել եւ անոր միջոցաւ ստանալ հասցէիս ղրկուած նամակները : Այս ալ չեղաւ, որովհետեւ խեղճ գիւղացիէն պիտի կասկածիմ եւ յանցանքը անոր պիտի բեռցնեմ :

Անգամ մը սաստիկ բարկացայ եւ ազդարարեցի.

— Եահու, հասկցանք,, գիրքերը, թերթերը կը բանաք, կը կարդաք, աղէկ, գոնէ մի պատռէք, մի կորսնցնէք զանոնք, մեղք է:

Վայ, դո՞ւն ես սաստողը: Կրակ կտրեցան եւ պատասխանեցին .— Շատ մի տրտռար, վերջէն մէկ հատը ձեռքդ չի հասնիր »:

Իսթանպուլէն 28 Ապրիլ թուականով յանձնարարեալ նամակ մը ղրկեր էին հասցէիս: Երեք ամիս վերջ երկրորդ նամակ մը ստացայ, ինձմէ կը հարցնէին առաջին նամակին արդիւնքը: Ծարահատ դիմեցի նամակատուն, մէյ մըն ալ ինչ տեսնեմ, «տօլապին» տակ մէկդի նետուեր էր առաջին նամակը: Կրնաք խորհիլ թէ եթէ ես չերթայի եւ չփնտռէի, նամակը յաւիտեան հոն կը մնար :

Ցրուիչը սանկ յանդիմանել ուզեցի,— Ինչո՞ւ տանիկ կը ձգձգէք նամակները :

Պատասխան.— Գործ չունինք, եւ քու նամակո՞վդ պիտի զբաղինք, մարդ Աստուծոյ :

Մեր գիւղին մէջ առանձին խնդիր մըն է անուններու պատմութիւնը: Հազիւ տասը հոգի իր պզտիկ անունով կը կանչուի, մնացեալը մականունով ծանօթ է: Այս սովորութիւնը այնքան տարածուած է որ բուն անունները կը մոռցուին: Յաճախ ենթակային կը հարցնէք եւ ան ալ չի գիտեր իր անունը:

Ծերունիներն ալ երիտասարդներուն անունները չեն գիտեր: Արդէն պապերուն մականուններն են որ թոռնէ թոռ կը փոխանցուին, — Քումպուլու, Պըլտըրը, Հօրսիւն, Տընգըրը, Հօլու…

Ահա այդ անուններէն մէկ քանին :

Աշակերտներուս բան մը պիտի հարցնեմ, բայց անունները չեմ գիտեր, ստիպուած մականունով կը կանչեմ, եւ մեծ դժուարութիւն կը քաշեմ: Դժուարութիւն մանաւանդ դպրոցականներու արձանագրութեան ժամանակ: Մանաւանդ առաջին երկու տարիները, երբ նոր եկեր էի , շուարեցայ մնացի: Մականունէն զատ, անուններն ալ կրճատուած եւ այլանդակ ձեւի մը վերածուած էին:

— Անունդ ի՞նչ է : = Հասսիք :

Ծնողքին կը հարցնեմ, նոյնը , կը կրկնեն :

— Մեծ հօր անունն է, մենք ալ այնպէս դըրինք, Հասսիք:

Ցետադային հասկցայ թէ գիւղին մէջ շատ մը Հասսիքներ կան այդպէս, եւ ան ուրիշ բան չէ, բայց եթէ Հասան — Հիւսէյինի կրճատուած ձեւը :

Անգամ մը մօտակայ գիւղը գացի: Գիշերը անձրեւոտ էր, դպրոցին առջեւի փոսերուն մէջ ջուրի լճակներ գոյացեր էին: Ես այդ տեղերը կը թափառէի, երբ տղայ մը երկնցաւ գետինը, եւ սկսաւ խմել այդ ցեխոտ ջուրը :

Իր ընկերներէն մէկը վազեց ուսուցչին լուր տուաւ.— Տեսէք, Հօրրուքը աղտոտ ջուր կը խմէ:

Հօրրուքը տղուն անունն էր: Պաշտօնակիցս ինծի ըսաւ թէ գիւղին մէջ մարդահամարի տոմար չկայ, ծերերը եւ տղաքը միեւնոյն անունները ունին, այսինքն Հօրրուք, Շափլադ, Քէօշքէօշ , Զուլլու, Այրան, Թէօնպէ, եւ կամ կամուդ …:

ՄԱՀՄՈՒՏ ՄԱԿԱԼ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ կողմնակիցներու կոչին ստորագրութիւնը կը շարունակուի Հայաստանի մէջ:Ձեկուցումներու կէսէն աւելին յատկացուած է այդ գործին: Յուլիս 10ին նոյն ուժգնութեամբ հաղորդեցին «ելոյթներն» ու «բողոքները» Ամերիկայի դէմ, եւ երբ այդ մասը վերջացաւ եւ կարգը հասաւ հայկական նիւթերու,բոլշեւիկեան երաժշտութիւնը սկսաւ, լուութեան դատապարտելով Ռատիօ – Երեւանը :

ՀԱՅՊԵՏՀՐԱՏԸ վերհրատարակեց Շոլոխովի «Հերկած Խոպան» վէպին Ա. հատորը, որ կը պատկերացնէ կոլխոզի կազմակերպութեան շըրջանը :

ՍԵՒԱՆԻ շրջանին բուսաբանական այգին գոյութիւն ունի հինգ տարիէ ի վեր: Այնտեղ կ'աճին 250 տեսակ պտղատու եւ անտառային ծառեր եւ թուփեր: Այս տարի մորենիէն ստացան առդրանիկ բերքը: Կը մշակուին խաղողի քանի մը տեսակներ– Բանջարանոցի բաժնին մէջ կը մշակեն 130 տեսակ բանջարեղէն եւ ընդեղէններ : Առաջին անգամ ըլլալով, Սեւանի շրջանին մէջ կ'աճին ձմերուկ, սեխ, լոլիկ (տոմաթէս): Շրջանին կոլխոզները, մեծ օգուտներ կը քաղեն այգիէն: Այգին 40 տեսակ ընդեղէններու սերմեր է տուած կոլխոզներուն, զանազան թուփեր եւ ծառեր, որոնց կարգին օշինդրի կաղնի, բարդի եւայլն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ԾԱՂԿՈՑԻՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 10 Յուլիս (Յառաջ) — Պոմոնի մեր մանկապարտէզին տարեվերջին փակման հանդէսը տեղի ունեցաւ կիրակի 9 Յուլիս, Ս. Սահակ Մեսրոպ դպրոց սրահին մէջ: Հակառակ նեղացուցիչ օդին սրահը լեցուն էր: Հոգաբարձութիւնն ու Տիկնանց խնամակալ մարմինը, հովանաւորութեամբ Թաղ. խորհուրդի, օրեր առաջ մեղուաջան աշխատանքի լծուած էին, սրահը բարեզարդելու, տոմսեր տեղաւորելու եւ սրտաբուխ նուէրներ հաւաքելու համար: Արդիւնքը գոհացուցիչ էր, 150է աւելի արժէքաւոր նիւթեր վիճակահանի դրուած էին:

Պոմոնի գաղութը առատաձեռնութեան համբաւ կը վայելէ, այս անգամ եւս արժեցուց ինքզինքը: Եօթը աշխատասէր եւ սրտցաւ տիկիններէ բաղկացած խնամակալ մարմինը, իրենց հանգիստի ժամերը զոհելով կը ջանան միշտ կանգուն պահել մեր մանկապարտէզը, պատիւ իրենց: Իսկ մանկապարտէզպանուհին, Օր. Ա. Սէրէնկիւլեան, արդարացուց իր վրայ դրուած յոյսերը: Փոքրիկներուն սորվեցուցած էր կարդալ – գրել Ա. Բ. Գ.ը, արտասանութիւններ, խմբերգներ, պարեր եւ մանկական զաւեշտներ: Ծնողներ եւ կրթասէր հասարակութիւնը տեսնելով կատարուած աշխատանքը՝ ջերմապէս գնահատեցին, իսկ Հոգաբարձութիւնը օրիորդին նուիրեց Թարմ ծաղկեփունջ:

Յանուն Թաղականութեան՝ հանդէսի բացումը կատարեց ատենապետ Պ. Յար. Աբգարեան, գնահատելով տարուած աշխատանքը: Շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն, շեշտեց հայկ. մշակոյթի արժէքը, ցաւ յայտնեց որ աշակերտներու թիւը համապատասխան չէ գաղութի թիւին: Թելադրեց յառաջիկայ շրջանին բազմապատկել թիւը

Վարագոյրը բացուելով, հանդիսականները տեսան բեմին խորը բազմած զոյգ Մասիսները ու Հայաստանի արեւածագը, Սեւանայ լիճը, իսկ բեմին վրայ աշակերտները խմբովին երգեցին «Տէրունական աղօթքը»:

Յայտագրին համաձայն, մանուկները ցոյց տուին իրենց շնորհները, երգով, խմբերգներով եւ արժանացան ջերմ ծափերու: Ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս Պոմոնի Թեւիկները ղեկավարութեամբ իրենց պետերուն, Օրիորդներ Տէր Վարդանեանի եւ Փափազեանի, Հայկական տարազներով պարեցին «Հայկական հարսանիք»ը եւ ուրիշ պարեր, արժանանալով բուռն ծափերու, իսկ առաջնորդ օրիորդները Թարմ ծաղկեփունջերու: Փոքրիկն Աշրաֆեան պարեց կովկասեան պարեր, ընկերակցութեամբ նուագի, Պ. Մ. Շիշմանեան սրինգով նուագեց «Երբ որ բացուէն»ը: Ընկեր Գր. Քէնտիրեան իր սիրայօժար մասնակցութիւնը բերաւ երկու գեղեցիկ արտասանութիւններով:

Կրթական մարմնին կողմէ խօսեցաւ, տողերս ստորագրողը, ծանրանալով ինքնապաշտպանութեան վրայ, որուն գլխաւոր ազդակն է հայ մշակոյթը: Երախտագիտութիւն յայտնեց, Հանգուցեալ Պալաքեան եպիսկ.ի, որ տարաբախտ Հայաստանի գնահատեց սրահի հիմնադիրներէն եւ Թաղ. խորհուրդի նախկին ատենապետ Տօքթ. Յ. Փափազեանի եւ ատենադպիր Միհրան Անդրէասեանի տքնաջան աշխատանքը, որուն շնորհիւ պատուաւորապէս գլուխ հանուեցաւ սկսուած գործը, հակառակ կարգ մը շրջանները վայրահաչութեանց: Հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնեց նուիրատուներուն եւ ներկաներուն, որոնք նիւթապէս եւ բարոյապէս սատարեցին ձեռնարկին. Օր. Սէրէնկիւլեանին, որ այս տարեշրջանը բոլորեց յաջողութեամբ. Թեւիկներուն, որոնք ինչպէս միշտ այս անգամ եւս իրենց օժանդակութիւնը չզլացան: Եթէ մոռցուածներ կան ներողամիտ Թող ըլլան:

Մէկ խօսքով կատարուած աշխատանքը գնահատուեցաւ նիւթապէս եւ բարոյապէս: Հանդիսականները մեկնեցան գոհ տպաւորութեամբ, մանուկներու Թոթովանքը իրենց ականջներուն:

Յ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ. — Յուլիս 9ին Նոր Սերունդի նախաձեռնութեամբ մեծ դաշտահանդէս մը կազմակերպած էր Վարդգէս խումբը, Pont Nantin մօտիկ դաշտին մէջ: Մեր տղաքը ամէն բան պատրաստած էին: Խմիչքը եւ եւրոպական պաղպաղակը այնքան առատ էին որ, եթէ ներկաներուն կրկինը ըլլար՝ դարձեալ պիտի բաւէր:

Նոր Սերունդի անդամներէն Ս. Թիւթիւնճեան, գրաւոր ճառով մը բացատրեց թէ շնորհիւ Դաշնակցութեան, օտարութեան մէջ մեծցող սերունդը ազգային կրթութիւն կը ստանայ:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին, Տ. Աղնաւորեան, Դ. Վարուժանի «Կարօտի Նամակը»: Վիէնէն Օր. Ֆ. Այանեան իր անուշիկ մեներգով ծափերու արժանացաւ: Վալանսէն եւ Վիէնէն, հիւրեր ու նէյնք, ընկերներ՝ Խաչատուրեան եւ Մ. Զօպանեան, որոնք ընտանիքով եկած էին, Նոր Սերունդի ձեռնարկը քաջալերելու համար: Ազգային եւ յեղափոխական երգերու մէջ, խօսք տրուեցաւ ընկեր Ս. Ընտրիկեանի, որ յանուն Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէի բսաւ.— «Քանի կ'երկարի տարագրի կեանքը, այնքան կարօտը կ'ունենանք մեր անցեալի մոխիրները քրքրելու, եւ բսելու նորահաս այս սերունդին.— Սիրէ հայրենիքը որ քուկդ է, սիրէ պատմութիւնդ որ հարուստ է, սիրէ լեզուդ, որ Թագուհիներուն Թագուհին է: Ֆէտային կռուեցաւ զէնքով, եղունգներով եւ արիւնով, յանուն ազատութեան եւ տեղծեց Մայիս 28ը: Այժմ կարգը քուկդ է, մի դաւաճաներ, եղիր հպարտ, ու կեցիր պատնէշին վրայ, մինչեւ որ այս ժողովուրդը իր պատմական հողին տիրանայ»:

Նախագահին հրաւէրին վրայ, ընկեր Ա. Գույումճեան եւս գեղեցիկ ճառ մը խօսեցաւ, թելադրելով միշտ զարկ տալ ազգային գիտակցութեան:

Իրիկուան դէմ, ներկաները բոլորուեցան իրենց հայկական ճոխ սեղաններու շուրջ, մինչ յեղափոխական երգերը կը Թնդային անտառին մէջ:

Աճուրդի դրուեցան մարմարինէ շինուած նուրբ երկու եղնիկներ, զոր շահեցաւ Պ. Ագըլեան, նուիրելով 300 Ֆրանք: Դաշտահանդէսը նիւթապէս ալ կոկիկ շահ մը բերաւ:

Կեցցէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը եւ կեցցեն զոհաբերող գիտակից Հայերը: Մալաթիացի

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԱԼԱՆՍ. — Յուլիս 2ի կիրակին, Ռոնի եզերքը Clos des Fusaines զովասուն պարտէզին մէջ տօնուեցաւ Խանասորի արշաւանքին 53րդ տարեդարձը: Բեմին ճակատը զետեղուած էր Հ. Յ. Դ. մեծադիր զինանշանը եւ պատկեր մը որ կը ցուցնէր կամաւորներուն մուտքը 1917ին:

Հանդէսը բացուեցաւ «Կարկուտ տեղաց»ով, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս:

Օրուան նախագահը, ընկեր Արսէն Տէր Սարգիսեան բացումը կատարելով նկարագրեց պատմական դէպքը: Յայտագիրը շատ ճոխ էր: Գեղարուեստական բաժինը սկսաւ Օր. Մ. Խաչէրեանի «Պարզիր աղբիւրով», հայ գեղջկական տարազով եւ կուժը ուսին շրջան մը ընելով հասաւ մինչեւ արուեստական աղբիւրը, բուռն ծափերու մէջ: Մեր սիրելի պատուոյ նախագահը, Պ. Վարժապետեան, այս անգամ ալ յուզեց մեզ իր հին հին օրերու երգերով:

Ունեցանք յաջող արտասանողներ, որոնցմէ յիշենք Նոր Սերունդէն Ազատ Խաչիկեանը, իր համարձակ առոգանութեամբ: Տիկին Սիրարփի Փերզիկեան կրկնապատկեց խանդավառութիւնը իր մեներգներով:

Շրջ. կոմիտէի կողմէ խօսք առնելով ընկեր Գ. Սարոյեան համառօտակի նկարագրեց մեծ արշաւանքը, ուր փայլեցաւ մեր ռազմական ուժը: Յետոյ սկսան շուրջպարերը, Հայ Կապոյտ Խաչի սանուհիներուն նորակազմ պարախումբին կողմէ, տոհմային տարազներով: Այս խմբական պարերը եւ մենապարերը լաւ տպաւորութիւն Թողուցին ներկաներու վրայ նկատելով մասնակցողներուն մատղաշ տարիքը, (ամենամեծը հազիւ 15 տարեկան): Իրենք իրենց, քով քովի եկած սորված են առանց ուսուցիչի:

Դարձեալ Նոր Սերունդէն, Զարեհ Գասեան՝ իր մարզուած ձայնով մեր երգի ծարաւը յագեցուց: Արտասանեց Աշոտ Առաքէլեան խիստ յուզիչ՝ իր հեղինակած կտորներէն մին, նուիրուած Խրիմի եզերքները եւ Ազախու ծովուն մէջ ընկղմած 16 նաւերու աննման հայ կարիճներու եղերական կորուստին:

Օրուան ատենախօսը ընկեր Յ. Կօչկակարեան, դրուագներ յիշեց Կուկունեան արշաւանքէն, զինատար խումբերէն, փառաբանեց կատարուած քաջագործութիւնները եւ իր խոր հաւատքը յայտնեց Հայկ. Դատին արդար լուծման մասին: Մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց Օր. Ալիս Գալուստեան (Նոր Սերունդ) իր արտասանութեամբ Աւ. Իսահակեանէն, «Հէյ ջան հայրենիք»ը, եւ անմիջապէս սկսաւ նուիրատուութիւն մը որմէ գոյացաւ մօտաւորապէս 15 հազար Ֆրանք:

500 Ֆրանք ալ Յառաջի նուիրուեցաւ տարածման ֆոնտին:

Ժամը 7էն վերջ սկսան եւրոպական պարերը: Մէջընդմէջ երգեր, արտասանութիւններ կ'ընդմիջէին զանոնք: Մարսէյլէն Հ. Մ. Ը. Մ.ի նախագահ Վ. Պապիկեան Թելադրեց Նոր Սերունդին, ներկայ ըլլալ նման հանդէսներուն: Խօսեցաւ նաեւ Յ. Ազատեան: Երեկոյթը վերջացաւ գիշերուան ժամը 11ին:

Թղթակից

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (124)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

—

ԺԴ.

Փերին ականջ չէր դնում այդ փսփսոցներին: Բայց եթէ աւելի պարզ լինէր մարդկանց խօսքը, եթէ գտնուէին այնպիսիները, որոնք առանց քաշուելու, առանց վախենալու ասէին այն, ինչ հասկացնել էին ուզում կիսատ – պռատ ակնարկներով, պառաւը դարձեալ չէր հասկանայ թէ ինչու Մելիքի դռները փակուեցին իր առաջ:

Այդ բանը տեղի ունեցաւ յանկարծ, անսպասելի կերպով, չնայած որ Փերին հասկացնում էր թէ մի խումբ խեղճեր կ'ոչնչանան, եթէ Գայիանէն չիմանայ նրանց ցաւերը:

Զուղեցին լսել. մարդիկ քարացել էին... Իսկ աղբանոցի տնակում միմեանց վրայ Թափուել էին անտէր որբեր, կիսամեռ մայրեր, վշտից ցնդուած պառաւներ: Եւ դրանց յոյսը Փերին էր, նա, որ ապրում էր ուրիշի տուած հացով:

Ի՞նչ անէր նա: Դանակը հասաւ ոսկորին. նա գնաց գիւղ, խնդրեց, աղաչեց — չլսեցին. գնաց Մելիքի տունը — դռները փակեցին....

Արեւը վերջանում էր, իսկ երեկոն սառցնող շուքերն էլ տարածում, երբ աղբանոցի բնակիչները վերադարձան գետի ձորից:

Կէս ժամ առաջ տնակի բնակիչներից կաղմը – ւեց Թաղման հանդէս, որ լուռ, զգուշութեամբ, կարծես մի մեծ յանցանք գործելով, մի դիակ տարաւ դէպի ձորը:

Դագաղի պաշտօն կատարում էր կապերտի մի փոքրիկ կտոր, որի մէջ գիշերը Փերին փաթաթում էր Մարթային: Իսկ մեռածը երկար հասակի տէր կին էր: Վեց հոգի բռնել էին կապերտի ծայրերից, գնում էին,իսկ դիակը ծանր կերպով երեւում էր. ցնցոտիները, որոնք չէին ծածկում նրա ամբողջ մարմինը, մատնում էին որ դա կոտորածից ազատուածներից մէկն է: Կապերտի երկու ծայրերից կախ էին ընկել նրա գլուխն ու ոտները, որոնք փայտի կտորների պէս ճօճւում էին:

Դա այն կինն էր, որ անդադար խորովւում էր ցաւերի մէջ, որի աչքերին քուն չէր մօտենում: Դեռ ջահիլ էր նա. Թուրք զինուորի ձին նրան կոխկռտել էր այն միջոցին, երբ նա ծունկ չոքած՝ աղաչում էր կոտորողներին խնայել իր երեխային: Երեխան սրի մի հարուածով երկու կէս դարձաւ եւ այդ բոլորը տեսաւ մայրը, Թէեւ արդէն ջարդուած, արիւնաթաթախ դիակ էր: Եւ լաւ եղաւ. գոնէ այդպէս Անուշն ազատուեց իր երեխայի դահիճների ձեռքն ընկնելուց:

Նա մեռաւ երէկ, ոչ ազատ անկիւն կար, ուր ընկնէր դիակը, ոչ մի չորի կտոր, որ ծածկէր տանջանքների մէջ սառած դէմքը: Նրա շուրջը, մի անձուկ տեղ, ապրում, շարժւում էին նրա նմանները, որոնք դիպչում էին նրան, անդադար կոխ էին տալիս նրա ձեռքերը, ոտները, նոյնիսկ դէմքը:

Դիակը հանգստացաւ այն ժամից, երբ ամէնքը կուչ եկան, սկսեցին աշխատել, որ իրանք իրանց տաքացնեն ու այդպէս քնեն: Բայց դա մի սոսկալի գիշեր էր. քամին հեծեծում էր դրսում, խօսում էր կաղնիների ոստերի հետ. նա բերում էր մութ սարերի, անտառների եւ ձորերի ձայները, որոնք ասում էին թէ այդ դիակը անմաքուր է. ոչ մոմ է վառուել նրա վրայ, ոչ աղօթք է կարդացուել:

Առաւօտեան Փերին վազեց մարդկանց աղաչելու, բայց լսող չգտաւ. մարդիկ բոլորովին քարացել էին... Քահանայ էլ չկար. խեղճ Տէր Մուրատը դեռ բանտումն էր, իսկ միւս քահանան գնում էր հարեւան գիւղը՝ ջրի առնելու...

Ճար չկար, Փերին վերցրեց բահն ու բրիչը, գնաց գետի ձորը, մի փափուկ, աւազոտ տեղ գտաւ, ուր դժուար չէր խոր փոս փորելը: Նազլուն օգնում էր նրան, Մարթան գոգը լցնում էր հողով եւ դուրս Թափում: Երբ արեգակը ցոյց տուեց, որ շատ շուտով պիտի հեռանայ, բոլոր չափահասները զգացին, որ մօտ է գիշերը իր սարսափներով ու քամու չարագուշակ ձայներով. ուստի յօժարութեամբ տարան Թաղեցին իրանց անբախտ ընկերուհուն...

Բայց Թաղումն էլ չզգաստեց: Այժմ, երբ Թարմ գերեզմանի վրայ իջնում էր առաջին գիշերը, նախապաշարմունքները սկսեցին աւելի անողորմ կերպով տանջել ամբոխի մարդկանց: Նրանք հասկանում եւ հասկացնում էին միմեանց, որ Անուշն այսուհետեւ կը սկսի վրէժ հանել:

Հայու մը կատաղի վրէժը

ԵՐԿՈՒ ԱԶԳԱԿԻՑՆԵՐ ՍՊԱՆՆԱԾ ԷՐ, ՄԷԿՈՒՆ ԱԿԱՆՋԸ ԿՏՐԵԼՈՎ, ՄԻՒՍԻՆ ԱՐԻՒՆԸ ԽՄԵԼՈՎ

Այսօր, երեքշաբթի, Թառնի Եղեռնադատ Ատեանը պիտի դատէ նախկին ռազմագերի մը, Արտաւազդ Աղաճանեան, 40 տարեկան, որ ամբաստանուած է թէ վայրագօրէն սպաններ է իր երկու ազգակիցները, Վիրապեան եւ Պաղտասարեան :

Ժամանակին հաղորդած ենք այս դէպքը : Տեղական թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հրատարակեն, դատավարութեան առթիւ.—

Այս կրկնակ ոճիրը գործուած է Ալպիի շրջանին մէջ: Ոստիկանութիւնը պատահաբար իմացաւ խնդիրը, իսկ երկու դիակները գտնուեցան մարդասպանին ձերբակալութենէն վերջ: Քննութեանց ընթացքին ձերբակալուեցան ուրիշ երկու Հայեր եւս, Աղաճանեան եւ Ասլանեան, Կրընոպլի մէջ, բայց յետոյ արձակուեցան, բուն մարդասպանը ճշդուած ըլլալով :

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Արտաւազդ Աղաճանեան, որուն ընտանիքը Ռուսաստան ապաստանած էր 1914ին, դեր-տեղակալ էր կարմիր բանակին մէջ եւ 1942ին գերի բռնուեցաւ Գերմաններուն կողմէ: Գերութեան շրջանին գտաւ իր եղբայրներէն մէկը, արգելարանի մը մէջ: Քանի մը ամիս վերջը, երկու հայրենակիցներ ալ եկան նոյն Սթալակը, Վիրապեան եւ Պաղտասարեան, ոչ թէ իբրեւ գերիներ, այլ իբրեւ պահակներ, գերմանական համազգեստով : Շատ չանցած երկուքն ալ նշանաւոր հանդիսացան իրենց վայրագութեամբ՝ միւս Հայերուն հանդէպ եւ Մայիս 18ին, ուտելիք բաժնուած ատեն միջադէպ մը ծագած ըլլալով, ջարդեցին 20 հոգի, մէկը՝ Աղաճանեանի եղբայրը :

1943ին Աղաճանեան գտաւ իր միւս եղբայրը, որ կ'ուզէր լեռ բարձրանալ, ըմբոստներուն միանալու համար: Վիրապեան լուր առնելով մատնեց եւ հայ գերին մահուան դատապարտուեցաւ : Խեղճը խնդրած էր որ դէմքը չաղարտեն, բայց երկու պահակները նկատի չառին այս աղաչանքը եւ Պաղտասարեան ատրճանակով այլանդակեց դիակին դէմքը:

Աղաճանեան ներկայ էր այս վայրագութեան եւ այդ օրէն ուխտեց ընտանիքին պատիւը փրկել սպաննելով երկու դաւաճանները :

Գերմանները կովկասեան լեգէոն մը կազմած ըլլալով, Վիրապեան եւ Պաղտասարեան անոր մէջ մտան իբրեւ սպայ, իսկ Աղաճանեան կամաւոր գրուեցաւ եւ իր հայրենակիցներուն հետեւեցաւ Մանդ, ուր լեռ բարձրացաւ: Պաղտասարեան եւ Վիրապեան եւս լեռ բարձրացան, ֆրանսացի ըմբոստներուն միանալու համար, եւ հոն գտան ան որ իրենց կը սպասէր :

Աղաճանեան այնպէս ցոյց կուտար թէ անցեալը մոռցած է եւ երկու ազգակիցներուն վստահութիւնը շահեցաւ: Ազատագրութենէն վերջ, գործ գտաւ անտառային ձեռնարկի մը մէջ, Լակեփիի մէջ (Թառն է Կառոն):

1945 Հոկտեմբեր 28ին, Աղաճանեան խնդրեց Վիրապեանէն իրեն ընկերանալ մինչեւ Քոնեաք լէ Մին (Թառն), ուր պիտի այցելէր իր սիրած աղջկան: Ժամը 23ին իջնելով Ալպի, երկու ընկերները որոշեցին ճամբուն մնացեալ մասը քալել : Գիշերը, Տրեչի մօտ, ամայի վայրի մը մէջ, Վիրապեան գետին փռուեցաւ գնդակ մը ստանալով ծոծրակէն: Մարդասպանը երկրորդ գնդակ մը արձակելէ վերջ, դիակը տարած թաղած էր մօտակայ արտի մը մէջ: Թաղելէ առաջ, կտրած էր հակառակորդին ականջը, այն պատճառաբանութեամբ թէ Վիրապեան ականջով լսեց եւ մատնեց իր եղբայրը: Սպանութենէն վերջը ականջը աղելով երկար ատեն պահած էր եւ առտու իրիկուն կը թքնէր անոր վրայ, եղբօրը դէմ եղած անարգանքը սրբելու համար ....

Կարգը եկած էր երկրորդ ոսոխին: Քանի մը ամիս վերջը, երբ երկուքը առանձին էին, անտառի մը ամայի անկիւնը, Աղաճանեան Պաղտասարեանի վրայ խոյանալով դանակը կուրծքին խրեց եւ սպաննեց: Յետոյ արիւնը խմելով, դիակը տարաւ թաղեց: Վրէժը լուծուած էր...

ՀԱՅ ՄԸՆ ԱԼ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ

Անցեալ օր գլխատուած դիակ մը հանուած էր Սէն գետէն: Ոստիկանական քննութեան համաձայն, զոհը Հայ մըն է, Յովհաննէս Մութաֆեան, սափրիչ Իսի լէ Մուլինոյի մէջ, 45 տարեկան եւ հայր երեք զաւակներու :

Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ յաճախ տուները կ'այցելէր իր արհեստին բերումով եւ օր մը պղծած էր 50 տարեկան անդամալոյծ կին մը: Ամուսինը դատ բացած ըլլալով, ոստիկանութիւնը հետապնդումներ կը կատարէր: Անցեալ երեքշաբթի ոստիկանական քննիչ մը կոչնագիր կ'ուղղէր Մութաֆեանի, որպէսզի դրասենեակ ներկայանայ: Մութաֆեան մտահոգութեան մատնուելով, կնոջը կ'ըսէ թէ փորձանք մը պատահած է եւ փաստաբան պիտի բռնէ: Եւ կ'անհետանայ: Յետոյ կը հաստատուի թէ գետափ երթալով, վիզը կտրած է ածելիով մը եւ յետոյ ջուրը նետուած: Բաճկոնը

Մեծ դաշտահանդէս

Նախաձեռնութեամբ Քղիի Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին: Այս կիրակի ամբողջ օրը, Սէն Ժիւստ, Ave. Corot, Bar du Chalet, ընդարձակ եւ զով ծառաստանին մէջ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին պար, արտասանութիւն, երգ եւ զանազան անակնկալներ : Հայկ. եւ եւրոպ. պար:

Ճոխ պիւֆէ եւ մատչելի գիներ Մուտքը ազատ է

ԾԱՆ.— Հանդիսավայր երթալու համար առնել թիւ **53** օթօպիւսը եւ իջնել վերջաւորութեան, իսկ Շափիթրէն առնել 1, 4, 5, եւ 11 թիւ հանրակառքերը եւ իջնել Սէն Ժիւսթ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ զբօսական պտոյտը տեղի կ'ունենայ Յուլիս 23ի կիրակին դէպի St. Zacharie: Կրնան մասնակցիլ նաեւ երգիչներու ծնողներն ու բարեկամները:

Ոչ երգիչներու ճամբու ծախքն է 150 ֆրանք :

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին 2 Յուլիսի վիճակախաղի շահող թիւերը հետեւեալներն են: — 948, 325, 402, 25, 531, 307, 314, 39, 964, 804, 728, 8, 332, 861, 650, 594, 793, 780, 754, 138, 573, 69, 820:

Դիմել Նշան Տէրտէրեանի, 19 rue Des Petites Maries, Մարսէյլ :

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Պ. Ռուբէն Շահմիրեանէ իր հասցէն հաղորդել խմբագրութեան կամ անձամբ ներկայանալ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Անդրանիկ Քիւփէլեան, ծնունդը Կարնեցի, մանուկ հասակէն Կարս փոխադրուած էր եւ կը կարծուի որ 1920ին եկած է Փարիզ: Տեղեկացնել Pagrad Muchjianի, 519 South Breed Street, Los Angeles, California:

Imprimerie **DER AGOPIAN**, 17 rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

անհետացած ըլլալով, կարծողներ ալ կան թէ կողոպտուած եւ գետը նետուած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարութեան ծրագրին համաձայն, առաջին առթիւ անհատական շահագործման պիտի յանձնուին կրագիւսի ճարտարագործութիւնը, մանարանները եւն.: Գործակցութիւն պիտի հաստատուի թրքական եւ օտար դրամագլուխի միջեւ, վարձու պիտի տրուին կարգ մը պետական ձեռնարկներ եւն:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ օդանաւային մեծ զօրահանդէսը ջնջուեցաւ, օդին անյարմարութեան հետեւանքով :

ՔՍԱՆ ՀՈԳԻ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԵՑԱՆ Պուժի մէջ, Լիոն – Քռուազիք կառախումբը գիծէն դուրս ելած ըլլալով :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անկէնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի գիշեր, սովորական հաւաքատեղին, ժամը 9—11: Կարեւոր օրակարգ: Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կը խնդրուի անդամատետրերը միասին բերել :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կապ. Խաչի Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղին ժողովը այս երեքշաբթի ընկ. Պօյաճեանի բնակարանը: Օրակարգ.— Պատգամ. զեկոյց եւ ընտրութիւն: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի :

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կապ. Խաչի մասնաճիւղին դաշտահանդէսը այս կիրակի ամբողջ օրը Տէսինի Բ. կամուրջը Café Margueի մօտիկը: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն : .

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն Խանասորի տարեդարձը կը տօնէ կիրակի, 30 Յուլիս, Փոն տը Շէրիւի ծանօթ գեղատեսիլ անտառին մէջ: Մանրամասնութիւնները շուտով :

ՇԱՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Ֆ. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերը շնորհակալութեամբ ստացած են հազարական ֆրանք Պ. Գրիգոր Զէրվիշեանէ՝ Օր. Մաթիլտ Թօրանեանէ եւ Պ. Անտրէ Ոսկերիչեանի նշանախօսութեան առթիւ, փոխան ծաղկեփունջի :

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925
R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63
Jeudi 27 JUILLET 1950 Հինգշաբթի 27 ՅՈՒԼԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No.6213—Նոր շրջան թիւ 1624

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՅՍ ԱԼ ՄԵՐ ԿՈՉԸ

Եթէ գործիք ունիք եւ կը հետեւիք Երեւանի անթենին, անշուշտ գիտէք: Եթէ չունիք եւ կամ կը նախընտրէք ուրիշ եղանակներ լսել, թերթերու միջոցաւ կ՚իմանաք անցուդարձը .—

Մեր մինուճար հայրենիքն ալ գործի լծուած է, պահանջելու համար որ «անգլօ – ամերիկեան իմպերիալիստները կորչին Քորէայէն»:

Տրուած ազդանշանին վրայ, ամէն օր ժողովներ, ասուլիսներ կը սարքուին նախաձեռնութեամբ զանազան կազմակերպութեանց :

Այդ ժողովներուն մէջ ոչ միայն ուժգնօրէն կը բողոքեն Ծայր. Արեւելքի պատերազմին դէմ, այլեւ թախանձագին կոչեր կ՚ուղղեն արտասահմանի տարագիր բազմութեանց, որպէսզի ստորագրեն Ստոքհոլմի բանաձեւը (արգիլել հիւլէական զէնքերը եւն.) :

Այսպէս, Յուլիս 4ին մեծ ժողով մը սարքուած էր Երեւանի Գրողներու Տան մէջ, ուր առաջին ճառը խօսեցաւ Աւ. Իսահակեան, ազդարարելով .

— « Անգլօ – ամերիկեան իմպերիալիստները (աշխարհակալ) կը պատրաստեն նոր սպանդներ. բայց աշխարհի դեմոկրատական (ժողովրդավար) ուժերը աւելի զօրաւոր են եւ պիտի պարտադրեն խաղաղութիւնը, վասնզի առաջնորդուած են սովետական հզօր Միութեան կողմէ »:

Խօսեցան ուրիշ գրող – բրոցներ եւս, միշտ ի խնդիր խաղաղութեան :

Յուլիս 6ին, ուրիշ ժողով մը գումարուեցաւ Արուեստի տան մէջ :

Այս անգամ գլխաւոր բանախօսն էր երիտասարդ գրող մը, Հրաչեայ Քոչար, որ նոյնպէս ազդարարեց .

— « Հայ ժողովուրդը կը պահանջէ որ անգլօ-ամերիկեան իմպերիալիստները վար առնեն իրենց արիւնոտ թաթը Քորէայէն»:

Նոյն ելոյթները՝ Գիւղատնտեսական Կաճառին եւ ուրիշ հաստատութեանց մէջ, միեւնոյն մեղադրանքներով եւ պահանջներով: Առանց մոռնալու «ջերմ համակրանք յայտնել քորէացի խաղաղասէր ժողովուրդին որ կը մարտնչի իր անկախութեան համար»:

Յուլիս 13ին Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիան էր որ բողոքի ժողով մը կը գումարէր, նախագահութեամբ հռչակաւոր գիտնական Վիկտոր Համբարձումեանի :

— « Մենք, սովետական գիտնականներս, բոլորուած Սթոքհոլմի խաղաղութեան կոչին շուրջ, մեր ձայնը կը բարձրացնենք եւ կը պահանջենք որ իմպերիալիստները կորչին Քորէայէն» :

Ինչպէս կը տեսնէք, իրարմէ տարբերութիւն չունին ոչ ժողովներն ու բանաձեւերը, ոչ ալ ճառերն ու բառերը :

Մարտակոչը Մոսկուայէն արձակուած ըլլալով, Հ. Ս. Ս. Ռեսպուբլիկան չէր որ բացառութիւն պիտի կազմէր, Խ. Միութեան անծայրածիր տարածութեանց վրայ: Ոչ բովանդակութեամբ, ոչ ալ շարադրութեամբ: Տառով :

Այս ամբողջ անցուդարձին մէջ, որ խորհրդային կարգուսարքին ամենօրեայ շարժանկարն է, սրտառուչ պարագայ մը կը կազմէ « Սփիւռքի եղբայրներուն եւ քոյրերուն» ուղղուած կոչը :

Կ՚ուզեն որ մենք ալ իրենց օրինակին հետեւինք: Ձայնակցինք բողոքի ցոյցերուն : Ստորագրենք զանազան կոչեր :

Անշուշտ այնքան միամիտ չեն որ չըմբռնեն տարագիր բազմութեանց իրական կացութիւնը :

Բայց, հարկադրուած են տառապէս գործադրել օրուան ազդանշանը, ինչ որ կրնայ տեղի տալ թիւրիմացութեանց :

Ահա թէ ինչո՛ւ մենք ալ պարտաւոր ենք իրենց յիշեցնել այլապէս կենսական, հայրենասիրական կոչ մը :

Արտասահմանի ցիրուցան բազմութիւնները, խորապէս խաղաղասէր, ատելով կ՚ատեն պատերազմը, հիւլէական ռումբը եւ մնացեալը:

Անոնք շատ լաւ գիտեն որ այդ անէծքները ամէնէն առաջ պիտի մարեն փոքր ժողովուրդներու մուխը :

Բայց, կը խնդրեն չմիջամտել իրենց «ներքին գործերուն»: Ուղղակի կամ անուղղակի :

Ոչ միայն չմիջամտել, այլեւ կարգի հրաւիրել գոյնզգոյն մունետիկներ :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՐԴԷՆ ԻՍԿ ...

Անգլիոյ ներքին նախարարութիւնը երէկ տետրակ մը հրատարակեց, որ խրատներ կուտայ, պաշտպանուելու համար ... հիւլէական ռումբին սարսափներուն դէմ :

Միւս կողմէ, արդէն իսկ միջոցներ ձեռք առնուած են, կամաւորներ հաւաքելու համար, նոյն մտահոգութեամբ :

Աւելի քան տասը տարի առաջ, երբ նոր պայթած էր «Երկրորդը», Յառաջ օրը օրին տեղեկութիւններ կը հաղորդէր պայթուցիկ, մանրէական եւ թունաւոր նիւթերու մասին, պաշտպանութեան միջոցներն ալ ցոյց տալով :

Այն ատեն մեծ կարեւորութիւն կ՚ընծայէին կազմել դիմակներուն:

Ամէն քաղաքացի ունէր հատ մը: Չունեցողն ալ կը պատժուէր :

Այսօր միայն մանուկները կը խօսին կազմելի մասին:

Նորագոյն գիւտն է dosimètreը: Մանր գործիք մը որ շատ կը նմանի ինքնահոս գրչի եւ կրնաս բաճկոնիդ գրպանը դնել :

Մասնագէտներ կ՚ըսեն թէ այս գործիքով կարելի է չափել հիւլէական ռումբին արձակած շողերուն ազդեցութիւնը՝ մարմնիդ վրայ :

Ուրեմն առ այժմ թարգմանենք՝ «շողաչափ»: Միշտ մաղթելով որ երբեք պէտք չունենանք ոչ իբրեւ զարդ, ոչ ալ իբրեւ չանթարգել գործածելու զայն :

Արդարեւ, հրատարակուած տետրակը այնպիսի մանրամասնութիւններ կը պարունակէ որ, գլխու պտոյտ կը պատճառեն :

Այսպէս, եթէ հիւլէական ռումբ մը պայթի սովորական քաղաքի մը վրայ, կրնայ 50.000 հոգի սպաննել անմիջապէս :

Այդ ռումբը կրնայ 30.000 տուն քանդել պայթումի կեդրոնէն մէկ քիլոմեթր 500 մեթր շրջագծի մը մէջ. 50.000 տուներու վնասել, մէկ քիլոմեթր 500 մեթր աւելի հեռուն, տասը հազար տուներ ալ սարսել :

Այս աղէտին հետեւանքով անպատսպար պիտի մնան 400.000 հոգի: Առանց հաշուելու մեռեալները եւ վիրաւորները :

Քանի մը գիտելիքներ ալ, անգամ մը եւս ապացուցանելու համար թէ մարդկութիւնը սրարշաւ յառաջ կը խաղայ դէպի ... խելագարութիւն:

Աւելի գահավէժ քան ամէնէն սրընթաց օդանաւն ու ինքնաշարժը: ՎԱՀԷ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ Փարիզ (Gare de Lyon) կը հասնի autorailով, այսօր, հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 13.30ին, վերջին պահուն փոփոխութիւն մը կատարուած ըլլալով :

ՍՈՒԶԱՆԱՒ ՄԸ ՄԱՐՄԱՐԱՅԻ ՄԷՋ

Թուրքիոյ Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Րէֆիք Շէվքէթ Ինճէ, Գշ. օր յայտարարեց թէ օտար սուզանաւ մը երեւցած է Մարմարայի մէջ, Եալովայի եւ Տէրինճէի միջեւ, որ նաւակայան մըն է Իզմիտի մօտ (կեդրոնը՝ ամերիկեան պատուիրակութեան նաւային գործողութեանց) : Մանրակրկիտ քննութիւն բացուած է, երեւան հանելու համար այս խորհրդաւոր սուզանաւին գաղտնիքը:

╳ Լոնտոնի օտար շրջանակներուն մէջ կը հաւաստեն թէ խորհրդային զինեալ ուժերը կարեւոր ռազմափորձեր պիտի կատարեն Սեւ ծովուն մէջ, յառաջիկայ Օգոստոսին :

Այս ռազմափորձերուն պիտի մասնակցին բանակը, օդատորմիղը եւ նաւատորմը: Պիտի ենթադրուի թէ թշնամի տորմիղ մը Սեւ Ծով կը մտնէ Վոսփորէն եւ կը փորձուի զինուոր ցամաք հանել Խ. Միութեան հարաւային ծովափին վրայ :

Նշանակալից է որ նոյն ամսուն Թրքական տորմիղն ալ ռազմափորձեր պիտի կատարէ Սեւ Ծովու մէջ եւ ամերիկեան նաւաբաժին մը խարիսխ պիտի նետէ Պոլսոյ ջուրերուն մէջ :

Ուրիշ աղբիւրներու համաձայն, պուլկարական եւ ռումանական բանակները եւս ռազմափորձեր պիտի կատարեն միեւնոյն ժամանակամիջոցին :

ՔՈՐԷԱՅԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ամերիկացիներու նահանջը կը շարունակուի

Վերջին լուրերու համաձայն, ամերիկեան զօրամասերը կը շարունակեն նահանջել, նկատի առնելով հիւս. Քորէացիներու սրընթաց յառաջխաղացութիւնը դէպի հարաւ: Այժմ ամերիկեան ճակատը եռանկիւն մը կը կազմէ Փոհանկ – Թակու – Ֆուզան շրջանին մէջ :

Ամերիկեան աղբիւրէ եւս կը հաստատեն թէ պատերազմին ամէնէն արիւնոտ ճակատամարտը մղուեցաւ երեքշաբթի օր, Եոնկտոնկի մէջ : Ամերիկացիները բուռն հակայարձակումներ կատարեցին, մեծ կորուստներ պատճառելով հակառակորդին. բայց ի զուր: Թշնամին ստուարաթիւ ըլլալով, նկատի չէր առներ կորուստները եւ ի վերջոյ յաջողեցաւ խորտակել ամերիկեան հեծելագունդը, որ քաղաքը ձգեց հեռացաւ, պաշարումէ խուսափելու համար: Կարմիրները գրաւեցին նաեւ Եոնկտոնկ – Քումչոն երկաթուղին. այնպէս որ զօր. Մէք Արթըրի վերջին զեկոյցը նոր նահանջ մը կը նախատեսէ դէպի Թակու, հարաւ. Քորէայի երրորդ մայրաքաղաքը :

Կարմիրները յաջողութիւններ շահած են նաեւ կեդրոնական ճակատին վրայ, ուր ունին երեք զօրաբաժին: Արեւելեան ճակատին վրայ, ամերիկեան մարտանաւերը անդադար կը ռմբակոծեն թշնամի դիրքերը :

Զինուորական մասնագէտներ դիտել կուտան թէ Ամերիկացիները կը նահանջեն ճիշդ այնպէս ինչպէս Անգլիացիները 1942ին, Մալէզեան կղզիներուն մէջ, երբ Ճափոնցիները յառաջ կը խաղային: Ամերիկացիները եթէ փորձէին դիմադրել Եոնկտոնկի մէջ, պիտի պաշարուէին: Նահանջը նախատեսուած էր արդէն եւ տեղի ունեցաւ բարեկարգութեամբ: Հիւս. Քորէացիները միշտ նախայարձակ ըլլալով, շօշափելի առաւելութիւններ կը վայելեն: Հրոսախումբեր ալ կը գործեն իրենց կռնակէն, անմատչելի լեռներու եւ անտառներու մէջ: Ամերիկացիներուն գործը կը դժուարացնեն նաեւ անհամար փախստականները, խուճապ ստեղծելով ճամբաներուն վրայ: Իրենց հաղորդակցութիւններն ալ յաճախ կը վտանգուին, քաղաքային տարազ հագած հրոսակներու միջոցաւ :

╳ Յուլիս 25ին լրացաւ Քորէայի պատերազմին առաջին ամիսը: Յունիս 25ին էր որ Հիւս. Քորէացիները անցան սահմանագիծը (38րդ զուգահեռական): Ապահովութեան խորհուրդը անմիջապէս ժողով գումարելով, պահանջեց որ ետ քաշուին. բայց Յունիս 26ին կարմիրները արդէն Սէուլի դուռներուն առջեւ հասած էին: Յունիս 27ին Նախագահ Թրումըն յայտարարեց թէ պիտի օգնեն Հարաւ. Քորէայի: Մէկ ամսուան կռիւներէն վերջ, հիւս. Քորէացիները գրաւած են երկրին աւելի քան 2/3ը:

╳ Վերջին հեռագիրները կ՚ըսեն թէ ծայրագոյն հարաւ. արեւմուտքի մէջ, հիւս. Քորէացիները այժմ կը փորձեն յառաջ խաղալ դէպի արեւելք, սպառնալով ամերիկեան գլխաւոր խարիսխին, Ֆուզանի նաւահանգստին :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՀՈԳԵՐԸ

Նախագահ Թրումըն առաջարկեց խորհրդարանին անմիջապէս աւելցնել տուրքերը, հինգ միլիառ տոլարի հասոյթ մը ապահովելու համար: Յաւելումը պիտի կատարուի 1950ի եկամուտներուն վրայ: Անհատներու համար յաւելումը պիտի ըլլայ 18 առ հարիւր փոխան 15 առ հարիւրի, ընկերակցութեանց համար՝ 21—25 առ հարիւր :

╳ Մ. Նահանգներու ազգ. պաշտպանութեան նախարարը յայտարարեց թէ 5000 նոր սաւառնակներ պիտի աւելնան օդատորմիղին վրայ, նախագահին պահանջած բացառիկ վարկերուն շնորհիւ :

╳ Պ. Վինսըն, Մ. Նահանգներու երեսփ. ժողովին զինեալ ուժերու յանձնախումբին նախագահը, յայտարարեց թէ նոր աշխարհամարտ մը կրնայ ծագիլ որեւէ օր: Իր կարծիքով, բաւարար չեն Թրումընի պահանջած զինուորական յաւելումները: Խ. Միութիւնը կրնայ ցրուել ամերիկեան ուժերը, պատերազմներ սարքելով արբանեակ երկիրներու հետ: Այդ պարագային Մ. Նահանգները պիտի չկրնան զօրաւոր դիմադրութիւն մը կատարել արեւմտեան Եւրոպայի մէջ :

Այս նախատեսութեամբ, Վինսըն խնդրեց վարկերու յանձնաժողովէն նախագահին պահանջած յաւելուածական գումարը՝ 10.517.000.000 տոլարը նկատել նուազագոյն եւ ոչ թէ առաւելագոյն վարկ :

╳ Յունիս 25էն Յուլիս 25 ամերիկեան տորմիղը օրական 12.260 թոն զինամթերք եւ պաշար փոխադրած է մայր երկրէն, Քորէայի գործողութեանց օգնելու համար :

╳ Զօր. Մէք Արթըր իր առաջին տեղեկագիրը ղրկեց Ազգաժողովին, տեղեկութիւններ հաղոր –

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԲԱՌԱԽՈՅԶԻՆ ՍԱԿԱՌԷՆ

Ա. Տ. Վ. (Մոնփէլիէ).— Կը ներես որ կարճ կը կապեմ, պատճառը բացատրած եմ:

Ա.— Կ'ենթադրեմ որ թիւրիմացութեան մէջ ես՝ երբ կը գրես թէ Քղեցիներդ կոր կ'անուանէք մորը: Մեր լեզուն ունի այդ կոր բառն ալ, բայց իբրեւ հոմանիշ... կարիճին, մինչ մորը հոմանիշ կը մնայ գետնասարդին: Արդարեւ Վաստակոց Գիրքը, ինչպէս եւ Ամիրտովլաթ, կը յիշատակեն «մորահարն» ալ, «կորահարն» ալ, զատ զատ: Ես յիշած էի, իբրեւ գետնասարդին հոմանիշ, էշխաղողը, մորը, բայց չուզեցի մտնել բառագիտական պրպտումներու... Հորը, այլապէս պիտի աւելցնէի նաեւ թէ հայերէն ճիռ բառը, որ կը նշանակէ ճութ (grappillon), նախամեսրոպեան դարուն՝ ապահովաբար ունէր երկրորդ նշանակութիւն մըն ալ,— գետնասարդին հոմանիշ:

Առիթ տուիր վերադառնալու: Ուրեմն ամբողջացնենք:

Այս ճիռ բառը, որ երեք անգամ գործածուած է մեր գրաբար Աստուածաշունչին մէջ, եթէ նշանակէր միայն ճութ, անիմաստ պիտի դառնար Եսայիի խօսքը (Գլ. ԿԵ. 8): Արդ, աշխարհաբար Աստուածաշունչը, ինչպէս եւրոպական թարգմանութիւնները, քաղցու բառը կը դնեն հոն՝ ուր ճիռ դրեր են Մեսրոպի աշակերտները: Բայց եւ այնպէս դարձեալ անիմաստ կը դառնայ Եսայիի խօսքը՝ երբ կը գործածուի քաղցու բառը, ճիշդ ինչպէս ճիռը (ճութ նշանակութեամբ):

Ահաւասիկ Եսայիի այդ խօսքը՝ համեմատութեան մը համար.—

1.— Եթէ գտանիցի ճիռ ի մէջ ողկուզոց...:

2.— Երբ որ ողկոյզի մը վրայ քաղցու գտնուի ...:

3.— Lorsqu'on trouve une grappe pleine de jus (Զատոկ Քահն):

4.—... du suc dans le raisin (Համիլթըն):

5.— ... une grappe où il y a du vin (Օսթէր-վալտ):

6.— ... Most in einer Traube (Լութէր):

Այս վեց թարգմանութիւններն ալ անիմաստ են: Այստեղ կը կրկնուի պայմանաւոր սպառնալիք մը: Աստուածաշունչին մէջ սովորական է կարդալ եահվէական վրէժխնդրութեան նման արտայայտութիւններ,— ամբողջական բնաջնջում՝ առանց խնայելու մէկին կամ երկուքին: Սակայն, այս անգամ, Եսայիի այս խօսքին մէջ՝ Եհովա կը բարեխառնէ իր սպառնալիքը,— պիտի չփճացնէ ամբողջ ողկոյզը, եւ այդ օրինակով՝ «այնպէս արարից վասն ծառայից իմոց, զի մի կորուսից զամենեսեան», (իր հաւատացեալներն ալ ամբողջը մէկ պիտի չպատժէ՝ մէկուն մեղքովը):

Ինչպէս կը հասկցուի, ողկոյզին վրայ գտնուածը այնպիսի բան մըն է, որ եահվէական վրէժխնդրութիւնը արդարացնելու օրինակ կը ծառայէ, թէեւ այս անգամ, հետեւելով ժողովրդական սովորութեան մը՝ որ ցորենէն կը զատէ որոմը կամ ողկոյզէն կը մաքրէ ...ը, Եհովա ամբողջական կորուստով չի սպառնար իր «ծառաներուն»:

Ի՞նչ բան է այդ կէտ-կէտը,— քաղցո՞ւ, ճո՞ւթ: Այս բացատրութենէն եաքը, ծիծաղելի են երկրորդ, երրորդ, չորրորդ, հինգերորդ եւ վեցերորդ թարգմանութիւնները (հայերէն աշխարհաբարը, ֆրանսերէնը, անգլերէնը, գերմաներէնը):

Ոմանք քննութեան առնելով եբրայական բառը, ցերի կամ չերի, խնամութիւն մը կը տեսնեն լատիներէն cera բառին հետ, հետեւցնելու համար թէ ողկոյզին վրայ տեսնուածը հիւանդութիւն մըն է, խաղողահատիկին մոմ կապելը: Այս մեկնութիւնը չատ յաջող է: Արդարեւ Պուազաք լատիներէն cera բառը խնամութեան կը տանի յունարէն kéros բառին, որ ոչ միայն կը նշանակէ մոմ, այլեւ մահ: Ընդհակառակն Էոնու եւ Մէյեէ որոշ վերապահութիւն ցոյց կուտան այդ խնամութեան մասին:

Կը մնայ ուրիշ ճամբայ մը,— քննել հայերէն ճիռ բառին ծագումը:

Ըստ Հիւնքեարպէյէնտեանի, զոր կը յիշէ Աճառեան՝ առանց ընդունելու կամ մերժելու կամ տարբեր ստուգաբանութիւն մը փորձելու, հայերէն ճիռ բառը կը ծագի պարսկերէն ճուրա բառէն, (Աճառեան կ'ուղղէ՝ արաբերէն, բայց Տոզի չունի, իսկ Մէնինսքի ունի, Գէորգ Դպիրն ալ): Արդ, ճուրա կը նշանակէ գինիին բաժակը պարպուելէն եաքը՝ յատակը մնացածը, եւ իմաստի ընդլայնումով կամ հանդիտաբար՝ այգեկութքէն եաքը որթատունկի բարունակներուն վրայ մնացած փոքրիկ ողկոյզ:

Այս ստուգաբանութեամբ՝ Եսայիի խօսքին վերի վեց թարգմանութիւններն ալ կ'արդարանան, բայց կը մնան... անիմաստ, ինչպէս ցոյց տուի արդէն:

Փորձենք մտնել ուրիշ ճամբայ մը:

Մեսրոպի աշակերտները, Աստուածաշունչը թարգմանելու ժամանակ, իրենց ձեռքը ունէին ոչ միայն ասորերէն օրինակ մը, (թերեւս ալ նախ միայն ասորերէն օրինակ մը), այլ եւ յունարէն օրինակ մը՝ բաղդատութեան, մեկնութեան եւ սրբագրութեան համար:

Արդ, Եսայիի խօսքին մէջ յունարէն օրինակը կը դնէ rox,— այս բառը, որ ազգական է raxին, ըստ լեզուաբաններուն՝ նախահնդեւրոպական ժառանգ է, Միջերկրականեան լեզուէ մը մնացած: Ու կը նշանակէ,— ուշադրութի՛ւն,— խաղողահատիկ եւ ... սարդ, (ըստ Պայեիի՝ թունաւոր սարդ մը, phalangium, Պլինիոս կ'անուանէ նաեւ rhagion, որ ըլլալ արդէն թէ գետնասարդն է): Նոյն այս rax յունարէն բառը տուած է racemus լատիներէն բառը, որ գործածուած է արդէն լատիներէն թարգմանութեան մէջ, նոյն տեղը:

Ամէն մարդ ալ տեսած է անշուշտ, որ սարդը երբեմն բոյն կը շինէ ողկոյզին մէջ, հորի պէս, ճիշդ ինչպէս հողին մէջ: Եւ երբ Եսայի կ'ըսէ՝ «եթէ սարդ (թերեւս պիծակ ըսել ուզէր) գտնուի ողկոյզի մը մէջ...», մնացածը հասկնալի կը դառնայ եւ պայծառ, այսինքն թէ պէտք չէ փճացնել ամբողջ ողկոյզը՝ մէկ սարդի համար:

Արդ, Մեսրոպի աշակերտները ուրկէ՞ գտած են ճիռ բառը սարդ նշանակութեամբ:

Ահաւասիկ ենթադրութիւններս.—

1.— Եբրայերէնի մէջ չերի բառը (բուսական արտադրում,— այս նշանակութեան վրայ հիմնուած են Եսայիի ծանօթ խօսքին թարգմանութիւնները) եւ չիրահ բառը (պիծակ) ընթերցման շփոթութիւն ստեղծած են՝ եթէ մեր ճիռը փոխառնուած է սեմական լեզուէ:

2.— Իսկ եթէ մեր ճիռը պարսկերէնէ փոխառնուած է մնացորդ նշանակութեամբ՝ իբրեւ հոմանիշ ճութ բառին, կը կարծեմ թէ նախամեսրոպեան դարուն՝ ունէր երկրորդ իմաստ մըն ալ, հանդիտութեամբ ստեղծուած,— արդարեւ ճութը, որ կը գտնուի որթատունկին բարունակներուն ծայրը (ճոթը՝ գաւառաբարբառով), փոքրիկ ողկոյզ մըն է, ընդհանրապէս խիղբի մը (vrille) արտադրութիւնը, որ սարդի մը ճանկերուն (phalange) ձեւով ցանց մը կը շինէ եւ մէջը կը կախէ մէկ կամ երկու պտուղ: Յունարէնի մէջ այս հանդիտութեամբ է որ roxը (ողկոյզ կամ խաղողահատ) տուած է գետնասարդ նշանակութիւնը: Մեսրոպի աշակերտները եւս, հետեւողութեամբ յունարէնին, ընտրած են ծագումով պարսկերէն ճիռ բառը (այգեկութքի մնացորդ՝ ճութ), որ նոյն հանդիտութեամբ ունի գետնասարդ նշանակութիւնը:

3.— Այդ երկրորդ նշանակութիւնը կորսուած է Ոսկեդարէն եաքը, ու պահուած միայն ճութ նշանակութիւնը,— ասկէ՝ ճռաքաղ (Դատ. Ը. 30):

Բ.— Գալով մողէզին, կը գրես.— «Մեր մանկութեան օրերուն՝ կը զուարճանայինք կռուի բռնելով մողէզն ու մրջիւնները, պոչ պոչի կապելով երկու մողէզներ, կտրելով մողէզներուն պոչը՝ որ կը տապլտկէր մինչեւ արեւամուտ: Մողէզը անվնաս եւ վախկոտ սողուն մըն է, բայց տեսակ մը կայ, կանանչ եւ քիչ մը մեծ, որ թունաւոր է եւ հիւանդութիւն կը պատճառէ՝ երբ խայթէ: Այս տեսակը կովծուծ կը կոչէինք, կովերուն կաթը ծծելուն համար, ինչպէս կը վկայէին մեր հովիւները: Այս նոյն մողէզը ծառ բարձրանալով՝ կ'ուտէ թռչուններուն հաւկիթները: Այս մողէզն է դարձեալ, որ թոյն կուտայ օձին: Այս առթիւ աւելցնեմ որ մեր մամիկները կ'ըսէին թէ երբ խեչափառը իր ճանկերը մխէ մարդու մը մորթին մէջ, պէտք է եօթը մոլլա աղօթեն եւ եօթը էշ զռան՝ որպէսզի խեչափառը քաշէ իր ճանկերը»:

Պատասխան.— Այս տեղեկութեանց մեծագոյն մասը նախապաշարում է, հին հին դարուց յիշատակ: Գետնասարդին մասին ինչ որ տուի իբրեւ տեղեկութիւն, քաղեցի նօթերուս սակառէն: Նոր պրպտումներ... առ այժմ ոչ կարեմ: Եւ յետոյ երբ մողէզին ու խեչափառին մասին քննութիւն կատարեմ, կը վախնամ որ ընթերցողներս կը բարկանան եւ իրենց ճանկերուն մէջ կ'առնեն զիս,— ես ուրկէ՞ գտնեմ եօթը մոլլա եւ եօթը էշ՝ ինքզինքս ազատելու համար անոնց ճանկերէն:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԱՏՆԻՉ ԱՐՇԱՒԻՐ ԵԱՍԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԱԿԻՑՆԵՐԸ

Բ.

Թուրք խաֆիէ մը, հայ մտաւորականներու ձերբակալումէն չորս ամիս առաջ, Թուրք ոստիկանութեան հետեւեալ տեղեկագիրը տուած է.—

Կ. Պոլիս, Դեկտ. 10, 1914

Եղբարք Տիգրան եւ Յարութիւն Կաթեհեանց մասին տեղեկագիր.—

Յիշեալ երկու եղբայրները բնիկ Կովկասցի Հայեր են: Ռուսիոյ քաղաքականութեան մեծապէս օգնած են: Եւ որպէս վարժատրութիւն, նախապէս Վանի եւ յետոյ Էրզրումի ռուսական հիւպատոսարաններու մէջ ծառայած են:

Իրենց պաշտօնավարութեանց ժամանակ, ՍԷՅՄՆԻԹ կոչուած ռուսական միութեան խմբագիր քարոզիչներէն Մենշիքովին Անատոլու նամբորդած ժամանակ, վերոյիշեալ երկու եղբայրները միասին առած է եւ տեսակցութիւններ ունեցած են Դաշնակցականներու հետ, եւ վանքերու մէջ ժողովներ կազմած են:

Այժմ պաշտօնանկ եղած են, Պոլիս հասած են, եւ Բերայի մէջ Թումայեան Օթէլը կը բնակին: Արժանահաւատ աղբիւրէ ստուգած ենք: Այդ մասին հարկ եղածը ընելնիդ կը խնդրուի:

Ստոր. Ծ. Հ.

Վերոյիշեալ ճուռնալին ներքեւ տարբեր ձեռագրով գրուած է «Ֆիրուզ», 1914 Դեկտ. 11ին եւ այդ նոյն ձեռագրով, որ աւելի մանր գիր է, քան բուն նուռնալը, վերեւ յիշուած Թումայեան Հօթէլ բառերուն վրայ,— «Թօքաթլեան Զարսուարտա», «Թօզաթլեանի դիմացը» բացատրութիւնը կայ:

Այս քանի մը տարբեր գրերով մակագրուած բառերը, «Ֆիրուզ» ստորագրութիւնը, անոր դերն ու պաշտօնը կը պարզեն:

Մատնիչներ՝ Արթուր Եասեան (կամ Արշաւիր Սահակեան), Սամուէլ եւ Ֆիրուզ, զործակցած են, ըստ վերոգրեալ Թուրքերէն գրութեանց, Ազմիի եւ ընկերներուն, որոնք արիւնկզակ հրէշներ դուրս եկան հայ ժողովրդի 1914—18ի բնաջնջման օրերուն:

Ազմի Էնվէրի մտերիմը եւ գործակիցն էր: Ճեմալի հետ բաղդատմամբ պաղ էր իր վարմունքը, եւ առիկա արդիւնք էր՝ Էնվէրի հետ իր խիստ մտերմութեան:

Ազմի՝ 1915ին՝ 45 տարեկան էր: Այդ հաշուով ծնած էր 1870ին: Քիչ մը կարճահասակ, այն տպաւորութիւնը կը ձգէր, թէ Փիգիքապէս տկար էր, ինչ որ աւելի կը շեշտէր իր ցցուն դէմքին անդթութիւնը:

Մազերը սեւ էին եւ քիչ մը ճերմկիլ սկսած: Վէն Տայքի նման մօրուք մը ունէր: Դէմքով քիչ մը Սուրիացիի կը նմանէր, եւ սակայն նկարագրով իրապէս «Թուրք օղլու Թուրք» մըն էր, իսկ բարոյապէս՝ ինկած մը: Ինքը Իթթիհատի եռանդուն գործակալն էր, եւ Էնվէրի մասնաւոր գործիքը:

1912ին Պոլիս ոստիկանական տնօրէն եղած էր, Պէտրի պէյէն առաջ: Իր կեանքը ոճիրներու շղթայ մըն էր: Կը գործածուէր որպէս քաղաքական մարդասպան մը: Իր թշնամիներէն ազատելու համար՝ կը սպաննէր զանոնք:

Ազմի 1913ի Հոկտեմբեր-նոյեմբերին Եգիպտոս եկած էր՝ հայ կուսակցականները լրտեսելու, ինչպէս որ տեսանք իր 1913 Նոյեմբեր 28ի նամակին մէջ իսկ գրուածքներէն:

Ընդհանուր պատերազմէն առաջ՝ գնաց Փարիզ՝ սպաննելու համար Շէրիֆ փաշան եւ անոր տեղ՝ Թիկնապահը սպաննեց: Ռուսական նաւով մը փախաւ Օտեսա եւ անկէ անցաւ Եգիպտոս եւ յետոյ Պոլիս ու սկսաւ Թալաաթի ու ընկերներու հետ մշակել Հայոց սպանութեանց ծրագիրը, եւ յետոյ անոր գլխաւոր գործադրիչներէն մին եղաւ, Պէյրութի, Սուրիոյ մէջ:

Ազմի՝ բարբարոսական ժամանակներու ծնունդ մըն էր, քան 20րդ դարու: Իր ինկած բարոյականի համար՝ հետեւեալ վկայութիւնը կը բաւէ: Պէյրութի վալի եղած ժամանակ իսկ, 1915ի աշնան, չամչցաւ որբանոց մը մտնելու եւ գթութեան քոյրի մը ներկայութեան բռնաբարելու որբուհի մը, ինչպէս գրաւոր կերպով կը պատմէ Ամերիկ. Կարմիր Խաչի Պէյրութի քարտուղարուհի՝ օր. Մարկարէթ Մըք Կիլվարի:

Ազմի 1915 Յունիսին վալի կարգուեցաւ Պէյրութի, Պէքիր Սամիին յաջորդելով: Պէքիր Սամի եւս այդ առեն Հալէպի վալի անուանուած էր, յաջորդելով Ճելալ պէյի, որ գերման հիւպատոսի վկայութեան համաձայն, ջարդերու հակառակ էր: Ճէլալ պէյ ալ Գոնիա փոխադրուած էր:

Պէքիր Սամի չէրքէզ էր, չկրցաւ կենալ Հալէպ եւ հազիւ ամիսուկէս պաշտօնի վրայ մնաց: 1915 Օգոստոսի վերջերը իրեն յաջորդեց արիւնկզակ Մուսթաֆա Ապտիւլ Խալիքը, Թալէաթի աներձագը, որ 1915 Սեպտեմբերի սկիզբէն մինչեւ 1916ի վերջերը Հալէպի շրջակայքի եւ Տէր Զօրի ջարդերուն կազմակերպիչներէն մին էր եւ Քէմալի ալ աջ բազուկն էր: Ապտիւլ Խալիք՝ Զանգըրըէն քէմալական երեսփոխան ընտրուած էր, վարեց Քէմալի Ազգ. Պաշտպանութեան նախարարութիւնը եւ յետոյ վարեց Քէմալի ելեւմտական նախարարութիւնը: Եւ այդ վայրագ Ներոնն էր որ կը բանակցէր եւրոպական եւ այլ դրական կաբևոր հաստատութեանց հետ:

Ամերիկուհի օրիորդ Մարկարէթ Մըք Կիլվարի, որ 1914 Ապրիլէն մինչեւ 1917 Նոյեմբեր 29

Պէյրութ մնացած էր եւ հետեւած էր Ազմիներու մարդասպան ծրագիրներու գործադրութեան, կը հաւաստէ որ ան Լիբանանի 500.000 ժողովուրդին 3/4ը, այսինքն 375.000 մարդիկ, անօթի մեռցուց: Իր վալիութեան շրջանը անցուց սպառնալիքով, կողոպուտով եւ անվերջ սպանութիւններով:

Ազմիի գործակից էր Պէյրութի փոլիս միւտիրին՝ Մուհիտտին բռուած գազանը՝ դարձեալ արիւնկզակ հրէշ մը, որ կնոջ կողմէն ազգական էր Թալէաթի:

Ազմիի եւ Մուհիտտինի ջանքերով էր, որ հայկական ջարդերու երկու ականատես վկաներ (մին՝ Հէրիսըն Մէյնըրտ, Պիթլիսի ջարդին վըկայ, միւսը՝ Տոքթ. Ֆլոյտ Սմիթ, Տիարպէքիրի ջարդերուն ականատես վկայ) Պէյրութի մէջ փորձեցին պատերազմական ատեանի առջեւ դատել: Բայց երկու Ամերիկացիները ճարպիկ խաղով մը չոգենաւով կծիկ դրին:

Ազմին էր, որ ղրկեց ոստիկանական տնօրէն՝ Մուհիտտինը Ուրֆա 1916ի ամառը՝ ցորեն բերելու պատրուակով՝ կողոպուտներ շարունակելու եւ դողօնը կիսելու համար իրեն հետ: Մուհիտտին յաջողած էր 80 հազար տոլարի արժողութեամբ ոսկի ձեռք ձգել եւ փախչիլ դէպի Պոլիս: Ազմի անմասն մնալու պատճառով կատղած՝ բռնել տուած էր Մուհիտտինը եւ դրամը ձեռքէն առնել տուած: Մուհիտտին անձնասպան եղած էր 1916ին Յուլիսին: Թալէաթ դիակը Պոլիս տանիլ տուաւ եւ շատ լացաւ անոր կորուստին համար, որ այնքան լաւ գործիք մըն էր իր հայաջինջ ծրագրին համար:

Ազմի նախանձէն կատղած՝ արգելք եղած էր նաեւ Յուլիս 18, 1915ին ամերիկեան նպաստին հայ տարագիրներուն բաշխուելուն եւ նոյնիսկ Նոյեմբեր 29, 1917ին, ձերբակալել տուած էր Ամերիկեան Միսիոնի գլխաւոր պաշտօնեան՝ քաջասիրտ Մր. Տանան եւ ընտանիքով Գոնիա աքսորել տուած էր: Մր. Տանա երկու ամիս յետոյ Պոլիս ապաստանած էր:

Մ. Տանա չէր քաշուած Պոլսոյ մէջ դիմակազերծ ընելու Ազմիի անգթութիւնները, եւ նոյնիսկ քանիցս իրեն անձին դէմ եղած սպանութեան սպառնալիքը, 50 հազար տոլար փրցնելու համար: Եւ Տանա՝ յաջողած էր Ազմին պաշտօնանկ ընել Պէյրութի վալիութենէն: Ազմի՝ Պոլիս փութացած էր, եւ որպէս փոխվրէժ, պատերազմական նախարարութեան միջոցաւ ջանաց բանտարկել տալու Մր. Տանան, որ շնորհիւ գերմ. դեսպանատան ծովային կցորդ՝ Քէրթըն Ֆոն Հաասի, (որ մտերիմ բարեկամն էր Էնվէրի ստորադասին՝ գնդապետ Սէյֆիին) ազատ արձակուեցաւ Սեպտ. 3, 1918ին:

Ընդհանուր պատերազմի ժամանակ՝ Թուրքը երկրի դռները գոցեց արտաքին աշխարհին դէմ եւ դժոխքի վերածեց երկրի կեանքը: Պատերազմը յարմարագոյն առիթն եղած էր հայ ազգը ջնջելու համար, սպանութեամբ եւ կողոպուտով:

Այդ ատեն էր, որ Սուրիոյ դիկտատորը՝ զին. կառավարիչ Ճէմալ պէյը՝ (որու մասին, դեսպան Մօրկընթաու կ'ըսէ շատ ճշգրտօրէն՝ « Միջին դարու կողոպտիչ սատրապ մը») դրաւած եւ կողոպտած էր ամբողջ Սուրիոյ մետաքսը եւ ամէն ինչ որ իր ձեռքն անցած էր, գործակից ունենալով Թէվֆիգ անուն դատարկապորտ մը:

Այս բոլոր խրողութեանց վկաներ են Պէյրութի ամեր. ընդհ. հիւպատոսը՝ Ու. Սթէնլի Հօլիս, Երուսաղէմի հիւպատոսը՝ Կլէզպրուք, Դամասկոսի հիւպատոսը՝ Եընկ, եւ Հալէպի հիւպատոսը՝ Ճէքսըն:

Ըստ օրիորդ Մըք Կիլվարիի վկայութեան՝ Ճէմալ Հերովդէս մը կամ Ներոն մըն էր, որ թըրքութիւնը՝ այդ օրերուն արտադրած էր: Իսկ Ազմի եւ ընկերներ հասարակ մարդասպաններ էին եւ պետական պաշտօններու տիրացած:

Ազմի, 1918 Հոկտեմբերին, Թալէաթի ընկերներուն հետ Պերլին փախած եւ 1922ին Իտալիայէն Անթալիոյ ճամբով Էնկիւրի անցած էր:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅՈՒ ԶԱՒԱԿ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ, 10 Յուլիս.— Ճամբուդ վրայ հայ տղայ մը կամ աղջիկ մը գտիր եւ հարցուր.— Հա՞յ ես:

Մեծ մասով պիտի պատասխանեն.— Ո՛չ, Հայու զաւակ եմ:

Ի՞նչպէս պէտք է պատրաստել, օտար ափերու վրայ հասակ նետած եւ տակաւին նետելիք մեր մատղաշ սերունդը:

Ի՞նչ միջոցներ կան զայն դաստիարակելու այնպէս որ, եթէ երջանիկ օր մը, կրկին ծագի մեզի համար կենսաբեր արեգակը, անոր ջերմութիւնը զգալու ընդունակ տարրեր գտնուին:

Հրատապ հարց մը՝ որուն ոչ մամուլը ժամ է գտնուած տրամադրելու իր սիւնակները, ոչ ալ որոցաւ հայրենակիցներ, պատասխանելու, այս առթիւ պարբերաբար բացուած հարցարաններու:

Գնահատելով հանդերձ բոլորին կարեւորութիւնը, կ'ուզեմ մատնանշել թէ մեծագոյն դարմանը, արտագաղթին դէմ պայքարիլն է:

Նախ, չգաղթել, ոչ մէկ գնով: Իսկ եթէ ստիպողական հանգամանքներ, դնեն կրկին Հայուն ձեռքը, իր գաղթի մաշած ցուպը, ուշադրութեամբ քննել նոր գաղթավայրին պայմանները, մասնաւորապէս նկատի ունենալով ազգային տեսակէտը:

Երկիրներ կան, որոնք նոր են, ցեղ պիտի կազմեն, հետեւաբար աւելի ազգայնական եւ համայնակուլ օրէնքներ կը մշակեն, քան դարերէ ի վեր արմատ ձգած ազգեր: Նոր երկիրներու մէջ, նոր օրէնքներ կը սպառնան եկուորներու ազգային գոյութեան:

Խորհա՞ծ էիք երբեք օտար երկիրներու մէջ « Հայու զաւակ»ներու ծնունդ տալու վտանգի մասին: Այս հայրենակիցներ, միայն «Հայու զաւակ»ներու, որոնք իրենց կարգին, ծնունդ պիտի տան, Հայու թոռներու միայն, եւ ոչ աւելին: Կը կարծէ՞ք թէ Հայու թոռ եղած ըլլալու հանգամանքը, բաւարար ըլլայ, եթէ օր մը անհրաժեշտութիւն նկատուի, ամբողջ հոգւով հրահրուելու եւ հետաքրքրուելու դատով մը, որը իրենց մեծ հայրերունը եղած պիտի ըլլայ, եւ այն ալ, խնդրոյ առարկայ հայրենիքէն փարսախներով հեռու երկրի մը մէջ:

Այդ նոր երկիրներու մէջ, Հայը, իր ծնունդ տուած զաւակին, պիտի չկարենայ տալ, Տիգրանի, Արամի, Արտաշէսի կամ Շամիրամի պէս նըման հայաբոյր անուններ: Տեղական օրէնքին թոյլատրած անուանացանկը պարտաւորիչ է:— Այդ նոր երկիրներու մէջ, երբ «Հայու Զաւակ»ը, որ այս անուանակոչումին տրամադրածին չափ միայն հայ զգալու իրաւունք ունի, երթայ վարժարան, շատ յաճախ, իր ընկերներու կողքին, բարեւի պիտի կանգնի, լայն պարզուած տեղական ազգ. դրօշին առջեւ եւ իր մանկական ամբողջ նուիրումով, պիտի գոչէ բարձրաձայն.— «Կ'երդնում միշտ յարգել եւ պաշտպանել քեզ»:

Այսպէս պիտի դարբնուի Հայու զաւակի հոգին: Իր երդման գիտակցութիւնը պիտի զարգանայ օրէ օր եւ սովորութիւնը բնութիւն դառնալով, Հայու զաւակը ինքզինքը պիտի զգայ իսկական քաղաքացին իր ծնած օտար երկրին:

Հայ լեզուի մեր դասընթացքները եւ պատանեկան զանազան միութիւնները դժբախտաբար այնքան ալ զօրաւոր չեն, իբրեւ դարման այս աւերներուն:

Գաղթելը՝ կը նշանակէ ցրուիլ, տկարանալ: Նոր ու «խոստմնալից» գաղթավայրեր չփնտռենք այլեւս: Տեղի չտանք, մեծանուն երկիրներու հըրապոյրին:

Մենք իրաւունք չունինք անփութօրէն վարուելու, մեր պապերէն մեզի բաժին ինկած ժառանգութիւնը փոխանցելու գործին մէջ:

Չհեռանանք, կարելի եղածին չափ, հայրենիքի անմիջական շրջապատէն» լաւագոյն է փոխանցել մեր զաւակներուն, մեր երեսին նետուած՝ «օտարական»ի մուրը, որ կոչուած է իրենց հոգիներուն խորը վառ պահելու իրենց ցեղին ձայնը ու ծագման գիտակցութիւնը, քան «Հայու Զաւակ »ներ նուիրել նոր, ու բարգաւաճման կարօտ պետութիւններու:

Դարձնենք մեր դէմքերը դէպի Արեւելք, ու չնչենք լիաթոք, մեր յօյզերն ու յոյսերը սեւեռած մեր հայրենի պաշտելի սարերուն: Որքան մօտ ըլլանք, այնքան աւելի Մասիսեան հովերու հայրենաբոյր ու սրբազան մասնիկներ կրնան իրենց շունչովն կազդուրել մեր եւ մեր զաւակներուն հոգիները՝ արդարօրէն հայրենակարօտ:

ԱՏՐԻՆԷ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ բնակչութեան թիւն է 150.520.000, համաձայն վերջին մարդահամարին, ինչ որ կը նշանակէ 19 միլիոն յաւելում 1940ի մարդահամարին վրայ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՀՐԵԱՆԵՐՈՒՆ թիւը, որ 540 հազար էր 1933ին, իջած է 20 հազարի, համաձայն պաշտօնական տեղեկագրի մը:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ծխիկները ազատօրէն պիտի ծախուին Ֆրանսայի մէջ, Օգոստոսէն սկսեալ:

ՏԱՆՏԻՐՈՒՀԻՆ.— Մարի, երէկ տեսայ որ պատուհանին առջեւ մէկը քեզ կը համբուրէր. ոստիկա՞ն մըն էր թէ ցրուիչը:

ՍՊԱՍՈՒՀԻՆ.— Ժամը ըսէք՝ որ ճշդեմ:

★

Ա.— Կինս անտանելի է, շարունակ դրամ կ'ուզէ ինձմէ: Տունը, փողոցը, շուկան, սինէմային մէջ եւ ամէն տեղ՝ միշտ նոյն բանը կը կրկնէ՝ դրամ տուր:

Բ.— Ի՞նչ կ'ընէ այդքան դրամը:

Ա.— Տուած չունիմ որ գիտնամ ...:

«ՅՈՒՍԱՉ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (132)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԺԵ.

Նոյնիսկ Նազլուն էլ հասկացաւ, որ էլի ապրելն է լաւ: Եւ ուրիշ ո՞վ էմնում:— Մանասը ... Նրան էլ հալածում է հասարակաց կարծիքը, նրան էլ մարդիկ դատապարտում են: Բայց նա բախտաւոր է. հեռու բամբասող ամբոխից, հեռու այդ դատաստանից, նա գործում է, իր գլխի տէրն է: Նրան դատապարտողը եւ նրան արդարացնողը նրա զէնքն է: Բայց նա հեռու է եւ ո՞վ գիտէ, կարող կը լինի՞ մի խօսքով խրախուսել Գայիանէին, ցոյց տալ թէ մի աշխարհի մէջ լինում են զանազան կարծիքներ ...

Յովսէփը անգէտ է, նա տեսնում է իր քրոջը եւ ինչպէս է յուզւում: Խեղճ քոյրիկ... քեզ տանում են բռնի, բայց դու չես ուզում անձնատուր լինել քեզ չարչարողներին: Ի՞նչ կը լինի. ժամանակն անցնում է, այժմ, երեւի, գալիս են Ջալալը, Թէոսը եւ միւս մարդիկ...

Յանկարծ նա ցնցուեց, մի անհանգիստ շարժում գործեց, որպէս թէ ուզում էր ոտքի կանգնել եւ օգնութեան վազել: Ի՞նչ է այդ: Գայիանէն տեղից վեր թռաւ, բարձրացաւ բուխարու քարի վրայ եւ պատի ճակատին կախած զէնքերից մէկը յափշտակելով, իսկոյն էլի ցած իջաւ:

Ի՞նչ էր նրա միտքը: Հրաշալի բան. կարծես տոհմային զէնքերի մէջ ծածկուած էր մի կախարդական թալիսման, որ մի ակնթարթում կերպարանափոխեց Գայիանէին: Ամէնքից մերժուած մարդը այժմ ինքնավստահութիւն ստացաւ. նա գտել էր ապահով, անկաշառ նեցուկը: Դա մի շատ փոքրիկ արծաթապատ խէնջար էր, որ հեշտութեամբ տեղաւորեց Գայիանէի ծոցում եւ անչափ ուրախութիւն պատճառեց նրան: Ապա, դուրս գալով իր թագուստի տեղից, փոքրիկ զէնքը ենթարկուեց մանրամասն զննութեան:

Ընտանեկան աւանդութիւնները ուշադրութեամբ էին վերաբերւում դէպի Մելիքի տոհմային զէնքերը. համարեա իւրաքանչիւրն ունէր իր պատմութիւնը, իսկ փոքրիկ խանջէրը նշանաւոր էր նաեւ իր հնութեամբ: Նա շինուած էր Լէզգիների երկրում եւ հարիւր տարուց աւել էր, ինչ մի կռուի մէջ ընկել էր Մելիք Հիւսէյինի պապի ձեռքը: Նրա պատեանն էլ ճարտար վարպետի գործ էր. չկար մի կտոր արծաթ, որ ցոյց չտար թէ ինչ ճարպիկ ձեռք եւ հարուստ երեւակայութիւն է ունեցել արհեստաւորը: Գեղեցիկ էր մանաւանդ խէնջարի կոթը. կլոր արծաթը, որի կեդրոնում տնկուած էր արծաթի մեծ մեխը, ներկայացնում էր ահագին բերանը բաց արած մի վիշապ:

Նա ծիծաղում է եւ աչքը չէ հեռացնում բերանը բաց վիշապից: Այլեւս զուրէ ամրոցը այդպէս լուռ մնում: Ի՞նչ եղան. ինչո՞ւ չեն գալիս:

Դուռը պինդ փակուած է եւ Գայիանէն չգիտէ, որ Աննա Խաթունը այլեւս չէ սպասում իր փեսային: Թէոսը շուտ վերադարձաւ, նա չէր էլ իջել գիւղը: Նա պատմեց թէ ինչ զարմանալի դէպք տեղի ունեցաւ:

Դուրս գալով ամրոցի դռներից, Ջալալը, տեսաւ մի զինուոր, որ պառկած էր ամրոցից քիչ հեռու, դռների դիմաց եւ քնած էր, թէեւ գիշերը ցուրտ էր: Քիչ էլ առաջ անցնելով, Ջալալը տեսաւ մի ուրիշին, որ նոյնպէս ընկած էր, բայց քնածի նման չէր. նա շարժուեց, կարծես ինչ որ բան ասաց: Ինչացո՞ւ էին այդ զինուորները. գուցէ իրանց կամքով էին այստեղ, գուցէ ոչինչ պաշտօն չունէին, ով գիտէ: Բայց Ջալալը այնպէս հասկացաւ, որ դրանք Բէկի կողմից նշանակուած պահապաններ են եւ պիտի հսկեն Մելիքի տան վրայ:

Եւ ետ դարձրեց Թէոսին, ասելով որ ինքը այլեւս չէ կարող մի բան անել. պէտք է թագնուել, թէ չէ՝ աշխարհը տակն ու վրայ կը դառնայ. զուր չէ Բէկը ուր հասցրել իրան, որ հեռանայ այստեղից: Թէոսը գիտէր, որ ամրոցի արեւմտեան կողմում զինուոր չկայ, հասկացնում էր որ կարելի է գործել այդ կողմից, չուաններ կախելով ժայռի գլխից: Բայց Խաչէնցին չհաւատաց. նա համոզուած էր, որ Օսմանցիները դարաններ են սարքել ամրոցի շուրջը, որպէսզի բռնեն իրան:

Նա մինչեւ անգամ չուզեց վերադառնալ ամրոց, անձամբ պատմել իր իմացածը, հրաժեշտ տալ Մելիքի կնոջը. այլ կամաց դէպի գիւղը վազեց, աշխատելով աղմուկ չյարուցանել ..

ԼԷՕ

դելով Քորէայի գործողութեանց մասին: Իր կարծիքով, կարելի չէ յաղթել առանց բաւարար ուժ եւ զինամթերք ապահովելու: Հիւս. Քորէացիները պատերազմը սկսած են 90.000 — 100 հազար զինուորներով, որոնք բաժնուած են եօթը զօրաբաժիններու եւ սպառազինուած՝ խորհրդային ընտիր զէնքերով: Հարաւ. Քորէացիները ունէին միայն չորս զօրաբաժին: Արշաւանքը նախապատրաստուած էր մեծ ուշադրութեամբ :

Ատլանտեանի զինակիցներուն ժողովը

Ատլանտեանի զինակից պետութեանց արտաքին նախարարներուն փոխանորդները կը շարունակեն քննել զանազան ծրագիրներ, Լոնտոնի մէջ, արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան համար: Իրենց գլխաւոր աշխատանքը պիտի ըլլայ գործնական ծրագիր մը մշակել, ներկայացնելու համար արտաքին նախարարներու խորհուրդին, որ պիտի գումարուի յառաջիկայ Սեպտեմբերին :

Առաջին պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ փոխանորդները համաձայնեցան տեղեկութիւններ չհաղորդել իրենց որոշումներու եւ կատարուած վիճաբանութեանց մասին, նկատի առնելով ապահովութեան պահանջը: Ուստի որեւէ զեկոյց պիտի չհրատարակուի խրաքանչիւր նիստէ վերջ: Բայց կարելին պիտի փորձեն, լուսաբանելու համար հանրային կարծիքը :

Ժողովականները միեւնոյն ատեն որոշած են փութացնել իրենց աշխատանքները: Այս առաջադրութեամբ, ճառերը կամ բանաձեւերը պիտի չթարգմանուին, ֆրանսերէն ըլլան թէ անգլերէն:

× Ֆրանսայի Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Ժիւլ Մոք, Լոնտոն երթալով, տեսակցութիւն մը ունեցաւ իր անգլիացի պաշտօնակիցին՝ Պ. Շինուէլլի եւ ամերիկեան պատուիրակին հետ, որ կը նախագահէր առաջին ժողովին: Այս վերջինը իր բացման ճառին մէջ յիշեցնելով Քորէայի պարագան, չեշտեց թէ Ատլանտեանի զինակիցները պէտք է արթուն մնան, նոր անակնկալի մը չհանդիպելու համար :

× Գերմանիոյ վերազինման խնդիրը միշտ կ'արծարծուի: Մ. Նահանգներուն մէջ համաձայն են սահմանափակ վերազինման: Միակ արգելքն է Եւրոպայի, մասնաւորապէս Ֆրանսայի ընդդիմութիւնը : Այս առթիւ իրազեկներ դիտել կու տան թէ Ֆրանսա ուժգնօրէն ընդդիմանալով հանդերձ վերազինման, համաձայն է որ արեւմտեան Գերմանիոյ արտօնութիւն տրուի աւելցնելու պողպատի արտադրութիւնը եւ զէնքեր շինելու Դաշնակիցներուն համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼԺԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ հետզհետէ կը ծանրանայ, իրրեւ հետեւանք Լէոփոլտ Գ.ի վերադարձին: Երեքշաբթի օր ոչ միայն գործադուլներ սարքուեցան, այլեւ երկաթուղիներ խորտակուեցան զանազան կէտերու վրայ, նոյնիսկ Պրիւսէլի մօտ: Նոյն օրը հինգ ռումբեր գտնուեցան Պրիւսէլ – Փարիզ գծին վրայ: Բարեբախտաբար չէին պայթած: Ներքին նախարարութիւնը 30 դէպքեր կը ծանուցանէր 12 ժամուան մէջ, իսկ անպաշտօն աղբիւրներ մինչեւ հարիւր կը հաշուէին վնասարարութեան ձեռնարկները: Ցոյց մըն ալ տեղի ունեցաւ մայրաքաղաքին կեդրոնը, Թագաւորին հրաժարումը պահանջելու համար: Ամէնէն մեծ գործադուլը սարքուած էր Վալոնիոյ Պռապան քաղաքին մէջ, 18 հազար բանթողներով: Պ. Սփաք, նախկին ընկերվարական վարչապետը, պատասխանելով Թագաւորին հաշտութեան կոչին, յայտարարեց.— «Թագաւորնի գործը չէ ներել եւ մոռնալ, այլ ազգին որ գանգատներ ունի իրեն դէմ: Մենք չենք ուզեր իր ներումը»:

ՈՍԿԻՆ 3ուկէս առ հարիւր բարձրացաւ Գշ. օր, Փարիզի հրապարակին վրայ: Թերթերը երկու միլիառ ֆրանք կը հաշուեն այդ օր կատարուած պաշտօնական եւ անպաշտօն գործառնութիւնները: Կրամը 515 ֆրանքէն բարձրացած էր մինչեւ 533ի, նափոլէոնը՝ 3690ի, քսաննոց տոլարը՝ 18.240ի, զուից. ոսկին՝ 3680ի, սթերլինը՝ 4500ի: Թղթադրամներն ալ բարձրացան,— տոլարը (սեւ շուկայ) 388—398ի: Ձոյլ ոսկին մինչեւ 430 հազար ֆրանքի իջած էր Մայիսին: Յունիսին քիչ մը բարձրացաւ, իսկ առջի օր կ'արժէր 533 հազար (24 առ հարիւր յաւելում):

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ օդանաւ մը զարկաւ Լիբանանի առեւտրական մէկ սաւառնակը, որ Պէյրութ կ'երթար Երուսաղէմէն: Երկու հոգի սպաննուեցան: Լիբանան բողոքեց Ազգաժողովին :

ՆՈՒԱԶԱԳՈՅՆ ԱՊՐՈՒՍՏԸ ամսական 15.200 ֆր. նշանակած է հաւաքական պայմանագրութեանց յանձնախումբը, 7152 ֆր. ուտելիք, 8048 միւս ծախքերը հաշուելով: Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կ'առաջարկէ 19 հազար, Բանուորական Ուժը՝ 16.768 ֆրանք :

Imprimerie DER AGOPIAN , 17 rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

Խանասորի տարեդարձը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Օգոստոս 6ին, կիրակի ամբողջ օրը, Վալապրի անտառին մէջ:

Շրջանի մարմինները պարտաւոր են այժմէն ապահովել իրենց երթեւեկի միջոցները:

× Խանասորի արշաւանքին — Վալապրը — արձանագրուելու համար դիմել մսագործ Արիստակէս Պետրոսեանի 20 rue des Petites Maries, Ծերեկեանի 13 rue des Dominicaines եւ Ա. Քէօսէեանի Photo Rex, Place Jules Guesde:

× Պօմոնի համար դիմել ընկեր Գ. Քէնտիրեանի: Լա Ռօզիէրի համար ընկեր Ե. Տէր Մեսրոպեանի :

Դաշտահանդէս

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՆ 53րդ տարեդարձին առթիւ: Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի « Վարանդեան » կոմիտէին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Փոն տը Շէրիւի «Անդրանիկ» խումբին :

Այս կիրակի ամբողջ օրը Փոն տը Շէրիւի հովասուն անտառին մէջ:

Օթօքարները կը մեկնին ժամը ճիշդ 9ին Place Guichardէն : Տոմսերը կը ծախուին ընկերներ Մ. Միրզէի Ա. Թաթուլեանի եւ Ս. Նաճարեանի մօտ: Կանխաւ ապահովել տոմսերը :

Դաշտահանդէս

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Սէնթ Էթիէնի Հ. Յ. Դ. «Անտոք» եւ Սէն Շամոնի Հ. Յ. Դ. Վարուժան ենթակոմիտէներուն, կը տօնուի Խանասորի արշաւանքի 53րդ տարեդարձը :

Այս կիրակի, հանրածանօթ «Պաղ Աղբիւր»ի մօտ :

Place Donanէն առնել հանրակառքը մինչեւ Rond Point, եւ ուղղուիլ դէպի La Métarre:

Կը խօսի ընկեր Կ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Առատ եւ մատչելի պիւֆէ :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի, Խանասորի արշաւանքին տարեդարձին առթիւ, այս կիրակի, Prémolի անտառին մէջ:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

Մեծ դաշտահանդէս

Կազմակերպուած Առնուվիլլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կառվարենց խումբին կողմէ, այս կիր. ժամը 10էն 21 Ecouenի «Jeu de Paume» անտառին մէջ:

Գեղարուեստական բաժին : Ճոխ պիւֆէ

Հաղորդակցութիւն.— Օթօպիւս թիւ 268, Porte de la Chapelleէն , իջնել Carrefour de l'Espé – rance,, Villiers le Bel :

Պ. ԱՇՕ ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ բոլոր բարեկամներուն եւ ազգ. միութեանց, եւ մասնաւորապէս ֆրանսացի եւ անգլիացի արուեստագէտներուն, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իր սիրեցեալ կնոջ՝ ՆԻՆԱ ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ զառնաղէտ մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Մարսէյլէն Հէքիմեան եւ Թաշճեան ընտանիքները իրենց շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք, անձամբ կամ նամակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց հօր՝ 87ամեայ Պ. ԱՒԵՏԻՍ ԹԱՇՃԵԱՆԻ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 18 Յուլիս 1950ին:

ԾԻԾԱՂԻ ԵՐԵԿՈՅ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ծանօթ դերասան ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ մասնակցութեամբ տէր եւ տիկին ԼՈՒՍՊԱՐՈՆԵԱՆներու, այս շաբաթ գիշեր ժամը 9ին Théâtre Mazenodի մէջ 88 rue d'Aubagne: Ա. անգամ ըլլալով կը ներկայացնէ Յ. Յ. Յ. Ամիրեանի

ԱԿՆՑԻ ՀԱՃԻ ԱՂԱՆ ԵՒ ՍԱՄԱԹԻԱՑԻ ԳՈՀԱՐԻԿ
(3 Հարսանիք մէկ տան մէջ)

Ներկայացումը կ'աւարտի ճիշդ ժամը 11.30–ին: Մարսէյլէն կը մասնակցին Մութաֆեան, Պէշկէօթիւրեան, Ե. Սարըպօղոսեան :

Նոյն ներկայացումը 31 Յուլիս երկուշաբթի գիշեր Պօմոն, սինէմա Ֆլօրէալի մէջ :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԷԿ ՇԱԲԱԹ ՈՒՆԻՔ ՓԱԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ 1949 Ապրիլ — 1950 Ապրիլի ձեր պարտքը:

ՕԳՈՍՏՈՍԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՊԻՏԻ ԶՍՏԱՆԱՆ անոնք որ չեն վճարած իրենց բաժնեգինը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի հերթական ժողովը՝ այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30–ին, դպրոցին սրահը (78 rue Rabelais): Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի Պուլվառ Օտտոյի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս չորեքշաբթի ժամը 3ին , սովորական հաւաքատեղին : Օրակարգ.— Զեկուցում պատգմ. ժողովի եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան: Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Պօմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէն այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

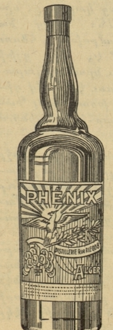
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղին ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան դպրոցը: Կարեւոր օրակարգ: Ընտրութիւն նոր վարչութեան :

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Սէն Լուի մասնաճիւղին անդամական ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համախարբերդցիական Միութեան մանսաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առտու ժամը 9ին Պար տը Կլոպի սրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ, տարեվերջի առթիւ: Ընտրութիւն պատգամաւորի :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Տիկին Աղաւնի Մանուկեան, ծնած 1897ին, Վանա, Թրքահպատակ, կ'ապրէր փեսին եւ թոռներուն հետ Քլամարի մէջ, բնակարանէն մեկնած է 1949 Նոյեմբերին եւ այդ օրէն որեւէ լուր չէ առնուած իրմէ :

Տեղեկացնել ոստիկանական տեսչութեան 2 rue Leon Seché, Paris (15): Հեռաձայն Lecourbe 50-88:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH
Fondé en 1925
R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63
Vendredi 28 JUILLET 1950 Ուրբաթ 28 ՅՈՒԼԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No.6214–Նոր շրջան թիւ 1625

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Թէ հայրենասիրութիւն կը քարոզէք, եւ թէ կ՚ուզէք որ Երեւան չմիջամտէ «մեր ներքին գործերուն»: Հակասական չէ՞ :

= Երբե՛ք: Մեր հայրենիքը ենթակայ ըլլալով միահեծան տիրապետութեան մը, հարկադրուած է հպատակիլ բոլշեւիկեան կարգուսարքին, տառապէս հետեւիլ անոր նշանախօսքերուն եւ հրահանգներուն , ինչպէս միւս բոլոր արբանեակ երկիրները: Իսկ մենք ...

— Ցիրուցան՝ ի սփիւռս աշխարհի, բաժնուած՝ զանազան ճակատներու, մենք որմէ՞ պիտի ստանանք մեր ուղեցոյցը :

= Ամէն պարագայի մէջ՝ ոչ Երեւանէն, քանի որ ան ի վիճակի չէ ստանձնելու տարագիր բազմութեանց ապահովութեան հոգը, ինչպէս ուրիշ հիմնական պարտականութիւններ:

— Այն ատեն, ի՞նչպէս կարելի է ամրապնդել կապերը՝ Հայրենիքին եւ Հայկական Արտասահմանի միջեւ :

= Միջոցներ չեն պակսիր յարաբերութեանց բարելաւման համար: Դժբախտաբար նոյն մենատիրութիւնը թոյլ չի տար ազատ խորհիլ, շարժիլ, գործել: Իսկ այժմ աւելի խստացած են պայմանները, իբրեւ հետեւանք միջազգային բարդութեանց:

— Ի՞նչ կը հասկնաք «ներքին գործեր» ըսելով: Տարագիր բազմութիւններն ալ նոյն հայրենիքին զաւակները, նոյն ընտանիքին լրացուցիչ անդամները չե՞ն :

= Երեւութապէս՝ այո: Բայց, իրականին մէջ, ինչպէս բովանդակ մարդկութիւնը, մենք ալ կը գտնուինք երկու ճակատներու վրայ: Մենք ալ բաժնուած ենքոչ միայնաշխարհագրութեամբ, այլ եւ աշխարհահայեացքով: Դեռ բան մըն ալ աւելի — մինչ հայրենիքը իր ճակատագիրը կապած է մէկ իշխանութեան, տարագիր բազմութիւնները փռուած են եօթանասուն ցամաքներու վրայ :

— Ստիպուա՞ծ ենք յարմարիլ բոլոր հովերուն, անտեսելով մեր հայրենիքը: Զուրին տալով մեր քաղաքական եւ հողային պահանջները, մեր մարդկային իրաւունքները :

= Ընդհակառակն: Մեր տարրական պարտականութիւնը պիտի ըլլայ ամուր կառչիլ այդ բոլորին, օգտուելով ազատ ափերու առաւելութիւններէն: Չկայ ուժ մը որ կարենայ իր քմահաճոյքը պարտադրել մեզի :

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր դիրքը, եթէ փոթորիկ մը պայթի :

= Այդ կարգի խնդիրները հարց - պատասխանիով չեն լուծուիր: Անշուշտ մեր հիմնական հոգը պիտի ըլլայ անկարելին փորձել, ոտքի տակ չերթալու համար, հայրենիքին մէջ թէ դուրսը:

— Բայց չէ՞ որ արեւմտեան մեծ պետութիւնները զինակից են Թուրքիոյ : Կրնան պահանջներ դնել .

= Երէկ ալ այդպէս էր : Մինչեւ անգամ պատրաստութիւններ տեսնուած էին արշաւանք մը սարքելու անգլեւֆրանքեւթրքական ուժերով , հրամանատարութեամբ զօր. Վէկանի :

— Ուրեմն, նորէն եւ նորէն խաղաղութիւն, ինչպէս կ՚աղաղակեն միլիոնաւոր ձայներ :

= «Տէր Ողորմեա» մըն ալ մեր կողմէ: Բայց, եւ այնպէս, միշտ արթուն եւ պաղարիւն : Մանաւանդ այն երկիրներուն մէջ ուր թիւրիմացութիւններ կրնան ծագիլ: Մեր ապահովութիւնը, համրանքի պահպանումն ալ կը պահանջեն վստահութիւն ներշնչել :

— Իսկ եթէ այնպիսի պահանջներ դնեն որոնք հիմնովին հակառակ են մեր հայրենիքին եւ ժողովուրդի շահերուն:

— Ինչո՞ւ այդպիսի պահանջներ պիտի դնեն, երբ հաւատարմօրէն կը կատարենք մեր քաղաքացիական պարտականութիւնները: Մնաց որ, մեր երիտասարդներն ալ զինուոր են ամէն տեղ: Ահաւասիկ հայկական արիւն ալ կը հոսի Քորէայի մէջ, ինչպէս երէկ՝ աշխարհի բոլոր ճակատներուն վրայ: Ընդհակառակն, մենք իրաւունք ունինք պահանջելու որ եղբայր եղբօր դէմ չհանեն:

Այսպիսի հոգեր միշտ ալ պիտի ունենանք : Մեր հեռատեսութենէն եւ իրական հայրենասիրութենէն կախում ունի գտնել չարխափան միջոցներ: Միշտ ամուր կառչելով մեր հայրենիքին եւ դատին :

Շ.

Օ Ր Ը Օ Ր Ի Ն

ԽԱՅՏԱՌԱԿՈՒԹԻՒՆ ...

Նիւէն Թղթակից մը կը գրէ թէ Գարեգին կաթողիկոս « խայտառակութիւն » կոչեր է Պոլսոյ ազգային անցուդարձը, իր խորին վրդովումը յայտնելով :

Անշուշտ կ՚ընդունի թէ այդ ողբերգութեան մէջ անմեղ չէ «բարձրաստիճան» կոչուած կղերը:

Ամէն պարագայի մէջ, օրէ օր կը զարգանայ խայտառակութիւնը :

Քանի մը պատկերազարդ նմոյշներ՝ Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն, աչք մը նետելով խորագիրներուն վրայ .—

Կախակայումներու խնդիրը դատարանի յանձնուեցաւ (*Մարմարա*, 19 Յուլիս):

— Ցո՞ երթաս, Գէորգ Արսլանեան: Չենք կրնար հանդուրժել որ վեցամեայ հազարումէկ ապօրինութիւններէ վերջ, արք.ը արտասահման փախչի եւ անպատիժ մնայ (նոյն):

(Պատր. տեղապահին օրկանը, *Ժամանակ* , ծանուցած էր թէ գինիի թագաւորը միլիոնատէր Գրիգոր Առաքելեան Քալիֆորնիա հրաւիրած է Գէորգ արք.ը, նոր եկեղեցիի մը հիմնարկէքը կատարելու համար):

— Պղծեալ տաճարի արարողութիւն պիտի կատարուի այն եկեղեցիներուն մէջ ուր կարգալոյծները ի գործ դրին իրենց շահատակութիւնները (*Ժամանակ*, 19 Յուլիս):

— Կարգալոյծներուն կողմէ ցարդ պղծուած եկեղեցիներն են Պէյօղլուի (Բերա) Ս. Երրորդութիւն, Գումգափուի Աթոռանիստ Մայր եկեղեցին եւ Պէշիկթաշի Ս. Աստուածածին եկեղեցին:

— Իսթանպուլի քառասուն քահանաներէն հինգը միայն մեղսակից եղան կարգազուրկներու սրբապղծութեան (*Ժամանակ*, 18 Յուլիս):

— Ժողովուրդը բողոքեց եւ պոռչտաց Սկիւտարի Ս. Կարապետ եկեղեցին մէջ, երբ քահանան յիշեց հանրութենէն կախակայեալ Գէորգ Արսլանեանի անունը :

— Ժողովուրդը Արսլանեանի հրաժարումը կը պահանջէ: Իսթամպուլաբնակ Ռոտոսթոցիները թարգման կը հանդիսանան համաժողովրդային զգացումներուն: (*Մարմարա*, 21 Յուլիս):

— Միհրան Շիկահեր (կարգալոյծ քահանան) վար առնուեցաւ մեռելակառքէն (*Ժամանակ* , 21 Յուլիս):

Շարն ընդ հուպ,, ինչպէս պիտի ըսէր ողբացեալ Տարագը : ՎԱՀԷ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ Փարիզ ժամանեց երէկ, հինգշաբթի :

ԹՈՒՐՔ Թերթերը կը գրեն թէ սահմանագլուխին վրայ, Իգտիրի Խուրշիտ Ալի գիւղին մուխթարը կրակի բռնուած է խորհրդային պահակներուն կողմէ, Արաքսի մօտ : Ռուսերը միասին տարեր են վիրաւոր մուխթարը, որ մեռեր է չորս ժամ վերջը: Դիակը յանձնուած է Թրքական իշխանութեանց :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԱԿԱՆ ԽՌՈՎՈՒԹԵԱՆՑ դէմ խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, ինչպէս յայտարարեց վարչապետը՝ Պ. Փլեվէն, Ազգ. ժողովի Դչ. օրուան նիստին մէջ: «Թոյլ պիտի չտրուի որեւէ փորձ բարեկարգութիւնը խանգարելու, սուտ լուրեր տարածելու կամ չահագործելու ժողովուրդին անձկութիւնը, ժողովուրդ մը որուն առաջին հոգն է խաղաղութիւնը »: Պատասխանելով համայնավար երեսփոխաններու ազմկալի բողոքին, վարչապետը յայտարարեց թէ խաղաղութիւնը կրնայ պաշտպանուիլ միայն գործքով եւ թէ կառավարութիւնը պիտի գործէ բոլոր ճակատներուն վրայ»։— Ձախակողմեան խմբակցութեան դիւանը առջի օր ժողով գումարեց նախագահութեամբ Տալատիէի, եւ որոշեց յայտարարութիւն մը հրատարակել, « արթուն պահելու համար հանրային կարծիքը միջազգ. համայնավարութեան վտանգին հանդէպ, ներքին թէ արտաքին ճակատի վրայ»: Դիմում պիտի կատարուի նաեւ վարչապետին:

ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ Պելժիոյ մէջ, իբրեւ բողոք Լէոփոլտ Գ.ի վերահաստատման դէմ: Գործադուլ յայտարարած են 150 հազար բանուորներ, կարեւոր քաղաքներու մէջ : Արհեստակցական Միութիւնները որոշած են պայքարը շարունակել մինչեւ ծայրը: Կ՚ըսուի թէ

ՔՈՐԷԱՅԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ՎՃՌԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

Վերջին լուրերու համաձայն, ամերիկեան զօրքը օգնական ուժ ստացած ըլլալով, հակայարձակումի ձեռնարկած է չորեքշաբթի օր: Եոնկտոնկի լքումէն վերջ, կը կարծուէր թէ ամերիկեան առաջին հեծելագունդը պիտի պաշարուի հիւս. Քորէացիներուն կողմէ: Այդ պաշարումը ոչ միայն տեղի չունեցաւ, այլեւ Ամերիկացիները կրցան բարեկարգօրէն նահանջել, իրենց ծանր զինամթերքն ալ միասին տանելով, եւ նոր դիրքերու վրայ հաստատուիլ :

Բայց եւ այնպէս, կացութիւնը ծանր է տակաւին: Հակառակ ամերիկեան օդանաւերու կրակին, հիւս. Քորէացիները կը շարունակեն ուժգնօրէն ճնշել :

Հարաւային ճակատին վրայ, կարմիրներու մէկ զօրագունդը բուռն դիմադրութեան հանդիպեցաւ վերջերս հասած ամերիկեան զինուորներու կողմէ, Հատոնկի շրջանին մէջ, որ 120 քիլոմեթր հեռու է Փուզանէն (Ամերիկացիներու գլխաւոր խարիսխը): Կ՚ըսուի թէ թշնամի ասպատակներ հասած են Փուզանի շրջակաները :

Ինչպէս կ՚երեւայ, վճռական ճակատամարտը պիտի մղուի այս գետնին վրայ, Փուզանի պաշտպանութեան համար: Զօր. Մէք Արթըրի վեկոյցը կ՚ըսէ թէ հիւս. Քորէացիները կը շարունակեն պաշարողական փորձեր կատարել արեւմտեան ծովեզերքին վրայ, բայց մտահոգութեան պատճառ չի տեսներ :

Ամերիկեան հրամանատարութեան շրջանակներէն կը հաւաստեն թէ ճակատը ամրացած է այժմ կեդրոնական Քորէայի մէջ: Որեւէ վախ չունին որ կորսուի իրենց գլխաւոր յենարանը՝ հարաւ. Քորէայի մէջ: Նոյն աղբիւրին համաձայն, հիւս. Քորէացիները մինչեւ հիմա չահեցան շնորհիւ իրենց թուական առաւելութեան, որով կրնային միշտ պահել գործողութեանց նախաձեռնութիւնը: Բայց այժմ Ազգաժողովին զօրքը բաւարար կը համարուի, արդիւնաւորապէս պաշտպանելու համար իրենց կամրջագլուխը: «Շարունակ նոր զօրք եւ ամէն տեսակ մթերքներ կը հասնին Քորէա, գիշեր ցերեկ, օդի թէ ցամաքի ճամբով »:

ԹՈՒՐՔԻԱ 4500 ԶԻՆՈՒՈՐ ԿԸ ՂՐԿԷ

Ազգաժողովին անդամներէն անոնք որ գործնական օգնութիւն խոստացած էին, հետզհետէ կը կատարեն իրենց յանձնառութիւնները :.

Անգլիոյ ազգ. պաշտպանութեան նախարարը Դչ. օր պաշտօնապէս հաղորդեց թէ ցամաքային զօրք պիտի ղրկեն Քորէա: Աւստրալիա, Նոր Զելանտա, Քուպա եւ Թուրքիա եւս հաւանեցան զինուոր ղրկել :

Միայն Թուրքիան ճշդած է իր ղրկելիք զօրագունդին թիւը —**4500** ընտիր զինուորներ, մեծ մասով սպառազինուած ամերիկեան զինամթերքով :

Անգլիոյ ղրկելիք զինուորներուն թիւը կը հաշուեն 3000 հոգի :

╳ Նախագահ Թրումըն իր կիսամսեայ տնտեսական տեղեկագիրը ղրկելով խորհրդարանին, նոր զոհողութիւններ կը թելադրէ ազգին: Առ այժմ կը նախատեսէ մասնակի կրճատում առատ վայելքի, բայց պատրաստ է «կատարեալ տնտեսական զօրաշարժ» յայտարարելու, եթէ այդպէս պահանջէ ազատութեան պաշտպանութիւնը: Իր բացատրութեան համաձայն, կարելի է խուսափիլ գիներու եւ պարենաւորման սահմանափակումէն եւ ուրիշ կրճատումներէ, եթէ խորհրդարանը արագօրէն կարգ մը իրաւասութիւններ տայ եւ քըւէարկէ 5 միլիառ տոլարի յաւելումը՝ տուրքերու վրայ: «Պէտք է ըմբռնենք թէ Քորէայի կռիւը ծանր ծախքեր պիտի պատճառէ եւ կրնայ երկար տեւել: Պէտք է պատրաստուինք նոր տագնապներու դէմ՝ ուրիշ վայրերու մէջ: Անհրաժեշտ է տարեկան 10 միլիառ տոլար աւելցնել ճարտարագործական արտադրութիւնը յունուար 1էն առաջ: Այլեւս չենք կրնար հանդուրժել որ կարգ մը կենսական պիտոյքներ յուսահատօրէն պակաս գան՝ մեր ազգային ապահովութեան համար»:

— « Կը ջանանք խուսափիլ մեծ պատերազմէ մը, բայց ուրիշ երկիւղներ, թերեւս եւ ուրիշ յարձակումներ կրնան ծագիլ, պէտք է պատրաստ ըլլանք զանոնք դիմագրաւելու, որքան ալ երկար տեւէ կատարեալ խաղաղութեան հաստատումը»:

╳ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը ծրագիր մը կ՚որոճայ, դրամ ճարելու համար Եւրոպայի վերազինման: Պ. Էչիսընի յայտարարութեան համաձայն, այն երկիրները որ օգնութիւն կը ստանան Մարշըլի ծրագրով, պիտի կրնան իրենց համարժէք պահեստը գործածել ազգ. պաշտպանութեան:

╳ Մ. Նահանգները որոշեցին վերազինել 48 մարտանաւեր, որոնց 9ը վիթխարի օդանաւակիրներ են :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Թագաւորը պտոյտ մը պիտի կատարէ պելժիական Քոնկոյի մէջ, ժամանակ շահելու համար : Առ այժմ փակուած է պալատին մէջ:

ՄԱՏՆԻՉ ԱՐՇԱՒԻՐ ԵԱՍԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԱԿԻՑՆԵՐԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Կրտեր Արշաւիր Եասեան եւ նման դաւաճանները, Ազմիի եւ Թալէաթի կամ Պէտրիի նման հրէշներու հետ էր որ կը գործէին եւ հայ ազգին բնաջնջումին կ'աշխատէին։

Արշաւիրի գործունէութեան կեդրոնները եղած էին՝ Գահիրէ, Պոլիս, Հալէպ եւ Ատանա։

Ջարդերու կեդր. Գործադիր Մարմինը որ չէթէները կը կազմակերպէր, կը բաղկանար Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիրէ, Տոքթ. Նազըմէ, Աթըֆէ, Րիզայէ, Ազիզէ եւ Ճէվատէ։

Այդ մարմինը թղթակցութիւններ ղրկած էր Իթթիհատի պատասխանատու քարտուղարներուն։ 1915 Փետրուար 18ին գրուած նամակի մէջ հետեւեալ տողերը կան.—

« Վերջերս Գահիրէէն յաջորդաբար ստացուած լուրերէն կը հասկցուի, որ Դաշնակցութիւնը կը զբաղի Իթթիհատի դէմ վերջին եւ վճռական յարձակում մը պատրաստելու »։

Արշաւիրի եւ նմաններու հաղորդած այս տեղեկութիւնները օճին աւելի թոյն տուին, աւելի սուր եւ խոր խայթելու համար եւ այն իթթիհատական շուները, որոնք կատղած էին՝ մեծ թափով մղուեցան խածնելու եւ յօշոտելու։

Արշաւիրը՝ քանիցս տեսած եմ Պոլսոյ մէջ զանազան հագուստներու տակ ծպտուած. անգամ մը՝ պեխերով եւ ֆէսով, եւ ուրիշ անգամ մը՝ պեխերը ածիլած եւ ամերիկեան գտակով մը։ Միշտ որսկան — շան դերին մէջ։

Ան՝ Պոլիս շատ մը Հայերու մահուանը պատճառ ըլլալէ յետոյ, Հալէպ գացած էր։ Այդ ատեն Հալէպի ջարդարար վալին՝ Մուսթաֆա Ապտիւլ Խալիք(*) եկած էր Պոլիս եւ իր փեսին՝ Թալէաթին խորհրդականն ըլլալու, ներքին գործոց նախարարութեան մէջ, եւ Հալէպի վալի նշանակուած էր Պոլսոյ հայ մտաւորականները ձերբակալող բորենին՝ Պէտրի պէյ։ Արշաւիր՝ Պէտրի պէյին շունն էր։ Պոլիսէն գիտէին զիրար։ Եւ Արշաւիր կը գործէր Հալէպի մէջ, որպէս «Հալէպի ոստիկանական պաշտօնատան ծառաներէն», (25 Օգոստոս, 1917)։

Արշաւիր Հալէպի մէջ ալ շարունակեց իր ազգադաւ դերը։ 6 Նոյեմբեր 1917էն մինչեւ 1917 Դեկտեմբեր 2 Հալէպի ուսուցչանոցին մէջ գործող հայ բանուոր — զինուորներուն մահուան պատճառ եղաւ։

Հալէպի արհեստանոց — դպրոցին մէջ գտնուող հայ գործաւորներուն մահուան պատճառ եղաւ 1918 Յունուար 6ին։ Նոյն ժամանակներուն պատճառ եղաւ մահուանը՝ 145 հայ գործաւոր — զինուորներու, որոնք կը գտնուէին Հալէպի Մէնզիլը։

1918 Փետր. 14ին ներքին գործոց նախարարութեան հրամանով պիտի սպաննուէին երկաթուղիի հայ պաշտօնեաները, որոնք 1917 Հոկտ. 23էն ի վեր կը հետապնդուէին. մինչ այդ յետաձգուած էր սպանութիւնը։ Մարտ 13էն մինչեւ Մարտ 23, սպանութիւններ գործադրուեցան՝ Արշաւիրի մատնութեանց շնորհիւ։

Այդ հրէշը գաւակն էր բողոքական պատուելիի մը՝ քարոզիչ Եղիային՝ որ կը քարոզէր Ինճէ Կէօլի Ճէրրահ գիւղի մէջ։ 1918ի աշունը կապուեցաւ Թրքական Երկրորդ զօրաբանակի հետախուզական (լրտեսական) տնօրէնութեան հետ, ծառայելու որպէս « Իսթիխպարաթ Շիւպէսի Միւսթէխտիմի »։

Իր գործած դաւաճանական արարքներուն եւ ստացած անէծքներուն պատճառով, Արշաւիր 1918 Հոկտեմբեր 16ին Ատանայի մէջ առանց մէկ սէնթ ունենալու, անօթի փողոցները կը դեգերէր։ Եւ մինչեւ 1918 Հոկտեմբեր 23, նոյն թշուառութեան մէջ մնաց։

Զինադադարէն վերջ հայ վրիժառու եւ առնական երիտասարդները զայն բզիկ — բզիկ ըրին։

Մատնիչներէն ո՞ր մէկին վերջը լաւ եղած է։ Մեր ատած բարբարոս Թուրքերն անգամ, երբ կ'օգտագործէին հայ մատնիչները, կը շողոքորթէին զանոնք, որպէս « հայրենիքին ծառայողներ », եւ երբ անոնց դերերը լրացած էին, կ'ուզէին որ շան — սատակ ըլլային, եւ կ'անարգէին զանոնք՝ ըսելով, « Դուք որ ձեր ազգին խեր չունեցաք, ի՞նչ խեր պիտի ունենաք Թուրք ազգին»։

Եւ զարմանալին այն է, որ (1914 Օգոստոս 8 — 21), Պոլիս՝ Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան Տաճկաստանի Գ. Պատգամաւորական Ժողովը կը գումարուի։ Այդ ժողովի արձանագրութենէն, որ Թալէաթի 1916ին հրատարակած Թուրքերէն գրքին մէջ կայ (տես Թրք. բնագիր,

---

(*) Այս հրէշը Իսմէթի դահլիճին մէջ տարիներով նախարար էր, եւ եղած էր նաեւ Անգարայի Ազգ. ժողովին նախագահ։ Անունը փոխած է։ Նոր անունն է Ապտիւլ Խալիք Րէնտա։ Հ.Գ.Հ.

էջ 151), կը տեսնուի որ Կեդր. Վարիչ Մարմնոյ անդամ ընտրուած են՝ Մուրատ (Համբարձում Պոյաճեան, Սասնոյ հերոսը, որ դժբախտաբար Այաշ տարուած էր եւ անկէ ալ Կեսարիա, ուր ցցահար սպաննուած է), Ներսէս Զաքարեան, որ նոյնպէս Այաշ աքսորուած էր եւ սպաննուած Այաշ Պէլի եւ Վահան Զէյթունցեան, որ պահուած ըլլալով Պոլիս, զերծ մնաց հալածանքէ։ Վարիչ Մարմնի փոխ — անդամ ընտրուած էր Յ. Կ. Ճանկիւլեան (որ նմանապէս Այաշ աքսորուած էր եւ Մայիս 23, 1915ին Է. Ակնունիի, Ռ. Զարդարեանի, Գարեգին Խաժակի, Սարգիս Մինասեանի եւ Տոքթ. Ն. Տաղաւարեանի հետ, Պոզանթիի ճամբով, ղրկուած էին «Տիգրանակերտի Պատերազմական Ատեանին», եւ անգթօրէն սպաննուած 1915 Յունիս 7ին, Սէվէրէկի ճամբուն վրայ՝ Շէյթան — Պօղազի ըսուած վայրը)։

Վարիչ մարմնի փոխ — անդամ ընտրուած էր նաեւ յիշեալ Սամուէլ Թումանեան էֆէնտին։ Արձանագրութիւնը՝ ստորագրուած Ս. Դ. Հնչակ. կուս. Տաճկաստանի Գ. պատգ. ժողովի դիւանի կողմէն՝ ատենադպիր՝ Յ. Յ. Թանչուտ(*) եւ ատենապետ՝ Յ. Կ. Ճանկիւլեան, անցած էր Թուրք ոստիկանութեան ձեռքը։ Միւս բոլորը կը սպաննուէին, ու Սամուէլ էֆէնտին ազատ համարձակ իթթիհատական հազարապետներու հետ կը պտըտի։ Ի՞նչ է գաղտնիքը ատոր։ Մարդը գործի վրայ է տարիներէ ի վեր։

Այս դաւաճանական գործերուն ժամանակ չմոռնանք նաեւ գերման անձնաւորութիւններ, որոնք եւս աղետալի դեր մը կատարեցին։

Օրինակ, գերման դեսպան՝ Վանկէնհայմը. 1913 — 15, մինչեւ իր մահուան օրը, անոր դերն եղաւ չփացնել եւ լրացնել իթթիհատական Թուրքիան։ Ան էր որ թոյն տուաւ Թուրք օձին, որպէսզի արիւնը ծծէ իրաւազրկուած հայութեան։

Ան էր որ գրեց իր կառավարութեան՝ 1913 Ապրիլ 26ին, թէ՝ «Իթթիհատը պէտք է պաշտօնի գլուխ մնայ, եւ Գերմանիան պէտք է որ Թուրքիան պաշտպանէ »։

Դարձեալ նոյն Վանկէնհայմն էր, որ գրեց Գերմանիոյ վարչապետ Պէթման Հոլվէկին՝ 1913 Փետր. 5—18ին, թէ՝ «Պալքանեան պատերազմէն վերջ տնտեսական եւ քաղաքական շահերու համար եւ Փոքր Ասիոյ մէջ գերման ապագայ ծրագիրներուն համար, Երիտասարդ Թուրքերուն հետ ընթանալու ենք»։

Ան էր որ դարձեալ 1913 Օգոստոս 8ին գրեց. — « Արեւելքի միակ ճէնթըլմէնը Թուրքն է, եւ Թուրքերու բարեկամութիւնը կարեւոր է եւ Գերմանները իրենց ազդեցութիւնը զօրացնելու են Թուրքերու մէջ»։

Եւ դարձեալ նոյն ատեն էր, որ ան ըսաւ թէ՝ «Էտիրնէէն Թուրքերուն ձգելու է որ Իթթիհատը պաշտօնի վրայ մնայ եւ անոր օգնութեամբ Գերմանիա յառաջ տանի իր ծրագիրները»։

Եւ վերջապէս, դարձեալ դեսպան Վանկէնհայմն էր, որ գրեց իր կառավարութեան՝ 1914 Մայիս 7ին թէ՝ «Թուրքիան ապահովցնելու ենք, որպէսզի Գերմանիա կարենայ կլանել Կիլիկիան»։

Գերմանիա նիւթական ակնկալութեան համար փութացուցած էր Ֆոն Զանտէրսի զինուորական մարմինը զօրացնելու համար Թուրքիան։ Եւ Գ. (Էրզրում) զօրաբանակի եւ Դ. (Սուրիա) բանակի հրամանատարութիւնը, ձեռք ձեռքի պատերազմական նախարարութեան եւ չէթէական կազմակերպութեանց, ստեղծեցին դժոխքը Թուրքիոյ մէջ 1914 — 1918, ուր ազատ ասպարէզ գտան Արշաւիրներու նման ազգադաւ մատնիչները։

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(*) Թանչուտ Քալիֆորնիա էր եւ ամուսնացած էր Համայեակ Արամեանցի կնոջ հետ։

Թուրքերու մտածողութիւնը

ԽՄԲ.— Թուրք մամուլը մտահոգութեամբ կը հետեւի Մայր. Արեւելքի դէպքերուն։ Նախկին փոխ –վարչապետ Նիհատ Էրիմ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ « Հալք »ի օրկանին՝ « Ուլուս »ի մէջ.—

Այն օրէն ի վեր երբ Քորէայի մէջ ընդհարումները սկսան ամէն կողմէ հետեւեալ հարցումը կը լսուի.— Արդեօք համաշխարհային երրորդ պատերազմի նախօրեակի՞ն կը գտնուինք։

Արդարեւ 1945էն ի վեր երկու ճակատներու բաժնուած ուժերն են որ Քորէայի մէջ կը կռուին այս պահուս։ Բացայայտ է թէ, համայնավար աշխարհին կը պատկանին հիւսիսային Քորէայի բանակին պատկանող ուժերն, որոնք կը յարձակին հարաւային Քորէայի վրայ։ Կարմիր Քորէայի գործածած կատարելագործեալ զէնքերը, ռազմագիտական ծրագրուած շարժումները ցոյց կուտան թէ ինչպէս կ'օգտուին Երկաթէ Վարագոյրին ետեւը գտնուող աղբիւրներէն։

Միացեալ ազգերը յանձնաժողով մը կազմեցին՝ Քորէայի խնդիրը լուծելու համար։ Հիւսիսային Քորէացիներու անակնկալ արշաւը իրաւական տեսակէտով յարձակում մըն է՝ հանդէպ ՄԱԿի հեղինակութեան։ 1946ին նման դէպքեր պատահած էին, բայց այս անգամ ՄԱԿ վճռական դիրք բռնեց, որովհետեւ Քորէայի աշխարհագրական ու ռազմագիտական դիրքը լաւօրէն կը չահագրգռէ Ամերիկան։

Եթէ ակնարկ մը նետենք քարտէսին վրայ, կը տեսնենք թէ Մայր. Արեւելքի ռազմագիտութեան տեսակէտով թէ Ռուսիոյ եւ թէ Ամերիկայի համար կամուրջ մը կը կազմէ Քորէան։

Արդէն Մայրագոյն Արեւելքի մէջ է որ ուղղակի իրարու, կը բախին Խորհ. Միութեան եւ Ամերիկայի շահերը։ Այդ պատճառով է որ 1945ի Փետրուարին, Եալթայի Խորհրդաժողովին մէջ Րոզվէլթ չափազանց մեծ զիջողութիւններ ըրաւ Սթալինի։

Կացութիւնը նոյնն է նաեւ այսօր։

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը բանակ չունի. հետեւաբար անոր հեղինակութիւնը պաշտպանելու համար ամէնէն աւելի Ամերիկայի վրայ կը ծանրանայ իր նիւթական, զինուորական եւ ճարտարագործական աղբիւրները տրամադրել ՄԱԿին։

Քորէայի դէպքերուն առթիւ Ամերիկա հրաժարեցաւ պղատոնական որոշումներէ, աչք առնելով ամէն զոհողութիւն։

Միւս կողմէ ուշագրաւ է ընթացքը Ռուսիոյ, որուն ներկայացուցիչը չմասնակցեցաւ Ապահովութեան Խորհուրդի վերջին նիստին, որ վաւերացուց ամերիկեան միջամտութեան որոշումը։

Այսօր գործնական կացութիւնը հետեւեալն է.— Հիւսիսային Քորէա օգնութիւն կը ստանայ վերը յիշուած ձեւով, իսկ Ամերիկա կ'օգնէ հարաւային Քորէայի՝ համաձայն Միացեալ Ազգերու որոշումին։ Ի հարկին Անգլիա եւ ՄԱԿի բոլոր անդամ պետութիւնները եւս օժանդակութեան բաժին պիտի բերեն։ Թուրքիա եւս դրական պատասխան տուած է ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարութեան կողմէ այդ նպատակով կատարուած դիմումին։

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմի նախօրեակին Սպանիոյ ներքին պատերազմին առթիւ երկու ճակատներ կազմուած են։ Մեզի այնպէս կը թուի թէ Քորէայի պատերազմը Սպանիոյ ներքին պատերազմէն շատ աւելի ծանրակշիռ հետեւանքներ կրնայ ունենալ։ Որովհետեւ Ամերիկա չի կրնար նահանջել՝ առանց Քորէան ազատագրելու։ Հակառակ պարագային մեծապէս կը տուժեն թէ իր եւ թէ ՄԱԿի վարկն ու հեղինակութիւնը։

Միւս կողմէ Մայր. Արեւելքի մէջ Սովետներուն ի նպաստ ռազմագիտական չափազանց կարեւոր ապդակ մը գոյացած կ'ըլլայ, եթէ Քորէան ամբողջովին իյնայ համայնավարներուն ձեռքը։

Եզրակացնելով, Քորէայի շարժումները թերեւս սկզբնաւորութիւն կը կազմեն համաշխարհային երրորդ պատերազմին։

Սովետներուն ընթացքէն յայտնի պիտի ըլլայ թէ կարելի է ե՞տ դառնալ թէ ոչ։ Ամէն բան կախում ունի Սովետներուն ապագայ ընթացքէն։ Սովետները պատերազմ կ'ուզե՞ն թէ ոչ։ Եթէ կ'ուզեն, արդեօք ժամանակը հասա՞ծ է թէ ոչ։ Դիւրին չէ պատասխանել հարցումներուն։

ԱՆՏԵՂԻ ԵՆ ՆԵՐՔԻՆ ՎԷՃԵՐԸ

Այս խորագրին տակ Ֆէրիտուն Օսման Մէնթէշէօղլու կը գրէ նոյն թերթին մէջ.

— Այսօր գոյութիւն ունին արտակարգ պատճառներ, որոնք մեզ կը հարկադրեն դադրեցնել կուսակցական ներքին վէճերը եւ միասնաբար ու մեծ բծախնդրութեամբ փնտռել հայրենիքին փրկութիւնը։

Ոչ ոք կրնայ պնդել թէ կարելի պիտի ըլլայ Քորէայի պատերազմը մարել տեղին վրայ։ Ամերիկա եւ Անգլիա կապուած են այդ պատերազմին. իսկ Սովետ Ռուսիա ի հարկին Զինաստանն ալ հրդեհին մէջ մխրճելով կրնայ անվերջանալի բարդութիւններ ստեղծել։ Հետեւաբար ոչ ոք կրնայ գուշակել թէ արդի կացութիւնը երրորդ համաշխարհային պատերազմի պիտի յանգի՞ թէ ոչ։

Ասոր փոխարէն անկարելի է չտեսնել թէ ի վնաս բովանդակ Եւրոպայի ու Միջին Արեւելքի եւ ի նպաստ Ռուսիոյ եւ համայնավար ճակատին կացութիւն մը ստեղծուած է։ Կը տեղեկանանք թէ Ռուսիա համախմբումներ կը կատարէ Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ եւ Հունգարիոյ մէջ եւ ռազմափորձի պատրաստութիւններ կը տեսնէ Գերմանիոյ մէջ։

Այս առթիւ կարգ մը իրաւասու օտարազգիները չեն ծածկեր թէ վտանգի մէջ կը գտնուին Իրանը եւ մասնաւորաբար Թուրքիան։ Այսինքն,

ՀԻՆԳ ԵՒ ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐՆՈՑ ԹՂԹԱԴՐԱՄՆԵՐԸ

Յուլիս 21էն սկսեալ Պանք տը Ֆրանսը շրջաբերութենէ հանեց 5 եւ 10 հազար ֆրանքնոց նոր թղթադրամներ:

Ինչպէս ծանօթ է, 5000նոց թղթադրամները 1948 Յունուարին շրջաբերութենէ հանուեցան Պ. Ռընէ Մայէրի որոշումով (ելմտական նախարար): Հրապարակէն քաշուած այդ դրամանիշներուն քանակը 350 միլիառ ֆրանքի կը հասնէր :

Կասկած չկայ թէ 5 եւ 10 հազարնոց դրամատոմսերուն վերեւելումը մեծապէս պիտի դիւրացնէ առեւտրական եւ ընթացիկ կեանքի գործողութիւնները: Ըսենք որ 5000նոցները մէկ երեսի վրայ կը ներկայացնեն Երկիրը եւ Ծովը եւ միւսին վրայ Առեւտուրը եւ Ճարտարարուեստը : Իսկ 10.000նոցները ձօնուած են ֆրանսական Հանճարին եւ Գիտութեան :

Դրամական շրջանառութեան յաւելումը անպատճառ չի նշանակեր թէ պետութիւնը թղթադրամ կը նետէ հրապարակը առանց համապատասխան արժէքի, այսինքն էնֆլասիոն կը կատարէ: Երբ պետական վարկին ամբարտակները աւելի լայնօրէն կը բացուին, կը կարծուի թէ էնֆլասիոն տեղի կ՚ունենայ :

Ատիկա սխալ է, բազմաթիւ պատճառներով : Նախ պէտք չէ մոռնալ որ գիներու բարձրացումը եւ գործելու ընդլայնումը կը պարտադրեն շրջաբերութեան հանուած թղթադրամի ծաւալին յաւելումը: Ասկէ զատ, էնֆլասիոնի շրջանները յատկանշող դրամի արժեզրկումը յառաջ կու գայ ոչ այնքան դրամատոմսերու քանակութեան յաւելումէն որքան դրամին շրջանառութեան թափին արագացումէն :

Երբ դրամատոմսերու քանակութեան վրայ կը խօսինք, պէտք չէ նկատի ունենանք միայն Պանք տը Ֆրանսի կողմէ հրապարակ հանուած դրամատոմսերը: Կ՚ապրինք այնպիսի շրջան մը ուր միայն պետութեան դրամատոմսերը չեն որ դրամական գումարին ամբողջութիւնը կը կազմեն:

Զմոռնանք որ դրամատուններու չէքերը, չէքփոսթալները, առեւտրական պարտաթուղթերը այսօր իսկական դրամներ են որոնք կը փոխանցուին եւ կը դիւրացնեն հատուցման բազմաթիւ գործողութիւններ, առանց իսկական դրամի վճարման :

Ամէն բան արտադրութեան մէջ կը կայանայ: Այն ատեն միայն էնֆլասիոն գոյութիւն ունի, երբ պետութիւնը, չկարենալով փոխառութեան դիմել, իր պաշտօնէութիւնը եւ իր գնումները կը վճարէ դրամատոմսերով որոնք ոչ մէկ առեւտրական, ճարտարարուեստական կամ երկրագործական արտադրութեան չեն համապատասխաներ, այսինքն դրամներով որոնք կեղծ հասոյթ մը եւ գնումի անբնական կարողութիւն մը կ՚ընծայեն զանոնք ունեցողներուն:

Բայց էֆլասիոն գոյութիւն չունի, երբ արտադրութիւնը խթանելու եւ աւելցնելու համար պետական վարկը կը կանխէ զանոնք նոր դրամատոմսերու ստեղծումով: Կարեւորը այն է որ նոր դրամին քանակութիւնը համապատասխան ըլլայ արտադրողներուն, առեւտրականներուն եւ սպառողներուն պէտքերուն:

Հ. Մ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

կարճ խօսքով, Արեւմտեան եւ Հարաւային դուռները բաց են Ռուսիոյ առջեւ :

Զկայ ուժ մը որ կարենայ դիմագրաւել Իրանի ճամբով դէպի Սուէզի Ջրանցքը արշաւող ռուս բանակի մը :

Թուրքիոյ եւ արեւմտեան Եւրոպայի համար պայմանները նոյնը չեն թէեւ, սակայն բացայայտ է ռուսական զինուորական գերակայութիւնը :

Տեղական կամ ընդհանուր պատերազմի մը խնդիրները քննելու առթիւ ամէն բանէ առաջ պարտաւոր ենք մեր սեփական ուժին վստահիլ :

Հինգ տարիէ ի վեր Ճափոնի մէջ պատրաստութիւն տեսնող ամերիկեան բանակը առնուազն մէկ ամսուան պայմանաժամի կարօտեցաւ՝ իր, քթին տակը գտնուող Քորէայի օգնութեան փութալու համար: Այս պայմաններուն մէջ կարելի է հաշուել թէ անգլեւսաքսոն ցամաքային բանակները որքան ժամանակի պիտի կարօտին՝ Եւրոպայի կամ Միջին Արեւելքի դէմ յարձակում մը կատարուելու պարագային :

Այս լոյսին տակ, պէտք է խոստովանինք թէ մասնաւորաբար վերջին երկու ամսուան ընթացքին չափազանց զբաղեցանք ներքին վէճերով:

Հասած է ժամը որ դադրեցնենք ներքին վէճերը, տեսնենք մեր շուրջի անցուդարձերը՝ կատարելու համար ազգային ճակատագրի աւագ պարտականութիւնը որ անհրաժեշտ կը դարձնէ արտաքին վտանգին դէմ համախմբել մեր բոլոր ուժերը »:

ՏԽՐՈՒՆԻ — ԱՐՇԱԿ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

Ցաւով հաղորդած էինք թէ Յունիս 23ին Ֆրէզնոյի մէջ յանկարծամահ եղած է Պ. Արշակ Մարտիկեան, 50 տարեկան :

Մեր ողբացեալ բարեկամը ունեցած է հանրային բեղուն գործունէութիւն մը, մասնաւորապէս ԱՆԶԱյի աշխատանքներուն մէջ, իբրեւ իր եղբօր՝ Ճորճ Մարտիկեանի աջ բազուկը :

Արշակ, բնիկ Բաբերդի Քսանթա գիւղէն, 1906ին, իր ծնողքին հետ Պոլիս գաղթելով, կը հաստատուի Սկիւտար եւ կը յաճախէ Ս. Խաչ վարժարանը: Հազիւ 14 տարեկան էր, երբ հայրը զինուոր կանչուած ըլլալով, ընտանիքին հոգը կ՚իյնայ իր վրայ: Շնորհիւ իր ուշիմութեան, 19 տարեկանին կը դառնայ վարպետ կօշկակար մը:

Պատերազմէն վերջ, հայրը վերդարձած ըլլալով, Մարտիկեան ընտանիքը կը պատրաստուի Հայաստան երթալու: 1920ին պատանի եղբայրը՝ Ճորճ (Գէորգ) միանալով աննման Վահան Զէրոքի եւ խումբ մը Պոլսեցի երիտասարդներու, գնաց Հայրենիք, ծառայելու Հանրապետութեան: Դժբախտաբար բոլշեւիկեան իշխանութեան հաստատումը կը խորտակէր իրենց բոլոր յոյսերը եւ Արշակ 1921ին կը գաղթէ Քալիֆորնիա, իր քրոջը հետ :

Նախ կը զբաղէր կօշկակարութեամբ եւ դժուարաւ կը ճարէր ապրուստը, երբ փոքր Ճորճն ալ Ամերիկա հասաւ 1922ին, հրաշքով ազատուած հայ – թրքական պատերազմին: Ճորճ կը բանար հռչակաւոր «Օմար Խայեամ» ճաշարանը, ուր Արշակ պիտի դառնար ամէնուն սիրելի դէմք մը:

Ոչ միայն իր առեւտրական գործին մէջ կը դառնայ Ճորճին թանկագին գործակիցը, այլ եւ սրտանց կը մասնակցի հանրային ու ազգօգուտ ամէն ձեռնարկի, մասնաւորաբար Ֆրէզնոյի եկեղեցիին, Հ. Օ. Միութեան, Հ. Յ. Դ. ակումբներուն, Հայկ. Դատի եւ Դաշնակցական մամուլի համար կատարուած հանգանակութեանց եւ վերջապէս «ԱՆԶԱյին» Յուղարկաւորութեան ատեն, իր ջանքերով Ամերիկա բերուած գաղթականներ իբրեւ երախտագիտական արտայայտութիւն իրենց ձեռքով կրեցին դագաղը: Յուզիչ էր մանաւանդ իր բացակայ եղբօր նամակը: Արդարեւ Պ. Ճորճ Մարտիկեան անկողին գամուած ըլլալով, հիւանդանոցի մը անկիւնէն կը հաղորդէր իր վերջին «մնաք բարով»ը իր երէց եղբօր որուն հետ այնքան «տաք ու պաղ» բաժնած էր Բաբերդէն Սկիւտար եւ Ամերիկա: Նամակը կարդաց ԱՆԶԱյի քարտուղարը, ընկեր Արմէն Պարտիզեան : Հոծ բազմութիւն մը կը հետեւէր դագաղին: Դամբանականներ խօսուեցան թէ եկեղեցիին եւ թէ գերեզմանին մէջ: Բազմաթիւ ծաղկեպսակներ, Միութիւններու եւ բարեկամներու կողմէ նուիրուած, կը ծածկէին հողակոյտը: Այդ առթիւ եղած նուէրները նոյն օրը հասած էին 1400 տոլարի:

Այս գումարով կազմուած է «Արշակ Մարտիկեան ֆոնտը», ի նպաստ ԱՆԶԱյի :

« ՅՈՒՍԱԲԵՐ»Ի ՏԱՆ շինութեան աշխատանքները բուռն թափով առաջ կը տարուին: Վերջանալու մօտ են առաջամասին երկրորդ յարկին կրողիւսի աշխատանքները: Այս յարկին վրայ ըլլալով թատերասրահը, շինութեան ամէնէն բարդ մասն է : Ի նպաստ շէնքի կառուցման հանգանակութիւնը կը շարունակուի :«Յուսաբեր» մշակութային Միութեան անդամները նորէն կարեւոր գումարներ տրամադրած են: Պաղտատի, Մուսուլի, Ապատանի, Թէհրանի, Կիպրոսի եւ Աթէնքի մէջ «Յուսաբեր»ի բարեկամները հանգանակութիւններ կազմակերպած են: Միայն Մուսուլի մէջ հանգանակուած է 133 իրաքեան ոսկի:

ԹԷՀՐԱՆԻ մէջ մեռաւ Տիկին Աննա Բուդաղեան: Այս տխուր առթիւ Տիկին Էլիզ եւ Պ. Պ. Արամ, Յովհաննէս եւ Հրանտ Բուդաղեանններ իրենց ողբացեալ մօր յիշատակը յարգելու համար որոշած են Հայոց Բուրաստան – գերեզմանատունը օժտել արթեզեան ջրհորով մը, որուն ծախքը կը նախատեսուի կէս միլիոն ռիալ : Գերեզմանատունը մինչեւ այժմ ջուր չունենալով եկեղց. վարչութիւնը տարեկան 40.000 ռիալի ծախքի մը ենթարկուած է: Բացուելիք ջրհորը ոչ միայն պիտի գոհացնէ հայկ. գերեզմանատան պէտքերը եւ 40 հազար ռիալի խնայողութիւն մը պիտի ապահովէ, այլեւ յաւելեալ ջուրի վճառումով կարեւոր հասոյթ մը պիտի գոյանայ ի նպաստ տեղւոյն ազգային եւ կրթական հաստատութեանց :

ՇՈՒԷՏԻ ԵՒ ՏԱՆԸՄԱՐՔԱՅԻ կառավարութիւնները նոյնիմաստ բողոքագիրներ ուղղեցին Խ. Միութեան, որ 12 մղոնի բարձրացուցած է իր պաշտպանութեան շրջագիծը, Պալթիկ ծովուն մէջ, (Նախապէս 3—4 մղոն):

ՉՈՐՐՈՐԴ ԴԱՐՈՒ եկեղեցի մը գտնուեցաւ Նազարէթի մօտ (Երուսաղէմ) ուր ապրած եւ քարոզած է Քրիստոս :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (133)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԺԵ.

Եւ Աննա Խաթունը դարձեալ չը նեղացաւ իր փեսային ...

Իսկ Գայիանէն սպասում էր:

Շունը երկու անգամ հաչեց: Գալիս են: Նա շտապով դուրս քաշեց խէնջարը պատեանից: Խընամքով յղկած պողպատը շողշողաց, իսկ երկու սուր բերանները խօսեցին նրա հետ, ասացին որ երկաթն էլ չի դիմանայ իրանց: Հիանալի էր այդ խօսքը.. Պողպատի շողը ընկաւ նրա աչքերին, մի փայլուն յոյսի պէս տարածուեց նրա երակներում եւ երկու կաթիլ արտասունք հանեց նրա աչքերից:

— Օ, հանգստացիր, դու կը սպաննես, արտասանեց նա պողպատի ձայնով :

Ինքն իր հետ էր խօսում ...

Եւ սպասում էր, անհամբեր էր, արդէն ձանձրանալու վրայ էր:

Յանկարծ նա դողաց, զգալով որ երկու ձեռքեր փաթաթուեցին իր վզին: Յետ նայեց. նա բոլորովին մոռացել էր, որ իր եղբայրը ականատես է իր ուխտին: Յովսէփն էր, որ պինդ գրկեց քրոջը. նրա աչքերն էլ լցուել էին արտասուքով :

— Մի հատ էլ ինձ տուր, քոյրիկ, ասաց նա ընդհատուող ձայնով :

— Ի՞նչ ... = Դրանից ... Իմ ձեռքը չի հասնի զէնքերին, դու լաւ ես կանգնում բուխարու քարի վրայ... Ես չեմ կարող ...

— Քեզ հարկաւոր չէ, Յովսէփ... Զէնքը խաղալիք չէ ...

Յովսէփը վեր կացաւ: Նա նեղացած էր այդ խօսքերից, նրա դէմքը չառագունել էր, աչքերը բորբոքուած էին: Նա կատարեալ տղամարդ էր. կարծես սակաւախօս, կծկուած երեխան մի ժամում մեծացել էր, ահագին հասակ քաշել :

Ինչպէս նա գնաց դէպի բուխարին, հերոսական ջանքեր անելով որ իր կաղ ոտը չընդդիմանայ իր կամքին. ինչպէս երկու ձեռքով յենուեց պատին, առաջ առողջ ոտը դրեց քարի վրայ, ապա քաշեց, տարաւ կաղ ոտը եւ կանգնեց: Նա դողում է, վայր կ՚ընկնէ, բայց չէ վախում, արհամարհում է մարմնի թուլութիւնը, նոյն իսկ բարձրանում է առողջ ոտի մատների վրայ եւ ձեռքը տանում է դէպի բարձր, դէպի զէնքերը :

Գայիանէն զարմացած է. ուզում է վեր կենալ, բռնել նրան: Բայց երեխան ինքը տեսնում է, որ զուր է աշխատում. ձեռքը չհասաւ զէնքերին. եւ մի ոստիւնով ցած իջնելով, նա օրօրւում է եւ ասում .

— Տուր, քոյրիկ... Օ, ես լաց կը լինեմ, տուր ...

— Բայց ինչի՞դ է, Յովսէփ ...

— Ես քեզ հետ եմ... Ես էլ կըսպաննեմ եւ կը սպաննուեմ:

Անակնկալ խօսքեր կան, որոնց չէ կարելի պատասխանել: Եւ Յովսէփը չըթողեց էլ, որ իր քոյրը զարմանք յայտնէ: Կարծես չը կարողանալով դիմանալ իր մտքերի ծանրութեանը, նա ընկաւ ծնկների վրայ եւ շարունակեց.

— Յովսէփը երեխայ չէ, Յովսէփը գիտէ ամէն ինչ. Նա շատ է լաց եղել իր քոյրիկի համար ... Նա հիմա լաց չի լինի, նա էլ կը խփէ...

— Դու... ի՞նձ համար ...

— Քեզ չարչարում են... Բայց մի վախիր, դու արդար ես... Մինչեւ այժմ ես ատում էի չարչարողներին. քոյրիկ, հիմա իմացայ որ նրանց պէտք է սպաննել ... Շահնազարը ինձ ծեծում է եւ ես ատու մեմ նրան, բայց ես նրան չեմ սպաննի, այլ կ՚աղաչեմ որ նա էլ մի սուր վերցնէ, քեզ հետ միասին լինենք: Մենք չենք վախում վատ մարդկանցից, այնպէս չէ՞, քոյրիկ: Նոյն իսկ Թուրք Բէկից էլ չենք վախի... Կը սպաննենք եւ կը սպաննուենք ...

Երեխան կարծես ջերմուտենդի մէջ էր: Նրա թոյլ կազմուածքի մէջ բորբոքուած կրակը արտայայտւում էր խիստ ցնցումներով :

Գայիանէն առաջին վայրկեան վախեց: Բայց Յովսէփը այժմ բութ ու անտարբեր երեխայ չէր. նա հասկանում էր թէ ինչ է ասում, նա պահանջում էր եւ հաւատացնում որ ինքը կարող է... Այդ ձայնը, որ դուրս էր գալիս կենդանի մարդուց, որ դողում էր ներքին կրակից, կրկնում էր նոյնը, ինչ ասում էր վաղուց հող դարձած զինագործը իր նկարի միջոցով : Ուրեմն աշխարհը չէ փոխուել :

Ոչ ... Այժմեան աշխարհի մէջ էլ կայ ուրիշ կարծիք, որ հակառակ է գիւղի կարծիքին :

ԼԷՕ

Արտակարգ միջոցներ Անգլիոյ մէջ

Անգլիոյ ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Շինուէլ, ծանրակշիռ յայտարարութիւններ ըրաւ երեսփ. ժողովին Դշ. օրուան նիստին մէջ: Ըսաւ թէ կառավարութիւնը ձեռնարկած է հսկայական վերազինումի, հարիւր միլիոն սթերլինի յաւել – ուածական վարկ մը տրամադրելով: Պիտի զօրացնեն նաւային ուժերու ցրումը: Զէնքի տակ պիտի առնուին կարգ մը պահեստի դասեր:

Նախարարը աւելցուց թէ «շատ աւելի մեծ գումարներ պէտք պիտի ըլլան, մեր ուժերը պատրաստ վիճակի մը մէջ դնելու համար»:

— «Մեր ուզածն է խաղաղութիւն եւ բարի դրացնութիւն, բայց վճռած ենք դիմադրել, ո՛վ որ փորձէ իր կամքը եւ կենցաղը պարտադրել Մեծն Բրիտանիոյ եւ իր դաշնակիցներուն: Պէտք է պատրաստ ըլլանք անհրաժեշտ զոհողութեանց, աջակցելու համար հասարակաց պաշտպանու – թեան, իբրեւ մեծ պետութիւն: Մեծն Բրիտանիոյ առաջին հողն է Եւրոպայի ապահովութիւնը» :

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԸ

Նախարարը այս առթիւ բացատրեց թէ Խ. Միութիւնը խաղաղութիւն քարոզելով հանդերձ, պատերազմական վիճակի մէջ կը պահէ 2.800.000 հոգինոց բանակ մը, 25 հազար հրասայլերով եւ 19 հազար ռազմական օդանաւերով: Ան իր ազգային եկամուտին 13 առ հարիւրը կը յատկացնէ սպա – ռազինութեանց: Այժմ դրօշի տակ եղած 175 զօ– րաբաժիններ կրնան կրկնապատկուիլ, ընդհ. զօրաշարժի պարագային: Այդ զօրաբաժիններուն մէկ երրորդը զրահապատ են եւ մեքենաշարժ, կարեւոր մաս մըն ալ կազմ եւ պատրաստ՝ արեւելեան Գերմանիոյ մէջ: Վերջապէս, Խ. Միու – թիւնը ունի շատ կարեւոր նաւատորմիղ մը, ար– դիական սուզանաւերով: «Ոեւէ ազգ չի կրնար ա– ռանձինն դիմագրաւել այս կարելի վտանգին, բայց դաշնակիցները վճռած են իրենք զիրենք պաշտպանել ոեւէ նախայարձակի դէմ որ կը փոր– ձէ յարձակիլ իրենց երկիրներուն կամ Եւրոպայի գրաւման ուժերուն վրայ »:

Պատասխանելով Գերմանիոյ մասին եղած հարցումի մը, նախարարը յայտարարեց թէ Անգ– լիա, կատարելապէս համախորհուրդ իր դաշնա – կիցներուն հետ, հակառակ է անոր վերազինման որ եւ է ձեւով :

Պ. Չըրչիլ ամէն աջակցութիւն խոստանալով հանդերձ, ուժգնօրէն քննադատեց աշխատաւորա– կան կառավարութեան անհեռատեսութիւնը, եւ գոնփակ նիստ մը պահանջեց, որպէսզի կառավա– րութիւնը կարենայ ճշգրտօրէն պարզել երկրին պաշտպանութեան ներկայ վիճակը :

Վարչապետը պատասխանելով, աւելորդ հա– մարեց գոնփակ նիստը :

ՏՈՂՈՎ

ՈՍԿԻԻՆ ԲԱՐՁՐԱՑՈՒՄԸ առջի օր ալ շարու– նակուեցաւ: Դշ. օր երեք միլիառ ֆրանքի հասած էին գործառնութիւնները: Ձոյլ ոսկին բարձրա – ցած էր 590 հազար ֆրանքի, նափոլէոնը՝ 4250ի (նախապէս 3690): Հազարնոց թղթադրամ տոլա– րը կը ծախուէր 400 — 417ի (սեւ շուկայ), սթեր– լինը՝ 925ի, զուից. ֆրանքը՝ 90ի եւն.:

ՊԱՊԸ շրջաբերական մը ուղղելով կաթոլիկ եպիսկոպոսներուն, կը պատուիրէ «ջերմեռանդ աղօթքներ» սարքել ի խնդիր խաղաղութեան »:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը Ազգաժողովին ուղղած բողոքագրին մէջ կ'ըսէ թէ եր– կու հոգի մեռած, վեց հոգի վիրա– ւորուած են, Իսրայէլեան օդանաւի մը կող – մէ կատարուած յարձակման հետեւանքով :

«ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆ»էն քաշուեցան Իտալա– ցիները, — 14 հեծելանուորդներ — առաջնոր – դութեամբ ախոյեան Պարթալիի, որ ոչ միայն նախատուած էր լերան մը վրայ, այլեւ բռունցքի հարուած մը ստացած՝ ծօծրակէն: «Զեմ ուզեր յաղթանակ շահիլ կեանքս վտանգելով», կ'ըսէ Պարթալի: Ֆրանսական թերթերն ալ կը դատա– պարտեն գործուած արարքները: Պարթալի երեք միլիոն լիր նուիրեց իտալացի հեծելանուորդնե – րուն :

1950 Բ. ՉՈՐԱՄԱՍԻՆ Բ. մասը ծառայու – թեան կոչուած է Հոկտ. 18էն 28 (1930 Մայիս 1էն 30 Նոյեմբեր ծնածներ, ինչպէս եւ 1946ի, 47ի, 48ի եւ 49ի յետաձգուածները):

ՓԱՐԻԶԵԱՆ շրջանի Հայ Արենուշներու միու– թեան վիճակախաղէն շահած են հետեւեալ թիւե– րը.— Մեծ պարգեւը շահած է 430 թիւը՝ Poste de T. S. F.: Միւս թիւերը.— 2014, 301, 2044, 2300, 1820, 2033, 2578, 1669, 1582, 201, 2677, 1689, 2409, 1489, 1963, 551, 655, 847, 2655, 2977, 1530, 174, 160, 622, 1950, 2134, 772, 1752, 803, 1828, 1735, 1609, 1746, 522, 1837, 814, 1620, 1623, 1637:

Ստանալու համար դիմել 19 Ave. Pasteur, Իսի լէ Մուլինօ:

Խանասորի տարեդարձը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Օգոստոս 6ին, կիրակի ամբողջ օրը, Վալապրի անտառին մէջ:

Շրջանի մարմինները պարտաւոր են այժմէն ապահովել իրենց երթեւեկի միջոցները:

✕ Խանասորի արշաւանքին — Վալապրը — արձանագրուելու համար դիմել մասգործ Արիս– տակէս Պետրոսեանի 20 rue des Petites Maries, Ծե– րէկեանի 13 rue des Dominicaines եւ Ա. Քէօսէեանի Photo Rex, Place Jules Guesde:

✕ Պօմոնի համար դիմել ընկեր Գ. Քէնտիրեա– նի: Լա Ռօզիէրի համար ընկեր Ե. Տէր Մեսրոպ– եանի :

Դաշտահանդէս

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՆ 53րդ տարեդարձին առթիւ: Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի « Վարանդեան » կոմիտէին, մասնակցու – թեամբ Հ. Յ. Դ. Փոն տը Շէրիւի «Անդրանիկ» խումբին :

Այս կիրակի ամբողջ օրը Փոն տը Շէրիւի հո– վասուն անտառին մէջ:

Օթօքարները կը մեկնին ժամը ճիշդ 9ին Place Guichardէն : Տոմսերը կը ծախուին ընկերներ Մ. Միրզէի Ա. Թաթուլեանի եւ Ս. Նաճարեանի մօտ: Կանխաւ ապահովել տոմսերը :

Դաշտահանդէս

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Սէնթ Էթիէնի Հ. Յ. Դ. «Անտոք» եւ Սէն Շամոնի Հ. Յ. Դ. Վարուժան ենթակոմիտէներուն, կը տօնուի Խանասորի ար – շաւանքի 53րդ տարեդարձը :

Այս կիրակի, հանրածանօթ «Պաղ Աղբիւր»ի մօտ :

Place Donanէն առնել հանրակառքը մինչեւ Rond Point, եւ ուղղուիլ դէպի La Métarre:

Կը խօսի ընկեր Կ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Առատ եւ մատչելի պիւֆէ :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի Խանասորի արշաւանքին տարեդարձին առթիւ, այս կիրակի, Prémolի անտառին մէջ:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

Մեծ դաշտահանդէս

Կազմակերպուած Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կառավարեալ խումբին կողմէ, այս կիր. ժամը 10էն 21 Ecouenի «Jeu de Paume» անտառին մէջ:

Գեղարուեստական բաժին : Ճոխ պիւֆէ

Հաղորդակցութիւն.— Օթօպիւս թիւ 268, Porte de la Chapelleէն , իջնել Carrefour de l'Espé – rance,, Villiers le Bel :

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Դաւրա գիւղի Հայր. Միութիւնը խնջոյք մը սարքած է , ի պատիւ հայրենակից Պ. Միրիճան Շիրվանեանի, այս կիրակի , կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Իսիի Խրիմեան դպրոցին մէջ , 2 rue de la Défense: Պիտի ներկայացուի զաւեշտ մը, մասնակցութեամբ Միրիճան եւ Շմաւոն Պալ– եանի: Արտասանութիւն , մեներգ , նուագ եւ շատ մը անակնկալներ : Մուտքը ազատ է

Յ. Կ. ԽԱՉԻ ԿՐԸՆՈՊԼԻ մասնաճիւղը շնոր– հակալութեամբ ստացած է ի նպաստ իր դպրոցին՝ Ազգ. եկեղ. միութենէն, Ս. Կիւմիւշլեանէ, Մ. Սալաւանեանէ, Մ. Անտոնեանէ հազարական ֆր., Պ. Երանոսեանէ 500, Ա. Թիւֆէնքճեանէ 300, Մ. Փիլաֆճեանէ հազար, Բ. Այվազեանէ 500, Ն. Քիւրքճեանէ 500, Խ. Աւագեանէ 500, Ա. Մարտի– րոսեանէ 800, ընդհ. գումար 8100 ֆրանք :

Իսկ Օննիկ Կարապետեանէ երկու պարկ ա – ծուխ: Նաեւ Տէր եւ Տիկին Սալաւանեաններէ 2 հազար ֆրանք իրենց քրոջ՝ ՔՐԻՍՏԻՆԷ ԽԱՉԱ – ՏՈՒՐԵԱՆԻ մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Իսի լէ Մուլինոյի Այրի Տիկին Սրբուհի Պաղտատեան եւ զաւակները, ինչ– պէս նաեւ բոլոր պարագաները իրենց շնորհակա– լութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք ան – ձամբ, գրով եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին ողբացեալ ՍՈՒՔԻԱՍ ՊԱՂՏԱՏԵԱՆի (Սթանօզցի) մահուան առթիւ: Թաղումը կա – տարուած է 21 Յուլիս Ուրբաթ , Իսիի գերեզ – մանատունը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի հերթական ժողովը՝ այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30– ին, դպրոցին սրահը (78 rue Rabelais): Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Պօմոնի «Զաւարեան» ենթա – կոմիտէն այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, սո– վորական հաւաքատեղին: Ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղին ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան դպ– րոցը: Կարեւոր օրակարգ: Ընտրութիւն նոր վար– չութեան :

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Սէն Լուի մասնաճիւղին անդամական ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքա– տեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համախարբերդցիական Միու – թեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առտու ժամը 9ին Պար տը Կլոպի սրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ, տարեվերջի առթիւ: Ընտրութիւն պատգամաւորի :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին ժողովը՝ այս երկուշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին, դպրոցին սրահը, 78 rue Rabelais:

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻԷՆ Պիչաքճեան ընտանիքը, ինչպէս եւ Պիչաքճեան, Պէրպէրեան, Քնարեան, Քիլարճեան, Պապաեան ընտանիքները եւ պարա– գաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍԱՌԱ ՊԻՉԱՔՃԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Յուլիս 24ին: Թաղումը կատարուեցաւ Յուլիս 27ին:

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՈՇԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Քամփ Ֆրէզ, Գարակէօզեանի ամառնային թատրոնին մէջ Գ. Սունդուկեանի

ՊԷՊՕՆ (ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՁԵՒՈՎ)

Կը նուագէ Զէօրէքճեան Պէպոյի բոլոր եր – գերն ու պարերը :

Imprimerie DER AGOPIAN , 17 rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH
Fondé en 1925
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս 800 ֆր․, Տար․ 1600, արտ․ 2500 ֆր․
Tél. GOB. 15-70 Գին 7 ֆր․ C.C.P.Paris 1678-63
Samedi 29 JUILLET 1950 Շաբաթ 29 ՅՈՒԼԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6215–Նոր շրջան թիւ 1626
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ՀԱՅ ՉԵՄ, ՀԱՅՈՒ ԶԱՒԱԿ ԵՄ»

Փարիզէն Արժանթին գաղթած Հայուհի մըն է որ կը պատմէ.—

Ճամբուդ վրայ հայ տղայ մը կամ աղջիկ մը գտիր եւ հարցուր.— Հա՞յ ես:

Մեծ մասով պիտի պատասխանեն.— Ոչ. Հայու զաւակ եմ:

Եւ կսկծալի խորհրդածութիւններ.

— Խորհա՞ծ էիք երբեք օտար երկիրներու մէջ «Հայու զաւակ»ներ ծնելու վտանգի մասին: Այո, հայրենակիցներ: Հայու զաւակներ, որոնք իրենց կարգին ծնունդ պիտի տան Հայու թոռներու միայն»:

Ու վերջապէս բնական եզրակացութիւնը.

— Չհեռանանք, կարելի եղածին չափ, հայրենիքի անմիջական շրջապատէն:

Անհակոչը կը հնչէ տարիներէ ի վեր: Աւելի ուժգին եւ վրդովիչ՝ տարուէ տարի:

Իսկ իրականութիւնը արդէն իսկ դարձած է խօսուն շարժանկար, «պատկերալից» տեսարաններ պարզելով մէկ ցամաքէն միւսը: Անշուշտ ամէնէն առաջ՝ եւրոպական եւ ամերիկեան ափերուն վրայ:

Շատ մը գաղութներու մէջ, որդիները հասակ նետած են արդէն եւ ահաւասիկ թոռներն են որ կը շչնչեն.

— Հայ չեմ, Հայու զաւակ եմ …

Փորձէ որ եւ է հարցում ուղղել իրենց ազգութեան, մայրենի լեզուի մասին: Այստեղ եւ ամէն տեղ:

Եթէ ճիշդ այս բառերն ալ չգործածեն, քեզի պիտի ուղղեն միամիտ կամ սառուցեալ նայուածք մը, որ ամբողջ պատմութիւն մը կ'արժէ:

Եւ կը սկսիս քակել չարիքին ծալքերը, գտնելու համար քիչ-շատ ազդու դարման մը:

Աչքիդ առջեւ կը պարզուին միջավայրին համայնակուլ ալիքները: Յետոյ լպրծուն ճամբաները՝ իրենց բազմազան փորձութիւններով: Տոգեպինդ վազքը, ջղաձգութիւնները՝ ի խնդիր ապրուստի եւ ապահովութեան:

Անհնարին խոչընդոտներու հետ կը գտնես շատ մըն ալ կամաւոր մեղքեր:

Ահա ծնողներ, որոնք, ի վիճակի ըլլալով հանդերձ, մատը մատին չեն զարներ, մայրենի լեզուն սորվեցնելու համար իրենց հոգեհատորներուն:

Ահա ուրիշներ որոնք շատ գոհ են որ իրենց տղան ու աղջիկը «հայկական»ով չեն հետաքրքրուիր: Անոնց շնորհիւ, իրենք ալ «եւրոպացի» կը դառնան:

Ահա Երիտ. Միութիւն մը որուն անդամանդամուհիները չեն բարեհաճիր հայերէն խօսիլ իրարու հետ: Նոյնիսկ իրենց ժողովին եւ հանդէսին մէջ:

Ահա հայկական համրանք մը որ առատութեան մէջ կը լողայ, բայց միտքէն չանցըներ գոնէ դասընթացք մը բանալ:

Ահա, վերջապէս, Հայր. Միութիւններ, որոնք լուր չունին թէ ինչ մնացած է իրենց զաւակներուն մէջ, իբրեւ հայկական ժառանգութիւն: Իբրեւ պիտանի սերունդ՝ եթէ ոչ հայրենիքին, գոնէ իրենց շրջապատին համար:

Իսկ ամէնէն քստմնելին,— անփառունակ նահանջը «ուսումնական» կոչուած դասու մը, որ իր անհոգութիւնը եւ ապիկարութիւնը կ'արդարացնէ սեւ տեսնելով ամէն բան:

Այդ երանելի դասուն համար «ի յառաջագունէ» դատապարտուած ենք փոշիանալու: Հետեւաբար աւելորդ է ոգնիլ, յոգնիլ, ինքնապաշտպանութեան ձեռնարկներ կատարել:

Այս համատարած ողբերգութեան մէջ, ինչո՞ւ կը զարմանաք որ այլասերումը, օտարացումը աւերներ կը գործեն հետզհետէ աւելի սրընթաց:

Երբ համրանք մը հաւատք չունի իր ճակատագրին վրայ, երբ չունի որեւէ իտէալ, ոչ մէկ հրաշագործ ուժ կրնայ փրկել զայն փոշիացումէ:

Այս պարագան ճիշդ է նոյնիսկ անհատներու համար: Առանց ազգի եւ միջավայրի խտրութեան:

«Հայ չեմ, Հայու զաւակ եմ», կ'ըսեն այսօր, Արժանթինի մէջ կամ այլուր:

Վաղը կրնան հարցնել ձեզի,— Ի՞նչ է Հայը:

Այն ատեն, դուք ալ պիտի չկրնաք ճիշդ պատասխան մը գտնել:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՐԲ ԱԶՔԵՐԸ ԿԸ ԴԱՌՆԱՆ

Ազգային առողջ զգացումը երբ չափազանցուելով մոլեռանդութեան վերածուի, ամէնէն քաղաքակիրթ ժողովուրդներն ալ յաճախ կ'առաջնորդէ տխուր անակնկալներու:

Ընկերաբան չէին մեր նախնիքները, բայց գիտէին թէ բնութիւնը եւ բնազդը շատ անգամ աւելի մեծ արժէքներ են մարդ արարածին մէջ քան կրթութիւնը եւ ստացական վարդապետութիւնները:

Եթէ մեր ժողովուրդին մէջ ըլլայ միայն, կ'ըսենք՝ թերակիրթ ենք, թթու ազգայնական եւ ասիացի, եւայլն:

Բայց այժմ շփում ունինք օտար շատ մը ազգերու հետ. իրենց քաղաքակրթութեամբ մենէ բարձր, իրենց ընկերային գաղափարաբանութեամբ մենէ շատ յառաջադէմ, բայց եւ այնպէս պատկերը գրեթէ նոյնն է:

Ահա «Ֆրանսայի Շրջանը» հեծելանիւով: Միջազգային մրցում մը, որուն կը մասնակցին Ֆրանսացիին հետ, հաւասար իրաւունքներով, իտալացի, զուիցերիացի, պելժ եւ ուրիշ մարզիկներ:

Անշուշտ իւրաքանչիւրը կը ջանայ յաղթական ելլել: Ոչ միայն անձնական փառասիրութեամբ, այլ եւ մղուած ազգային արժանապատուութեան զգացումէն:

Այս տաժանելի պայքարին մէջ կազմակերպիչները ամէն միջոց ձեռք առած են օրինաւորութիւնը եւ մարզական կանոնները յարգել տալու համար:

Բայց յանկարծ մոլեռանդութիւնը մոռացութեան կուտայ ամէն բան, ե՛ւ իրաւունք ե՛ւ օրէնք, ե՛ւ հիւրընկալութեան պատշաճութիւն: Եւ անհատը կը մղէ կոպտութեան, ծեծով եւ բիրտ ուժով յաղթելու գաղափարին, նոյնիսկ ոճիր մը գործելու վտանգով, ինչպէս գրեցին թերթերը:

Ալ ի՞նչպէս հաւատանք որ կարելի է պատերազմները խափանել տրամաբանութեամբ, երբ անհատէ անհատ, ազգէ ազգ մոլեռանդ ատելութիւնն իսկ չենք կրնար մեղմացնել: ՍՕՍԻ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ *այս կիրակի պիտի քարոզէ Փարիզի Հայոց եկեղեցին, նախագահելով արարողութեանց: Պիտի պատարագէ Դերենիկ եպիսկոպոս:*

ՀԱՆԳԻՍՏ ՄԱՏԹԷՈՍ ԱՐՔ. ԻՆՃԷԵԱՆԻ

Կաթող. պատուիրակութեան դիւանէն կը հաղորդեն.—

Մանչեսթըրի եկեղեցւոյ վարչութիւնը ցաւով կը տեղեկացնէ թէ չորեքշաբթի առտու վախճանած է Մատթէոս արք. Ինճէեան: Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի երկուշաբթի:

✕ *Հանգուցեալը, 74 տարեկան, իրաւագէտ էր աշխարհականութեան ատեն (Արմենակ Ինճէեան): Ծնած է Պոլիս: Վարդապետ ձեռնադրուած էր Իզմիրլեան կաթողիկոսէն, 1908ին: Իզմիրի առաջնորդն էր մինչեւ 1918: Վերադարձին ժամանակ մը Պոլիս մնալէ վերջ, անցած է Լոնտոն եւ ապա Մանչեսթըր, ուր կը մնար մինչեւ մահը: 1932ին էջմիածին գնաց իբրեւ Մանչեսթըրի պատուիրակ, Խորէն կաթողիկոսին ընտրութեան առթիւ:*

Յեղափոխութիւն Պելժիոյ մէջ

Կացութիւնը հետզհետէ կը ծանրանայ Պելժիոյ մէջ, թագաւորական հարցին առթիւ: Վերջին հեռագիրները 300.000 — 500.000 կը հաշուեն բանթողներուն թիւը:

Հինգշաբթի գիշեր հազարաւոր բանթողներ եւ ցուցարարներ գրոհ տուին դէպի Լաքէնի պալատը, ուր կը բնակի Լէոփոլտ Գ.: Բուռն ընդհարում մը տեղի ունեցաւ ոստիկան-զինուորներուն հետ որոնք քարկոծուեցան ցուցարարներուն կողմէ: Մէկ հոգի սպաննուեցաւ, երբ ցուցարարները տապալեցին հանրակառք մը, 70 հոգի վիրաւորուեցան (ութը ոստիկան):

Նախկին ընկերվարական վարչապետը, Պ. Սփաք որ ցուցարարներուն գլուխը անցած էր, այս առթիւ հետեւեալ ազդարարութիւնն ըրաւ,

խօսքը ուղղելով վարչապետին.

— «Լէոփոլտի դէմ սարքուած գործադուլները ապստամբական հանգամանք ունին եւ եթէ երկարաձգուին, յեղափոխութեան մը սկզբնաւորութիւնը պիտի ըլլայ»:

Վարչապետը պատասխանեց.— «Չենք կրնար թոյլ տալ որ ապստամբական կամ յեղափոխական գործադուլներ սարքուին: Այդ պիտի նշանակէր թէ քուէն կորսնցուցած է իր արժէքը: Մենք ոստիկան պիտի չգործածենք ձեր գործադուլի իրաւունքին դէմ: Բայց թոյլ պիտի չտանք որ բանուորները բռնադատուին գործադուլ ընելու»:

Ցոյցին ատեն բազմութիւնը կ'աղաղակէր.— «Հրաժարեցէք»: Շատ մը քաղաքներ զրկուած են ջուրէ, լոյսէ, երթեւեկէ, թղթատարէ եւ ուրիշ յարմարութիւններէ: Թագաւորին կուսակիցներն ալ բուռն ցոյցեր կը կատարեն: Գործադուլը կը սպառնայ մայրաքաղաքին: Շատ մը գործարաններ փակուած են, անտանելի կացութիւն մը ստեղծելով ժողովուրդին համար:

Կացութիւնը կը մեղմանա՞յ

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ

Անակնկալ մը որ բարենշան կը համարուի շատերու կողմէ, այնքան մռայլ կացութեան մը մէջ.—

Պ. Եակոբ Մալիք, ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդին խորհրդային պատուիրակը, որ եօթը ամիսէ ի վեր կը մերժէր մասնակցիլ ժողովներուն, իբրեւ բողոք ազգայնական Չինաստանի մասնակցութեան դէմ, Եչ. օր ծանոյց թէ պատրաստ է ստանձնելու յառաջիկայ ժողովին նախագահութիւնը, Օգոստոս 1ին:

Պ. Մալիք այս տեղեկութիւնը հեռաձայնով հաղորդեց Ազգաժողովի ընդհ. քարտուղարին, մեծ տպաւորութիւն գործելով: Ըստ կանոնի, Ապահովութեան խորհուրդին անդամները փոխն ի փոխը — այբուբենի կարգով — կը վարեն նախագահութիւնը:

Այս անգամ կարգը եկած էր Խ. Միութեան, բայց միւս անդամները չէին հաւատար թէ պիտի մասնակցի, եւ յաջորդ նախագահը պիտի ըլլար Անգլիոյ նոր պատուիրակը:

Ահաւասիկ Պ. Մալիքի զեկոյցը.— «Անհրաժեշտ կը համարիմ տեղեկացնել ձեզի թէ՝ համաձայն հաստատուած կարգին, կը ստանձնեմ Ապահովութեան Խորհուրդին նախագահութիւնը այս տարուան Օգոստոսին եւ ժողովին գումարման թուական կը նշանակեմ Օգոստոս 1, ժամը 19ին: Կը խնդրեմ Ապահովութեան Խորհուրդին բոլոր անդամներուն յայտնել նիստին թուականը: Օրակարգը պիտի հաղորդուի յետագային»:

Ապահովութեան Խորհուրդը նիստ ունէր այսօր, շաբաթ, լսելու համար պաշտօնական զեկոյցը՝ Քորէայի պատերազմի մասին. բայց տարակոյս չկայ թէ Խ. Միութեան ելոյթը պիտի տիրապետէ ժողովին վրայ: Հաւանական է որ պատերազմը դուռ բանայ երկար վիճաբանութեանց եւ կամ Խ. Միութիւնը վեթօ դնէ: Բայց միւս անդամները կը հաւատեն թէ Մոսկուա չի կրնար ջուրը ձգել նախապէս տրուած որոշումները: Անշուշտ սուր վէճ մը պիտի ծագի ազգայնական Չինաստանի պատուիրակին մասնակցութեան առթիւ, քանի որ Խ. Միութիւնը չի ճանչնար այդ պատուիրակը: Եթէ քուէարկութիւն կատարեն, անհրաժեշտ է եօթը ձայնի մեծամասնութիւն մը: Իրազեկներու կարծիքով, ազգայնական Չինաստանի պատուիրակը կրնայ ստանալ միայն Մ. Նահանգներուն, Քուպայի, Էքուաթորի, Եգիպտոսի եւ Ֆրանսայի քուէները: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Խ. Միութիւնը, Եուկոսլաւիա, Հնդկաստան, Նորվեկիա եւ Մեծն Բրիտանիա ճանչցած ըլլալով Չինաստանի նոր կառավարութիւնը (համայնավար), այլեւս չեն կրնար քուէ տալ միւսին: Այդ պարագային ազգայնական Չինաստանը կը կորսնցնէ մասնակցութեան իրաւունքը, բայց կարմիրն ալ դժուար թէ շահի օրինական մեծամասնութիւնը: Հետեւանքը պիտի ըլլայ թափուր ձգել Չինաստանի աթոռը, գոնէ առժամապէս:

Յայտնի չէ թէ Ապահովութեան Խորհուրդին մասնակցելէ վերջ, Խ. Միութեան պատուիրակները պիտի մասնակցի՞ն Ազգաժողովի միւս քսան յանձնախումբերուն, որոնցմէ եւս հեռացած էին:

Ուաշինկթընի քաղաքական շրջանակներուն մէջ դիւանագիտական յաղթանակ մը կը համարուի Խ. Միութեան վերադարձը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ *կառավարութեան որոշումով, այսուհետեւ Ատրպատականի նահանգը պիտի չկրնան մտնել օտար թղթակիցները, որպէսզի թիւրիմացութիւններ չպատահին Խ. Միութեան հետ: Արգելքը առաջին անգամ գործադրուեցաւ երկու ամերիկացի եւ մէկ անգլիացի թղթակցի դէմ: Արգելքէն ազատ են պարսիկ թղթակիցները.*

— Պաշարման վիճակը ջնջուեցաւ 50 նահանգներէ 17ին մէջ:

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

«ՆԱՀԱՆՋ ԲՒՒՌՈՑԸ»

1918 Յունիս 6ին Սալմաստի ծառաստաններով հարուստ, գեղատեսիլ հովիտը անմարդաբնակ եւ ամայի դաշտի մը վերածուած էր: Չէին ծխար նաեւ պարսիկ ու թաթար գիւղերու ծխնելոյզները :

Դեռ չդեղնած եւ լքուած արտերու կանաչները կը տարուբերուէին մեղմ հովերէն, իսկ Ուրմիոյ կապուտակ լիճը ծոյլ – ծոյլ կը ծփար իր ափերը լզելով :

Ամենավերջին մեկնողը մեր հարիւրեակն էր ու մենք նոր հասած էինք Կուշչիի կեատուկ կոչուած վերելքին կատարը, երբ Ղալասարէն եւ Քիալաշան գիւղէն դուրս եկան Թուրք եւ քիւրտ ձիաւորներու խումբերը եւ սկսան հետապնդել մեզ :

Կռիւն սկսաւ մեր եւ Թշնամիին միջեւ որուն գնդակները յաճախ կ'իյնային մեր գաղթական կարաւանի վերջին մասը կազմողներուն մէջ :

Անոնք կը ձգէին ինչ որ ունէին, թեթեւնալու եւ փախչիլ կարենալու համար :

Ձգած էին շատեր լծուած եւ բեռցուած սայլերը, ճամբաները զոցուեր էին լքուած իրեղէններով, կենդանիներով, հիւանդներով եւ գետ կաթնակեր երախաներով :

Թշնամին հետզհետէ կ'ուժեղնար: Մեր դիրքերն օժտուած էին պաշտպանողական կռուի մը բոլոր յարմարութիւններով, մանաւանդ որ Թշնամին հարկադրուած էր բարձրանալ Կուշչիի նեղ, գիկ – զակ եւ դժուարին ճամբէն :

Կռիւը տեւեց մինչեւ կէսօր ու Թշնամին դիրք բռնեց վերելքի լանջերուն վրայ, սպասելով նոր ուժերու:

Քրտական ձիաւորներն ալ ղրկուած էին Սոմայի լեռներէն մեր թիկունքն անցնելու համար:

Մեր գաղթականութիւնը բաւական հեռացած էր կռուին մօտակայ շրջաններէն, երբ՝ հրաման ստացանք երթալ ու հասնիլ գաղթ. կարաւանի վերջին մասին :

Քանի մը վայրկեան վերջ, անտեսանելի պիտի դառնային պատմական Արաւուլի կատարը, Տէրիկայ, Շաքեարբեազի լեռները եւ Ուրմիոյ կապուտակ լիճը որ՝ մերթ կորսուելով մեր տեսողութիւնէն ու մերթ երեւնալով՝ կ'ուղեկցէր մեր կարաւանին:

Մեր առջեւէն սեւ, հաստ եւ ոլորուն գծի մը նման առաջ կ'երթար մեր գաղթականութեան 75 հազարնոց բազմութիւնը, մօտաւորապէս նոյնքան կենդանիներու, անասուններու հետ խառնխուռն :

Փոշիի երկար եւ թանձր ամպ մը կը բարձրանար դէպի եթերը :

Արեգակը կը խանձէր մեր յոգնատանջ մարմինները, Թշնամին կը հետապնդէր մեզ եւ կոտորածի սարսափը ամուր կապած էր բոլորի շրթունքները:

Կ'երթայինք, դէպի ո՞ւր եւ մինչեւ ե՞րբ, չգիտէինք :

Իսրայէլն էինք որ Կարմիր ծովը պիտի ճեղքէր ու անցնէր: Իսկ մեր Մովսէսներն էին Կոստին, Սամսոնը, Լեւոնը եւ դեռ ուրիշներ :

Գիտէինք թէ մեր անծայրածիր կարաւանը կը հետեւի մեր զինուած յառաջապահներուն եւ իր երկու կողմերը նոյնպէս պաշտպանուած էին հետեւակ եւ ձիաւոր պահակախումբերով, բայց կարելի չէր գիտնալ եւ յիշել զանոնք իրենց անուններով :

Կ'երթայինք, յուսալով թէ՝ հնարաւորութիւն կ'ունենանք հանգստանալու, մեր ուժերը վերակազմելու, զօրանալու եւ ապա մեր ապագայ ընելիքը որոշելու :

Երբ բաւականաչափ մօտեցանք Ուրմիին, մեր դիմացի կողմէն լսելի եղան թնդանօթներու որոտները :

Նուրի փաշայի զօրքերը վերակազմուելով եւ նոր ուժերով զօրացած, նորէն մտած էին Ուրմիոյ շրջանը եւ արդէն մօտեցեր էին քաղաքին :

Սարսափելի է, երբ մարդ մը կամ ժողովուրդ մը մահէն հազիւ ճողոպրած, նորէն իր դէմը կը գտնէ մահը :

Մեզի կը մտահոգէր նաեւ Մահլամ – Ծորդէօլ գիծով Սալմաստէն նահանջած 2000 Հայերու եւ Ասորիներու պարագան :

Որքան կը մօտենայինք Ուրմի քաղաքին, այնքան աւելի սարսռազդեցիկ կը դառնային Թշնամիի թնդանօթներու որոտումները :

Մութը վրայ տուաւ, գաղթականները տեղաւորուեցան քաղաքի եւ շրջակայ գիւղերու տուներու, դաշտերու եւ այգիներու մէջ: Ամէն մարդ կազմ ու պատրաստ կը սպասէր աւետիսի մը, կամ շարժելու հրամանին :

Յունիս 7ին Թուրքերը արդէն մտած էին քաղաքի արուարձանը եւ կը փորձէին գրաւել Ամերիկեան առաքելութեան հիւանդանոցը, ուր՝ կը գտնուէին մեր եւ ասորի վիրաւորները :

Կռիւը կատաղի էր, ժողովուրդի սարսափն ու վհատութիւնը անպատմելի: Խուճապն սկսած էր եւ գաղթականները կը փախչէին իրար հրելով, կոխոտելով :

Մեր զինեալներուն մեծ մասը միացած էր իր ընտանիքին, վաշտերը կազմալոյծ էին, կարգապահութիւնը խախտուած ու դասալիքները բազմացած էին :

Այդ տագնապալից վայրկեաններուն՝ դարձեալ երեւցան Վանի ժամանակաւոր կառավարութեան նախագահ Կոստի Համբարձումեան, Հ. Մելքումեան, Լեւոն Շաղոյեան եւ ուրիշներ:

Կարելի եղաւ քով քովի բերել բաւականաչափ զինուորներ, որոնք ղրկուեցան ամերիկեան հիւանդանոցը, փրկելու եւ զանազան շրջաններու կռիւներուն մասնակցելու համար :

Յունիս 7, 8 եւ 9ին մղուած անհաւասար կռիւները վերջացան ի նպաստ մեզի, ի գին մեծ զոհերու:

Թշնամին ձգեց երկու թնդանօթ, երեք մեծ գնդացիրներ, հրացաններ եւ 300 գերիներ ու հարկադրուեցաւ դարձեալ նահանջել :

Այս յաջողութիւնը բարձրացուց մեր զինուորներու եւ ժողովուրդի տրամադրութիւնները եւ միջոց տուաւ վերակազմելու մեր ուժերը :

Միեւնոյն առեն դարձեալ Սալմաստի եւ Ուրմիոյ տեղացի Հայեր եւ Ասորիները պահանջ դրին Սալմաստի վրայ յարձակելու եւ գրաւելու :

Գաղթականները, որոնք կը ներկայացնէին թէ ժողովուրդի եւ թէ կռուողներու բացարձակ մեծամասնութիւնը, ոչ մէկ տրամադրութիւն յայտնեցին այդ առթիւ եւ կարգ մը վէճերու տեղի տուեցաւ :

Ղեկավար տարրերն ալ կը մտածէին ամէն միջոց ի գործ դնել, երթալ դէպի Հարաւը եւ միանալ Անգլիացիներուն :

Բայց եւ այնպէս, երեք հարիւր ձիաւորներ Աբբրահամ խանի, Սարի Բէգի եւ Վաղարշակ Շիրվանեանի հետ վերադարձուեցան դէպի մեր թիկունքը, Կուշչիի կեատուկը պաշտպանելու եւ Սալմաստի վիճակն ուսումնասիրելու համար :

Շուտով Կուշչիի կողմը ղրկուեցան նաեւ Ուրմիոյ երկու վաշտերը, որոնք շարունակ շփման մէջ էին Թրքական հետախուզական խումբերու հետ :

Ճիշդ այդ օրը, մեր թիկունքէն, Սալմաստէն լսելի եղան թնդանօթներու բազմաթիւ որոտները:

Չգիտէինք թէ՝ ճակատագրական կռիւներ տեղի կ'ունենան Խոյ քաղաքի պարիսպներուն տակ եւ մաս մը հայ զինուորներ արդէն հասած են «Վարդան զօրավարի» մատուռը:

Անդրանիկի բանակը կը պատրաստուէր Խոյ մտնելու :

Սամսոնի ղրկած սուրհանդակները, որոնք իր նամակները տարած էին Երեւան հասցնելու համար, պարսկական Ջուլֆայի մէջ հանդիպած էին Անդրանիկին եւ անոր յանձնած էին նամակները : Անդրանիկ հարկ չէր տեսած պատասխանել այդ նամակներուն: Ոչ իսկ ուզած էր մեզի տեղեկացնել իր Ջուլֆա ժամանումը:

Այլապէս՝ եթէ մենք տեղեակ ըլլայինք իր Ջուլֆա – Խոյ գիծով յառաջանալուն, կրնայինք վերագրաւել Սալմաստը եւ միանալ իրեն :

Ու մեր միացեալ ուժերը Անդրանիկի հրամանատարութեամբ ի վիճակի կ'ըլլային վերագրաւելու Վանը, Թշնամին շպրտելով մինչեւ Բաղէշ եւ Մշոյ դաշտը :

Թուրք հրամանատարները ըմբռնած էին մօտալուտ վտանգը եւ Սալմաստի իրենց ուժերու կարեւոր մէկ մասը տեղափոխած էին դէպի Խոյ:

ԱԶԳԻՆ

Տեսակցութիւն մը

ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՀԵՏ

ՆԻՍ.— «Առաջին անգամ ըլլալով հայ Կաթողիկոս մը կը ժամանէ Ֆրանսա»,— արձանագրած էր անցեալ օր տեղական մամուլը, երբ հաղորդուեցաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Հայրապետին այցելութիւնը :

Այս այցելութեամբ ծերունի Հայրապետը ուղեւորութեան տարի մը կ'ընծայէր Նիսի հայութեան, որ միշտ շուքի մէջ մնացած է :

Իբրեւ Թղթակից, «Արարատ» ճաշարանի տէր եւ տնօրէն Պ. Սուրէն Գարախանեանի կողմէ ազնուօրէն տրամադրուած ինքնաշարժը նետուելով, չորեքշաբթի օր, ընկեր Միրիճան Անսուրեանի հետ միասին ճամբայ ինկայ, դէպի Ժուան լէ Փէն եւ Քան :

Հակառակ ծանուցուած ըլլալուն թէ Նիս ժամանումը տեղի պիտի ունենար ժամը 4ին շուրջ, Հայրապետական գնացքը Ժուան լէ Փէն հասաւ երեք ժամ յապաղումով, երեկոյեան ժամը 7ին :

Ի զուր կը յուսայի տեսնել բազմաթիւ կառքերու շարք մը: Ճամբուն վրայ՝ ոչ Մարսիլիայէն ընկերակցողներ կային եւ ոչ ալ Նիսէն դիմաւորողներ, բացի մեզմէ :

Հայրապետական կառքը եւս համեստ էր : Միեւնոյն ժամանակ խճողուած էր: Անոր մէջ տեղ գրաւած էին Գարեգին կաթողիկոս, իր քարտուղարը եւ Անթիլիասի դպրեվանքի վերատեսուչ՝ Դերենիկ եպիսկ. Փոլատեան, Արտաւազդ արք., Նիսէն ուղարկուած գնացքի առաջնորդ մը եւ, բնականաբար, ինքնաշարժին վարիչը եւ բարձրաստիճան հիւրերուն գոյքերը: Միայն «Յառաջ»ի տրամադրուած կառքն էր որ կ'ընկերանար հայրապետական անշուք tractionին:

Ուշ ժամանակ, երկու կառքերէ բաղկացած «Թափօրը» հասաւ Նիս, Պուլվառ տը լա Մատլէնի Հայոց եկեղեցին, ուր հաւաքուած էին սակաւաթիւ հայրենակիցներ :

Եկեղեցւոյ հողաբարձութիւնը մատուռի սանդուխները ծածկած էր գորգով մը :

Գարեգին կաթողիկոս պահ մը հանգստանալէ վերջ, իր առաջին օրհնութիւնները ընծայեց ներկայ հաւատացեալներուն եւ յայտնեց իր ուրախութիւնը Նիսի Ս. Աստուածածին եկեղեցին վերանորոգուած եւ աւելի պայծառացած գտնելով: Յետոյ, բացատրեց թէ Ս. Էջմիածնի եւ Կիլիկիոյ երկու կաթողիկոսական աթոռներու գոյութիւնը հետեւանք է հայ ժողովուրդի ցիր ու ցան, երկրէն կտրուած եւ տարագիր կացութեան :

Այս առթիւ արեւշատութիւն մաղթելով Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին, աղօթեց որ Մայր Աթոռը յաւէտ կանգուն մնայ, ինչպէս նաեւ կանգուն մնան Բագրատունիներու, Արշակունիներու սրբազան ժառանգը՝ Կիլիկիոյ աթոռը, դէպքերու բերմամբ այժմ փոխադրուած Անթիլիաս, Երուսաղէմի պատրիարքութիւնը, նաեւ Պոլսոյ պատրիարքական աթոռը, որ դեռ երէկ կ'երկրորդէր Ս. Էջմիածինը ի սփիւռս աշխարհի եւ որ այժմ, կորսնցուցած իր նախկին մեծութիւնը, կը մնայ միայն իբրեւ ստուեր եւ խորհրդանիշ :

Յետոյ ծերունի Հայրապետը առաջնորդուեցաւ Նիս, Օթէլ Աթլանթիքի մէջ նախապէս պատրաստուած յարկաբաժինը :

Մինչեւ պանդոկ ընկերանալէ վերջ, նկատի առնելով իր կրած յոգնութիւնը, տեսակցութիւն մը խնդրեցի ուրբաթ օրուան համար, երեք բարեկամներու հետ :

Նշանակուած օրը վերատեսուչ Դերենիկ եպիսկ.ին առաջնորդութեամբ ներկայանալով ծերունազարդ Հայրապետին, ուզեցի հասկնալ թէ տրամադի՞ր է պատասխանելու կարգ մը հարցումներու :

Միշտ նկատի առնելով իր առողջական վիճակը եւ բժիշկներու պատուէրը — որեւէ յոգնութիւն չկրել առ նուազն երկու ամիս — համառօտ հարցումներ ուղղեցի Եգիպտոսի գաղութին, Ֆրանսա կատարած իր այցելութեան, Երուսաղէմի պատրիարքութեան եւ Անթիլիասի, Ֆրանսահայ թեմական ընտրութիւններու, Կ. Պոլսոյ պատրիարքական աթոռին շուրջ ստեղծուած քաոսին, իր մշակութային աշխատանքներու մասին :

Հայրապետը յօժարութեամբ տուաւ իր պատասխանները, որոնց կարեւոր մասերը կ'ամփոփեմ ստորեւ:

Նախ ամէն տեսակէտով իր գոհունակութիւնը յայտնեց Եգիպտոսի գաղութին մասին: Կը ցաւէր սակայն, որ իր սրտի տագնապը արգելք եղաւ գործադրելու իր ծրագիրը:

Կիւբեղ պատր.ի յուղարկաւորութեան առթիւ, անձամբ ականատես եղած է Երուսաղէմի աղէտեալ ժողովուրդին ընծայուած օգնութեան դժուարին գործին: Այժմ վանքի անկիւնները լի են բազմահազար աղէտեալներով: Վանքը հազար չքաւոր հայրենակիցներու սնունդ կը մատակարարէ իր նիւթական համեստ պայմաններով եւ դուրսէն եկած աջակցութիւններով : Վանքի հասութիւնները բաժնուած ըլլալով Իսրայէլի եւ Ամմանի հողերուն վրայ, հակառակ նոյն պետութիւններու բարեացակամ վերաբերմունքին, Պատր. Տեղապահը կը հարկադրուի զանազան փոխառութիւններ կնքել եւ նուէրներ հաւաքել :

Կիլիկիոյ Աթոռն ու դպրեվանքը կախում ունին ժողովուրդի աջակցութիւններէն : Դժբախտաբար կարգ մը Հայեր գիտակցօրէն եւ ոմանք ալ անգիտակից՝ լայն օժանդակութիւն չեն մատուցաներ: Յարդ. Ամերիկայէն եւ Եգիպտոսէն ընծայուած փոքր օգնութիւններով եւ զանազան չնչին եկամուտներով՝ Անթիլիասի հայկական բոյնը կանգուն կը պահուի «աւազի վրայ»: Ինք երբ կ'անցնէր գլուխը կիլիկեան աթոռին, Դպրեվանքը ունէր միայն 20 աշակերտներ, որոնց թիւը բարձրացած է այժմ 60ի: Իր նախաձեռնութիւնն է հիմնարկութիւնը այն դասարաններուն, ուր երկու տարուան ընթացքին կը պատրաստուին քահանաներ եւ վարդապետներ: Ձեռնարկը դժուար է, որովհետեւ իւրաքանչիւր քահանացուի ծախքը պէտք է հաշուել 500 տոլար: Ասկէ զատ, անոնց ուսման ժամանակամիջոցին, հարկ է հոգալ իրենց ընտանիքներու ապրուստը:

Ֆրանսայի Թեմական ընտրութիւններուն մա—

սին Գարեգին կաթողիկոս ձեռնպահ կը մնայ, որովհետեւ իր թեմը չըլլալով՝ իր գրադումներուն մաս չի կազմեր։ Իսկ Պոլսոյ պատրիարքութեան կնճռոտ հարցը իր սրտին վրայ ամենախոր վէրք մը բացած է։ Պահ մը բարձրացնելով իր ձայնը,

— Խայտառակութիւն է, եւ մենք տանում ենք այդ խայտառակութիւնը :

Կաթողիկոսը կը վախնայ որ խայտառակութիւնը աւելի յառաջ տարուի, եւ անիրաւութիւնը ընդլայնուի, հակառակ անոր որ, ըստ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի հրահանգին, «Պոլսոյ Տեղապահը արդէն հրաժարած է իր Աթոռէն եւ նոր պատրիարք պէտք է ընտրուի» :

— Պոլսի համար գրեցէք հետեւեալը .— Ես համարում եմ հայ ազգի ցաւերից մէկը եւ ցաւում եմ հայ ազգի համար :

Առ այժմ, բժշկական խորհուրդներու համաձայն, կաթողիկոսը ընդհատած է իր մտաւոր աշխատանքները։ Այսուհանդերձ Անթիլիասի տպարանին մէջ մամուլի տակ է առաջին հատորը իր «Հայ ձեռագիրներու եւ Յիշատակարաններու հաւաքածոյ»ին, որ կը բաղկանայ երեք հատորներէ :

Այդ միջոցին Արատաւազդ արք. միջանկեալ ըսաւ թէ՝ «Ռատիօ-Տիֆիւզիօն»ի կողմէ հրաւիրուած ըլլալով, այս ցերեկ, տասը վայրկեան խօսեցաւ (Ֆրանսերէն) եւ Ֆրանսացի ժողովուրդին ներկայացուց Կիլիկիոյ կաթողիկոսին կեանքը եւ այցելութեան նպատակը :

╳ Կիրակի առաւօտ, ի ներկայութեան Նիսի եւ հեռաւոր արուարձաններու հաւատացեալ Հայերու հոծ բազմութեան մը, Դերենիկ եպիսկ. պատարագեց նախագահութեամբ Գարեգին կաթողիկոսի, որ կարճ բայց չինիչ քարոզով մը՝ թելադրեց ժողովուրդին հաւատալ իր ազգային անցեալին, իր նահատակներուն, իր մշակոյթին, իր աւանդութիւններուն եւ Եկեղեցիին, որոնցմով պիտի կերտուի հայ ժողովուրդի վերածնունդը :

— Մենք երեքուկէս միլիոն չենք միայն, մեր միլիոնաւոր նահատակներու ոգին կ՚ապրի մեր մէջ, որով մեր ժողովուրդի թիւը կը հասնի բազմաթիւ միլիոններու :

Քարոզէն վերջ Վեհափառը հրաւիրուեցաւ եկեղեցւոյ բակին մէջ պահ մը հանգստանալու :

Իր իսկ ցանկութեամբ, իր մօտ աթոռ դըրուեցաւ Իշխանուհի Արղութեանի, որուն գերդաստանական հայրենասիրութեան եւ բարերարութեան մասին հակիրճ ծանօթութիւններ տուաւ իր շուրջիններուն :

Եկեղեցական արարողութենէն վերջ, հոգաբարձութեան կարգադրութեամբ, հաչասեղան մը տրուեցաւ կաթողիկոսին, Մատլէն Բողի մէկ սրճարանին մէջ ... Ներկայ էին 25 — 30 անձեր, որոնք ընտրուած էին ըստ կամս, եկեղեցւոյ բակը, ստուարաթիւ Հայերու մէջէն :

Դժբախտաբար կաթողիկոսին վայել հրաւէր մը կարելի չէր համարել այս հաւաքոյթը :

Վերջին պահուն, Տիկին Վ. Քէօլէեան Վիլֆրանշի դղեակը հրաւիրեց կաթողիկոսը եւ Դերենիկ եպիսկ.ը։ Անդրիկեան եղբայրներն ալ ի սպաս դրին իրենց սրտագին եւ աշխոյժ ծառայութիւնը։

ՇԱՀԱՆ ՍՒԽԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԳՐԵԼ ՄԷԿ ԷՋԻ ՎՐԱՅ, ՄԵԼԱՆՈՎ։ ԿՏՈՐՆԵՐՈՒ ՋԲԱԺՆԵԼ ՁԵՌԱԳԻՐԸ :

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Յուլիս 23, Կիրակի, հակառակ առաւօտեան օդի անստոյգ վիճակին, Փարիզի բոլոր շրջաններէն բազմութիւն մը եկած լեցուցած էր Շավիլի անտառը, տօնելու համար Խանասորի արշաւանքի տարեդարձը։ Հոն են մեր մտաւորականներէն շատերը, Հ. Յ. Դ. Փարիզի շրջանի ներկայացուցիչները։ Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն եւ մանաւանդ մեր Նոր Սերունդը իր Կեդր. վարչութեամբ։ Հոն է նաեւ մեր Կապոյտ Խաչը, հայ կանացի ամենամեծ կազմակերպութիւնը, իր բոլոր մարմիններով։ Հոն է վերջապէս մեր հայրենասէր ժողովուրդը մեծ ու պզտիկով։ Եւ այս ամէնը՝ «Ցառաջ»ի մէջ հրատարակուած պարզ ազդի մը վրայ :

Ժամը ճիշդ 3ին այս հաւատաւոր բազմութիւնը գնաց Շավիլի հին գերեզմանատունը, Խանասորի հրամանատարներէն իշխան եւ իշխանուհի Արղութեանի շիրիմին առջեւ իր յարգանքը մատուցանելու իր եւ իր կռուի ընկերներու անմահ յիշատակին։ Իբրեւ սգակիր կեցած է արշաւանքին միակ վերապրող, ծերունի «Խանասորցին»։ Մեր սիրելի ընկերուհին՝ Աստղիկ Քէօսէեան իր յուզիչ ձայնով կ՚երգէ աւանդական, «Տէր ողորմեան»։ « Ամենասուրբ երրորդութիւն, տուր աշխարհիս խաղաղութիւն, նահատակաց արքայութիւն, հերոսներու անմահութիւն»։ Խաղաղասէր եւ միանգամայն հերոսապաշտ ժողովուրդ, որ այս եկեղեցական մեղեդին վերածեր է ազգային երգի :

Երկիւղած լռութեան մէջ խօսք կ՚առնէ հանրապետական Հայաստանի խորհրդարանի անդամ ընկեր Հայկ Սարգիսեան, համառօտակի կը պատմէ Խանասորի արշաւանքը, կը նկարագրէ այն օրերու երիտասարդութեան խանդավառ նուիրումը հայրենիքի ազատագրութեան սրբազան գործին եւ ընդհանուր մարդկութեան խաղաղութեան նուիրական դատի : Կը թելադրէ ներկայ երիտասարդութեան հետեւիլ Իշխաններու, որոնք արհամարհելով անձնական փառք ու տիտղոս, իրենց անձը ի սպաս դրին հայ ժողովուրդի բարօրութեան։ Շավիլի Նոր Սերունդի կրտսերներէն Օր. Մառի Սարգիսեան կ՚արտասանէ յուզիչ կտոր մը ողբացեալ ընկեր Ա. Ահարոնեանէն։

Կ՚այցելենք նաեւ ողբացեալ Բժ. Տէր Դաւթեանի գերեզմանը։ Ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան կը խօսի մեր սիրելի բժիշկին մասին, վեր հանելով անոր բացառիկ յատկութիւնները, անոր արդարասէր հոգին թէ իբրեւ ազնիւ մարդ եւ թէ իբրեւ Դաշնակցական :

Մինչ այդ գերեզմանատան մօտակայ անտառին մեզի յատկացուած մասը լեցուած էր արդէն։ Շավիլի մեր ընկերները շուարումի մէջ են այդքան ժողովուրդի պէտքերուն հասնելու համար : Որքան անդամներ ընկերներու անձնական կառքերը օգտագործուեցան նոր պաշար հասցնելու համար։ Ու այսպէս մինչեւ իրիկուն, հաւաքուած ընկերական ու ընտանեկան սեղաններու շուրջ հաւատաւոր բազմութիւնը ապրեցաւ պահ մը դարձեալ իր հին օրերը, մինչ մէկ կողմէ բարձրախօսը կը հնչեցնէր ազգային եւ յեղափոխական երգեր։ Նոր Սերունդի երգչախումբը նմանապէս իր մասնակցութիւնը բերաւ այս տօնակատարութեան ղեկավարութեամբ երաժշտագէտ Պ. Մեսումենցի։ Ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան դաշտին վրայ եւս խօսեցաւ իր հայրենասիրական ճառը, ոգեկոչելով մեր բոլոր հերոսամարտերը։ Ուշ ատեն, երբ մութը պատած էր ամէն կողմ, Շավիլի անտառը դեռ կը ցնծար ազգային երգերով :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ԴՊՐՈՑԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հունձքի եղանակն է։ Եղանակն է նաեւ դպրոցական հունձքի, ու ամէն մէկ շրջան արդար հպարտութեամբ իր բերքի քանակութիւնը յանձնեց կամ կը յանձնէ «Յառաջ»ին։

Մեր դպրոցական քննութիւններն ալ տեղի ունեցան ի ներկայութեան ծնողներու եւ Ազգ. միութեան նախագահ՝ Պ. Քիրազեանի։

Հանդիսաւոր օրերու հագուստ եւ դպրոցականի վայել կեցուածք՝ նոյնիսկ ամենաչարաճճիներուն մօտ։ Ժամը 9ին, ամէնէն փոքրերէն կը սկսի քննութիւնը եւ ինչ խիստ քննութիւն։

Դասարանները իրարու կը յաջորդեն։ Քննիչներու եւ ծնողներու պարզ, հասկնալի գոհունակութեան ժպիտը կը մեծնայ, կը ծաւալի եւ ուրախառիթ անակնկալի մը համեմատութիւնը կը ստանայ հետզհետէ։

Չէինք սպասեր որ մեր բարձրագոյն դասարաններու 14—16 տարեկան տղաքը ոչ միայն սահուն, յստակ եւ գիտակից ընթերցում ունենան, այլեւ կարենան տրուած նախադասութիւնները վերլուծել առանց մեծ դժուարութեան, նոյնիսկ շատ դիւրութեամբ :

Պ. Քիրազեան յուզուած՝ այս գեղեցիկ արդիւնքէն, կը շնորհաւորէ տղաքը, Կապ. Խաչուհիներն ու իրենց ուսուցչուհին եւ Ազգ. Միութեան կողմէ Կապոյտ Խաչի դպրոցին կը նուիրէ հազար ֆրանք :

Կէսօրէ վերջ, տարիներէ ի վեր կիրակուած շատ գեղեցիկ սովորութեան մը համաձայն, Կապոյտ Խաչի ծախքով, դպրոցական բոլոր աշակերտները պտոյտի տարուեցան Uriage, ուր եկած էին նաեւ շատ մը ծնողներ :

Այս պտոյտին ձգած տպաւորութեամբ, մեր սաները ամիսներ մը եւս սերտօրէն պիտի կապուին հայ դպրոցին հետ :

╳ Ութ օր վերջ դաշտահանդէս մը, Seyssinի մեր ծանօթ դաշտին վրայ, հայերէնի դասընթացքին հետեւող տղոց մրցանակաբաշխութեան առթիւ։

Ամբողջ օր մը երգ եւ ուրախութիւն բոլորին, մանաւանդ դպրոցականներուն համար։ Ներկաներու մեծ թիւը աւելի եւս հանդիսաւոր երեւոյթ մը կուտայ Կապոյտ Խաչի հինգ տարիներու անխոնջ աշխատանքը ձեւով մը նուիրագործող այս դաշտահանդէսին։

Նախակրթարանի համապատասխան վկայագիր պիտի ստանան Ե. դասարանի աշակերտները։ Մենք այն վստահութիւնն ունինք թէ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը, կամ իր կողմէ լիազօրուած կրթական, ուսումնական մարմին մը, յետ քննութեան, սիրայօժար պաշտօնական վաւերագրերով պիտի փոխարինէ ժամանակաւոր հանգամանք կրող այս վկայագիրները :

Դաշտահանդէսի պաշտօնական մասին կը նախագահէր Պ. Քիրազեան, իբրեւ օգնական ունենալով Պ.Պ. Միքճեան՝ քարտուղար եւ Պ. Ան. Օհանեան՝ խորհրդական։ Ան իր բացման քանի մը խօսքով վեր առաւ Կապոյտ Խաչի կրթական աշխատանքի կարեւորութիւնը եւ մասնաւորապէս շեշտեց թէ այդ աշխատանքով ձեռք ձգուած արդիւնքը գոհացում կուտայ միշտ՝ իբրեւ Հայու, ծնողքի եւ հայրենասէրի :

Գեղարուեստական բաժինը ապահովեցին դպրոցական աշակերտները իրենք, իրենց երգերով, արտասանութիւններով եւ պարերով :

Նախակրթարանի համապատասխան վկայագիր ստացան հետեւեալները.— Օր. ներ Ալիս եւ Պէաթրիս Մարտիրոսեաններ, Ալ. Թորոսեան, Ս. Սիսլեան, Մ. Այվազեան եւ Խաչատուր Անտոնեան։ Ջերմօրէն կը շնորհաւորենք բոլորն ալ :

Ներկաները խանդավառուած սեղծուած մթնոլորտէն, Կապ. Խաչի դպրոցին իրենց գոհունակութիւնը յայտնելու ձեւով՝ ըրին ինքնաբերաբար նուէրներ, որոնցմէ գոյացաւ 8100 ֆրանք :

Դաշտահանդէսի ընդհ. մուտքը եղաւ 48775 ֆրանք :

Այսպէս, առանց մնայուն եւ հաստատուն եկամուտի, առանց մտաւորականներու բարոյական օժանդակութեան, միայն շնորհիւ համեստ տիկիններու որոնք տիտղոսներու հովանիին ալ չեն ապաւինիր, շուրջ 60 մանուկներ եւ նաեւ երիտասարդներ հայերէն կը սորվին եւ ազգային ոգիով կը ներշնչուին :

Երբ այսքան գեղեցիկ գործեր կը կատարուին յանուն Կապոյտ Խաչի, ժամանակն է քայլ մը եւս առաջ նետուելով, ձեռք առնել դպրոցական հողը, քանի որ ուրիշներ այդ հարցով կը զբաղին այն –

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (134)

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԺԵ.

Այդ կարծիքը արտասանում էր Աւետարանոցի ամենաթոյլ, խեղճ մարդը։ Բայց դա կէսաւական էր...

Գայիանէն պինդ գրկեց Յովսէփին։ Նա լաց էր լինում, իսկ Յովսէփը անդադար կրկնում էր.

— Ինձ էլ տուր, քոյրիկ ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ա.

— Միթէ՞ դեռ կասկած կայ :

— Թահմազ – Ղուլի – Խանը Իրանի ամէջին հերոսն է, բայց երբեք չէ մոռանում, որ երդ-կային գործի յաջողութիւնը տարակուսական է։ Թահմազը զգոյշ է, մինչդեռ մի ուրիշը նրա տեղ վաղուց ինքն իրան Աստուած կամ Աստուծու նըման մի բան կը լինէր հրատարակած :

— Դա խելօքութիւն է ցոյց տալիս։ Խելօք մարդը նոյնիսկ աննշան յաղթութիւնից էլ հազարին օգուտներ է դուրս բերում։ Իրանը, այո, կենդանացաւ, այժմ կարելի է հաւատալ մի այդպիսի փտած դիակին շունչ տալ կարող էր միայն այն մարդը, որ քաջութիւնից աւելի խելք ունի։ Բայց ինձ չէ ուրախացնում Իրանի երազանքը... Ինձ զարմացնում է քո բերած խորհուրդը .. Ո՞րտեղից հանեցին նրան :

— Չը գիտեմ, Մելիք, ես միայն պատմեցի այն, ինչ որ մի քանի անգամ լսել եմ շատերից : Մարդիկ, որոնք Թահմազ – Ղուլի – Խանի մերձաւորներից են, որոնց յայտնի են նրա դիտաւորութիւնները, այդ էին ասում :

— Հաշտութի՞ւն ...

— Այո ... Ասում են, Իրանը ունի իր սեփական շատ ցաւերը, պէտք է սպասել, հաշտուելով գոնէ առժամանակ :

Եւ այսպէս խօսողը մօտեցաւ փոքրիկ խուցի լուսամուտին։ Տարիքով նա շատ ջահիլ էր իր խօսակցից, բայց հասակով այնքան բարձր էր, որ կարողացաւ նայել պատի վերեւում բացած լուսամուտից եւ տեսնել շրջակայքը :

Խօսակցութիւնը տեղի ունէր Դիզակի Սպիտակ Խաչ վանքում, որ շինուած էր մի բարձրաւանդակի վրայ, Հաղրութ եւ Վանք գիւղերի մէջտեղը։— Ցուրտ առաւօտ էր։ Երէկուանից մաղւում էր խիտ եւ մանր ձիւնը :

Լուսամուտը նայում էր այն բարձր սարերին, որոնք երեք կողմից շրջապատում են Հաղրութի ձորը։ Նրանց երկար կատարները կարծես ծուխ էին արձակում. գիշերը վեր էր կացել, սաստիկ քամի, բուքը ցածրից ձիւնի ամպեր էր բարձրացնում եւ պտտեցնում էր օդի մէջ, խառնելով վերեւից տղացող տարափի հետ :

Երիտասարդը ուշադրութեամբ դիտում էր լեռնաստանի ձմեռնային մռայլ եւ սպառնալից օրը։ Եւ հասկանալի էր թէ ինչու նա պատրաստուած էր ճանապարհ գնալու :

ԼԷՕ

քան, ինչքան ան կը ծառայէ իրենց քաղաքական համոզումներու տարածման :

Դպրոցական հողը, նիւթականին հետ եւ անկէ շատ աւելի աշխատող ձեռքերու եւ բարոյական վարկի խնդիր է :

Այս լուրջ խնդիրը անգամ մը եւս կը յանձնենք կաթ. Խաչի Շրջ. վարչութեան ուշադրութեան :

Թղթակից

Ամերիկա կը դադրեցնէ զինուորական արձակուրդները

ՊԱՀԵՍՏԻՆԵՐՈՒ ԶՕՐԱԿՈՉ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը ջնջեց բոլոր արձակուրդները՝ Գերմանիա եւ այլուր հաստատուած 120 հազար ամերիկացի սպաներու եւ զինուորներու համար : Միեւնոյն ատեն գաղտնի հրահանգներ տրուած են Գերմանիա հաստատուած քաղաքացիներուն, ի հարկին հեռանալու, պաշար ամբարելու եւ ուրիշ զգուշութիւններ ձեռք առնելու համար :

Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը յայտարարեց թէ օդանաւային ուժը 48 թորմիղէն պիտի բարձրանայ 69ին, մինչեւ 1953 Յունուար, ինչ որ կը նշանակէ յաւելում 136.000 օդաչու սպաներու եւ զինուորներու :

╳ Լրագրական ասուլիսի մը առթիւ, նախագահ Թրումըն պարզապէս «ո՛չ» պատասխանեց, երբ հարցուցին թէ հիւլէական ռումբ պիտի գործածէ՞ Քորէայի մէջ : Բայց աւելցուց թէ նոր գումարներ պիտի պահանջէ, զինելու համար վրտանգուած ազգերը : Նախագահը մերժեց պատասխանել Գերմանիոյ եւ Ճափոնի վերազինման մասին եղած հարցումներու :

╳ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը անգամ մը եւս յայտարարեց թէ պիտի պաշտպանեն արեւմտեան Գերմանիան՝ արեւելքէն եղած որեւէ յարձակման դէմ :

╳ Անգլիոյ երեսփ. ժողովին Եչ. օրուան նիստին մէջ, Չըրչիլ փաստերով հաստատեց թէ Եւրոպայի պաշտպանութիւնը այսօր շատ աւելի տկար է քան հարաւային Քորէայի պաշտպանութիւնը. «բայց քանի որ Մ. Նահանգները միշտ անվիճելի գերազանցութիւն մը ունին հիւլէական զէնքերու տեսակէտով, կը յուսայ թէ պիտի կըրնան խուսափիլ երրորդ աշխարհամարտէն» : Իր համոզումով, հիւլէական ռումբն է խաղաղութեան բանալին : «Թէեւ տաժանելի բան է երբ կ'ըսեն, պաշտօնապէս, թէ Ռուսաստան գտած է հիւլէական ռումբին գաղտնիքը, բայց անջրպետ մը կայ գաղտնիքը իմանալուն եւ մեծ քանակութեամբ ռումբ ունենալուն միջեւ» :

Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը պատասխանելով քննադատութեանց, ըսաւ.

— « Ես բախտին չեմ ձգեր պաշտպանութիւնը : Ես կը գործեմ այն ենթադրութեամբ թէ որ եւ է բան կրնայ պատահիլ, թէ խռովութիւն կրնայ ծագիլ, որեւէ տեղ, նոյն իսկ մեծ համեմատութեամբ : Ինչ կը վերաբերի արեւմտեան Եւրոպայի, գիտենք թէ ինչ բանի պէտք ունինք : Մեր ներկայ դիրքը շատ վար կը մնայ օրուան պահանջէն : Ի հարկին զէնքի տակ պիտի առնենք կարգ մը պահեստի զօրագասեր » :

ՔՈՐԷԱՅԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, հիւս. Քորէայի բանակէն երկու զօրաբաժիններ կը վերակազմուին, վճռական յարձակում կատարելու համար ամերիկեան կեդրոնին դէմ : Զօր. Մէք Արթըրի շտաբը կ'ըսէ թէ ճակատը բաղդատաբար հանդարտ էր : Զօրավարը միշտ լաւատես է : Եչ. օր ճակատը այցելելէ վերջ յայտարարեց մամուլի ներկայացուցիչներուն.— «Երբեք այսքան վստահ չէի եղած յաղթանակի մասին» :

Ուրիշներ կը կարծեն թէ շատ ծանր է ամերիկեան զօրքին վիճակը, հարաւային Քորէայի մէջ : Կարմիրները ոչ միայն 120 — 130 հազար ռազմունակ զինուոր ունին ճակատին վրայ, այլեւ բազմաթիւ արձակազէններ որոնք ամերիկեան գիծերուն մէջ կը սողոսկին : Հարաւ. Քորէայի բանակը շատ ծանր կորուստներ կրած է, իսկ Ամերիկացիները միայն երեք զօրաբաժին ունին եւ անհամբեր կը սպասեն նոր ուժերու :

╳ Ամերիկացիները կը շարունակեն անխնայ ռմբակոծել կարգ մը նաւահանգիստներ եւ զինուորական դիրքեր : Թշնամին կը փորձէ պաշարել կարեւոր քաղաք մը, Քումչոն, որ 60 մղոն հեռու է գլխաւոր նաւահանգիստէն (Փուզան) : Ամերիկացիները նոր նահանջ մը կը նախատեսեն, ճակատը ամրացնելէ առաջ :

╳ Մ. Նահանգներու ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը զօրակոչի հրաւիրեց հարիւր հազար զինուորներ, Սեպտեմբեր — Հոկտեմբեր ամիսներուն համար :

╳ Ամերիկեան զինուորական օդանաւ մը ջրամոյն կորսուեցաւ Ճափոնի Օշիմա կղզիին մօտ : 26 ուղեւորէն չորսը պատերազմական թղթակիցներ էին, երեքը ամերիկացի, մէկը Ֆրանսացի :

Դաշտահանդէս

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՆ 53րդ տարեդարձին առթիւ : Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի « Վարանդեան » կոմիտէին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Փոն տը Շէրիւի «Անդրանիկ» խումբին :

Այս կիրակի ամբողջ օրը Փոն տը Շէրիւի հովասուն անտառին մէջ :

Օթօքարները կը մեկնին ժամը ճիշդ 9ին Place Guichardէն : Տոմսերը կը ծախուին ընկերներ Մ. Միրզէի Ա. Թաթուլեանի եւ Ս. Նաճարեանի մօտ : Կանխաւ ապահովել տոմսերը :

Դաշտահանդէս

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Սէնթ Էթիէնի Հ. Յ. Դ. «Անտոք» եւ Սէն Շամոնի Հ. Յ. Դ. Վարուժան ենթակոմիտէներուն, կը տօնուի Խանասորի արշաւանքի 53րդ տարեդարձը :

Այս կիրակի, հանրածանօթ «Պաղ Աղբիւր»ի մօտ :

Place Donanէն առնել հանրակառքը մինչեւ Rond Point, եւ ուղղուիլ դէպի La Métarre :

Կը խօսի ընկեր Կ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Առատ եւ մատչելի պիւֆէ :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի Խանասորի արշաւանքին տարեդարձին առթիւ, այս կիրակի, Prémolի անտառին մէջ :

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

Մեծ Դաշտահանդէս

Կազմակերպուած Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կառվարեան խումբին կողմէ, այս կիր. ժամը 10էն 21 Ecouenի «Jeu de Paume» անտառին մէջ :

Գեղարուեստական բաժին : Ճոխ պիւֆէ

Հաղորդակցութիւն.— Օթօպիւս թիւ 268, Porte de la Chapelleէն, իջնել Carrefour de l'Espérance,, Villiers le Bel :

ՅԱՌԱՋի տարածման համար

Կը նուիրեն Տիկին Զ. Խտըշեան (Փարիզէն) 500 եւ Պ. Թադէոս Պապանեան (Մարսէյլ) հազար ֆրանք :

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Դաւրա գիւղի Հայր. Միութիւնը խնջոյք մը սարքած է, ի պատիւ հայրենակից Պ. Միրիճան Շիրվանեանի, այս կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Իսիի Խրիմեան դպրոցին մէջ, 2 rue de la Défense : Պիտի ներկայացուի զաւեշտ մը, մասնակցութեամբ Միրիճան եւ Շմաւոն Պալեանի : Արտասանութիւն, մեներգ, նուագ եւ շատ մը անակնկալներ : Մուտքը ազատ է

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Տիկին Աղաւնի Մանուկեան, ծնած 1897ին, Վառնա, Թրքահպատակ, կ'ապրէր փեսին եւ թոռներուն հետ Քլամարի մէջ, բնակարանէն մեկնած է 1949 Նոյեմբերին եւ այդ օրէն որեւէ լուր չէ առնուած իրմէ :

Տեղեկացնել ոստիկանական տեսչութեան 2 rue Leon Seché, Paris (15) : Հեռաձայն Lecourbe 50-88 :

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՉԳԱԽԷԺԻ (քաուչու) ամենամեծ գործարանը կրակի տրուեցաւ համայնավարներու կողմէ, Սինկափուրի մէջ : Վնասը՝ 2.300.000 տոլար :

ՓԱԿԵՑԻ՞Ք 1940 — 1950ի ձեր բաժանորդագրութեան հաշիւը,

Մի ցաւիք եթէ Օգոստոսի ընթացքին դադրի ձեր թերթին առաքումը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Պօմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէն այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին : Ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղին ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան դպրոցը : Կարեւոր օրակարգ : Ընտրութիւն նոր վարչութեան :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին ժողովը՝ այս երկուշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին, դպրոցին սրահը, 78 rue Rabelais :

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՈՇԻ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Քամփ Ֆրէզ, Գարակէօզեանի ամառնային թատրոնին մէջ Գ. Սունդուկեանի

ՊԷՊՕՆ (ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՁԵՒՈՎ)

Կը նուագէ Չէօրէքճեան Պէպոյի բոլոր երգերն ու պարերը :

Կը մասնակցին երգչուհի Սիւզան, տիկին Աշխէն Տէր Յակոբով, Ե. Գարագաշ, Յակոբ Գարա, Տիկին Սիրանոյշ, Մ. Գօճապաշեան :

Կը պարեն կովկասեան պարող պարողուհիներ :

Մուտք ժողովրդական գիներով :

ԾԻԾԱՂԻ ԵՐԵԿՈՅ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

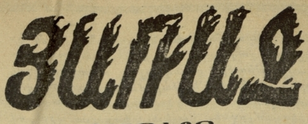
Ծանօթ դերասան ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ մասնակցութեամբ տէր եւ տիկին ԼՈՒՍՊԱՐՈՆԵԱՆներու, այս շաբաթ գիշեր ժամը 9ին Théâtre Mazenodի մէջ 88 rue d'Aubagne : Ա. անգամ ըլլալով կը ներկայացնէ Յ. Յ. Յ. Ամիրեանի

ԱԿՆՑԻ ՀԱՃԻ ԱՂԱՆ ԵՒ ՍԱՄԱԹԻԱՑԻ ԳՈՀԱՐԻԿ

(3 Հարսնիք մէկ տան մէջ)

Ներկայացումը կ'աւարտի ճիշդ ժամը 11.30ին : Մարսէյլէն կը մասնակցին Մութաֆեան, Պէշկէօթիւրեան, Ե. Սարըպօղոսեան :

Նոյն ներկայացումը 31 Յուլիս երկուշաբթի գիշեր Պօմոն, Սինէմա Ֆլօրէալի մէջ :

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Fondé en 1925
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 7 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63
Dimanche 30 JUILLET 1950 Կիրակի 30 ՅՈՒԼԻՍ

26րդ ՏԱՐԻ — 26e Année No. 6216—Նոր շրջան թիւ 1627
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՆՉ ԳԻՐՔԵՐԸ ԿԸ ԴԻԶՈՒԻՆ

Օտարականը եթէ հայերէն օրաթերթի մը խմբագրատունը մտնելով՝ աչք մը նետէր նոր հրատարակութեանց վրայ, պիտի բացագանչէր — ի՜նչ բախտաւոր ժողովուրդ :

Միայն Յառաջի «Սասնա Ծռեր»ները նոյն տպաւորութիւնը պիտի ձգէին անցորդի մը վրայ :

Այո, գիրքերը կը դիզուին, «Սասնա Ծռեր»ներն ալ իրենց կարգին : Եւ սակայն, սպառման շուկան չի բանիր այնպէս ինչպէս վայել է «կուլտուրական» ժողովուրդի մը :

Անհրաժեշտ չէ գրատուն մը հանդիպիլ :

Հարեւանցի ակնարկ մը՝ ձե՛ր իսկ շրջապատի տուներուն մէջ, ամէնէն վաւերական վկայութիւնը պիտի կազմէր :

Պիտի մոլորինք, եթէ միայն մեր ցիրուցան կացութեան մէջ փնտռենք այս տագնապին պատճառները :

Երէկ, երբ հայրենի հողերու վրայ կը բնակէինք իբրեւ համախումբ եւ հոծ բազմութիւններ, «հասարակ ժողովուրդը» դեռ նոր սկսած էր ճաշակել ազատ գրականութիւնը :

Հակառակ ատոր, գրական հատորներ կը հրատարակուէին իւրաքանչիւրը 1500 — 2000 օրինակ, սպառելով քանի մը տարուան ընթացքին :

Օսմ. Սահմանադրութեան առաջին տարիներուն, Պոլսոյ «Ազդակ»ը (երիտասարդ շաբաթաթերթ) գրական մատենաշար մը հաստատեց :

Յաջորդաբար լոյս տեսան տասը հատորներ, Սիամանթոյի «Կարմիր Լուրեր»էն, Վարուժանի «Ցեղին Սիրտ»էն, Ռ. Զարդարեանի «Յայգալոյս»էն մինչեւ Լ. Շանթի «Վերժին»ը : (Իւրաքանչիւրէն 2000 օրինակ) :

Զինադադարին, հազիւ քանի մը հարիւր օրինակներ մնացած էին, որոնք անհետ կորսուեցան [illegible]թեան մէջ :

Այդ օրերուն (1912), Թիֆլիսի ամէնէն մեծ գրավաճառը, տէր եւ տնօրէն «Կիւթէնպէրկ»ի, կը խոստովանէր թէ շատ աւելի գիրք կը սպառէ պոլսական գրատան մը միջոցաւ, քան ամբողջ Կովկասի մէջ, մէկ տարուան ընթացքին :

Դեռ չենք յիշեր սահմանամերձ քաղաքներու, Կարինի եւ Վանի մէջ հաստատուած գրատունները, որոնք ուղղակի գործառնութիւններ կը կատարէին Թիֆլիսի հետ :

Կ'ենթադրենք թէ ընթերցասիրութեան ճաշակը շատ աւելի զարգացած, ազնուացած պէտք է ըլլայ վերջին 30 տարիներու ընթացքին, ազատ ափերու վրայ :

Մանաւանդ որ, ոչ միայն աւելի յառաջադէմ տարրեր հասան, այլեւ սերունդները, հատուածները իրար խառնուեցան գաղութներուն մէջ :

Կարելի չէ ուրանալ փոխադարձ ազդեցութեանց եւ մտաւոր պատուաստի ազդեցութիւնը : Ինչպէս եւ մշակոյթի բազմազան վաստակաւորներու համախմբումը՝ այս եւ այն գաղութին մէջ :

Դեռ ուրիշ պարագաներ ալ նկատի առնելով, պիտի եզրակացնէինք թէ տարագիր բազմութիւնները ի վիճակի են շատ աւելի գիրք եւ թերթ սպառելու, քան երէկ :

Պոլսոյ 55 — 60.000նոց գաղութը կը պահէ երեք մեծադիր օրաթերթեր, առանց հաշուելու պարբերական հրատարակութիւնները եւ գիրքերը :

Իսկ այստեղ իրարու վրայ կը դիզուին այնքան արժէքաւոր գիրքեր, տեղին վրայ հրատարակուած ըլլան թէ ուրիշ գաղութներէ ղրկուած :

Գիներու բարձրացման հե՞տ սկսաւ այս անկումը : Նոյն տխուր պատկերը չէ՞ինք տեսներ պատերազմէն առաջ ալ, երբ ամերիկեան ծխախոտի մը գինն ունէր հայերէն գիրքը :

Անտարբերութիւն, ճաշակներու այլասերում, ազգային գիտակցութեան թուլութիւն, — այս մեղքերուն մէջ փնտռեցէք բուն պատճառը, եթէ հայերէն գիրքերը կը դեղնին գրատուններու կամ տպարաններու մէջ :

Ահա թէ ինչո՛ւ անհրաժեշտ կը գտնենք տեսակ մը զօրաշարժ սարքել, նախաձեռնութեամբ արդիական, բազմանդամ կազմակերպութեան մը :

Կամաւորներու Միութիւն մը, որ բան — գործ ընէ հայերէն հրատարակութեանց սպառումը, սկսելով իր իսկ անդամներէն : Ի հարկին ստանձնելով նուիրական հոգեր ալ, մատչելի դարձնելու համար սուղ գիրքերը :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Կը թուի թէ Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսին այցելութիւնն ալ դրամագլուխ պիտի ճարէ ծանօթ ամբոխավարներուն, թունաւորելու համար հանրային կարծիքը :

Ո՞ր առիթն է որ չեն օգտագործեր, կճելու համար գաղութի մեծամասնութեան հոգին :

Գոնէ յաջողա՛ծ ըլլային պատշաճ ընդունելութիւնը կատարել ծերունազարդ Հայրապետին :

Անշուշտ կարդացիք Նիսի թղթակցութիւնը, որ կը նկարագրէր կատարուած դիմաւորումը : Կատարեալ անտիրութիւն :

Խմբագրութիւնը չուզեց հրատարակել ուրիշ թղթակցութիւն մը, ուր նամակագիրը կը պատմէ, աւելի ծանր բառերով.

— « Ես, որպէս հակադաշնակցական ու իբր թէ Հայաստանասէ՛ր հոսանքին նուիրուած, իսկապէս կ'արգահատիմ ու գանանքով կը նայիմայն սուտերուն որ հրատարակուեցան կաթողիկոսին Մարսէյլ ժամանման առթիւ :

Անշուշտ օր մը կը պարզուի ամբողջ իրականութիւնը, պատկերազարդ մանրամասնութիւններով :

Եւ այս մարդիկն են որ կը փորձեն մուր քսել «Յառաջ»ի ճակտին, նորէն քնարեր առասպելներ թխելով :

Խեղճերը ստորագրելու քաջութիւնն անգամ չունին եւ ասոր — անոր բերնով կը գլորեն իրենց սովորական քսութիւնները :

Մոռնալով որ, ծիծաղելի կը դառնան ոչ միայն իրենց ընթերցողներուն, այլեւ չէզոք, ականատես եւ ականջալուր հասարակութեան առջեւ :

Ապահովաբար Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսը եւ Դերենիկ եպիսկոպոսն ալ հառաչանք մը արձակեցին, ի ներկայութեան Արտաւազդ արք.ի, որ շատ լաւ կը ճանչնայ իր Հ[illegible]պատը.

— Տէ՛ր, թող դոցա ...

ՎԱՀԷ

Աւելի ծանր դէպքեր Պելժիոյ մէջ

Թագաւորին դէմ ցոյցերը կը շարունակուին յարաճուն սաստկութեամբ, կազմալուծելով Պելժիոյ ամենօրեայ կեանքը : Վալոնիայի նահանգէն հազարաւոր բանթողներ որոշած են Բրիւքսէլի վրայ քալել, ընդհանուր գործադուլը լրացնելու համար : Վարչապետը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը ձեռք առած է անհրաժեշտ միջոցներ : Բարեկարգութեան հսկելու համար եւ կանչուած են արեւմտեան Գերմանիոյ պելժ զինուորներն ալ :

Ի պատասխան վարչապետին ազդարարութեան, Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը, որուն ենթակայ են Պելժիոյ բանուորներուն 45 %ը, յայտարարեց թէ Բրիւքսէլի վրայ պիտի քալեն Օգոստոս 1ին : Բոլոր կառատէրերէն խնդրուեցաւ տրամադրել իրենց կառքերը : Վարչապետը Թագաւորին պալատը գնաց, խորհրդակցելու համար : Յետոյ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ, յայտարարելով թէ Թագաւորը պատրաստ է վերաքննելու իր դիրքը, եթէ գործադուլի որոշումը ետ առնեն : Արհեստակցական Միութիւնները վճռած են պայքարը շարունակել մինչեւ ծայրը :

Ընդդիմադիրները նոր երգ մը յօրինած են Թագաւորին դէմ : Վերջին լուրերու համաձայն, Պելժիոյ 2.200.000 բանուորներէն 500.000ը կը մասնակցին գործադուլներուն : Ամէն օր յարձակումներ կը կատարուին հանրակառքերու, երկաթուղիներու, խանութներու եւն. վրայ : Շատ մը խանութներ փակուած են բռնութեամբ : Նպարավաճառները հազիւ երկու ժամ կրնան բաց պահել խանութները : Ընդհ. գործադուլ յայտարարուեցաւ Անվէրսի մէջ :

ՈՍԿԻՆ ԵՒ ՏՈԼԱՐԸ զգալի անկում կրեցին քանի մը օրուան մէջ : Տոլարը մինչ 400ի բարձրանալէ վերջ, իջաւ 375ի, Նափոլէոնը 4030էն 3870ի, եւայլն :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ դէմ կռուելու համար յայտարարութիւն մը հրատարակեց Ազգ. Ժողովին ձախերու խմբակցութիւնը, խիստ միջոցներ թելադրելով կառավարութեան :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՎԵՐԱԶԻՆՈՒՄԸ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ԱՐՏԱՔԻՆ ԵՒ ՆԵՐՔԻՆ ՃԱԿԱՏԻ ՎՐԱՅ

Ազգ. Ժողովին ուրբաթ օրուան նիստին մէջ, Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը՝ Պ. Ժիւլ Մոք, ծանրակշիռ յայտարարութիւններ ըրաւ ներքին եւ արտաքին կացութեան մասին, մասնաւորապէս շեշտելով թէ կառավարութիւնը որոշած է հրամանագիրներով գործել, ի խնդիր ապահովութեան : Անշուշտ խորհուրդ պիտի հարցնէն Ազգ. Ժողովի ձեռնհաս յանձնաժողովներուն, հրամանագիրները հրատարակելէ առաջ : Բայց, ներկայ պարագաներուն մէջ, չեն կրնար սպասել որ խորհրդարանը սովորական ձեւակերպութիւնները կատարէ, պաշտպանութեան օրէնքները քուէարկելու համար :

Պ. Մոք բացատրեց թէ Ֆրանսա երբեք պիտի չմիանայ յարձակողական պատերազմի մը, բայց չի կրնար չէզոք մնալ, պաշտպանողական պատերազմի մը մէջ : Յետոյ, իր պաշտպանութիւնը կրնայ երաշխաւորել միայն հաւաքական ապահովութեան ցանցով մը :

ԵՐԵՔ ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ԿԷՏԵՐ

Պ. Մոք երեք վտանգաւոր կէտեր կը տեսնէ աշխարհի մէջ.— 1. Ծայր. Արեւելք (Քորէա, Հնդկաչին եւ Մալէզեան կղզիներ).— 2. Միջին Արեւելքը՝ իր քարիւղի հանքերով.— 3. Արեւմտեան Եւրոպա : Իր կարծիքով, ամէնէն կարեւորը վերջինն է : «Բայց պէտք է ըմբռնենք թէ մեզի համար խնայողութիւն մը պիտի ըլլայ եթէ ճարենք անհրաժեշտ միջոցները՝ մեր երկիրը հեռու պահելու համար կռիւէն : Աւելի լաւ է բաւարար ծախքեր ստանձնել արտաքին պաշտպանութեան համար, քան սպասել արշաւանքին, յետոյ փրկելու համար մեր երկիրը » :

Այս առթիւ յիշելով Անգլիոյ ազգ. պաշտպանութեան նախարարին՝ Շինուէլի յայտարարութիւնները, դիտել տուաւ թէ պէտք չէ գերագնահատել Խ. Միութեան զինուորական կարողութիւնը : «Ճիշդ է որ Խ. Միութեան զինուորական ծախքերը կը կլանեն ազգ. եկամուտին 13 առ հարիւրը, ինչ որ յայտնապէս կը գերազանցէ միւս պետութեանց առ հարիւրը, ճիշդ է որ այդ պետութիւնը խաղաղութեան ատեն զէնքի տակ կը պահէ 175 զօրծօն զօրաբաժիններ, որոնց առնուազն մէկ երրորդը մեքենադէն կամ զրահապատ,— համագումար 2.800.000 զինուոր, 19 հազար օդանաւ եւ 25 հազար հրասայլ : Բայց պէտք է նկատի առնել հարցին երկու երեսներն ալ : Այս ուժերը բաժնուած են ահագին տարածութեանց վրայ, իսկ բազմաթիւ զօրամասեր հսկողութիւն պիտի կատարեն եւ ի հարկ[illegible]ն արբանեակ երկիրները որոնք [illegible]ակերպած չեն իրենց պարտադրուած լուծին : Ոչ Պ. Շինուէլ, ոչ ալ ես չենք ուզեր ըսել թէ ինչ գիտենք Ռուսիոյ պատերազմական ծրագրի մասին : Ազգ. Ժողովը պարզապէս պէտք է գիտնայ թէ յանկարծական յարձակումի մը համար տրամադրելի ուժերը շատ վար պիտի ըլլան վերոյիշեալ թիւերէն» :

Ուրիշ բացատրութիւններէ վերջ, Նախարարը ծանրացաւ ներքին ապահովութեան վրայ :

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԾԱՆՐ Է, ԲԱՅՑ ՈՉ ԵՂԵՐԱԿԱՆ

— « Պէտք է քաջութիւնն ունենալ ըսելու, որքան ալ տխուր ըլլայ.— 1950ին յարձակողական պատերազմի մը պարագային՝ մեր դիմացը պիտի ունենանք հինգերորդ զօրքեր, կուրօրէն անձնատուր՝ այն երկիրներուն որոնք նախայարձակման յանցանքը պիտի գործեն : Փոխանակ սահմանափակուելու ճակատին գծին կամ զրահապատ ուժերու հետեւած ճամբաներուն վրայ, կռիւը պիտի տարածուի ամբողջ երկրին մէջ : Ահա թէ ինչո՛ւ ծրագրած ենք փոփոխել ոստիկան — զօրքին եւ պահակազօրքին դերը՝ պատերազմի պարագային : Պիտի աւելցնենք անոնց թիւը : Միեւնոյն ատեն նոր զօրամասեր պիտի պատրաստենք, պայքարելու համար վայրաշուներուն (փառաշիւթիստ) եւ վնասարարներուն դէմ» :

Այստեղ Նախարարը բացատրեց թէ ներքին թշնամիները մեծ վնասներ կրնան պատճառել անկարգելներու միջոցաւ եւ խափանարար ձեռնարկներ կատարելով : Յետոյ ըսաւ թէ առ այժմ չեն խորհիր 12 ամիսէն 18ի բարձրացնել պարտաւորիչ զինուորութեան շրջանը, բայց «կառավարութիւնը ի հարկին պիտի դիմէ այդ միջոցին, ինչպէս եւ պահեստիներու զօրակոչին » : 1951ի ելմտացոյցին մէջ զինուորական ծախքը պիտի ըլլայ 500 միլիառ Ֆրանք, որուն մէկ տասներորդը պիտի գործածուի զօրացնելու երկրին պատերազմական կարողութիւնը :

— « Ո՞ր Ֆրանսացին պիտի մերժէր վարկեր տրամադրել իր երկրին, փրկելու համար զայն Քորէայի ճակատագրէն : Իսկապէս եղերական բան է զինադադար մը կատարել պատերազմէն հազիւ հինգ տարի վերջը, բայց Քորէայի պատերազմը կ'ապացուցանէ թէ ինչ վտանգներ կը սպառնան այն ժողովուրդներուն որոնք չափազանց ինքնավստահ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ

Բ.

Սասնայ ծռեր մեր մեծ դիւցազներգութեան մէջ եւս ունինք սքանչելի դրուագ մը, նմանօրէն յատկանշական, իբրեւ վկայութիւն Հայոց մահամարտին :

Բնաջնջման սոսկ վտանգը Հայաստանի դռներուն առջեւ։ Հազար – համար զօրք անպեխ – անմօրուս, հազար – համար զօրք պեխով – մօրուքով, հազար – համար զօրք սպիտակ – մօրուքով (տես Չիթունիի Սասունականը, էջ 712), վրան են զարկեր Հայոց դաշտերուն մէջ, որքան աստղ երկինքը՝ այնքան վրան գետինը (անդ, էջ 783), գզած բամպակ ըլլան անոնք ու դուն Ասածու կրակ՝ չես կրնար այրել հատցնել, յարդի մծիր ըլլան անոնք ու դուն հարաւ – քամի՝ չես կրնար մարել, կորեկ բուսած արտեր ըլլան անոնք ու դուն մանգաղ՝ չես կրնար հնձել եօթը տարիէն (էջ 785), բայց եւ այնպէս Ծուռ Դաւիթ, որ կը մարմնացնէ Հայութեան ոգին, ոչ միայն կը յաղթէ վտանգին, կ'աւլէ կը սրբէ թշնամին, այլ եւ մենամարտի կ'երթայ ուղղակի մահուան դէմ, որ Մսրայ – Մելիք կը կոչուի դիւցազներգութեան մէջ։ Փառաւոր գլուխ մըն է այդ մենամարտին նկարագրութիւնը,— Մսրայ – Մելիքը, ուժ տալու համար իր հարուածին, կը պատմէ հայ ժողովուրդը, նստաւ իր ձին եւ երեք ժամուան ճամբայ հեռուէն սուրալով՝ վազեց Դաւիթին վրայ ու Դաւթի գլխուն նետեց իր գուրզը երեք հարիւր վաթսուն լիտր ծանր։ Սար – քար թնդաց, քանեւչորս ժամ փոշին ծածկեց արեւին երեսը։ Դաւիթ ողջ էր տակաւին։ Այն ատեն Մսրայ – Մելիք, ուժ տալու համար իր երկրորդ հարուածին, նստաւ իր ձին ու մինչեւ Հալէպ քաղաք հեռուէն սուրալով վազեց Դաւիթին վրայ՝ գուրզը նետեց Դաւթի գլխուն։ Փոշին ծածկեց արեգակին երեսը, երկու օր եւ երկու գիշեր մթնեց երկինք – գետին։ Դաւիթ ողջ էր տակաւին։ Այն ատեն Մսրայ – Մելիք, ուժ տալու համար իր հարուածին, նստաւ իր ձին ու մինչեւ Մսրայ քաղաք հեռուէն սուրալով վազեց Դաւիթին վրայ՝ գուրզը նետեց Դաւթի գլխուն։ Փոշին ու մէգն, հողն ու քարը խառնուեցան իրարու, երեք օր եւ երեք գիշեր մութ մնաց երկինքը։ Դաւիթ ողջ էր տակաւին (էջ 843 – 850)։

Հետեւելով Լիւք – Անտրէ Մարսէլի, որ Գրիգոր Լուսաւորչի մահամարտին մէջ կը կարդար ոչ միայն Հայոց ճակատագրական դժբախտութեանց վկայութիւնը, այլեւ կենսունակութեան [redacted] յաղթանակը մահուան [redacted] թէ նոյն իմաստը ունի նաեւ Սասնայ ծուռ Դաւիթին յաղթերգութիւնը։

Թէ մահամարտը հայկական աւանդութիւն մըն է առաւելապէս, որ կը բխի Հայոց պատմութեան փիլիսոփայութենէն, կ'ուզեմ հաստատել նոր վկայութեամբ մը եւս, Գրիգոր Լուսաւորչի եւ Սասունցի Դաւթի ժողովրդական աւանդութիւններէն ետքը՝ այս անգամ մշակուած գրականութենէն (littérature savante) օրինակով մը, յիշեցնելով Դուրեանի քերթուածը։ Վաղամեռիկ այս բանաստեղծը «գիտցէք որ դեռ կենդանի եմ» կ'աղաղակէ մահուան բոլոր երեւոյթներուն դէմ, դագաղի՛ն մէջ, հողի՛ն իսկ մէջ(*)։

Արդ, ի՞նչ իմաստ պէտք է տալ այն ոգիին, որ կը մերժէ մեռնիլ Բաբելոնի պարիսպներուն տակ (Մայքըլ Արլէն) եւ փիւնիկի պէս կը յամենայ հայկական աւերակներուն մէջ։ Կենսապաշտութի՞ւն՝ հասարակ իմաստով,— սիրել կեանքը, ապրի՛լ եւ միայն ապրիլ։ Ես այդ իմաստը չգտայ մեր պատմութեան մէջ, որ Եղիշէն է գինովցուցեր «իմացեալ մահուան» օշինդրով։ Կեա՞նքը,— «չունին ալ ունին այդ կեանքը» (Մարսէլ Փանեօլ, Fanny թատերախաղ, էջ 205)։

Ա՛, ես ո՛րքան կը հրճուիմ ամէն անգամ որ, վերլուծումի մը համար, կը մտնեմ մեր մատենագրութեան գանձարանէն ներս,— դարերու իմաստութիւնը եւ ցեղային հանճարը, լուսեղէն ծաղիկներ անթառամ, յաւիտենականութեան ներշնչումը կուտան ինծի։ Եւ ես այնտեղ էր որ սորվեցայ թէ հայկական իմաստութիւնը կ'ընդունի երկու մահ,— մանիքէական ժառանգութիւն ըլլայ թէ քրիստոնէական աւանդութիւն, «երկու մահերու» վարդապետութի՛ւնն է որ զօրացուցեր է հայ հոգին, որպէսզի գրագէտը քալէ տառապանքին մէջէն դէպի իմացական երանութիւն, որպէսզի «զինուորեալ մանկունք» արեան մէջէն ճամբայ յարդարեն դէպի աշխարհն ազատ ստեղծագործութեան։ Եւ այդպէս սերունդնե՛ր քալեցին, անհանդուրժելի մարտիրոսութեան մը ուղիներէն, «կեանք իւրեանց ի մահ համարեալ, եւ մահք իւրեանց՝ անշուշտ կեանք» :

Հայոց այդ մարտիրոսութեան պատմութիւնը ծանօթ է Լիւք – Անտրէ Մարսէլի։ Անարգ թշնամին իր պալատները լեցուց առեւանգուած հայ կիներով եւ երախաներով, յօշոտեց հազարաւոր երիտասարդներ (dépecés à l'arabe կը գրէ Լիւք – Անտրէ Մարսէլ, բայց պէտք է կարդալ à la turque), հայ զինուորները ողջ – ողջ հիւսեց պատերուն մէջ կամ այրեց խարոյկի վրայ, հայ կիներ անդունդն ի վար նետուեցան երգելով՝ խուսափելու համար առեւանգիչներու ձեռքէն, կաթնկեր մանուկներ չամփուրի ձեւով սուիններու վրայ անցուեցան կամ ցիցերու, չկշտացա՛ւ թշնամին, լլկեց մանկահասակ կոյսերը, ողջ – ողջ այրեց եկեղեցականները կուպրով ծեփելէ կամ քարիւղով օծելէ ետքը,, եաթաղանով ճեղքեց փշրեց բանաստեղծներուն գանկը,— եւ այսպէս դարե՛ր շարունակ։ Բոլոր այս վայրագութեանց պատմութիւնը կարդացեր է Լիւք – Անտրէ Մարսէլ, երբ արուեստ մարդասպանութեան կ'անուանէ Հայոց դէմ գործուած ոճիրը, որ մինչեւ սատիզմ կը հասնի :

Համակերպիլ այս մարտիրոսութեան՝ ապրելու սիրոյն համար միայն, պիտի նսեմացնէր մեր պատմութեան փառքը։ Անոնց սատիզմին դէմ տառապանքի մեր համակերպութիւնը պիտի ստանար մազոխական գոյն։ Մենք doloristeներ չենք սակայն,— ամէն ժողովուրդ ունի իր տառապանքի պատմութիւնը։ Բայց մեծ է այն ժողովուրդը՝ որ գիտէ ստեղծագործութեան աղբիւր դարձնել իր տառապանքը։ Ու կը յիշեմ Ռոնսարը որ կ'երգէ.

Le Français semble au saule verdissant,
Plus on le coupe, plus il est naissant,
Et rejetonne en branche davantage,
Prenant vigueur de son propre dommage.

Այնպէս եւ Հայը։ Ջարդեցին, յօշոտեցին, կոտորեցին, բայց աւելի եւս ուռճացաւ հայ հանճարը, եւ ծաղկեցան գրականութիւնը, երաժշտութիւնը, ճարտարապետութիւնը, նկարչութիւնը, թատրոնը։

Լիւք – Անտրէ Մարսէլ նկատեր է որ Հայոց դժբախտութիւնը աղբիւր դարձած է քաղաքակրթական արժէքներու յորձանքին :

Քննենք այս հարցն ալ,— դժբախտութեան կերպարանափոխութիւնը քաղաքակրթական արժէքներու։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Ունինք աւանդութիւն մը եւս, — կռիւ մահուան հրեշտակին հետ։ Նկարիչ Եղիշէ Թադէոսեան կտաւի վրայ փոխադրած է այդ աւանդութիւնը, «Ասլան աղայի մարտը հրեշտակին հետ», զոր Գարեգին Ա. կաթողիկոս այսպէս կը ներկայացնէ Տաթեւ տարեգրքին մէջ (1929, էջ 287).— «Ասլան աղան Մոկաց բարբառով ժողովրդական վիպական երգի հերոսն է, նա փողոցում տեսնելով աղքատի դիակը եւ տեղեկանալով որ նրա մահուան պատճառը հրեշտակն է, կռուի է կանչում՝ իւր աղքատի վրէժը լուծելու. մահուան մասին գաղափար չունի»։ Այս սքանչելի աւանդութիւնը որեւէ կապ չունի Աստուածաշունչի աւանդութեան հետ (Ծննդ., ԼԲ. 24), որուն մէջ Իսրայէլ (= աստուածամարտ) անունին տրուած բացատրութիւնն է միայն գեղեցիկ։ Հայկական այս աւանդութեան վրայ աշխատած եմ ես ալ (տես Մեղեդիներ, էջ 74), մահամարտին տալով կենսապաշտութեան բնախօսական արտայայտութիւնը, Միջերկրականեան հոգիին յատուկ, որ հեթանոսութեան աշխարհագրութեան աղեղը կ'անցընէ մեր երկինքէն՝ հելլենեւպարսկական բեւեռներուն միջեւ։

Անտիպ յուշեր Եըլտըզի դէպքին

Քառասուն եւ հինգ տարիներ անցած են՝ աշխարհի մեծ մարդասպաններէն մին՝ «Կարմիր Սուլթան» տիտղոսին արժանացած Ապտիւլ Համիտ Բ ը սատկեցնելու համար եղած ձեռնարկէն ի վեր :

1905 Օգոստոսին էր, երբ կը գտնուէի ծննդավայրս։ Լսեցի զգայացունց լուրը, մեծ արիւնարբու գազանին որջին մէջ պայթած ռումբին ձայնը։ Հայութիւնը տակնուվրայ եղած էր, ամէն կողմ յուզում, սարսափ եւ խրախուսում, որովհետեւ ջարդելու պատրուակ ստեղծող կայսեր դէմ եղած այդ դաւադրութիւնը պիտի ունենար անտարակոյս իր աղետալի հետեւանքները, այն միակ տրամաբանութեամբ թէ՝ նման դէպքի մը մեղքը պիտի բեռցուէր հայութեան վրայ եւ հայութիւնը գիտէր այդ մեղքին պատիժը, երբ առանց մեղքի ալ անխնայ կը պատժուէր :

Կ. Պոլսոյ հայ թերթերը անմիջապէս լծուեցան աշխատանքի եւ իրենց անկարելին փորձեցին, համոզելու համար՝ Թուրք պետութիւնը թէ՝ այդ դաւադրութեան հեղինակները չէին կրնար ըլլալ Հայեր, որովհետեւ իբրեւ Քրիստոնեայ ազգ եւ տառապէս հետեւող իրենց Ս. Գրքին պատուիրաններուն, պիտի յարգէին Քրիստոսի «Տուք զկայսերն կայսեր» խօսքը։ Հետեւաբար, անձեռնմխելի պիտի նկատէին իրենց կայսեր կեանքը։ Այս այնքան անմեղ փաստարկութիւնը չունեցաւ սակայն ոչ մէկ արժէք, որովհետեւ կարճ ժամանակամիջոցի մէջ հաստատուեցաւ թէ՝ այդ դժոխային դաւադրութեան հեղինակները, քանի մը բացառութեամբ, ամբողջ Հայեր եղած են։ Եւ զարմանալին հոն էր, որ պոլսահայ թերթեր տուին այդ դէպքին մանրամասնութիւնը՝ առանց ենթարկուելու գրաքննութեան, որովհետեւ կ'ըսուի թէ՝ անգլիական կառավարութեան պնդումին վրայ է որ տրուած է այդ ազատութիւնը հայ թերթերու։ Առանց ժամանակ կորսնցնելու եղան ձերբակալութիւններ, բանտարկութիւն եւ ամենախիստ դատավարութիւն :

Ձերբակալուածներուն մէջ եղած է Պելճիքացի Էտուարտ Ժօրիս, որ շատ հանգստաւէտ պաշտօն ունեցած է Կ. Պոլսոյ առեւտրական օտար տան մը մէջ։

1913ին երբ կը գտնուէի Պելճիքայի Անվէրս քաղաքը, ականատես եղայ հսկայ գործադուլի մը, որուն նմանը ոչ մէկ երկրի մէջ ցարդ տեսնուած չէ։ 500 հազար գործաւորներ գործադուլ յայտարարած էին [redacted] մէջ եւ շրջակաները։ Ասիկա վիթխարի թիւ մըն էր՝ Հայաստանէն շատ քիչ մեծ երկրի մը եւ անոր 8 միլիոն բնակչութեան հետ բաղդատմամբ։ Դրացի բոլոր երկիրներէն, մինչեւ իսկ հեռաւոր Սքանտինաւեան երկիրներէն եւ Իտալիայէն հեռագիրներով ուզեցին խնամել գործադուլ ընողներուն կիներն ու երախաները, որպէսզի անոնց բեռ թեթեւնար եւ անոնք կարենային իրենց պահանջը պարտադրել գործարանատէրերուն։ Կառախումբերը կիներ եւ երախաներ կը փոխադրէին դէպի Հոլանտա, Զուիցերիա, Ֆրանսա, Անգլիա, Գերմանիա եւ այլուր :

Գործադուլ ընողներուն երգը, պարը, ցնծութիւնը, խրախճանութիւնները օրն ի բուն կը դղրդեցնէին քաղաքը։ 5 — 6 նուագախումբերու ընկերակցութեամբ՝ ցերեկեայ պատկառազդու թափօրին առջեւէն կ'երթար մեծ դրօշակ մը վեր բարձած՝ բարձրահասակ, փառաւոր մօրուքով, գեղեցիկ դէմքով եւ վայելուչ կապոյտ աչքերով մէկը, որ իր վճռական եւ խրոխտ քալուածքով ու պատկառելի արտաքինով գրաւած էր ուշադրութիւնս։ Հետաքրքրուեցայ այդ արտակարգ գրաւչութիւնով օժտուած անձով եւ շուտով լսեցի իր անունը, Էտուարտ Ժօրիս, այն անվեհեր հերոսը, որ մասնակցած էր 1905ի Եըլտըզի մահափորձին՝ իր կնոջը հետ։ Հետեւեալ օրն իսկ ձեռք ձգելով իր հասցէն՝ 66 Զինդ Եաքքօպսմարքթ. փութացի իր գրատունը։ Բարեւելէ վերջ ծանօթացուցի ինքզինքս իբրեւ ուսուցիչ եւ Հայ, որուն համար ամենամեծ ընդունելութիւնն ըրաւ ինծի, կանչեց իր կինը եւ զայն ներկայացուց ինծի։ Կարգ մը բաներու մասին իր հետաքրքրութեանց գոհացում տալէ վերջ՝ յայտնեցի իմ այցելութեանս նպատակները, զինքը ճանչնալու եւ մանաւանդ լսելու Եըլտըզի դէպքին մանրամասնութիւնը :

Ռումբին զետեղման, կառքին սպասման վայրի յարմարութեան եւ ռումբի պայթումին եւ վրիպումին մասին արդէն ամէն բան գրուած է, հետեւաբար ինք զանց առաւ զանոնք եւ ես ալ զանց կ'առնեմ, աւելորդ կրկնութիւններ չընելու համար, քանի որ յաճախ գրուած է անոնց մասին :

Ահա Էտուարտ Ժօրիսի կենդանի պատմութիւնը, զոր լսեցի իրմէ 1917ին, Անվէրսի մէջ։

— «Պայթումին յաջորդող խառնաշփոթութեանց մէջ ձերբակալուեցայ ու առաջնորդուեցայ բանտ որուն պատերուն վրայ բացուած ճեղքերէն ներս խուժող ցուրտ հովէն գիշերները շատ կը տառապէի։ Ամէն օր ինծի կ'այցելէր Արապ Իզզէթ փաշա հայակերը եւ կ'աշխատէր իմ բերնէս կորզել խոստովանութիւն մը, մանաւորապէս կ'ուզէր լսել Դաշնակցութեան եւ անոր կեդրոն Ժընեւի անունները։ Այս ուղղութեամբ ան շատ աշխատեցաւ եւ մինչեւ իսկ պատուոյ խօսք տուաւ ազատ արձակել տալ զիս, եթէ տայի անունը այն կարծեցեալ կուսակցութեան, որ կազմակերպած էր այդ դաւադրութիւնը։ Արապ Իզզէթ փաշան, առանց վհատելու, ամէն օր նուիրական ուխտի մը գացողի նման պիտի այցելէր բանտ ու պիտի ընէր նոյն կաղապարեալ հարցումներն ու խոստումները։ Եւ սակայն, միշտ անդրդուելի մնացած էի իմ ուխտիս մէջ, ոչ մէկ Հայու անունը տալ, մինչեւ իսկ կեանքս վրայ տալու յանձնառութեամբ :

« Եկաւ դատավարու[redacted] նորդեցին այն արտակարգ դատարանը, ուր փոխադրեցին զարմանալի համբերութեամբ ռումբին 250 զոհերուն կտոր կտոր եղած մարմիններուն մասերը, գլուխներ, ձեռքեր, ոտքեր, սրունք, մարմնի մը կէսը կամ ամբողջը, միմիայն երկու սրունքով կամ երկու թեւերով մարմնի իրաններ, անգլուխ մարմիններ, խմորի վերածուած գլուխներ՝ բոլորը արիւնաթաթախ, անճանաչելի եւ սոսկալի երեւոյթով :

(Մնացեալը յաջորդով) Յ. Գ. ՊԱՊԻՍԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԳՐԵԼ ՄԷԿ ԷՋԻ ՎՐԱՅ, ՄԵԼԱՆՈՎ։ ԿՏՈՐՆԵՐՈՒ ՉԲԱԺՆԵԼ ՁԵՌԱԳԻՐԸ :

Կովը

Նկարագրե՞մ զինք։ Երկրէ երկիր կը տարբերի։ Մինչ մեր տեղերունը փոքր էր։ Հոս, Եւրոպա, դեռ պէս խոշոր է։ Ու գրեթէ միշտ չէկ :

Երբ երեւի հեռուէն, կոտոշները ցից ու լեցուն փորով, վեհափառ երեւոյթ մը ունի։ Քալուածքը արքեպիսկոպոսի կամ կարդինալի կը նմանի։ Տարբերութիւն մը սակայն։ Հեզ է ու համեստ։ Ու կը թոյլատրէ որ մէկը վիզէն պախուրց մը անցընելով առաջնորդէ զինք։ Մինչ արքն ու մարքը իրենք կը յաւակնին ուրիշները առաջնորդել։ Ու կը բազմանան, ինչքան ազգին թիւը պզտիկնայ ...

Կովը ...

Ան այժմէական է հիմա, պատերազմի օրերուն, ու մեծ կշիռք ունի։Ու թէեւ չխօսիր,բայց կ'ազդէ պատերազմին վրայ, ըլլայ կենդանի, առաւել եւս մեռած։ Կովը մեծ բան է հիմա ու այնքան ցանցառ։ Որովհետեւ յարգի :

Երէկ ես պատիւը ունեցայ կով մը տեսնելու : Ու խանդավառութիւն եւ ուժ եկաւ վրաս։ Կով մը չէկ ու սիրուն, հեզ եւ բարի աչքերով։ Ի՞նչ մեղքըս պահեմ, ցարդ բնաւ կարեւորութիւն տուած չէի իր սեռին։ Ուստի նայած չէի այնքան հետաքրքրութիւնով ինչպէս հիմա։ Ուտող աչքերով թերեւս, քանի որ ան ալ ցասկոտ ինծի նայեցաւ : Վախնալով որ կը կլլեմ մեծազօր կենդանին : Թերեւս, ինչո՞ւ չէ, միսի,, կաթի, ճարպի եւ կաշիի այս չափաւոր օրերուն։

Այս օրերուն, երբ չափ կուտայ կովը, թոն կուտայ կովը։ Իբրեւ աստուած մը ամենազօր։ Կովը աստուած է հիմա։ Կենսատու՝ եթէ կայ։ Եւ կենսառու՝ թէ որ չկայ։ Կովը այդպէս է հիմա։ Ապիս է ան։ Սա տարբերութեամբ որ Նեղոս հարաւ մնաց, եւ մենք էլպայի տխուր տեսքով կը մխիթարուինք հոս :

Այս օրերուն։ Ո՞վ կրնայ առանց կովի ըլլալ այս օրերուն ու ժամանակներուն։ Բոլորս մասամբ գործի խանութին առջեւ չե՞նք դողար անոր մէկ փոքր մասնիկին համար, որ մեր չաբաթական բաժինն է։ Ինչո՞ւ պարկեշտ չըլլալ խոստովանելու այս։ Կովը կենսատու է հիմակ, միակ կենսատուն։ Կովը կը դիրնայ, որպէսզի մեզ դէր եւ պարարտ պահէ։ Ցարդանք ուրեմն կովերուն եւ հորթերուն։ Անոնց անցեալ ու ներկայ ու գալոց ճետերուն։ Առանց կովի կեանք չկայ ու կարելի չէ իսկ երեւակայել զայն :

Վերջապէ[redacted] է [redacted]դը առանց կովի : Եւ ինչ կ'ըլլայինք [redacted] առանց անոր, որ անգամ մը եւ չատ անգամներ, մեծ ջարդին, մեր կեանքը փրկեց։ Երբ փախստական էինք հայրենի լեռներուն վրայ։ Բոպիկ։ Մերկ։ Անօթի։ Բացառիկ օրեր էին անոնք ալ ներկային պէս։ Ու այսպիսի ժամանակ կովն ալ բացառիկ արժէք կը ստանայ։ Կը վճռէ բախտը ազգերու։ Վախճանը պատերազմներու։ Զարկ կուտայ կեանքին ու կը դարձնէ զայն։ Ու երբ մենք հպարտ ու ինքնահաւան քովէն կ'անցնինք, կովն ալ չի գիջանիր մեր վրայ նայիլ։ Միայն կը թրքէ, պատկերազարդելով իր արհամարհանքը մարդուն հանդէպ, որ թէեւ ինքզինքը մեծ մեծ բաներու տեղ կը դնէ, բայց կովին փորին ստոխճանէն չի կրնար վերցնել գլուխը, զայն վրայ տալու վախէն։ Որովհետեւ կովը մայրն է ու ստնտուն մարդուն։ Անոր համար կովութիւնը ամէնէն դրական կողմն է մարդուն։ Ապացոյց, ահա պատերազմը, մեծագոյն կովութիւնը մեր օրերու սերունդին ...

ԵՐՈՒԱՆԴ

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

ՄԻՋՈՒՐԻՆԱԿԱՆՔ ...

Նոր բա՞ռ մը։ Ռուս գիտնական մըն է Միչուրինը։ Բնութեան մեծ «վերափոխիչ»։

Հրաշքներ գործած է ան, «ղեկավարուելով՝ դիալեկտիկական մատերիալիզմի սկզբունքով : Բոյսերու տեսակագոյացման եւ արմատակալութեան տեսակէտէն՝ հիմքը դրած է մարքսիստական – մատերիալիստական փիլիսոփայութիւնը հնարաւոր դարձնելու, վերափոխելու՝ համաձայն մեր ցանկութիւններուն, յոգուտ աշխատաւոր զանգուածներու շահերուն ... »։

Շունչ առէք։ Կը վախնամ բան չհասկցաք այս նորաստեղծ ոճէն :

Ուրեմն պարզաբանենք բուրժուա – յետադիմական ոճով :

Միչուրինը, գլուխ յոգնեցուցած եւ ժամանակ վատնած է, բնութեան թերութիւնները սրբագրելու : Արարիչ Աստուծոյ պակասները լրացնելու, ինչպէս իրմէ առաջ ըրած էր հունգարացի գիտնական կրօնաւոր Մենտէլ բուսաբանը :

Միչուրինը սակայն, Մարքսի աւետարանով զինուած է եղեր բնութեան օրէնքներուն դէմ, պրոլետար զանգուածներուն շահուն համար։ Անոր ծուռումուռ կողմերը կարգի դնելու եւ էվելօք տոկոս զանձելու բնութեան տարրերէն :

Դիալեկտիկական մատերիալիզմով կրթելու զայն։ Իմպերիալիստական – կապիտալիստական շրջագիծէն հանելով՝ պրոլետարական խողովակին մէջ դնելու բնութիւնը :

Անշուշտ զրկելու համար իմպերիալիստ աշխարհը՝ բնութեան շնորհներէն :

Աւելի յստա՞կ բացատրուինք։ Միչուրին եւ իր հետեւորդները, կարծր ցորենը կակուղի եւ կակուղն ալ կարծրի վերածած են, որպէսզի առողջ ակռայ ունեցողները առաջին տեսակէն ուտեն, իսկ անատամներն ալ կակուղ տեսակով երջանկանան :

Երկշարք գարիի հասկը վեցշարքի վերածած են։ Գարին ցորենի՝ ցորենն ալ եգիպտացորենի փոխակերպած են :

Խաղողի ողկոյզներուն հատիկներն ալ բազմացուցած են։ Վա՛յ է եկեր որթատունկի ճիւղերուն,մեծ դժուարութեան պիտի մատնուինայդքան ծանրութիւն կրելու համար եւ բողոքելու իրաւունք ալ չունին, քանի որ « բողոք»ը յետադիմութիւն կը նշանակէ դեմոկրատանի մէջ եւ վրտանգաւոր է :

Հայաստանի հողն ալ մեծ չափով հարստացած է միչուրինեան սիստեմին շնորհիւ :

« Արմենուհի » անունով ցորենի տեսակ մը ձեռք բերուած է։ Սելեկսիոն կայանի սելեկցիոնէր Ա․ Անանեանի ջանքերուն շնորհիւ ալ, «Անահիտ» անունով լոլիկի տեսակով մը ճոխացած է մեր հայրենիքը :

Ասկէ ետքը, Հայաստանցիները, պիտի կրնան պահանջել իրենց նպարավաճառէն՝ «ընկեր, ինծի քաշ մը կորկոտցու արմենուհի եւ քաշ մըն ալ տոլմացու անահիտ տուր, խնդրեմ ...»։

Կենդանիներն ալ անմասն չեն մնացած միչուրինեան սելեկցիայի մեթոտէն։ Անոնք ալ վրայ գլուխ չտկած, կարգի մտած են։

Հայաստան՝ դմակաւոր ոչխարի նոր տեսակով մը օժտուած է, այծերուն պէս բացյետոյք չմնալու համար :

Կը յուսանք որ կոտոշաւոր կենդանիներն ալ պիտի օգտուին Միչուրինի շնորհէն։ Անոնք ալ իրենց կոտոշներէն զինաթափ պիտի ըլլան, որպէսզի յեղափոխական ելոյթներու չդիմեն՝ կապիտալիստներու դրդումով :

Հայաստանի լեռնային շրջաններն ալ բաժին ստացած են Միչուրինեան մեթոտէն։ Անոնց լերկ գագաթները ճոխացած են պտղատու ծառերով։ Դաշտի բնակիչներուն եւ պտղավաճառներու քիթը կոտրելու ինչ աղուոր միջոց ...

Յուսա՞նք որ մօտ ժամանակէն՝ կարմրաստանի քաղաքացիներուն հերաթափ լերկ գագաթներն ալ, Հայաստանի լեռներուն պէս պիտի օգտուին Միչուրինի գիւտէն՝ զարդարուելով գանգուր մազախուրձով :

Հայաստանի հայերէնն ալ հարստացած է Միչուրինեան մշակումով։ Թաթարերէնէ զատ,լատինարմատ ռուս բառեր տուն – տեղ եղած են Հայոց լեզուին մէջ՝ աւելի ճոխացնելով զայն ...

Սփիւռքահայութիւնն ալ նախանձելու պատճառ չունի։ Հոս ալ, Միչուրինեան ձեռնարկները յաջող ճամբու մէջ են :

Մրտաշէն գիւղէն՝ Վրթանէսը սելեկցիոն մեթոտով կը պսակենք փարիզուհի մմզէլ Իրէնի հետ եւ արդիւնքը հիանալի դուրս կուգայ ...

Եթէ Հայաստան ունի իր «Արմենուհի » ցորենը եւ «Անահիտ» լոլիկը, մենք ալ ունինք օրինակ՝ մեր Իւկէտ – Թագուկները եւ Ռոպէր – Արիստակէսները...

Կ․ ՊԵՏՈՒՇ

Խ․ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

Այս իմ Հայաստանն է,
Ես ծնուել եմ այստեղ,
Արեւի տակ այս ջերմ ,
Երկնքի տակ այս լուրթ ,
Ինձ Շիրակի հովն է շոյել քնքուշ ու մեղմ,
Ինձ Սեւանն է յուզել դեռ օրերից մանկութ :

Այս իմ Հայաստանն է,
Այս իմ հայրենիքն է բազմադարեան,
Եւ նախահայրերն իմ այս նոյն հողն են հերկել,
Այստեղ են Քուչակն ու անմահ Նարեկացին
Շշնչացել գողտրիկ ու սրտայոյզ երգեր,
Այստեղ է բոցաշունչ խիզախ Քանաքեռցին
Իր արիւնով գրել «Հայաստանի վէրքը»։

Այս իմ Հայաստանն է,
Այս իմ հայրենիքն է նոր ու վերածնուած,
Որ քայլում է այսօր ճամբով կոմունիզմի
Դէպի գալիքը լոյս,
Իր ջինջ աչքերի մէջ կեանքի գարունն առած։

Այս իմ Հայաստանն է,
Եւ մենք ենք կեանք տուել
Նոր ու բազմահազար այս կառուցումներին,
Շէնքերին հոյակերտ, որ խոյացել են վեր ,
Եւ գործարաններին այս վիթխարի :

Այս իմ Հայաստանն է,
Սիրում եմ ես նրան
Սիրով մի անսահման եւ խոր, եւ անմեկին,
Ու պատրաստում սրտի մինչեւ վերջին հիւլէն ,
Տալու կեանքի համար իմ նոր հայրենիքին :

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԱՐՈՅԵԱՆ

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ա․

Միւս մարդը, որին նա Մելիք անուանեց, նոյնպէս ճանապարհորդ էր, բայց բոլորովին անտարբեր դէպի դրսի եղանակը։ Ծանր քայլերով անց ու դարձ էր անում փոքրիկ խուցի մէջ, ձախ ձեռքի մատներով անդադար շոյում էր իր ալեխառն պեխերը։ Ամէն անգամ, երբ երիտասարդը պատասխաններ էր տալիս նրա հարցերին, տեղի էր ունենում կարճատեւ ընդմիջում․ Մելիքը խորասուզւում էր մտքերի մէջ, իսկ նրա լիքը դէմքը ցոյց էր տալիս սաստիկ սրտնեղութիւն, հոգեկան մռայլ տրամադրութիւն :

Երիտասարդը վաղ առաւօտեանից էր զարմացած այդ դէմքի վրայ, դեռ այն րոպէից, երբ երկուսը հանդիպեցին միմեանց եւ բարեւեցին :

Հինգ ամսից աւել էր, որ երիտասարդը գնացել էր Պարսկաստան, ուր աշխատում էր օգնութիւն հասցնել Ղարաբաղին։ Երէկ նա շտապում էր, չխնայելով իր ձիուն, որպէսզի որքան կարելի է շուտ տեսնուի Մելիքի հետ։ Նա լաւ լուրեր չէր բերում, բայց զգում էր որ Պարսիկ մեծամեծների սառն վարմունքից եւ յուսահատական խօսքերից խոցոտուած իր սիրտը մխիթարութիւն կը գտնէ Մելիք Աւանի մօտ։ Այժմ նրա առջեւն է Դիզակի տէրը։ Բայց որպիսի փոփոխութիւն հինգ ամսուայ մէջ։

Եւ երիտասարդը, նայելով սարերի բուքին, մի բաւականութիւն էր զգում․ հարկաւոր է գլնալ, այդ ձիւնախառն քամիների մէջ, մոռանալ այս դառն իրողութիւնը։ Նա լսեց Մելիքի ձայնը եւ ետ դարձաւ լուսամուտից :

— Թահմազի բախտը շատերին չէ վիճակւում, բայց ես էլ, Ասլան, չատ թէ քիչ հասկանում եմ աշխարհի բաները :

— Ի՞նչ խօսք, Մելիք։ Թահմազը դեռ երեխայ էր, երբ դու ...

— Ես զովում եմ խելքը, ընդհատեց Մելիք Աւանը երիտասարդի խօսքը եւ ապա շարունակեց․

— Ես ինքս էլ թեթեւամիտ, սնապարծ մարդկանց թշնամին եմ, պահանջում եմ, որ ամէն գործի մէջ լինի խելք, հեռատեսութիւն։ Բայց էլի կրկնում եմ՝ հաշտութիւն — դա ծիծաղելի, անմիտ ձայն է մի այսպիսի երկրում։ Հաշտուել — նշանակում է գլուխ իջեցնել այն բոլոր իրողութիւնների առաջ, որոնք կատարուել են այստեղ, կատարւում են եւ պիտի կատարուեն :

Մենք եւ Օսմանցիները չատ հեռու ենք միմեանցից․ մեր եւ նրանց մէջ ահագին ձորեր կան, որոնք լցուած են մեր արիւնով, մեր արտասունքներով։ Հաշտուել հնարաւոր էր, եթէ կարելի լինէր կամուրջներ չինել այդ ձորերի վրայ :

... Մեզ օգնութիւն պիտի ուղարկեն, բայց փոխարէնը խորհուրդներ են ուղարկում ...

— Օգնութիւն չկայ, բացականչեց երիտասարդը ոգեւորուած :

Մելիք Աւանը դարձեալ յափշտակեց նրան նրա աչքերը փայլեցին խորին բաւականութիւնից։

— Օգնութիւն չկայ, գոնէ շուտով չի լինի․․ Ամբողջ Պարսկաստանը գիտէ, որ Թահմազի աչքը Սէֆեւիների գահին է յառած։ Իսկ այդ գահի վրայ նստելը հեշտ բան չէ, թէեւ Թահմազը այժմ Իրանի կուռքն է։ Գահը թափուր չէ․ նրա վրայ նստած է մի մանուկ, որի երակների մէջ վազում է Սեֆէվիների արիւնը եւ որին պաշտպանում է հոգեւորականութիւնը : Պէտք է գրաւել հոգեւորականների սիրտը․ դրա համար Թահմազը պիտի իրագործէ իւրաքանչիւր շիա մահմէտականի նուիրական ուխտը, ազատելով Քերբալան Օսմանցիների ձեռքից : Շիաների մեծ իմամները գերութեան մէջ են․ Հասանի եւ Հիւէյնի գերեզմանները պղծւում են սիւննիներից։ Թահմազը միւսների նման ողբում է այս հանգամանքը․ նա ամէնից առաջ շիա է եւ երդուել է իմամների գերեզմանով, որ իր առաջին գործը կը լինի Քերբալան ազատելը։

ԼԷՕ

էն: Կացութիւնը ծանր է, բայց ոչ եղերական: Մեր ճիգն է ընկճել նախայարձակման ոգին» :

Կրկնելով արթնութեան կոչը, Պ. Ժիւլ Մոք չեշտեց թէ «ամէն մարդ ինքզինքը զինուոր պէտք է նկատէ ներքին թշնամիին դէմ » :

Ի վերջոյ Ազգ. Ժողովը քուէարկեց կառավարութեան հնգամեայ ծրագիրը, 182ի դէմ 412 ձայնով: Այս ծրագրին համաձայն, 2500 ռազմական, 1500 ուրիշ օդանաւեր պիտի շինուին մինչեւ 1955: Միայն համայնավարները դէմ քուէարկեցին :

Մոսկուայի նոր դիրքը

Քաղաքական շրջանակներու մէջ անհամբեր կը սպասեն Ապահովութեան Խորհուրդի նիստին (1 Օգոստ.), իմանալու համար Խ. Միութեան դիրքը: Ինչպէս գրած էինք երէկ, խորհրդային պատուիրակը, Պ. Մալիք ինք նիստի հրաւիրած է ժողովը, իբրեւ հերթական նախագահ, եօթը ամիս հեռու մնալէ վերջ: Կարգ մը շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ Մոսկուա նոր խաղ մը կը փորձէ, անելի մատնելու համար Ապահովութեան Խորհուրդը : Ամէն պարագայի մէջ, Ամերիկացիները վճռած են շարունակել պատերազմը: Լոնտոն կասկածոտ է, Փարիզ վերապահ :

« Տէյլի Մէյլ »ի մասնաւոր տեղեկութեանց համաձայն, Մոսկուա հետեւեալ հրահանգները հաղորդած է Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Իտալիոյ, Պելժիոյ, Հոլանտայի եւ արեւմտեան Գերմանիոյ համայնավարներուն ,—

1. Սաստկացնել Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն պառակտումը՝ Ֆորմոզայի հարցին առթիւ. 2.— Զօրացնել խաղաղութեան պայքարը, համոզելու համար թէ Խ. Միութիւնն է որ խաղաղութիւն կ'ուզէ.— 3. Սաստկացնել հիւլէական ռումբին դէմ բացուած պայքարը.— 4. Շարունակել պայքարը Եւրոպայի վերազինման եւ ամերիկեան զինամթերքի փոխադրութեան դէմ, մասնակի ձեռնարկներով.— 6. Զանգուածային հանգամանք չտալ գործադուլներուն եւն.:

ՔՈՐԷԱՅԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, վճռական հանգամանք պիտի ունենան վերջին քանի մը օրուան կռիւները: Ամերիկեան աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ հիւս. Քորէացիները իրենց զօրաբաժին, կամ 40 — 45 հազար զինուոր նետած են մեծ ճակատամարտի մը մէջ որ կը մղուի Եոնկտոնկի շուրջը (կեդրոն): Իրենց նպատակն է ծովը թափել Ամերիկացիները, ժամանակ չձգելով որ համախմբեն իրենց ուժերը, հակայարձակում կատարելու համար :

Հիւս. Քորէացիներու յարձակումը, որ սկսած էր առտուն կանուխ, շարունակուեցաւ ամբողջ օրը, տեղատարափ անձրեւի մը տակ, Եոնկտոնկէն 13 քիլոմեթր դէպի հիւսիս – արեւելք, Հվանկանի մէջ: Անձրեւը կը խափանէր ամերիկեան օդանաւերուն գործունէութիւնը: Արեւմտեան ճակատին վրայ, Ամերիկացիները լքեցին Քատոնկը զոր գրաւած էին Եչ. օր: Հեռագրի մը համաձայն, կարմիրները միայն 60 քիլոմեթր հեռու են Ամերիկացիներու գլխաւոր խարիսխէն (Ֆուզան):

× Մ. Նահանգներու բանակը, որ 594 հազար զինուորներէ կը բաղկանայ այժմ, պիտի բարձրանայ 834 հազարի, կարելի եղածին չափ շուտ : Ուրեմն յաւելում 240 հազար զինուորի : Միեւնոյն ատեն 1.651.940.000 տոլարի բացառիկ վարկ մը պիտի գործածուի, հրասայլ, թնդանօթ եւ ուրիշ ամէն տեսակ զէնքեր գնելու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ԶԻՆԱԿԻՑ պետութեանց ներկայացուցիչները որոշեցին աւելցնել սպառազինութիւնները եւ զինուորներու թիւը: Յաջորդ նիստը Գշ. օրուան յետաձգեցին, խորհրդակցելու համար իրենց կառավարութեանց հետ :

ՑՈՐԵՆԻ ՀՈՒՆՁՔԸ այս տարի ալ առատ պիտի ըլլայ Խ. Միութեան մէջ: Վեց միլիոն հեքթար աւելի մշակուած է այս տարի: Անցեալ տարուան հունձքը ամէնէն մեծն էր: Կը կարծուի թէ այս տարուանը պիտի կոտրէ մրցանիշը :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ հրեայ քաղաքապետը յայտարարեց թէ քաղաքին 115 հազար Հրեաներուն համար «նախատինք մըն է» միջազգայնացման պահանջը եւ թէ պիտի ընդդիմանան իրենց բոլոր ուժով :

ՍԱԿԱՒԱԹԻԻ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ մնացած են ՉԻԹՈՒՆԻԻ նոր գործերէն .—

1.— **Ascension, la Fête du Sort** (Համբարձման վիճակ):

2.— **Epopée populaire Arménienne** : Երկուքը մէկտեղ 275 ֆրանք :

ԲԻՒՐ ԱԿ, ՀԱԶԱՐ ԱԿԻՆ ՀԵՏ՝ 600 ֆրանք:

ԿԱՆԽԻԿ.— D. Tchitouny, 13 rue Caumartin, Paris (9):

Դաշտահանդէս

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՆ 53րդ տարեդարձին առթիւ: Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի « Վարանդեան » կոմիտէին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Փոն տը Շէրիւի «Անդրանիկ» խումբին :

Այս կիրակի ամբողջ օրը Փոն տը Շէրիւի հովասուն անտառին մէջ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին կողմէ, 6 Օգոստոսին, Մէօտօն, Tapis Vert, Պաղ աղբիւրին մօտ:

Երթեւեկ.— Bld. Carnotէն առաւօտեան ճիշդ ժամը 7ին օթօքարով :

Դաշտահանդէս

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Սէնթ Էթիէնի Հ. Յ. Դ. «Անտոք» եւ Սէն Շամոնի Հ. Յ. Դ. Վարուժան ենթակոմիտէներուն, կը տօնուի Խանասորի արշաւանքի 53րդ տարեդարձը :

Այս կիրակի, հանրածանօթ «Պաղ Աղբիւր»ի մօտ :

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Սերաստիոյ Դաւրա գիւղի Հայր. Միութիւնը խնջոյք մը սարքած է, ի պատիւ հայրենակից Պ. Միրիճան Շիրվանեանի, այս կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Իսիի Խրիմեան դպրոցին մէջ, 2 rue de la Défense: Պիտի ներկայացուի զաւեշտ մը, մասնակցութեամբ Միրիճան եւ Շմաւոն Պալեանի: Արտասանութիւն, մեներգ, նուագ եւ շատ մը անակնկալներ : Մուտքը ազատ է

Խանասորի տարեդարձը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Օգոստոս 6ին, կիրակի ամբողջ օրը, Վալապրի անտառին մէջ:

Շրջանի մարմինները պարտաւոր են այժմէն ապահովել իրենց երթեւեկի միջոցները:

× Խանասորի արշաւանքին — Վալապրը — արձանագրուելու համար դիմել մսագործ Արիստակէս Պետրոսեանի 20 rue des Petites Maries, Ծերեկեանի 13 rue des Dominicaines եւ Ա. Քէօսէեանի Photo Rex, Place Jules Guesde:

× Պօմոնի համար դիմել ընկեր Գ. Քէնտիրեանի: Լա Ռօզիէրի համար ընկեր Ե. Տէր Մեսրոպեանի :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Տիկին Աղաւնի Մանուկեան, ծնած 1897ին, Վանա, թրքահպատակ, կ'ապրէր փեսին եւ թոռներուն հետ Քլամարի մէջ, բնակարանէն մեկնած է 1949 նոյեմբերին եւ այդ օրէն որեւէ լուր չէ առնուած իրմէ :

Տեղեկացնել ոստիկանական տեսչութեան 2 rue Leon Seché, Paris (15): Հեռաձայն Lecourbe 50-88:

ՏԷՍԻՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

— Ընկերուհի Էլիզ Զաթալեանի ամուսնութեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Զաթալեան, Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Մուրատեան 1000ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Աստուր Մուրատեան 500 : Նոյն առթիւ դպրոցին՝ Տէր եւ Տիկին Ա. Մուրատեան հազար ֆրանք :

× Վարչութեանս ատենապետուհի ընկերուհի Թ. Ժամկոչեանի աղջկան Օր. Ալիսի նշանախօսութեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Ժամկոչեան, Պ. Նազարէթ Յովհաննէսեան, փոխան ծաղկեփունջի Տիկին Ա. Սերայտարեան, Ոմն, ոմն, Պ. Մարէլոսեան հազարական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Փէշտիմալճեան 500, Տէր եւ Տիկին Պաքալեան 1000, Տէր եւ Տիկին Սանճեան 1000, Տէր եւ Տիկին Սահակ Պասմաճեան, Պ. Գառնիկ Կազարոս, Տէր եւ Տիկին Ա. Օհանեան 500ական, Պ. Թիւրքմէնեան, Տիկին Ա. Պօյաճեան 300ական, Նոյն առթիւ դպրոցին Պ. Պ. Զաւէն Քէշիշեան 500, Ժիրայր Պառաւեան 500, Տիկին Էօժէն Իփէքեան 200, Տէր եւ Տիկին Մաքինաճեան 200, գումար 10.600 ֆրանք:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՓԱԿԵՑԻ՞Ք 1940 — 1950ի ձեր բաժանորդագրութեան հաշիւը,

Մի ցաւիք եթէ Օգոստոսի ընթացքին դադրի ձեր թերթին առաքումը :

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին ժողովը՝ այս երկուշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին, դպրոցին սրահը, 78 rue Rabelais:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ծովագնացութիւնը յետաձգուած է, անորոշ թուականի մը, Խանասորի տարեդարձին տօնակատարութեան զուգադիպած ըլլալով :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ՀՌՈՄ ԵՒ ՎԵՆԵՏԻԿ **7 .. 18 Սեպտ. 1950**

Արձանագրութիւններու համար դիմել .—

Paris: 10 bis, rue Thouin :
Lyon: 78, rue Rabelais :
Valence: 11 rue Belle Image :
Vienne: 12 rue Victor Faugier:
S. Chamond: 1 rue du Presbytère :
Marseille: 86, rue d'Aubagne:

Փարիզ – Վենետիկ – Հռոմ – Փարիզ 20.000 ֆրանք: Արձանագրութիւններու վերջին պայմանաժամն է մինչեւ 10 Օգոստոս :